ՈՒՐԲԱԹ
ՕԳՈՍՏՈՍ 1
VENDREDI
1er AOUT
1997

LE NUMERO : 5,00 F.

ՀԱՅՐԵՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL.: 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 1·100 Ֆ· — Վեցամսեայ : 560 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 1·400 Ֆ· (ամէնօրեայ առաքում)
1·250 Ֆ· (շաբաթաթերթ առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ·

72ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 19·170 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 72e ANNEE — N° 19.170

ԱԼԻԵԻ ԱՄՆ ԱՅՑԸ ԵՒ ՔԱՐԻՒԼԻ ՀԶՕՐ ՆԵՑՈՒԿԸ

Ապրիլեանի նախագահ Հ. Ալիեւի Միացեալ – Նահանգներու տասնօրեայ պաշտօնական այցը որուն ընթացքին ծրագրուած են կարեւոր հանդիպումներ, զանազան մայրաքաղաքներու ուշադրութիւնը գերազոյցած է իր վրայ: Այդ տարի քիով բաքու որոշած է քարիւղի զրաւարկը դադրեցնելու Ռուչինկիէնը զրաւելու նպատակին, յատկապէս Ղարաբաղի հարցը իր ուզած լուծումին յանդեցնելու համար: Ռուչինկիէն ալ արդէն այցէն առաջ յոյս տուած էր թէ ամբողջովին կ'ընդառաջէ այդ ակնկալութեան. Հայաստանի ու Ղարաբաղի չընչափակումին պատճառով Ապրիլեանի կիրարկուած ամերիկեան տնտեսական արգելքը վերցնելու առաջարկներ եղած էին ու յայտնապէս նախագահ Գլինթըն ալ համամիտ է նման քայլի մը: Այդ կեցուածքին լաւագոյն ապացոյցներէն մէկն էր Միացեալ – Նահանգներու Արտաքին գործերու փոխ – նախարար Թալպոթի Յուլիս 21–ի երեքը (տես՝ «Ցառագ», Յուլիս 24)· ան յայտնած էր Ղարաբաղի հարցին ու իր երկրին կովկասեան չընչին մէջ ազդեցութեան ու շահուն սիրոյն, տարակոյս նկատած Ապրիլեանի օժանդակութեան համար Հայաստանի; Ղարաբաղի կիրարկուած չընչափակումին վերջ տալու պայմանին ընդումը: Ինչպէս կ'ըլլայ երեք մէյ մը, ամերիկացի պաշտօնատարը աւելցուցած ալ էր որ իր կեցուածքը կը մեկնի Կովկասի եւ Կեդրոնական Ասիոյ մէջ Ժողովրդավարական եւ տնտեսական բարեչրջումներուն զարկ տալու ժամանակութիւնէն...:

Հասկնալի է որ Երեւան եւ Սահակեան մեծ ուշադրութեամբ կը հետեւին նախագահ Ալիեւի այցին ու հանդիպումներուն: Մանաւանդ որ Հ. Ալիեւ այցէն առաջ իսկ յայտնած էր թէ Միացեալ – Նահանգներու հանդիպումներուն գլխաւոր նիւթը պիտի ընէ Ղարաբաղի հարցը: Ան արդէն Նիւ – Եորքի մէջ առաջին տեղեկութիւն մը ունեցած է ՄԱԿ–ի ընդհանրատնօրէն Աննանի հետ. խօսուած է Ղարաբաղի ու հոն միջազգային ուժեր փոխադրելու, եւայլնի մասին:

Ամէնէն բարդ խնդիրը որ քարիւղի նեղուկը ապահոված այս զարգացումներով կը ցցուի Երեւանի առջեւ, փոխադարձ շահերու պարագան է: Հայաստանի ծանր պայմաններուն մէջ, քաղաքական համ այլ, ի՞նչ զրաւարկներով կարելի կ'ըլլայ հակակշռել մեծերու ազդեցութեան դիրքորոշումները: Պարզ է որ Ալիեւի այցին առիթով Միացեալ – Նահանգներու հայկական կազմակերպութիւնները կողմէ պատրաստուած ցոյցեր, եւայլն կրնար լուրջ տուեալ նկատուիլ· մանաւանդ անոնց եղած մասնակցութիւնը, 30–է, 400–է նման թիւերով, նոյնիսկ կրնայ քաղաքական յաւելեալ ազդակ մը ըլլալ, Ալիեւի եւ Ուաշինկթընի միջեւ նման մարտավարութեան պարարտ հող արմատդրող: Այլ խօսքով՝ փոխադարձ փնտռելու բարդ գործին մէջ երեքն ալ պիտի ունենան դէմ տուեալ պէտք է հաշուի առնել նաեւ հայկական այդ «քաղաքականը»...:

Ինչ կը վերաբերի Անգարայի որ Մոսկուայի հետ երկրորդ չընչանակի առնչուած մըն էր նիւթին, գոհ է որ Միացեալ – Նահանգներ Կովկասի մէջ չէզոք քաղաքականութիւն մը տանելու դիրքէն հրաժարած են, որպէս հակակշիռ ներկայանալով Մոսկուայի: Կ'ըսուի թէ քարիւղին հոն է այդ փոփոխութեան մղիչ ուժը եւ թէ «Բարիւղի ամերիկեան լոպիներու գործունէութիւնը ստուերած է հայկական լոպին»: Քաղաքական ծանօթ մեկնաբան Ս. Քոհէն այս նիւթին յատկացուած իր քրոնիկին մէջ («Միլիյէք», Յուլիս 31) հաստատելով թէ վերջին շրջանին Բաքուն է, անոր անտեսական յաջողութենէն, քաղաքական նուաճումներէն անպին, մինչեւ իսկ կը նշմարէ Հայաստանի հետ հաշտութեան հեռանկար մը:

Ճակատումներու նեղ ու փչուռ անցքին վրայ Երեւանի համար օգտագործելի հեռանկարները կրնան ըլլալ Մոսկուայի դիրքը եւ ապրիլեանական քարիւղին փոխադրութեան «աշխարհագրութիւն»ը: Առաջինը՝ կընայ Երեւանի ձեռնտու կողմեր ունենալ յատկապէս Կովկասին առընչուած ամերիկեան ախորժակներու առջեւ. իսկ երկրորդը շահերու, մրցակցութիւններու լայն դաշտ մըն է որուն կարողականութիւնը տակաւին ամբողջովին չէ հետազոտուած:

Ա. ԹՈՓՈՃԵԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ

15 ՄԵՌԵԱԼ, 170 ՎԻՐԱՒՈՐ ՀԱՄԱՍԻ ԱՃԸՐԱՓՈՐՁԷՆ ԵՏՔ

ԽԱՂԱՂՈՒԹԵԱՆ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԱՌԿԱԽՈՒԱԾ

Չորեքշաբթի, Յուլիս 30–ին, Համասի երկու երիտասարդ պաղեստինցիներ քաջութեամբ ռմբափորձ մը գործեցին արեւմտեան Երուսաղէմի չուկային մէջ, որու հետեւանքով եւ առաջին հաշուենկռիռ մը համաձայն 15 մեռեալ կար (երկուքը՝ պայթուցիկ ահաբեկիչները) եւ աւելի քան 170 վիրաւոր: Պաղեստինեան ծայրայեղ Համաս չարժումը ստանձնեց արարքին պատասխանատուութիւնը եւ սպառնալիք մըն ալ ըրաւ անմիջական ազատային համար: Համաս վերջնագիր մը տուաւ Իսրայէլի, որպէսզի մինչեւ կիրակի Օգոստոս 3, ազատ արձակէ պաղեստինցի բոլոր բանտարկեալները, ներառեալ իրենց պետը:

Արաֆաթ անմիջապէս դատապարտեց արարքը եւ ցաւակցութիւն յայտնեց Նեթանիահուի: Իսրայէլի կառավարութիւնը անմիջապէս չընչափակեց դրաւեալ շրջանները եւ որոշեց յետաձգել խօսակցութիւնները որոնք պիտի վերսկսէին այս օրերուն. ամերիկացի բանագնացն ալ՝ Տենիս Ռոս ընդհատ, առ այժմ, իր ճամբորդութիւնը եւ խաղաղութեան ընթացքը կրկին խնդրոյ առարկայ է:

Պարզ է որ երկու կողմերն ալ, պաղեստինեան եւ իսրայէլեան, կան ծայրայեղ տարրեր որոնք դէմ են որեւէ խաղաղ լուծումի: Եթէ Համասը պաղեստինեան «փորձանքն» է, իսրայէլեան ծայրայեղ աջն ալ նուազ փորձանք չէ, Ռապինի սպանութիւնը ամէնէն ցայտուն օրինակն է:

Ոչ ոք կրնայ արդարացնել այս նոր ռմբափորձը, բայց, հարկ է չանտեսել նաեւ իսրայէլեան զրպռութիւնները, հրէական նոր թաղամասերու հաստատումը արեւելեան Երուսաղէմ եւ դեռ նախատական ծանր արարքներ, ինչպէս Թեթիանա Սոսկինի պարագան: Հրէական ծայրայեղ ֆաչ չարժումի այս զինուորեալը դատի քաշուած էր որովհետեւ Հեբրոնի պաղպահին մէջ կը ցցուէր թուրքիկ մը ուր Մոհամէտ կը ներկայացուէր խոզի կերպարանքով: Դեռ աւելին ալ փորձած էր, միջադէպ մը ջանալով ստեղծել Տաճարի լերան վրայ, նուիրական վայր մը: Իր կողմէ Նեթանիահու յայտարարած է որ ինքնաձիգ ընկերոջ հետ, ինքզինքը ցուցադրած էր դէպին ք/Ի–շըրջք մը հատած ուր կար Քաչ հրէական ցեղապաշտ չարժումին խորհրդանիշը, մինչ իր ընկերը կ'արտասանէր Հրէական աղօթքը՝ Շեմա Իսրայէլ: Ծայրը ծայրին կարելի եղած էր գոյը հեռացնել: «Մոնտ» (Յուլիս 31) լայն տեղ տուած է այս կնոջ պարագային, Դատարան քաշուած, ազատ արձակուած էր եւ բաշխաւորապէնի մը վճարումէն եռք (1000 չէքէլ = 1750 Ֆր·): Ռուսաստանէն գաղթած է վեց տարի առաջ, երբ 20 տարեկան էր: Հոս – հոն զանազան աշխատանքներ տարած է, ապա հանդիպած Ռուսաստանէն երիտասարդ գաղթողի մը, ծայրայեղ ալ որու կը միանայ, Քաչ չարժումին մէջ:

***

Համասի պատասխանատուն մը, այս ռմբափորձէն 3 օր առաջ Հեբրոնի մէջ կ'ըսէր.– «Խաղաղութեան գործընթացին քանդումը միշտ մեր գերագոյն նպատակը կը մնայ», («Լիպէ», Յուլիս 31):

«Լիպերասիոն»ի խմբագրականն ալ կ'անդրադառնայ իսրայէլեան կառավարութեան «գաղթատիրական յարձակողական եւ զոռոզ» քաղաքականութեան որ կը չարունակուի, ինչպէս նաեւ պեթոնի ծանր պատասխանատուութեան քաղաքներու մէջ որ կրնայ միայն նուաստացում եւ ուրիշն՝ ըմբոստութիւն ստեղծել Պաղեստինցիներու մօտ:

***

Պաղեստինեան իշխանութիւնները կարգ մը ձերբակալութիւններու ձեռնարկած են ծայրայեղ չրջանակներու մէջ:

***

Գլինթըն դատապարտած է այս կրկնակ բարբարոս ռմբափորձը եւ կոչ ըրած պաղեստինեան իշխանութեան որ «չօչափելի միջոցներ» ձեռք առնէ ամբաստնելու համար ապահովութիւնը:

Շերեք ցաւ յայտնած է եւ յայտարարած թէ ստիպողաբար պէտք է զարկ տրուի խաղաղութեան գործընթացին:

***

Քննութիւնը ցոյց տուած է որ գործողութիւնը չատ լաւ պատրաստուած էր: Ժամը 13·15–ին երբ հազարաւոր Իսրայէլացիներ գնումի եկած են, երկու պաղեստինցիներ որոնք իրենց վրայ կը կրէին ռումբերը, պայթեցուցած են այդ ռումբերը երկու երկվայրկեան տարբերութեամբ ահաւոր կոտորած մը ստեղծելով: Քանի մը ժամ ետք, Իսրայէլացիներ «մա'հ Արաֆաթի», «Պիպի (իմա' Նեթանիահու) մեկի դատաճանեցիր» բացագանչելով, ցոյցեր ըրած են քաղաքին մէջ:

***

Համասի իսլամապաշտները եւ իսլամական ճակատը միասին կրցած են համոզել երիտասարդ պաղեստինցիներ որ իրենց կեանքին գնով ռմբափորձեր գործեն:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏԱՂԱՎ

Ալժիրի բարձունքներուն վրայ է այս անդամ որ ռմբափորձ մը գործուած է թակարդ կառքի մը պայթումէն: 8 մեռեալ եւ 25 վիրաւոր կար:

ԳՐՈԶՆիի մէջ ռմբափորձ մը գործուած է Յուլիս 30–ին որու հետեւանքով երեք մեռեալ եւ երեք վիրաւորներ կային: Թակարդ – բեռնակառք մըն է որ պայմած է պատերազմական դեկավար՝ Ռադուչեւի կեդրոնատեղիէն քանի մեթր հեռու: Ռադուչեւ հեղինակն է Տաղստանի պատանդներու գործողութեան 1996 Յունուարին որ արիւնալի եղած էր: Տարակարծիք է անկախապաշտներու հետ եւ կ'երդնու չարունակել պատերազմը Ռուսերուն դէմ:

ԷՖ – ԼԻԹՈՐԱԼ Ֆրանսական ընկերութեան մէկ օդանաւը որ Նիս – Ֆիրէնցէ կ'ապահովէր, չախչախուած է Յուլիս 30–ին, ճախողած էջքի մը պատճառով երբ Ֆիրէնցէ կը հասնէր: Օդանաւը մայրուղիի մը վրայ վերջացուցած է իր էջքը: 14 ճամբորդներ ողջ – առողջ եղած են եւ աւելի դուրէն, բայց երկու օդաչուները ծանր վիճակի մէջ են, մէկը՝ մահացու:

ԹՈՒՐՔ մամուլը արձագանգելով Վճռակրքական պետական հիմնարկին տուեալներուն, կ'անդրադառնայ երկրին արեւելեան չրջաններուն ատոմճանական ամայացման: Արեւելեան քաղաքներու մէջ ուր կ'ըսուի թէ ո՛չ պետական, ոչ ալ սեփական ներդրումներ կ'ըլլան տարիներէ ի վեր, ներքին գաղթի բարձրագոյն համեմատութիւնը ունի Արտահանը: Ենթադրութիւններու համաձայն մինչեւ 2000 թուականը անոր բնակչութիւնը մօտ 50%–ի նուազում պիտի ունենայ 122 հազարէն իջնելով 62 հազարի: Կը հետեւին Թունճէլիին (25%), Կարսը (15%), Արդուինը (13%) եւայլն: Էրզրումի բնակչութիւնը կը պակսի 5%: «Եթէ միջոցներ չառնուին, մինչեւ 2000 թուականը արեւմելեաց եւ հարաւ – արեւելեան Անատոլուն գաղթերու հետեւանքով կատարելապէս ամայացած պիտի ըլլայ: Այս շրջանի 28 հաղաքներէն մօտ 10 միլիոն հոգի դէպի արեւմուտք պիտի փոխադրուի» կ'ըսէ պատրաստուած տեղեկագիրը:

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆի ՄԷՋ բանակէն մը ծա–

(Շար·ը կարդալ Դ· էջ)

ՓՈՒԹՊՈԼ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԽՈՒՄԲԵՐԸ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ԲԱԺԱԿԱԽԱՂԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Բաժակախաղերու զոման գարձի մըրցումներուն, Յուլիս 30–ին հրաշք տեղի չունեցաւ հայաստանեան ակումբներուն համար եւ ինչպէս երեքի մրցումներուն, այս անգամ եւս պարտութեան իրենց մրցակիցներէն եւ դուրս մնացին բաժակախաղերէն:

Ախոյեաններու Բաժակի զոման մրցաշարքին մէջ, Երեւանի Փիւնիկը փէչտայի մէջ տեղւոյն Մ·Թ·Ֆ·–էն պարտուած է 4 – 3 արդիւնքով (երթին՝ 0 – 2): Իսկ ԻԻ–էֆ–Ա–ի Բաժակի զոման խաղերուն ի հաշիւ էֆ–Ա–ի Երեւան երթի մրցման 1 – 6 պարտութենէն ետք այս անգամ ալ իր գաշտին վրայ 0 – 2 պարտուած է Ուկրանիոյ Դնեպրէն:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅ ՄԱՄՈՒԼ

ԼԵԶՈՒՆ ԼԵԶՈՒԱԲԱՆՆԵՐԻ ՄԵՆԱՇՆՈՐՀԸ ԶԷ

ԽՄԲ. – Որպէս արձագանգ իմը լեզուաբանի արդի ուղղագրութիւն պաշտպանելու կոչիս («Հայաստանի Հանրապետութիւն» Յուլիս 5) ու պատասխանելով թերթիդ ակնկալութեան, դասական, կամ մեսրոպեան ուղղագրութեան վերադարձին անհրաժեշտութիւնը կը շեշտէ Լ. Միրիջանեան, նոյն թերթիդ Յուլիս 22-ի թիւին մէջ: Կարտատպեմ, նախ՝ անձնական նեղ մտահոգութիւններու խով ընդհանուրին շահով տագնապածներու գոյութիւնը ողջունելու համար, ապա ցանկալի սրբագրութեան ի վերջոյ հասնելու յոյսը զօրացնող որպէս նոր գրաւական:

*
**

Ինչ լեզուաբաններ, չմոռանալով հաստատել, թէ իրենք ընդգրկուած են «Հայաստանի բոլոր նշանաւոր լեզուաբաններին եւ այլ բնագաւառների մասնագէտներ միաւորող Հայոց լեզուի բարձրագոյն խորհրդի (Նախագահ՝ Գ. Բ. Ջահուկեան)» կազմում հանդէս են եկել յայտարարութեամբ («Հայաստանի Հանրապետութիւն» թերթ, 5 Յուլիս, 1997): Սկզբից եւեթ փորձելով ներկայանալ իբրեւ անաչառութեան հեղինակութիւն եւ դրանով ազդել միամիտ ընթերցողի վրայ, իննեակը զայրոյթ է յայտնում, որ «օրէց օր աւելի ծաւալուող քարոզչութեամբ մտաւորականների մի սակաւաթիւ խումբ ձգտում է ,լեզուաչինական հրատապ խընդիրները մի կողմ դնելով, որպէս արդիական ամենակարեւոր հարց ներկայացնել ուղղագրութեան փոփոխութեան անհրաժեշտութիւնը»: Շատ լաւ հասկանալով, որ իրենք որեւէ իշխանութիւն եւ խրատուներ չունեն արգելելու, որպէսզի հասարակութիւնն իր խօսքն ասի արդի ուղղագրութեան վերաբերեալ, նրանք չտապել են քաղաքական պիտակով լռեցնել դասական ուղղագրութեան վերականգնման կոչն անողներին: Նրանք յայտարարում են ,թէ դասական ուղղագրութեան կողմնակիցների քարոզչութիւնն ուղղուած է «ժամանակակից արեւելահայ գրական լեզուի՝ Հայաստանի Հանրապետութեան պետական լեզուի ուղղագրական համակարգի դէմ»...

Լինելով դասական ուղղագրութեան վերահաստատման անհրաժեշտութեան խընդիրը մամուլում վերաբծարծողներից մէկը, յարգարժան իննեակին ուզում եմ ասել ,որ չի կարելի նենգափոխել Հայաստանի Հանրապետութեան Սահմանադրութեամբ կարգուածը՝ «ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՊԵՏԱԿԱՆ ԼԵԶՈՒՆ ՀԱՅԵՐԷՆՆ Է» (Սահմանադրութիւն, յօդուած 12): *Մի՞թէ կարիք կայ լեզուաբաններին բացատրել, որ հայերէնը միայն աբեւելահայերէնը չէ: Հայերէն են եւ՛ պրաբարը, եւ՛ միջին հայերէնը, եւ՛ աբեւմտահայերէնը, եւ՛ բարբառները: Ուրեմն մենք՝ դասական ուղղագրութեան կողմնակիցներս, ոչ միայն ոչնչով չենք մեղանչում մեր պետական լեզուի դէմ, այլեւ, ընդհակառակն, կամենում ենք, որ մեր պետական լեզուն լինի ամբողջ ազգին՝ երկրագնդով մէկ սփռուած հայութեան բոլոր խաւերին հասկանալի: Դրա համար է, որ անհրաժեշտ ենք համարում վերականգնել մեսրոպեան՝ աւանդական, դասական ուղղագրութիւնը: **Մենք առաջնորդուում ենք ՄԻՆ ԱԶԳ, ՄԻՆ ՄԻԱՍՆԱԿԱՆ ՈՒՂՂԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՆԵՇԱՆԱԲԱՆՈՎ:***

Յաւօք, իննեակին (Գ. Ջահուկեան, Ս. Աբրահամեան, Վ. Առաքելեան, Լ. Եղեկեան, Յ. Բաբսեղեան, Ա. Մարութեան, Յ. Ալպաթեան, Տ. Աւետիսեան, Ս. Մելքոնեան) այս նշանաբանը չի հետաքրքրում: Իննեակը ջանում է հարցը չեզոքել եւ ընթերցողին գցել թիւրիմացութեան մէջ: Մենք ասում ենք, թէ միասնական ուղղագրութիւնը առաջնային գործօն է ազգային միասնականութեան հաստատելու համար: Այս պարզ, անառարկելի, նորանկախ պետականութեան ոգուց բխող բուկըռունքը իննեակի սրտով չէ: Նրա անդամները գրում են. «Անհիմն եւ կեղծ դիտական է հին ուղղագրութեան վերականգնումը որպէս հայ ժողովրդի երկու հատուածների եւ նրանց լեզուների միասնականացման «կարեւոր գործօն» ներկայացնելը»... (Նախորդ, այս եւ յետագայ ընդգծումները իմն են: – Լ. Մ.):

Վերոնշեալ բացատրութեան մէջ բարեխղճութիւնը եւ տրամաբանութիւնը ինձ նպատակ չեմով բացակայում են: Դասական ուղղագրութեան կողմնակիցներից ոչ ոք ոչ մի տեղ չի գրել եւ չի խօսել «Հայ ժողովրդի երկու հատուածների եւ նրանց լեզուների միասնականացման» մասին: Խօսքը վերաբերել եւ վերբերում է արեւմտահայերէնի եւ արեւելահայերէնի ուղղագրութեան միասնականութեանը: Մի՞թէ ինչ լեզուաբաններից մէկը չեզու, որ նկատէր, թէ ուղղագրութեան միասնականացումը ոչնչով կապուած չէ «լեզուների միասնականացման» գաղափարի հետ:

Ինչպէս տեսնում ենք, յարգարժան լեզուաբանները լինքնահնար դրոյթներով փորձում են ազատագրել իրենց հետ բանավիճողների մտքերն ու կարծիքները: Նրանք ամենայն լրջութեամբ չնորհ են անում բացատրել, թէ միասնական ուղղագրութեան անհրաժեշտութիւն չկայ, քանի որ «ուղղագրութեան նոյնացումը չի յանդեցնի հնչիւնական համակարգերի, արտասանութեան, տառադարձութեան, տերմինաբանութեան եւ քերականութեան նոյնացման»: Իննեակի անդամներին հարց ենք տալիս՝ տրեւի կամ լուսնի տակ որեւէ մէկը պնդե՞լ է, թէ միասնական ուղղագրութիւնը չի յանդեցնի «հնչիւնական համակարգերի, արտասանութեան, տառադարձութեան, տերմինաբանութեան եւ քերականութեան նոյնացման»: Իննեակի անդամներին հարց ենք տալիս՝ տրեւի կամ լուսնի տակ որեւէ մէկը պնդե՞լ է, թէ միասնական ուղղագրութիւնը առաջնային գործօն է ազգային միասնականութեան հաստատելու համար: Այս պարզ, անառարկելի, նորանկախ պետականութեան ոգուց բխող բուկըռունքը իննեակի սրտով չէ: Նրա անդամները գրում են. «Անհիմն եւ կեղծ դիտական է հին ուղղագրութեան վերականգնումը որպէս հայ ժողովրդի երկու հատուածների եւ նրանց լեզուների միասնականացման «կարեւոր գործօն» ներկայացնելը»... (Նախորդ, այս եւ յետագայ ընդգծումները իմն են: – Լ. Մ.):

*Վերոնշեալ բացատրութեան մէջ բարեխղճութիւնը եւ տրամաբանութիւնը ինձ նպատակ չեմով բացակայում են: Դասական ուղղագրութեան կողմնակիցներից ոչ ոք ոչ մի տեղ չի գրել եւ չի խօսել «Հայ ժողովրդի երկու հատուածների եւ նրանց լեզուների միասնականացման» մասին: Խօսքը վերաբերել եւ վերբերում է արեւմտահայերէնի եւ արեւելահայերէնի ուղղագրութեան միասնականացման

իսկ Ա. աշխարհամարտի օրերուն արար ազատագրական զօրքերուն յառաջապահ ուժը դաշտա, մինչեւ որ Օսմանցիք ձերբակալեցին եւ կախեցին զայն 1917–ին:

Անոր յաջորդեց էմիր Սիւլէյման Ապտէլ Ռահման, որ սակայն քանի մը ամիս վարեց ցեղապետութիւնը եւ մահացաւ:

Սիւլէյմանի յաջորդեց Ապտէլ Ռազզաքի եղբայրը՝ էմիր Նայֆ, որ մեծ դեր խաղաց արաբական աշխարհի անկախութեան պայքարին մէջ, արաբ յեղափոխական զեկավար դէմքերէն մէկը դառնալու եւ օգնեց էմիր Ֆայսալ պըն Հիւսէյնի, որ յետոյ Իրաքի թագաւոր եղաւ: Ան զեկավարեց ձեղիրէյի մէջ եւ Եփրատի ափերուն թուրքերուն դէմ մղուած կռիւները՝ Ա. աշխարհամարտի աւարտէն ետք ալ, անիշխանութեան տարիներուն, եւ յարձակուր պայմաններու տակ սպանուեցաւ 1922–ին, 45 տարեկան հասակին:

Ա. աշխարհամարտէն եւ Օսմանեան կայսրութեան քայքայումէն ետք, արաբական երկիրներու ազատագրութեամբ, թերեւս մեծ մասը մնաց Սուրիոյ եւ Իրաքի սահմաններուն մէջ, մէկ մասն ալ՝ Թուրքիոյ մէջ:

Թուրքիա մնացած Թայները որոնք կը պատկանին ցեղին (Մահլի տոհմին) 1918–էն ետք հալածուեցան, անոնց հողերը բռնագրաւուեցան, պատահեցան պատնէշներ, մինչեւ որ անոնց մեծ մասը անցաւ Սուրիա եւ սահմանամերձ գիւղերու մէջ բնակութիւն հաստատեց՝ առաջնորդուած Հալուանիա գիւղը: Թուրքիա մնացողները ամփոփուեցան Աժար Տաղ եւ Տաղ Հիւրք գիւղերուն շուրջ:

Էմիր Նայֆի նահատակութենէն ետք անոր յաջորդեց եղբայրը՝ էմիր Մոհամմէտ Ապտէլ Ռահման. ան մահացաւ 1945–ին, եւ անոր յաջորդեց եղբօրորդին՝ էմիր Նայֆի զաւակը՝ էմիր Ապտէլ Ռազզաք Նայֆ Ապտէլ Ռահման, որ Սուրիոյ անկախութենէն ետք պետական զեկավար դէմք դարձաւ, երկար տարիներ պատճառեցաւ եւ քաղաքական առաքելութիւններով բազմիցս ուղղուեցաւ արտասահմանեան երկիրներ: Ան մահացաւ 1973–ին, Մեքքէի մէջ, հաժի ժամանակ:

Թայ ցեղը՝ գապիլէ, զլխաւոր չորս ազգութիւններու բաժնուած է՝ Ասսաֆ, Հաթիմ, Եասար եւ Պանու Ֆրէյր, որոնք իրենց կարգին, ճիւղաւորումներու բաժանուած են, անոնք կը կոչուին բուն Թայ, որովհետեւ կան նաեւ Թայերէն սերած այլ աշիրէթներ: Թայ աշիրէթներն են.

Ա) – ԱՍՍԱՖ, որուն ճիւղաւորումները են.

– Ցեղապետներու Հաթիմական տան երեք գերդաստանները՝ Ապտէլ Ռահման, Միհէման Ալի (կը կոչուի նաեւ պէյթ Ապտէրա, արձիւնեղու տուն), Ֆահտ, Մանսուր, Մրտհէր, Զիապաթ եւ Մոհամմէտ Ալի:

– Խալաւի էմիրներու տոհմը եւ անոր կապուած ընտանիքները, որոնք Ապտէլ Ռահման գերդաստանէն սերած են՝ Քանժուաթ, Հաժ Ալու, Շահին, Համէշ, Ալաուաթ, Ֆարահիտա, Ալիուի Քարուուշ եւ Սենուսի Քարուուշ:

– Ալ Հասան, չէյխերու ընտանիքը՝ Նայֆի եւ Հուաշաթ ու Հասսան Ռաշէտ հատուածները:

– Պաժրի եւ անոր ճիւղաւորումները՝ Սալէհ (կամ Քահքաժի), Ալի Զահէր, Պասիր, Զէյր եւ Մախուզ (հազար հոգի):

– Հաուշի, Թաան, Մահլի, Ապու Ղալիուն, Աուասի եւ Հուար էմիրներու ընտանիքները:

– Տաքարաթ եւ անոր ճիւղաւորումները՝ Հիսլիանաթ, Մանասիրա, Տարուպիին, Ապապիտա եւ անոր ենթաճիւղը՝ Ալանսաթ,

– Ժաատանաթ եւ անոր ենթաճիւղը՝ Թարախմա:

Բ) – ՀԱՐԻՍ, որուն ճիւղաւորումները են.

– Մաղթաֆները, որոնք Հարիս չէյխերու տոհմն են, անոր ենթաճիւղը՝ Ալպու Ժապալ, եւ Ամուր, Ալպու Նասէր, Սապիհ, Ալպու Համու, Շահապաթ, Թարֆա, Մահանի, Մալալի, Սալաթինա, Ժամալ, Մլուհ, Պաթայա, Նաուահի, Մարաֆիա, Հանադիլա, Սախուաթ, Զաբաղիրա եւ Մահիմէտ Ահմէտ:

– Զաուպաա եւ անոր չէյխերու ընտանիքները՝ Պաթրան եւ Մահմուտ:

– Տիժաթ, Ժուպանաթ, Սարխաթ, անոր ենթաճիւղը՝ Քուչ, եւ Սթութ:

– Ժաուշինա, չէյխերու ընտանիքը՝ Մահմուտ, եւ Հատի, Հինտաուի, Թամաուի, Տաքմաուի, Համաուէ, Միլաժ, Ղաշամ եւ այլ ընտանիքներ (15 հազար):

– Հարիս Հայի (չէյխերու ընտանիքը՝ Սանխոհ) եւ անոր ճիւղաւորումները՝ Շէյխ Մոհամմէտ, Խարֆան եւ Ժլըտ, Ալպու Նասիր, Պրէյժաթ, Քաժլան, Գարթ, Ալպու Ժրտաա եւ Տաղլի (վեց – հարիւր հոգի):

Գ) – ԵԱՍԱՐ, չէյխերու ընտանիքը՝ Համրին, եւ ճիւղաւորումները՝ Ալպու Ժումաան, Զահէր, Հատիպ, Խապաթա եւ Տաուլա, նաեւ՝ Զիապ, Սուլթան, Մաֆրաճ, Սուէյլհ, Ռաթպաուի, Շալաշ, Գամաչ, Հասսուն, Քիթապ, Եունէս, Սալաժ եւ այլ ընտանիքներ:

Դ) – ՊԱՆՈՒ ՖՐԷՅՐ, որ փոքր տոհմ մըն է:

Թայերը ցեղապետական կուռ կառոյց ունէին: Հինէն ի վեր ցեղապետութիւնը կը պատկանի Ասսաֆ աշիրէթին. առաջին անդամ Մոհամմէտ Ալի ընտանիքը իշխած է ցեղին վրայ. անուհետեւ՝ Զիապաթ ընտանիքը. եւ երբ Զիապաթ ընտանիքէն էմիր Հիւսէյն սպաննուեցաւ Օսմանցիներուն կողմէ, ցեղապետութիւնը անցաւ Ապտէլ Ռահման ընտանիքին:

Ցեղապետը, ինչպէս նաեւ Ասսաֆ գլխաւոր հատուածներու պետերը էմիր տիտղոսը կը կրեն, իսկ միւս աշիրէթներուն եւ ճիւղերուն պետերը չէյխ տիտղոսը կը կրեն: Ցեղապետութիւնը եւ ենթաճիւղերու չէյխութիւնները կը փոխանցուին եղբայր ի եղբօրմէ կամ որդի ի հօրմէ:

Թայերու աւանդութեան համաձայն, կրնայ ըլլալ, որ ցեղախումբը երկու էմիր ունենայ, որոնք միասնաբար կ'աշխատին ցեղին պատիւը եւ միասնականութիւնը պահելու համար:

Ներկայ էմիրն է Մոհամէտ Ապտէլ Ռազզաք Նայֆ Ապտէլ Ռահման, որ 1973–ին յաջորդեց հօրը՝ էմիր Ապտէլ Ռազզագի: Ան վերին ձեղիրէյի ամէնէն հեղինակաւոր անձն է եւ յաճուկ յարգանք կը վայելէ իր ցեղին մէջ եւ անկէ դուրս, եւ պետականութեան մակարդակի վրայ յարաբերութիւններ ունի թէ՛ Սուրիոյ մէջ եւ թէ դուրսը՝ արաբական երկիրներու մէջ: Անոր կեդրոն ժարմազ գիւղը ցեղին միջնաբերդն է, ուր ան կ'ընդունի իր հիւրերը, իր ցեղի պարզ անդամներէն մինչեւ պետական, քաղաքական եւ զինուորական դէմքեր: Ան կ'ապրի ինչպէս ցեղի պարզ անդամ, հողեր եւ հարստութիւններ չատ չունի եւ կը նկատուի ցեղին մաքրամաքուր ձեռքը, որ չէ պղծուած:

Ցեղին երկրորդ ցեղապետն է անոր հօրաքրոջ տղան՝ էմիր Մոհամէտ Ֆարէս Մոհամէտ Ապտէլ Ռահման. ծնած՝ 1947–ին, ան կը բնակի երկրագործական հարուստ Ուաահիա գիւղը եւ առաւելապար ցեղին ներքին հարցերով կը զբաղի:

Թայերը տարածուած են վերին ճեղիրէյին, Թուրքիոյ սահմանէն մինչեւ հարաւային Իրաք, եւ աւելի վտքը համեմատութեամբ՝ մինչեւ ձեպէլ Արաբ եւ Պաղեստին, եւ ընդհանուր առմամբ՝ ամբողջ արաբական աշխարհի մէջ: Անոնց տեղաբաշխումը հետեւեալ պատկերը կը ներկայացնէ:

– Գամիշլիի շրջան, Ասսաֆներու գիւղերը՝ Ժարմազ, Պաուու, Շամասիա, Ուաահիա, Ժանատիա, Սուֆիա, Ֆախարիա, Զպանա, Թէլ Լէյլան եւ Ֆրուժա, Հարիաներու գիւղերը՝ Ապթախ, Պաքաա, Հայ Թայ, Թիհամա, Ֆարուք, Մասթրիհա, Ֆարֆարա, Ապիս, Նայիմ, Հապիս, Հարաթ Հայ, Ում Ազամ, Ում Ֆուժար, Ում Զուէյլ եւ Եասարներու չէյխին գիւղը՝ Գարթապա:

– Ռաս Էլ Այն եւ շրջակայքը՝ Ֆարիսա եւ Արիչա:

– Հասաչէ եւ շրջակայքը՝ Թապան (Զիապաթները):

– Սլուք (Ռազզայէն հիւսիս) եւ շրջակայ ամբող

(Շար. Ա. էջէն)

դած է սեփականաշնորհումներու առթիւ։ Ձերնմիրզին կառավարութենէն լուսաբանութիւններ պահանջած է հեռահաղորդումներու հսկայ ընկերութեան Սվիազինվեստի սեփականաշնորհումէն եւս։ Վարչապետը ըսած է թէ առաջին անգամն է որ այսքան կարեւոր վաճառք մը տեղի կ'ունենայ եւ աւելցուցած որ կարգ մը հարցումներ կան որոնց պէտք է պատասխանել, ամէն ինչ պէտք է թափանցիկ ըլլայ։ Արժեթուղթերուն 25%–ը (12 միլիառ ֆրանք) վաճառուած են ռուսական Օնէքիմպանքի։ Ձերնմիրզին որ նախկին պատասխանատուն էր Կազպրոմի, մեղադրուած էր որ մեծ չահեր ապահոված էր իր պաշտօնին բերմամբ։ Նախարարապետը եւ փոխ – վարչապետը՝ Նեմցով լաւ յարաբերութիւններ չունին եւ այս վերջինը յայտարարած է որ Սվիազինվեստի սեփականաշնորհումը Ռուսաստանի առաջին պարկեշտ գործն է։

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Յուլիս 30/31)

ՂԱՐԱԲԱՂԵԱՆ ՀԱՐՑԻՆ ՄԱՍԻՆ ԱԺՄ–Ի ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ազգային ժողովրդավարական Միութիւնը (ԱԺՄ) Լեռնային Ղարաբաղի խնդրին առընչութեամբ Յուլիս 26–ին յայտարարութիւն մը կատարած է։

Հոն ընդգծուած է որ Արցախի Հայութեան ազատ կամքի արտայայտութեան իրաւունքին, օրինական չահերուն պաշտպանութեան եւ ապահովութեան երաշխաւորման հիմքերուն վրայ Լ. Ղարաբաղի հարցին լուծումը միակ ձեւն է տարածքային մէկ խաղաղութիւն հաստատելու։ Ապա, հոն ըսուած է թէ Հայաստանի իշխանութիւններուն համար անկարելի է հայ ժողովուրդը համախմբել Արցախի հարցին շուրջ, քանի որ անոնք Հայաստանի մէջ ստեղծած են բարոյահոգեբանական յուսահատական մթնոլորտ, տեղի ունեցած է զանգուածային արտագաղթ, աննախադէպ ընկերային բեւեռացում, անտեսական ներուժի քայքայում։ Իսկ Սփիւռքի նկատմամբ կը գործադրուի պատակտումի քաղաքականութիւն։ Եւ իշխանութիւններու ձախողած արտաքին քաղաքականութեան պատճառով կարելի չէ եղած համապատասխանել Լ.Ղ.Հ–ի ձեռքբերումները։

Այս գնահատականներէն եւս ԱԺՄ–ը անընդունելի կը նկատէ Լ.Ղ.Հ–ի անկախութեան սպառնացող որեւէ պարտադրուած լուծում։ Ըստ յայտարարութեան, Ղարաբաղի հարցին լուծման երաշխիքն է հայ ժողովուրդի ջանքերու համադրումը։ մէկ այլ երաշխիք ալ՝ Հայաստանի վերադարձն է ժողովրդավարական ուղի։ այդպէսով կը վերահաստատուի փոխադարձ վստահութիւնը՝ ժողովուրդին եւ իշխանութեան միջեւ, կ'ամրի տնտեսական եւ ռազմական ներուժը, միջազգային ասպարէզի վրայ կը վերահաստատուի Հայաստանի հեղինակութիւնը, ինչ որ Ս–ղբրբէջանը հեռու կը պահէ ռազմական միջոցներու դիմելու փորձութենէն։

*
**

ԹՈՒՐՔ ԳՈՐԾԱՐԱՐՆԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԿԱՅՑԵԼԵՆ

Օգոստոս 1 – 5 Հայաստան կ'այցելէ հայեւթրքական գործարարութեան զարգացման յանձնաժողովի անդամ թուրք գործարարներէ բաղկացած խումբ մը։ Անոնք հանդիպումներ կ'ունենան եւ բանակցութիւններ կը վարեն հայ գործարարներու հետ, կը ծանօթանան տեղւոյն առեւտրա–արդիւնաբերական ներուժին. կ'արծարծուի առեւտրական սահմանի բացման հարցը։

*
**

ՀՀՇ–Ի ՆԱԽԱԳԱՀԸ ՏԵՍԱԿՑԱԾ Է «ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ» ԽՄԲԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՆԵՐԿԱՑԱՑՈՒՑԻՉՆԵՐՈՒՆ ՀԵՏ

Յուլիս 30–ին, ՀՀՇ–ի վարչութեան նորընտիր նախագահ Վ. Սիրադեղեան երեւանի քաղաքապետարանին մէջ հանդիպում մը ունեցած է «Հանրապետութիւն» քաղաքական խմբակցութեան անդամ կուսակցութիւններու ներկայացուցիչներուն հետ։ Ներկայ եղած են Հանրապետական կուսակցութենէն Աշոտ Նահապետեան, Մատուռեան Հայոց Միութենէն Ռոպէր Ենգոյեան, Լիպերալ–Դեմոկրատական (Ռամկավար – ազատական) կուսակցութենէն Ռոպէր Մնացականեան, Հնչակեան Կուսակցութենէն Ա–լեքսան Յաչատուրեան եւ Քրիստոնեայ – դեմոկրատական Միութենէն Վարդան Յաչատուրեան։

Զորս ու կէս ժամ տեւած խորհրդակցութեան ընթացքին քննարկուած են օրէնսդրական եւ անտեսական բարեփոխումներուն, ներքին եւ արտաքին քաղաքականութեան առընչուող հարցեր։

*
**

ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ՝ ԴԵՂԱՐԿՈՒՆԻՔԻ ԱՂԷՏԵԱԼ ՇՐՋԱՆԻՆ

Յուլիս 30–ին, տիկին Լիւտմիլա Տէր–Պետրոսեան, Ընկերային Ապահովութեան նախարարուհի տիկին Հրանոյշ Յակոբեան եւ ամերիկեան ԱՄԿՈՐ կազմակերպութեան տնօրէն Փերի Վոլէն այցելած են Գեղարքունիքի մարզի քանի մը գիւղեր որոնք տուժած էին վերջին ողողումներէն։ Դպրոցականներուն բաշխած են առողջապահական սարքեր պարունակող 1000 ծրարներ, աննպեղէն եւ ուժանիւթի յատուկ կտրոններ։ Նման օգնութեան ձեռնարկուած է նաեւ Գառառի տարածքին տուժած քաղաքացիներուն։

*
**

ՎԱՐՉԱՊԵՏԻՆ ԸՆԴՈՒՆԵԼԻ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐԷՆ

Յուլիս 30–ին, վարչապետ Ռ. Քոչարեան ընդունած է Հայաստանի Ազգութիւններու Միութեան անդամները, որոնք կը ներկայացնէին երկրին տասնըեակէ մը աւելի փոքրամասնութիւնները։ Միութեան նախագահ Վլադիմիր Զադոև եւ միւսները անդրադարձած են իրենց կազմակերպութեան նպատակներուն եւ հարցերուն ու յատկապէս վեր առած փոքրամասնութիւններու նկատմամբ պետական քաղաքականութեան մշակման եւ իրենց խնդիրներով զբաղող կառոյցի մը ստեղծման անհրաժեշտութիւնը։ Վարչապետը ըսած է թէ կառավարութիւնը կ'ընծայէ անհրաժեշտ ուշադրութիւն այդ հարցերուն։

*
**

Վարչապետը նոյն օրը հանդիպում մը ունեցած է նաեւ եւ կազմ արդիւնաբերութեան առաջատար անուններէն արժանթինեան «Պրիթաս» ընկերութեան ներկայացուցիչներուն հետ։ Անոնք Հայաստան եկած են այս բնագաւառին մէջ կառավարութեան ծրագիրներուն ծանօթանալու եւ համագործակցութեան կարելիութիւններ ուսումնասիրելու նպատակով։ Հանդիպումի ընթացքին մտքերու փոխանակում եղած է Հայաստանի մէջ կազի եւ նաւթի հետախուզութեան աշխատանքներու կազմակերպման, նաւթի վերամշակման գործատան մը կառուցման եւ Իրան – Հայաստան կազամուղի շինութեան «Պրիթաս»–ի մասնակցութեան հարցերուն շուրջ։ Զրոյցին մասնակցած է նաեւ Ուժանիւթի նախարար Գագիկ Մարտիրոսեան։

*
**

ՄՇԱԿՈՑԹԻ ՕՃԱԽՆԵՐԸ ԽԱԽԱՐԻ ՄԷՋ

Հանրապետութեան հրապարակին վրայ պտնուող մշակութային համալիրը, որ կը ներառնէ Ազգ. Պատկերասրահը, Պատմութեան պետական թանգարանը, Գրականութեան եւ արուեստի թանգարանը, Հայֆիլհարմոնիայի փոքր սրահը, չուրջ 20 օր է զրկուած է հոսանքէ։ Ատոր պատճառն է 15 միլիոն դրամ պարտքը, որ մշակոյթի օճախները չեն կրցած վճարել իրենց սպառած էլկարականութեան որպէս փոխարժէք։

*
**

ՂԱՐԱԲԱՂ – ՀԱՅԱՍՏԱՆ – ՍՓԻՒՌՔ ՀԱՄԱՀԱՅԿԱԿԱՆ ԼՐԱՏՈՒ ԿԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՆ ԾՐԱԳԻՐ

«Ազգ» թերթի Ղարաբաղի թղթակից Վահրամ Ազաջանեան, բազմաթիւ այլ լրագրողներու աջակցութեամբ կը ծրագրէ ստեղծել «Ղարաբաղ – Հայաստան – Սփիւռք» համահայկական լրատու կազմակերպութիւն մը։ Այս նախաձեռնութեան գլխաւոր դրդապատճառն է աղբերջանական զանգուածային լրատուի–

ներու կողմէ կատարուող հակահայկական եւ հակաղարաբաղեան քարոզչութեան ու խեղաթիւրումներու դէմ միասնաբար հանդէս գալու նպատակը։

*
**

ԳՈՐԾԱԶՈՒՐԿՆԵՐՈՒ ԹԻՒԸ ԿՐ ՇԱՐՈՒՆԱԿԷ ԲԱՐՁՐԱՆԱԼ

Հայաստանի մէջ գործազրկութեան համեմատութիւնը 11% է։ Յուլիս 1–ի տուեալներով կը հաշուէր 166 հազար 760 գործազուրկ, որոնց 111 հազար 924–ը կիներ։ Այս տարուան Յունուարէն ի վեր գործազուրկներու թիւը արձանագրած է 5 հազար հոգիի յաւելում մը։ Իսկ որպէս այդ նպաստ ստացող գործազուրկները միայն 28 հազար 902 հոգի են։

*
**

ՎՆԱՍՆԵՐԸ ԿՐ ՀԱՍՆԻՆ 657 ՄԻԼԻՈՆ ԴՐԱՄԻ

Յուլիս 23–ին Տաուշի մարզի Նոյեմբերեանի տարածքային դատարանին մէջ տասնիկ քաղաքին հետ պատահած ողողումները եւ Յուլիս 25–ին Իջեւանի տարածքային դատարանը տեղացած զօրաւոր կարկուտը մեծ վնասներ պատճառած էին։ Այս առթիւ կազմուած յատուկ յանձնաժողովին տուեալներուն համաձայն, ընդհանուր վնասը կը հասնի 657 միլիոն դրամի։

TELEVISION
France 2

Dimanche 3 Août à 9 heures 30 :
A la découverte des plus beaux monastères arméniens.

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉ

ԿԸ ՓՆՏՌՒԻ

Ֆրանսահայ կապոյտ Խաչի փարիզի մասնաճիւղը երկվեզու եւ վորձառու հայկէն լեզուի դասատուներ կը փնտռէ 12 – 14 տարիքի պատանիներու, Շարաթ կէսօրէ վերջ, իր միօրեայ ղպրոցին համար։

Հեռաձայնել երեկոները՝
01 – 45 – 84 – 57 – 18
թիւին։

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire : N° 55935

SABERATOURS
VOYAGES

PARIS • EREVAN • PARIS
VOLS HEBDOMADAIRES

ASSISTANCE A L'AÉROPORT
ORGANISATION D'ACCUEIL ET DE TRANSFERT
RÉSERVATION D'HÔTEL
LOCATION DE VOITURE AVEC CHAUFFEUR
EXCURSIONS GUIDÉES
VOYAGES ORGANISÉS EN GROUPE

PRIX
PARIS-EREVAN-PARIS
À PARTIR DE
3950 F
RENSEIGNEMENTS ET RESERVATIONS SUR SIMPLE APPEL

SERVICE FRET PARIS • EREVAN

SABERATOURS
19, RUE ST. ROCH - 75001 PARIS
TEL 01 42 96 10 10 - FAX 01 42 96 18 77

SEVAN VOYAGES
48, COURS DE LA LIBERTÉ - 69003 LYON
TEL 04 78 60 13 66 - FAX 04 78 60 92 26

EREVAN
37, RUE HANRABEDOUTIAN - EREVAN 10
TEL 52 54 48 - FAX 56 40 30

EN COLLABORATION AVEC
ARMENIAN AIRLINES

A votre service pour toutes destinations
dans le monde!

L'ASSOCIATION ARMENIENNE
D'AIDE SOCIALE
vous invite
Vendredi 15 Août
FETE CHAMPETRE
DU HOME ARMENIEN
107, avenue Maréchal Lyautey — SAINT-RAPHAEL

10h : Messe Solennelle Chapelle Saint-Jean
Suivie de la traditionnelle Bénédiction du Raisin
A partir de 12h30 : Bar, Buffet de Spécialités Arméniennes
15h30 : Spectacle de danse par les enfants d'Arménie

ANIMATION ASSUREE L'APRES-MIDI PAR
MARTEN YORGANTZ

RESERVATION : 04. 94. 19. 51. 50.

ՇԱԲԱԹ – ԿԻՐԱԿԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ 2-3
SAMEDI - DIMANCHE
2-3 AOUT
1997
LE NUMERO : 5,00 F.

ՀԱՅՐԱՍԱՆՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՀԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL.: 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 1·100 Ֆ· — Վեցամսեայ : 560 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 1·400 Ֆ· (ամէնօրեայ առաքում)
1·250 Ֆ· (շաբաթական առաքում) – Հատը : 5,00 Ֆ·

73ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 19·171 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 73e ANNEE — N° 19.171

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

Տարի Մը Եւս

(«Յառաջ»ի 72րդ տարեդարձին առթիւ)

«Յառաջ» հասած է այսօր իր 73–րդ տարուան սեմին, հակառակ օրէ օր բազմացող դժուարութիւններուն որոնք յատուկ ալ չեն միայն հայ մամուլին, բայց որ աւելի ծանր են Սփիւռքի հայ անկախ օրաթերթի մը համար:

Դեռ վերջերս զգերեցաւ Ֆրանսա լոյս տեսնող եիտիշ լեզուով վերջին օրաթերթը, թողելով նաեւ կեդրոնական Եւրոպայի Հրեաներու լեզուն, մինչ Էն – Փէ – Էն–ն ալ, նիւթական պատճառներով կը դադրեցնէր իր օրաթերթը՝ Լա Լէքր տը լա Նափոն:

Գրաւոր մամուլի տագնապը ընդհանուր է եւ կը դիմանան զլխաւորաբար անոնք, որոնք մեծաքանակ ծանուցումներու կողքին, կը վայելեն նաեւ զրամատուներու, մեծ ընկերութիւններու կամ կուսակցութիւններու նեցուկը: Առնցմէ ոչ մէկը պարագան է «Յառաջ»ի, որ 72 տարիներու երկայնքին իր տոկալը կը պարտի միայն թաժանորդագրութիւններու, սակաւաթիւ եւ առաւելաբար ազգային բնոյթ ունեցող ազդերու եւ իր համակիրներուն ինքնաբուխ նուէրներուն:

Ողբերգական պատկեր մը պարզելու փափաքը չէ որ կը մղէ մեզ ընելու այս դառն հաստատումները: Ջենք կրնար սակայն յաւով չարձանագրել օրէ օր ծաւալող անտարբերութիւնը հայ զաղութներէն մէջ, ի մասնաւորի մամուլին նկատմամբ: Լեզուի նահանջն ալ չօգնեց անոնց որոնք օտարախօս երիտասարդներ սիրաշահելու համար զիմեցին Ֆրանսերէնի, անգլերէնի, սպաներէնի, ռումաներէնի, պուլկարերէնի, հոլանտերէնի, չուետերէնի, փորթուգալերէնի Բարելոնի աշարակի վերածելով «հայ» մկրտուած մամուլը:

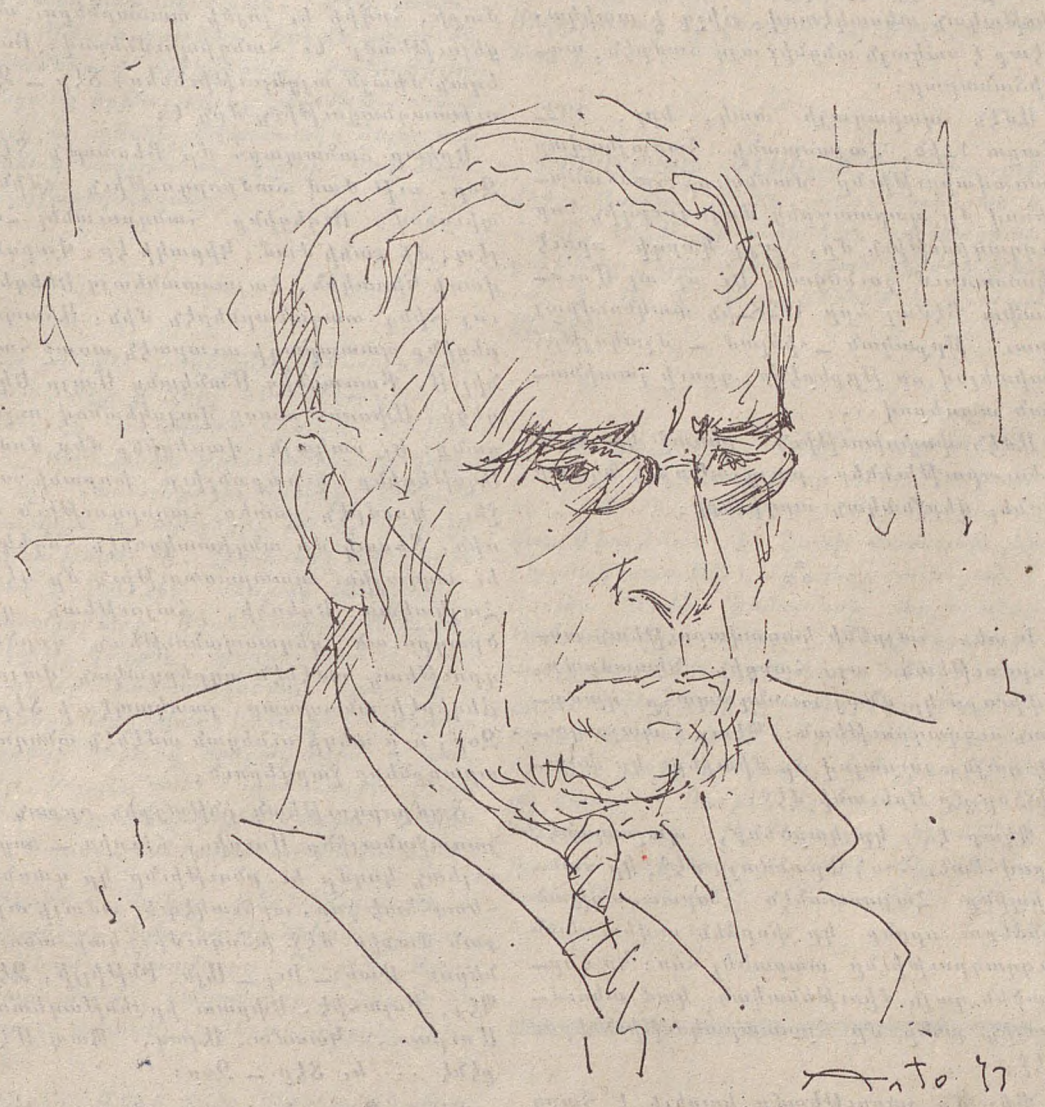
Այսօր ժողովներու մեծ մասը տեղի կ'ունենայ տեղւոյն երկրին լեզուով, մինչ համագումարներուն կը պարտադրուի անգլերէնը եւ տիգտ կը նկատուին բոլոր անոնք որոնք կառչած կը մնան հայերէնի, ժամանակավրէպ մատնուելու մը յուզարերելով:

Այդ ժամանակավրէպ մատնութեան կը զարնանակէ հաւատարիմ մնալ «Յառաջ» մերժելով տեղատուութիւնը, չուելով դատապարտել իր կոչումին խակ:

72 տարիներ առաջ, իր հիմնադիրը, Շաւարշ, առաջին խմբագրականով մը (1925, Օգոստոս 2, «Երկու Խօսք») կը գրէր ի մէջ այլոց· – «Այս հիւրընկալ այլ համայնակուլ ափերուն վրայ, մեր հայրենակիցները պիտի չանաց զարգացնել իրենց ազգային գիտակցութիւնը, պահել լեզուն որ միակ թանկագին աւանդն է, ուժ տալ մայրենի դաստիարակութեան, գրականութեան, արուեստին...»:

Այդ չանաց ընել «Յառաջ», նաեւ իր հիմնադրին մահուան յաջորդող քառասուն տարիներու երկայնքին եւ այսօր ինչպիսի զոհողութիւն մը չէ զոր կը ցուցաբերէ իր տարեդարձին առթիւ, այլ կրկ միայն՝ ըսի ի՛նչ որ կրցայ: Ջանայի մնալ անաչառ, ողջամիտ, զլխաւոր նպատակ ունենալով տոկալ, երբ ընելով իրեն ծնունդ առած քաղաքին խակ նշանաբանը՝ Fluctuat nec mergitur, որու խորհրդանիշն է նաւ մը որ, երբեմն կը տատանի, բայց՝ չընկղմիր:

«ՅԱՌԱՋ»

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՀԻՄՆԱԴԻՐԸ

ՇԱՀԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

—1886–1957—

Գործ՝ Արքօ Զաքմաքճեանի,
Յուլիս 1997, Փարիզ

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՍՐԱՅԵԼ տասնեակներով Պաղեստինցի ձերբակալեց Յուլիս 31–ին, երուսաղէմի չուկային ռճրափորձէն ետք: Բանակն ալ կը սպառնայ մուտք գործել ինքնավար շրջանները: «Եթէ պաղեստինեան իշխանութիւնը չվճռէ պատերազմիլ ահաբեկիչներուն դէմ, մենք կը ստանձնենք այդ պարտականութիւնը» ըսած է Նեթանիահուի քանրերը: Պաղեստինեան ոստիկանութիւնն ալ կարգ մը ձերբակալութեանց ձեռնարկած է ծայրայեղ շրջանակներուն մէջ: Սուրիոյ նախագահը դատապարտած է իսրայէլեան կառավարութիւնը որ ամէն ինչ կ'ընէ ձախողեցնելու համար խաղաղութեան ընթացքը: Միւս կողմէ, Օրէնսդրական Խորհուրդը մէկ ամիս պայմանաժամ տուած է Արաֆաթ որպէսզի կառավարութեան բարեփոխում կատարէ եւ հեռացնէ կաշառակեր նախարարները: Քննիչ յանձնախումբ մը 60 էջնոց տեղեկագիր մը յանձնած է մախտումներու եւ շահադործումներու վերաբերեալ: Դէչ մատակարարութեան եւ կաշառակերութեան արդիւնքը 326 միլիոն տոլարի կը հասնի, այսինքն Պաղեստինեան Իշխանութեան պիւտճէին 40%–ը:

ՓԱՓՐԻՔ ՎԷՅ, ընկերարան, ծոսփէնի յանձնեց զաղթողներու վերաբերեալ իր տեղեկագիրը: Ան 130 առաջարկներ կը ներկայացնէ ուր աւելի լայն դիւրութիւններ կան զաղթողներու, իրենց ընտանիքներուն եւ ֆրանսական հըպատակութեան առընչութեամբ: Ջառաջարկներ կը նախատեսուին: «Հողին իրաւունքը» կ'ամրապնդուի, այլ խօսքով Ֆրանսա ծնած երախան ինքնաբերաբար կրնայ Ֆրանսացի ըլլալ, նոյնիսկ եթէ ծնողքը օտար է եւ իր կամքին արտայայտութիւնը այդ ուղղութեամբ կը զգի պարտադիր ըլլալէ: Ապաստանի իրաւունքը պէտք է չնորհուի քաղաքական որոչ զաղթողներու: Ֆրանսա պէտք է ապաստանի հողամաս մը մնայ ըստ իր աւանդութեան: Ընտանեկան համախմբումներն ալ կը դիւրանան, մատակարութիւններու մաս կը կազմէ սակայն զաղթողներու պարագան եւլն. եւլն.: Ջախը ընդհանրապէս զոհ է եղած առաջարկներէն, Տըպրէ ուրախ է որ իր օրէնքը չի ջնջուիր այլ կը բարեփոխուի, փաստուա մերժած է արտայայտուիլ, չատ խիստ է, անշուշտ, Լը Փէն որ Սզդ· Ճակատի բոլոր դիրքորոշումներուն այդ մարզին մէջ, դէմ կը նկատէ ինչ որ կ'առաջարկուի: Սօս–Ռասիզմ անբաւարար կը զտնէ:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ զործազրկութիւնը նոր յաւելում մը կրեց Յունիսին 0,6% համեմատութեամբ: Ամէնէն բարձր յաւելումն է 1993–էն ի վեր եւ այս ձեւով ընդհանուր համեմատութիւնն ալ 12,6%–ի կը հասնի:

180 ՔԻԼՐՏԵՐ երեւան հանուած են Յուլիս 30–ին, յոյն ոստիկանութեան կողմէ, Ամէնքէն 50 քմ· հեռաւորութեան վրայ գտնուող կղզիի մը բացը, ուկրանական նաւու մը մէջ: 40 կիներ եւ 40 մանուկներ մաս կը կազմէին այս «զաղթնի» ճամբորդներուն:

ՄԵՔՍԻԿԱՅԻ պափաթիսթ կեռիլլայի պետը՝ Մարքոս կը պնդէ որ համաչխարհային 4–րդ պատերազմը սկսած է: երկար յօդուածի մը մէջ՝ լոյս տեսած Մոնտ Տիփլոմաթիքի մէջ, ազգ· ապատադրութեան զափաթիսթ թանակի պետը կը զրէ թէ 3–րդ աշխարհամարտի վերջը կամ ջամարտը բնաւ չեն նշանակեր որ աշխարհը ընդունած է «երկբեւեռութեան» կացութիւն մը, որովհետեւ եթէ կայ պարտեալ մը՝ ընկերվարական ճամբան, դժուար է յայտնել յաղթական կողմը· Միացեալ – Նահանգնե՞րը, Եւրոպական Միութի՞ւնը, Ճափո՞ն, երե՞քն ալ, հարց կու տայ Մարքոս:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԱԼՊԵԱՆՆԵՐՈՒ մէջ, մէկ չաբթուան ընթացքին 20 լեռնագնացներ մեռան Սաւոա եւ Հօթ–Սաւոա, անխոհեմ պատյաներու հետեւանքով:

ՄԱՄՈՒԼ

«LE FIGARO»

(1er Août)

En Azerbaïdjan pétrole rime avec politique

Ֆիկարօ–ի աշխատակիցը՝ Գլօտ Լուրիէօ Բաքու է եւ կը նկարագրէ քաղաքական մթնոլորտը: Կ'ըսէ թէ ձիմի Գարթըրի նախկին խորհրդականը՝ Պրզեզինսկի զլուխ զլխի կը ճաչէր, առջի իրիկուն, Վաֆա Գիւլիզադէի հետ, որ քաղաքական զլխաւոր խորհրդականն է Ալիեւի եւ յայտնի էր որ չատ սիրալիր յարաբերութիւններ կային: Ուրիշ նախկին նախարարներու պէս, Պրզեզինսկի ոզի ի բուին կ'աշխատի ամերիկեան քաղաքական չահերուն համար: Բոլորին ալ ջանքն է նոր փայլ մը տալ Անդրկովկասի մեծագոյն եւ ամէնէն հարուստ Հանրապետութեան Միացեալ – Նահանգներու Դոնկրէսին մօտ:

Ու լրագրողը կը զրէ թէ հոն, այսինքն Դոնկրէսին մօտ, Ադրբեջան չատ «տառապած է հայկական լոպիէն»...: Ֆրանսական առածը կ'ըսէ՝ աւելի լաւ է նախանձ չարժել քան դութ: Այս լոպիին չնորհիւ է, կը զրէ, որ Ամերիկա 1992–ին զրեթէ զադրեցուց տնտեսական եւ մարդասիրական իր օգնութիւնը Բաքուի, ձեռք ձգելու համար չրջափակման ջնջումը:

Բայց, լրագրողը կ'աւելցնէ որ «հայկական լոպի»ին աշխատանքները (մանաւանդ, կ'ըսէ) արդեօք չեղան որ Միացեալ – Նահանգները առիւծի զաժին մը ձեռք ձգեն Ադրբեջանի քարիւղին մէջ, ամբողջութեան 27%–ը: Լորիէօ, ապա, կը խօսի Ալիեւի արտաքին քաղաքականութեան վերջին չրջանի յաջողութեանց մասին: Ամիս մը առաջ Ալիեւ Մոսկուա էր, այսօր՝ Ուաչինկթըն ուր կը տեսնուի Գլինթընի հետ: Ալիեւի համար քարիւղ եւ քաղաքականութիւն սերտօրէն կապուած են: Քարիւղային պայմանագրեր կը չնորհէ որպէս երաչխիքներ՝ օգտուող երկիրներուն, անոնց ադրբեջանամէտ դիրքորոչման փոխարէն: Էլիզէ, Յունուարին ստորագրուած պայմանագիրը այդ ռազմավարութեան մաս կը կազմէ:

Լրագրողը կ'ընդունի Գիւլիզադէի

(Շար·ը կարդալ Դ· էջ)

ՎԵՐԱԴԱՐՁ ԴԱՍԱԿԱՆ ՈՒՂՂԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Երբ 1991–ին Հայաստան վերադարձաւ իր անկախութիւնը, մէկզի դրաւ խորհրդայինն ղրօջակը, մուրճն ու մանդակը եւ պարզեց Եռագոյնը, կարեւոր քայլ մը առնելով Սփիւռք – Հայրենիք միաւորման ի նպաստ, կարելի էր յուսալ որ Հայերէն լեզուի սովետական ուղղագրութիւնն ալ պիտի ունենար իր վախճանը մօտիկ ատենէն: Կը հաւատայինք մենք ատոր, ուրիշներու հետ, անկասկած:

Անցան տարիներ ... Անշուշտ չենք կրնար նոյն նժարին մէջ դնել ղրօջակի փոփոխութիւն, ուղղագրութեան փոփոխութիւն: Այս վերջինը բարդ հարց է. հասկնալի էր որ կային, մշակութային եւ միասնականութեան հոգերէն առաջ, լուծուելիք քաղաքական, տնտեսական խնդիրներ: Ու կան ալ միշտ:

Այսուհանդերձ, կը կարծենք թէ կարելի էր առաջին քայլ մը դէպի դասական, եթէ եղած ըլլար կամքը այդ ուղղութեամբ: Գոնէ յանձնախումբի մը կազմութիւնը, «կոմիտէ»ի մը տեղական բոով, քննելու համար թէ ինչ միջոցներով եւ որքա՞ն ժամանակի ընթացքին կարելի էր հասնիլ նպատակին:

Այդպիսի ձեռնարկի մը լուրջ չեկաւ ատկաւին մեզի: Պէ՞տք է հետեւցնել թէ Հայաստանի կառավարութեան համար այդ հարցը օրակարգի նիւթ չի կրնար ըլլալ: Ուրիշ խօսքով՝ Սփիւռք եւ Հայաստանի միեւնոյն ուղղագրութիւնը ունենալը կամ չունենալը գինքը չի՞ հետաքրքրեր: Քիչ մը չափազանցելով, ըսենք՝ միասնականութիւնը իր հոգը չէ՞...

Դասական – մեսրոպեան ուղղագրութիւնը կը մնայ արեւմտեան Սփիւռքի սեփականութիւնը ուրեմն: Բաժանումը կը շարունակուի:

***

Հոս ըսուեցաւ, գրուեցաւ արդարացիօրէն որ կարելի չէ երեւակայել թէ Հայաստան կարենայ պարտադրել սովետական ուղղագրութիւնը Սփիւռքի մեր դիմաւոր դպրոցներուն: Ոչ իսկ Իրանահայերուն, որոնք կը գործածեն արեւելահայերէնը, բայց կը գրեն զայն դասական ուղղագրութեամբ:

Կարելի չէ ակնկալել որ օր մը Պէյրութի եւ Հալէպի մեր ճեմարաններուն մէջ դասական ուղղագրութիւնը ոտնակոխուի եւ ոչ իսկ Պոլսոյ երկու ատենակ – թերեւս աւելի – հայանուն վարժարաններուն մէջ: Ու մանաւանդ, ի՞նչպէս պարտադրել այդ «նորութիւնը» Մխիթարեան հայրերուն, նուիրեալ պահապաններ հայկազեան լեզուին: Յո՛նք...:

Կասկածելի ալ է որ Երեւան կարենայ սահիլ էջմիածինը որ բոլորովին տեղ տայ սովետական ուղղագրութեան, իր առօրեային մէջ:

Ցիշենք որ, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին Ֆրանսա չրջագայութեան ընթացքին, մամուլի ասուլիսի մը մէջ, հարց տուած էինք թէ ինչ էր Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ դիրքը ուղղագրութեան հարցին չուրջ:

Պատասխանը եղաւ. «Այդ մասին եկեղեցին դիրք մը չունի, որովհետեւ հարցը չէ քննուած տակաւին: Եթէ կ'ուզէք իմ անձնական կարծիքս, ես կը նախընտրեմ դասական ուղղագրութիւնը: Արդէն, էջմիածինի մէջ կը գործածեմ դասական ուղղագրութիւնը»:

Այս առիթով ամենայն խոնարհութեամբ, բանիք որ անտեղի չըլլար պատճառաբանել որոշ դիրքաւորում մը Եկեղեցւոյ կողմէ: Ձէ՞ որ մեր Եկեղեցին եղած է պզպզին մշակոյթին գլխաւոր խարիսխը:

***

Հայաստանի մէջ եւ Հայրենիքէն արտաղաթած քանի մը անձեր կ'ըսեն թէ ուղղագրութեան փոփոխութիւնը երեք միլիոն անպրագէտներ պիտի ստեղծէ երկրին մէջ:

Այդ խօսողները վատա՞հ են որ Հայաստանի եւ նախկին Խորհրդային Միութեան մէջ ապրող Հայերը առանց վրիպումներու կը յարգեն սովետական ուղղագրութեան կանոնները: Կ'ընեն անշուշտ սխալներ եւ պիտի ընեն ալ երբ սկսին գրել դասական ուղղագրութեամբ:

Կ'ըսեն նաեւ թէ վերադարձը դէպի դասական ուղղագրութիւն, սուղ կ'արժէ նիւթական տեսակէտով: Ճիշդ է տակաւին պէտք է սակայն անցնիլ այդ ճամբէն, տակաւին:

Ամէն պարագայի տակ, երբ, 1922 Մարտ 4–ին, Հայաստանի համայնավար կառավարութիւնը մտահոգուր հրամանագրով մը պարտադրեց ժողովուրդին նոր ուղղագրութիւն մը, այդ կարգի որեւէ նկատառում չունեցաւ: Եւ ոչ ալ Մուսթաֆա Քէմալ երբ 1928–ին տակնուվրայ ըրաւ Թրքական – իսլամ – մշակոյթը, տպիպելով որ Թրքերէնը գրուի լատինական տառերով...:

Ամէն փոփոխութիւն յառաջ կը բերէ դժուարութիւններ, բայց պէտք է նկատի առնել վերջնական արդիւնքը:

***

Ի տես հայրենի կառավարութեան անչափ ժուժութեան այս հարցին նկատմամբ, Սփիւռքը կը մնայ աւանդապահը դասական ուղղագրութեան: Պէտք է պաշտպանէ զայն, յուսալով որ միտքերը կը փոխուին օր մը Երեւանի մէջ:

Պէտք է, կը կարծենք, պաշտպանէ, որովհետեւ հոս, Ֆրանսայի մէջ, կը հանդիպինք Հայաստանէն արտագաղթած անձերու որոնք կը փորձեն սովետական ուղղագրութիւնը տարածել հոս: Կը դրածածեն զայն միութենական կամ ակումբային քանի մը հրատարակութիւններու մէջ:

Քիչ մը չարութեամբ կարելի է հարցնել թէ եթէ այդքան փարած էին սովետական ժառանգութիւններուն, ինչո՞ւ լքեցին զանոնք եւ եկան Արեւմուտք...:

Նկատեցինք որ «Հայաստան» Հիմնադրամի վարչութիւնն ալ կը չարունակէ, ընդունիլ համար կը յամառի, «վավերապիր» ղրկել նուիրատուներուն սովետական ուղղագրութեամբ, առանց անդրադառնալու որ ատիկա կրնայ, հայերէն կարդալ դիտցողներուն համար, պատրուակ դառնալ, եթէ ոչ պատճառ, դադրեցնելու իրենց դրամական առաքումները: Սփիւռքի մէջ հայերէնը, արեւելեան տարբերակ թէ արեւմտեան, կը գրուի նոյն ուղղագրութեամբ, դասական ուղղագրութեամբ: Ինչո՞ւ մտնել այդ պատգան:

Տեղին է յիշել որ Անտոն Քոչինեանի, կարէն Դէմիրճեանի կառավարած Խորհրդային Հայաստանն իսկ չէր համաձակած իր ուղղագրութիւնը պարտադրել Արեւմտեան Սփիւռքին: Ընդհակառակն Երեւանի մէջ մեսրոպեան ուղղագրութեամբ դասագիրքեր տպագրել կուտար Սփիւռքի համար, սատարելով կամայ – ակամայ դասական ուղղագրութեան դոյատեւման Արեւմուտքի մէջ:

Կը կարծենք որ սովետական ուղղագրութեան ներմուծումը Ֆրանսահայութեան մէջ վնասակար ալ է հայապահպանման համար, խոչընդոտ մըն է հայերէնի դասընթացքներուն: Երբ երախան, մանաւանդ երիտասարդ չափահասը, դանուի երկու ուղղագրութիւններու առջեւ, հարց կուտայ՝ ո՞ր մէկը սորվիլ: Պատասխանը – դիւրին – կ'ըլլայ՝ ոչ մէկը...:

***

Ընդհանրապէս պետութիւններ որոնք պաղտիներ ունին գանազան երկիրներու մէջ, կ'օգնեն իրենց հայրենակիցներուն դպրոցներ, մատենադարաններ, մշակոյթի տուներ բանալով, պահելու համար կապը գաղութներուն եւ հայրենիքին մէջ եւ:

Հայաստան չի կրնար ներկայիս դրամ բանալ արտասահմանի մէջ եւ ոչ ալ Հայ Տուներ կառուցանել, իր ծախքով:

Սակայն կրնայ միասնականութեան վարպետ չափելի փաստը տալ վերադառնալով կարելի եղածին չափ չուտ, դասական ուղղագրութեան:

ՎԱՂԻՆԱԿ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՍԻՒՆԱԿՆԵՐ

ՏԷՐ-ՁՕՐ

Մեր ընջազայութիւնը Սուրիա եւ Լիբանան հարուստ եւ այլազան եղաւ տասարժան վայրերու, հայկական հաստատութիւններու, կրթական օճախներու, մարթ, հոգիի եւ լոյսի տաճարներու այցելութեամբ եւ հանդիպումներով: Բայց եղան միայն այցելութիւններ: Տէր – Ձօր ուխտագնացութիւն մըն է:

Երկար ճանապարհ մը Քեսապէն Տէր-Ձօր. ութ ժամ ճամբորդութիւն «մինիպիւս»ով: Ուզեցինք հանդրուանել Հալէպ, մի քանի ժամ: Կիրակի էր: Վարդավառի Կիրակին, Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ հինգ տաղաւարներէն մին: Աճապարեցինք պատարագի աւարտէն առաջ հասնիլ Մ. Քառասնից Մանկանց Մայր Եկեղեցի: Ափսոս, տասը վայրկեանով ուշացանք: Եւ սակայն, վառեցինք մեր մոմը: Ալօթեցինք իւրաքանչիւր խորանի առջեւ: Խումբէն չատը հաղորդութիւն առին: Տեսակ մը անպիտակցօրէն հոգեկան եւ ազգային պատրաստութիւն մը դէպի Հայկական Եղեռնի, հայութեան դէմ ծրագրուած ցեղասպանութեան դործադրութեան, ամէնէն ողբերգական վայրը, ձեղիրէի անապատը, յատկապէս ի Տէր – Ձօր, ուր տեղի ունեցան ամէնէն անողորմ արարքները չարդերուն:

Ճամբորդութեան ընթացքին որքան կը յառաջանայինք Սուրիոյ հիւսիս – արեւելեան կողմը եւ բնութիւնը կը գառնար հետզհետէ չոր, արեւակէզ եւ ամայի այնքան մտքիս մէջ ճանդուցմամբ կար անունները՝ Ռաս – Իւլ – Այն, Ինթիւլի, Զէբի Պէյ, Իսլահիէ, Եփրատ իր ենթադետով՝ Մուրատ, Կատմա, Ազազ, Պապ Մէնքէնէ ... եւ Տէր – Ձօր:

Տէր – Ձօր, անունն մը որ հազար անդամ հնչած է ականջիս, արտասանած եւ գրած եմ: Անունն մը որ ունի թելադրիչ չունչ եւ ուժ:

Անանուն վայրեր կը տողանցեն մեր առջեւ: Ընդարձակածաւալ անապատային չրջան մը՝ քար, աւազ, փոշի, աւազակոյտ: Երբեմն կէտնքի նշոյլ մը ջրատարանի կամ առուակի մը չուրջ: Եւ դարձեալ ամայութիւն: Ցանկարծ գետակ մը, քիչ մը աւելի հեռու գետ մը՝ Եփրատը:

«Օ հէ՛յ, գետն է, գետը: Եփրատ:

Դարաւոր հսկան հոսուն, փռուած հազար մեթր լայնքի մը վրայ: Ջուրը պրդտոր (միայն Սէ՞նն է պղտոր): Հոսանքը ուժաթափ, շրջապատը ամայի: Ափերը լպրծուն, աարբերական յորդումներու հետեւերով:

Ահա դէմ դիմաց: Դուն դարաւոր հեղեղ յորդահոսան, ես ազգդուն տերեւ որ կը դողայ աշնան հովերէն:

Հոգիս էեզ մատաղ, Եփրատ:

Ժողովուրդ մը որ կ'օրհնէր էեզ, կը հաւատար էեզի, կը ժպտէր էեզի:

Ի՞նչպէս դարձար մեղսակից գազանաբարոյ մարդոց վատութեան:

Ի՞նչպէս քոյլ տուիր որ բարեբեր ալիքներդ օրերով դառնան գերեզման հազար ու հազար անմեղներուն:

. . . . . .

Դառնայիր չրհեղեղ: Պատռուհաս: Ցաւիտեճական աճէծ աճոնց որ դէպի մահ կ'առաջնորդէին անզէն, անզօր բազմութիւններ:

Մահասարսուռ սաստ հազարամեակի մը համար: Բովանդակ մարդկութեան համար:

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Հալէպ, 1948

Տէր – Ձօր քաղաք մըն է, Եփրատի ափին: Ինքնին սիրուն քաղաք մը ծառաստաններով չրջապատուած: Այդ չրջանի կարեւոր քաղաքներէն մէկը, առեւտուրի, վաճառական յարաբերութեանց հանգոյց քաղաք մը որ նկատուած է «անապատի հարսը»: Եփրատի վրայ չինուած չրակայանը զարգացման լայն միջոցներ կ'ընձեռէ: Գիշերը չրջագայեցանք Եփրատի մէկ ափէն միւսը: Կախուի կամուրջին վրայ ճեմեցինք եւ դիտեցինք Եփրատը, մթութեան մէջ աւելի մութ, խաւարին մէջ աւելի խորհրդաւոր:

***

Յաջորդ օրը Երկուշաբթի էր: Բ. օր Վարդավառի. Ցիշատակ Մեռելոց կ'ըսէ ծանոթագոյնը: Եւ, մեր խումբը ժամադրուած էր «Սրբոց Նահատակաց Հայաստանեայց Եկեղեցի»ն: Ապրիլ 24–էն յետոյ, նպատակայարմար օրերէն մին, ուխտագնացութեան համար:

Մայր դռնէն լայն ասփիճաններու պնդացքով մը բարձրացանք եւ մեր առջեւ բացուեցաւ ընդարձակ սալաքարուած բակ մը, վանական քարապատ համալիրի մը ձեւով: Իւրաքանչիւրը պատ ունի իր խորհրդանիշը:

Ասփիճաններուն վերեւ, աջ եւ ձախ, քանդակուած էն իւրարու նայող յուշապատերու վրայ Աւետարանէն քաղուած խօսքեր՝

«Մի՛ երկնչիք յայնցանէ որ սպանանեն զմարմին եւ զոգի ոչ կարեն սպանանել...»

եւ

«Եթէ ոչ հատն ցորենոյ անկեալ յերկիր մեռանիցի, ինքն միայն կայ. Ապա թէ ոչ մեռանիցի՝ բազում արդիւնս առնէ...»:

Դարպասի աջի քարապատին վրայ պեղկօրէն հիւսուած են երկու աղրիւրներ կամարակապ չրջանակներու մէջ զետեղուած եւ չուրջը զարդարանքներով: Պատ մը որ կը խորհրդանչէ Հայ – Արար բարեկամութիւնը եւ որուն վրայ կը կարդանք հայերէն եւ արաբերէն հետեւեալ արձանագրութիւնը՝

«կառուցաւ եւ բանդակուեցաւ յուշարձան – պատս ի հաւատարմութիւն նահատակացն մերոց, ի պանծացումն բարեկամութեան ընդմէջ արաբ եւ հայ ժողովրդեան եւ յերախտագիտութեան Սուրիոյ արաբական հանրապետութեան վասն բարեացն բազմաց ընծայելոց ի վերահաստատումն ազգիս Հայոց»:

Բակին կեդրոնական պատը կը խորհրդանչէ՝ հայութեան վերականգնումը: Կեդրոնը չքեղ կոթող մը՝ «Անծանօթ Զինուոր»ի խորհուրդը մարմնացնող: Կոթողին մէջ զետեղուած է Հայաստանէն բերուած խաչքար մը: Խաչքարին առջեւ դրուած է անմար բոցի քարաշէն սկաւառակը: Կոթողին աջին եւ ձախին իրարու չղթայուած են կամարներու նեթքեւ Հայաստանի եւ Սփիւռքի մէջ կառուցուած եւ Ապրիլեան Նահատակներուն նուիրուած բազմաթիւ յուշարձաններէն հինգը՝ Անթիլիասի Կաթողիկոսարանի յուշարձանը, Ծիծեռնակաբերդի երկնասլաց կոթողը, էջմիածնի բազմախաչքար յուշարձանը, Պլէքֆայայի արձանը եւ Մոնթեպելլոյի կոթողը:

Մուտքի ձախ կողմը պատին վրայ կայ խաչքարերու չարք մը կոչուած՝ խաչելութեան պատը որ կը խորհրդանչէ Հայութեան տառապանքը, խաչին ճանապարհը: Անոր կողքին ընդունելութեան սրահ մը պաշտօնական հիւրերու եւ հաւաքական ձեռնարկներու համար:

Եւ այս վհհազդեցիկ յուշալիրին սիրտը անչուշտ՝ Սրբոց Նահատակաց Եկեղեցին է իր բոլորակի կառուցուածքով, արտաքին թէ ներքին: Եկեղեցւոյ ներս եւ կեդրոնը դէպի գմբէթը կը սլանայ քանդակազարդ սիւնազլուխ մը որուն խարիսխը չի տեսնուիր: Կը խորհրդանչէ Հայ ժողովուրդի յարութիւնը եւ սլացքը դէպի ազատութիւն:

Ընդհանուր կառոյցին ամէնէն խորհրդաւոր վայրը գետնայարկն է ուր եկեղեցիէն ուղղակի կ'իջնենք նեղ ասպիճաններով: Հոն հայ ժողովուրդի նահատակութիւնն է: Խօսքի եւ բացատրութեան կարիքը չկայ: Միայն լռութիւն, լուռ աղօթք, յիշատակ, վերապրում, ինքնամփոփում, ... եւ ապրումներ: Եղեռնի սրահն է բոլորակի ուրկէ կը բարձրանայ սիւնազլուխ սիւնը որուն գագաթն է որ կը տեսնուի Եկեղեցւոյ մէջ:

Ինչին չուրջ, Թափանցիկ ապակիներու ներքեւ գետեղուած են նահատակներու մասունք – նշխարները: Պատերուն վրայ կան մոմավառութեան սեղաններ եւ արձաղրուած են Աւետարանէն առնուած խօսքեր: Եղեռնի սրահէն կ'անցնինք այլ կամարակապ սրահ մը՝ Ցիշատակի արանը (Թանգարանը) ուր ցուցադրուած են իրեր, վաւերագրեր տարբեր լեզուներով, նկարներ: Պատի մը վրայ Ապրիլեան եղեռնի քարտէսը տարագրութեան կառանիներու գլխաւոր ուղիներով, կառանիներու կայաններով, տարագրութեան եւ կոտորածներու կեդրոններով...: Այլ տեղ, քարի վրայ փորագրուած Այբ, Բեն, Գիմ–ը ... Մշակոյթ ձանապարհ յաղթանակի վերնագրով: Որմնաքանակ մը՝ մայր մը իր զաւակին հետ, առանին վրայ. մայրը զաւկին գրել կուտայ հայկական տառերը եւ չուրջը ցուցանէ Շիրազի սա տողերը՝ «Տեսար նայ մի կին վշտով իմաստուն. Հայոց ոգին էր ցոյց տալիս որդուն. աւազի վրայ գրելով գրերն Հայոց սուրբ ոգով»:

Հաւականին դժուար է եւ միշտ անկարելի պիտի մնայ պատկերացնել, նկարագրել, արտայայտել, բացատրել այն ինչ որ աչքով կարելի է տեսնել, սրտով ապրիլ, հոգիով զգալ:

Սրբոց Նահատակաց Եկեղեցին, ի Տէր–Զօր, օծուած 1991 Մայիս 5–ին ձեռամբ՝ արեգին Բ. Կաթողիկոսի Մեծի Տանն Կիլիկիոյ եւ առաջնորդութեամբ՝ Սուրէն Արք. Գաթարոյեանի՝ Առաջնորդ Հերիոյ Թեմին Հայոց, բանաստեղծին իսկ տառերով՝ «Անլռելի Զանգակատուն» մըն է որուն զօրանչներուն արձագանդ պիտի տայ համայն հայութիւնը, Հատատանէն Սփիւռս աշխարհի:

Մեր ուխտագնացութիւնը հոս չվերջացաւ:

«Մինիպուս»ով, Տէր – Զօր քաղաքէն արեւմուտ քիլոմեթր հեռաւորութեամբ գացինք դէպի իսկական անապատ, դէպի աւազ ու ամայութիւն, հոն ուրիկ ուխտաւորներու տարիներ առաջ քալած էին նայ ժողովուրդի աքսորեալ զաւակները ջեղասպանութեան դառնագոյն բաժակը ըմպելէ առաջ: Կանգ առինք Մարկատէ: Մարկատէ կը գտնուի Հասիչէի եւ Տէր–Զօրի սահմանին վրայ: 1992–ին, չինարարական աշխատանքի մը ընթացքին հաւաքական գերեզման մը գտնուած է ինչ որ Հերիոյ Թեմի ազգային իշխանութիւն գրած է այդ վայրին վրայ նահատակաց յիշատակը յաւերժացնող յուշակոթող մը կառուցելու պարտականութեան դիմաց: Ծրագրուած յուշամատուռին հիմնաքարը գետեղուած է 1994–ին եւ անանախօսած Ս. Ցարութիւն:

Քալեկինք կէսօրուան կիզիչ արեւին տակ այրող աւազներուն վրայ (52 աստիճան) եւ բարձրացանք Ս. Ցարութիւն մատուռը օծուած 1996 Ապրիլ 24–ի օրն իսկ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Արամ Ա. Կաթողիկոսի ձեռամբ: Մատուռը կառուցուած է բլուրի մը վրայ ուր մինչեւ այսօր վտարելով ոսկորներու կոտորներ կ'ելլեն: Այդ ոսկորներէն մասունքներ առինք, մենք ալ, եւ մտանք բոլորաձեւ մատուռը, ամփոփուեցանք եւ հաւաքաբար երգեցինք «Հայր Մեր»ը: «Հայր Մեր» մը Տէր – Զօրի անապատին մէջ տարբեր է բոլոր «Հայր Մեր»ներէն երգուած կամ արտասանուած աշխարհի մէջ ցրուած Հայոց Եկեղեցիներէն ներս կամ դուրս:

Դուրսը խոր լռութիւն: Ամէն ինչ նոյնն է: Միապաղաղ տեսարան: Մէկ տեսարան: Միայն սրտերը կրնան յուզումի չարժումներով ալեկոծուիլ: Քաջութիւնը չունեցանք երթալ տասը քիլոմեթր աւելի հեռուն եւ տեսնել Շէտատաէի ձորը ուր տասնեակ հազարներով կիներ, հայ մայրեր ողջակիզուեցան:

*
**

Մեր քաղած տեղեկութիւններուն համաձայն, Տէր – Զօրի մէջ վերապրող եւ պաղտնօրէն ապաստան գտած Հայերը 1920 – 1930–ական թուականներուն կազմած են համայնքային կեանք: 1929–ին ձեռնարկած են եկեղեցիի մը եւ դպրոցի մը շինութեան: Ս. Հռիփսիմէ Եկեղեցին օծուած է 1931–ին ձեռամբ Առաջնորդ՝ Արտաւազդ Արք. Սիրմէեանի: 1936–ին, եկեղեցւոյ կողքին կառուցուած է յուշարձան մը նահատակներու մասունք – ոսկորները ամփոփող: 1946–ին, ներզաղթը ղգալի կերպով նօսրացուցած է պաղտութը, ինչպէս նաեւ ժողովուրդին դէպի Հալէպ հոսքը: Եկեղեցին մնացած է անշուք: Դպրոցը նսեմացած ու փակուած է:

1984–ին, Հերիոյ Թեմի Ազգային – Եկեղեցական իշխանութիւնները, ղեկավարութեամբ Առաջնորդ Սուրէն Արք. Գաթարոյեանի, գաղափարը ունեցած են հիմնովին նորոգել եւ վերակառուցել եկեղեցին:

1985–ին, Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան գահակալ Գարեգին Բ. Կաթողիկոս ժամանած է Տէր – Զօր եւ հիմնարկէքը կատարած նոր եկեղեցւոյ վերակոչելով՝ «Նահատակաց Եկեղեցի»: Շինարարական աշխատանքները սկսած են 1989–ին եւ աւարտած յաջորդ տարին:

Այսօր, Տէր – Զօրի մէջ կ'ապրին 19 ընտանիք, չուրջ հարիւր հոգի, կազմած Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ: Ամէն Կիրակի պատարագ տեղի կ'ունենայ: Հերթակաց կարգով քահանաներ կուգան Հալէպէն եւ կը մնան ամբողջ շաբաթ մը:

Ուրբաթ օրերը կը տրուին հայերէնի դասեր Հայ աշակերտութեան:

Տէր – Զօրի մէջ, կայ նաեւ Հայ Կաթողիկէ Եկեղեցի մը՝ Սուրբ Մարիամ Աստուածածին որ հաստատուած է անցեալ դարուն վերջաւորութեան: Հայ Կաթողիկէ համայնքը կը հաշուէ չուրջ հարիւր յիսուն ընտանիք: Կայ նաեւ Հայ Ասորի Օրթոտոքս Եկեղեցի: Արարողութիւնները կ'ըլլան արաբերէն: Կը հաշուեն չուրջ 250 ընտանիք, որոնք սակայն հայերէն չեն գիտեր:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ԳՈՂՈՒԹԷ ԳՈՂՈՒԹ

ՊԷՅՐՈՒԹի Թէքէեան կեդրոնին մէջ, Յունիս 14–ին տեղի ունեցած է Հայկազուն եւ Անահիտ Վարդիվառեան «Զարթօնք» մամլոյ մրցանակի (1996) յանձնաժողովի եւ հրապարակագիրի՝ Արամ Սեւիլեանի, ի ներկայութեան մեկնաս՝ Յակոբ Վարդիվառեանի: Բացման խօսքը արտասանած է «Զարթօնք»ի խմբագիր՝ Պարոյր Աղպաշեան, ապա խօսք առած են Յակոբ Վարդիվառեան եւ Արամ Սեւիլեանն որ ընորհակալութիւն յայտնած է:

*
**

ԹՈՐՈՆԹՈՑի «Փէթիքոթ Քրիք Փարք»ի մէջ, Յուլիս 20–ին տեղի ունեցած է Հ. Մ. Ը. Մ.–ի տարեկան գաշտապնդութիւնը, որու մասնակցած են մեծ թիւով Հ. Մ. Ը. Մ.–ականներ եւ համակիրներ:

*
**

ՄՈՆՐԷԱԼի մէջ, կազմակերպութեամբ Հ. Ց. Դ. Միհրան Փափազեան Կոմիտէի եւ Հ. Ց. Դ. Գանատայի Երիտասարդական Միութեան Լ. Շանթ մասնաճիւղին գաշտապնդութիւն մը տեղի ունեցած է Յուլիս 20–ին Ֆանասորի արշաւանքի 100–ամեակին առթիւ: Մասնակցած են աւելի քան 2500 հոգի, եկած նաեւ Քէպէքի եւ Օնթարիոյի չրջաններէն: Բացման խօսքը արտասանած է Լ. Շանթ մասնաճիւղին՝ Հայկ Վանլեան, հանդիսութիւնն ալ վարած է Ռուբէն Աչէարեան: Երկ եւ նուագախումբ չերմացուցած են մթնոլորտը, Հայաստանէն եկած «Արմէններ» համոյթն ալ աւելի ոգեւորութիւն ստեղծած է:

ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ՀՈՂԻՆ ՎՐԱՑԻ ՔԱՐԻԻՂՆ ԱԼ ԿՈՒՒԱԼԱՆՁՈՐ

«Կաղպզրամ»ը Ռուսաստանի կազի արտադրութեան մենաչնորհին տէր ընկերութիւնն է. կ'արդիւնաբերէ աշխարհի կազի պահեստաներուն մէկ երրորդը: Անոր համար կենսական կարեւորութիւն կը ներկայացնէ Սիպերիոյ Եամալ թերակղզիէն մինչեւ Լենհատան երկարող խողովակաչարի մը չինութիւնը: Ան պիտի արժէ 45 միլիառ տոլար, պիտի ունենայ աւելի քան 4 հազար քիլոմեթր երկարութիւն: Այդ թերակղզիէն կարելի է տարեկան 200 միլիառ խորանարդ մեթր կազ ձեռք ձգել: Իսկ ծրագրուած խողովակաչարով Արեւմտեան Եւրոպան տարեկան 52 միլիառ խորանարդ մեթր կազ կրնայ ստանալ: Սակայն, պայման է որ ծրագրուած ժամանակին անոր չինութիւնը աւարտի, մինչդեռ լեհ մշակներու խումբ մը, ըստ տեղական մամուլին, երկու ամիսէ ի վեր արդիլք կը հանդիսանայ անոր չինութեան աշխատանքին, խողովակաչարովն անցքին վրայի հողերուն ապահովականացման ընթացքին գործուած ապօրինութիւններուն դէմ: Անոնք նաեւ 10 մեթր լայնքով ու 1 քիլոմեթր երկարութեամբ ամէն մէկ հողի շերտի փոխարէն մէկ միլիոն տոլար կը պահանջեն, ինչ որ չատ աւելին է ծրագրուածէն: Կ'ըսուի որ այդ նպատակով որուած դումարները մէկ քմ.ի համար առաւելագոյն 12 հազար տոլար եղած է:

Լեհեռուս խառն ընկերութիւնը որ չինարարն է լեհական հատուածին, կը մտածէ խողովակաչարին անցնելիք ճամբան փոխել, չրջանցելու համար գործող ու ըմբոստ հողատէրերու տարածքները. որուած պաշտօնական բացատրութեան համաձայն, գործը ընդմիջուած է սարքաւորումներուն թէքնիք ստուգումները կատարելու համար:

ԲՔՂՀԱՆ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԶՄԻՒՌՆԻԱԿԱՆ ԱՐԿԱԾՆԵՐՍ 1922–ԻՆ

Տոքթոր Կարապետ Խաչերեանի օրագիրը

Տպագրութեան պատրաստեց՝ Դորա Սաֆայեան

Մոնրէալ – Աքոռ Պուքս, 1997

ԻՆ ԷՋԵՐ, ՈՐՈՆՔ ՉԵՆ ՀԻՆՆԱՐ

ԿԱՐՄԻՐ ՔԱՄՈՒՑ

ԱՐՓԻԱՐ ԱՐՓԻԱՐԵԱՆ

Բ.

Պոլսեցի վարժապետը զգածեալ լուռ կը նայր: Աչակերտը հիմակ ինքն էր: Տէր–Զօրը մահմետականին ձեռքէն ոսկրոտի գարձած հայ դեղացին կը խորհրդանչէր:

– Ակն ընդ ական, ատամն ընդ ատման, ա՛ս է Տէր Եհովային կամքը. եւ ես ալ ժողովրդիս ատանկ կը պատուիրեմ: Ինչ կ'ըսես, դէշ կ'ընեմ նէ՝ չիտակը դուրգէ, հարցուց քահանան:

Վարժապետը՝ յուզուած, երկու ձեռքովը Տէրտէրոջ ձէրը քաշեց համբուրեց:

Աչնան երկուշաբթի առաւ մը Արշամ յանկարծ դեղը եկաւ: Առջի օրը քարոզ լսելու համար հոն գտնուած ըլլալուն, Տէրտէրը զարմացաւ այս յանկարծական վերադարձին:

– Ինչ ըլլայ, հարցուց:

– Սարը երթանք, պատասխանեց վարժապետը խորհրդաւոր:

Մէկտեղ ճամբայ ինկան:

Ան չատոնց ի վեր էր որ Տէրտէրը իր գրասենեակը թաքստոցի մէջ ծածկելու պէտք չունէր. մանաւանդ որ գրաբար Աստուածաշունչ մըն ալ աշխարհաբարը փոխանակած էր: Բայց սարը խորհրդաւոր Քորերն էր, ուր պատանի Գաբրիէլը ներգած, խորհած ու մարդ եւ հայ եղած էր: Հոն կ'երթար, մինակ կամ իրենիներովը, ամէն տարի որ Եհովային ներշնչուելու պէտք կը զգացուէր: Ատ օրն ալ գայլին սարին կատարը հանդչեցան, աչնանային հեշտ արեւով արբշիռ:

– Երեսդ կը տեսնուի որ հրճուանքի մէջ ես: Ուրախ լուրեր ունենալու ես, հարցուց Տէրտէրը:

Վարժապետը ծոցէն ծրար մը հանեց, թուղթի մը մէջ փաթթուած, ու խնդալով երկնցուց Տէրտէրին, որ

– Ի՞նչ է, հարցուց:

– Բա՛ց, տե՛ս, ըսաւ:

Բացաւ: Լրագրներեր էին, մէջէն ծալուած: Պոլսոյ թերթերը կը ճանչնար. ասոնց ձեւն ու տառերը իրեն անծանօթ էին:

– Դարձո՛ւր, մէջը դարձո՛ւր, ըսաւ Վարժապետը անհամբեր:

Դարձուց կարդաց, ու զարմանքով դիմացինին երեսը նայեցաւ:

– Պոլիս ասանկ բանե՞ր կը հրատարակուին, հարցուց ապշած:

– Պոլիս չեն հրատարակուիր. Եւրոպա: Ուշադիր նայէ:

«Արմէնիա»յի առաջին թիւերն էին:

Տէրտէրը սկսաւ բարձրաձայն կարդալ, արագ արագ լսիելով: Ու Վարժապետը որ գանգը քանի մը անգամ կարդացած էր, հիմակ նորէն յափշտակուած մտիկ կ'ընէր բարձրաձայն ընթերցումը: «Պատերազմի չեփո՛ր, մարտորոտ գոռո՛ւմ» գոչելով, ընթերցումը յաճախ կ'ընդհատէր:

Տէր Յուսիկ թէեւ ինքզինքը կը զսպէր, բայց վարժապետէն ոչ նուազ յափշտակուած կ'երեւնար: Այդ րոպէին իր աչքերուն առջեւէն կ'անցնէին ուրուականներն հայ հերոսներու, եղիչէէն մինչեւ Րաֆֆի:

– Ուրեմն, ա՛լ գործի ժամը հնչած է, հարցուց:

– Հնչած է, հնչած է, պատասխ վարժապետը, խանդավառ հոհոհոսութեամբ: Ու «Արմէնիա» մը առնելով համբուրեց զայն, Տէրտէրին ալ համբուրել տուաւ: Եւ օդին մէջ բարձրացնելով.

– Ահա՛ դրօշնիս, գոչեց:

– Ու զինուո՞րը, ու զէ՞նքը, ո՞ւր են, հարցուց Տէրտէրը զգածեալ տարով:

Վարժապետը պապած մնաց:

Տէր Յուսիկ ժայռի մը կոթնած կեցաւ, համրիչը հանեց, կը քաշէր ու կը մտածէր, մերթ երկինքը, մերթ չուրջը դիտելով: Արշամ ճակատը չփչփելով կ'երթար կուգար: Քառորդ ժամու մը մտածկոտ լռութենէ յետոյ.

– Բարեկա՛մս, ըսաւ Տէրտէրը մեղմաձայն, ժողովուրդը պատրաստենք: Դրօշին տակ՝ բանակ, չեփորի զոռումին՝ զէնք պէտք է:

Ու պարզեց երկար աջենէ ի վեր յղացած խորհուրդները. «ապաշխարանքի դանձանակի մը», «ապաշխարանքի աօթքներու» հաստատման ծրագիրները վարժապետին հաւանութեանը ենթարկեց: Երիտասարդին պատասխանը Տէրտէրոջ ճակտին տաք համբոյր մը եղաւ: Քանի մը չաթթ եռքը Արշամ իր ամբողջ մկն ամբանանը, ու Տէր Յուսիկ հունձքին վրայէն ինչ որ կը մնար «Արմէնիա»յի կը հասցնէին խանդավառ նամակով մը:

Տարի մը յետոյ երբ ապաշխարանքի դանձանակին արդիւնքովը առաջին հրացանը գնուեցաւ, Տէրտէրը այս անգամ վարժապետը սարը հրաւիրեց, թերթերն ալ մէկտեղ բերել խնդրելով:

– Դրօշդ պարզէ՛ նայիմ, ըսաւ:

«Արմէնիա»ն օդին մէջ սաւառնեցաւ պատանի մը ծայրէն: Տէրտէրը հրացանը վեր առաւ ու

– Այս լեռները, ազազակեց, չա՛տ լսեցին հայ մայրերու լացերը...

Արշամ մէկէնմէկ արտաթափիծ ձայնով սկսաւ գեղգեղել.

Դու գա՛վ խնդրես, մայր իմ անոյշ –
Ու Տէրտէրը՝

Ե՛կ, մի՛ դողար, մօտեցիր հոս –
չարունակեց, Եւ ա՛յսպէս լալագին մէյմէկ տող փոխասցին: Եւ յանկարծ երկուքը միասին որոտացին.

Թրքաց մայրեր թող լան ու դուն –
Ուրախ լուրեր տար ի մեր տուն.

Եւ առաջին զնդակը սուրաց:

– Թո՛ղ զնդակը ամէն հաքը Թրքաց մայրերը լացնէ:

Վարժապետը հրացանը առաւ եւ երկրորդ զնդակն ինքը թռցուց:

Տէրտէրը՝ հրացանը ուսը, վարժապետը՝ «Արմէնիա»ն ձեռքը – մաքին ու բազուկին միութեան խորհրդանչանը – սարէն վար կ'իջնէին հոդւով ջղապինդ, մարմնով ջլապինդ: Ճամբան Տէր Յուսիկ յիշեցուց այն օրը, ուր գող կատուի մը պէս վախկոտ այդ միեւնոյն սարն ելած էր, հոն իր գրքերը թաղցնելու համար: Եւ հիմա՞կ:

– Ա՛խ, ես քեզի մատաղ, սո՛ւրբ Մեսրոպս, կ'ըսէր. եթէ այս գրքերը դուն մեղի պարգեւած չըլլայիր, մենք ի՞նչ պիտի ըլլայինք:

Կը հաւատար գրքին հրաչագործութեանը: Անիկա իր գօրութիւնը ցոյց տըւած էր: Պահ մը առաջ ո՞վ էր գնդակ արձակողը: Գիրքն էր որ հրացանը իր ձեռքն էր դրած: Գեղին գղրոցէն գօրացողը:

(Շար. 12)

(Շար. Ա. էջէն)

կողմէ։ Ան կ'ըսէ իրեն. – «Միացեալ Նահանգները այս այցելութիւնը նախ եւ առաջ արդիւնքն է Ուաշինկթընի եւ Բաքուի յարաբերութեանց բարելաւման։ Գլինթըն ըսաւ որ մեր երկիրը ընկերակից մը կը նկատէ քարիւղի մարզին, բայց նաեւ այլ մարզերու մէջ»։

Լորէնօ կ'ըսէ թէ Հայաստանի եւ Ադրբեջանի միջեւ թնդանօթները լռած են, բայց կ'աւելցնէ. – «Երեւանի բանակը միշտ կը գրաւէ Ադրբեջանի հողամասին 20%–ը, մեռած ձգուած՝ 1993–ի կռիւներու ընթացքին եւ որոնք մէկ միլիոն ազերի գաղթականներ ետեւեցին ճամբաներ եւ գաղթակայաններուն մէջ։ Ադրբեջանի եւ ամբողջ շրջանին գլխաւոր հարցն է»։

Զարժեր, անշուշտ, խորհրդածել վերոնշեալ տողերուն մասին, ուր ոչ միայն բոլոր ըսուածները սխալ են, այլեւ աւելի ծանրակշիռ են չըսուածները (ո՞վ որու հող գրաւած է, Սումգայիթի անունը չէ լսած, Բաքուի հայ գաղթականները եւ զոհերը ի՞նչ եղան, եւլն. եւլն.)։ Դեռ «լաւատեղեակ» լրագրողը, հակառակ անոր որ վերջերս Երեւան ալ գացած էր, կը դրէ թէ Ղարաբաղի փոքրիկ ինքնակոչ Հանրապետութեան, դոյութիւնը միայն իր մեծ հայ եղբայրը ճանչցած է... (Է՞րբ)։

Եզրակացութեան մէջ, կ'ըսէ թէ իւրաքանչիւր կողմ կը ջանայ հող չահիլ եւ այդ է Ալիեւի Ամերիկա այցելութեան նպատակներէն մին, մինչ երեք համանախագահները կը ջանան լուծում մը գտնել որ ընդունելի ըլլայ Երեւանի, Բաքուի եւ Ստեփանակերտի կողմէ։

Ուաշինկթըն, թէեւ, ըստ դէտի մը, տրամադիր չէ անոր (Ալիեւի) տեղ Հայաստանն ու Ղարաբաղը համոզելու, ոչ ալ ընդունելու, ինչպէս կ'ըսուի Բաքուի մէջ որ «Հայաստանը միայն Ռուսաստանի խամաճիկն է Կովկասի մէջ»։

***

ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՓՈԽԱՐԷՆ ՔԱՐԻՒՂ

Թուրք մամուլը որ օրը օրին կ'անդրադառնայ Հ. Ալիեւի ԱՄՆ այցին փուլերուն, Օգոստոս 1–ի թիւով խորագրած է. «Ղարաբաղի փոխարէն քարիւղ»։ Ըսուածը այն է որ Ադրբեջանի նախագահը «տրամադիր եղած է ընդունելու խաղաղութեան ծրագիր մը որ տեղ կուտայ Ղարաբաղի Բաֆուլի վերադարձին, "ամբողջական ինքնավարութեան" պայմանով»։ «Միլլիյէթ» կ'աւելցնէ որ ամերիկեան պաշտօնատարները յայտնած են թէ նոյն ծրագրին մասին ունին «Բաֆուլի ու Երեւանի հիմնական նեցուկը» եւ թէ մանրամասնութիւնները յետագայ բանակցութիւններու նիւթ պիտի ըլլան։ Միշտ ամերիկեան աղբիւրներու տուեալ-

լով կ'ըսուի թէ լուծումին երեք կոմպոնակի արդիւնքները պիտի ըլլան Բաքու – Ճէյհան քարիւղատարին Հայաստանէն անցքը, Թուրքիոյ կողմէ Հայաստանի չրջափակումին եւ ԱՄՆ–ու Գոնկրէսին Ադրբեջանի օժանդակութեան արգելքին չեղումը։

Հետաքրքրական է կարդալ որ թուրք մամուլը Ալիեւի այս այցը կը նկատէ «բաղաքականութեան վրայ բարիւղին ուեցած մեծ ազդեցութեան ապացոյցը»։

***

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Յուլիս 31 / Օգոստոս 1)

ՈՒԱՇԻՆԿԹՐՆԻ ԴԵՍՊԱՆ Ռ. ՇՈՒԳԱՐԵԱՆԻ ՄԱՄՈՒԼԻ ԱՍՈՒԼԻՍԸ

ԱՄՆ–ու մօտ Հայաստանի դեսպան Ռուբէն Շուգարեան Յուլիս 30–ին, Հայաստանի Արտաքին նախարարութեան մէջ մամուլի ասուլիս մը տուած է։

Խօսելով ԱՄՆ – Հայաստան յարաբերութիւններուն մասին, նշած է թէ անոնք ունեցած են երկու փուլ. առաջինը՝ «romanթիք», որ ներառած է երկկողմանի յարաբերութիւններու հաստատումը, դեսպանութիւններու բացումը, մարդասիրական օգնութիւնը եւլն. եւլն.։

Իսկ երկրորդ՝ համագործակցութեան փուլին մէջ, ըստ դեսպանին, չէշտը պէտք է դնել թէքնիք օգնութեան եւ ներդրումներու վրայ։ Գործառնութեան բնագաւառին մէջ երկու երկիրներու դործարար մարմիններու միջեւ ստեղծուած յարաբերութիւններու մասին խօսելէ ետք Ռ. Շուգարեան անդրադարձած է նաեւ թի ընկերութիւններուն ի գործ դրած ճնշումներուն. ըսած է թէ Ռուսաստանի կողմէ Հայաստանին ապօրինի դէնք յանձնելու կապակցութեամբ Ռոխլինի պըլտումներուն օգտագործումով փորձած են Մերակոյտին մէջ բանաձեւեր քուէարկել տալ, սակայն Հայաստանի դեսպանատան եւ լոպիական կազմակերպութիւններու չնորհիւ քանաձեւը այնպէս ձեւափոխուած է, որ բացառուած է որեւէ հետեւանք։

Խօսելով նաեւ թիւ 907 բանաձեւին մասին ան ըսած է թէ հայկական կողմը Մերակոյտին, Գոնկրէսին եւ Արտաքին նախարարութեան մօտ բազմաթիւ միջամտութիւններ կատարելով յաջեցուցած է որ այդ բանաձեւին հիմքը կազմող չրջափակումները դեռ չեն վերցած եւ հարցը օրակարգի նիւթ է Մինսկի խումբի բանակցութիւններուն ալ։ Դեսպանը նշած է թէ քարիւղի ընկերութիւններու ճնշումը այնքան մեծ էր որ վարչախումբը բանաձեւը չնչելու տրամադրութիւններ արտայայտած էր, եւ սակայն Ներկայացուցիչներու Պալատին մէջ հնչած են այդ կեցուածքին դէմ ելոյթներ, ինչ-

որ պատճառ դարձած է բանաձեւին պահպանման, փոքր մեղմացումներով։

Ինչ կը վերաբերի Անդրկովկասի մէջ համագործակցութեան հարցին, դեսպանը ըսած է թէ այդ ուղղութեամբ ամէնէն խանգավառը Վրաստանն է, ամէնէն յոռետեսը Ադրբեջանը, եւ ամէնէն իրատեսն ալ՝ Հայաստանը։ Աւելցուցած է թէ Ադրբեջան կ'ուղղուի այն սկզբունքով թէ «ինչ որ օգուտ է Հայաստանին, վնաս է իրեն»։ «Համագործակցութեան խնդիրը Ուաշինկթընը դիտում է որպէս տարածաշրջանի ապագայ եւ որ նրա շահերն այստեղ շատ աւելի լայն են, քան նաւթը» ըսած է Ռ. Շուգարեան։

Պատասխանելով հարցումի մը, թէ ի՞նչպէս կարելի է բացատրել Ալիեւի ԱՄՆ այցելութեան ժամանակ իր երեւան դանուիլը, դեսպանը ըսած է թէ ինք ԱՄՆ կը դանուէր այնքան աեն որ անհրաժեշտ էր, իսկ ներկայիս հոն իր բացակայութիւնը դիւանագիտական պատճառներով չէ։

***

ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ՆԻՍՏ

Յուլիս 31–ին տեղի ունեցած է կառավարութեան նիստ, որը վարած է վարչապետ Ռ. Քոչարեան։ Քննարկուած եւ հաստատուած է պէտի զօրի բնակչութեան բնակարանի չինութեան համար երկար պայմանաժամով վարկ տրամադրելու կարգը։ Նիստին որոշուած են ընդունուած են նաեւ կարգ մը պետական ձեռնարկութիւններու եւ անասարտ չինութիւններու սեփականաշնորհման մասին, ինչպէս նաեւ լրացումներ եւ փոփոխութիւններ կատարուած են սեփականաշնորհման առընչուող կառավարական կարգ մը որոշումներու մէջ։

Կառավարութիւնը քննարկած է նաեւ նախազօրակոչի եւ զօրակոչի տարիքի անձերու առողջական վիճակի գնահատման կարգը։ Պաշտպանութեան նախարարութեան յանձնարարուած է Առողջապահութեան նախարարութեան հետ միասին պատրաստել այն հիւանդութիւններու ցանկը, որոնցմէ տառապողները զերծ կը պահուին պինուորական ծառայութենէ։

Այլ հարցերու կարգին, նիստին հաստատուած է Հանրապետութեան դիտակէն ասոլճանի չնորհման կարգը։

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉ

ԿԸ ՓՆՏՌՒԻ

Ֆրանսահայ կապոյտ Խաչի փարիզի մասնաճիւղը երկվեղու եւ վերծառու հայերէն լեզուի դասատուներ կը փնտռի 12 – 14 տարիքի պատանիներու, Շաբաթ կէսօրէ վերջ, իր միօրեայ ղպրոցին համար։

Հեռաձայնել երեկոները՝

01 – 45 – 84 – 57 – 18

թիւին։

«Յ Ա Ռ Ա Զ»Ի ընթացիկ ազդեցու սակագինը

Մահազդ	700	(844,20)
Հոգեհանգիստ	600	(723,60)
Շնորհակալիք	600	(723,60)
Հարսնիք–Նշանդուք	600	(723,60)
Ծնունդ	600	(723,60)

Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 20,60% Թէ.Վէ.Ա. (տե՛ս. փակագծի մէջ ընդհ. գումարը)։

Այս գիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազդերու, Մինչ Չէի Մէկ Քաղորդ Սիինակ (25 տող) մահազդներու պարագային եւ 1/8-րդ (12–13 տող) մնացեալին։

Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել թերթին Վարչութեան։

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire : N° 55935

L'ASSOCIATION ARMENIENNE
D'AIDE SOCIALE

vous invite

Vendredi 15 Août

FETE CHAMPETRE
DU HOME ARMENIEN

107, avenue Maréchal Lyautey — SAINT-RAPHAEL

10h : **Messe Solennelle Chapelle Saint-Jean**
Suivie de la traditionnelle Bénédiction du Raisin

A partir de 12h30 : **Bar, Buffet de Spécialités Arméniennes**

15h30 : **Spectacle de danse** par les enfants d'Arménie

ANIMATION ASSUREE L'APRES-MIDI PAR
MARTEN YORGANTZ

RESERVATION : 04. 94. 19. 51. 50.

ԱՐՋԱԿՈՒՐԴԻ
ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐ

«ՅԱՌԱՋ» ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
ՕՐԵՐ ԵՒ ԺԱՄԵՐ 100 ՖՐ.

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ
ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ 80 ՖՐ.
ԲԱՑ ՏՈՄԱՐԸ 75 ՖՐ.
ԿՐԱԿԸ ԿՈՂՔԻՍ 75 ՖՐ.
ՍԻՐՏ ՍՐՏԻ 150 ՖՐ.

ԽԱՉԻԿ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ
ՍՓԻՒՌՔԻ ՄԷՋ 75 ՖՐ.
ԵՒ
«ՅԱՌԱՋ - 50»
(Ծաղկափաղ 50-ամեայ հատորածոյէն) 120 ՖՐ.

Դիմել «Յ Ա Ռ Ա Զ»ի։

Թղթատարի ծախք՝ 25 Ֆր., հատոր պլուխ։

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ 5
MARDI
5 AOUT
1997

LE NUMERO : 5,00 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL.: 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 1·100 Ֆ· — Վեցամսեայ : 560 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 1·400 Ֆ· (ամէնօրեայ առաքում)
1·250 Ֆ· (շաբաթաթերթի առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ·

ՅԱՐԳ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 19·172 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 73e ANNEE — N° 19.172

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՄԵՐՁԱՒՈՐ = ԱՐԵՒԵԼՔ

12 ՊԱՂԵՍՏԻՆՑԻ ՆԱԽԱՐԱՐՆԵՐ ՀՐԱԺԱՐԵՑԱՆ

ԻՍՐԱՅԷԼ ՄԻՇՏ ՍՊԱՌՆԱԼԻՔԻ ՏԱԿ

Օգոստոս 2–ին, երբ Արաֆաթ կը վերադառնար Գահիրէէն, դէմ յանդիման զոնուեցաւ ներքին լարուած կացութեան մը հետ: Իր դահլիճին 20 անդամներէն 12–ը իրենց հրաժարականը ներկայացուցած էին կաշառակերութեան եւ մախսումի մեղադրանքներէն ետք: Երկու օր առաջ, օրինադրական Ժողովը մէկ ամիս պայմանաժամ տուած էր Արաֆաթի բարեփոխու համար կառավարական կազմը: Ցեղկատուութեան նախարարը՝ Ռապպօ մեծ տարողութիւն չուզեր տալ պատահածին, ինք հրաժարեալներուն մաս չի կազմեր եւ կը խորհի որ «թատրոն խաղալու» առենը չէ:

Բայց եւ այնպէս, իրաց ներկայ կացութեան մէջ, Արաֆաթ աւելի քան երբեք առանձին է եւ ճակատումը միայն արաբին չէ այլեւ՝ ներքին:

Միս կողմէ, իսրայէլեան բանակը Զոլբէքարթիէն (Յուլիս 30) ի վեր 149 Պալեստինցի ձերբակալած է որոնցմէ կրցեր է նաեւ տեղեկութիւններ քաղել պաղեստինեան քամիքազ նոր ոճրափորձերու մասին: Մթնոլորտը չատ լարուած կը մնայ, քանի Համասի վերջնագիրը Օգոստոս 3–ին կը լրանար: Ծայրայեղ կազմակերպութիւնը կը պահանջէր բոլոր պալեստինցի բանտարկեալներուն ազատ արձակումը, ինչ որ, անշուշտ, չկատարուեցաւ:

– Օգոստոս 3–ին Պաղեստինցի մը ըսպանուեցաւ Իսրայէլացիի մը կողմէ, Հեբրոնի մօտ:

– Արաֆաթ Հիւսէյն Թագաւորին հետ կը տեսնուէր Օգոստոս 4–ին խօսելու համար խաղաղութեան դործընթացին մասին:

– Իսրայէլ չրջափակման ենթարկած է ամբողջ պաղեստինեան չրջանը եւ Պաղեստինցիք ալ որեւէ յոյս չունին: Ինչպէս կ'ըսեն, ժողովուրդը պիտի վճարէ քանի մը ծայրայեղականներու հաչոյն: Պալայի մէջ 60% գործազուրկ կայ: Ի–րենց համար, Ներթանիահու Պաղեստինցիներուն դէմ պատերազմ կ'ընէ, ոչ՝ ահաբեկիչներուն:

– Աւաթ իսրայէլեան պատուիրակութիւն մը 50 հոգիէ բաղկացած, որոնց մէջ զինչէքի (Խորհրդարան) բազմաթիւ ներկայացուցիչներ Դամասկոս կ'երթան Օգոստոս 7–ին: Անոնք կ'ըսեն թէ Սուրիա կ'երթան քաղաքներելու համար երկու կողմերը որ վերջադառնան բանակցութեանց սեղանը: Իսրայէլացի աշխատաւորական երեսփոխան մը կ'ըսէ թէ երկու ժողովուրդներն ալ խաղաղութիւն կ'ուզեն:

Նաեւ – Լիբանանի մէջ ալ, իսրայէլեան բանակը բախում ունեցած է իրանական Հեզպոլլահի տարբերու հետ, որոնց–մէ 5–ը սպաննուած են, վեց բնակիչներ ալ վիրաւորուած են:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՆԴԱՐԱՅԻ ճամբուն վրայ հեռաւար ռումբով յարձակում մը գործուած է ութ բանտարկեալ փոխադրող դրահապատ հանրակառքի մը վրայ. չորս հոգի վիրաւորուած են: Բանտարկեալները Սըվայի մէջ մաուրականներու իջեւանած պանդոկ մը հրկիզած խումբին կը պատկանին ու իրենց դէմ մահապատիժ պահանջուած է: Կ'ըսուի թէ ծայրայեղ ճախակողմեան ԹԻԻՔՕ կազմակերպութիւնն է արարքին հեղինակը:

ԻՐԱՆի նոր նախագահը՝ Մոհամէտ Խաթամի, որ ընտրուեցաւ Մայիս 23–ին, ձայներու 69%–ով (դլխաւորաբար կիներ եւ երիտասարդներ), իր պաշտօնը ըստանձնեց Օգոստոս 3–ին: Իրեն ի նպաստ քուէարկող 20 միլիոն պարսիկները կը յուսան որ ազատականութեան նոր չունչ մը պիտի բերէ քանի չափաւոր անձ մը նկատուած է, բայց, Մորհրդարանը եւ Հանրապետութեան Առաջնորդը՝ Խամէնէ դործը պիտի չդիւրացնեն:

ԱԼՃԵՐԻՈՑ մէջ, Ջարդ եւ ոճրափորձ կը չարունակուին նոյն թափով: Օգոստոս 2–ին, Ալժէ – Օրան դնացքին մէջ դրուած ռումբ մը պատճառ եղած է որ ան դիծէն ելլէ, բազմաթիւ վիրաւորներ կան: Ամբողջ չաբթուան ընթացքին 100–է աւելի է մորթուած եւ Ջարդուած դիւղացիներու թիւը:

ԳՈՄՈՐՆԵՐՈՒ Անժուան կղզիին ապստամբները անկախութիւն հռչակեցին եւ կ'ուզեն կապուիլ Ֆրանսայի: 7000 ցուցարարներ Ֆրանսական եռագոյնով եւ Շիրաքի նկարներով տողանցած են «Ֆրանսան բոլորին համար» պաստառներով: Ֆրանսա խոհեմ է, վերապահ կը մնայ եւ կը կրկնէ թէ կը յարգէ «Գոմորներու խաղաղ Համակեցութեան հողային ամբողջականութիւնը»:

ԹՈՒՐԻՈՑ հարաւ – արեւելեան չրջանին Շըրնաք քաղաքին մէջ քրտական հարսնիքի մը ընթացքին արկածով պայթած ռումբ մը պատճառ եղած է հօթը հոգիի մահուան: Շուրջպարի մասնակիցներէն մէկուն վրայ զտնուող ռումբը երբ ինկած ու պայթած է, փոքր–ի դէմ դիւղերու պահապան կարդուածները ալ պատահարը արտաքին յարձակում կարծելով կրակ բացած են իրենց չուրջը: Պայթումէն ու կրակոցներէն 45 հոգի ալ վիրաւորուած են:

ԵԳԻՍԿԱՆի թրքական ափը աւելի քան հազար տարի առաջ ընկղմած նաւէ մը ամերիկեան հեռատեսիլի կայան մը զանազան իրեր յուցադրած է, մեծ հետաքրքրութիւն առեղծելով: Գտածոներուն մէջ կան մեծ արժէք ներկայացնող ոսկէ դրամներ, ապակեղէններ, ոսկէ առարկաներ: Կը կարծուի որ նաւը ընկղմած է Եգիպտոսէն դէպի Յունաստան ճամբորդութեան մը ընթացքին:

ՅՈՑՆ ԵՒ ԹՈՒՐՔ կիպրացի դիկավարները, առաջին անգամ ըլլալով համաձայնութեան եկան մէկ կէտի չուրջ որ կը վերաբերի անհետացածներու թղթածրարին: Համաձայնութիւնը կը նախատեսէ տեղեկութիւններու արագ փոխանակում մը 2000 անհետացածներու, երկու համայնքներուն պատկանող: ՄԱԿ–ի ներկայացուցիչը կ'ըսէ թէ այս համաձայնագիրը պէտք է դրական հետեւանք ունենայ քաղաքական ճիգերուն վրայ ամբողջական լուծումի մը համար:

*ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ԵՒ ՄԻՆՍԿԻ միջեւ մըթնոլորտը չատ լարուած է եւ Բելառուսիոյ նախագահը Լուկաչենկօ ընդած է այն այցելութիւնը զոր պիտի կատարէր Կալինինդրադի ռուսական չրջանը, իբրեւ հետեւանք այն քննադատութիւններուն որոնք եղած էին ռուսական ՕՐՏ կայանի մէկ խումբին ձերբակալութենէն ետք: Այցելութեան ընդումբ պահանջուած էր Կալինինդրադի կառավարիչին կողմէ· խոթապէս վիրաւորուած, Լուկաչենկօ բացատրութիւններ ուղած էր: Ելոյին, ալ ըսած էր թէ «Բելառուսիոյ նախագահը երիտասարդ է եւ կ'ապրուի քննադատութիւններէ»:

ՆԻՒ – ԵՈՐՔի ոստիկանութիւնը յայտարարած է Օգոստոս 2–ին, որ ծայրը–ծայրին առաջքն առած է ազէտի մը, ձերբակալելով 48 ժամ առաջ երեք անձեր որոնք ոճրափորձ մը կը պատրաստէին մետրոյին մէջ: Առնուազն երկուքը վիրաւորուած են ձերբակալման գործողութեան ընթացքին: Իրենց բնակարանին մէջ հինգ ռումբեր գտնուած են եւ իսլամապաշտ քարոզչութեան թուղթեր: ԼՖԻ–ԱՑ–ի համաձայն անձերէն առնուազն մէկը կապ ունէր Մերձաւոր – Արեւելքի ահաբեկչական կազմակերպութեան մը հետ: Պաղեստինեան ծայրայեղ Համասը հերքած է որեւէ կապ խումբին հետ:

ՀՌՈՄի կայարանը մեծ խուճապի մէջ էր Օգոստոս 3–ին ամբողջ օրը, երբ հազարաւոր անձեր որոնք արձակուրդի կը մեկնէին տեղն ու տեղը մնացած են երկաթուղային երթեւեկը դադրած ըլլալով: Արդարեւ ճեպընթաց մը դիծէն ե–

(Շար·ը կարդալ Դ. էջ)

ՄԱՄՈՒԼ

«LE MONDE» (3-4 août)

La nouvelle politique américaine dans le Caucase inquiète les Arméniens

Այս մեծատառ խորագրին տակ, թերթը կ'անդրադառնայ Ալիեւի այցելութեան եւ Գլինթընի հետ տեսակցութեան: Կը յիշէ որ Օգոստոս 1–ին, Ալիեւ 10 միլիառ տոլարի պայմանագրութիւններ ստորագրած է քարիւղային ամերիկեան ընկերութիւններու հետ եւ այս ամբողջը, կ'ըսէ, դէշ աչքով կը նայուին Հայերուն կողմէ:

Ընդհանուր ձեւով, մեծ նորութիւն չկայ յօդուածին մէջ: Ամերիկեան նոր «դիծը», կը դրէ, մտահոգ հարցականի մը առջեւ կը դնէ կարգ մը Հայ պատասխանատուներ. – «Ուաչինկթընի մէջ, քարիւղային լոպին պիտի յաղթէ՞ հայկական լոպիին»: Հայկական աղբիւրները կը վերագրէ նաեւ սա խորհրդածութիւնը· – «Միացեալ – Նահանգներու տարած բուռն դործունէութիւնը ամրապնդելու համար իրենց դիրը Կասպիցի պահեստներու չահադործման մէջ կրնայ արագացնել Ղարաբաղի կնճիռին կարգադրութիւնը: Չարց մը առկախ կը մնայ, սակայն, Ռուսաստան պիտի ընդունի՞ իր դիրքին նըման տկարացում մը չրջանին մէջ»:

քաղաքական ճիգերուն վրայ ամբողջական լուծումի մը համար:

ԹՈՒՐՔ ԼՐԱԳՐՈՂՈՒԻՉԻՒ ՄԸ ԵՐԵՒԱՆԵԱՆ ԶՐՈՑՑԷՆ

Յուլիս 23–ին «Արմէնփրէս»ի մամուլի սրահին մէջ Հայաստանի լրատուական–րու ներկայացուցիչներ հանդիպում ունեցած են Թուրք լրագրողուհի Լէյլա Թավշանլըօղլուի հետ որ Թուրք Լրագրողներու Միութեան դլխաւոր քարտուղարուհին է. ան մաս կազմած է Ցոյն եկեղեցւոյ տիեզերական պատրիարքին Երեւան այցին ընկերացող լրագրողներու խումբին:

Հետաքրքրուելէ ետք Հայաստանի մամուլին ու լրագրողներուն հարցերով, Լ. Թավշանլըօղլու խօսած է ցեղասպանութեան Թուրքիոյ կողմէ ճանաչման նիւթին մասին. ան չեշտած է թէ Թուրքիա լարժէք ժողովրդավարական պետութիւն չէ եւ եթէ այդպէս ըլլար, այդ հարցը արդէն չատոնց լուծուած կ'ըլլար: Ըսած է թէ այդ ճանաչումը ժամանակի հարց է:

Պատասխանելով իրեն ուղղուած հարցումներու, Թուրք լրագրողուհին յայտնած է թէ ինք ժխտական վերաբերում ունի Թուրքիոյ Կիպրոս ներխուժումին, աւելցնելով որ իր երկիրը պէտք է ետ տայ հոն գրաւած հողերը, ինչպէս Հայերը աղբրեչնական տարածքները: Սակայն ինչ կը վերաբերի Թուրքիոյ Հայկական հողերուն, ան որպէս Թուրքիոյ քաղաքացի, չի կարծեր որ ատոնք պէտք է վերադարձուին Հայերուն, դէմ ըլլալով հանդերձ անոնց գրաւումին:

Լ. Թավշանլըօղլու համոզում յայտնած է որ Հայութիւրք հարցերու լուծում կը պտնուի այն ատեն երբ երկու երկիրներու մտաւորականները եւ քաղաքագէտները միասնաբար քննարկեն զանոնք:

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀՈԳԵՒՈՐ ՀՈՎԻՒԻՆ ԲՆԱԿԱՐԱՆԸ ՀՐԴԵՀԻ ԶՈՀ

Շաբաթ առաւօտ, Օգս. 2–ին, եղեկտրական հոսանքի արկածի մը հետեւանքով հրոյ ճարակ եղած է Ալֆորվիլի հոգեւոր հովիւին՝ Ներսէհ Ծ. Վրդ. Բապուճեանի բնակարանը: Ան խանդարում մը նկատած էր նախորդ իրիկունը եւ հրչէջ կանչած որոնք անմիջական վտանգ չէին տեսած, բայց, հրդեհը ծագած էր յաջորդ առաւօտը: Ներսէհ Ծ. Վրդ. այդ պատճառով իսկ բացակայած էր դիշերը եւ ոչ մէկ վնաս ունի: Ճշդենք որ ոչ Պօղոս–Պետրոս Եկեղեցին ոչ ալ Ս. Մեսրոպ կրթարանը (որու վերամուտը տեղի կ'ունենայ ըստ նախատեսումին) որեւէ վնաս ունին, արդէն նոյն մայթին վրայ ալ չեն:

ՓՈՒԹՊՈԼ

Ֆրանսայի ախոյեանութեան մրցումները սկսան եւ Բ. դասակարդին մէջ, Վալանսի Հայ Մարզականը 1 – 1 հաւասար արդիւնք մը ձեռք ձգեց Նիորի հետ այս վերջնոյն դաշտին վրայ:

Դասաւորման գլուխն է Սօչօ 3 կէտով, Վալանս 10–րդ է 1 կէտով: Վերջին դիրքի վրայ է Մարթիկ:

ՓՈՂՈՑՆԵՐՈՒ ԳԻՒՄԸՐԻՆ

Ժողովրդական ժամանակակից «բանահիւսութեան» մէջ չատ ծանօթ է Գիւմբրի – Երեւան մրցակցութեան նիւթը: Ան ծընունդ տուած է սրամիտ անեկդոտներու, հանելուկներու, որոնց թեման միշտ Գիւմբեցիին անհաշտ կեցուածքն է Երեւան մայրաքաղաքին առջնային դիրքին նկատմամբ: Հասկնալի երեւոյթ որ հեռաւանք է դէպատոր քաղաքի յատկանիշը պիջելու հարկադրանքին, առած բոլոր առարաժելիները ունենալով հանդերձ, Երեւանէն աւելի:

Այսօր, երկրաչարժին չարունակուղ տիրակալութեան ձգուած քաղաքը արդարօրէն խոստացուցած է իր կեցուածքը· ան յաճախ վայրը կ'ըլլայ ընդդիմադիր հակաղդեցութիւններու, ցոյցերու: Երեւանէն դժգոհ է, այլեւս նաեւ լուրջ տուեալներու հիմով: Ու դժգոհութիւնը կ'արտայայտէ ամէն առիթով, մէկդի դրած կատակին պերճանքը: Ո՞ւր, ո՞ր զանգուածին պարագային նոյնը պիտի ընդլայր երեւոյթը, նման պայմաններու մէջ:

Երկրաչարժը տարիէ մը տասնամեակը պիտի նչէ ու տակաւին կանգուն է խաւարտէ Գիւմբրին: Երկրաչարժին մանուկները պատանի են արդէն ու պատանիները՝ երիտասարդ: Անոնք կը խաղան, դաս կը սերտեն, կը սիրեն, կը կռւին խաւարտէ, թիթեղէ պատերու եաին ու երդիքներու տակ, ամառը տաքէն խաշելով, իսկ ձմեռը ցուրտէն սարսռալով: Եւ ամէնէն սարսափելին այն է որ չօչափելի ծրագիր մը չկայ այդ հազարաւորներուն լուրջ հեռանկար մը տալու համար: Գոնէ մարդիկ պիտանին թէ ի՛նչ ճակատագիր վերապահուած է իրենց, թէ քանի տարիէն կրնայ խաւարտը քարով, աղիւսով փոխարինուիլ: Եւ տակաւին մտածել որ դառնութեան ինչպիսի ապրումներ կրնան ունենալ այդ մեծերն ու փոքրերը իրենց դժրիկին մէջ թերթելով երեւանեան մամուլի թիւերը ու ապարանքներու տողանցքը դիտելով հոն: Ապարանքներ որոնք յայտնօրէն կը մատնեն զեկավար տարրին իւրայատուկ, նորովի մէկ մրցակցութիւնը:

Այսուհանդերձ, կեանքը կ'ընթանայ Գիւմբրի մայթերէն, անոր կենսախինդ, սրամիտ, հպարտ նկարագիրին վրայ տխուր չղարչ մը ձգած, ինչպէս կը զրէ Մարգարիտ Եսայեան այդ քաղաքը տըրուած այցելութենէ մը վերադարձին: «Առաւօտ»ի Յուլիս 11–ի թիւին մէջ տեղ գտած անոր տպաւորութիւններն ու արձանագրածները Գիւմբեցիներէ քաղուած անմիջական արտայայտութիւններ, հակադրեցութիւններ են: Մեայն էջին խորագիրը անցեալի յատկանիշներէն գոյն մը կը բերէ· «Գիւմբրին որ քաղաք էր, երեւան ո՞ւր էր» հարց կուտայ ան, կատակին խառնելով դառնութեան յայտնի չեշտ մըն ալ: Մնացեալը՝ «փողոցներուն ցարդի խաղացող, սեղանիկային առեւտրով զբաղուող, հացի խանութէ հաց գնող մարդկանց» առօրեայով կազմուած է: Լրագրողուհին կ'ափսոսայ որ իրեն ընկերացած չեն «դիմորթեան եւ ընդդիմութեան ներկայացուցիչներ» իրեն հետ տեսնելու եւ լսելու համար: Այդ ափսոսանքին մէջ, սեալ չէ հաւանօրէն նչմարել որ յիշեալ տարրին թերթ կարդալու հաւատքն ու յոյսը չունի Մ. Եսայեան:

Իր խօսակիցներէն առաջինը Թոշակառու մըն է· անցեալի չատ հասկնալի կարօտը արտայայտող մը: «Թոշակի փողով միայն ցամաք հաց ենք առնում» կ'ըսէ, աւելցնելով· «երեխու հետ փողոց ես դուրս գալիս, ուզում ես աչքերը փակել որ էդ համով – համով բաները չտեսնի, որովհետեւ չես կարող առնել»:

Կը յաջորդէ քանդումներուն պատճառած տրտունջը, անխուսափելի անդրադարձով· «Էդ-էաճ փողեր եկաւ – գնացին, էաղաթը սարբոդ չեղաւ»: Ապա զործարկրուժեան ցաւը· «Հացի մեբենայի վարորդ եմ աշխատել, 5 ամիս է գործազուրկ եմ: Երկու երեխայ ունեմ, սովրել, աւարտել են, աշխատելու տեղ չկայ: Տաւ եղածը հանում ենք, ծախում: Սովրակաց լենինականացու 80%–ն այդպէս է ապրում»:

Աչխատողն ալ չէ յաջողած դժգոհ չըլլալ· «Ես սեղանիկ ունեմ: Ծախողներն աւելի շատ են, բան առնողները» կ'ըսէ մէկը: Ուրիշ մը չի հասկնար թէ մարդիկ ինչու կ'ուրախանան երբ «պրեզիտենդ»ը գայ ու «կ'ելնենք, ծափ կը տան»: «Բոլոր գործարանները էաբուժանդ են: Մարդիկ աշխատանք չունեն: Բա, էդ ուրախանալու բա՞ն է»:

Մանուածքի գործատան մէջ 10 – 15 հոգի կայ աշխատող· «առաջներում» 2000–էն աւելի էր այդ թիւը: «Հիմա գործարան մտնէք, լաց կը լինէք»: Յետոյ խօսքը կը կապուի վերնախաւին անհաղորդ ընթացքին· «Կոմունիստների ժամանակ ցեկայի բարտուղարը որ գալիս էր, էդպէս իրար չէին խառնւում: Պրեզիտենդը եկել էր, բոլոր դռները փակել էին, մարդ ներս չէին թողնում: Եթէ դեմոկրատիա է, թողէք տեսնենք, խօսենք, մեր պահանջները ասենք: Ուրեմն՝ սուտ է: Այստեղ դեմոկրատիա չկայ, թալան է»:

«Ապրում ենք դրան շան նման» ըսողին, անոր ձայնակցողներուն քով կայ ուրախութիւն ունեցողն ալ որուն յուսախաբութիւնը աւելի խոր պէտք է ըլլայ· «ամրացման կտրօնները Էին տուել, ուրախացանք որ վերջապէս դոմիկներից կը տեղափոխուենք նոր բնակարան: Գնացինք էաղաբապետի մօտ, ինքը մեզ չընդունեց, տեղակալը ընդունեց: Ասաց որ մեր կտրօնները այժմ ոչինչ չարժեն: Բա էս պիսի բան կը լինի՞» հարց կուտայ այս խումբին ներկայացուցիչը:

Քաղուած հակադրեցութիւններուն էջը ունի «Լրաբեր» խորագրուած սիւնակ մըն ալ ուր դժգոհութեան երեք դիմաւոր նիւթի տեղ տրուած է: Առաջինը բնակարաններուն կը վերաբերի· «ոչ պաչտօնական» տուեալներով չուրջ 19 հազար դոմիկ կայ որոնց ամէն մէկուն մէջ 3 – 4 հոգի կ'ապրի: Անհասկնալի է հոս «ոչ պաչտօնական»ին նչումը· «պաչտօնական»ին համար նկատառելի դոյութիւն չե՞ն այդ դոմիկներն ու անոնց 70 – 80 հազար բնակիչները, թէ լրագրողուհին չէ կըրցած ստոյգ տուեալ ձեռք ձգել, ո՛վ դիտէ:

Դժգոհութեան երկրորդ աղբիւրն է ճամբաներու անբարեկարգ վիճակը որ ըսել կուտայ անդամ մը եւս· «էդ փողերը ի՞նչ եղան»:

Եւ վերջապէս կայ հարցի թերակշռումի երեւոյթը որ «տիպական է ամէնուրեք»:

Ժխտականներու, անոնց ստեղծած հակադրեցութիւններու բազմութեան եւ յուսալի հեռանկարներու բացակայութեան առջեւ գիմրեվայել արտայայտութիւն մը գտած է Մ. Եսայեան որ յարմարագոյն վերջաբան մը կրնայ ըլլալ վրդոյներու Գիւմբրի այս ուրուանկարին· «զեկավարներ շատ կը գան ու կ'անցնին անհետ, դոմիկները բաղաբը կը մնայ յաւէտ»...:

ԱՐՓԻ ԹՈՓՈՑԵԱՆ

ՄԻՒՍ ՀԱՅԵԼԻՆ

Անյիշատակելի ժամանակներէ ի վեր, մարդ էակը կարեւոր տեղ տուած է երկդիմիին, երկիմաստին: Ասիկա իր բնութենական կազմէ՞ն կուգայ թէ իր հոգեբանական կառոյցէն, անչատին խորհուրդէն: Թերեւս բոլորը միասին: Նախատամական որմնանկարներ երբեմն կը ներկայացնեն մարդու եւ անասունի մէկտեղումով կերպարները, ինչ որ հազարամեակներէ ի վեր չարունակուած է, նախնական ցեղախումբերու մօտ, մինչեւ մեր օրերը զոյատեւող:

Ժամանակներու ընթացքին փոխուած է երկդիմիին եւ երկիմաստին դերը: Ծիսականէն դաւանական, պաշտամունքայինէն առասածային, դիցաբանականէն կրօնական, ան միշտ մարմնաւորած է խորհուրդ մը, որով մարդ ձգտած է ընկալելու երեւոյթներ, զորս անցեալին չէ կրցած նատարկայականօրէն կամ դիտականօրէն բացատրել: Սակայն, կրօնականի մարզին նահանջով երկդիմութիւնը, յատկապէս անցեալ դարէն սկսեալ, դարձած է աչխարհական եւ զոյութենական երեւոյթներուն եւ հարցերուն թափանցելու եւ զանոնք հասկնալու ինչպէս եւ այլութիւնը ապրելու ձեւ մը, ուր սեռականութիւնը, տարփայինը, սեռերու մէկտեղումը կը զրաւէ առաջնակարգ տեղ: Գեղարուեստական բնագաւառին մէջ, ան զըլխաւորաբար 19–րդ դարու երկրորդ կէսին յայտնուող խորհրդապաչտութեամբ կը դանէ իր լայն արտայայտութիւնը, որմէ քանի մը տասնամեակ եաք, 20–րդ դարու երկրորդ եւ երրորդ տասնամեակներուն, բնագանցական, Տատա եւ զերիրապաչտ չարժումներով, ան աւելի չեչտուած եւ յանդուգն կը դառնայ:

«Արուեստի պատմութեան մէջ միշտ տեղ տրուած է երկդիմիին եւ որմեւէգին», կ'ըսէ ձէյնֆըըը Լէսինկ (այս նիւթին չուրջ ընթացիկ տարուան սկիզբը ցուցահանդէս մը կազմակերպողը, Նիւ Եորքի Կուկընհայմ Թանգարանը) ու կ'աւելցնէ· «Բայց, ինչ կը վերաբերի մեր ժամանակաշրջանին, անիկա երեւոյթ մըն է կամ մշակում մը՝ որ էիչ ուսումնասիրուած է եւ», որպէս այդ, «հանրութեան երբեք չէ ներկայացուած»: Բայց եւ այնպէս, կը զրէ Սանտրօ Օթթոլինկի, կ'ապրինք ժամանակներ, որոնք երկդիմին կամ խառնածինը զարձուցած են առաջնորդող դիծ մը եւ օրինակելի բան մը: Իսկ Սիլվէն Պույէ, կերպարուական արուեստներու աւագ դասախօս, կը մատնանչէ թէ երկդիմութիւնը ժամանակակից նչաններուն մէջ ամենահարուստն է, որ կարծէք չափուած – ձեւուած ըլլայ ներկայ ըրջանին համար, քիչ մը խենթ: Այսօր, մեծ հաճոյք կը զգանք ամէն բանի մասին երկդիմութեան դիտանկիւնով խօսելէ, արժէք տալու համար բաներու, առանց որուն անոնք անկէ զուրկ պիտի մնային: Երկդիմութիւնը այժմ զարձած է հանդստաւէտ եւ հաճելի բան մը, որպէս զաղափարախօսական վերջին նորոյթ: Անոր զրական, գեղարուեստական, հոգեբանական եւ խմաստասիրական բանաձեւումն աւելի քան դար մը եաք, ներկայիս ան իր բնական տեղը գտած է նաեւ խօսակցական լեզուին մէջ: Այսպէս, երանիմաստութիւնն ու բազմիմաստութիւնը զարձած են անբաժան մէկ մասնիկը առօրեային, իրենց այլազան արտայայտութիւնները զանելով կենցաղային, գեղարուեստական եւ՝ լրագրական հաղորդակցական – ծանուցողական մարզերուն մէջ, առեղծելով, ինչպէս Պույէ կը սահմանէ, այն «հաճելի րոպէն երբ հաւասարիքները կը տատանին, երբ գլխապտոյտը կ'իշխէ: ... Երկդիմիին իշխանութիւնը զգայնութեան վրայ այնքան մեծ է», որուն հետեւանքով «որեւէ դատում կը կասի»:

Երկդիմին, մեր օրերուն, իր լայն կիրարկումը կը զտնէ մանաւանդ սեռապլատական բնագաւառին մէջ, սեռափոխութեամբ կամ երկսեռութեամբ, երկսեռայնութեամբ: Իսկ եթէ քաղաքականը (իսկութեամբ իսկ երկդիմի), անոր մէջ իր կատարեալ զուգորդը կ'ունենայ, կան այլ մարզեր, ինչպէս հրապարակրութիւնն ու քննադատականը, որոնք զայն հաճոյքով կը գործարկեն: Պույէ օրինակը կը կուտայ լրագրողի մը որ, ամիսներ առաջ հրապարակ իջած ժապաւէն մը բացատականօրէն քննադատած է՝ որովհետեւ «անոր շատ կը պակսէր երկդիմութիւնը»...:

Սակայն երկդիմութիւնը չատերուն համար, նաեւ դիմակ է, իրենց էութիւնը տարբեր տեսնելու կամ զայն ծածկելու եւ տարբեր երեւալու համար, իրենք զիրենք պաչտպանելու ձեւ մը եւս, ինչպէս եւ այլասերումին, վախի եւ դիւրաբեկութեան մը արտայայտութիւնը, ուսոի, իր այս չատկութիւններով, ողբերգական է: Ան նաեւ ընկերային, կրօնական եւ զաղափարախօսական բարոյապէտութեան ու պարտադրանքներուն, կապանքներուն դէմ ընդվզումի մը արտայայտութիւնն է, պահպանողականութեան մերժումը, հետեւաբար՝ ազատութեան բնագաւառ մը, ուր անձը իր ընտրութեան գերիչխանութիւնը կ'արտայայտէ, իր կերպարն ու պատկերը ի՛նք կերտելով, ի՛ր փափաքած ձեւով:

Այսպէս, երկդիմի է երկդիմութիւնն իսկ, ինչպէս իրականութիւնը, ազատութիւնը, կամ «ուրիւն»ով աւարտող չատ մը զոյականներ: Ինչպէս կեանքը՝ իր ծնունդով եւ մահով, ինչպէս օրը՝ իր գիշերով եւ զիշերով, ինչպէս բնութիւնը՝ իր հակադրութիւններով եւ հակասութիւններով: Ան նաեւ առաձգական հայելի մըն է՝ ըստ կամս· խարկանք մը· խաղ մը· լոյսին եւ խաւարին մէջ տարուբերում մը· ճանապարհորդութիւն մը՝ դիրաբեկ ուղիի մը վրայ, մինչեւ անէութեան սահմանները:

ԱՆՏՈՒՆԻ Բ.

ԽՆԴՐԱՅԱՐՈՅՑ ԳԱՆԿԸ

Գոլոմպիա պետին ափերուն վրայ, Քէնուիքի մօտ, 1996–ի վերջին կիրակին երկու ուսանողներ գանկ մը գտան: Նորհելով որ ան առընչուած է մարդասպանութեան արարքի մը, լուր տուին ոստիկանութեան: Այս վերջինին պատասխանատուն օդնութեանը դիմեց մարդաբանի մը որ չարաթներով ուսումնասիրեց զայն: Այդ մարդաբանը որ Զէքըրզ կը կոչուի, առաջին հայեացքով կովկասատիպ յատկանչաններ նչմարեց այդ գանկին վրայ: Անոր երկարաւուն ձեւը ու դէմքի կարգաւորութիւնը կը նկատուէին Եւրոպացի ժողովուրդներու եւ Հարաւային Ասիոյ որոչ ցեղերու յատկանիչը:

Պրպտելով չրջակայքը, մարդաբանը գտաւ կմախքին մնացեալ մասն ալ· յետագայ էր որ ան չէր պատկաներ Ամերիկայի առաջին բնակիչներուն: Մինչեւ մը եաք գտնուեցաւ քարէ նիզակի մը սրածայր կտորն ալ որ կը պատկանէր 9 հազարաւոր առաջ հոն ապրած կարմրամորթ որսորդներու: Գիտական պրպտումները ցոյց տուին որ կմախքը կովկասեան ցեղի մէկու մը կը պատկանէր: Ան ապրած էր չուրջ 9500 տարի առաջ Քէնուիքի մէջ: Բարեձեւ մարմնի տէր մէկն էր որ կը անանէր գլխաւորաբար ձկնեղէնով: Ցիսուն տարեկանի չուրջ էր:

Գիտնականները աւելին չկրցան ըսել, որովհետեւ գտնուած կմախքը ներկայիս կը պահուի չրջանի ազգային տարրրասենեակին կղպուած մէկ արկղին մէջ:

Ամերիկեան պինուորական պատասխանատու մարմիններ որոնք յայտնաբերման տարածքին տէրն են, գրաւած են գտածոն, այն ենթադրութեամբ որ ան կը պատկանի տեղացի կարմրամորթներու մէկի նախահօր: Եթէ տուգուի այդ հանգամանքը, ոսկորները, ըստ օրէնքի տրամադրութեան, պէտք է յանձնուին ժառանգորդներուն: Այդ հեռանկարէն տագնապած գիտնականները դատարան դիմեցին, որպէսզի կարենան մէջոց մը եւս պահել ոսկորները, անոնց վրայ մանրամասն քննութիւններ ընելու համար:

խախքը բաղդատեցին ամբողջ աշխարհին 34 ժողովուրդներու ներկայացուցիչ ութպարներու հետ որոնց մէջ կային կամբամորթներու ցեղեր ալ: Ոչ մէկ նմանութիւն կրցան առուգել այս վիզիննեըուն հետ: Եզրակացութիւնները կրկնեցին առաջին մտածումը. թէ Լանդոյ առաջին գանկը ուելի եւրոպական, կամ կովկասեան նախատիպարներու նմանութիւններ ունէր:

Յառակ էր որ ան առաջին Ամերիկացիներու նմոյշ մը չէր: Անոնք հազարամեակներ առաջ ոտք դրած էին ամերիկեան հողամասին վրայ. խակ ուելի ետք, կ'ենթադրուի որ արեւելեան Ասիացիները Ալասքա հասած են, անցնելով Պէրինկի նեղուցէն:

Հնդկանները տեսած են թէ Ֆրանսայի եւ Սպանիոյ հարաւային շրջաններուն մէջ 20 հազար տարի առաջ գործածուած հմտակումի գործիքներու նմանները գտնուած են Ամերիկայի հիւսիսէն ուր 11.500 տարի առաջ ապրողներ մամութներ կ'որսային, Այսուհանդերձ, տակաւին ամրողջովին լուսաբանուելէ հեռու է առեղուածը թէ երբ, ինչ ճամբով եւ որոնց կողմէ բնակուած է ամերիկեան հողամասը սկզբնական շրջանին:

Հասկնալի է որ կամբամորթները պահպնդին գտնուած կմախքները, գանկոտները: Գոլոմպոսի յայտնաբերումով հոն հասած սպիտակամորթները բնիկ ցեղախումբերուն հետ գործ ունեցած են. սիրանալու համար անոնց հողերուն, տարագրած ու թալանած են գանոնք, խանգարած անոնց ապրելակերպը ու ծախած մինչեւ իսկ նախահայրերու ոսկորները: Այսօր, օգտուելով օրինքին տուած իրաւունքէն, կամբամորթները կը պահանջեն իրենց նախահայրերուն աճիւնները: Հետզհետէ կը պարպուին թանգարաններու ցուցափեղկերն ու պահեստները: Անոնք նոյնիսկ յաղած են սիրանալ վերջերս գտնուած երկու կմախքներու որոնք կովկասահպ յատկանիշներ կը կրեն ու կամբամորթներու պատկանող ոչինչ ունին:

Վերջին գտածոյին առթիւ նոյն կամբամորթները մեծ ազմուկ յարուցելու պատրաստի չեն թուիր, շատ կարեւորութիւն չընծայելով դիտնականներու եզրակացութեան: Աւրպարեւ, տակիկա քաղաքական կարեւոր հետեւանքներով չդի է իրենց համար: Եթէ վճռական կերպով յայտնուի որ Ամերիկայի բնիկներէն ոմանք կովկասեան ծագումի տէր էին, ապա հարուած պիտի կրէ կամբամորթներու պնդումը թէ հողամասին առաջին բնակիչները ըլլալով օրինաւոր միակ ժառանգորդն է իրենց ցեղը:

ՔԱՂՀԱՆ

ԱԿՆԱՐԿՆԵՐ

ՀԱՒԱՔՈՅԹի ՄԸ ՄԷՋ

Հաւաքոյթի մը մէջ կը խօսուէր Հայ ժողովուրդին ընթերցասիրութեան, ազգովին մտաւորական որակին ու մայրենի մշակոյթին հանդէպ անոր ունեցած հետաքրքրութեան մասին:

Ներկաներէն մէկը, նոր սերունդի չատ գիտցող ներկայացուցիչ մը, մէկէն նետուեցաւ.

— Իրաւունք ունի այն, որ կ'ըսէ թէ բոլոր ճամբաները ստամոքսէն կ'անցնին: Մարդ որքան ալ խակալիսա ըլլայ, եթէ անօթի է, ոչինչ մըն է: Ես, պարապ ստամոքսով թերթ չեմ կրնար կարդալ:

***

— Շատ կ'ուտենք, բայց քիչ կը կարդանք:

Այլեւս անօթութիւն զգալու աստիճան անօթեցած են մեր ուղեղները: Ձգձիմ ու վատոյժ մարդիկ ենք բարոյապէս: Մեր հոգին ու միտքը կը չանանք կերակրել օտարալեզու մակագիններով, հանդիսանքով, վոքր աղանդերներով: Գիտէ՞ք թէ ինչ բանի մէջ է թաքնուած Հայ ժողովուրդին դժբախտութեան պատճառը: Ուտելու համար ապրողներու թիւը չատ չատ ուելի բարձր է քան ապրելու համար ուտողներուն թիւը:

Պէտք է չուտով գտնել ճարը մեր ուղեղը կշտացնելու: Այս ընթացքով օր մը կրնանք մեր փորն ալ չկարենալ կշտացնելու վտանգին ենթարկուիլ:

Մարդուն համար, ես կ'ըսեմ ու ենթադրեցնել կ'ըսեմ, որ բոլոր ճամբաները դէպի կ'անցնին. ո՛չ թէ փորէն...:

***

Ոչ թէ անոր համար, որ այժմ պատերազմ կայ ու կռիւ, ճակատամարտ կայ ու կենսապայքար, այլ կայ բան մը ... ուելի ահեղ ու անդիմադրելի, որ իր անունը կ'ոռնայ բոլոր քառուղիներէն: Նահանջն է ան: Նահանջը Հայերուն: Կռիւը սրբազան բան է ... երբեմն նոյնիսկ օգտակար: Անոնցմէ ազգ մը դուրս կուգայ պատուած կամ յաղթական:

Ես չեմ այս խօսքերուն հեղինակը: Բայց անոնք կը պատկանին Շահան Շահնուրին, որ կը գրէր այսպէս մօտ հօթանասուն տարի առաջ:

***

Ինչքը ունի երեք նախանձանքներ. — Լաւ մտածել, լաւ խօսիլ ու լաւ գործել:

***

Զհանդիպեցայ ո՛չ մէկուն, որմէ սորվելիք բան մը չունենայ, ըսած էր Ալֆրէտ որ Վինեի ասկէ ուելի քան 100 տարի առաջ:

ԱՐԾԻԻ

«Մարմարա»

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՍՏԻՆՔի ՇՈՂԱԳՐՄԱՆ ԿԵԴՐՈՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆի ՄԷՋ

Վերջերս, Երեւանի մէջ բացուած է սովնքի չորագրման (մամնկրաֆի) կեդրոն մը որ իրագործուած է դիմաւորաբար Ուաշինկթընէն Տիկին Ռիթա Պալեանի նախաձեռնութեամբ եւ ջանքերով: Ան յաջողած է ապահովել պետական հիմնարկներու, ամերիկեան ընկերութեանց եւ անհատ նուիրատուներու օժանդակութիւնը նորակազմ ամերիկեան — հայկական Մշակութային Միութեան մէջոցաւ նոր կեդրոնին կարիքները հոգալու:

Ամերիկեան ընկերութիւնները, հիւանդանոցներ, մանուածէտ բժիշկներ սիրայօժար ներքով տրամադրած են դերասպիական սարքաւորումներ եւ չատեր դացած են տեղւոյն վրայ պատրաստելու համար մանուածէտները: Այս կեդրոնը կը դտնուի Երեւանի պետական համալսարանի բժշկական Հիմնարկին կից: Իր ծախքերը կարենալ հոգալու համար իւրաքանչիւր քննութեան համար պէտք է դանձուի 20 տոլար (ոչ — քաղաքացիներէ՝ 50 տոլար), իսկ չաթաթը մէկ օր ձրի կը քննուին անոնք որոնք նիւթական ծանր վիճակի մէջ են: Կեդրոնի հաստատումը արժած է մօտ քառորդ միլիոն տոլար որուն մօտ 75 հազար տոլարը դեռ չէ գոյացած:

ՄԷԿ ՄԻԼԻՈՆ ՏՈԼԱՐ ԵՐԵՒԱՆի ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻՆ

Ջուիցերիայէն Տիգրան Իզմիրլեան իր ծնողքին յիշատակին մէկ միլիոն տոլար նուիրած է Երեւանի համալսարանին դըրադարանին նորոգութեան եւ արդիականացման: Այդ առիթով ան Ցունիսին դտնուած է Երեւան ուր դինք ընդունած է Հանրապետութեան նախագահը ու Հայաստանի քաղաքացիութիւն չնորհած անոր եւ որդւոյն: Նուիրատուն էզմիանին մէջ ալ ընդունուած է Գարեգին Ա.ի կողմէ որ դինք պարդեւատրած է Գրիգոր Լուսաւորիչի չքանչանով:

Համալսարանին դրադարանի չէնքին մէջ կատարուած հանդիսութեամբ մը ուր ներկայ դտնուած էն Լ. Տէր — Պետրոսեան, Բ. Աբրաքեան, Գարեգին Ա., Կրթութեան նախարարը ու դիտնական դէմքեր, համալսարանի դասախօսներ, դրադարանը անուանակոչուած է Սարգիս եւ Մարի Իզմիրլեան դրադարան: Նոյն օրը համալսարանի պատուոյ տոքթորի կոչում ալ չնորհուած է Տ. Իզմիրլեանի:

«ԱՐՄՔՆՓՐԷՍ»

ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ ՊԱՊԵՐՈՒ ԲՆՕՐԱՆԻՆ

Վան — Վասպուրականցիներու 31 հոգիէնոց խումբ մը ուխտաւոր Ամրակունեաց վանքը եւ Ակդամարի կղզին: Ասիկա նման Բ. Ճամբորդութիւնն է 1991—ի առաջին այցելութենէն ետք: Ուղեգիծը եղած է Երեւան — Ախալցխա — Արտահան — Կարս — Անի — Իգդիր եւ Վան: Այցելուները ընդհանրապէս լաւ դիմաւորուած են. անոնցմէ չատեր (կային նաեւ Վան ծնածներ) կրցած են նոյնիսկ այցելել իրենց նախնիներու բնակարանները: Անոնցմէ Գէորգ Համեան, նոյնիսկ յաջողած է դանել իր հօր պապին հայերէն արձանագրութիւններ կրող չիրիմը, Կարսէն մօտ 10 քմ. հեռու:

***

ՎԱՆի ՊԵՂՈՒՄՆԵՐՈՒՆ ՈՒՐԱՐՏԱԿԱՆ ՏԱՃԱՐ ՄԸ ՑԱՑՏՆԱԲԵՐՈՒԱԾ Է

Վանի մէջ վերջերս կատարուած պեղումներու ընթացքին յայտնաբերուած է ուրարտական ժամանակաշրջանի տաճար մը:

Արշաւախումբի դեկավար Թուրք պատմաբանը ըսած է թէ այս տաճարին ուսումնասիրութիւնը կարելի պիտի դարձնէ աւելի լաւ լուսաբանել Ուրարտուի թագաւորութեան վերջին 50 տարուան պատմութիւնը:

ԻՒՐ ԷՋԵՐ, ՈՐՈՆՔ ՉԵՆ ՀԻՆՆԱՐ

ԿԱՐՄԻՐ ԳԱՄՈՒՑ

ԱՐՓԻԱՐ ԱՐՓԻԱՐԵԱՆ

Բ.

Տէր Ցուսիկ որ դեռ սիրացու եղած առանը արդէն տղաքը գլուխը ժողված, անոնց կարդալ կը սորվեցնէր, հիմա ուրիշ գլորց ալ հիմնել: Շնորհիւ մինչեւ այն ատեն տուած դասերուն, դեղին մէկ պատրաստուած էր նախնական կրթութիւն ստացած նոր սերունդ մը: Դպրոցի վերաբացման համար իր յոյսը նախ եւ առաջ աշակերտներուն վրայ դրաւ: Նաեւ կը յուսար թէ իր վայելած վարկը ամէն դժուարութիւն պիտի հարթէր: Օր մը ժողովուրդը հաւաքեց, յորդորներ կարդաց, որպէսզի ամէնուն աշխատութեամբը գլորցը ձրիաբար վերաբացուի: Ամէնքն ալ ոտքի կանգնեցան: Տէրտէրը նոյն րոպէին իսկ ձեռք գարկաւ: Բազմութիւնը եռին ձգած լուրը ելաւ: Առաջին մեծ քարը ոտքուն հանդիպեցաւ, ուսը նետեց:

— Ձեզ տեսնեմ, ըսաւ ժողովրդին, Տըրտար Թաղաւորնիս ալ մեր Սուրբ Էջմիածնի հիմնարկութեան քարերը ուսը չալկած տարաւ: Սուրբ Թաղաւորին ըրածը մենք ինչո՞ւ չընենք:

Գեղը քանի մը ամիս իրարանցումի մէջ էր: Վարպետ մը ու քանի մը բանուոր, որոնք Պոլիս չէնքերու չինութեան աշխատած էին, քաղքէն եկան ու հոգիներուն համար գործին գլուխը անցան: Երկու — երեք ամսուան մէջ երկու փոքր բայց դեղեցիկ տեսքով գպրոց բարձրացան: Մէկը՝ Սուրբ Մեսրոպի, միւսը՝ սրբուհի Հռիփսիմէի անուններուն նուիրուած: Տէրտէրը ինքը կը դասախօսէր, նախկին աշակերտներուն աջակցութեամբը: Երէց-կինն ալ, ամուսինէն բաւական բան սորված ըլլալով, աղջիկներուն դպրոցը կը հոգար:

1889 թուականը հասաւ. Տոմուզ դիւղը կրնար բարեբաստիկ համարուիլ: Նախակրթութիւնը տարածուած, հանրային առողջութիւնը գգալապէս յառաջացած, կառավարական հարստահարութիւնները չափաւորուած, ժողովուրդը գինուած. ահա ինչ որ հոգին գաւակը ըրած էր: Հին դեղացիներէն մէկը՝ բարի մարդ մը՝ օր մը ըսաւ.

— Կ'ըսեն թէ բոյն բռնող թռչունն ալ կինն է, բոյն աւրողն ալ. բայց մեր դեղին բոյնը չինողը մեր Տէրտէրն է: Աստուած չընէ, եթէ վախճանի՝ ան ատեն բունաւեր պիտի մնանք:

Գ.

Մուսա Պէյին դատաստանը ամբողջ Հայաստանի հետ ցնցեց Տէր Ցուսիկի դեղն ալ. Արշամ կը կարծէր որ Թուրքիոյ կառավարութիւնը այս առիթէն օգուտ կը քաղէր իր վարկը աշխարհի առջեւ բարձրացնելու համար, Քիւրտը օրինաւորապէս պիտի պատժուէր, եւ Թուրքիա քաղաքակրթութեան ճամբուն մէջ մտնելով՝ բարեկարգութեանց թուականը պիտի ողջունէր: Տէրտէրը վարժապետին կատարելապէս համամիտ չէր: Ինչքը տեղ չէր ըներ որ մահմետական կառավարութիւնը ինչպէս կրնար մահմետական մը պատժել, անիկա քրիստոնեայ մը սպանած ըլլալուն համար: «Աչխարհքին վերջը եկած ըլլալու է», կ'ըսէր:

Բայց միւս կողմէն ալ չէր կարող ըմբռնել թէ թուրք կառավարութիւնը կրնար համաձայնիլ Եւրոպայի վրայ խըղդալ հրապարակային դատաստանի մը մէջ անպարտ արձակելով մեծ ոճրագործ մը: Անշուշտ Պատրիարքարանը Մուսային յանցապարտութեան ապացոյցները ունեցնալով էր որ հրապարակային դատաստանի պահանջումը ըրած էր: «Դանակ գարնուած սրտին արիւնը չէլլեր» վիճակին մէջ ինկած այն իրիկունը որ Արշամ Պոլսոյ վերջին թերթերը իրեն բերելով, Մուսա Պէյին անպարտ արձակումը հաղորդեց:

— Ասոր տաճիկները աչըգ փէրման կ'ըսեն, մրմռաց Տէրտէրը, որուն երեսը սեւ ու կանաչ գարձեր էր:

— Բայց փէրման՛, պոռաց ակռաները սեղմելով: Սուլթանը աչխարհքի առջեւ տաճիկներուն ու Քիւրտերուն արտօնութիւն կուտայ որ քրիստոնեաները ուզածնուն պէս ջարդեն, կոտրեն, թալլեն: Հոտը պիտի ելլէ, կը տեսնես:

Արշամ որ դեռ դեղին կտրած էր, բան մը չկրցաւ պատասխանել:

Քանի մը ամիս ետքը, 1891—ի Ցունիսին, կարնոյ 1895—ի կոտորածներուն նախաօնակը կը կատարուէր:

— Սկսաւ, պարոն Արշամ, սկսաւ, աղաղակեց Տէրտէրը:

Վարժապետը գլուխը երկու ձեռքերուն մէջ առած, նստած կը մտմտար:

— Սիրելիս, մտմտալով հիւանդ չենք կրնար աղէկցնել, ըսաւ Տէրտէրը:

— Ի՞նչ ընենք, ի՞նչ ընենք, կը հեծէր վարժապետը:

— Յաստուծոյ ոչ երկնչիմ եւ ի մարդկանէ ոչ ամաչեմը ատոնց համար ըսուած է, յայտարարեց Տէրտէրը: Աստուածմէ չեն վախնար, ան դիտէնք. անհաւատ են. բայց Եւրոպայի՛ն ալ չեն ամչնար եղեր: Կը տեսնե՞ս, պարոն Արշամ, ո՞ւր մնաց ան քու Պէրլինիդ դաշնագիրը, ո՞ւր է 61—րդ յօդուածը, ո՞ւր է պետութիւններուդ միջամտութիւնը, Ո՞ւր է, ո՞ւր է:

— Ի՞նչ ընենք, Տէրտէր, ի՞նչ ընենք:

— Աստղընանք: Դատաստրը աներես կը-նոյ ձեռքէն օձիկը թօթվեց. «ամա՛ն», ըսաւ, ու անոր ուզածը ըրաւ: Պարոն Արշամ, դուն մէյ մը Պոլիս երթալու ես: Գնա՛ նայէ կարասին մէջ բան մը կա՞յ:

Հինգ տարուան մէջ արտասահմանէն նորանոր՝ թերթեր եկած էին: Գիւղացի Տէրտէրը երբ թերթի մը մէջ կարդաց ո՛չ միայն Թուրքիան, այլ եւ ուրիշ պետութիւններ ալ Հայոց ձեռքով կործանելու ծրագիրը վարժապետին խոստովանեցաւ որ մտմտուքը գինքը առնել կը սկսի:

— Պարոն Արշամ, ըսաւ, շատ կը վախնամ որ դուցէ այս ամէնուն վրան կայ՝ տակը չկայ: Ինչո՞ւթ են ի՞նչ են ատոնք: Մեծ քար վերցնողը չի կրնար նետել: Այս մեր աղբրատունքը շա՛տ շա՛տ կը պոռան եւ ուժո՛վ, վախնամ թէ «դատարկ կարասը զօրաւոր ձայն կը հանէ» ըսուածը ըլլայ:

Վարժապետը աչխատած էր Տէրտիրոջ վախը փարատել քաղաքագիտական տեսութիւններով, Կասկածոտ քահանան ալ հիմակ կ'ուզէր որ Արշամը անձամբ Պոլիս երթալով իրական կացութեան վրայ ճըշդրիտ դաղափար կազմէր:

(Շար. 13)

(Շար· Ա· Էջէն)

լած էր նախորդ օրը եւ վայրը մաքրող վերամբարձ մեքենան ալ լինկած: Բազմաթիւ այլ վայրերէ եկող կառախումբեր ալ չէին կրնար անցնիլ:

ԱԼՊԵԱՆՆԵՐՈՒ մէջ, չաթթավերջին կրկին 13 լեռնագնացներ մեռած են, 15 օրուան ընթացքին 30-է աւելի հասցնելով զոհերու թիւը: Հակառակ բոլոր զգուշաբութեանց, անխոհեմութիւնները կը շարունակուին:

ՄՈՍԿՈՒԱՅի մէջ իր մահկանացուն կնքած է դաշնակի մեծերէն՝ Սվիատոսլաւ Ռիխթէր 82 տարեկանին: Ծնած էր Ժիտոմիրի երկու տարի առաջ զբօսանքի երգչոնահարներու ընտանիքի մը ծոցը: Բազմաթիւ համերգներ տուած է աշխարհի ամէն կողմը:

ՔԱՆԱԱԻ Լորընս քաղաքին մէջ, 83 տարեկանին իր մահկանացուն կնքած է Ուիլիըմ Պըրուկս, Թմրամոլ, միասեռական, սիրահար գինքի եւ հեղինակը գայթակղութիւն առեղծած կարգ մը հատորներու, ինչպէս՝ «Ճէսթէն Նիւ», «Կարսոն Սօվաժ»: Ամէնէն ինքնատիպ գրագէտն էր «Պիք Ճենէրէյշըն»ի:

ՆԻԺԵՐԻԱՅի արնգահար՝ Ֆելա մեռաւ 58 տարեկանին սիտայի հետեւանքով: Վարպետը կը նկատուէր Աֆրօ – պիտի երաժշտութեան, բայց նաեւ Ափրիկէի առաջնութիւն քարոզող խորհրդանիշը:

«ԱՌԱՆՑ ԱՄՊԻ ԱՄԱՌ ՄԸ» գործողութիւնը պատճառ եղած է որ 2700 անկանոնութիւններ երեւան հանուին քննութեան ենթարկուած 8500 հաստատութեանց վրայ, երեք չաբթուան ընթացքին: Սպառումի եւ խարդախութեանց արգիլումի ընդհանուր տնօրէնութիւնը հաստատած է որ երեքի վրայ մէկ հաստատութիւն չի յարգեր առողջապահութեան, ապահովութեան կանոնները: 11 ճաշարան փակուած են, գրաւուած են 7200 քիլօ սննդեղէն որոնք ալրուած էին եւ պէտք չէ սպառումի համար տրամադրուէին, Ամբողջ ամբան երկայնքին 90 հազար քննութիւններ նախատեսուած են:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԵՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

72-ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻԻ, Ա.Ր Ի ԳՆԱՀԱՏՈՒԹԻԻՆ

ՆԻԻ – ԵՈՐՔ· – Պ· Սուրէն Ֆէսճեան 4500 Ֆր·:

***

ՄՈՆԼԵԺԷ· – Տիկին Ազնիւ Մակաբեան 100 Ֆր·:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսահայ կապոյտ Խաչի Լիոն – Վիլէօրպան «Ափաքս» մասնաճիւղի վարչութիւնը եւ բոլոր ընկերուհիները իրենց խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնեն ընկերուհի Վարդենի Բարթամեանի, ընկերուհի Թագուհի Ղազարեանի եւ զաւակներուն, ընկերուհի Հայկուհի Մինասեանի եւ զաւակներուն, ինչպէս նաեւ իրենց բոլոր ընտանեկան պարագաներուն, իրենց մօր եւ մեծ – մօր Տիկին Խաթուն Բարթամեանի մահուան առիթով:

L'ASSOCIATION ARMENIENNE D'AIDE SOCIALE

vous invite

Vendredi 15 Août

FETE CHAMPETRE DU HOME ARMENIEN

107, avenue Maréchal Lyautey — SAINT-RAPHAEL

10h : Messe Solennelle Chapelle Saint-Jean
Suivie de la traditionnelle Bénédiction du Raisin

A partir de 12h30 : Bar, Buffet de Spécialités Arméniennes

15h30 : Spectacle de danse par les enfants d'Arménie

ANIMATION ASSUREE L'APRES-MIDI PAR
MARTEN YORGANTZ

RESERVATION : 04. 94. 19. 51. 50.

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Շաբաթ, կիրակի
Նոյեմբեր 29 եւ 30

6ème Grande Braderie de Noël

– ՇԷՆ-ՓՐԱՆՍԱ –

VISA POUR LE HAUT-KARABAGH

COMMUNIQUE

Un visa d'entrée sur le territoire de la République du Haut-Karabagh est indispensable.

Ce visa supplémentaire au visa d'entrée en République d'Arménie est à retirer auprès des agences de voyage :

Sabératours (département Arménie),
19, rue St-Roch, 75001 Paris
Tél. : 01 - 42 - 96 - 10 - 10

et **Sevan Voyages** :
48, Cours de la Liberté, 69003 Lyon
Tél. : 04 - 78 - 60 - 13 - 66.

Un délai de 15 jours est nécessaire pour l'obtention de ce visa.

Les personnes ayant un passeport arménien ou de résidant en Arménie en sont dispensées.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ԱՍԱԿԱԳԻՆԸ

Մահազդ	700	(844,20)
Հոգեհանգիստ	600	(723,60)
Շնորհակալիք	600	(723,60)
Հարսնիք--Նշանուք	600	(723,60)
Ծնունդ	600	(723,60)

Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 20,60% Թ·Վ·Ա· (տե՛ս· վաճառքի մէջ ընդհ· գումարը):

Այս գիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազդերու, Մինչեւ Մէկ ՔԱՌՈՐԴ ՍԻՒՆԱԿ (25 տող) մահազդներու պարագային եւ 1/8-րդ (12--13 տող) մնացեալին:

Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել թերթին վար չութեան:

ԱՐՋԱԿՈՒՐԴԻ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐ

«ՅԱՌԱՋ» ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՕՐԵՐ ԵԻ ԺԱՄԵՐ 100 Ֆր.

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՒԱՆՑ ԵՐԳԻ	80 Ֆր.
ԲԱՑ ՏՈՄԱՐԸ	75 Ֆր.
ԿՐԱԿԸ ԿՈՂՔԻՍ	75 Ֆր.
ՍԻՐՏ ՍՐՏԻ	150 Ֆր.

ԽԱՉԻԿ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

ՍՓԻՒՌՔԻ ՄԷՋ 75 Ֆր.

ԵՒ

«ՅԱՌԱՋ - 50»
(Ծաղկափառ 50-ամեայ հատորածոյէն) 120 Ֆր.

Դիմել «ՅԱՌԱՋ»ի:

Թղթատարի ծախքը՝ 25 Ֆր·, հատոր վճարուած:

Imprimé sur les presses du Journal «HARATCH» 83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935 SIRET : 51027317 A R.C. Paris

ԾՆՆԴԵԱՆ

ՄԿՐՏՈՒԹԵԱՆ

ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԵԱՆ

ԵՐԿԼԵԶՈՒ ՁԵՐ ՀՐԱՒԷՐՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԴԻՄԵԳԷ'Ք «ՅԱՌԱՋ»Ի ՏՊԱՐԱՆԸ

ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ, ԱՐԱԳ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

Տեղւոյն վրայ ճոխ խաթալոկ

ՋՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ · 6
MERCREDI
6 AOUT
1997

LE NUMERO : 5,00 F.

ՀԱՅՐԵՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL.: 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 1·100 Ֆ· — Վեցամսեայ : 560 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 1·400 Ֆ· (ամէնօրեայ առաքում)
1·250 Ֆ· (շաբաթական առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ·

ՀՅՐԳ. ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 19·173 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 73e ANNEE — N° 19.173

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԼԻՏԱՅի եւ Այն — Տեֆլայի (Ալժերիա) նահանգներուն մէջ 74 տոզի մորթուած են Օգոստոս 3–էն 4: Զոհերուն մեծ մասը կիներ եւ մանուկներ են: Նախագահ Զերուալ «իսլամապաշտներու ճնշողութեան» կը վերագրէ այս ջարդերը, աւելցնելով. — «Այս ոճիրները կրնան բացատրուիլ միայն անոնց հեղինակներուն անճնասպանական եւ վայրագ խառնուածքով»:

ԻՍՐԱՅԷԼ անպէտք կը մնայ եւ Եւրոպական Միութեան բոլոր ջանքերը ի դերեւ կան: Եւրոպացիներու բանագնացը՝ Մ. Մորթինոս Նեթանիահուի դիմած էր որպէսզի թեթեւցնէ Պաղեստինցիներու դէմ կիրարկած միջոցները, բայց Իսրայէլի վարչապետը մերժած էր, հետեւելով թէ այդ միջոցները անհրաժեշտ են: Մարթինոսի կարծիքը տարբեր է, ան կը խորհի որ կարգ մը միջոցներ ապահովութեան տեղ անապահովութիւն կը ստեղծեն:

ԺԱՆ ԳԱԼՄԱՆ, աշխարհի երիցագոյն անձը, մեռաւ Արլի ծերանոցին մէջ ուր Գալլիա, 122 տարեկանին: Ծնած էր 1875 փետրուար 21–ին եւ տարիներէ ի վեր ժեհաներու վրէժէն էր, նոյնիսկ երդել ուսին եւ սալ արձանագրեցին: Օգոստոս 4–ին ալ, մեհաններու գլխաւոր լուրն էր: Ոչ ածական կը պակսէր, ոչ ալ գնահատական որակումներ: Բայց, ժամանակաշրջանի մը մէջ ուր արժէքներու արժեզրկում կայ, զարմանալու ոչինչ կայ, երբ Ժանն Գալման «անձնաւորութիւն» կ'որակուի մինչ խեղճ կնոջ միակ արժանիքը տարիքն է: Նախագահ Շիրաք ալ մեծարեց ողբացեալը յայտարարելով. — «Քիչ մը բոլորիս մեծ մայրիկն է: Արտակարգ ծեր կնոջ մը յիշատակը կը պահեմ»: Իւ որ ինչն ուր իր արձակուրդը կ'անցընէ, նախարարապետ Լ. Ժոսփէն իր կարգին ըսած է. — «Յատուկ տեղ մը կը գրաւէր մեր պատմութեան եւ մեր սրտին մէջ»: Օգոստոս 5–ին ալ, բոլոր թերթերը էջեր կը նուիրէին եւ վերլուծական յօդուածներով կ'ուսումնասիրէին երկարակեցութեան եւ մահուան պատճառները: «Լիպերասիոն» հարց կուտար՝ «ինչո՞ւ կը մեռնինք» ու յիշեցէք եւք Տարուինի պատասխանը՝ «տեղ տալու համար երիտասարդներուն», գիտական մօտեցումով, կը խօսէր մաշումի մասին, երբ հիւանդութիւն կամ արկած չկայ: Ներկայիս, աշխարհի երիցագոյն անձը կը նկատուի ծագումով Դանիացի մը որ Միացեալ — Նահանգներ կապրի եւ 115 տարեկան է: Ցիշենք նաեւ որ նոյն օրը, Օգոստոս 4–ին, Անգլիոյ մայր – թագուհին իր 97–րդ տարեդարձը տօնեց:

ԻՐԱՆի նոր նախագահը՝ Խաթամի պաշտօնին գլուխը անցնելէն անմիջապէս եռք խաստումներ ըրաւ ժողովուրդին: Ան մրատիրէ է մեծ փոփոխութիւններ կատարել, հաստատել իրաւական պետութիւն մը եւ աւելի հանդարտ մթնոլորտ մը ուրիշ երկիրներու հետ, Խորհրդարանին առջեւ, ուր պահպանողական մեծամասնութիւն մը կը տիրէ, Խաթամի բաւ նաեւ թէ պիտի չկանայ հանրային ազատութիւնները հաստատել եւ ընդդիմանալ արժանաւորութեան եւ անհատական իրաւունքներու որեւէ բռնաբարման: Այս եւ լսիը կը յայտնէր Խամէնէի չատ խիստ մէկ ճառին: Ան ըսած էր թէ պէտք է դադրեցնել նախագահական ընտրութեան առթած «կեղծ յոյսերէն» եւ չէշտած էր թէ բացառուած է որեւէ փոփոխութիւն արեւմուտքի նկատմամբ:

ԱՆԺՈՒԱՆի մէջ ցոյցերը կը չարունակուին, պահանջելով անկախութիւն եւ կըցում Ֆրանսայի: Անժուան մէկն է Գոմորներու երեք կղզիներէն (Մեծ – Գոմոր եւ Մոհելի): Գոմորները աշխարհի ամէնէն աղքատ երկիրներէն են: Կրօնքով սիւննի մահմետական են (86%) եւ կաթոլիկ (14%):

ԵԼՑԻՆ որոշեց նոր ռուբլի մը հրապարակ հանել 1998 Յունուար մէկէն սկսեալ, ջնջելով 3 զերօ:

ԴՈՒՄԱՑի (Ռուսաստանի Երեսփոխանական Ժողով) պաշտպանութեան խորհրդարանական յանձնախումբին պետը՝ զօրավար Ռոխլին յայտարարած է որ միայն Ելցինի եւ իր կառավարութեան հրաժարումը կրնայ փրկել բանակը: Ըստ իրեն, նախագահին ծրագրած բարենորոգումը անխորհուրդ եւ ապարդիւն է:

ԱՆԱՏՈԼՈՒԻ ՔՐՏԱԿԱՆ ԳԱՂԹԵՐԸ

Թուրքիոյ նոր կառավարութիւնը իր ծրագրին կարեւորագոյն կէտը նկատած է հարաւ – արեւելեան Անատոլուի խընդիրը, ընդունելով որ չրջանի թերագ վիճակը քաջալերական ազդակ մը կ'ըլլայ ՓԿԲ–ի գործունէութեան:

Այս նշումը ընելէ ետք «Ֆիկառօ»ի Թղթակիցը Տիյարպէքիրէն կը տեղեկացնէ թէ (Օգոստոս 5) կը չարունակուին զինեալ գործողութիւնները եւ ներգրումները կ'ուշանան. հաւկնալի է որ ոչ մէկ գործառէը այդ պայմաններուն մէջ դիմաթներ յառկացնելու արկածախնդրութեան կը մղուի: Կացութիւնը պատճառ է տեղացի քիւրտ բնակչութեան դանդատներին զգալին: Գիւղերը կը պարպուին ու կ'աւերեայ քաղաքներու բնակչութեան թիւը: Գաղթողներուն մէկ մասը մերժած է պետութեան հաչւոյն պահպանութիւն ընելու առաջարկը: Այդ պահպանները զինեալ Քիւրտեր են որոնք տեսակ մը քաղաքացիական պատերազմ կը ճեւացնեն եւ իրենց պարտականութիւնն է արդելք ըլլալ քիւրտ զինեալ ուժերու աննդամմերը կամ այլ տեսակի պաշար առանալուն, քրտական դիւղերէն: Եւ հաւկնալի է որ այն քիւրտ դիւղացիները որոնք կ'ընդունին այդ պաչտօնը, նախընտրելի թիրախը կ'ըլլան ՓԿԲ–ի: Իսկ երբ դիւղի մը բնակիչները կը մերժեն դործել ՓԿԲի դէմ, կը պարտադրուին գաղթելու: Լայն չափով ասով կը բացատրուի դէպի քաղաք դանդուածային գաղթը որ Տիյարպէքիրի 400 հազարնոց բնակչութիւնը (1990) հասցուցած է 1,2 միլիոնի:

Ապատանեալներու միջազգային կազմակերպութեան Թուրքիոյ ներկայացուցիչները ստոյգ թիւեր չեն կրնար տալ այդ պաղթականներուն մասին: Կարմիր Խաչն ալ անցանկալի ներկայութիւն է: Իսկ տեղական մամուլը յաճախ կ'անդիտանայ հարցը:

Որոշուած է Տիյարպէքիրէն 75 քիլոմեթր հիւսիս, Լիճէի մէջ ուր 10 հազար նոյ բնակչութենէն այսօր 2 – 3 հազար մնացած է, ուժ գործառոյն բանալ, գործ հայթայթելու համար տեղացիներու: Սակայն Քիւրտերը տակաւ աւելի բանէ առաջ կը նկատեն գիրենք թրքացնելու միջոց մը:

Տասներեք տարիէ ի վեր չարունակուղ պատերազմը որ չուրջ երեք տասնեակ գոհ խլած է, մէկ հիմնական ակնկալութիւն ձգած է քիւրտ բազմութիւններուն մօտ. ամէնքը անհամբեր կը սպասեն որ ընդհարումները վերջ գտնեն:

«ԸՐՄՔՆՓՐԷՍ»

(Օգոստոս 4 / 5)

ԱԼԻԵԻի ՀԱՄԱՐ ՀԵՏԱՔՐՔՐԱԿԱՆ ԼՈՒԾՈՒՄ

Ադրբեջանական «Ազրասիա» թերթը կը տեղեկացնէ որ նախագահ Ալիեւ ամերիկացի լրագրողներու յայտնած է թէ Լաչինը Հայաստանի ձգելու փոխարէն Մեղրիի չրջանը Ադրբեջանին կցելու առաջարկը հետաքրքրական է: Ան ըսած է թէ Մինսկի խումբին նախագահներուն վերջին այցին ներկայացուած ծրագրով կը նախատեսուի Ա.) Հայկական ուժերու հանջը դրաւեալ ադրբեջանական չրջաններէն, գաղթականներու վերադարձը, Բ) Լեռնային Ղարաբաղի կարգավիճակի յետաձգումը, նաեւ Շուչիի եւ Լաչինի ազատագրումը եւ այդ չրջաններու եւս գաղթականներուն վերադարձը:

*
**

ՀԱՅ ԵՒ ԹՈՒՐՔ ԴՈՐԾԻ ՄԱՐԴՈՑ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ

Օգոստոս 1–ին Հայաստան հասած է թուրք դործի մարդոց 11 հոգինոց պատուիրակութիւն մը որ այցելած է Թուրքիոյ սահմանակից մարզերու կարգ մը ձեռնարկութիւնները: Օգոստոս 2–ին Երեւանի մէջ տեղի ունեցած է Հայաստանի արդիւնաբերողներու եւ գործի մարդոց միութեան կից հայ-թուրք գործի ասպարէզին զարգացման յանձնաժողովին նիստը ուր նախագահ Արամ Վարդանեան ըսած է թէ հայ-թրքական սահմանը բացուելու պարագային, մէկ – երկու տարիէն երկու երկիրներու ապրանքի փոխանակումը կէս միլիառ տոլարի կը հասնի: Թրքական խումբին պարագլուխը Ռ. Սոյաք ալ յայտնած է թէ իր երկրէն չատ մը գործի մարդիկ կը փափաքին կապ հաստատել հայ գործընկերներու հետ ու անոնք իրենց կարելին կ'ընեն որպէսզի սահմանը բացուի: Արդէն կան թրքական առեւտրական կազմակերպութիւններ որոնք կը գործեն Հայաստանի մէջ:

Հայ-թուրք գործի յանձնաժողովին երկու կողմերու նախագահները՝ Արսէն Ղազարեան եւ Քայհան Սոյաք յայտնած են թէ Պոլսոյ եւ Երեւանի գրասենեակները զարկ կուտան միասնական աշխատանքին: Իսկ Հայաստանի Արտաքին գործերու նախարարին Թուրքիոյ բաժնի խորհրդական Հենրիկ Գրիգորեան յոյս յայտնած է որ երկու երկիրներու գործի մարդիկը կ'ընեն այն ինչ որ կարելի էչ եղած իրականացնել պետական մակարդակով:

*
**

ԱՄԵՐԻԿԱՑի ԾԵՐԱԿՈՒՏԱԿԱՆը ԵՐԵՒԱՆի ՄԷՋ

Օգոստոս 4–ին Երեւան ժամանած է ամերիկացի ծերակուտական Զ. Ռոպ որ Ծերակոյտի Արտաքին յարաբերութիւններու յանձնաժողովի անդամ է: Ռոպ եւ իր գլխաւորած պատուիրակութիւնը հանդիպում ունեցած են նախ Արտաքին վարչ. նախարար Վ. Ոսկանեանի, ապա վարչապետ Ռ. Քոչարեանի հետ: Առաջին հանդիպումին ծերակուտականը չեչտած է թէ Միացեալ — Նահանգները հետզհետէ աւելի կը ներգրաւուին կովկասեան չրջանի զարգացումներուն մէջ, յատկապէս կարեւոր նկատելով տնտեսական դրծակցութիւնը: Հանդիպումներուն նիւթ եղած են Ղարաբաղի հարցին լուծումը, Հայաստանի Թուրքիոյ, Իրանի, Ռուսաստանի հետ յարաբերութիւնները, Հայաստանի մէջ ժողովրդավարութեան զարգացումը:

Ռ. Քոչարեան հանդամանաւոր կերպով անդրադարձած է Ղարաբաղի հարցին կարգաւորման ընթացքին, չեչտելով որ միակողմանի զիջումներ չեն կրնար ըլլալ եւ խնդիրը կարելի է լուծել միայն Ղարաբաղի եւ Ադրբեջանի միջեւ ուղղակի բանակցութիւններով:

*
**

ՀՀՇ–Ն ԿԸ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԻ 1999–Ի ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ

Օգոստոս 2–ի ՀՀՇ հանրապետական խորհուրդի նիստին հաստատուած է վարչութեան նախագահը որ ունեցած ելոյթով յայտնած է թէ արմատական փոփոխութիւններ չեն ակնկալուիր եւ թէ հիմնականը 1999–ի խորհրդարանական ընտրութիւններուն նախապատրաստութիւնն է: Վ. Սիրադեղեանի գաստումով ներկայի վիճակով կարելի չէ յաղթանակ յուսալ: Անհրաժեչտ է զօրանալ ու դաչնակից կուսակցութիւններ, այլ ուժեր խմբել: Ան ապա հանդիպում ունեցած է դաչնակից կուսակցութիւններու ղեկավարներուն հետ. որոշուած է 1999–ի ընտրութիւններուն ներկայանալ նոյն ծրագրով:

*
**

ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆը ԱԹԷՆՔԻ ՄԷՋ

Յուլիս 28 – 30 Աթէնքի մէջ «Ձգնաժամի յաղթահարում» միջազգային համաժողովին մասնակցած է Հայաստանի Պաշտպանութեան նախարարութեան մէկ պատուիրակութիւնը: ՕԹԱՆ–ի անդամ երկիրներուն մէջ կազմակերպուած առաջին նման միջոցառումն էր Աթէնքինը որուն մասնակցած են Միացեալ — Նահանգներ, Անգլիոյ, Իտալիոյ, Աւստրիոյ, Հոլանտայի, Հունգարիայի, Լեհաստանի, Պուլկարիոյ, Ռումանիոյ, Սլաքանիոյ, Վրաստանի, Ղազախստանի պատուիրակութիւններ:

*
**

ԵԿԵՏՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԳԻՆԸ ԿԱՒԵՆՆԱՑ

Սեպտեմբեր 1–էն 12% համեմատութեամբ կ'աւելնայ ելեկտրականութեան գինը: Ըստ Ռէժանիթի Ցանձնաժողովի նախագահ Վ. Մովսէսեանի այս գիները անփոփոխ կը մնան մինչեւ 1998 Ապրիլ 1:

ԻՄԹԱՆՊՈՒԼԻ ՊԱՐԻՍՊՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ ԳՏՆՈՒՈՂ ՈՒԹ ՀԱՅ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐ

ԿԷՏԻԿՓԱՇԱՅԻ ՍՈՒՐԲ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՀԱՅՈՑ ԵԿԵՂԵՑԻՆ

Պատրաստեց՝ ԼԻՄՈՆ ՀԱՆԶԱՐ (ԳԱՐԱՕՂԼՈՒ)
Արուեստի պատմութեան մասնագրի ուսանող

Ս. Յովհաննէս Հայոց Եկեղեցին կը գտնուի այժմու Կէտիկփաշայի պողոտայէն դէպի վեր՝ Զարշըզարու երկարող ճամբուն արեւելեան կողմը։ Արեւելքէն՝ Մէվլիյէ եւ արեւմուտքէն Սարայիւէի փողոցներով սահմանափակուած է եկեղեցին, որուն հիւսիսային կողմը կան չարք մը տուներ, պարտէզ մը եւ Մեսրոպեան Հայոց նախակրթարանը, որ փակուած է ներկայիս։ Իսկ հարաւէն՝ դէպի Գատըքայի նաւահանգիստը գացող պողոտայ – ճանապարհին վրայ կը չարուին նեղ փողոցներ եւ տուներ։ Եկեղեցին բարձունքէն դէպի ծովափ կը պարզուի գեղեցիկ տեսարան մը, ուր կարելի է տեսնել Գատըքայի հին նաւահանգիստը, Գումգապուի հին ալեբեկը, մանկանց ճեմապարտէզը եւ հեռաւոր Իշխանաց կղզիները։

Այս թաղամասը, ուր եկեղեցին կառուցուած է, ձօնուած է Կէտիկ Ահմէտ Փաշային (Ժե. դարու Բ. կէսին) եւ յորջորջուած է անոր անունով։ Օսմանեան Կայսրութեան շրջանին հետզհետէ չէնցած զարգացած է այս թաղամասը, ուր չինուած են նաեւ մատենադարան մը եւ բաղնիք մը, որոնք եւս կը կրեն նոյն անունը։ Պէտք է մատնանշել որ Թուրք Թատրոնը առաջին անգամ բացած է իր բեմը այս թաղամասին մէջ, ուր դեռ կը գոյատեւեն 19–րդ դարու երեք – չորս յարկանի քարաշէն տուները, որոնք այժմ կը գործածուին որպէս կօշկակարի արհեստանոցներ։

Օսմանցիները «վեց սենեակ» կամ «վեց համայնք» կոչած են Կոստանդնուպոլիս խուժող հայ գաղթականները, որոնք Սուլթան Մէհմէտ Բ.ի ձեռքով բնակեցուեցան Գալաթ, Խիրլնէդարու, Սամաթիա, Թօփդարու, Գումգարու, Լանկա թաղերուն մէջ, բայց ժամանակով ցըրուեցան դէպի Նաւլըզարու, Ալթընմէրմէր, Սկիւտար եւ Վոսփորի երկու ափերը, եւայլն։ Յուսիս մը Հայերը ալ կէտիկ փաշա փոխադրուեցան, որոնք հաւանարար Եկեղեցի մը չէդուածութեան պատճառաւ, պաշտամունքի համար կ'երթային Գումգարուի Աթոռանիստ Մայր Եկեղեցին։

1620 – 1640 թուականներուն մէջեւ Պոլիս գաղթող Երզնկացի, Կամախցի, Ակնցի եւ Տիվրիկցի Հայեր տեղաւորուեցան Յոյներու բնակած թաղամասերու մօտ, քանի որ պետականօրէն անոնց բնակութիւններ արգիլուած էր Օսմանցիներու թաղերուն չուրջ։ Այս թաղամասին մէջ կային Թիւպէնթըճի կոչուած Հայոց սենեակները, իսկ Գումգարուէ դուրս Գատըրկա նաւահանգիստին չրջակայքը կային «Եըլանճըրան» Հայոց սենեակները, որոնք Հայոց գաղթօճախները եղած էին 18–րդ դարու վերջերը եւ 19–րդ դարու սկիզբը։ 1652 եւ 1659 թուականները պատահած երկու մեծ հրդեհներ կը յիշուին Կէտիկփաշայի պատմութեան մէջ։

Եկեղեցին արեւմտեան կողմի մայր դրան վրայ գետեղուած է փոքրատառ փորագրուած արձանագրութիւն մը, որ կը յիշատակէ եկեղեցին չինութիւնը. «Ողորմութեամբն Աստուծոյ կառուցաւ Սուրբ Եկեղեցիս յանուն Սրբոյն Յովհաննու Աւետարանչի՝ ի պատրիարքութեան Տեառն Յակոբայ Արքեպիսկոպոսի, յամի տեառն 1849 Դեկտեմբերի 18։ Իսկ եւ յետ հրկիզութեանն նորոգ չինեցաւ ի պատրիարքութեան Տեառն Ներսիսի Արքեպիսկոպոսի Վարժապետեանի, 1876 Յունիսի 27։ Կառուցման եւ նորոգ չինութեան Սուրբ Եկեղեցւոյս, ի փառս միոյն Աստուծոյ անձնուէր պատճառ, նուիրամատոյց եւ ձրի աշխատաւոր բարեպաշտ Ազգայինք վարձատրութեան ի Տեառնէ մնալով յուսալից»։

Եկեղեցին չրջափակին մէջ, հիւսիս – արեւմտեան կողմը կայ աղբիւր մը, որուն վրայի փորագրութիւնը կուտայ հետեւեալ յիշատակութիւնը.

«Ի պատրիարքութեան Տ. Տ. Մատթէոս Ս. Արքեպիսկոպոսի Իզմիրլեան

Յիշատակարան Տիկին Թագուհւոյ կասմացի

Յիշատակ է աղբիւր ջրոյս խաղցր եւ անոյշ
Ննջեցելոց եւ կենդանեաց յաւէտ ի յուշ
Զոր Թագուհի Տիկին Թէլլիեան Մարտիրոսին
Կանգնեաց ի սէր կարօտելոց համայն ազգին։
Որ խոսրտացար, վարձըս բարեաց ի տըրիտուր
Որոց ըմպել տաս ծարաւեաց բաժակ մի ջուր
Շնորհեայ պարգեւս ի բաժակէդ աճմահութեան
Փոխան ջըրոյս երկնապարգեւ ջուր բարութեան։

Կէտիկփաշա Դեկտեմբեր 1, 1908»

Մարմարիոնէ երկրորդ արձանագրութիւն մը եւս գետեղուած է եկեղեցին մէջ, զաւիթին հիւսիսակողմի պատին վրայ, որ կը յիշատակէ եկեղեցիին շինութեան եւ վերանորոգման համառօտ պատմութիւնը, նաեւ Մեսրոպեան Հայոց նախակրթարանին անունին առընչութեամբ 1835 եւ 1880 Դեկտեմբեր 25 թուականները։

Եկեղեցւոյ չրջափակին մէջ հիւսիսային երեսի պատին առջեւ կը կանգնին մարմարիոնէ երեք դամբարանաքարեր, որոնցմէ առաջինը կը պատկանի Ալեքսան Մադհեանի, որ մեռած է 1875 թուականին։ Երկրորդը՝ Յարութիւն Քընաճեանի դամբարանն է, եւ երրորդը՝ Յարութիւն Էֆէնտի Էսքիճեանի որդւոյն Կարապետ Ազա Էսքիճեանի, որ ծնած է 1819–ի թուականին։ Երեք դամբարաններն ալ կը ցոլացնեն 19–րդ դարու գեղարուեստական ճաշակը։

Սուրբ Յովհաննէս Հայոց Եկեղեցին, որուն առաջին չինութեան թուականն էր 1849 եւ հաւանաբար փայտաչէն, հրդեհուելուն պատճառաւ 1876 թուականին հիմնովին վերակառուցուեցաւ $36 \cdot 80 \times 20$ մեթր չափերով ուղղանկիւն քառանկիւն տարածութեան մը վրայ։ Երեք յարկանի եւ միանաւ եկեղեցին ներսի կողմէն ծածկուած է ցած կամարակապ առաստաղով մը, եւ դուրսէն՝ կարմիր կղմինդրներով ծածկուած սուր տանիքով մը։ Եկեղեցին, որ տախտակամածէն մինչեւ քիւ՝ ունի 8 մեթր բարձրութիւն, համաչափ յատակագծի մը վրայ հիմնադրուած է։ Խորանին երկու կողմերը կան երկու համաչափ խուցեր (մատուռ = բասթոֆորիոն), որոնցմէ հիւսիսայինը կը գործածուի որպէս մկրտարան։ Եկեղեցիին զաւիթը մայր տաճարէն կը բաժնուի բարակ որմերու վրայ համաչափ գետեղուած երկաթեայ երկու տեսարկելներով, որոնց միջեւ կը կանգնին երկու մոյթեր։ Գաւիթին վրայի մասը ձեւաւորուած է երբեւ վերնատուն, որ ծածկուած է տափարակ առաստաղով մը։ Եկեղեցիին խորանը ներսի կողմէ կիսաբոլորակ է, իսկ դուրսի կողմէ կը յայտնաբերէ ութանկիւնաձեւ Ֆորմ մը՝ կղմինդրներով ծածկուած։

Եկեղեցիին արեւմտեան երեսի պատին վերեւը, քիւին մէջտեղը գետեղուած է պղտիկ զանգակատուն մը, որ կը բարձրանայ վեցանկիւն յատակագծի մը վրայ, ունի կամարակապ վեց բացուածք, որոնք սպիտակ զարդերիզով չրջապատուած կարմիր աղիւսներով չինուած են։ Այս բացուածքներուն վրան նստած է վեցանկիւն չրջանակ մը, որ կը վերջանայ բուրգաձեւ վեցանկիւն տանիքով մը։ Բացի հարաւային եւ հիւսիսային երեսի պատերէն եւ խուցերէն՝ եկեղեցիին արտաքին եւ ներքին պատերը բարեզարդուած են ճերմակ մարմարիոնէ չերտերով, որոնք հաւանաբար վերանորոգութիւններու ժամանակ գետեղուած են եւ կը ճոխացնեն եկեղեցիին համեստ տեսքը։ Այս չինութեան երեսպատերը ընդհանուր առմամբ ծեփով պատուած են, որուն միապաղաղ երեւոյթը ջնջելու եւ զեղեցկացնելու նպատակաւ՝ որոչ հեռաւորութեամբ դրծածուած են աղիւսէ կարմիր զարդերիզներ։ 20–րդ դարու սկիզբը լուսաղբիւր մը բացուած է եկեղեցիին ներքեւը։ Շէնքին արեւելեան ճակատին վրայ կան մեծ ու փոքր երկու դռներ, որոնք կը բացուին դէպի վար՝ եկեղեցիին նկուղը, որ միայն եկեղեցիին դասին չափով կը տարածուի, մինչ միւս եկեղեցիներուն նկուղները կը զբաղեն զրեթէ բուն յատակագծին հաւասար տարածութիւն մը։

Ս. Յովհաննէս Եկեղեցիին արեւմտեան ճակատը երկյարկանի է եւ հիւսուած 1 մեթր հաստութեամբ, ուրկէ եկեղեցի մուտք կը գործուի զոյգ փեղկաւոր փայտաշէն դռնէ մը։ Այս զրան դիմաց չորրորդ չափակին մէջ պարտէզին որմերուն կոթնած են կարգ մը յատկութեան չէնքեր, որոնք չինուած են 1922 եւ 1958 թուականներուն։

Եկեղեցիին ներքին յարդարանքը կը բաղկանայ երեսպատերը չրջող զարդերիզ մը, որուն երկու ծայրերը կը միանան խորանին երկու սիւներուն խոյակներուն։ Որմերուն վրայ ուղղանկիւն քառանկիւն չրջանակներու մէջ գետեղուած են տասներկու առաքեալներու նկարները, նաեւ զանազան մասերուն վրայ՝ սուրբերու եւ Ս. Մարիամ Աստուածածնի նկարները։ Եկեղեցին սալարկուած է արուեստական սալաքարերով։

Կէտիկփաշայի Ս. Յովհաննէս Հայոց Եկեղեցին թէեւ փոքր եւ համեստ եկեղեցի մըն է, սակայն Պոլսոյ պարիսպներուն մէջ գտնուող միւս Հայաստանեայց Եկեղեցիներու նկատմամբ ուշագրաւ է իր համաչափ յատակագիծով եւ բարեխորհուրդ չինութեամբ։ Հետեւաբար, թէ՛ ճարտարապետութեան եւ թէ քանդակագործութեան տեսակէտով ներդաշնակ ամբողջութիւն մը կը կազմէ։

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԱԹՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ՍՈԼԺԵՆԻՑԻՆԻ ՎԵՐԱԴԱՐՁԻՆ ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԸ

Ալեքսանդր Սոլժենիցին 1974–ին արտաքսուեցաւ Խորհրդային Միութենէն, «Կուլակեան արշիպելագոս»ին Ֆրանսայի մէջ հրատարակութեան վաղորդայնին։ Միջոց մը Գերմանիա եւ Զուիցերիա մնալէ ետք որոչեց հաստատուիլ Միացեալ – Նահանգներ։ Հոն ապրեցաւ 20 տարի, կնոջը, երեք մանչ զաւակներուն եւ թոռնիկին հետ։ Ան երդում ըրած էր իր ծննդավայրը ոտք չդնելու, այնքան ատեն որ համայնավարները իշխանութեան կը լուսի գտնուէին։ 1989–ին Պէրլինի պատին քանդումը փոխել տուաւ իր կեցուածքը ու հինգ տարի ետք ան կնոջը ու մէկ զաւկին հետ վերադարձի օդանաւը մտաւ։ Նպատակն էր չոգեկառքով հասնիլ Մոսկուա, կարել – անցնելէ ետք երկիրը։ Կ'ուզէր հանդիպիլ ժողովուրդին, ունկընդիր ըլլալ անոր ցաւերուն, դանդատներուն։ Կ'ուզէր նաեւ թացատրել իր վերադարձին քնոյթը. ըսել թէ եկած է ոչ որպէս դրօսաշրջիկ, այլ որպէս տեղացի։ եկած է ապրելու հոն, իրենց հետ։

Լրատուականները լայն արձագանգ տուին Սոլժենիցինի վերադարձին։ Լրագրողները, հեռատեսիլի թղթակիցները քայլ առ քայլ հետեւեցան անոր, վերմոնթի բնակարանէն մինչեւ Եարոսլաւլի կայարանը որ Մոսկուայէն 300 քիլոմեթրի չափ հեռու է։ Ան ամէնուն ցոյց տուաւ կերպասի երեք կտորները որոնք մասունքի արժէք ունին իրեն համար եւ որոնց վրայ կայ արգելափակման տարիներու իր կարգաթիւը։

Հոնկէ սկսաւ երկրորդ ճամբորդութիւնը։ կարեց անցաւ ամբողջ երկիրը։ Հանրային հաւաքներու, ձեռնարկութիւններու տուած այցելութիւններուն, փողոցը, կայարաններու մէջ մարդիկ կը մօտենային իրեն, խօսքի կը բռնուէին հետը։ Մէկը կը դանդատէր որ երկիրը վատթարացած է վիճակի մէջ է ու ատիկա իր յանցանքն էր, քանի որ դրամներով զատաւճռուած էր համայնավար կարգերը։ Ուրիշ մը ակնարկելով ներկայի բարոյական այլասերումին, կարօտով յիշած էր անցեալը։ Մեծ էր թիւը անոնց որոնք զանազան պատճառներով կը երկնչէին թէ դժգոհ են։ Այդ դժգոհութիւնը դունատած էր Սոլժենիցինի դաւինեպսակը։ «Ի՞նչ կրնաք ընել մեզի համար։ Շատ – չատ երր Մոսկուա երթաք, ըսէ՛ք Ելցինին որ դիները աժանցնէ» կը թելադրէր յուսահատներէն մէկը։ Գրադէտը նոթեր կ'առնէր անդադար, երբեմն կը թաղուէր մտածումներու մէջ, երբեմն կը չանար բացատրել որ ներկայի նեղութիւններն ալ անցեալին մեղքովն էին։ կը տեսնէր թէ ժողովրդավարութիւնը հազիւ խաղալիկ մըն էր կուսակցութիւններու ձեռքին մէջ եւ թէ ընտրութիւնները մեծ տարբերութիւն մը չունէին նախկիններէն։ Իր խօսքերը հազուագիւտօրէն կը լսուէին ունկընդիրներէն։

Նապկլեան մրցանակակիրը զարմանքէ զարմանք անցած է տեսնելով վերադարձած երկիրը որ ձգածին չէր նմաներ բնաւ։ Այսուհանդերձ, կրկնած է որ կ'ուզէ փայփայել լաւագոյնին յոյսը։ Պիտի կարենա՞յ։ Դժուար է դրական պատասխան մը տալ։ Մտածող եւ նոյնիսկ բարձրաձայն խօսողներ գտնուած են որ եթէ վերադարձած է, ատոր պատճառը այն է որ ուզած է իր հայրենիքը մեռնիլ ու թաղուիլ պատմութեան ծոցը։

ՔԱՂՀԱՆ

ԻՆՔՆԱՇԱՐԺ ՔՇԵԼՈՒ «ՊԵՐՃԱՆՔԸ»

«ՁԱՄԲՈՒ ԿԱՏԱՂՈՒԹԻՒՆԸ»

ԲՐԻՏԱՆԱՑԻՔ ՀՐՆԵՇԻ ԿԸ ՎԵՐԱԾՈՒԻՆ ՔՇԵԼՈՒ ԸՆԹԱՑՔԻՆ

Սկեպտիկ Բրիտանիան, որուն ժողովուրդը հռչակաւոր է իր մեղմ քնաւորութեամբ, ճնշումի տակ՝ վերին չրթունքը պերկ պահելու կարողութեամբ եւ քաղաքավարութեամբ, այժմ բռնուած է փողոցը պատուհասած կատաղութեան համաճարակով մը, որ մինչեւ իսկ մարդասպանութեան կ'առաջնորդէ։

«Ճամբու կատաղութիւնը» Միացեալ – Նահանգներու մէջ յայտնուած բացասըրութիւն մըն է, որ հետզհետէ կը չէշտակի Բրիտանիոյ տարածքին, ուր երթալով կը բազմանայ անձնական ինքնաչարժները եւ կ'աւելնայ առօրեայ կեանքին պատճառած զերլարուածութիւնը։

Կը թուի, թէ ինքնաչարժ մանելու պարզ արարքը ինքնին կը կերպարանափոխէ կարգ մը քչողները։ Իրենց մտերմիկ ինքնաչարժներուն մէջ կծկուած քչողները կրնան ենթարկուիլ անհատականութեան ամբողջական փոփոխութեան։ Դէթ այսպէս կը հաստատեն բրիտանացի հոգեբանները։

«Չինուորական վարժութիւններ, որոնք սպանիլ կը սորվեցնեն. էշելու նման ապամարդկայնացնող գործընթաց մը կը կիրարկեն։ Առնիք կացութիւններ են։ երբ մարդիկ կապը կը կորսնցնեն իրենց էութեան կորիզին հետ», կը բացատրէ Ռոյըլ Օթոմոպիլ Քլապի խորհրդատու հոգեբանը։

Ուսումնասիրութիւններ ցոյց կուտան, թէ «ճամբու կատաղութիւնը» սկսած է աւելի յաճախակի երեւոյթ դառնալ, մինչ մարդկային ընկերութիւնը կը ծանրաբեռնուի յաւելեալ մրցակցութեամբ եւ զերլարուածութեամբ։ Այլ խօսքով, անհնա արհեստապետական նուաճումներ իրագործող ընկերութեան մը մաս կազմելու համար վճարուած գինն է։

Ինքնաչարժ քչողներուն 90 առ հարիւրը կը խոստովանի, թէ ապրած է «ճամբու կատաղութեան» փորձառութիւնը։ Անհնա կ'ընդգրկէ նախայարձակ վարուելակերպի երեւոյթներ, ինչպէս՝ ճչակը «ճչացնել», բարձր լոյսերը վառել, յամառ կերպով անչարժ մնալ, անարդարան չարժումներ ընել եւ ֆիզիքական յարձակումներու դիմել։

Անցեալ տարուան տեղեկագիրներուն համաձայն, Բրիտանիոյ տարածքին 1996–ին չուրջ 1·8 միլիոն հոգի բռնի ուժով չեղած է իր ճամբայէն եւ 500 հազար ինքնաչարժ դիտումնաւոր կերպով զարնուած է։

«Գլխաւոր հարցերէն մէկը այն է, թէ ամէն ոք կը կարծէ, թէ ինք ճամբաներու վրայ լաւագոյն չոգուն է», կը յայտարարէ Ռոյըլ Օթոմոպիլ Քլապի պատասխանատուն։

Այլ պատճառ մըն է բրիտանական ճամբաներուն վրայ աւելցող խճողումը։ Այս երկրին ճամբաները խեղդուած են 21 միլիոն ինքնաչարժներով, որոնց թիւը մինչեւ 2020 թուականը պիտի հասնի 31 միլիոնի։ Մայրաքաղաք Լոնտոնը, ուր խճողումի ժամերուն երթեւեկը չափազանց կ'առնի, «ճամբու կատաղութեան» երեւոյթը աւելի սաստիկ է։ «Առնէտուները նախայարձակ ձեւով կը հակազդեն գերխճողումին։ Մարդիկ եւս նոյն ձեւով կը հակազդեն», կը բացատրէ հոգեբան մը։

Հոգեբանական ուսումնասիրութիւն մը կ'եզրակացնէ, թէ մարդիկ նախայարձակ ըլլալու, պոռթկալու եւ չղպաղութեան չատ աւելի զօրաւոր զգացումներ կ'ապրին, երբ ինքնաչարժ կը վարեն, քան երբ ոտքով կ'երթեւեկեն։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՐԴԱՎԱՐԱԿԱՆ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԽՄԲԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ

ԿԱՐՄԻՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՆՐԱՊԵՏԱԿԱՆ ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀՀ ԳԱԱ ՊԱՏՄՈՒԹՅԱՆ ԻՆՍՏԻՏՈՒՏԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹՅԱՄԲ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒՈՒՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

ՕՊԸՐՖԼԻՍ. – *Ըստ իր սովորական հօր՝* վաղարշակ Կիւլիւմեանի *վախճանին, առ ի դնահատութիւն «Յառաջ»ի տարած աշխատանքին, Վլատիմիր Կիւլիւմեան* 1000 *մարք:*

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Սիփան Կոմիտաս երգչախումբի երբեմնի անդամ՝ Սերոբ Սերոբեանի *մահուան տարեդարձ, Սիփան Կոմիտաս երգչախումբի վարչութիւնը* 300 *ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին:*

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉ

ԿԸ ՓՆՏՈՒԻ

Ֆրանսահայ կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը երկվեցու եւ վերծառու հայկական լեզուի դասատուներ կը փնտռէ 12 – 14 *տարիքի պատանիներու, Շաբաթ կէսօրէ վերջ, իր մխիթարեան դպրոցին համար:*

Հեռաձայնել հետեւեալ թիւերուն՝

01 – 45 – 84 – 57 – 18

«Յ Ա Ռ Ա Զ»Ի ՆՈՒԻՐԱԿԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆԸ

Մահազդ	700	(844,20)
Հոգեհանգիստ	600	(723,60)
Շնորհակալիք	600	(723,60)
Հարսնիք–Նշանտուք	600	(723,60)
Մկնունդ	600	(723,60)

Բոլոր ապրուներու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 20,60% Թ·Վ·Ա· *(տե՛ս· վաճառքի մէջ ընդհ· գումարը):*

Այս գիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ապրներու, Մինչեւ Մէկ Քառորդ Սիւնակ (25 *տող) մահապրներու պարագային եւ* 1/8-*րդ* (12–13 *տող) մնացեալին:*

Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել թերթին վարչութեան:

PELERINAGE ANNUEL

1954 — 1997

43ème Anniversaire

SAINT GREGOIRE A TALLARD

ՏԱՐԵԿԱՆ ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻԻՆ ԹԱԼԱՐԻ Ս. ԳՐԻԳՈՐ

Dimanche 21 Septembre

sous l'égide de l'Eglise Apostolique Arménienne du Midi de la France

et avec le concours de l'Association Culturelle des Arméniens de GAP et des Hautes-Alpes

Sous la Présidence de
Son Excellence Mgr LAGRANGE,
Evêque de Gap,
et **Son Excellence Mgr Daron GEREJIAN,**
Vicaire Général des Arméniens du Sud de la France

— **10h30 : Une Messe** sera célébrée selon le rite de l'Eglise Apostolique Arménienne, par Rév. Père **Vartavar KASPARIAN;**

En présence du Clergé de Tallard et de ses environs.

La Messe sera chantée par la Chorale de l'Eglise Serpotz Tatéos-Bartoughimeos.

— **13h : Un repas fraternel** réunira les pèlerins dans la salle polyvalente de Tallard, en présence des autorités religieuses et civiles.

Des autocars suivant le nombre des inscrits seront mis à la disposition pour des personnes qui ne peuvent pas se rendre par leurs propres moyens. Les personnes qui se rendront par leurs propres moyens sont priées de s'inscrire par téléphone sous indiqué.

— **Départ à 7 heures précises :**

Pour tous renseignements et réservations s'adresser :

Marseille — Tél. : 04 91 77 84 70;
Beaumont — Tél. : 04 91 93 13 50;
Saint-Antoine —Tél:04 91 65 56 75;
Croix Bleue Arménienne —
Tél. : 04 91 93 30 08;
Toulon - Abris' Club —
Tél. : 04 94 27 10 51.
Pour toutes autres régions :
Ass. Culturelle des Arméniens de GAP
Tél. : 04 92 51 71 80 (heures de repas) & 04 92 51 00 87.

Prix du trajet de Marseille :
Aller — Retour seul : 100 F.
Repas seul : 120 F.
Aller — Retour et repas : 220 F.

Pour la vente d'objets, demander l'autorisation à l'Ass. de GAP.

L'ASSOCIATION ARMENIENNE D'AIDE SOCIALE

vous invite

Vendredi 15 Août

FETE CHAMPETRE DU HOME ARMENIEN

107, avenue Maréchal Lyautey — SAINT-RAPHAEL

10h : Messe Solennelle Chapelle Saint-Jean
Suivie de la traditionnelle Bénédiction du Raisin

A partir de 12h30 : Bar, Buffet de Spécialités Arméniennes

15h30 : Spectacle de danse par les enfants d'Arménie

ANIMATION ASSUREE L'APRES-MIDI PAR
MARTEN YORGANTZ

RESERVATION : 04. 94. 19. 51. 50.

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Շաբաթ, կիրակի

Նոյեմբեր 29 *եւ* 30

6ème Grande Braderie de Noël

– ՇԸՆ. ՓՐԱՆՍԱ –

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire : N° 55935

ԿԸ ՓՆՏՌԷ

Հայաստանէն, Տիկին Յասմիկ Աղաճանի Բաբասեան կը փնտռէ իր հօրաքոյրը՝ Արշալոյս Զօհրապի Բաբասեանը (ամուսնական մականունով՝ Վարդանեան) եւ անոր ընտանիքը, հաստատուած Փարիզ 1929*–ին: Կապը կտրուած է* 1941*–ին:*

Տիկին Արշալոյս ունեցած է երեք զաւակ՝ Ժիրայր, Բաբգէն եւ Գուրգէն եւ ազգիկ մը՝ Գէնրէտա:

Տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրուի հաղորդակցութեան մէջ մտնել Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ Դիւանին հետ:

Հեռաձայն· – 01 – 43 – 59 – 67 – 03

15, rue Jean-Goujon, 75008 PARIS

ԱՐՋԱԿՈՒՐԴԻ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐ

«ՅԱՌԱՋ» ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ

ՇԱԻԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՕՐԵՐ ԵՒ ԺԱՄԵՐ 100 ՖՐ.

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ	80 ՖՐ.
ԲԱՑ ՏՈՄԱՐԸ	75 ՖՐ.
ԿՐԱԿԸ ԿՈՂՔԻՍ	75 ՖՐ.
ՍԻՐՏ ՍՐՏԻ	150 ՖՐ.

ԽԱՉԻԿ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

ՍՓԻԽՈՒՔԻ ՄԷՋ 75 ՖՐ.

ԵՒ

«ՅԱՌԱՋ - 50»

(Ծաղկափաղ 50*-ամեայ հաւաքածոյէն)* 120 ՖՐ.

Դիմել «Յ Ա Ռ Ա Զ»ի:

Թղթատարի ծախք՝ 25 *ֆր·, հատոր պէտք:*

ՓՆՆԴԵԱՆ

ՄԿՐՏՈՒԹԵԱՆ

ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԵԱՆ

ԵՐԿԼԵԶՈՒ ՁԵՐ ՀՐԱՒԷՐՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԴԻՄԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ի ՏՊԱՐԱՆԸ

ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ,
ԱՐԱԳ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

Տեղւոյն վրայ ճոխ խաթալոկ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ 7
JEUDI
7 AOUT
1997

LE NUMERO : 5,00 F.

ՅԱՌԱՋԱԳ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL.: 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 1·100 Ֆ· — Վեցամսեայ : 560 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 1·400 Ֆ· (ամէնօրեայ առաքում)
1·250 Ֆ· (շաբաթական առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ·

ՀԱՐՑ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 19·174 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 73e ANNEE — N° 19.174

ԹՈՒՐՔ ԼՐԱԳՐՈՂՈՒՀԻՒՆ ՀԱՐՑԱԶՐՈՅՑԸ ԺԻՐԱՅՐ ԼԻՊԱՐԻՏԵԱՆԻ ՀԵՏ

Օգոստոս 5-ի մեր թիւով առաջին ար-ժագանգ մը տուած էինք թռուցիկ լրագրո-ղուհի՝ Լէյլա Թավշանօղլուի երեւանեան ըր-ջոյկեն: «Ճումհուրիյէթ»ի աշխատակիցը ժա-մանակ կազմած էր Պոլսոյ տիեզերական պատրիարքին ընկերացող թղթակիցնե-րուն: Այժմ, խաղերով «Մարմարա»յէն (յաւելուած 28) կուտանք «Ճումհուրիյէթ»ի մէջ լոյս տեսած Ժիրայր Լիպարիտեանի հետ ունեցած հարցազրոյցին արձագան-գը: Յաջորդով ալ՝ այլ տպաւորութիւն-ներ:

*
**

Ժիրայր Լիպարիտեան, պատասխանե-լով Լէյլա Թավշանօղլուի հարցումնե-րուն, հետաքրքրական կարծիքներ կը յայտնէ Թուրքիա — Հայաստան յարաբե-րութիւններուն եւ այդ պատճառաւ իր դիմաց ցցուած դժուարութիւններուն մա-սին: Թավշանօղլու կը յիշեցնէ թէ Լիպա-րիտեան պատասխանատու է Հայաստանի Թուրքիոյ քաղաքականութենէն եւ հարց կուտայ այս պատճառաւ Հայաստանէ ներս հակազդեցութիւններու հետ դէմ-յանդիման չէ՞ մնար: Այդ հակազդեցու-թիւնները կը դժուարացնե՞ն իր գործը:

Լիպարիտեանի պատասխանը համառօտ կերպով, հետեւեալն է. անշուշտ որ հա-կազդեցութիւններու հետ դէմ յանդիման կը մնայ: Հայաստանի մէջ որոշ շրջանակ-ներ հարց կուտան թէ ինչո՞ւ Թուրքիոյ հետ յարաբերութիւններ մշակուին, քանի Թուրքիա դեռ չէ ճանչցած հայկական ցեղասպանութիւնը: Բայի տակէ, Թուր-քիա այսօր շրջափակումի կը կիսրարկէ Հայաստանի դէմ: Ինչո՞ւ յարաբերու-թիւններ մշակել երկրի մը հետ, որ անց-եալի մէջ Հայերու դէմ եղած է եւ այսօր ալ այդպէս է: Այս ընդհանուր դժուարու-թիւններէն դուրս, ան ունի անձնական դժուարութիւն մըն ալ: Որպէս պատմա-բան, ինք շատ բան գրած է ցեղասպանու-թեան եւ անոր հետեւանքներուն մասին: Սփիւռքի որպէս կարեւոր պատմաբաննե-րէն մէկը, ինչո՞ւ ան կը ջանայ յարա-բերութիւնները բարելաւել Թուրքիոյ հետ: Ահաւասիկ դժուարութիւնները, հակառակ որ Հայաստան այսօր ցեղաս-պանութեան ճանաչումը իբր պայման ա-ռաջ չի քշեր Թուրքիոյ հետ յարաբերու-թիւններու բարելաւման համար: Այս դժուարութիւններուն պատճառաւ նեղ կացութեան մատնուած է: Բայց ասիկա քաղաքական դժուարութիւն մը չէ, որով-հետեւ նախագահն ալ իրեն նման կը խոր-հի: Եթէ այդպէս չըլլար, իր պաշտօնին վերջ տուած կ'ըլլար: Ընդդիմադիր կու-սակցութիւններու հետ տարակարծու-թիւններ կան, բայց կառավարութեան հետ որեւէ դժուարութիւն չկայ: Միւս կողմէ, Թուրքիոյ կողմէ հինգ տարիէ ի վեր կիրարկուած շրջափակման պատ-ճառաւ ամենէն սկսած են հարց տալ թէ արդեօք ճի՞շդ է Նախագահին քաղաքա-կանութիւնը:

Իր բուն դժուարութիւնը ծայրայեղ ազգայնապաշտներու ու համայնավարնե-րու հետ է: Համայնավարները Ռուսերու մօտիկ են եւ չեն ուզեր որ Թուրքիոյ հետ լաւ յարաբերութիւնները մշակուին: Գալով ծայրայեղ ազգայնապաշտներուն ու Դաշ-նակներուն, անոնց դիմաց մինչեւ իսկ կարելի է զգալ կեանքի անապահովու-թիւն: Բայց Լիպարիտեանի կարծիքն այն է որ ժողովուրդին մեծամասնութիւնը կողմնակից է Նախագահին քաղաքակա-նութեան: Հայաստան, անկախացած օրէն ի վեր կը ջանայ լաւ յարաբերութիւնները պահել իր բոլոր դրացիներուն հետ: Բայց Թուրքիա կը մշակէ քաղաքականութիւն մը, որ Ադրբեջանի նեցուկ կը կանգնի ու Հայաստանի դէմ ալ չընչաքակում կը կի-րարկէ: Այս պարագան հետզհետէ վտանգի կը մատնէ Լեւոն Տէր — Պետրոսեանի մը-շակած քաղաքականութիւնը:

Թէ ինչո՞ւ վտանգի կը մատնէ, Լիպա-րիտեանի պատասխանը սա է. մենք յա-րաբերութիւնները բարելաւել կը ջա-նանք: Անցեալը անցեալի մէջ մնացած է: Ամիկա պատմական հարց մըն է: Եւ մենք կ'ըսենք թէ այսօր կրնանք բնականոն յա-րաբերութիւններ հաստատել Թուրքիոյ հետ: Իսկ ոմանք ալ հակառակ կարծիքը կը յայտնեն: «Ո՛չ, չէք կրնար այդ բանը ընել, որովհետեւ Թուրքիա սովորական երկիր մը չէ: Թուրքիա յարձակողական երկիր է: Անցեալի անոր յարձակողակա-նութիւնը ապագային ալ պիտի շարու-նակուի: Թուրքիա միշտ հակահայ է եւ միշտ ունի Հայաստանն ու Հայերը ընա-ջնջելու հակում»:

Լիպարիտեան, որ ընդդիմադիրներու այս կարծիքները կը փոխանցէ պարզա-պէս ծանօթացնելու համար այն տրամա-բանութիւնը որ կը զոնուի այդ վիճաբա-նութեան խորքին մէջ, կ'աւելցնէ որ Թուրքիա, եթէ չարունակէ այսպէս Ա-ղըրբեջանի կողքին կանգնիլ եւ մերժել Հայաստանի հետ յարաբերութիւններ հաստատել, եւ եթէ չարունակէ չընջա-փակումն մէջ պահել Հայաստանը, այն ատեն ընդդիմադիրները հետզհետէ աւելի շատ կողմնակից պիտի գտնեն հանրու-թեան մօտ:

Հարցազրոյցը ապա կը չարունակուի զարաբաղեան հարցի լուծման համար Մինսկեան Խմբակի համանախագահնե-րուն կողմէ կատարուած առաջարկներուն շուրջ: Լեւոն Տէր — Պետրոսեան քանի մը օր առաջ ըսաւ որ երկու կողմերէ ալ զո-հողութիւններ կը պահանջուին: Այս մա-սին բացատրութիւններ կարելի՞ է տալ:

Լիպարիտեանի պատասխանն այն է որ չի կրնար բացատրութիւններ տալ, միայն կրնայ ըսել որ զիջողութիւններ կը պա-հանջուին երկու կողմէ եւ ասիկա նեղ կա-ցութիւն ստեղծած է: Տէր — Պետրոսեան կողմնակիցն է որ այս բոլորը զպաղին պահուին: Ասիկա չի նշանակեր որ զա-ղարութիւն մը կայ: Լիպարիտեան կը մերժէ մանրամասնութիւններ տալ ու կ'ըսէ որ Ազերիները այդ բանը կ'ընեն ար-դէն եւ վտանգի կը մատնեն բանակցու-թիւնները: Իսկ Հայաստան չի կրնար մանրամասնութիւններ տալ, որովհետեւ լուրջ երկիր է: «Եթէ մենք ալ սկսինք յայտարարութիւններ ընել, այն ատեն մթնոլորտը կը թունաւորուի ու բանակ-ցութիւնները կիսատ կը մնան» կ'ըսէ Լի-պարիտեան:

Երեք համանախագահները արդեօք Տէն-վէրեան զործընթացի մը կիրարկել պիտի ուզե՞ն Հայաստանի ու Ադրբեջանի հա-մար: Լիպարիտեանի կարծիքն այն է որ ոչ, այստեղ խնդրոյ առարկայ է Մինսկ-եան զործընթացը: Եւ այդ ալ ոչ թէ մի-այն Հայաստանի ու Ադրբեջանի համար: Ղարաբաղն ալ պէտք է ներս առնուի:

Հարցազրոյցը կը չարունակուի ուրիշ կարեւոր հարցումով մը որ հետեւեալն է.

— Եթէ Թուրքիոյ հետ յարաբերութիւն-ները բնականոն դառնան, 1915-ը կրնա՞յ այդ յարաբերութիւններուն համար բնո-րոշիչ դեր կատարել:

Լիպարիտեան կուտայ հետեւեալ պա-տասխանը.

— Մենք կ'ըսենք որ դիւանագիտական յարաբերութիւններու պարագային մենք որեւէ նախապայման չունինք: Բայց եթէ օր մը յարաբերութիւնները բնականոն դառնան, միշտ կարգ մը հարցեր մէջտեղ պիտի դրուին ու անոնց համար լուծում-ներ պիտի փնտռուին: Մեզի համար ցե-ղասպանութիւնը թերեւս այս ազգին պատմութեան մէջ ամենակարեւոր դէպքն է: Բայց ատոր փոխարէն կ'ըսենք թէ «ցեղասպանութիւնը մեր արտաքին քա-ղաքականութեան հիմը չի կազմեր»: Ա-տիկա խղճի, քարոյականութեան եւ պատ-մութեան վերաբերեալ դէպք մըն է: Դի-ւանագիտական յարաբերութիւններու պէտք ալ չկայ որպէսզի այդ դէպքը էրն-ջարկուի պատմաբաններու կողմէ: Մենք կ'ուզենք որ մեր յարաբերութիւնները ա-ռաջ տարուին բարի դրացնութեան, առե-տուրի, ներդրումներու, զբօսաշրջութեան եւ փոխադարձ վստահութեան սկզբունք-ներով: Մենք կրնանք տեղ գրաւել շըր-ջանային ապահովութեան համակարգի մը մէջ: Եւ բանի որ Թուրքիոյ հետ դի-ւանագիտական բնականոն յարաբերու-թիւններ չունինք, կը ստիպուինք մեր ապահովութեան համար գործակցիլ ուրիշ երկիրներու հետ: Ադրբեջան ու Վրաստան այդպիսի հարց մը չունին: Թուրքիա յա-րաբերութիւններ ունի Վրաստանի, Ադր-բեջանի ու շրջանային բոլոր միւս պետու-թիւններուն հետ: Թուրքիա միայն մեզի հետ յարաբերութիւնը կը մերժէ: Ատոր դիմաց մենք ի՞նչ պէտք է ընենք: «Քանի որ Թուրքիա այսպէս կը շարժի ու մենք ալ ապահովութեան համակարգ մը չու-նինք, պէտք է որ դէպի ուրիշ երկիրներ նայինք :Օր մը եթէ Թուրքիոյ հետ բնա-կանոն յարաբերութիւններ հաստատենք, ռուսական խարիսխներու պէտք կը մնա՞յ»:

Հապա Ռուսաստանի հետ ապահովու-թեան համագործակցութի՞ւնը:

Լիպարիտեան կը պատասխանէ որ այդ մէկը չատ անկարեւոր համաձայնութիւն մըն է: Թուրքիա — Ադրբեջան համաձայ-նութիւնը աւելի տասնապատիկ աւելի կա-րեւոր է:

Հարցազրոյցի ընթացքին Լէյլա Թավ-շանօղլու հարց կուտայ թէ Հայաստան ինչո՞ւ մերժեց Թրքական Թուրքսէլ բնակե-ցութեան յարմարազոյն առաջարկները Հայաստանի թելեհաղորդակցու-թեան համակարգի համար բացուած ար-

(Շար·ը կարդալ Դ. էջ)

«ԱՐՄԱՆՓՐԷՍ»

(Օգոստոս 5 / 6)

ԼՂՀ-Ի ՆԱԽԱԳԱՀԱԿԱՆ ԹԵԿՆԱԾՈՒՆԵՐԸ

Օգոստոս 5-ին նախագահական պաշտօ-նին առաջին երեք թեկնածուները հա-կայացած են ԼՂՀ հեղբոնական ընտրա-կան յանձնաժողովին: Այդ երեքն են Ա-զգային ժողովի նախագահ Արթիւր Թով-մասեանը, Արտաքին Գործերու նախարար Արկադի Ղուկասեանը եւ երեսփոխան Բորիս Առուչանեանը: Արձանագրութիւնը կ'ուսումնասիրէ Օգոստոս 8-ին:

*
**

ՎԱՆԱՁՈՐ ԸՄՊԵԼԻ ՋՈՒՐԸ ՋՐԿՈՒՄԸ

Վանաձորի ըմպելի ջուր հասցնող խո-ղովակաշարը վնասուած ըլլալով, քաղա-քին բնակչութեան 55 տոկոսը զրկուած է ըմպելի ջուրէն: Վերանորոգման աշխա-տանքները «որոշակի ժամանակ» կը տե-ւեն:

*
**

ՆԻԿՈՂՈՍ ՍԱՐԱՖԵԱՆԻ ԱՐԽԻՒԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԹԱՆԳԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

Երեւանի «Զարենց» թանգարանին մէջ ստեղծուած է Ն. Սարաֆեանի արխիւի ֆոնտը: Անոր արխիւը աղջիկը յանձնած է Ց. Չիլինկիրեանին որ Անթիլիասի մա-տենադարանը վտխադրած է 1992-ին, ապա վերջերս, 7000 էջնոց պատճէնները տարած Երեւան: Ց. Չիլինկիրեան թան-գարանին յանձնած է նաեւ Ռուբէն Զար-դարեանի եւ Հրաչ Զարդարեանի արխի-ւին պատկանող լուսանկարներ, դեղանը-կարներ:

*
**

ԹՈՒՐՔ ԳՈՐԾԻ ՄԱՐԴԻԿԸ ԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՐԱՍՏ ԵՆ

Օգոստոս 4-ին Երեւանի մէջ հայ եւ թուրք գործի մարդոց միջեւ տօրդբը-ւած է գործակցութեան մասին «մտադ-րութիւններու արձանագրութիւն մը»· ապա տեղի ունեցած է մամուլի ասուլիս: Թուրք գործի մարդիկը այցելած են Ա-մասիոյ, Գիւմրիի, Աքարատի մարզերը ու հանդիպումներ ունեցած: Որոշուած է երկու յանձնախումբերուն աշխատանքը չարունակել Նոյեմբերին, կամ Դեկեմբ-երին, Պոլիս:

Թուրք պատուիրակութիւնը մեկնելէ առաջ հանդիպում ունեցած է Արաքսին վոխ — նախարար Վ. Ոսկանեանի հետ: Կողմերը քննարկած են երկու երկիրներու յարաբերութիւններու կարգաւորման եւ սահմանի բացումին հետանկարները:

ՕՐՈՒԱՆ ԳԷՊԿԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԳՈՐՔԱՆ ԷՒ ԼԱՃՆԶԻ Պօլինկ 747 օդա-նաւ մը որ Սէուլ — Կուամ պիծը կ'ապա-հովէր ջախջախուած է, երբ կը պատ-րաստուէր էջք կատարել ամերիկեան կղզիին օդակայանը, Օգոստոս 5-ին: Կապը խզուած է օդանաւին հետ որ ինկած է Ականայի օդակայանէն 12 քիլոմեթր հե-ռու ժէօնկլի մէջ մէջ: 254 ճամբորդներէն 30 վերապրողներ կան: Ճամբորդներու մեծ մասը երիտասարդ զոյգեր էին, ո-րոնք մեղրալուսինի կը մեկնէին: Արկա-ծին պատճառները դեռ ծանօթ չէին Օ-գոստոս 6-ին, կ'ըսուէր թէ օդը չատ դէշ էր, բայց օդանաւն ալ խանգարումներ ունէր:

ԺԱՆՆ ԳԱԼՄԱՆի մահէն ետք զանազան ձեռնոցներ մրցակցութեան ելած են, որպէսզի ձեռք ձգեն Ֆրանսայի երիցա-գոյն անձը պատասպարելու տիտղոսը...: Ներկայիս, Ֆրանսայի մէջ 111 տարեկան կին մը գոնուած է, բայց ուրիշներ ալ կան եւ ճշդումները դժուար են: Ժանն Գալմանի թաղումը տեղի ունեցաւ Օգոս-տոս 6-ին, Արլի մէջ, ուր դրօչակները կէս պարզուած էին իրրեւ սուգի նշան: Աչխարհի երիցադոյնն ալ կրնայ ծագում-մով Դանիացի Ամերիկացին ըլլալ այլ խուլ — համր Ռումանուհի մը որ ըստ իր բժիշկին 122 տարեկան է, մինչ Ամերի-կացին հազիւ 115-ի սեմին էր: Անթիթիա Պիւթարիու 30 տարի է Լիփովայի (արեւ-մըտեան Ռումանիա) հիւանդանոց մը կ'ապրի եւ ծննդեան վկայագիր մըն ալ ունի,

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՄԱՐԴԱՍԻՐԱԿԱՆ ԽՔԻ-ԼԻՊՐ կազմակերպութեան մաս կազմող 4 Ֆրանսացիներ անհետացած են Տաղըս-ան: Շաբաթավերջին Մախաչկալա (մայրաքաղաքը) կը գոնուէին եւ անկա-րելի չի նկատուիր առեւանգում մը, Տա-ղըստան Զէչէնիոյ կից է:

ՄԵՆՔ ԱՆԿԵՂԾ ՋԻՆՈՒՈՐ ԵՆՔ

Վերջերս («Յառաջ», Յուլիս 3), Արփի Թոմոյեան արձագանգած է Հայաստանի մէջ զինուորական ծառայութեան փչոտ հարցին, առ այլ վերարտազրելով Կըր-Թուքեան նախարար Արտաշէս Պետրոս-եանի հետ հարցազրոյց մը: Յունիսի ամսուն այս օրէնքին չուրջ քաղաքական լուրջ տագնապ մը առեղծուած է, երբ Ազգային Ժողովը ընդունած է Պաշտպա-նութեան նախարար Վազգէն Սարգսեանի նախագիծը որպէս քննարկումի հիմք. ա-սիկա տեղի տուած է Ազգային Ժողովի նախագահ Բարգէն Արարքցեանի հրաժա-րականի ներկայացումին: Նախագահ Լե-ւոն Տէր-Պետրոսեան պաշտպանած է իր նախարարին դիրքը եւ անցընել տուած է տարբերակ մը, ըստ որուն օրէնքը, ըն-դունելու պարագային, ի գործու կը դառնայ 1998-էն սկսեալ: Քննարկումն ու խորհրդարանական քուէարկութիւնը յե-տաձգուած են աչնան նստաշրջանին:

Վ. Սարգսեան կ'ուզէ 18 տարեկանը լը-բացուցած բոլոր երիտասարդները բա-նակը տեսնել, իսկ Բ. Արարքցեան պա-հանջած է երկարաձգումի («տարիէտում») իրաւունք պահել բարձրագոյն ուսումի հետեւողներուն համար, որպէսզի հա-մալսարանաւարտ ըլլալէ ետք կատարեն իրենց զինուորական պարտականութիւնը: Ահա վէճին էութիւնը:

Առեներն, մարդիկ ծառայութենէ խոյս կուտային երբ պատերազմ էր, իսկ հիմա, ըստ երեւոյթին, որովհետեւ խաղաղու-թիւն կայ...: Ա. Պետրոսեան կ'ըսէ, թէ «մեծ թիւ են կազմում այն ուսանողները, ովքեր բուհ են ընդունւում բանակ չգնա-լու համար»: Բայց չէ՞ որ աւարտելէ ետք, ըստ ամենայնի, ստիպուած են իրենց պարտականութիւնը կատարել: Սակայն, եթէ ամուսնանան ու երկու զաւակ ունե-նան, կը խուսափին անկէ: Կը թուի որ, ինչպէս սովոր են ըսել խորհրդային ժա-մանակներէն, «օրէնքը ստեղծուել է խախ-տուելու համար»:

Բազմատակնի համար, աւելորդ չենք նկատեր անդրադարձ մը կատարել Ար-ժանթինի պարագային: 1901 – 1994-ին, զինուորական ծառայութիւնը պարտադիր էր: 18 տարեկան լրացնողներ ամէն տարի վիճակահանութեան կ'ենթարկուէին, որ-պէսզի ճշդուէր իրենց ծառայելիք ռազ-մական ուժը. մէկ տարի՝ բանակ, երկու տարի՝ ծովուժ կամ օդուժ: Ըստ կարիք-ներու, նուազագոյն թուահամար մը կը ճշդուէր (ընդհանրապէս՝ 150-ի չուրջ), որմէ վար թիւ հանողները կ'ազատէին ծառայութենէ: Մնացեալները, վիճակահա-նութենէն ետք, պարտաւոր էին ներկա-յանալ բժշկական քննութեան, զոր եթէ յաջողութեամբ անցընէին, կը մնէին բանակ. այլապէս՝ նշում կ'ընէր իրենց տետրին մէջ, եւ կ'ազատէին: Անոնք որ համալսարան պիտի մտնէին, իրաւունք ու-նէին երկարաձգում ուզելու: Եթէ աւար-տէին, կ'ուսան ձգէին կամ առժամապար դադրէին ուսանելէ, անմիջապէս իրենց երկարաձգումը ի գործու ըլլալէ կը դադ-րէր:

Զինուորական կեանքը դրախտ չէ, ոչ ալ օրհորդաց վարժարան, բայց երիտա-սարդները իրենց պարտականութիւնը կը կատարէին: Բնականաբար, մեծ ուրա-խութեամբ չէին ընդուներ զայն ու կը համարէին ժամանակի կորուստ: Սա-կայն, դասալքութեան չէին դիմեր որպէս կանոն: Կրնար պատահիլ, որ ոմանք, ծանօթներու միջոցաւ, կարդադրէին, որ վարժութեան եռամսեայ շրջանէն ետք, ծառայութիւն մատուցեն իրենց բնակա-տեղին մօտիկ, կամ ունենան դուռ փար-չական աշխատանք մը, կամ նման բաներ: Եղած են դէպքեր, երբ իրենց պատա-կանութեան զուգընթաց, զինակոչներ չարունակած են համալսարանին հետե-ւիլ: Բայց չենք խմացած, որ կաշառքի ճամբով, օրինակ, խուսափին իրենց պար-տականութենէն:

Զգալի լարուածութիւն մը ակներեւ դարձաւ 1982-էն ետք, երբ 18-ամեայ ան-փորձ, անպատրաստ զինուորները Մալ-վինեան պատերազմին անզլիացի արհես-տավարժ ուժերուն դէմ կռուեցան եւ, ի-րենց հերոսական վարքագծին հակառակ, թնդանօթի մէս դարձան այդ արկածա-խընդրութեան: Սակայն, 80-ականներու նորաթիթի ժողովրդավարութիւնը եւ ա-նոր տակ լսուող զինուորական խըրտուա-նները թոյլ չէին տար վճռական քայլ մը փորձել՝ պարտադիր զինուորութիւնը ջնջելու համար:

Զինակոչները պիտի ենթարկուէին խըս-տաչունչ կարգապահութեան, ժուժկալ սննդառութեան եւ թերեւս տեղի կամ ան-տեղի պատիժներու՝ վերադասի մը կող-մէ, բայց ո՛չ՝ մահուան սպառնալիքի:

Բաժակը յորդեցնող կաթիլը եղաւ երի-տասարդ զինուորի մը սպանութիւնը:

1994-ին, նորակոչ 18-ամեայ մը սպան-նուեցաւ երեք զինուորներու կողմէ, ո-րոնք ամիս մը ամբողջ ծածկեցին պատա-հարը եւ մինչեւ իսկ՝ բանակի որոշ մէկ մասի մեղսակցութիւնը վայելեցին: Ժո-ղովրդային զայրոյթը առիթ տուաւ երկ-րի նախագահին (նաեւ՝ ընտրական որոշ հաշիւներ), որ Խորհրդարանին ներկա-յացնէր ու յաջողէր վաւերացնել զինուո-րական ծառայութիւնը կամաւոր դարձը-նող օրէնքը: Ոճիրին հեղինակները դա-տաւարութեան ենթարկուեցան եւ 15 տարուան քանտարկութեան դատապար-տուեցան:

Արդ, ինչո՞ւ հայրենի երիտասարդները զինուորութենէ կը փախչին:

Տրամաբանութիւնը կը թելադրէ, որ զինուորական ծառայութիւնը՝ երկրա-դունդի ո՛ր մասին մէջ ալ ըլլայ, որքան առեն որ կանոնաւոր պայմաններու մէջ տեղի ունենայ, ենթակաները փախուստի չի մղեր: Փախուստը տեղի կ'ունենայ, երբ պայմանները բնականոն չեն:

Տղերս պրոպը Հայաստան չապրիր որ կարենայ լիակատար տեղեկութիւն ու-նենալ, բայց կը թուի, որ հոն տիրող պայմանները բնականոն չեն:

Սխալելու իրաւունքը եւ կարելիութիւնը վերապահելով մեզի, խօսքը կը փոխան-ցենք Երեւանէն ամիսներ առաջ հասած նամակի մը: Ո՛չ զրպը ընդդիմադրու-թիւն խաղացող է, ոչ ալ արտագրողը՝ քաղաքականութիւն խաղացող: Գոյու-թիւն ունի խիղճ, տրամաբանութիւն, զի-տակցութիւն կամ ցանկացած անունը կը-րոշ բան մը, որ թոյլ չի տար առանց ընդվզումի կարդալ. –

«(...) Ինձ բանակ չի հասնում նաեւ վատ տեղեղութեան պատճառով, սակայն դրան էլ այժմ ուշադրութիւն չեն դար-ձնում: Պէտք է դրա համար էլ կաշառք տաս, քէ չէ չեն ազատի: Հաւատա, ոչ ոք շահագրգռուած չէ, որ ուժեղ բանակ ունենանք, բոլորը զէնք գործածել իմա-նան: Ո՛ւր է քէ. իմ կնոջ եղբայրը մէկ ու կէս տարի ծառայեց. ողջ – օրը պարապ – սարապ են եղել, զէնք գրեթէ չեն տե-սել, երբեմն տարել են ինչ – որ բիրդան աղաւնիի դաշտի կարտոֆիլը հաւաքելու կամ նրա ճորակառոյց տանը վրայ աշխա-տելու: Ոջիլների, կեղտի, ծեծ ուտելու, հիւանդութիւնների մասին էլ չեմ ասում: Երեւի լսած կ'ըլլաս Հայաստանի բանակի սարսափների մասին: Քանի՛ հոգու սպա-նեցին, բանիսն ինքնասպան եղան, բա-նիսը խեղանդամ դարձան, աղնիւատ ըր-ման բաներ ենք լսում:

«Ես էլ աչքովս տեսել եմ, մի անգամ գնացի, այնտեղ մի ընկերուհի ունեմ, միասին գնացինք զօրամաս՝ կնոջս եղբօրը տեսութեան: Աստուած իմ, ի՜նչ տխուր բան էր այդ զօրամասը: Կեղտի եւ խոր-հրդային որմազդուների մասին չէ խօսքս: Մեծ թուով նիհար զինուորիկներ այստեղ – այնտեղ պատերի տակ նստած անգո՛րծ, յուսահա՛տ: Հարցնում եմ՝ գոնէ մի ան-գամ զէնքի երես տեսել է՞ք: Պատասխա-նում են՝ միայն մի անգամ, առաջին օրե-րին, բայց ոչ իսկական զէնքի: Անհեթե-թութեան գագաթնակէտ ... "Լաւ, բա ի՞նչ էք անում": "Սկզբում մարզանք էինք անում, մի քիչ քայլում, հիմա էդ էլ չենք անում: Թէ չեն տանում կարտոշ-կա հաւաքելու՝ ամբողջ օրը ըստեղ ըղա-տած ենք": Գրեթէ բոլորի աչքին տակը կապտած էր»:

Շրջավակում է, տնտեսական տագնապ է, ուտեստեղէնի պակաս է, զէնքի խնա-յողութիւն է, պայմաններու անբաւարա-րութիւն է, ամէն ինչ է, ամէն ինչ կըր-նայ ըլլալ: Սակայն, ինչպէս զրած ենք այլ առիթ, անբնական կացութիւններ չեն կրնար արդարացնել ամէն ինչ: Ամէնէն սարսափելի խեղճութեան մէջ, ներելի չէ բարոյալքել, նուաստացնել, մարդկային արժանապատուութիւնը զերոյի հաւասա-բեցնել: Ի՞նչ կը մնայ բանակէ մը, նման պարագաներու մէջ:

«Մենք երջանիկ ենք, որ նա ողջ-առողջ տուն վերադարձաւ, իսկ թէ ինչե՛ր ենք եղել ականատես այդ՝ լաւ համարուող զօրամա-սում, ինչե՛ր իմացանք: Բոլորն անխտիր, ծառայութեան ընթացքում մի բանի ան-գամ մեծամասշտաբ ծեծի են ենթարկ-ւում, եւ երջանիկ է նա, ում – ատամն է չարդւում: Մի տղայ երիկամներն այն-պէս էր վնասել, որ ծառայութիւնից յե-տոյ ամէն օր ստիպուած էր օրը երեք ան-գամ սրսկուել: Եւ գիտե՞ս, այդ տուրու-դրմփոցները յաճախ ծնւում են պարապու-թիւնից: Խորհրդային բանակում շատ վազեցնում էին, որ էներգիան դուրս գայ, կատաղութիւն (ագրեսիա) չկու-տակուի մէջերը: Բայց, պարզւում է, ծեծուելուց առաւել սարսափելին կայ, երբ մեծերը ստիպում են նորեկներին իրենց շորերը լուալ կամ ստորացնում են ուրիշ ձեւերով: Շատ ցաւալի է իմանալ, որ մեր բանակում միևչեւ անգամ բռնաբա-րութեան դէպքեր են եղել»:

Արժանթինի մէջ մէկ հոգի սպանուե-ցաւ, ահաղին իրարանցում բարձրացաւ, երեք մեղաւորները իրենց արժանի դատ ու դատաստանը ունեցան: Աւելորդ չէ յիշել, որ երկրին ամէնէն վարկաբեկուած հաստատութիւնը արդարադատութիւնն է, որ սակայն այս պարագային իր բարձրու-թիւնը պահեց:

Մեր պատկերը բոլորովին տարբեր կը թուի ըլլալ. –

«Բացարձակ անտէրութիւն եւ անարխիա է տիրում Հայոց բանակում, իսկական ջունգլի, եւ ոչ ոքի հոգը չէ կարգապա-հութիւն մտցնելը: Եւ դա կոչւում է ազ-գային բանակ ստեղծելը:

Գուցէ սխալ է համեմատութիւնը, բայց խորհրդային տարիներին ծառայելը քե-րեւս աւելի հեշտ էր այն առումով, որ Հա-յերը դաշնակցում էին միմեանց, երբեմն նաեւ վրացիների հետ՝ ընդդէմ Ռուսների եւ մահմեդականների, եւ ոչ թէ այսօր-ւան պէս իրար յօշոտում են: Երկրում ոչ մի օրէնք չի գործում, ամէն ինչի վրայ թ-ֆել են, բայց արի ու տես, որ զինակոչի հարցերում աւելի բան զգօն ու հետեւո-ղական են: Վայրկեաց առաջ գալիս են, բռնում, տանում»:

Արդարեւ, Ա. Պետրոսեան կ'ըսէ, թէ ըստ զօրամասերու պետերուն, «ծառա-յում է միայն գիւղացու, բանւորի, չճա-ւորի երեխան. մտաւորականի, պետական այրի երեխան՝ ոչ»:

Ինչո՞ւ կը պատահի ասիկա: Նամակա-գիրը կը շարունակէ. –

«Հարուստների տղաները փողով ազատ-ւում են, գնում, Ռուսաստաններում բարշ գալիս կամ անգործ պպզում երեւանի փողոցներում, իսկ ով որ չի կարող կա-շառ տալ, գնում է երկու տարի հոգե-պէս ու մարմնապէս խեղուելու»:

Պէտք է ուշադրութեամբ կարդալ Վ. Սարգսեանի այն նկատողութիւնը, թէ բանակը «ինտելեկտի կարիք» ունի պատ-ճառաբանելով 18-ամեաները անխտիր զինուորագրուելու իր պնդումը: Սեւ եր-դիծանքի կը նմանի ասիկա, երբ կը զու-գադրենք ուրիշ հին նամակի մը հետ. –

«Երբեք մեռոյդ ընկե՞լ է Երեւանի «Հայ զինուոր»-քերքը: Անգամ այնտեղ երբեմն սպրդում են ճշմարտութիւններ այսօրուան հայ բանակի իրականութեան մասին: Յի-շում եմ, մի անգամ մի ամբողջ էջ նուիր-ուած էր մի զօրամասի մի բանի զինուոր-ների առողջական վիճակին: Մէջբերուած էին ոմանց առողջական թերթիկները, մարդ կարդում էր եւ ապշում, թէ այս-չափ հիւանդութիւններ ունեցողներն ին-չո՞ւ հիւանդանոցի փոխարէն զօրամաս են ընկել: Նոյնիսկ մէկը կար, որ ծնեալ բը-թամիտ էր եւ ստորագրելու փոխարէն խաչ էր դնում: Եւ նա պիտի ծառայի բանա-կում, այո՞: Իսկ երեւանում բազմաթիւ տղաներ պարապ – սարապ նստած են կամ առեւտուր են անում, բանի որ փողով ա-զատուած են»:

Ընթերցողը թող գոնէ թերթը եւ հաս-տատէ յիշեալ չարադրանքը: Մարդ կրնայ ըսել, թէ նման պարագայի տակ, երբ մարդիկ դասալիք կ'ըլլան կամ հնարք մը կը գտնեն խուսափելու համար, բանակը ստիպուած է հարկ եղած թիւը լրացնել կարելի միջոցներով: Թերեւս նախընտ-րելի է հարցումը տարբեր կերպով բա-նաձեւել. եթէ բանակի պայմանները տա-նելի ըլլային, Փիզիքապէս թէ մտաւոր-պէս առողջ մարդիկ կը գերադասէի՞ն յանցանք գործել (դասալքութիւն, կաշ-առակերութիւն)՝ ծառայելու փոխարէն:

Այլապէս, Վ. Սարգսեան պիտի չըսէր.-

«Ինչ վերաբերում է Պաշտպանութեան նախարարութեանը, եթէ այն տպաւոր-ւթիւնը ունէի, որ շատ հաճելի է մեզ հա-մար համազգային բոթոյի դերը վերցնել, հիմնովին սխալւում էի:

Մեզ համար յոյժ ցանկալի կը լիներ, որ նրանք սիրէին բանակը, բանակ գալին սիրով (...)»:

«Բոթո»ն դիչերները մանուկներ վախց-նող երեւակայական էակն է: Եթէ բանա-կը «համազգային բոթո»յի դեր կը կատա-րէ, կը նշանակէ, որ վախնալիք բան մը կայ:

«Մեզ համար յոյժ ցանկալի կը լիներ, որ նրանք սիրէին բանակը, բանակ գալին սիրով (...)»:

Սէրը պիտի չստեղծուի համալսարանը պարպելով կամ հայրենիքի պաշտպանու-թեան մասին դատարկ ճառեր խօսելով: Անկեղծ դիմումը կը ծնի, երբ համոզ-ուած է դիմացը կեցողի անկեղծութեան:

Հարցումը ողջ ու առողջ է. – Արդեօք մենք անկեղծ զինուո՞ր ենք:

ՎԱՐԴԱՆ ՄԱՏԹԷՈՍԵԱՆ

Պուէնոս – Այրէս

ՄԱՐՄԱՐԱ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐԴԿԱՅԻՆ ՅԱՒԱԿՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՍԹՐԷՍ ԿՈՉՈՒԱԾ ՁԻԿԱՂԸ

Ա.

Քանի տարի առաջուան մարդոց համար անծանօթ բառ մըն էր այս: Սթրէս. Մենք կ'ըսենք՝ հոգեցնցում: Այո՛, քանի տարի առաջ գոյութիւն ունէ՞ր այս բառը: Թե-րեւս պիտանականներուն համար ունէր, բայց այդ բառը գոյութիւն ունէ՞ր արդ-եօք վաթսուն տարեկան այս բարեկամիս համար, որ քիչ առաջ ինծի հետ կը խո-սէր ու կ'ըսէր որ գիչերը բարեկամներու հետ ճաշասեղան մը պիտի երթայ, պիտի ուտէր – խմէր ու սթրէս մը պիտի «նե-տէր»: Ո՛չ: Այս բառը անոր համար գո-յութիւն չունէր քանի տարի առաջ: Եթէ մենք այս խօսակցութիւնը քանի տարի առաջ ըրած ըլլայինք, ան ինծի պարզա-պէս պիտի ըսէր թէ գիչերը բարեկամնե-րու հետ ճաշասեղան մը պիտի երթայ, պի-տի ուտէր – խմէր ու լաւ «քէյֆ» մը պի-տի ընէր: «Քէյֆ ընել» բացատրութիւնը հիմա զարձած է «սթրէս նետել», սթրէսէ ազատիլ:

Քանի տարի առաջ ժողովուրդին համար գոյութիւն չունէր այս բառը, բայց հիմա նորաձեւութիւն է, բան մըն է որ մարդոց բերնին մէջ ծամօնի պէս ամէն վայրկեան կը ծամծմուի: Եւ ամէն բանէ առաջ՝ բու-ժիչներու բերնին մէջ: Բժիչները մարդոց չարունակ կը յանձնարարեն հեռու մնալ սթրէսներէ: Եւ քանի որ բժիչները մարդոց կը յանձնարարեն հեռու մնալ ա-մէն տեսակ սթրէսէ, մարդիկ ալ կը հնա-զանդին բժիչներուն ու միլիոններ կը ծախեն սթրէսներէ հեռու մնալու, կամ սթրէսներէ ազատելու համար: Բարեբախ-տաբար չեն պակսիր զբօսանքներ, ժա-մանցներ, պտոյտներ, որոնք մեզ սթրէս-ներէ կրնան ազատել: Եւ եթէ կը պակսին, պէտք է ստեղծել զանոնք:

Սթրէսը հոգեկան այն ցնցումն է, կամ հոգեկան այն ճնշումն է որուն այսօր կ'ենթարկուի մարդ տարապայմանօրէն ծանր, նեղացուցիչ, տագնապալից աշխա-տանքներու ու յարաբերութիւններու հետե-ւանքով: Եւ այս սթրէսը չատ վտանգա-ւոր է, որովհետեւ, եթէ պիտի հետա-տանք բժիչկի մը կամ բժիչկներու ախնի տալու հետեւանքով բժիչկի մը չափ պիտ-

ըսել, թէ նման պարագայի տակ, երբ մարդիկ դասալիք կ'ըլլան կամ հնարք մը կը գտնեն խուսափելու համար, բանակը ստիպուած է հարկ եղած թիւը լրացնել կարելի միջոցներով: Թերեւս նախընտ-րելի է հարցումը տարբեր կերպով բա-նաձեւել. եթէ բանակի պայմանները տա-նելի ըլլային, Փիզիքապէս թէ մտաւոր-պէս առողջ մարդիկ կը գերադասէի՞ն յանցանք գործել (դասալքութիւն, կաշ-առակերութիւն)՝ ծառայելու փոխարէն:

Այլապէս, Վ. Սարգսեան պիտի չըսէր.-

«Ինչ վերաբերում է Պաշտպանութեան նախարարութեանը, եթէ այն տպաւոր-ւթիւնը ունէի, որ շատ հաճելի է մեզ հա-մար համազգային բոթոյի դերը վերցնել, հիմնովին սխալւում էի:

Մեզ համար յոյժ ցանկալի կը լիներ, որ նրանք սիրէին բանակը, բանակ գալին սիրով (...)»:

Սէրը պիտի չստեղծուի համալսարանը պարպելով կամ հայրենիքի պաշտպանու-թեան մասին դատարկ ճառեր խօսելով: Անկեղծ դիմումը կը ծնի, երբ համոզ-ուած է դիմացը կեցողի անկեղծութեան:

Հարցումը ողջ ու առողջ է. – Արդեօք մենք անկեղծ զինուո՞ր ենք:

ՎԱՐԴԱՆ ՄԱՏԹԷՈՍԵԱՆ

Պուէնոս – Այրէս

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ԱԿՆԱՐԿ

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ ԼՈՍ-ԱՆՃԵԼԷՍԻ ՄԷՋ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆՆԵՐՈՒ ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍՆԵՐ

«ՄԵՍՐՈՊԵԱՆ»
ԱԶԳԱՅԻՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Մոնթեբելլոյի «Մեսրոպեան» Ազգային վարժարանի չրջափակին մէջ, Յունիս 21–ին, տեղի ունեցած է գպրոցին ամավերջի հանդէսը: Բացումը կատարած է տնօրէն Դաւիթ Ղուկասեան: Խօսք առած են Ազգային Վարչութեան կողմէ Սարգիս Կիւրճինեան եւ Խորէն Քահանայ Պապոչեան: Յառաջադէմ աշակերտներու մըցանակաբաշխութենէն ետք բանախօսած է Զաւէն Մալխասեան: Հուսկ Բանքը արտասանած է տնօրէնը: Այս տարի գպրոցը ունած է 36 չրջանաւարտներ:

***

ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Կլենտէյլի «Եփրեմեան» սրահին մէջ, Յունիս 20–ին, տեղի ունեցած է Մխիթարեան վարժարանի Զ. եւ Ը. կարգերու ուսարտական հանդէսը: Բացումը կատարած է ուսուցչուհի Արփինէ Շահմելիքեան: Խօսք առած է փոխ – տեսուչ Հ. Ներսէս Մաքսուեան: Օրուան տաթիւ բանախօսած է Կլենտէյլի քաղաքապետ Լէրի Զարեան: Վարժարանին տեսուչը՝ Հ. Օգոստինոս Սեթուլեան, իր Հուսկ Բանքին մէջ թելադրած է չրջանաւարտներուն առաջնորդուիլ Մխիթար Աբբահօր գաղափարախօսութեամբ: Վարժարանի միջնակարգ բաժինէն չրջանաւարտ ելած են 10 աշակերտներ, իսկ նախակրթարանի բաժինէն՝ 27 աշակերտներ:

***

«ԱՐՇԱԿ ՏԻԳՐԱՆԵԱՆ»
ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Հոլիվուտի «Արշակ Տիգրանեան» վարժարանի չրջափակին մէջ, Յունիս 28–ին, տեղի ունեցած է գպրոցին ամավերջի հանդէսը: Խօսք առած են Հոգաբարձութեան ատենապետ Գէորգ Մանտոսեան եւ Հայաստանի Լոս – Անճելըսի հիւպատոս Եղուարդ Թառանեան: Բանախօսած է տոքթոր Կարպիս Տէր – Եղիայեան: Հուսկ Բանքը արտասանած է տնօրէն Վարդէս Գուրուեան: Այս տարի գպրոցին միջնակարգ բաժինը աւարտած է 25 աշակերտներ, իսկ երկրորդական բաժինը՝ 12 աշակերտներ:

***

ՅՈՎՍԷՓ ԱՍԱՏՐԵԱՆԻ
ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ
ՄԵԾԱՐԱՆՔԻ ԵՐԵԿՈՅԹ

Փասատինայի «Սողանալեան» սրահին մէջ, Յուլիս 11–ին տեղի ունեցած է Յովսկի Ասատրեանի ծննդեան 70 եւ մարզական գործունէութեան 50–ամեակին նուիրուած մեծարանքի հանդիսութիւնը, Հ.Մ.Մ.–ի վարչութեան կազմակերպութեամբ: Բացումը կատարած է հանդիսավարը՝ Ադամայիս Ղարիպեան: Գնահատանքի խօսք արտասանած են քանդակագործ Սուրէն Նազարեան, բանաստեղծ Գասպար Գասպարեան, փրոֆ. Աւետիս Փափազեան, լրագրող Յակոբ Պօղոսեան, Նուպար Յակոբեան, Հ.Մ.Մ.–ի կեդր. վարչութեան կողմէ Տիգրան Սարաֆեան եւ Յակոբ Յովհաննիսեան: Գեղարուեստական յայտագրի աւարտին չնորհակալութեան խօսքով հանդէս եկած է մեծարեալը:

***

ՈՒՈԼԹԸՐ ՔԱՐԱՊԵԱՆ
ՊԱՐԳԵՒԱՏՐՈՒԱԾ
Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ
ՇՔԱՆՆԵԱՆՈՎ

Հոլիվուտի Ս. Յովհաննէս – Կարապետ եկեղեցւոյ մէջ, Յունիս 29–ին, պատարագի ընթացքին, իրաւաբան եւ բարերար Ուոլթըր Քարապեան պարգեւատրուած է Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ չքանչանով, ձեռամբ առաջնորդ Վաչէ Արք. Յովսէփեանի: Այս առթիւ, Պր. Քարապեան 100 հազար տոլարի նուիրատուութիւն խոստացած է Առաջնորդարանի Ֆոնտին: Արարողութեան աւարտին, եկեղեցւոյ սրահին մէջ տրուած է ճաշ մը, ի պատիւ պարգեւատրեալին: Ներկայ եղած են 200 հրաւիրեալներ:

***

ԼԷՍԼԻ Ա.ՅՎԱԶԵԱՆԻ
«ԻՆՉ ՀԱՅԵՐ» ԹԱՏԵՐԱԽԱՂԸ

Ամերիկահայ թատերագիր Լէսլի Ա.Յվազեանի «Ինչ Հայեր» թատերախաղի բեմադրութիւնը Լոս – Անճելըսի «Մարք Թէյփըր» երաժշտական կեդրոնին մէջ, մեծ խանդավառութիւն ստեղծած է հանրութեան մօտ: Լէսլի Ա.Յվազեան թատերախաղին նիւթը քաղած է իր կեանքէն, երբ Նիւ – Յորք ապրած ու մեծցած հեղինակը, 1989–ին, կը տեղափոխուի իր մեծ – հօրմէն ժառանգած բնակարանը, ուր չփոյթ կ'ունենայ անցեալէն իրեն փոխանցուած իրերու եւ յիշողութիւններու հետ: Թատերախաղը կը ներկայացնէ եօթը սերունդ Հայեր, որոնք կ'ապրին իրենց ժողովուրդին աւանդութիւններով: Թատերախաղին Ա. ներկայացումը կայարուած է Յուլիս 13–ին: Ներկայացումը կը շարունակուի մինչեւ Օգոստոս 31:

***

ԵԴՈՒԱՐԴ ՄԻՐԶՈՅԵԱՆԻ
ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ
ՀԱՄԵՐԳ – ՃԱՇ

Կլենտէյլի «Ռէտ Լայըն» պանդոկին մէջ, Յունիս 29–ին, տեղի ունեցած է եղուարդ Միրզոյեանի երաժշտական դործունէութեան 50–ամեակին նուիրուած համերգ ճաշը, որուն ներկայ եղած են 400 հոգի: Հանդիսութիւնը վարած է Օ–չին Քէչիչեան: Մեկնաբանուած են Միրզոյեանի սեւեռկային գործերէն նմոյշներ: Հանդէս եկած են Թաւջութակահար Գեղունդ Թալալեան, ընկերակցութեամբ Լեւոն Աբրահամեանի, դաշնակահարուհի Զարա Միրզոյեան (Եղուարդ Միրզոյեանի աղջիկը), երգչուհի Էլիզապէթ Փեհլիվանեան, երգիչ Գէորգ Յունանեան: Խօսք առնելով Լիլիթ Բաղդասարեանց, գրուած է խմբավար Վաչէ Պարսումեանի տարած աշխատանքները: Շնորհակալութեան իր խօսքին մէջ եղուարդ Միրզոյեան նշած է, թէ իր անձին նկատմամբ ցուցաբերուած պատիւն ու յարգանքը նոյն ատեն կը վերաբերին Հայրենի բոլոր երաժիշտներուն, որոնք նուիրուած են մեր երաժշտական մշակոյթի բարգաւաճման:

ԼՐԱՏՈՒ

ՀԻՆ ԷՋԵՐ, ՈՐՈՆՔ ՉԵՆ ՀԻՆՆԱՐ

ԿԱՐՄԻՐ ԹԱՄՈՒՏՅ

ԱՐՓԻԱՐ ԱՐՓԻԱՐԵԱՆ

Գ.

– Ա՛խ, Յուսիկ հայրապետ, հոգուդ ժառաղ, աղաղակեց Տէր Յուսիկ, ինքնիրեն ալ:

Ա՛լ կրնար մեռնիլ: Փրկութեան օրը իր աչքերը տեսած էին:

Անկէ եաքը ինչ եղաւը չգիտցաւ: Արդէն երկու ժամէ ի վեր չէր դիտեր՝ թէ ուր էր, ինչ կ'ընէր, ինչ կ'ըլլար: Ինքզինքը զուրսը՝ փողոցը գտաւ: Ամէնքը անեծքներու էին: Պատրիարք, Աբչամ, աշակերտ, ո՛չ ոք կ'երեւնար: Մոլեգնոտ, խռովախուժ բազմամբոխի մը մէջ կորսըւած էր: Թուրք զօրքերը վազնիվազ կուգային: Երկու Հայ, գլուխնին սուինով ներով չախչախուած, աչքերուն առջեւ ինկան: Ոստիկանները չորս կողմէն Հայերը կը բռնէին ու կը կապկպէին: Մէկ–կէնդրիկ իր թեւերէն ալ քաշքշեցին, կրծկին քանի մը բռունցք իջեցուցին, ու առանց բերանը բանալու առեն ձգելու՝ առին տարան: Մութ խուցի մէջ նետուեցաւ, ո՞ւր էր, ի՞նչ եղաւ, ի՞նչ պիտի ըլլար: Իրիկունը դուռը բացուեցաւ, հաց եւ ջուր տուին իրեն: Անանկ մնաց: Դուռը ոստիկան մը կայնած, ի հարկին զինքը դուրս կը հանէր ու ներս կը մտցնէր: Բերանը բացաւ հարցումներ ընելու.

– Սուս օղ կեավուր մը լսեց: Լռեց:

Երեք օր եաքը՝ յորեկ մը զինքն առին տարան: Մեծ սրահ մը մտաւ: Համազգեստով Թուրքեր նստած էին. սպարապետութեան դուռը, զինուորական ատեանին առջեւ էր: Անունը, մականունը ու ուրեղպայր ըլլալը հարցուցին: Երբ «Տոմուզ քէօյլիւ» պատասխանեց, դատաւորներէն մէկը տեղէն քիչ մը վեր բարձրացաւ, ուշադիր դիտեց, խնդաց եւ նախագահին ըսաւ.

– Սա անոնցմէ ըլլալու չէ, ես կը ճանչնամ:

Այն հարիւրապետն էր, որ օր մը զինուորներով Տէր Յուսիկին գեղէն անցնելուն, իրենց խող հրամցնող ռէսը տփած էր, ու Տէրտէրին տունը երթալով ճաշած էր հանդերձ «աւամնավարձ»ով: Մարդը պաշտօնի մէջ բարձրանալով Պոլիս եկած էր, ու հիմա ալ կ'անդամակցէր Հայերը դատող գինուորական ատեանին: Ցիչեց անցեալը, եւ ուզեց իր հին ծանօթին համբարեւել: Տէրտէրն ալ դայն ճանչցաւ եւ կռահեց որ ի նպաստ իրեն բան մը կ'ընէր: Նախագահը տոմուզգեղցիին խոժոռ դէմքով հարցուց, թէ որքան ատենէ ի վեր Պոլիս կը գտնուէր: Երբ գեղացին հէմուճուղ կէտտում պատասխանեց, դատաւորները սկսան խնդալ: Թէզբէրէն ուզեցին: Տեսան թէ արդարեւ Յուլիս 15–ի կիրակի առաւուն Պոլիս մտած էր. հետեւաբար չէր կրնար նոյն օրուան համար դատուիլ: Պատրիարքարան գտնուած ըլլալուն պարագային վրայ տեղեկութիւն առնելէ յետոյ, Տէր Յուսիկը անպարտ արձակեցին:

Տէրտէրը Պատրիարքարան գնաց: Գտաւ իր մէկ քանի աշակերտներն ու Արշամը, որոնք կարող եղած էին ճողոպրիլ: Խորհրդակցութիւններ ըրին: Համաձայնեցան որ Տէր Յուսիկ առեն մը Պոլիս մնայ, կազմակերպութեան գործին համար, իսկ վարժապետը երկիր վերադառնայ, հոն գործելու ծրագրով:

Օրթագեղի եկեղեցիին պանդուխտ քահանան մեկնած էր այդ օրերը: Տէր Յուսիկ Պատրիարքարանէն յանձնարարագիր մը այդ ժամը խրկուեցաւ: Իր բաղդէն, առաջին սպասաւորութիւնը եկեղեցին ծննդեան օրը ըրաւ: Յուլիս 15–ի օրուան տպաւորութեան ներքեւ միամիտ պարզութեամբ որոտաց «ադատութի՛ւն եղբարց մերոց»ը, որով թաղին միահեծան իշխան Հայրապետ էֆէնտիին հետ Օգոստոս 19–ի կիրակի օրուան ընդհարումը ունեցաւ:

Դ.

Եկեղեցւոյն ծննդեան յաջորդ չաբաթը ժամարարութեան տասնհինգօրեայ չրջանը Տէր Յուսիկինն էր: Կիրակի առաւ էֆէնտի ու ապնուաշուք ամէնքն ալ պահարանը իրենց տեղուանքը ըստ սովորականին բռնած էին: Պատարագը առանց միջադէպի կը վերջանար: «Ադատութիւն եղբարց մերոց»ը անլսելի անցած էր սպասաւորող քահանային հատածը բռնած ըլլալով ճիշդ այն րոպէին, երբ թարեան վարժարանի Զ. եւ Ը. կարգերու ուսարտական հանդէսը: Բացումը կատարած է ուսուցչուհի Արփինէ Շահմելիքեան: Խօսք առած է փոխ – տեսուչ Հ. Ներսէս Մաքսուեան: Օրուան տաթիւ բանախօսած է Կլենտէյլի քաղաքապետ Լէրի Զարեան: Վարժարանին տեսուչը՝ Հ. Օգոստինոս Սեթուլեան, իր Հուսկ Բանքին մէջ թելադրած է չրջանաւարտներուն առաջնորդուիլ Մխիթար Աբբահօր գաղափարախօսութեամբ: Վարժարանի միջնակարգ բաժինէն չրջանաւարտ ելած են 10 աշակերտներ, իսկ նախակրթարանի բաժինէն՝ 27 աշակերտներ:

***

«ԱՐՇԱԿ ՏԻԳՐԱՆԵԱՆ»
ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Հոլիվուտի «Արշակ Տիգրանեան» վարժարանի չրջափակին մէջ, Յունիս 28–ին, տեղի ունեցած է գպրոցին ամավերջի հանդէսը: Խօսք առած են Հոգաբարձութեան ատենապետ Գէորգ Մանտոսեան եւ Հայաստանի Լոս – Անճելըսի հիւպատոս Եղուարդ Թառանեան: Բանախօսած է տոքթոր Կարպիս Տէր – Եղիայեան: Հուսկ Բանքը արտասանած է տնօրէն Վարդէս Գուրուեան: Այս տարի գպրոցին միջնակարգ բաժինը աւարտած է 25 աշակերտներ, իսկ երկրորդական բաժինը՝ 12 աշակերտներ:

***

ՅՈՎՍԷՓ ԱՍԱՏՐԵԱՆԻ
ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ
ՄԵԾԱՐԱՆՔԻ ԵՐԵԿՈՅԹ

Փասատինայի «Սողանալեան» սրահին մէջ, Յուլիս 11–ին տեղի ունեցած է Յովսկի Ասատրեանի ծննդեան 70 եւ մարզական գործունէութեան 50–ամեակին նուիրուած մեծարանքի հանդիսութիւնը, Հ.Մ.Մ.–ի վարչութեան կազմակերպութեամբ: Բացումը կատարած է հանդիսավարը՝ Ադամայիս Ղարիպեան: Գնահատանքի խօսք արտասանած են քանդակագործ Սուրէն Նազարեան, բանաստեղծ Գասպար Գասպարեան, փրոֆ. Աւետիս Փափազեան, լրագրող Յակոբ Պօղոսեան, Նուպար Յակոբեան, Հ.Մ.Մ.–ի կեդր. վարչութեան կողմէ Տիգրան Սարաֆեան եւ Յակոբ Յովհաննիսեան: Գեղարուեստական յայտագրի աւարտին չնորհակալութեան խօսքով հանդէս եկած է մեծարեալը:

***

ՈՒՈԼԹԸՐ ՔԱՐԱՊԵԱՆ
ՊԱՐԳԵՒԱՏՐՈՒԱԾ
Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ
ՇՔԱՆՆԵԱՆՈՎ

Հոլիվուտի Ս. Յովհաննէս – Կարապետ եկեղեցւոյ մէջ, Յունիս 29–ին, պատարագի ընթացքին, իրաւաբան եւ բարերար Ուոլթըր Քարապեան պարգեւատրուած է Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ չքանչանով, ձեռամբ առաջնորդ Վաչէ Արք. Յովսէփեանի: Այս առթիւ, Պր. Քարապեան 100 հազար տոլարի նուիրատուութիւն խոստացած է Առաջնորդարանի Ֆոնտին: Արարողութեան աւարտին, եկեղեցւոյ սրահին մէջ տրուած է ճաշ մը, ի պատիւ պարգեւատրեալին: Ներկայ եղած են 200 հրաւիրեալներ:

***

ԼԷՍԼԻ Ա.ՅՎԱԶԵԱՆԻ
«ԻՆՉ ՀԱՅԵՐ» ԹԱՏԵՐԱԽԱՂԸ

Ամերիկահայ թատերագիր Լէսլի Ա.Յվազեանի «Ինչ Հայեր» թատերախաղի բեմադրութիւնը Լոս – Անճելըսի «Մարք Թէյփըր» երաժշտական կեդրոնին մէջ, մեծ խանդավառութիւն ստեղծած է հանրութեան մօտ: Լէսլի Ա.Յվազեան թատերախաղին նիւթը քաղած է իր կեանքէն, երբ Նիւ – Յորք ապրած ու մեծցած հեղինակը, 1989–ին, կը տեղափոխուի իր մեծ – հօրմէն ժառանգած բնակարանը, ուր չփոյթ կ'ունենայ անցեալէն իրեն փոխանցուած իրերու եւ յիշողութիւններու հետ: Թատերախաղը կը ներկայացնէ եօթը սերունդ Հայեր, որոնք կ'ապրին իրենց ժողովուրդին աւանդութիւններով: Թատերախաղին Ա. ներկայացումը կայարուած է Յուլիս 13–ին: Ներկայացումը կը շարունակուի մինչեւ Օգոստոս 31:

***

ԵԴՈՒԱՐԴ ՄԻՐԶՈՅԵԱՆԻ
ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ
ՀԱՄԵՐԳ – ՃԱՇ

Կլենտէյլի «Ռէտ Լայըն» պանդոկին մէջ, Յունիս 29–ին, տեղի ունեցած է եղուարդ Միրզոյեանի երաժշտական դործունէութեան 50–ամեակին նուիրուած համերգ ճաշը, որուն ներկայ եղած են 400 հոգի: Հանդիսութիւնը վարած է Օ–չին Քէչիչեան: Մեկնաբանուած են Միրզոյեանի սեւեռկային գործերէն նմոյշներ: Հանդէս եկած են Թաւջութակահար Գեղունդ Թալալեան, ընկերակցութեամբ Լեւոն Աբրահամեանի, դաշնակահարուհի Զարա Միրզոյեան (Եղուարդ Միրզոյեանի աղջիկը), երգչուհի Էլիզապէթ Փեհլիվանեան, երգիչ Գէորգ Յունանեան: Խօսք առնելով Լիլիթ Բաղդասարեանց, գրուած է խմբավար Վաչէ Պարսումեանի տարած աշխատանքները: Շնորհակալութեան իր խօսքին մէջ եղուարդ Միրզոյեան նշած է, թէ իր անձին նկատմամբ ցուցաբերուած պատիւն ու յարգանքը նոյն ատեն կը վերաբերին Հայրենի բոլոր երաժիշտներուն, որոնք նուիրուած են մեր երաժշտական մշակոյթի բարգաւաճման:

ԼՐԱՏՈՒ

ԿԱՐՄԻՐ ԹԱՄՈՒՏՅ

ԱՐՓԻԱՐ ԱՐՓԻԱՐԵԱՆ

Գ.

– Ա՛խ, Յուսիկ հայրապետ, հոգուդ ժառաղ, աղաղակեց Տէր Յուսիկ, ինքնիրեն ալ:

Ա՛լ կրնար մեռնիլ: Փրկութեան օրը իր աչքերը տեսած էին:

Անկէ եաքը ինչ եղաւը չգիտցաւ: Արդէն երկու ժամէ ի վեր չէր դիտեր՝ թէ ուր էր, ինչ կ'ընէր, ինչ կ'ըլլար: Ինքզինքը զուրսը՝ փողոցը գտաւ: Ամէնքը անեծքներու էին: Պատրիարք, Աբչամ, աշակերտ, ո՛չ ոք կ'երեւնար: Մոլեգնոտ, խռովախուժ բազմամբոխի մը մէջ կորսըւած էր: Թուրք զօրքերը վազնիվազ կուգային: Երկու Հայ, գլուխնին սուինով ներով չախչախուած, աչքերուն առջեւ ինկան: Ոստիկանները չորս կողմէն Հայերը կը բռնէին ու կը կապկպէին: Մէկ–կէնդրիկ իր թեւերէն ալ քաշքշեցին, կրծկին քանի մը բռունցք իջեցուցին, ու առանց բերանը բանալու առեն ձգելու՝ առին տարան: Մութ խուցի մէջ նետուեցաւ, ո՞ւր էր, ի՞նչ եղաւ, ի՞նչ պիտի ըլլար: Իրիկունը դուռը բացուեցաւ, հաց եւ ջուր տուին իրեն: Անանկ մնաց: Դուռը ոստիկան մը կայնած, ի հարկին զինքը դուրս կը հանէր ու ներս կը մտցնէր: Բերանը բացաւ հարցումներ ընելու.

– Սուս օղ կեավուր մը լսեց: Լռեց:

Երեք օր եաքը՝ յորեկ մը զինքն առին տարան: Մեծ սրահ մը մտաւ: Համազգեստով Թուրքեր նստած էին. սպարապետութեան դուռը, զինուորական ատեանին առջեւ էր: Անունը, մականունը ու ուրեղպայր ըլլալը հարցուցին: Երբ «Տոմուզ քէօյլիւ» պատասխանեց, դատաւորներէն մէկը տեղէն քիչ մը վեր բարձրացաւ, ուշադիր դիտեց, խնդաց եւ նախագահին ըսաւ.

– Սա անոնցմէ ըլլալու չէ, ես կը ճանչնամ:

Այն հարիւրապետն էր, որ օր մը գինուորներով Տէր Յուսիկին գեղէն անցնելուն, իրենց խող հրամցնող ռէսը տփած էր, ու Տէրտէրին տունը երթալով ճաշած էր հանդերձ «աւամնավարձ»ով: Մարդը պաշտօնի մէջ բարձրանալով Պոլիս եկած էր, ու հիմա ալ կ'անդամակցէր Հայերը դատող գինուորական ատեանին: Ցիչեց անցեալը, եւ ուզեց իր հին ծանօթին համբարեւել: Տէրտէրն ալ դայն ճանչցաւ եւ կռահեց որ ի նպաստ իրեն բան մը կ'ընէր: Նախագահը տոմուզգեղցիին խոժոռ դէմքով հարցուց, թէ որքան ատենէ ի վեր Պոլիս կը գտնուէր: Երբ գեղացին հէմուճուղ կէտտում պատասխանեց, դատաւորները սկսան խնդալ: Թէզբէրէն ուզեցին: Տեսան թէ արդարեւ Յուլիս 15–ի կիրակի առաւուն Պոլիս մտած էր. հետեւաբար չէր կրնար նոյն օրուան համար դատուիլ: Պատրիարքարան գտնուած ըլլալուն պարագային վրայ տեղեկութիւն առնելէ յետոյ, Տէր Յուսիկը անպարտ արձակեցին:

Տէրտէրը Պատրիարքարան գնաց: Գտաւ իր մէկ քանի աշակերտներն ու Արշամը, որոնք կարող եղած էին ճողոպրիլ: Խորհրդակցութիւններ ըրին: Համաձայնեցան որ Տէր Յուսիկ առեն մը Պոլիս մնայ, կազմակերպութեան գործին համար, իսկ վարժապետը երկիր վերադառնայ, հոն գործելու ծրագրով:

Օրթագեղի եկեղեցիին պանդուխտ քահանան մեկնած էր այդ օրերը: Տէր Յուսիկ Պատրիարքարանէն յանձնարարագիր մը այդ ժամը խրկուեցաւ: Իր բաղդէն, առաջին սպասաւորութիւնը եկեղեցին ծննդեան օրը ըրաւ: Յուլիս 15–ի օրուան տպաւորութեան ներքեւ միամիտ պարզութեամբ որոտաց «ադատութի՛ւն եղբարց մերոց»ը, որով թաղին միահեծան իշխան Հայրապետ էֆէնտիին հետ Օգոստոս 19–ի կիրակի օրուան ընդհարումը ունեցաւ:

Դ.

Եկեղեցւոյն ծննդեան յաջորդ չաբաթը ժամարարութեան տասնհինգօրեայ չրջանը Տէր Յուսիկինն էր: Կիրակի առաւ էֆէնտի ու ապնուաշուք ամէնքն ալ պահարանը իրենց տեղուանքը ըստ սովորականին բռնած էին: Պատարագը առանց միջադէպի կը վերջանար: «Ադատութիւն եղբարց մերոց»ը անլսելի անցած էր սպասաւորող քահանային հատածը բռնած ըլլալով ճիշդ այն րոպէին, երբ գերեվարեալ եղբայրներու համար առ Աստուած պաղատանք պիտի ուղարկէր: «Կեցո»ին՝ երբ տաճարը գրեթէ պարպուեցաւ, էֆէնտին դասը գնաց, պատարագուրին համար բարեացակամ տրամադրութիւններով: Կոչունքին օրը սեղանին վրայ անդրադարձած էր զարմիլին բացակայութիւնը: Անմիջապէս ժամը մարդ գրկած էր զանիկա բերելու համար, բայց չէին գտած: Խիզճ ըրաւ աղքատ քահանայի մը եղած այս գրկանքին համար: Նախորդ կիրակին, բարկութիւնը իջնելէ յետոյ, մտածած էր թէ վազայի Տէրտէրը չարակամ մէկը ըլլալու չէր. երկրէն նոր եկած միամիտ մը. Պոլսոյ, մանաւանդ Օրթագեղի քաղաքականութեանը անտեղեակ: Անցեալ չաբթուան չարիքը այս կիրակի գարմանել կ'ուզէր, ուստի, փոխանակ ամէն կիրակի օրուան սովորական մէկ ոսկիին, գրպանէն երկու ոսկի ժամուց հանեց եւ ափը պահեց:

Ժամարարը ձախակողմեան խորանին առջեւի աստիճաններէն յամրաքայլ վար կ'իջնէր «Որ օրհնես գայնոսիկ»ը արտասանելով հաստիկ, ձայնը յոգնած: Բայց այդ գրեթէ մարմրկող ձայնը մէկէնմէկ հոգի առաւ: Էֆէնտիին ականջներուն զնգակի սուլումի պէս բան մը գարկաւ. «Թագաւորաց քրիստոնէի՛ց եւ գինուորեա՛լ մանկանց նոցա»: Մեծ–աղան շմորեցաւ, գաւիթին դուռնէն արագաքայլ դուրս ելաւ, խռովեալ, երկու ոսկին ափը, եւ չունչը խորհրդարանը առաւ, դոչելով.

– Սա ի՛նչ փորձանք էր որ գլխուս եկաւ:

(Շար. 15)

(Շար. Ա. Էջէն)

չաւին մէջ։ Կ'ըսուի որ մերժեց միայն ա-նոր համար որ ան Թրքական հաստատութիւն էր։

Լիպարիտեան կը պատասխանէ որ լուր չունի այդպիսի առաջարկներէ։ Թուրքիոյ վերաբերեալ ամէն նիւթ իրմէ կ'անցնի, մինչդեռ ասանկ նիւթ մը իրեն չէ դա-յած, առաջին անգամ կը լսէ այդպիսի բան մը։ Բայց սխալ բան մը պէտք է ըլլայ։ Հաւանական չէ որ Թրքական հաս-տատութիւն մը մասնակցի ու Հայաստան մերժէ զայն։ Այս գործերով նախապէս կը զբաղէր Թեմման Տէր _ Պետրոսեան, որ մեռաւ։ Ան չարունակ Անգարա կ'երթար եւ կը քաջալերէր Թուրքիա _ Հայաստան առեւտրական գործառնութիւնները։

Թաւչանօղլու կը հարցնէ թէ Լիպա-րիտեան յուսալի՞ց է Թուրքիոյ այժմու կառավարութենէն, այս կառավարութի-նը բաւականաչափ ուժե՞ղ է որպէսզի կարենայ որոշումներ տայ այս մարզէն ներս։

Ո՛չ։ Լիպարիտեան չի կարծեր որ այս կառավարութիւնը կրնայ երկար մնալ իշ-խանութեան գլուխը։ Նոյնիսկ եթէ իշխա-նութեան գլուխը մնայ բանակին ու լաիք հանրային կարծիքի ազակցութեամբ, այնքան մեծ եռանդ պիտի վատնէ որ պի-տի չկարենայ ուժեղ կառավարութիւն մը ըլլալ։ Տկար կառավարութիւն մը օգտա-կար չի կրնար ըլլալ ոչ երկրին, ոչ ալ հոգատարածքին։ Թուրքիոյ նման երկիր-ներու մէջ ներքին քաղաքականութիւնը եւ արտաքինը միախառնուած են իրարու։ Հայաստանի, Ազրբէջանի ու Վրաստանի նման երկիրներու պարագան ալ նոյնն է։ Մինչդեռ Ամերիկայի ու Ռուսաստանի նը-ման երկիրներու մէջ ժողովուրդները մեծ կարեւորութիւն չեն ընծայեր արտաքին երկիրներու հետ եղած հարցերուն։ Կա-րեւորը Թուրքիոյ մէջ մնայուն ու ուժեղ կառավարութիւն մը ունենալն է։ «Ես պարտականութեան գլուխ գալէս առեղծ հինգ տարբեր Արտաքին նախարարներու հետ խօսակից եղայ» կ'ըսէ Լիպարիտեան։

Հարցազրոյցի ընթացքին խօսուած է նաեւ Էրպաքանի կառավարութեան կամ Ռուսաստանի քաղաքականութեան մա-սին։ Լիպարիտեան կը պատասխանէ որ Էրպաքան շատ ալ հետաքրքրուած չէր Հայաստանի հարցով։ Իր տպաւորութիւնն այն է որ ան Ազրբէջանի նկատմամբ ալ բաւականաչափ մօտիկութիւն չի զգար։ Գալով այն պնդումին թէ Ռուսաստան կը պաշտպանէ Հայերու շահերը, Լիպարիտ-եանի պատասխանն այն է որ այդ պնդու-մը անհիմն է։ Եթէ Ռուսաստան յայտնէ թէ զարթարագեան հարցը կը լուծուի մի-այն Ազրբէջանի հողային ամբողջականու-թեան հիման վրայ, այդ պարագային ի՞նչպէս կարելի է ըսել որ Ռուսաստան Հայերը կը պաշտպանէ։ Մեզի համար այդ յայտարարութիւնը Ազրբէջանի ի նը-պաստ ու հակահայ քաղաքականութիւն է։

ՄԱՄՈՒԼ

«LIBERATION» (6 août)

MATILD MANUKYAN, 83 ans,
REINE DES BORDELS ET
EX-PREMIERE CONTRIBUABLE
DE TURQUIE,
DEVENUE BIENFAITRICE

«Madame» d'Istanbul

Այս ճոխ խորագրին եւ Պոլսոյ «Տիկին»ին նկարին տակ, Թերթը չորս սիւնակներու մէջ կը ներկայացնէ Մաթիլդ Մանուկ-եանը, ծնած Պոլիս 1914 Օգոստոս 17_ին։ Կը նկարագրէ յարկաբաժինը Շիշլիի մըզ-կիթին մօտ, Պոլսոյ փայլը կոչնգուցած այս Փասիին ծոցը որու երկար առեն կապուած մնացած են Հրեաներն, Յոյներն ու Հայերը։ Անկէ ի վեր, անունք հեռա-ցած են Վոսփորի ափերէն։ Տիկինը մնա-ցած է եւ յիշատակներ դիզած։ Բոլորը, կը զբեն Մուսա Աքաէմիր եւ Մարք Սեմօ, կը յարգեն Թուրքիոյ այս առաջին հար-կասուն, որ կը հաստատէ._

«Ութ տարի, յաջորդաբար, տուրբերու մրցանիշը կոտրեցի, ապա կառավարու-թիւնը փոխեց օրէնքը, որովհետեւ շատեր կը խանգարէր որ խումբին գլուխը ըլլամ»։

Կը խորհրդանշէ ինչ որ բարեպաշտ պահպանողականները եւ իսլամապաշտ-

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

72_ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ, ԱՌ Ի ԳՆԱՀԱՏՈՒԹԻՒՆ

ԳԼԱՄԱՐ _ Տիկին Անահիտ Սանոս-եան 200 ֆր.։

⁂

ՓԱՐԻԶ _ Պ. Ս. Պենլեան 100 ֆր.։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Շաբաթ, Կիրակի
Նոյեմբեր 29 եւ 30

6ème Grande Braderie de Noël

–ՇԷՆ-ՓՐԱՆՍԱ–

«ՅԱՌԱՋ»Ի ընթացիկ ազդեցու սակագինը

Մահազդ	700	(844,20)
Հոգեհանգիստ	600	(723,60)
Շնորհակալիք	600	(723,60)
Հարսնիք--Նշանտուք	600	(723,60)
Ծնունդ	600	(723,60)

Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 20,60% Թէ·Վէ·Ա· (տե՛ս· փակագծի մէջ ընդհ· գու-մարը)։

Այս գիները կը վերաբերին մէկ ան-գամ հրատարակելի ազդերու, Մին-չեւ Մէկ Քառորդ Սիւնակ (25 տող) մահազդներու պարագային եւ 1/8-րդ (12-13 տող) մնացեալին։

Առեւտրական եւ այլ ծանուցումնե-րու համար, դիմել Թերթին Վար-չութեան։

ներն կ'ատեն։ Ինք իր անկորնչելի հաւա-տարմութիւնը կը ցուցաբերէ Աթաթիւրքի լայիք սկզբունքներուն։ Երիտասարդ տա-րիքին քերթուածներ ալ ձօնած է անոր։ Հայ, վերջին ներկայացուցիչներէն մէկն է այդ ծաղկուն համայնքին, դարուս սկիզբի ջարդերէն առաջ։ Աւելին, ծայ-րայեղներուն համար «Պոլսոյ բոզանոց-ներուն թագուհին է»։ Ցաճախած է կաթո-ղիկէ Քոյրերու Ֆրանսախօս Սէն _ Պընուա վարժարանը։ Կ'ըսէ թէ ինք միայն պատեր կը վարձէ, նպարավաճառատուն, ապահո-վագրութեան գրասենեակ թէ հանրատուն, նոյն բանն է ինծի համար։ Ինք լաւ կա-րուհի եղած է։ Ամուսնացած է Հայու մը հետ։ Կարի խանութ մը բացած է Փերա Փալասի մօտ, ապա դիպուածով ձեռքը անցած է մատակարարութիւնը չէնքի մը որու գեռնայարկը հանրատուն մը կար։ Եկամուտի իր յայտարարութենէն չի գեղ-չեր իր նուիրատուութիւնները, առար-կելով որ այդ պարագային նուէր ընողը ինք չըլլար այլ՝ Պետութիւնը։ Արդէն, այդ դրամը գերեզման պիտի չառնիմ կ'ըսէ։ Տղայ մը եւ երեք թոռ ունի։ Իս-կական հաճոյքը դրամը բաժնելն է։ «Օս-մանեան շրջանէն կուգամ, կ'ըսէ, երբ հարուստները կարգ մը սկզբունքներու կը հաւատային եւ միայն չտեսներ չէին։

Ամէն կէսօրէ վերջ, դուռը կը բախեն օդնութիւն խնդրելով։ Առատաձեռն է, կուտայ համալսարաններու, հիւանդա-նոցներու, Խոիրնէէ հաշմանդամներու հաստատութեան, դպրոցներու, արհեստի կեդրոններու, բայց, խանգարող կին մը կը մնայ։ Երկու տարի առաջ, ձեռնա-ռումբ մը նետուեցաւ իր կառքին վրայ, վարորդը եւ թիկնապահը սպաննուեցան։ Յայտնի չէ թէ թիրախը ինք էր թէ թիկ-նապահը, որ շատ գեղ պիտէր, Թ. Զիլ-լէրի ամուսնոյն համար աշխատած ըլլա-լով։ Ոճրագործը ձերբակալուած էր, բայց չէր խօսած։

— ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ —

ՇԱՒԻՒ Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Շաւիւլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկե-ղեցւոյ մէջ, Աստուածածնի վերափոխման պատարագ կը մատուցուի Կիրակի, Օգոս-տոս 17, առաւօտեան ժամը 10_ին։

Կը պատարագէ ու կը քարոզէ՝
ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՔՀՆՑ. ԹՈՇՃԵԱՆ

Ս. ՅԱԿՈԲ - ԼԻՈՆ

Կիրակի, Օգոստոս 17, ոօն է Սուրբ Աստուածածնի։

Այս առթիւ Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Ե-կեղեցւոյ մէջ հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի։

Օրուան պատարագը կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ՝

ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ՋԱՔԱՐԵԱՆ
Հայր. Պատուիրակի Փոխանորդ
Լիոնի եւ Շրջակայից

ՎԱՒԱՆԱ Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Ուրբաթ, Օգոստոս 15, ժամը 10_ին հանդիսաւոր պատարագ եւ աւարտին հո-գեհանգստեան պաշտօն կը մատուցուի ամբակածութեան եւ պատերազմի բոլոր նահատակներու հոգւոց համար։

ՄԱՐՍԷԼ ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՑՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Տօն
Վերափոխումն Սուրբ Աստուածածնի
«ԽԱՂՈՂՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ»
Կիրակի, Օգոստոս 17
Մարսէյլի Սրբոց Թարգմանչաց
Մայր Եկեղեցւոյ մէջ
Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8·30_ին։
Հանդիսաւոր պատարագ ժամը 10_ին։
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՃԼԻՃՃԵԱՆ
Հայրապետական Պատուիրակի Փոխանորդ
Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց
Պատարագի ընթացքին կը կատարուի «Օրհնութիւն Խաղողոյ» աւանդական ա-րարողութիւնը։

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ ՊԵԼՃՈՆԹԷՆԻ ԿԱՅԱՆ

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ԵՒ ԽԱՂՈՂՕՐՀՆԷՔ

ԿԻՐԱԿԻ, ՕԳՈՍՏՈՍ 10 ԺԱՄԸ 11ԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

ՃՈԽ ՊԻՒՖԷ _ ՔԵՐՄԷՍ
ՀԱՆԴԷՍ ԿԱՅԱՆԻ ԵՐԱԽԱՆԵՐՈՒ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ

Սիրով հրաւիրուած են ծնողքներն ու բարեկամները

L'ASSOCIATION ARMENIENNE
D'AIDE SOCIALE

vous invite

Vendredi 15 Août

FETE CHAMPETRE DU HOME ARMENIEN

107, avenue Maréchal Lyautey — SAINT-RAPHAEL

10h : Messe Solennelle Chapelle Saint-Jean
Suivie de la traditionnelle Bénédiction du Raisin

A partir de 12h30 : Bar, Buffet de Spécialités Arméniennes

15h30 : Spectacle de danse par les enfants d'Arménie

ANIMATION ASSUREE L'APRES-MIDI PAR
MARTEN YORGANTZ

RESERVATION : 04. 94. 19. 51. 50.

Imprimé sur les presses du Journal «HARATCH» 83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935 SIRET : 51027317 A R.C. Paris

ՈՒՐԲԱԹ
ՕԳՈՍՏՈՍ 8
VENDREDI
8 AOUT
1997

LE NUMERO : 5,00 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL.: 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 1·100 Ֆ· — Վեցամսեայ : 560 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 1·400 Ֆ· (ամէնօրեայ առաքում)
1·250 Ֆ· (շաբաթաթերթ առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ·

ՀԱՅԿ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 19·175 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 73e ANNEE — N° 19.175

ԵՐԵԻԱՆ ԵՐԿԱՕՍՈՒԹԻԻՆ Կ'ՈՒԶԷ ԱՆԳԱՐԱՅԻ ՀԵՏ

Կ'ԸՍԷ Լ. ԹԱՎՇԱՆՕՂԼՈՒ

Ժ. Լիպարիտեանի հետ ունեցած հարցազրոյցին հրատարակութենէն ետք, «Ժամուրիյէթ»ի աշխատակիցը կուտայ այլ տպաւորութիւններ. —

***

Թավշանօղլու կը դիէ որ Երեւանի մէջ իր բոլոր խօսակիցները զրեթէ նոյնը ըսած են. «Կ'ուզենք որ յարաբերութիւնները բնականոն դառնան Թուրքիոյ հետ: Ասիկա ժամ առաջ պէտք է իրականանայ: Այսոր համար ալ որեւէ նախապայման չունինք»: Անոնք 1915–ը իրենց յիշողութենէն սրբած չեն, բայց Անգարայի հետ յարաբերութիւնները 1915–էն կախեալ չեն պահել: Կը յիշեցնեն որ Սահմանադրութենէն ջնջած են 1915–ի վերաբերեալ յօդուածը;

Անգարա հինգ տարիէ ի վեր տնտեսական չրջափակում կը կիրարկէ Երեւանի դէմ: Պատճառը զարթարազեան պատերազմն էր: Այսօր զէնքերը լռած են: Բայց Անգարա, էթնիք պատճառաբանութիւնով եւ 1915–ի անսրբելի հետքերուն պատճառաւ Ազրբէջանին նեցուկ կը կանգնի:

Միւս կողմէ Ղարաբաղի մէջ այլեւս զրծնականապէս պետութիւն մը կայ: Հակառակ անոր որ քաղաքական կարգավիճակը տակաւին յստակ չէ, Ղարաբաղ կը պատրաստուի Սեպտեմբեր 1–ին նախագահական ընտրութիւն կատարել:

Արհրդային Միութեան յաջորդող անկախութիւնը, Ազրբէջանի հետ պատերազմը, տնտեսական չրջափակումը, բերնական հարստութիւններու սակաւութիւնը պատճառ զարճած են որ Հայաստան տապալի չատ լուրջ չբաւարարութենէ մը: Հաչերը, որոնք տակաւին մինչեւ անցեալ տարի տառապած էին ելեկտրական տագնապէ, ջուրի տագնապէ, վառելանիւթի չղոյութենէ, հիմա գոհ են որ յաղթահարած են այդ հարցերը: Բայց ասիկա մխրճանկած գոհունակութիւն մըն է: Ամսական միջին եկամուտը 10 — 15 տոլար է եւ եթէ հարցուի թէ ի՞նչպէս կ'ապրին այդ զրամով, անոնք կը պատասխանեն որ զարտաւր են միաժամանակ քանի մը տեսակ զործ տեսնել: Անոնք կը պատասխանեն որ «Սփիւռքէն ալ կարեւոր քանակութեամբ զրամական օժանդակութիւն կը հասնի»:

Հակառակ Անգարայի կողմէ ի զործ զրուած տնտեսական չրջափակումին, չուկաներու վրայ առատ քանակութեամբ քրքական ապրանք կը ծախուի: Եթէ հարց արուի, թէ այդ ապրանքները ի՞նչպէս կուգան հոս, Հայերը կը պատասխանեն որ անոնք Հայաստան կը հասնին Վրաստանի ու Իրանի վրայով: Կարգ մը թուրք զործարարներ ալ Վրաստանի վրայով զործակցութեր են Հայաստանի հետ առեւտուրը: Հայերը կը խոստովանին որ այդ թուրք զործարարներն ալ կարեւոր նպաստ մը ունին:

Թավշանօղլու կը զրէ որ ժողովուրդին չբաւարարութիւնը ցնցիչ է: Այս չբաւարարութեան հետեւանքով կայ նաեւ առողջապահական հարց մը: Առողջապահական զրութիւնը տակաւին հաստատուն չէ: Ցաւալի է որ քիչ է թիւը բժիչկներուն, առանձնաբոյժերուն: Ուչադրութիւն կը զրաւէ որ բոլոր Երեւանցիները ընդհանրապէս կը տառապին ակռայի անհանգստութիւններէ:

Ապա, Լ. Թավշանօղլու կ'անդրադառնայ լրագրողներու հետ իր հանդիպումին որու արձագանգած էին Օգոստոս 5–ի մեր թիւով, աղբիւր ունենալով «Արմէնփրէս»ի տեղեկատուութիւնը: Հակառակ կարգ մը կրկնութիւններու կուտանք նաեւ թուրք լրագրողին տարբերակը:

Ապա Լէյլա Թավշանօղլու կը սկսի նկարագրել հայաստանցի լրագրողներու հետ իր մէկ հանդիպումին մանրամասնութիւնները, որոնց մէջ ունի նաեւ քննադատութիւններ մէկ — երկու լրագրողի նկատմամբ: Ցօդուածագիրը կը զրէ որ երբ Երեւան կը գտնուէր, ուզեց տեսակցութիւն մը ունենալ քանի մը լրագրողներու հետ եւ լսել թէ ի՞նչ վիճակի մէջ է հայաստանեան մամուլը: Ժամադրութիւն մը տրուեցաւ: Բայց երբ «Արմէնփրէս»ի զրասենեակը գնաց, տեսաւ որ ընդարձակ սրահ մը պատրաստուած էր եւ ժողովը ստացած էր ընդհանուր մամլոյ ասուլիսի երեւոյթ: Լրագրողները հարցումներ ուղղեցին, ինք ալ պատասխանեց որ ինք ալ կը փափաքի որ երկու երկիրներու միջեւ յարաբերութիւնները բնականոն դառնան: Գագիկ Մարտոյեան անուն լրագրող մը իրեն ուղղեց սա անսովոր հարցումը. «Դուք արդարութեան պաշտպան կը կանգնի՞ք եթէ Հայաստանի բանակը օր մը չարժման անցնի Թուրքիոյ կողմէ զրաւուած հայկական հողամասերու ազատագրման համար»: Թավշանօղլու ապչէս պատասխանեց այս հարցումին:

«Ես մէյա պատերազմներու դէմ եղայ, միշտ ալ պաչտպանեցի այն տեսակէտը թէ երկիրները իրենց հարցերը պէտք է լուծեն խաղաղ ու հաչտարար միջոցներով; ճիշդ նոյն պատճառաւ քննադատեցի նաեւ 1974–ի Կիպրոսի միջամտութիւնը»:

Յաջորդ օր Հայաստանի թերթերը զրեցին հետեւեալը.

«Թուրք լրագրողը արդարութիւնը պիտի չպաչտպանէ եթէ Հայերը ուզեն ազատագրել իրենց Հայրենիքը»:

Լէյլա Թավշանօղլու այս զրուագը պատմելով կ'ընէ հետեւեալ խորհրդածութիւնները.

Ցայտնի է որ տակաւին ազդեցիկ են կարգ մը ազգայնապաչտ տարրեր, որոնք Թուրքիոյ նկատմամբ մեղմ քաղաքականութեան մը կողմնակիցներէն կը տարբերին: Մամլոյ ասուլիսին ներկայ էին նախկին Իսթանպուլցի մէկ քանի լրագրողներ, որոնք թէ՛ համահայրենակից ըլլալու, եւ թէ պաչտօնակից ըլլալու հանգամանքով, չանացին մեղմացնել կացութիւնը:

Եթէ կարճ ըսել պէտք ըլլայ, հակառակ կարգ մը հակազդեցութիւններու, Հայաստանի մէջ տիրապետող մտայնութիւնն այն է թէ յարաբերութիւնները պէտք է բնականոն դառնան, հին վէրքերը պէտք է փակուին եւ պէտք է փոխարարձ հասկացողութեան մթնոլորտ մը հաստատուի:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԹՈՒՐՔԻԱ-ԵԻ ԿԻՊՐՈՍ ՄԻԱՍՆՈՒԹԵԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ ՍՏԵՂԾՈՒԱԾ

Թուրքիոյ եւ Կիպրոսի համարկումին առաջին քայլը կը նկատուի միասնութեան այն խորհուրդը որ հիմնուեցաւ Օգոստոս 6–ին Լէֆքոչայի մէջ, Թուրքիոյ եւ «Հիւսիսային Կիպրոսի Թրքական Հանրապետութեան» Արտաքին Նախարարներուն կողմէ: Նախապէս ալ երկու երկիրները, Յունուար 20–ին եւ Յուլիս 20–ին, միասնական յայտարարութիւններով համքաղաքական համարկումի նպատակ յայտնած էին:

Համաձայնութիւնը պատասխան մը կը նկատուի Կիպրոսի Եւրոպական Միութեան անդամակցութեան բանակցութիւններուն, որոնց կ'ընդդիմանայ Անգարա, պահանջելով որ աւելի առաջ օրակարգի նիւթ ըլլայ Թուրքիոյ անդամակցութեան հարցը: Պահանջը որ միշտ կը մերժուի Եւրոպայի կողմէ:

Օգոստոս 6–ին ստորագրուած համաձայնագիրը որուն առաջին յօդուածը կը վերաբերի միասնութեան Խորհուրդին ըստ տեղւոյն, կը նախատեսէ միասնական գործունէութեան տնտեսական, ապահովութեան, արտաքին քաղաքականութեան գործունէութիւն տնտեսական, ապահ մէջ:

Նոր համաձայնութիւնը հինգ օրով կանխած է Կիպրոսի մասին յոյնեւթուրք տեսակցութիւնը որ տեղի պէտք է ունենար Զուիցերիոյ մէջ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՍՐԱՑԼԻի գործադրած չրջափակումը, Յուլիս 30–էն ի վեր, չատ նեղ կացութեան մատնած է Պաղեստինցիները: Սննդամթերքի մէկը կ'ըսէ թէ ոճրափորձի նախօրեակին, Իսրայէլացիք խոստացած էին արտօնագիր մը տալ իրենց որպէսզի Այսյորդանանէն Գազա երթան, անկէ ի վեր արտօնագիրը չեն տար: Կացութիւնը չատ ծանր է, չորս օր է 120 հազար Ֆըլանք արժոդութեամբ զեղօրայք կը մնայ Թել — Ավիվի օդակայանը, բաժանումով դրաղող գործատիրոջ օդակայան երթալու արտօնագիրը ձեռքէն առնուած է: Այս կացութեան մեղմացման համար, Ցորդանանի թագաւորը պահաժառանգ իչխան Հասանը ղրկած էր, որպէսզի Պաղեստինցիներու դատը պաչտպանէ Նեթանիահուի մօտ, բայց այս վերջինը անպիղող մնացած է: Ան կը մեղադրէ Պաղեստինեան իչխանութիւնը որ չի կատարեր իր պարտականութիւնը ահաբեկչութեան դէմ պայքարելու համար: Զի վարանիր նոյնիսկ զայն բաղդատելէ՝ «Իրանի, Իրաքի, Լիբիոյ նման ահաբեկչական վարչակարգերու»: Իսրայէլ կը մերժէ նոյնիսկ Պաղեստինցիներուն վերադարձնել չուրջ 400 միլիոն Ֆրանքի գումար մը, սակերու փոխանցման չրջափուլին մէջ, զոր կը պարտի եւ որ պաղեստինեան պիւտճէին դլխաւոր աղբիւրն է:

ՏՈԼԱՐի յարաճուն բարձրացումը կը նպաստէ Ֆրանսայի արտածումներուն, բայց պատճառ է նաեւ որ մինչեւ ամսու վերջ յաւելում մը նախատեսուի վառելանիւթին լրայ, որ առնուազն 10 սանթիմի կրնայ հասնիլ լիթր գլուխ: Օգոստոս 6–ին, փարիզի մէջ տոլարը 6,37–ի բարձրացած էր:

ՏԱՂՍՏԱՆ անհետացած չորս Ֆրանսացիներու (անդամ մարդասիրական էֆիլիպր կազմակերպութեան) հետքը չէ գտնուած: Չէչէնիոյ առեւանգումները սահմաններէն դուրս ելած են, արեւմտեան կողմը՝ Ինկուչիա եւ արեւելեան կողմը՝ Տաղստան: Չէչէնիոյ մէջ, սակայն, այլ ամբաստանութիւններ կան: Անոնք կը մեղադրեն ռուսական գաղտնի սպասարկութիւնները եւ տեղական իրենց դործակալները, որոնց նպատակն է ճախողեցնել արեւմտեան որեւէ ներդրում եւ կործանել տնտեսութիւնը, բայց նաեւ Թուրք գաղտնի սպասարկութիւնները որոնք կ'ուզեն արգելք հանդիսանալ որ Կասպից ծովու քարիւղը ռուս — չէչէնական ճամբէն անցնի: Այդ ձեւով նպաստած կ'ըլլան Թրքական ուղեգիծին:

ԿՈՒԱՄի ամերիկեան կղզիին օդակայանին մերձաւոր անտառին մէջ չախչախուած օդանաւին վերապրողներու թիւը միայն 27 է եւ անոնք ալ չատ ծանր այրուածքներէ կը տառապին: 254 ճամբորդներուն մնացեալին դիակներն իսկ դժուար կը յայտնաբերուին:

ՖՐԱՆՍԱՑԻ դրեթէ բոլոր չրջանները վոճիրին կներու թատերաբեմ են քանի մը օր է եւ կ'ըսուի թէ մինչեւ չաբթու վերջ, կացութիւնը պիտի չբարելաւուի: Փարիզեան չրջանն ալ խնայուած չէր եւ հրշեջները պարտաւորուեցան հարիւրաւոր միջամտութիւններ ընել:

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Օգոստոս 6 / 7)

ՎԵՑ ԱՄՍՈՒԱՆ ՄԷՋ 564 ՀՐԴԵՀ

Տարուան առաջին կիսամեայքին 564 հրդեհ արձանագրուած է· 216–ը Երեւանի մէջ: Շնորհիւ առնուած միջոցներու, այդ թիւը անցեալ տարուընէ 62 նուազ է: Հրդեհներու պատճառած վնասը եղած է 43 միլիոն 6 հազար դրամ: Մարդկային զոհերու թիւը 33 է· անցեալ տարի նոյն ժամանակաչրջանին եղած էր 18: Հրդեհներու մեծ մասը ծագած է բնակարաններէ:

***

ԱՐՄԱԻԻՐԻ ՄԱՐԶԸ ԿԱՐԿՏԱՀԱՐ

Օգոստոս 5–ին ժամը 19— 20–ին Արմաւիրի, Վաղարչապատի, Բաղրամեանի չարք մը զիւղերուն մէջ զօրաւոր կարկուտ մը մեծ վնաս պատճառած է պարտէզներուն, բանջարանոցներուն:

***

ՏԱՈՒՇԸ 155·601 ԲՆԱԿԻՉ ՈՒՆԻ

Տաուշի բնակչութեան թիւը տարուան վեց ամսուան ընթացքին 426 հոգի աւելցած է, 155·601–ի հասնելով: Այդ չրջանին ծնած է 1085 երախայ, մահացած՝ 599 հոգի: Նախորդ տարիէն 66 նուազ են ծնունդները, իսկ մահերը՝ 141:

ԼՂՀ-Ի ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱՒՕՐԵԱՑԷՆ

Այս օրերուն երբ նախագահ Ալիեւի Միացեալ – Նահանգները այցը աւելի քան երբեք այժմէականացուցած է Ղարաբաղի լուծման հարցով Մոսկուայի ու Երեւանը թիրախ առնող ճնշումները, ԼՂՀ Ազգային Ժողովի նախագահ Արթուր Թովմասեան կը չեշտէ անկախ պետականութիւն ունենալու անհրաժեշտութիւնը: Երիտասարդ (ծնած 1962) այս դէմքը այդ պաշտօնին վրայ կը գտնուի 1996 Մարտ 12–էն ի վեր. մասնագիտութեամբ բնագէտ – ուսուցչագէտ է:

Իրեն հետ «Ազգ»ի (Յուլիս 25) Մոսկուայի թղթակից Վահրամ Ազատեանի կատարած հարցազրոյցը կը ծանօթացնէ ԼՂՀ Ազգային Ժողովին աշխատանքը, հարցերը, որոնց մասին շատ չի խօսուիր ընդհանրապէս, նախընտրարար քաղաքական զարգացումներու արձագանգող լրատուիւններու կողմէ:

Զրոյցին առաջին տողերէն զգալի կ'ըլլայ որ Ղարաբաղի իշխանութեան գլխաւոր մտահոգութիւնն է անկախ պետականութեան կայացումը: Այդ նպատակին ուղղութեամբ, վերջին երկու տարուան ընթացքին օրէնսդրական աշխատանք կատարուած է ու օրէնքները գործարկուած են: Ա. Թովմասեան կ'ըսէ թէ իր նախագահութեան 16 ամսուան ընթացքին 100–էն աւելի եղած է անոնց թիւը: Անոնցմէ կ'առանձնացնէ նախագահի ընտրութեան, անհատ ձեռնարկատէրերու, ծայրատիճան աղքատ ընտանիքներու օժանդակութեան եւ լեզուի մասին օրէնքները. այս բոլորը կը բերին 1991 Դեկտեմբերը 10–ի անկախութեան հանրաքուէին արդիւնքներէն: Հետաքրքրական է կարդալ որ ԼՂՀ–ի պետական լեզուն հայերէնն է, բայց պետական ուշադրութեան եւ պաշտպանութեան առարկայ են փոքրամասնութիւններու լեզուներն ալ ու արգելեան բարբառը. այս վերջինը ոչ միայն բազմութիւններու, այլեւ քաղաքական դէմքերու, մշակոյթի մարդոց առաջին լեզուն է նաեւ պաշտօնատուներէ, դրասենեակներէ ներս: Հանրապետութիւնը կը խրախուսէ նաեւ միջազգային յարաբերութիւններու մէջ անոր գործածութիւնը, գիտական ուսումնասիրութիւնը եւ անով ազգագրական հաւաքածոներու հրատարակութիւնը:

Ինչ կը վերաբերի օրէնքներու մշակումի մարդին, Վ. Աղաջանեան դիտել կու տայ որ իշխանութեան օրէնսդիր եւ գործադիր ճիւղերուն միջեւ յաճախ տարակարծութիւն կը ծագի: Ա. Թովմասեան տիկա արտակարգ, կամ անբնական բան չի նկատեր: Քաղաքակիրթ աշխարհին յատուկ երեւոյթ է: Կը չեշտէ կարեւորը թէ «ԼՂՀ օրէնսդիր եւ գործադիր մարմիններուն միջեւ ռազմավարական հարցերում տարակարծութիւն չկայ: Դրանք երբեմն առաջանում են մարտավարական որոշ հարցերում որոնք հարթւում են ԼՂՀ Ազգային Ժողովի նիստերի ընթացքում կամ հանրապետութեան նախագահի մի–ջոցով որ հաւասարակշռող ուժ է իշխանութեան երկու ճայրերի միջեւ»: Կ'աւելցնէ թէ ազգային – ազատագրական պայքարի «թերեւս ամենապատասխանատու փուլ»ին, նման տարակարծութիւն անթոյլատրելի կը նկատէ:

ԼՂՀ տակաւին սահմանադրութիւն չունի. կայ յատուկ յանձնաժողով մը որ գայն մշակելու գործով կը զբաղի: Յանձնաժողովին նախագահը հանրապետութեան նախկին ղեկավար Ռ. Քոչարեանն է, տեղակալը՝ ինք: Կ'ըսէ թէ հարկաւոր կը նկատէ զարգացած պետութիւններու եւ Հայաստանի սահմանադրութիւններուն ուսումնասիրութիւնը որպէսզի կարելի ըլլայ գտնել պատշաճեցնել ԼՂՀ–ի անկախացման ձգտումներուն: Այդ առաջին սահմանադրութեան մէջ պէտք է արձանագրուած ըլլան դերի չխառնուիլ ներքին գործերուն, ինչպէս նաեւ ինքնորոշման իրաւունքի ճանաչում:

Հայկական Ղարաբաղի ՍԻՒՆԱԿՆԵՐ՝

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱԼԷՊԷՆ ԻՆՉ ՈՐ ԿՐՑԱՆՔ ՏԵՍՆԵԼ

Հալէպ Սուրիոյ հայադրոշմ եւ հայաբոյր քաղաքն է: Պատմող եւ չնչող քաղաք մը:

Պատմող՝ որովհետեւ նախ Սուրիան պատմական Ասորիքն է: Հին աշխարհի սիրտը: Հոն ուր պարսկական, հելլէնական, հռոմէական, բիւզանդական, արաբական, թուրք օսմանեան քաղաքակրթութիւնները իշխած, անցած ու հետքեր ձգած են: Եւ այդ ժողովուրդներուն հետ Հայերը կապեր ունեցած են, որպէս անկախ պետութիւն կամ ենթակայ զանգուած: Հալէպի մէջ, 14–րդ դարուն իսկ կան վկայութիւններ Հայոց ներկայութեան:

Չնչող՝ որովհետեւ յատկապէս կարդ մը թաղերուն մէջ համայնքին կեանքը խիտ է: Դարերու խորերէն կտակուած ազգային աւանդները, բարքերը չատ չեն ժամգունած: Կրած են անուշտ ժամանակին մաշումը եւ պատշաճեցումները: Եկեղեցական, ազգային, կրթական կառոյցները սիրական դեր կը խաղան: Բազում միութիւնները, երիտասարդական չարժումները, մարզական ակումբները, մշակութային հաստատութիւնները, բարեսիրական եւ ընկերային կեդրոնները համախմբող եւ խրախուսող գործօններ են:

Այսօր, հայկական Հալէպը լոկ անցեալ մը չէ: Անցեալ յուշող «երազային» քաղաք մը չէ: Այլ ապրող եւ գործող զարկերակ մըն է, թեկուզ ինքնամփոփ, իր վրայ քաշուած. ինչ որ կը բացատրուի երկրի քաղաքական եւ կրօնական իրավիճակով:

Անկարելի է յօդուածի մը երկու, երեք նեղ սիւնակներու մէջ ներկայացնել Հալէպի հայ դաղութի ընդհանուր պատկերը, այսօր: Արդէն խակ, այնքան ալ անհրաժեշտութիւնը չենք տեսներ քանի մեր ընթերցողները յաճախ լրագրեակ են Հալէպի հայ կեանքի կարեւոր անդրադարձներուն հալէպարնակ «Յառաջ»ի աշխատակից Լեւոն Շառոյեանի չահեկան թղթակցութիւններով եւ յօդուածներով: Նաեւ ոչ ամբողջական համայնապատկեր մը պիտի ըլլար քանի չկրցանք ըլլալ հաւատարապէս իւրաքանչիւր յարանուանութեան մօտ, իւրաքանչիւր «հոսանքի» մօտ:

Մեր այցելութիւնը հայկական Հալէպ ակաւ եւ վերջացաւ Նոր Գիւղ կոչուած թաղամասով: Հինէն հայակեդրոն եւ հայախօս թաղամաս մը որ այսօր եւս կը հաշուէ հազարաւոր Հայեր: Ժողովուրդը կ'ապրի առաւելաբար «խճողուած» նեղ փողոցներու յարկաբաժիններուն մէջ ուրոնց գետնայարկը ընդհանրապէս խանութ կամ արհեստանոց է: Հայատառ ցուցատախտակներ, առեւտրական եւ այլ պղպեր, հայկական երաժշտութիւն երբեմն խառնուած այլ եղանակներու կը դունաւորեն փողոցները:

Նոյն շրջանին մէջ, նոյն փողոցին մէջ, քով քովի պատով մը, պարտէզով մը կամ բակով մը միայն իրարմէ կը բաժնուին Քարէն Եփէճ Ազգային Ճեմարանը, Հայկական մանկապարտէզը, Սահակեան Ազգային վարժարանը իր մանկապարտէզով եւ նախակրթարանով, Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցին: Ճիշդ դիմացը այս չարքին կան բազմայարկանի եւ լայնատարած չէնքեր կոչուած՝ Կիլիկիա, Արցախ, Օշական որոնք սեփականութիւնն են Բերիոյ Թեմի Հայոց Առաջնորդարանին: Յարկարաժինները մատչելի վարձքերով կը տրուին առաջնահերթութեամբ երիտասարդ զոյգերու կամ այլ ընտանիքներու որոնք դէմ յանդիման են նիւթական դժուարութիւններու: Ոչ չատ հեռու կը գտնուի Հայ Կաթողիկէ Եկեղեցին իր Առաջնորդարանով եւ Անարատ Յղութեան Հայ Քոյրերու վարժարանով: Նոյնպէս՝ Մեսրոպեան վարժարանը, Ս. Գէորգ Եկեղեցին, Շատախ Օղնութեան Տունը ... եւ Հայ Օղնութեան Միջի դարմանատունը ուրկէ սկսաւ մեր առաջին չփումը, հանդիպումը հայկական Հալէպի հետ:

1919–ին հիմնուած, վաւերացուած 1931–ին Սուրիահայ Օղնութեան Միջը (Մ.Օ.Մ.) Հալէպի մէջ կը գործէ երեք մասնաճիւղերով՝ Անի, Նայիրի եւ Սեւան ու կը հաշուէ չուրջ հազար հինգ հարիւր անդամուհի: Կը ծաւալէ բարեսիրական, կրթական, դաստիարակչական, ազգային, մշակութային, առողջապահական գործունէութիւններ որոնց պսակը կը կազմէ ընկերա – բժշկական կեդրոնը:

Հարիւր եօթանասուն մեթր քառակուսի ազդապատկան հողաշերտի մը վրայ կառուցուած է չէնք մը եօթը մակարդակով: Պաշտօնական բացումը կատարուած է 1987–ին, ձեռամբ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Գարեգին Բ. Կաթողիկոսին: Շէնքը օժտուած է վերելակով, կեդրոնական ջեռուցիչի դրութեամբ: Կեդրոնը կը պարփակէ արդիական սարքաւորումներով բժշկական, առողջապահական հինգ ծառայութիւնները՝ ատամնաբուժարան, ակնաբուժարան, մանկային մասնագիտական բաժին, կանացի հիւանդութիւններու մասնագիտական բաժին եւ ներքին մասնագիտական բաժին: Կը պատսպարէ նաեւ մանկամսուր մը: Ունի ձեռարուեստի եւ կարուձեւի աշխատանոց եւ վաճառատուն:

Մեր խումբը դիմաւորուեցաւ, ընդունուեցաւ եւ հիւրասիրուեցաւ տնօրէնութեան կողմէ: Տիկին Հռիփսիմէ Կանեան ըրաւ ներկայացումը կեդրոնին: Սեդա Սիմոնեան անդամ Մարսէյլի ԸԲ–ժշկական Ա.Մ.Ա.Ֆ. Միութեան, այս վերջինին կողմէ նուիրեց դեղօրայք, բերուած Մարսէյլէն եւ չուրջ երեսուն հիմք հազար Ֆրանքի արժողութեամբ:

Այլ թաղամասի մը մէջ, «վիլլա»ներու մկրտուած թաղամասը այցելեցինք «Սրբոյ Մանուկեան» ժողովրդային Տունը: Եռայարկ պատկառելի չէնք մը, առատ նեբքնայարկով, գետնայարկով եւ տասնեակով: Օժտուած է վերելակով, կեդրոնական ջեռուցիչի եւ զովացուցիչի դրութիւններով: Ներքնայարկին մէջ է մարմնամարզի սրահը, ապատանեարանը, մըթերանոցը եւ մատակարարումի պվհատը խոհանոցը՝ հագի վտուով, սառնարան սենեակով ու լրացուցիչ մասերով:

Գետնայարկը ընդարձակ սրահ մըն է «Սպիտակ», երեք հարիւր հոգինոց: Առաջին յարկը «Լեւոն Շանթ» մշակութային սրահն է, կողքին տեղաւորուած «Քրիստափոր» գրադարանը: Երկրորդ յարկը գեղեցիկ սրահ մը, հինգ հարիւր հոգինոց, «Անի» ճաշարան: Իսկ տանիքը «Այգեստան» գալար կոչուած, նորէն ճաշարան մըն է, ամառուան ճաշարան ուր անցուցինք հաճելի երեկոյ մը: Այս Տունը գործածութեան մէջ է իր բոլոր բաժիններով 1990–էն ի վեր: Այս հայահոծ թաղամասին մէջ կայ նորակառոյց, 1983–ին, եկեղեցի մը՝ Ս. Աստուածածին, սրահ–ներքնայարկով մը բեմական եւ լրացուցիչ յարմարութիւններով եւ ընդարձակ շրջափակին մէջ երկու աղբիւրներ:

Պոստան Փաչա թաղամասին մէջ կը գտնուի Հ.Մ.Ը.Մ.–ի մարզաւանը: Հ.Մ.Ը.Մ.–ը Հալէպի մէջ ծնունդ առած է 1925–ին եւ ցայսօր կը չարունակէ իրեն վերապահուած առաքելութիւնը: Մարգաւանը կ'ընդգրկէ գանազան դաշտեր՝ թենիսի, ձեռնագնդակի, պասքէթպոլի. ինչպէս նաեւ փակ մարզադաշտ, լողատան, խրոխճանքի սրահ եւայլն ... եւ պարտէզ մը ուր ժողովուրդը կը հաւաքուի եւ կրնայ նոյնիսկ ճաշել:

Իսկ, Սալիպէ թաղամասին մէջ կը գտնուի Սուրբ Խառամնից Մանկանց Մայր Եկեղեցին ուր անցեալին եղած է Կաթողիկոսական Եկեղեցի ուր կատարուած են եպիսկոպոսական եւ կաթողիկոսական ձեռնադրութիւնները եւ սրբալոյս Միռոնի օրհնութիւնները (1849 եւ 1923–ին): Եկեղեցին ունի երեք զվնաւոր խորաններ վերակառուցուած վերջին երեսուն տարիներու ընթացքին: Սուրբ Խառամն Մանկանց Մայր Եկեղեցւոյ կից՝ նախկին Սուրբ Աստուածածին Եկեղեցին վերածուած է դանճատունի կոչուած «Զարեհեան դանճատուն» ուր մեկտեղուած են հայ ժողովուրդի ստեղծագործ մտքին, ազնիւ հոգիին եւ արարիչ կազուկին վկայութիւնները: Իսկ շրջափակին մէջ տեղադրուած է Ապրիլեան Եղեռնի յուշարձան – օրմնաքանդակ մը երեք բաժիններով եւ ձօնուած՝ մէկ ու կէս միլիոն անշէջիմ նահատակներուն, հայ դարաւոր մշակոյթին եւ հայ ժողովուրդի վերածնունդին: Յուշարձանի բացումը տեղի ունեցած է 1989 Մայիս 28–ի օրը: Բերիոյ Թեմի Ազգային Առաջնորդարանը հաստատուած է ճիշդ եկեղեցւոյ դիմացը, առանձին հողամասի մը վրայ գնուած 1964–ին եւ յաջորդաբար ընդարձակուած ու բարենորոգուած: Ներկայի տարածութիւնն է չորս հարիւր մեթր քառակուսի: Առաջնորդ Սուրէն Արք. Գաթարոյեան ընդունեցաւ մեր խումբը եւ առիթը ունեցանք այցելելու զանազան մասերը:

Հայկական Հալէպէն հրաժեշտ առինք Քարէն Եփէճ Ազգային Ճեմարանէն, մի քանի վայրկեանով ներկայ ըլլալով ամառվերջի հանդիսին եւ շրջանաւարտներու վկայականներու բաշխումի հանդիսութեան ի ներկայութեան Արամ Ա. Կաթողիկոսին: Հոծ բազմութիւն մը, շուրջ երկու հազար հոգի լեցուցած էր ճեմարանի շրջափակը: Առանձին անկիւն մը կը դրաւէին 93 շրջանաւարտ աշակերտները հագուած սեւ համազգեստներ, ղնխարիով եւ վարմիր ժապաւէն – փողկապով: Բեմին վրայ, ինչպէս յիանամեայ յոբելեանի հանդիսութեան օրը կը գահակալէր մեծատառ Ա. Բ. Գ.–ը զէմ յանդիման Մեսրոպ Մաշտոց յուշակոթողին, լոյսերու յատուկ խաղով մը: Բեմայարդարումը, ձեռնարկումը եւ իրագործումը յղացումն ու աշխատանքն են՝ կարօ Արծրուեանի եւ Սահակ Ակիլեանի, Ունկնդրեցինք տնօրէնին՝ Վարդգէս Նալպանտեանին ճառը, շրջանաւարտներու անունով եղած ուղերձը ու մեկնեցանք մեզի հետ տանելով տպաւորիչ պատկերներ:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՆԻՍՏ 1700–ԱՄԵԱԿԻ ԳՈՐԾԱԴԻՐ ՎԱՐԶՈՒԹԵԱՆ

ՄԱՅՐ ԱԹՈՌ ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՄԷՋ

Յուլիսի 7 – 8 օրերուն Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի մէջ Գարեգին Ա. Ամենայն Հայոց կաթողիկոսի նախագահութեամբ գումարուեցաւ 1700–ամեակի Գործադիր վարչութեան Դ. նիստը:

Հերթական այս նիստը առաջին առթիւ ընդունեցաւ 1700–ամեակի Գործադիր վարչութեան վարիչ՝ Մեսրոպ Արք. Աշճեանի ընդարձակ զեկուցումը: Զեկուցումներ ներկայացուցին նաեւ Յովնան Արք. Տէրտէրեան, պատասխանատու Ներքին Աղանդաւորութեանց եւ Մեսրոպ Արք. Գրիգորեան, ատենապետ Գործադիր վարչութեան եւ պատասխանատու 1700–ամեակի մարմնի: Զեկուցումներ ներկայացուցին նաեւ Նուիրապետական Աթոռներէն, որմէ յետոյ ժողովը շարունակեց իր ընթացիկ օրակարգի վրայ ունենալով բազում հարցեր, որոնցմէ հիմնականները կը ներկայացնենք հետեւեալ տողերուն մէջ:

Գործադիր մարմնի օրակարգի նիւթերու քննարկումէն առաջ Մեսրոպ Արք. Աշճեան ժողովին ներկայացուց Մոսկուայի Կրեմլինի մէջ կայացած 1700–ամեակին նուիրուած ցուցահանդէսին թողած ազդեցութիւնը որուն պաշտօնական բացումը հովանաւորած էին Հայրապետական եւ Թուրքոց Եկեղեցւոյ պետ՝ Ալեքսի Բ. իրենց համատեղ ներկայութեամբ: Ցուցահանդէսը Մոսկուայի մէջ դառնալ լայն արձագանգ եւ հետաքրքրութիւն յառաջացուց թերթերու եւ հեռատեսիլի ներկայացուցիչներու հաղորդումներէն յետոյ:

Օրակարգի վրայ քննարկուեցան հետեւեալ նիւթերը.

Եկեղեցիներու ու վանքերու նորոգութեանց աշխատանքներու ընթացքը, հրատարակութիւններ, պիւտճէ, լա – տեսակն ժապաւէններու պատրաստութիւն, յուշանուէրներ, յառաջիկայ ցուցահանդէսներ, յանձնախումբերու լրացում, 1700–ամեակի ծիսակարգի ստեղծման ծրագրում, միջազգային ֆոնտերու ապահովում, 1700–ամեակի միջազգային նամաշման օրուան հաստատում յամանի աշխարհի համար, վանքերու վերակենդանացման ծրագիրը, սրբազանման հարց, միջազգային երգահանդէսներու կազմակերպում, Մշոյ Ս. Կարապետի ընկերակցութեան կանոնադրութեան, հաստատում, Քրիստոնեայ Հայաստան 1700–ամեակ» պարբերաթերթի հրատարակում, միջազգային դպրոցական դիտաժողովներ, թեմերէն ներս յանձնաժողովներու ստեղծում, անմիջական հրատարակութիւններ, Հայ Եկեղեցւոյ դաւանութեան ձեռնարկ:

Ժողովի աւարտին, երեքշաբթի, Յուլիս 8–ին, Հայրապետի գլխաւորութեամբ յանձնախումբը հանդիպեցաւ 1700–ամեակի պետական յանձնաժողովի նախագահ՝ պ. Գագիկ Ցարուքեանի: Ներկայ էին նաեւ պետական ենթայանձնախումբերու ղեկավարներ՝ Մշակոյթի նախարար՝ Պր. Արմէն Սմբատեանն ու Մատենադարանի տնօրէն Պր. Սէն Արեւշատեանը:

Այս հանդիպման ընթացքին եւս իրագործուեցաւ օրակարգի մը քննարկումը, ուր ներկայացուած էին շարք մը յոյժ կարեւոր հարցեր: Անդամ մը եւս չեշտուեցաւ պետութեան եւ Եկեղեցւոյ համատեղ գործակցութեան անհրաժեշտութիւնը եւ առնուազն գործնական քայլեր:

1700–ամեակի Գործադիր մարմնի Դ. նիստին ներկայ էին.

Մեսրոպ Արքեպիսկոպոս Աշճեան – Գործադիր վարիչ

Մեսրոպ Արքեպիսկոպոս Գրիգորեան – Գործադիր մարմնի ատենապետ

Յովնան Արքեպիսկոպոս Տէրտէրեան – Քարտուղար եւ ատենադպիր Գործադիր մարմնի

Գարեգին Արքեպիսկոպոս Ներսիսեան, Սեւան Եպիսկոպոս Ղարիպեան, Աղոիկ Եպիսկոպոս Արիստակէսեան, Պր. Գրիգոր Յանկեան եւ Պր. Վլադիմիր Բարխուդարեան:

Գործադիր մարմնի Դ. նիստը իր աւարտը գտաւ երեքշաբթի, Յուլիս 8–ի երեկոյեան:

ԱՐՁԱԳԱՆԳՆԵՐ ՄԻԶԱԶԳԱՅԻՆ ՖՈՒԹՊՈԼԷՆ

ԱՇԽԱՐՀԻ ԱԽՈՑԵՆՈՒԹԵԱՆ ԶՏՈՂԱԿԱՆ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐԸ ԿԸ ՄՕՏԵՆԱՆ ԻՐԵՆՑ ԱԻԱՐՑԻՆ

— • —

Փարիզի մօտ, Սէն Տընիի մարզադաշտին չինուածները կը շարունակուին, առանց յապաղումի՝ ըստ պատասխանատուներուն: Հակայ կառոյց մը՝ որ պիտի կրնայ պարփակել ութսուն հազար հանդիսատեսներ: Հոն տեղի պիտի ունենան, յառաջիկայ տարի, Ֆութպոլի աշխարհի ախոյենութեան գլխաւոր մրցումները: Թուական՝ Յունիս 10–էն Յուլիս 12:

Մարզարանին բացումը ծրագրուած է Յունուար 28–ին, բարեկամական խաղով մը, Ֆրանսայի եւ Սպանիոյ Ազգային խումբերուն միջեւ: Ան պիտի ծառայէ նաեւ փորձելու մարզին (խոտին) կայունութիւնը:

Մինչ այդ, զտողական մրցումները կը շարունակուին: Ծանօթ է որ, առաջին անդամ ըլլալով, աշխարհի բաժակը իր աւարտական հանդրուանին պիտի համախմբէ 32 խումբեր, փոխանակ 24–ի: 32 երկիրներու Ազգային խումբերը պիտի դան Ֆրանսա:

Ցիշենք որ յառաջիկայ մրցաշարքը Ֆութպոլի պատմութեան մէջ, ի հնդիր աշխարհի ախոյեանի տիտղոսին, 16–րդն է:

Առաջինը տեղի ունեցած է 1930–ին Յաբայլին – Ամերիկայի մէջ, Մոնթէվիտէօ: 13 պետութիւններ միայն կը մասնակցէին: Տեղական խումբը, Ուրուկուայի կազմը, չհամած էր բաժակը, յաղթելով Արժանթինի 4 – 2: Ուրուկուէյ, այդ տարիներուն, ունէր անպարտելի խումբ մը: 1924–ին չհամած էր նաեւ Փարիզի Օղիմպիականին մրցաշարքը, տիրապետելով անակնկալօրէն Եւրոպական խումբերուն:

***

13 երկիրներ միայն 1930–ին, իսկ ներկայ մրցաշարքը սկսաւ 172 երկիրներու մասնակցութեամբ...

Զտողական խաղերը պէտք է վերջացած ըլլան Նոյեմբեր 16–ին: Ներկայիս, արդէն որակուած խումբերու թիւը քիչ է: Պրազիլի եւ Ֆրանսայի կողքին՝ որոնք որակուած են սկիզբէն իսկ, առաջինը՝ իբրեւ 1994–ի ախոյեան եւ երկրորդը՝ իբրեւ կազմակերպիչ, ասոնց քով, հիմա կուհիմա տեղ բռնած են միայն՝ Մարոք, Նիժէրիա եւ Թունուզ: Կարեւոր բացակայ մը արդէն. Զեխ Հանրապետութեան խումբը՝ որ, Եւրոպայի վերջին ախոյենութեան ընթացքին, հասած էր աւարտականին Գերմանիոյ հետ, յոյս չունի այլեւս որակուելու: Երկու պարտութիւններ, Սպանիոյ եւ Եուկոսլավիոյ առջեւ, ետ ձգած են Փրակայի խումբը:

Հայաստան ալ յաւակնութիւնը չունի ներկայ ըլլալու Ֆրանսայի մրցաշարքին: Իր խմբակին յաղթականը պիտի ըլլայ Գերմանիա, չատ հաւանաբար:

Գերմանիա – Հայաստան դարձ մրցումը յայտագրուած է Սեպտեմբեր 10–ին: Անկէ առաջ, Հայերը պիտի խաղան, այս ամսուան 20–ին, Փորթուկալի մէջ եւ Սեպտեմբեր 6–ին պիտի հիւրընկալեն Պանական խումբը: Հայաստան չունի տաղանդաւոր յաղթանակ մը զտողական այս մրցաշարքին մէջ: Այսուհանդերձ, իր ձեռք բերած հաւասար արդիւնքները Փորթուկալի, Իրլանտայի եւ Ուկրանիոյ դէմ, քաջալերական են: Կարելի է ակնկալել յաջողութիւն մը Ալպանիոյ վրայ, Երեւանի մէջ, ինչ որ պիտի ապահովէ հայրենի խումբին, դասաւորումի վերջնընթեր տեղը, Թիրանայի կազմէն առաջ:

***

Աշխարհի ախոյենութեան աւարտական հանդրուանին մրցումները պիտի որոշուին վիճակահանութեամբ, Դեկտեմբեր 4–ի երեկոյեան, Մարսէյլի մէջ՝ ուր, այս առթիւ, պիտի կազմակերպուի, ժամը 17–ին, խաղ մը Եւրոպայի եւ աշխարհի միւս մասերուն միջեւ: Ուրիշ խօսքով՝ այդ երիկունը աշխարհի լաւագոյն խաղացողներէն տասնի քան երկու տասնեակ դաշտ պիտի ելլեն, քաղաքին սթատ – վէլօտրոմը՝ որ Ֆրանսայի Ֆութպոլի մեհեանները մկկն է, այս տարի թերեւս աւելի քան երբեք թատր տեղացիներուն խանդավառութեան, քանի որ իրենց ազգային կազմը, համբաւաւոր Օ. Մ.–ը զօրացած կազմով մը կը մանէ Ֆրանսայի ախոյենութեան մէջ՝ որ վերսկսաւ Օգոստոս 2–ին: Առաջին յաղթանակ մը Լը Հաւրի դէմ՝ 3 – 1:

Նշենք որ այս մրցաշրջանին կարեւոր փոփոխութիւններ կան Ֆրանսայի առաջնութեան կանոնադրութեան մէջ: Եւ՝ խումբերուն մէջ ալ: Բազմաթիւ խաղայողներ ակումբ փոխեցին: Ոմանք փոխադրուեցան ուրիշ երկիրներ: Հակայ դուրս մարներ անցան ձեռք ձեռք, ակումբէ – ակումբ: Խաղացողները եւ միջնորդներն ալ անմասն չմնացին ֆրանքներու եւ տոլարներու չուրջպարէն:

Յառաջիկայ խաղերը ցոյց պիտի տան թէ եղած փոփոխութիւնները արդիւնաւէտ եղած են թէ ոչ ախոյենութեան որակին նկատմամբ:

ՎԱՂԻՆԱԿ ՄԻՍԻՔՃԵԱՆ

ԳՈՂՈՒԹԷ ԳՈՂՈՒԹ

ՊՈԼՍՈՑ Ս. Փրկիչ հիւանդանոցին մէջ, Յուլիս 26–ին իր մահկանացուն կնքած է Լիլի Թօշ «Ժամանակ»ի խմբագիրը, որ երկար տարիներ իր սիւնակը ունեցած է թերթին մէջ: Ծնած էր Գոտըզիւլ 1912–ին, յաճախած Գարմէլիթներու վարժարանը ուր Ֆրանսերէն սորված էր եւ յետագային ալ բազմաթիւ թարգմանութիւններ ըրած «Ժամանակ»ի եւ «Արշալոյս»ի մէջ: Զաւակն էր գրագիտուհի Նեւրիկ Սեպուհեանի: Յուղարկաւորութիւնը կատարուած է Յուլիս 31–ին Գումգաբուի Աթոռանիստ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ:

ՀԻՆ ԷՋԵՐ, ՈՐՈՆՔ ՉԵՆ ՀԻՇՆԱՐ

ԿԱՐՄԻՐ ԹԱՄՈՒՑ

ԱՐՓԻԱՐ ԱՐՓԻԱՐԵԱՆ

Դ.

Գանճապետ, հաշուակալ, ատենադպիրը, որոնք ստակ համբելու, հաշիւ նայելու, դիր դրելու վրայ էին, յանկարծակիի եկած գործերնին վար ձգեցին:

– Ի՞նչ կայ, էֆէնտի, ան հէրիֆը նորէն խա՞լթ մը ըրաւ, կը հարցնէին:

– Թո՛ղ տուէք, հոգինիզ սիրէք: Ժա՛մկոչ:

Ժամկոչը եկաւ, բարեւ ըրնած կայնեցաւ:

– Դա զարիպը ելածին պէս, եախայէն ընկ հոս բեր, եղաւ էֆէնտիական հրամանը:

Ու մինչեւ Տէրտէրին գալը, կրակ կըտած էֆէնտին խորհրդարանը վեր վար պտրտելով, կը պոռար.

– Փորձա՞նք, փորձա՞նք. վա՛յ հէօտիւկ, վա՛յ: Ամէնքս ալ պէլայի պիտի հանդիպինք: Հիմա ճուռճայ եղանք: Ան չունը հոն էր:

«Ան չունը» ակնարկութիւն մըն էր անձի մը, որուն վրայ լրտեսութեան կասկածը կը ծանրանար:

Տէրտէրը եկաւ: Անցեալ չաբթուան միեւնոյն խումբը, բայց ոչ այն պատկառազդեցիկ հանդիսաւոր դումարումը: Ո՛րը ոտքի վրայ, ո՛րը նստած, էֆէնտին չրջուն: Տէրտէրը Եպիսկոպոսին առջեւ իր խոնարհութիւնը ըրաւ, բայց ժամանակ չտրուեցաւ իրեն որ նստելու հրաման ստանայ:

– Տէրտէ՛ր, հիմակ հիմակ եաթադդ պիտի առնես, հոսկէ տէփ պիտի ըլլաս, իմացա՞ծ, հրամայեց էֆէնտին:

Եպիսկոպոսը, որ «կեցո»ին դուրս ելած էր, դարձեալ ինչ պատահած ըլլալը չհասկցաւ. ու Տէր Յուսիկ արհամարհական չեչտով մը հարցուց.

– Նորէն ի՞նչ կայ, նայիմ:

– Ի՞նչ կայ մի, ի՞նչ կայ մի՛: Ան ի՞նչ «Որ օրհնես» էր, հէ՞:

– Մեր «որ օրհնես»ն է, պատասխանեց Տէրտէրը անտարբեր հանդարտութեամբ:

– Ա՛ն քո՛ւ «որ օրհնես»դ է, տատեպինը չէ՛, ազաղակեց էֆէնտին: Հոս Օրթագեղի «որ օրհնես»ը կայ, ան չըսողը՝ «որ անիծես» կ'ըլլայ: Հասկցա՞ը:

– Չէ, չհասկցայ, վրայ բերաւ Տէր Յուսիկ նոյն հանդարտութեամբ: Չեր «որ օրհնե՞ս»ը որն է: Իմ գիտցածս Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ «որ օրհնես»ը մէկ հատ է եւ ոչ թէ երկուք:

– Տէրտէ՛ր, Տէրտէ՛ր, գոչեց էֆէնտին, խօսք մը կայ, կ'ըսեն. – «Հինտիստանը ասպան ծակովը սէյլը կ'ընեն»: Աչեզին ան պըստիկ ծակուկէն Հնդկաստանը կը նային: Հիմակ ալ մեզի անանկ բարակէն կը նային կոր: Ան վարդանանց տաճնը չէ. ան տաճն նայո՞ղը ով էր, փնտռո՞ղը ով:

– Ա՛յլ դարք, ա՛յլ բարք, ձայնեց անդիէն՝ հատիկ հատիկ, ցուցամատը վեր բարձրած Օգոսթինոս էֆէնտին՝ հայկաբանութեան – ոսկեդարեանին – պաշտօնական ներկայացուցիչը:

– Մ՛էֆէնտի, Օգոսթինոս էֆէնտի, դուչեց Հայրապետ էֆէնտին էէֆով մը: Սնանկ է եա՛, անանկ է եա՛. այլ դարք, այլ բարք: Սողոմոն իմաստունը աղէկ մարգարէացեր է:

– Բայց, էֆէնտի, ներեցէք, «որ օրհնես»ը ընտո՞ր կ'ըսեն, հարցուց Եպիսկոպոսը: Երկու «որ օրհնես» չկայ. մէկը՝ Օրթագեղի համար, միւսը ամբողջ Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ համար: Մեր «որ օրհնես»ը մէ՛կ է:

– Մէկ է, երկուք չէ. ես ալ ատ պիտեմ, սրբազան, պատասխանեց էֆէնտին: Բայց երկուք ընելու է, չէ նէ մենք երկու կտոր կ'ըլլանք:

– Անանկ է եա՛, անանկ է եա՛, կըրկնեցին աշխարհականները միաձայն:

– Ամէն կիրակի «որ օրհնես»ը կ'ըսէին, չարունակեց էֆէնտին, բայց մէկը ես չե՞մ, եւ ոչ իսկ ուշադիր էի, թէ տակը ի՞նչ միտք բանի կայ: Աղօթք մըն էր, կամացուկ մը կ'ըսուէր եւ կը լմնար: Ասիկա՛ դուն անցեալ կիրակիին «ապաւթիւն»ը դարձուցիր: «Որ օրհնես»ը կամացուկ սկսելուդ, ես ալ քեզ կը մեղքը– նայի կոր որ չատ յոգներ ես, ձայնդ չելլար: Մէյ մըն ալ «թագաւորաց քրիստոնէից»ին վրայ անանկ մը գարկիր որ մէկենիմէկ ցնցուեցայ: Ու ասիկա բանս կաւ չէր, «գինուորեալ մանկանց»ին ձայն մը ձգեցիր որ մինչեւ՛ պէչիկթաչ հասաւ: Ա՛յլ ասկէ ետքը աս ժամուն մէջ «որ օրհնես»ը առաջինին պէս պիտի չըսուի: Եւ աս հրամանս ամէնուն համար է:

– Է, ընտո՛ր պիտի ըսուի, հարցուց Տէր Յուսիկ:

Հրահանգիչը անոր դառնալով յայտարարեց.

– «Որ օրհնես գայնոսիկ»ը ուզածիդ պէս ըսէ: Աստուածն է հրէից ալ հեթանոսաց ալ: Առաքեալը ասանկ կ'ըսէ: Բայց «թագաւորաց»ը եկա՞ւ մի՝ քիչ մը յոգնութիւն կ'առնես: Շունչ առ. ա՛ռ մեղք ես: Մէյ մը հազա՛. ու կամացուկ մը ««քրիստոնէից»ը կը գաես «թագաւորաց»էն: Կը հասկնա՞ս, ընտոր երկուք կ'ընեն:

– Ճիշդ է, էֆէնտի, ճիշդ է, այդպէս ընելու է, պատգամեց անդիէն Օգոսթինոս էֆէնտին, ցուցամատը միշտ վերամբարձ: Վիէննայի մեր վերապատուելի հարք ճիշդ այդպէս են ըսած բազմաթեղուտան «որ օրհնես գայնոսիկ»ին մէջ. ատորա– կէտ մը գետեղած են ընդ մէջ «թագաւորաց»ին եւ «քրիստոնէից»ին:

– Ապրիս, Օգոսթինոս էֆէնտի, ապրիս, ազազակեց սրբազիրէնը: Նայէ՛, անոնք ընտոր խելացի են, ընտոր քաղաքագէտ են: Անոր համար է որ գիրենք հանգիստ կը թողուն:

– Կեցցե՛ս, Օգոսթինոս էֆէնտի, կեցցես, ձայնեց աշխարհականներու ակումբը, ինքնիրմէն դուրս ելած:

Եպիսկոպոսը լուռ կը մնար: Էֆէնտին քաջալերուած չարունակեց.

– «Զինուորեալ մանկանց»ին հասա՞ր մի...

– Է, հասայ, ըսաւ Տէրտէրը հեգնօրէն:

– Հոն հոռմընկերուն խաչ հանելը կը զարճնես:

(Շար. 16)

— ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ —

ՇԱՒԻԼԻ
Ս· ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Շաւիլի Ս· Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ, Աստուածածնի վերափոխման պատարագ կը մատուցուի կիրակի, Օգոստոս 17, առաւօտեան ժամը 10–ին։

Կը պատարագէ ու կը քարոզէ՝
ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՔՀՆՑ· ԹՈՇՃԵԱՆ

Ս· ՅԱԿՈԲ - ԼԻՈՆ

Կիրակի, Օգոստոս 17, ատեն է Սուրբ Աստուածածնի։

Այս առթիւ Լիոնի Ս· Յակոբ Մայր եկեղեցւոյ մէջ հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի։

Օրուան պատարագը կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ՝
ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ· ՋԱՔԱՐԵԱՆ
Հայր· Պատուիրակի Փոխանորդ
Լիոնի եւ Շրջակայից

Ս· ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ
ՄԷՆ-ԺԵՐՄ

Կիրակի, Օգոստոս 17

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 9–ին։
Պատարագ ժամը 10·15–ին։
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՎԱՋԷ Ծ· ՎՐԴ· ԻԳՆԱՏԻՈՍԵԱՆ
Յաւարտ պատարագի կը կատարուի խաղողօրհնէքի աւանդական արարողութիւնը։

ՄԱՐՍԷԼ
ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ
ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Տօն
Վերափոխումն Սուրբ Աստուածածնի
«ԽԱՂՈՂՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ»
Կիրակի, Օգոստոս 17
Մարսէյլի Սրբոց Թարգմանչաց Մայր եկեղեցւոյ մէջ
Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8·30–ին։
Հանդիսաւոր պատարագ ժամը 10–ին։
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՃԷՐՃԵԱՆ
Հայրապետական Պատուիրակի Փոխանորդ
Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց
Պատարագի ընթացքին կը կատարուի «Օրհնութիւն Խաղողոյ» աւանդական արարողութիւնը։

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire : N° 55935

PELERINAGE ANNUEL

1954 — 1997

43ème Anniversaire

SAINT GREGOIRE A TALLARD

ՏԱՐԵԿԱՆ ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԹԱԼԱՐԻ Ս. ԳՐԻԳՈՐ

Dimanche 21 Septembre

sous l'égide de l'Eglise Apostolique Arménienne du Midi de la France

et avec le concours de l'Association Culturelle des Arméniens de GAP et des Hautes-Alpes

Sous la Présidence de
Son Excellence Mgr LAGRANGE,
Evêque de Gap,
et **Son Excellence Mgr Daron GEREJIAN,**
Vicaire Général des Arméniens du Sud de la France

— **10h30 : Une Messe** sera célébrée selon le rite de l'Eglise Apostolique Arménienne, par Rév. Père **Vartavar KASPARIAN;**

En présence du Clergé de Tallard et de ses environs.

La Messe sera chantée par la Chorale de l'Eglise Serpotz Tatéos-Bartoughimeos.

— **13h : Un repas fraternel** réunira les pèlerins dans la salle polyvalente de Tallard, en présence des autorités religieuses et civiles.

Des autocars suivant le nombre des inscrits seront mis à la disposition pour des personnes qui ne peuvent pas se rendre par leurs propres moyens. Les personnes qui se rendront par leurs propres moyens sont priées de s'inscrire par téléphone sous indiqué.

— **Départ à 7 heures précises :**

Pour tous renseignements et réservations s'adresser :

Marseille — Tél. : 04 91 77 84 70;
Beaumont — Tél. : 04 91 93 13 50;
Saint-Antoine —Tél:04 91 65 56 75;
Croix Bleue Arménienne —
Tél. : 04 91 93 30 08;
Toulon - Abris' Club —
Tél. : 04 94 27 10 51.
Pour toutes autres régions :
Ass. Culturelle des Arméniens de GAP
Tél. : 04 92 51 71 80 (heures de repas)
& 04 92 51 00 87.

Prix du trajet de Marseille :
Aller — Retour seul : 100 F.
Repas seul : 120 F.
Aller — Retour et repas : 220 F.

Pour la vente d'objets, demander l'autorisation à l'Ass. de GAP.

ՎԱՒԱՆՆ
Ս· ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Ուրբաթ, Օգոստոս 15, ժամը 10–ին հանդիսաւոր պատարագ եւ աւարտին հոգեհանգստեան պաշտօն կը մատուցուի ամբակոծութեան եւ պատերազմի բոլոր նահատակաց հոգւոց համար։

VISA POUR LE HAUT-KARABAGH

COMMUNIQUE

Un visa d'entrée sur le territoire de la République du Haut-Karabagh est indispensable.

Ce visa supplémentaire au visa d'entrée en République d'Arménie est à retirer auprès des agences de voyage :

Sabératours (département Arménie),
19, rue St-Roch, 75001 Paris
Tél. : 01 - 42 - 96 - 10 - 10

et **Sevan Voyages** :
48, Cours de la Liberté, 69003 Lyon
Tél. : 04 - 78 - 60 - 13 - 66.

Un délai de 15 jours est nécessaire pour l'obtention de ce visa.

Les personnes ayant un passeport arménien ou de résidant en Arménie en sont dispensées.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ընթացիկ ապառու ասկագիներ

Մահազդ	700	(844,20)
Հոգեհանգիստ	600	(723,60)
Շնորհակալիք	600	(723,60)
Հարսնիք--Նշանառւք	600	(723,60)
Ծնունդ	600	(723,60)

Բոլոր ապառու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 20,60% Թէ·Վէ·Ա· (տե՛ս· փակագծի մէջ ընդհ· գումարը)։

Այս գիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազդերու, Մինչեւ մէկ քառորդ սիւնակ (25 տող) մահազդներու պարագային եւ 1/8-րդ (12–13 տող) մնացեալին։

Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել թերթին վարչութեան։

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ
ՊԵԼՖՈՆԹԷՆԻ ԿԱՅԱՆ

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ
ԵՒ ԽԱՂՈՂՕՐՀՆԷՔ

ԿԻՐԱԿԻ, ՕԳՈՍՏՈՍ 10 ԺԱՄԸ 11ԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

ՃՈԽ ՊԻՒՖԷ – ՔԵՐՄԷՍ
ՀԱՆԴԷՍ ԿԱՅԱՆԻ ԵՐԱԽԱՆԵՐՈՒ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ

Սիրով հրաւիրուած են ծնողքներն ու բարեկամները

SABERATOURS
SEVAN VOYAGES

PARIS • EREVAN • PARIS
VOLS HEBDOMADAIRES

- ASSISTANCE A L'AÉROPORT
- ORGANISATION D'ACCUEIL ET DE TRANSFERT
- RÉSERVATION D'HÔTEL
- LOCATION DE VOITURE AVEC CHAUFFEUR
- EXCURSIONS GUIDÉES
- VOYAGES ORGANISÉS EN GROUPE

PRIX
PARIS-EREVAN-PARIS
À PARTIR DE
3950 F
RENSEIGNEMENTS ET RÉSERVATIONS SUR SIMPLE APPEL

SERVICE FRET PARIS • EREVAN

SABERATOURS
19, RUE ST. ROCH - 75001 PARIS
TEL 01 42 96 10 10 - FAX 01 42 96 18 77

SEVAN VOYAGES
48, COURS DE LA LIBERTÉ - 69003 LYON
TEL 04 78 60 13 66 - FAX 04 78 60 92 26

EREVAN
37, RUE HANRABEDOUTIAN - EREVAN 10
TEL 52 54 48 - FAX 56 40 30

EN COLLABORATION AVEC
ARMENIAN AIRLINES

A votre service pour toutes destinations
dans le monde!

L'ASSOCIATION ARMENIENNE
D'AIDE SOCIALE
vous invite
Vendredi 15 Août

FETE CHAMPETRE DU HOME ARMENIEN

107, avenue Maréchal Lyautey — SAINT-RAPHAEL

10h : Messe Solennelle Chapelle Saint-Jean
Suivie de la traditionnelle Bénédiction du Raisin

A partir de 12h30 : Bar, Buffet de Spécialités Arméniennes

15h30 : Spectacle de danse par les enfants d'Arménie

ANIMATION ASSUREE L'APRES-MIDI PAR
MARTEN YORGANTZ

RESERVATION : 04. 94. 19. 51. 50.

ՇԱԲԱԹ – ԿԻՐԱԿԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ 9-10
SAMEDI - DIMANCHE
9-10 AOUT
1997
LE NUMERO : 5,00 F.

ՀԱՅՐԱՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL.: 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 1·100 Ֆ· — Վեցամսեայ : 560 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 1·400 Ֆ· (ամէնօրեայ առաքում)
1·250 Ֆ· (շաբաթական առաքում) – Հատը : 5,00 Ֆ·

73ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 19·176 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 73e ANNEE — N° 19.176

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՄԱՄՈՒԼԸ ԿԱՍՊԵԱՆ ՔԱՐԻՒՂԻՆ ՄԱՍԻՆ

Ադրբեջանի նախագահին Ուաշինկթըն այցը եւ քարիւղի մեծագոյն ընկերութիւններու հետ առորագրուած համաձայնութիւնները միջազգային ուշադրութեան առարկայ ըրած են Կասպից ծովու աւազանին ակնկալուած բարիքները: Հարցը, այսուհանդերձ, կը ներկայանայ անտեսականին հետ քաղաքական ալ կարեւոր գրաւարկներով, յատկապէս նըկատի առած չրջանին աշխարհագրական դիրքը: Այս վերջին պարագան կը չեշտուի յատկապէս Կովկասի մէջ աւելի գործօն դեր ունենալու Միացեալ – Նահանգներու որոշումով որ անչուշտ արդիւնք է քարիւղի հարուստ նկատուած հանքերու գոյութեան:

Այդ դերը առանց այլեւայլի քաղաքական անպայման ճիշդ քայլ մը չի նկատուիր սակայն. ամերիկեան մամուլի ծանօթ անուն «Նիւ Եորք Թայմզ»ը Օգոստոս 4-ի իր խմբագրականով կ'անդրադառնայ քարիւղին կապուած հեռանկարներու եւ կը մատնանշէ ուշադրութիւն, դժուարութիւն պահանջող կէտեր:

«Կասպից քարիւղը եւ աւազախրումը» խորագրուած խմբագրականին մէջ կ'ըսուի թէ Կասպեան չրջանը կը պարունակէ շուրջ 200 միլիառ տակառ քարիւղ, ան-կախ՝ բնական կազի կարեւոր պաչարէն: Միացեալ – Նահանգները մեծ հետաքրքրութիւն կը ցուցաբերեն այդ բոլորին: Հարցը հոն է որ բացուելիք կապմուղը որ Զէյհենիայէն կ'անցնի հասնելու համար Սեւ ծով, կրնայ ադրբեջանական քարիւղին մեկ մասը փոխադրել չուկայ: Իսկ նոր նաւթամուղներու չինութեան նիւթը քաղաքական բարդ զարգացումներու պատճառ կրնայ ըլլալ չրջանի երկիրներուն ու անոնց դրացիներուն համար – Ռուսաստան, Չինաստան, Թուրքիա, Իրան–: Այս առումով Ուաշինկթընի ներկայացող խնդիրներուն անդրադարձաւ վերջերս Արտաքին փոխ – նախարար Թալպոթ, ըսելով որ մեծ խոստումներ կը բերէ մեռաքսի նոր ճամբան, բայց պէտք է զգոյշ ըլլալ ու թոյլ չտալ որ մեծ պետութիւններու մրցակցութիւնը վնասէ չրջանի բնակչութեան: Ան չեշտեց թէ քարիւղին առնչուած աշխարհաքաղաքականութիւնը մը չակելու, կիրարկելու ընթացքին պէտք է մասնաւորապէս ուշադրութիւն դարձնել ոչ թէ ժ·թ·, այլ ԻԱ· դարու տեսանկիւնով:

Այս գաղափարը մէջբերելէ ետք, ամերիկացի լրագրողը կ'ըսէ թէ Թալպոթ այսուհանդերձ, մոռցաւ իր իսկ խորհուրդը եւ կոչ ըրաւ որ ընդունի Ադրբեջանին ամերիկեան օգնութեան արդէնքը որ գրուած էր 1992–ին, Հայաստանին կիրարկուած չրջափակումին որպէս հակաքայլ: Այդ արդէնքը կը խոչընդոտէ քարիւղի ընկերութիւններուն գործունէութիւնը, քանի որ անոնք քարիւղի արդիւնաբերութեան եւ նոր նաւթամուղներու կառուցման համար ամերիկեան վարկերու պէտք ունին· իսկ առիկա կ'ըլլայ օգնութիւն մը որ այսօր արդիլուած է Ադրբեջանի համար: Այդ ընկերութիւնները իրենց չահերու պաչտպան բանակ մը ունին, կազմուած՝ նախկին դիւանագէտներէ:

Լեռնային Ղարաբաղը չրջանի քաղաքական եւ ցեղային անկայուն կացութեան խորհրդանիչն է· ան չախչախիչ մեծամասնութեամբ հայաբնակ տարածք մըն է Ադրբեջանի մէջ· առեղծուած է Ստալինի կողմէ որ խորհրդային երկրամասը կը մանատէր, նպատակ ունենալով ընդլ ցեղային ու կրօնական դանագան խումբեր: 1988–ին Լեռնային Ղարաբաղ պոթիկաց, իսկական ինքնավարութիւն պահանջելով Ադրբեջանի մէջ որուն իր

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԼԱՐՈՒԱԾ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԿՐԹԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏԻՆ ՎՐԱՅ

«Մոնտ» (*Օգոստոս 8*) *ամբողջ էջ մը նուիրուած էր Թուրքիոյ երեք տարբեր յօդուածներով: Նախ կը ծանրանար այն լարուած մթնոլորտին վրայ որ կը տիրէ կրթական գետնի վրայ, իսլամապաշտներուն եւ լայիք ուսման կողմնակից-ներուն մօտ: Գլխաւոր պատճառը այն օրինագիծն է որ 5–էն 8 տարուան կ'ուղէ երկարել նախնական պարտադիր ուսումը որ իր տարեկան նոստաշրջանը գումարեց յաջուրդ ի մօտոյ: Այս օրէնքը եթէ քուէարկուի, ի վնաս «իմամ հաթիփ»ի է, այսինքն այն կրթարաններուն որոնք իմամ կը պատրաստեն եւ հետզհետէ սիտի փակուին:*

Թերթին մնայուն թղթակիցը՝ Նիքոլ Փոլ կ'ըսէ թէ էրզրաքանի կառավարութեան անկումը դադրի մը դուռ չբացաւ լայիքներու եւ իսլամապաշտներու միջեւ: Զինուորական Բարձրագոյն Խորհուրդը որ իր տարեկան նչուաշրջանը գումարեց նոր նչանակումներ կատարելու համար բանակին մէջ, սպայակոյտէն հեռացուց ամէնէն անզիջող զօրավարները, բայց, արտաքսեց նաեւ 73 սպաներ որոնք իսլամապաշտներուն հետ համակրական կապեր ունենալու կասկածի տակ էին: Գեղադրդն Ատեանի դատախազը յանձնարարած է Սահմանադրական Ատեանին որ

(Շար·ը կարդալ Դ· էջ)

նակչութիւնը մեծ մասով թրքախօս մահմետականներէ կը բազկանայ: Աւորհետեւանքը եղաւ պատերազմը որ անհլի վերածուեցաւ երբ նորանկախ Հայաստան իր բանակը տեղաւորեց սահմանին վրայ: Երկու կողմն ալ ունեցաւ կոտորուած քաղաքացիներ եւ կնճիռը 800 հազար Ադրբեջանցիներու տեղահանութեան պատճառ եղաւ: Ներկայիս երեք տարիէ ի վեր կը տեւէ հրադադար մը:

Այսօր երբ Միացեալ – Նահանգները զարթարաղեան խաղաղ բանակցութիւններու ներու որպէս նախագահ միացած են Ռուսաստանի ու Ֆրանսայի, կարելի է ընդել թիւ 907 յօդուածը, կամ փոխել զայն:

Սակայն Ուաշինկթըն պարտի մեծ զգուշութեամբ վարել իր քաղաքականութիւնը կասպեան չրջանին մէջ: Նախկին խորհրդային համայնավար դեկավարներէն այսօր գործի գլուխ մնացողները իրարու չեն նմանիր: Եվարնածէ վստահ թէ ինք ժողովրդավար ու բարեվարքի է: Ալիեւ ոչ: Իսկ Հայաստանի նախագահը 1996–ին վերընտրուեցաւ անաչառութեան կասկածելի պայմաններու տակ:

Կաշառակերութիւնը, քաղաքական ճնշումները եւ մարդկային իրաւունքներու ոտնակոխումը չրջանին մէջ մնայուն երեւոյթներ են: Միացեալ – Նահանգները դէշ սովորութիւնը ունին իրենց ժողովրդավար սկզբունքները մէկդի ձգելու երբ քարիւղի օտար պահեստներ ուշադրութիւնը կը գրաւեն քաղաքական դէմքերու եւ անոնց չահակից ընկերութիւններուն: Այդպէս պատահած էր Իրաքի մէջ: Նոյն բանը պէտք չէ պատահի անգամ մը եւս Կասպեան չրջանին մէջ:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԵՐԱԽԱՆ Ի՞ՆՉ ԿԸ ԽՆԴՐԷ

Հունգարիոյ հայ գաղութը որ որպէս այդ աշխուժութեան նշաններ տուաւ խորհրդային կարգերու անկումին վաղորդայնին, ունի «*Արարատ*» կոչուած թերթ մը: երկշաբաթեայ թերթ մըն է որ կը հասնի կանոնաւոր կերպով· բայց գրեթէ միշտ, զայն հրատարակողներու գործունէութեան վկայութիւնը կը բերէ միայն, բացի որ բացի փոքրիկ անկիւններէ, ամբողջութեամբ հունգարերէն է: Իսկ հայերէն բաժինները արեւելահայերէն են, խորհրդային ուղղագրութեամբ, ինչ որ մտածել կուտայ որ երկաթէ վարագոյրին ետին անցուած տարիներուն խզուած է գաղութին կապը արեւմտեան Սփիւռքին եւ հետեւաբար անոր լեզուին, մշակոյթին հետ:

«*Արարատ*»ի Յուլիս 1–ի թիւին հայերէն բաժինը հազուադէպօրէն «նոյս» է: Սակայն գրեթէ միակ հետաքրքրականը հոն, «Մկրտութիւն» խորագրուած, կէս էջնոց գրութիւն մըն է, ստորագրուած՝ «Պալ Լեսկովսկի – բահանայ»: Այդ բահանան կոչ կ'ուղղէ Հունգարահայերուն որ իրենց զաւակները տանին մկրտելու, բանի որ Պուտափէշտի իր գործած եկեղեցիին մէջ մկրտութիւն կը կատարուի նաեւ հայկական եկեղեցական աւանդութեան համաձայն: Ատկէ սխալ չէ հաւանօրէն հետեւցընել որ Հունգարահայութիւնը չունի եկեղեցի եւ եկեղեցական: Յայտնի չէ սակայն որ ատիկա՞ է եկեղեցական այդ խորհուրդին նկատմամբ անփութութեան պատճառը, թէ ազգային միտքին, լեզուին հետ խզուած է հաւատքին կապն ալ: Ու այսօր երբ վերցած է վարագոյրը, հունգարացի բահանայ մըն է որ կոչ կ'ուղղէ Հայերուն որպէսզի երթան իրենց երախաները մկրտեն ու մկրտուին նաեւ այն չափահասները որոնք այդ առիթը չեն ունեցած:

Ցաւի՞լ երեւոյթին որ խորհրդային եկեղեցականութեան տասնամեակները որքա՛ն խոր հետքեր ձգած են աւանդաբար իր խունկին ու մոմին մօտ ամուր կառչած ժողովուրդի մը գանգուածներուն մօտ· թէ՞ ուրախանալ որ գտնուած է կաթողիկէ եկեղեցական մը որ մտահոգութիւնը ունեցած է – ի՛նչ մղումով ալ ըլլայ – Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ անտէր այդ հօտին· մանաւանդ որ այս վերջինին ալ բացակայութեան, դժուար չէր աղանդներու լայն ախորժակներուն դէմ յանդիմանել նոյն գանգուածը: Ինչո՞ւ Հունգարիոյ մէջ ալ չկրկնուէր հայաստանեան պատկերը, եհովան, Քրիշնան, Մունը կամ ուրիշ մը միակ Տէր ընդունած ու ամենայն հայատուրեամբ անոնց դրոշմը կրողներով:

Շատ ուրիշներու նման, հայկական բարդ երկընտրանք մըն ալ այս մէկը ո-րով անգամ մը եւս կը շփոթուին ուրախանալու եւ ցաւելու մեր սահմանները···:

Թ. ԱՐՓԻ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Օգոստոս 6 / 8)

«31–Ի ԳՈՐԾ»ԻՆ ՄԵՂԱԴՐԱԿԱՆ ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

«31–ի գործ»ը անուանուան դատին Օգոստոս 7–ի նիստին Գերագոյն Ատեանը ունկնդրած է դատախազ Լ· Զարխիֆալաքեանի մեղադրական եզրակացութիւնը: Ան ամբաստանեալները մեղադրած է հայրենիքին դաւաճանութեան, կառավարութիւնը բռնի ուժով տապալելու եւ ահաբեկչական գործունէութեան յանցանքներով:

Ան մահապատիժ պահանջած է Տիգրան Ազեհսեանի համար, իսկ մնացեալին՝ բանտարկութեան դանազան պատիժներ· այսպէս՝ Արթիւր Ղազարեանի համար պահանջած է 10 տարի, Գնել Յովհաննիսեանի եւ Գագիկ Կարապետեանի՝ 9 տարի, Մանուէլ Եղիազարեանի՝ 8 տարի, Վահան Յովհաննիսեանի եւ Աչոտ Ազեհսեանի՝ 7 տարի, Արմէն Ռոստոմեանի՝ 5 տարի:

*
**

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԵՒ ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐՆԵՐՈՒ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ

Հայաստանի Պաչտպանութեան նախարար Վ· Սարգսեան Օգոստոս 6–ին հանդիպում ունեցած է իր ռուս պաչտօնակիցին Ի· Սերգէեւի հետ· Օրակարգի նիւթ եղած են երկու նախարարութիւններու միջեւ յարաբերութիւններու սերտացման եւ ապագայ զարգացման եւ Լ· Տէր – Պետրոսեանի Մոսկուա այցին առընչուած խնդիրներ:

*
**

ՌՈՒՍԱԿԱՆ ԶՕՐԱԽՈՒՄԲԸ ՍԱՀՄԱՆԱՊԱՀԻ ԿԱՐԳԱՎԻՃԱԿՈՎ

Օգոստոս 6–ին վարչապետ Ռ· Քոչարեան ընդունած է ռուս զօրավար Ա· Զէյչուլինը որ Հայաստանի սահմանապահ ռուսական զօրաբաժնին ծառայութեան պայմանները կը քննէր: Ան յայտնած է թէ զոհունակութեամբ հաստատած է զօրամասերուն բարւոք վիճակը: Զօրավար Զէյչուլին աւելցուցած է թէ կը քննարկուի Հայաստանի ռուսական զօրախումբին կարգավիճակը փոփոխութեան ենթարկելու, զայն սահմանապահ խումբի վերածելու հարցը:

*
**

ՎԱՆԱՁՈՐԸ ԸՄՊԵԼԻ ՋՈՒՐ ՈՒՆԻ

Վանաձորի ըմպելի ջուրի խողովակի ցանցին արկածը որ մտահոգութիւն կը պատճառէր քաղաքապետարանին, կարճ ժամանակէն դարմանուած է ու քաղաքը վերստին ուրացած է ջուրի: Նոյն չրատարէն օգտուող 13 այլ բնակավայրեր ալ միայն 26 ժամ ջուրէ զրկուած են այդ արկածին պատճառով:

*
**

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՁԱՄԲԱՐՆԵՐԸ

34 հազար երախաներու ամառնային հանգիստին համար կազմակերպուած են արձակուրդի ճամբարներ· անոնց հինգ հազար տեղերը ապահովուած են կառավարութեան կողմէ, 13 հազարը բարեսիրական միջոցներով: Մնացածին նիւթականը տրամադրած են գերատեսչութիւններ ու զանազան կազմակերպութիւններ:

ՍՓԻՒՌՔԵԱՆ ՆՇՄԱՐՆԵՐ

Մեր զարուն, եթէ կայ մարդ մը ուր հայութիւնը, զէթ իր արեւմտահայ թեւով, յառաջապահ դիրքի վրայ գտնուած է (իր կամքէն անկախ), այն ալ սփիւռքացումի եւ անոր առընչուղղ պարագաներն են, մշակութային եւ գոյութենական: Դժբախտաբար, հայ հասարակականութիւնը, իր ծայրայեղ պահպանողականութեամբ, կրաւորականութեամբ եւ հատուածականութեամբ, չէ զիտցած ըստ արժանւոյն գնահատել, Սփիւռքի մասի վրայ համրուղ իր զաւակներէն անոնք, որոնք յառաջապահութեան ձգտած են եւ տարբեր ասպիճանաւորումով զայն նուաճած (ինչպէս Նիկողոս Սարաֆեան, Շահան Շահնուր, Արշիլ Կորքի, Լեւոն Թիթիւնճեան, Կոստան Զարեան, զէթ յիշելու համար անոնցմէ մի քանին): Ընդհակառակն, անոնք պարսաւանքի, անհասումի, ծաղրի, խափանարարութեան եւ ոտնահարման ենթարկուած են, ոչ միայն իրենց ողջութեան այլեւ՝ անկէ ետք եւս, մինչ իրենց վարքին հանդէպ անտարբերութիւնը եւ անհասկացողութիւնը դեռ կը չարունակուին, մինչեւ իսկ մտաւորականն դասէն ներս...:

Այսօր, այլ հասարակականութիւններ եւս կ'ապրին սփիւռքեան կացութիւն, վերջին տասնամեակներուն, երկրագունտի տարածքին, մեծ թափ արձանագրուած է զանգուածային կամ անհատական գաղթերու, տեղափոխումներու, ջարդերու եւ տեղահանութիւններու, որոնց տակին ականատես կը դառնանք: Այս հատուածականութիւններու ծոցէն դուրս կուգան այլազան մարզերու մէջ ստեղծագործողները, որոնք գաղթականի տագնապներուն, կացութեան կամ ապրումներուն արտայայտիչը կը դառնան, ուղակի կամ անուղղակի կերպով, մանաւանդ երբ անձնական փորձառութիւններէ կը մեկնին՝ արտայայտելու համար ընդհանրականն վիճակ մը:

Ասոնցմէ մէկն է, ծագումով սրի – լանքացի գրող, Մայքըլ Օնտաաթճը, այժմ գանատական հպատակ: Ան վերջերս համբաւաւոր դարձաւ «Անգլիացի հիւանդը» չարժանկարին պատճառով, որ կը հիմնուի իր համանուն վէպին վրայ: Երկար չրջանի մը համար այս գրողը ճանչցուած էր յարաբերաբար սեղմ շրջանակի մը մէջ միայն: Բայց ներկայիս, իր համբաւին բերմամբ, իր առաջին գործերն ալ հրատարակիչներու ուշադրութեան առարկան դարձած են: Ասոնց մաս կազմող «Ընտանեկան տաղերդ»ով (1982–ին լոյս տեսած), Օնտաաթճը, որպէս «անառակ որդի» մը, կը ձգտի իր մանկութիւնը վերայայտնաբերել որ, խորքին մէջ, ինքնին յայտնաբերում է: Ընտանիքը կը կազմէ շրջանակը այս յետնահայեացքային ուղեւորման: Այսպէս, վէպը կը դառնայ յիշողութեան բնանչան մը: Ան երկն է վերնամեայ գրողի մը «որ դեռ իր մանկութիւնը իր ամբողջութեամբը չէր հասկցած», ինչպէս հարցազրոյցի մը ընթացքին հեղինակը կ'ըսէ: Գանատացին դէպի Սրի Լանքա իր վերադարձին, իր յիշողութեան մէջ դեռ բաւականին կենդանի են մանկութեան յիշատակներէն մասեր: Սակայն, ինք այս քայլը առած էր ոչ թէ դիրք մը գրելու համար այլ՝ իր ընտանիքը վերայայտնաբերելու: Այսպէս, տեղւոյն վրայ, Օնտաաթճը չորք մը պատումներ կը լսէ, բաւական թիւով տարեցներու հետ կը խօսի, ինչպէս իր ընտանեկան պարագաներուն: Կը փորձէ իրողութիւններուն եւ պատահարներուն անոնց մատներումները հաւաքել: Կը նկատէ թէ կարգ մը պատմութիւններ ճիշդ էին, մինչ ուրիշներ ոչ: Ցետոյ, կ'ուզէ զանոնք մէկտեղել, անոնց ձեւ, եւ կառոյց տալ. եւ կը ծնի դիրքը:

Հատորին մէջ խօսուածքը չատ կարեւոր տեղ ունի: Օնտաաթճը համար հարցը կը կայանար «բերանացի աւանդութեան ոգին գրուածքով տալ»ուն մէջ: Խօսողները «մարդիկ են որոնք միւսին խօսքը կը կտրեն, ոյոյն բանը երկու անգամ կը պատմեն»: Հեղինակը ուզած է այդ «գրեթէ թատերական հեւքը պահել եւ զայն էջին վրայ փոխադրել իր ամբողջ կենսունակութեամբ»:

Սակայն կը ներկայանայ պատկանելիութեան անխուսափելի հարցը. այն է թէ՝ Սրի Լանքայի մէջ, Օնտաաթճը կը նկատուի տեղացի գրող մը, մինչ ան ինքզինք կը համարի դանատացի գրագէտ մը: Իրեն համար, այս երկփեղկումը երեւոյթ մըն է որ ամբողջ իր սերունդը կը յատկանչէ: «Շատեր», կ'ըսէ «Լեհաստան ծնած, այժմ Թորոնթօ կ'ապրին, ուրիշներ Սրի Լանճա ծնած, Մեծն Բրիտանիա կ'ապրին: կը կարծեմ թէ մեր պատմութիւնը գրեթէ բնական դարձած անձնաբեկում մըն է: Չեմ խորհիր որ եթէ Սրի Լանճա մնացած ըլլայի, գրող դառնայի: Գանատա է որ գրող եղայ: Սակայն, իմ առաջին գաղափարներս Սրի Լանճա մարմին առած են. ասոր համար կը սիրեմ հոն յաճախ վերադառնալ»: Ոմանք գոյութենական այս տարածուն երեւոյթը «յետպաղութեատերական» որակեցին: Սակայն Օնտաաթճը, իր կացութիւնը բաժնող ուրիշներու նման, զայն աւել կը համարի որովհետեւ կը մատնանչէ թէ՝ այդ բնորոշումը չատ ընկերաբանութիւն կը բուրէ, մինչ երկդիմին ու խառնածինն են զորս ատակ կը գտնէ, աւելցնելով որ «այս առումով բոլորս ալ խառնածիններ ենք», տեսակ մը աշխարհաքաղաքացիութեան ձգտողներ: «Այսօր Ամերիկա, Գանատա կամ Մեծն Բրիտանիա աւելի այլազան գրականութիւն մը կայ, որ երկդիմի է, կամ երկիմատ, ինչ որ կազդուրիչ է»:

Օնտաաթճըի նմանող սփիւռքցի գրողներու պարագան երբ բաղդատենք սփիւռքահայ գրական մարզին, առաջին ակնարկով ի՞նչ կը նկատենք: Կայ հիմնական տարբերութիւն մը սփիւռքահայ առաջին սերունդի գրողներուն հետ, յատկապէս Սարաֆեանի, իր մանկութիւնը չարունակ արձարծող: Օնտաաթճըի արմատները կը գոյատեւեն իր ծննդավայրը, որոնց հետ ինք յաճախ չօշափելի կապի մէջ կը մտնէ երբ հոն կ'այցելէ. մինչդեռ, Սարաֆեանի պարագային, օրինակ, զէպի արմատ վերադարձը, քանի որ անկարելի է, միայն յիշողութեամբ տեղի կ'ունենայ, ուսում՝ ձեւով մը աննիւթ է, թափանցիկ: Սակայն, հարցը կը փոխուի երբ նկատի ունենանք Օնտաաթճըի սերունդը: Այսպէս, եթէ ուզենք հասարակաց եզրեր վճռուել, իր եւ իրեն սերնդակից սփիւռքահայ գրողի մը միջեւ, գուցէ ամէնէն աւելի Գրիգոր Պըլտեանի հետ է որ զանոնք կը գտնենք, վերջերս լոյս տեսած անոր «Սեմեր» հատորով, որպէս դէպի մանկութիւն եւ արմատներ վերադարձ մը, ինքզինքին վերայայտնաբերում մը, անհատական եւ հաւաքական յիշողութեան վերակենդանացում մը, տիրապետուած՝ տիպարներուն խօսակցութեան «գրեթէ թատերական հեւքով», անոնց «ամբողջ կենսունակութեամբ»:

Սփիւռքեան, ինքնութեան ապրումներն ու հարցադրումները կրնա՞ն տարբերիլ այլազան պատկանելիութիւն ունեցող անձերու համար, որոնք նոյն գոյավիճակը եւ հարցերը կը բաժնեն: Սփիւռքները գարձած են իրենք իսկ անբաժան մէկ «վայր»ը երկրագունտին, սակայն անջատ, անոր զուգահեռ վայր – մակարդակ մը, որ հորիզոնը կ'ընդլայնէ եւ յատկապէս կը ներկայացնէ յատկանիշներ որոնք կ'ենթադրեն արտայայտչական, իմացական եւ գոյութենական նոր բնագաւառներ յայտնաբերելու, սահմանադրուած պատկանելիութենէն վեր, անկէ անդին: Ահաւասիկ գրականութիւն մը որ, ինչ լեզուով որ գրուի, ունի մէկ «երդիք», որ կը կոչուի Սփիւռք: Թերեւս հոն է որ գրականութիւններուն եւ մարդոց միջեւ սահմանները կը չքանան ու անոնք կը խմբուին հասարակաց յայտարարի մը չուրջ, որ պատենչներ չի ճանչնար:

ԱՆՏՈՒՆԻ Բ.

ԶԳՈՒՇՏ ԽՄԻՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ

Ամէնուր է յայտնի, որ չատ օգի խմելը վնասակար է առողջութեան համար: Հայաստանում, սակայն, մինչեւ վերջին ժամանակները քիչ խմելն էլ էր վտանգաւոր, քանի որ չգիտէիր, թէ ինչ ես խըմում եւ քիչ չէին մխիլ սպիրտից կուրանալու եւ մահանալու դէպքերը: Հիմա ուրիչ վտանգ է աւելացել՝ որբապղծութեան մասնակից դառնալը:

Սկզբում վճռեցում յայտնուեցին ռուսական բազմապիսի դործիչների, նկարներով զարդարուած եւ նրանց անուններըը կրող օղու չիշերը, եւ իւրաքանչիւրը կարող էր համտեսել ըստ իր ճաշակի եւ քաղաքական հայեացքների. միապետականները որեւիցէ ցարի կամ կայսրուհու, կոմունիստները՝ իրենց առաջնորդների, ընդհուպ Գորբաչովն ու Ելցինը, երաժիչտները՝ Շոփէնի եւ այլն: Այդպիսի օղիների տեսականին բազմազան էր եւ ընդդրկում էր ցանկացած ճաշակ: Խորհրդային տարինեերին էլ նման երեւոյթ կար, սակայն առընչւում էր ոչ թէ ողելից խմիչքների, այլ քաղցրաւենիքների հետ:

Օղիների բազմազանութեան հարցում հայ դործարարները յետ չէին մնում՝ չարունակելով մինչեւ վերջերս արտադրել սովորական պետականերով օղի: Սակայն չուրջ երկու տարի առաջ յայտնուեց առաջին «հայրենասիրական» «Անդրանիկ» օղին՝ զօրավարի նկարով: Ֆրանսիայում բնակուող նրա ազդակաները հանդէսատացած, որ փէռ Լաչէզի նրա գերեզմանը փրկուեց, գլխի չեն ընկնում, թէ հայրենիքը զօրավարի յիչատակին անմահացնելու ինչ նոր եւ իւրայատուկ ձեւ է գտել:

Հետաքրքիր է. Շատ Ազնաւուրը համտեսե՞լ է «Ազնաւուրը»: Երեւի թէ՝ ոչ: Իսկ երեւանեան նրա երկրպագուները հնարաւորութիւն ունեն իրենց կարօտն առնել՝ խմելով մի ըմպանակ թունդ եւ մաքուր «Ազնաւուր»: Չի մոռացուել նաեւ Վարդան Մամիկոնեանը: Ցետագայում երեւի այսպիսի յանճնարարականներ կը տրուեն «Զօրավար Վարդան», ինչպէս եւ «Անդրանիկն» ու «Ազնաւուրը» խորհուրդ է տրուում սեղանին դնել սառը վիճակում: «Զօրավար Վարդանը» յարմար է մատուցել հայ – պարսակական դարաւոր բարեկամութեան կենացը խմելիս...

Երբ «ռսկի ռոը» դեռ Հայաստանում էր, «օրհնուի էն սհաթը», օղիները կոչւում էին ըստ այն հումքի, ինչից որ սարքած էին. խաղողի, թթի, հոնի, խնձորի, ցորենի եւ այլն: Այժմ օղիներն այլ կերպ են պատրաստում: Վերցնում են որեւիցէ երկրից բերուած անյայտ ծագում ունեցող սպիրտ կամ որեւիցէ կենցաղային տեխնիկական հեղուկից (օրինակ, արդեւլակման) հխորոլից միջոցով ստացուած սպիրտ եւ խառնելով ջրի հետ ստանում օղի: Ցայտնի է, որ սինթետիկ սպիրտ այժմ կարելի է ստանալ ամէն ինչից. փայտից, նաւթից, նոյնիսկ ... Ըստ աւանդոյթի, այդ սպիրտներից արտադրուած օղիները պէտք էր կոչել փայտի, նաւթի ... օղի եւ համապատասխան նրա տպել պիտակին: Սակայն ո՞վ կը դնէր այդպիսի անուն ունեցող օղին: Այդ է երեւի պատճառը, թէ ինչու են օղիներն այժմ կոչւում տարօրինակ անուններով: Վերադառնանք, սակայն, «ռսկի ռաին»: Երբ 165 տարի Հայաստանում մնալուց յետոյ այն հեռացաւ, Մաշտոց Աբովեանը յետմահու արժանացաւ մեծ պատուի, վերջնականապէս անմահացաւ ու սերտաճեց իր ժողովրդին: Այսօր նրա թնդութեանն ու բոյրին, այն էլ բաւական մատչելի գնով, կարող են ծանօթանալ ժողովրդի լայն զանգուածները: Ցիւսի, «ինչքան ապրես, այնքան կը սովորես»: Գիտէ՞ք արդեօք, որ «Տիգրան Մեծը» առաջացնում է «ուրախ տրամադրութիւն, ոգեւորութիւն եւ ախորժակ»: Մեր թագաւորներից ամենահռչակաւորին՝ Տիգրան Մեծին կարող են վայելել եւ տրամարդիկ, եւ կանայք, քանի որ նա կրկնակի պատուի է արժանացել եւ հանդէս է գալիս թէ որպէս օղի եւ թէ որպէս «իւրատեսակ, նեղրաչնակ, թաւչային, մրգային երանգներով խաղացկուն դինի՝ պատրաստուած կարմիր տեսակի խաղողներից, առանձնայատուկ տեխնոլոգիայով՝ երկրորդուող խմորմամբ»: Եւ այդ ամէնը գրուած է «Ծովից ծով»ը պատկերող քարտէզի ֆոնի վրայ. երկու լեզուով հայերէն եւ անդլերէն ու վերնագրուած է՝ Տիգրան Մեծ (վերնագիրը չակերտների մէջ չի առնուած):

Ինչպէս տեսնում էք, հայաստանեան օղի արտադրողները սիրում են օգտագործել արդէն իսկ մահացած կամ հեռուում գտնուող, այսպէս ասած, «տէր չունեցող» գործիչների, հիմնականում զօրավարների անունները եւ խուսափում են վկայակոչել այսօրուան մեր երեւելիներին, քանի որ դա կարող է առաջացնել փինանսական եւ այլ հարցեր ու դատական հայցեր:

Բացառութիւն է կազմում Աչոտ Ղազարեանը, որի նկարն ու անունը կրող օղին մեծ սպառում ունի: Հիմա, երբ գործերը չեն հրատարակւում, թատրոնները համարեա թէ չեն գործում, կինոֆիլմեր չեն արտադրւում եւ պետութիւնը չի կարողանում փինանսաւորել արուեստը, սպորտը, դիտութիւնն ու մշակոյթը, երեւի թէ աւելի ճիշդ կը լինէր համապատասխան վարչաբաժիններ տալով օգտագործել այդ բնագաւառների մեր մեծերի անունները: Դրանով կարելի կը լինէր փինանսաւորել նրանց գոյութիւնը եւ գովազդելով՝ փրկել մոռացութիւնից: Իսկ քաղաքական գործիչնե՞րը: Չէ՞ որ նրանք էլ ամէնօրեայ գովազդի կարիք ունեն, որ մինչեւ յաջորդ ընտրութիւնները ընկած ժամանակաչրջանում ընտրողները չմոռանան նրանց անուններն ու դէմքերը: Իսկ պատկերացնո՞ւմ էք, թէ բանակում եւ յատկապէս զօրակոչիկների չրջանում ինչպիսի յաջողութիւն կ'ունենայ Վազգէն Սարգսեանի ազդեցիկ լուսանկարը կրող օղին...

Այս յօդուածը որոշեցի գրել, երբ վաճառքում տեսայ ... «Կոմիտաս» օղին: Եթէ այսպէս չարունակուի, մենք չուտով կ'ունենանք նաեւ «Սիամանթօ», «Գանիկ Վարուժան», նաեւ «Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Վազգէն Ա.» օղիներ: Եւ դա չափազանց թունդ տրամադրութիւններ կը ստեղծէ:

ԳՐԻԳՈՐ ԷՄԻՆ – ՏՔՐԵԱՆ

«Ազգ»
Յուլիս 29

«ԱԼԻՖ»Ի ՆՈՒՐ ՇԷՆՔԻ ԲԱՑՈՒԻՄԸ

Թեհրանի «Ալիֆ» օրաթերթի նորակառոյց չէնքի բացման հանդիսաւոր արարողութիւնը տեղի ունեցած է երեքշաբթի, Յուլիս 22–ին, ձեռամբ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Արամ Կաթողիկոսին: Հաստատութեան մուտքին Կաթողիկոսը դիմաւորած են Հ. Ց. Դ. Բիւրոյի ներկայացուցիչ Մկրտիչ Մկրտչեան եւ «Ալիֆ»ի տնօրէնատէր Ալպէր Ազէմեան: Սրահին մէջ, երբ գալուստ մատթած է թերթին խմբագիրը՝ Սեդա Դաւթեան, անդրադառնալով «Ալիֆ»ի կատարած գերին: Իրեն յաջորդած է թերթին տնօրէնատէր եւ նոր չէնքին ճարտարապետ՝ Ալպէր Ազէմեան, ապա՝ Մկրտիչ Մկրտչեան, յանուն Հ. Ց. Դ. Բիւրոյի: Արամ Կաթողիկոս յուշանուէրներ յանձնած է ա-նոնց որոնք նիւթական, բարոյական թէ մասնագիտական գետնի վրայ մասնակցած են նոր չէնքին աշխատանքներուն: Այս առթիւ Թեհրան հրաւիրուած էին պաշնակցական մամուլի խմբագիրներ եւ կազմակերպուած էին ժողովրդական լսարաններ, ըստ հետեւեալ ժամանակացոյցի. –

Ա. Լսարան – Չորեքշաբթի, Յուլիս 23, 1997. «Հայ ազատագրական պայքարի մէկդարեայ յեղափոխական կերպարը»

ա. – «Ռանասորի Արշաւանքի մէկ դարեայ ոգին եւ խորհուրդը», ներկայացուցած է «Արմենիա» չարաթաթերթի խմբագրուցիչ Այքազ Գրիգորեանը (Աւստրալիա):

բ. – «Լիպանեան սխրագործութիւնը՝ դողներից, առանձնայատուկ տեխնոլոգիայով՝ երկրորդուող խմորմամբ»: Եւ այդ ամէնը գրուած է «Ծովից ծով»ը պատկերող քարտէզի ֆոնի վրայ. երկու լեզուով հայերէն եւ անդլերէն ու վերնագրուած է՝ Տիգրան Մեծ (վերնագիրը չակերտների մէջ չի առնուած):

Ինչպէս տեսնում էք, հայաստանեան օղի արտադրողները սիրում են օգտագործել արդէն իսկ մահացած կամ հեռուում գտնուող, այսպէս ասած, «տէր չունեցող» գործիչների, հիմնականում զօրավարների անունները եւ խուսափում են վկայակոչել այսօրուան մեր երեւելիներին, քանի որ դա կարող է առաջացնել փինանսական եւ այլ հարցեր ու դատական հայցեր:

Բացառութիւն է կազմում Աչոտ Ղազարեանը, որի նկարն ու անունը կրող օղին մեծ սպառում ունի: Հիմա, երբ գործերը չեն հրատարակւում, թատրոնները համարեա թէ չեն գործում, կինոֆիլմեր չեն արտադրւում եւ պետութիւնը չի կարողանում փինանսաւորել արուեստը, սպորտը, դիտութիւնն ու մշակոյթը, երեւի թէ աւելի ճիշդ կը լինէր համապատասխան վարչաբաժիններ տալով օգտագործել այդ բնագաւառների մեր մեծերի անունները: Դրանով կարելի կը լինէր փինանսաւորել նրանց գոյութիւնը եւ գովազդելով՝ փրկել մոռացութիւնից: Իսկ քաղաքական գործիչնե՞րը: Չէ՞ որ նրանք էլ ամէնօրեայ գովազդի կարիք ունեն, որ մինչեւ յաջորդ ընտրութիւնները ընկած ժամանակաչրջանում ընտրողները չմոռանան նրանց անուններն ու դէմքերը: Իսկ պատկերացնո՞ւմ էք, թէ բանակում եւ յատկապէս զօրակոչիկների չրջանում ինչպիսի յաջողութիւն կ'ունենայ Վազգէն Սարգսեանի ազդեցիկ լուսանկարը կրող օղին...

Այս յօդուածը որոշեցի գրել, երբ վաճառքում տեսայ ... «Կոմիտաս» օղին: Եթէ այսպէս չարունակուի, մենք չուտով կ'ունենանք նաեւ «Սիամանթօ», «Գանիկ Վարուժան», նաեւ «Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Վազգէն Ա.» օղիներ: Եւ դա չափազանց թունդ տրամադրութիւններ կը ստեղծէ:

ԳՐԻԳՈՐ ԷՄԻՆ – ՏՔՐԵԱՆ

«Ազգ»
Յուլիս 29

— ԿՈՆՖԵՓ ԿՈՎՈՒՄ —

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ԿՈՂՄԻՑ ՀԱՍՑԵ ԱՐՎԱԾ ՀԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹՅԱՆ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ

Ինչպես հայտնի է, Հայաստանի Հանրապետության կառավարության կողմից հասցե արված հայտարարության վերաբերյալ հարցերին պատասխանելու նպատակով ստեղծվել է կառավարության հանձնաժողով, որի կազմում ընդգրկվել են ՀՀ ԱԺ պատգամավորներ, կառավարության անդամներ, հասարակական կազմակերպությունների ներկայացուցիչներ, գիտնականներ, մասնագետներ:

Հանձնաժողովի նիստերին մասնակցում են նաև ՀՀ նախագահի աշխատակազմի ներկայացուցիչները:

Հանձնաժողովի նիստերը տեղի են ունենում ՀՀ կառավարության նիստերի դահլիճում:

Հանձնաժողովի նիստերի մասին տեղեկատվությունը տրամադրվում է ՀՀ կառավարության տեղեկատվական կենտրոնի կողմից:

ՀՀ ԱԺ ԳԱՂԱՓԱՐԱԿԱՆ ԿՈՄԻՏԵԻ ՆԻՍՏԵՐԻ ՕՐԱԿԱՐԳԸ

Ապրիլի 14-ին, ժամը 10.00-ին — ՀՀ ԱԺ գաղափարական կոմիտեի նիստ՝ ՀՀ ԱԺ նախագահի տեղակալ Ռ. Հարությունյանի նախագահությամբ:

Օրակարգում՝ ՀՀ ԱԺ գաղափարական կոմիտեի 1997 թ. առաջին եռամսյակի աշխատանքների մասին:

Զեկուցող՝ ՀՀ ԱԺ գաղափարական կոմիտեի նախագահ Ռ. Հարությունյան:

Ապրիլի 15-ին, ժամը 10.00-ին — ՀՀ ԱԺ գաղափարական կոմիտեի նիստ՝ ՀՀ ԱԺ նախագահի տեղակալ Ռ. Հարությունյանի նախագահությամբ:

Օրակարգում՝ «Հայաստանի Հանրապետության կրթության մասին» ՀՀ օրենքի նախագծի առաջին ընթերցում:

Զեկուցող՝ ՀՀ ԱԺ գաղափարական կոմիտեի նախագահ Ռ. Հարությունյան:

Ապրիլի 16-ին, ժամը 10.00-ին — ՀՀ ԱԺ գաղափարական կոմիտեի նիստ՝ ՀՀ ԱԺ նախագահի տեղակալ Ռ. Հարությունյանի նախագահությամբ:

Օրակարգում՝ «Հայաստանի Հանրապետության կրթության մասին» ՀՀ օրենքի նախագծի առաջին ընթերցում:

Զեկուցող՝ ՀՀ ԱԺ գաղափարական կոմիտեի նախագահ Ռ. Հարությունյան:

Ապրիլի 17-ին, ժամը 10.00-ին — ՀՀ ԱԺ գաղափարական կոմիտեի նիստ՝ ՀՀ ԱԺ նախագահի տեղակալ Ռ. Հարությունյանի նախագահությամբ:

Օրակարգում՝ «Հայաստանի Հանրապետության կրթության մասին» ՀՀ օրենքի նախագծի առաջին ընթերցում:

Զեկուցող՝ ՀՀ ԱԺ գաղափարական կոմիտեի նախագահ Ռ. Հարությունյան:

Ապրիլի 18-ին, ժամը 10.00-ին — ՀՀ ԱԺ գաղափարական կոմիտեի նիստ՝ ՀՀ ԱԺ նախագահի տեղակալ Ռ. Հարությունյանի նախագահությամբ:

Օրակարգում՝ «Հայաստանի Հանրապետության կրթության մասին» ՀՀ օրենքի նախագծի առաջին ընթերցում:

Զեկուցող՝ ՀՀ ԱԺ գաղափարական կոմիտեի նախագահ Ռ. Հարությունյան:

Ապրիլի 21-ին, ժամը 10.00-ին — ՀՀ ԱԺ գաղափարական կոմիտեի նիստ՝ ՀՀ ԱԺ նախագահի տեղակալ Ռ. Հարությունյանի նախագահությամբ:

Օրակարգում՝ «Հայաստանի Հանրապետության կրթության մասին» ՀՀ օրենքի նախագծի առաջին ընթերցում:

Զեկուցող՝ ՀՀ ԱԺ գաղափարական կոմիտեի նախագահ Ռ. Հարությունյան:

Ապրիլի 22-ին, ժամը 10.00-ին — ՀՀ ԱԺ գաղափարական կոմիտեի նիստ՝ ՀՀ ԱԺ նախագահի տեղակալ Ռ. Հարությունյանի նախագահությամբ:

Օրակարգում՝ «Հայաստանի Հանրապետության կրթության մասին» ՀՀ օրենքի նախագծի առաջին ընթերցում:

Զեկուցող՝ ՀՀ ԱԺ գաղափարական կոմիտեի նախագահ Ռ. Հարությունյան:

Ապրիլի 23-ին, ժամը 10.00-ին — ՀՀ ԱԺ գաղափարական կոմիտեի նիստ՝ ՀՀ ԱԺ նախագահի տեղակալ Ռ. Հարությունյանի նախագահությամբ:

Օրակարգում՝ «Հայաստանի Հանրապետության կրթության մասին» ՀՀ օրենքի նախագծի առաջին ընթերցում:

Զեկուցող՝ ՀՀ ԱԺ գաղափարական կոմիտեի նախագահ Ռ. Հարությունյան:

Ապրիլի 24-ին, ժամը 10.00-ին — ՀՀ ԱԺ գաղափարական կոմիտեի նիստ՝ ՀՀ ԱԺ նախագահի տեղակալ Ռ. Հարությունյանի նախագահությամբ:

Օրակարգում՝ «Հայաստանի Հանրապետության կրթության մասին» ՀՀ օրենքի նախագծի առաջին ընթերցում:

Զեկուցող՝ ՀՀ ԱԺ գաղափարական կոմիտեի նախագահ Ռ. Հարությունյան:

Ապրիլի 25-ին, ժամը 10.00-ին — ՀՀ ԱԺ գաղափարական կոմիտեի նիստ՝ ՀՀ ԱԺ նախագահի տեղակալ Ռ. Հարությունյանի նախագահությամբ:

Օրակարգում՝ «Հայաստանի Հանրապետության կրթության մասին» ՀՀ օրենքի նախագծի առաջին ընթերցում:

Զեկուցող՝ ՀՀ ԱԺ գաղափարական կոմիտեի նախագահ Ռ. Հարությունյան:

Ապրիլի 28-ին, ժամը 10.00-ին — ՀՀ ԱԺ գաղափարական կոմիտեի նիստ՝ ՀՀ ԱԺ նախագահի տեղակալ Ռ. Հարությունյանի նախագահությամբ:

Օրակարգում՝ «Հայաստանի Հանրապետության կրթության մասին» ՀՀ օրենքի նախագծի առաջին ընթերցում:

Զեկուցող՝ ՀՀ ԱԺ գաղափարական կոմիտեի նախագահ Ռ. Հարությունյան:

Ապրիլի 29-ին, ժամը 10.00-ին — ՀՀ ԱԺ գաղափարական կոմիտեի նիստ՝ ՀՀ ԱԺ նախագահի տեղակալ Ռ. Հարությունյանի նախագահությամբ:

Օրակարգում՝ «Հայաստանի Հանրապետության կրթության մասին» ՀՀ օրենքի նախագծի առաջին ընթերցում:

Զեկուցող՝ ՀՀ ԱԺ գաղափարական կոմիտեի նախագահ Ռ. Հարությունյան:

Ապրիլի 30-ին, ժամը 10.00-ին — ՀՀ ԱԺ գաղափարական կոմիտեի նիստ՝ ՀՀ ԱԺ նախագահի տեղակալ Ռ. Հարությունյանի նախագահությամբ:

Օրակարգում՝ «Հայաստանի Հանրապետության կրթության մասին» ՀՀ օրենքի նախագծի առաջին ընթերցում:

Զեկուցող՝ ՀՀ ԱԺ գաղափարական կոմիտեի նախագահ Ռ. Հարությունյան

(Շար. Ա. Էչէճ)

լուծէ Ռեֆահը (էրպաքանի խալամապաչա կուսակցութիւնը) եւ այդ պարագային էրպաքան ևս ընկերները քաղաքական ասպարէզէ կը նետուին: Բայց ,արդէն խակ, կը նախատեսեն ուրիշ կուսակցութիւն մը հիմնել:

Թղթակիցը, այլ գրութեամբ մը կը խօսի «Անատոլուի վազրեր»ուն մասին որոնք ճարտարարուեստի մէջ մեծ յաջողութիւնները կ'արձանագրեն, Գոնիա, կը գրէ, այսօր ծանօթ է իր կրօնական պահպանողականութեամբ, բայց պէտք է նկատի առնուի նաեւ անտեսական իր հոյակապ զարգացումով: Քանի մը տարուան մէջ, քաղաքը ճարտարարուեստի բարգաւաճ կեդրոնի մը վերածուեցաւ, չնորհիւ նախաձեռնողներու նոր սերունդի մը՝ «Անատոլուի վազրերը»:

Երբորդ գրութիւն մը նուիրուած է հարաւ – արեւելեան Անատոլուի անկնկութեան, բանակին եւ Քիւրտերու կռիւներու հետեւանքով: Նիւթը ծեծուած էր արդէն «Ֆիկարո»յի կողմէ եւ արձագանգած էինք Օգոստոս 6–ի մեր թիւով:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Գ.ԼԻՆԹԸՆ զօրավիգ է Նեթանիահուի եւ կողմնակից որ չբնակուի չվերնայ: Մէյնցեալ – Նահանգներու նախագահը կը խորհի որ ցորչափ Իսրայէլացիք կը դանեն որ Պաղեստինցիները 100% ճիպ չեն թափեր, անկարելի է որ խաղաղութիւնը յառաջդիմէ: Կացութիւնը լարուած կը մնայ հարաւ – Լիբանան եւ զոհերու թիւն ալ կը բազմանայ, նաեւ ապահովութեան զօսիին մէջ զոր իսրայէլեան բանակը պրաւած է:

ՄՕՐԻՍ ՓԱՓՈՆ Ժիրոնդի նահանգապետարանի նախկին ընդհանուր քարտուղարը իրաւական հակակշռի տակ առնուելու մինչեւ իր դատը, որ տեղի պիտի ունենայ Հոկտեմբեր 8–ին: Այս որոշումը տուաւ Պորտոյի վերաքննիչ Ատեանի ամբաստանութեան սենեակը ընդառաջելով փաստաբան Արնօ Գլարօֆելտի պնդմանին: 86 տարեկան, Փափոնի պիտի դատուի «մարդկութեան դէմ ոճիր»ի մեղսակցութեան համար: Պատասխանատու կը նկատուի 1560 Հրեաներու տեղահանութեան Պորտոյի չրջանէն, երբ 1942–էն 1944 ընդհանուր քարտուղար էր Ժիրոնդի նահանգապետարանին: Իր փաստաբանը չատ վրդոված է այս որոշումին որ ի սկզբանէ յանցաւոր կը զարձնէ զատի քաչուած անձ մը որ, սկզբունքով կրնայ անմեղ ըլլալ:

ՊԱՊԸ, անձնական քնոյթ ունեցող այց մը պիտի կատարէ Օգոստոս 22–ին վտոֆ. Լը Ժէօնի չիրխին: Մեծ դիտնականը, մեռած 1994 Ապրիլին, թաղուած է Շալօ–Սէն – Մարսի (Լսոնի Նահանգ) փոքրիկ գերեզմանատունը: Ան կամաւոր վիժումի դէմ բուռն պայքարող մը եղած է «Զգեցէք որ ապրին» միութեան ծոցը եւ չատագովը հակա–վիժում դոմանուօնալուան: Ինք է որ յայտնաբերած է մոնկոլական նուիթեան պատասխանատու բրոմո – զոմ–ը զոր ինք թրիզոմի 21 մկրատած է, Թունդ կաթողիկէ անդամ էր Գիտութեանց պապական Ճանճնախումբին: Այս այցելութիւնը, զոր պիտի կատարէ «Երիտասարդութեան համաչխարհային օրը»ու առթիւ Փարիզ պանուած ատեն, բանակցութիւնը է արդէն եւ քալելիրանք մը կը նկատուի անոնց համար որոնք յարձակումներ կը զործեն հիւանդանոցներու եւ բժիշկներու եւ երիտասարդ կիներու վրայ:

ԱԼԺԵՐԻՈՑ ԺԻՍ-ի (Իսլամական Զինեալ Խումբ) պետ մը՝ Ապու – էլ – Մունահիր «Մեր դիրքը» խորագրուած գրոյցի մը ձեւով, լոյս տեսած «Ալ Ճամաս» գազանի թերթի մը մէջ կ'արդարացնէ չարդերը, ճշդելով. – «Կոյր սպանութիւններ չկան: Մուճահիններըը կը սպաննեն միայն անոնք որոնք մահուան արժանի են, որովհետեւ իրենց թշնամիները եղած են, ամէնէն փոքր մանուկէն ամէնէն տարիք ծերունին»: Ան դեռ կ'աւելցնէ. – «Երբ կը լսէք թէ սպանութիւններ եւ չարդեր կը գործուին, գիտցէք որ «անհատատ իշխանութեան» կողմնակիցներ են խնդրոյ առարկայ: Եթէ անոնց մէջ կան անմեղներ, նահատակ կը դառնան»: Օգոստոս 7–ին նոր չարդ մը գործուած էր եւ 20 մեռեալ կար:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

72–ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻԻ, Ա.Ր Ի ԳՆԱՀԱՏՈՒԹԻԻՆ

ՓԱՐԻԶ. – Ռոզի Ալեքսեան 200 ֆր.:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

ԳԱՆՆ. – Խաւսար Վահանեան 500 ֆր. կը նուիրէ «Ցառաջ»ին իր հօրեղբօր՝ Շահան Վահանեանի մահուան 10–րդ տարելիցին եւ Շուշան Վահանեանի ի յիշատակ:

***

Սուրէն Փափազեանի մահուան քառասունքին առթիւ, Տէր եւ Տիկին Կարպիս Զրբաչեան 500 ֆր. կը նուիրեն «Ցառաջ»ին:

ՎԱԼԱՆՍ Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Ուրբաթ, Օգոստոս 15, ժամը 10–ին հանդիսաւոր պատարագ եւ աւարտին հոգեհանգստեան պաշտօն կը մատուցուի ամբակոծութեան եւ պատերազմի բոլոր նոյեցելոց հոգւոց համար:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՓՍԱԿԻ

Ցաւէս ողբացեալ Այրի Տիկին Թագուհի Գալումեանի (Ծնեալ՝ Տօմպայեան) մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի կատարուած են հետեւեալ նուիրատուութիւնները.–

Ընտանիք՝ Գալումեան 1000 ֆր. Եկեղեցւոյ, 500 ֆր. Պօմոնի Կապոյտ Խաչին, 1000 ֆր., Համազգային վարժարանին, 1000 ֆր. Ղարաբաղին, ընտանիք՝ Մամբրէ Գալումեան զաւակներն ու թոռները 1000–ական ֆրանք Եկեղեցւոյ, Պօմոնի Կապոյտ Խաչին, Համազգայինին, Ղարաբաղին եւ «Ցառաջ» օրաթերթին, Տէր եւ Տիկին Նապաշեան 400–ական ֆրանք Համազգայինին եւ Ղարաբաղին, Տէր եւ Տիկին Վահէ Քրնջեան 100 ֆր., Համազգայինին, ընտանիք՝ Եօթնեղբայրեան 200 ֆրանք Համազգայինին, ընտանիք՝ Աւետիս Գալթաուզեան 200 ֆր. Համազգայինին, Պօմոնի Կապոյտ Խաչ 300 ֆր. Եկեղեցւոյ, Տէր եւ Տիկին Վանիկ Հելոյեան 200 ֆր. Համազգայինին, Տէր եւ Տիկին Սարհատ Գլընճեան 500 ֆր. Ղարաբաղին, Տէր եւ Տիկին Մարք Սէմէրճեան, Տէր եւ Տիկին Թիլպէօ Մարքոյեան 1000–ական ֆրանք Համազգայինին, Մարի Տօրումեան եւ Վարդան Զիֆթճիպաշեան 200 ֆր. Համազգայինին, Այրի Տիկին Սիլոհեան 100 ֆրանք Համազգայինին, Տէր եւ Տիկին Կարապետեան 100 ֆրանք Համազգայինին, ընտանիք Շամլեան 200 ֆրանք Ղարաբաղին, Տէր եւ Տիկին Սանասարեան, Տէր եւ Տիկին Հայկ Սէմէրճեան, Տիկին Մարի – Լուիզ Խաչատուրեան 200–ական ֆր. Համազգայինին, Տիկին Մէհլէմճեան 100 ֆր. Եկեղեցւոյ, ընտանիք՝ Սարաճեան Եկեղեցւոյ, Համազգայինին եւ Ղարաբաղին 100–ական ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Տէր – Վարդանեան 150 ֆր. Հ.Յ.Դ. Մարսէյլին, Օր. Անի Ճամուչեան 200 ֆր. Եկեղեցւոյ, Օր. Մարի – Ռոզ Ղազարեան 600 ֆրանք Համազգայինին, Թէմէճեան 1000 ֆրանք Համազգայինին, Տիկին Բօնոն 300 ֆր. Համազգայինին:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Շաբաթ, Կիրակի

Նոյեմբեր 29 եւ 30

6ème Grande Braderie de Noël

–ՇԷՆ–ՓՐԱՆՍԷ–

— ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ —

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Կիրակի, Օգոստոս 17

Տօն է վերափոխման Ս. Աստուածածնի

Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 8·45–ին:
Պատարագ ժամը 10·30–ին,
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԳԻՒՏ ԱՐՔ. ՆԱՒԳԱՇԵԱՆ
Կաթողիկոսական Պատուիրակ Եւրոպայի Առաջնորդ Հայոց Փարիզի
Պատարագի աւարտին Խաղողօրհնէք:

ԾԱՆՕԹ. – Այսօր հոգեհանգիստ չի կատարուիր:

***

Երկուշաբթի, Օգոստոս 18
Յիշատակ Մեռելոց
Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8·45–ին
Պատարագ ժամը 10–ին:
Կը պատարագէ՝
ՄԵՍՐՈՊ Ա. ԿՀՆՑ. ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ
Պատարագի աւարտին հոգեհանգիստ «Վան համօրէն ննջեցելոց»:

ՇԱՒԻԼ Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ մէջ, Աստուածածնի վերափոխման

«ՅԱՌԱՋ»Ի ընթացիկ ազդարու սակագինը

Մահազդ	700	(844,20)
Հոգեհանգիստ	600	(723,60)
Շնորհակալիք	600	(723,60)
Յարսնիք–Նշանտուք	600	(723,60)
Ծնունդ	600	(723,60)

Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 20,60% Թ.Վ.Ա. (տե՛ս. փակագծի մէջ ընդհ. գումարը):

Այս գիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազդերու, ՄԻՆՉԵՒ ՄԷԿ ՔԱՌՈՐԴ ՍԻՒՆԱԿ (25 տող) մահազդներու պարագային եւ 1/8–րդ (12–13 տող) մնացեալին:

Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել թերթին վարչութեան:

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire : N° 55935

պատարագ կը մատուցուի Կիրակի, Օգոստոս 17, առաւօտեան ժամը 10–ին:
Կը պատարագէ ու կը քարոզէ՝
ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՔՀՆՑ. ԹԱՇՃԵԱՆ

Ս. ՅԱԿՈԲ – ԼԻՈՆ

Կիրակի, Օգոստոս 17, տօն է Սուրբ Աստուածածնի:

Այս առթիւ Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր եկեղեցւոյ մէջ հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի:

Օրուան պատարագը կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ՝
ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ՋԱՔՈՐԵԱՆ
Հայր. Պատուիրակի Փոխանորդ Լիոնի եւ Շրջակայից

ՎԱԼԱՆՍ – Ս. ՍԱՀԱԿ

Կիրակի, Օգոստոս 17
Տօն է վերափոխման Ս. Աստուածածնի
Սկիզբ արարողութեան ժամը 9·30–ին:
Հանդիսաւոր պատարագ ժամը 10–ին:
Ցաւարտ պատարագի Խաղողի օրհնութեան արարողութիւնը տեղի կ'ունենայ:
Նկատի ունենալ որ այդ օրը հոգեհանգստեան պաշտօն չի կատարուիր:

ՄԱՐՍԷՅԼ ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՑՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Տօն
վերափոխումն Սուրբ Աստուածածնի
«ԽԱՂՈՂՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ»
Կիրակի, Օգոստոս 17
Մարսէյլի Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ մէջ
Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8·30–ին:
Հանդիսաւոր պատարագ ժամը 10–ին:
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՃԷՐՃԵԱՆ
Հայրապետական Պատուիրակի Փոխանորդ Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց
Պատարագի ընթացքին կը կատարուի «Օրհնութիւն Խաղողոյ» աւանդական արարողութիւնը:

Ս. ՍԱՀԱԿ–ՄԵՍՐՈՊ ՍԷՆ–ԺԵՐՄԱ

Կիրակի, Օգոստոս 17
Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 9–ին:
Պատարագ ժամը 10·15–ին:
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՎԱՉԷ Ծ. Վ�րԴ. ԻԳՆԱՏԻՈՍԵԱՆ
Ցաւարտ պատարագի կը կատարուի Խաղողօրհնէք աւանդական արարողութիւնը:

ՍԷՆ ԼՈՒ – Ս. ԳԷՈՐԳ

Կիրակի, Օգոստոս 17
Ժամը 10–ին հանդիսաւոր պատարագ:
Ժամը 11·30–ին Աւանդական Խաղողօրհնէք:
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՇԱՀԱՆ Ա. ՔՀՆՑ. ՏԷՏԷԵԱՆ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՊԵԼՖՈՆԹԷՆԻ ԿԱՅԱՆ

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ԵՒ ԽԱՂՈՂՕՐՀՆԷՔ

ԿԻՐԱԿԻ, ՕԳՈՍՏՈՍ 10 ԺԱՄԸ 11Է–Ն ՍԿՍԵԱԼ

ՃՈԽ ՊԻՒՖԷ – ՔԵՐՄԷՍ
ՀԱՆԴԷՍ ԿԱՅԱՆԻ ԵՐԱԽԱՆԵՐՈՒ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ
Սիրով հրաւիրուած են ծնողքներն ու բարեկամները

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ 12
MARDI
12 AOUT
1997

LE NUMERO : 5,00 F.

ՀԱՅՐԱՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL.: 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 1·100 Ֆ· — Վեցամսեայ : 560 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 1·400 Ֆ· (ամէնօրեայ առաքում)
1·250 Ֆ· (շաբաթական առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ·

73ե ԱՆՈՒՍ — Թիւ 19·178 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 73e ANNEE — N° 19.177

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐՈՒՆ ՀԵՏ

ԴԵՌ ԿԱՐԵԼԻ՞ Ե ԻՍՐԱՅԷԼԵԻՊԱՂԵՍՏԻՆԵԱՆ ՀԱՁՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Երուսաղէմի վերջին մահափորձը, Յուլիս 30–ին, որ պատճառ եղաւ անելի քան տասնեակ մը զոհերու, քաղաքական դէտերու կարծիքով՝ ամբողջովին խոչընդոտած է խաղաղութեան բանակցութիւններէն:

Նման արարքի մը պատճառը իսրայէլեան մամուլի որոշ անուններու համար իսկ վարչապետ Նեթանիահուի յոխորտ կեցուածքն է որով չարաթի մը առաջ յայտնած էր թէ Կոլանի վրայ նոր չէնքերը պիտի կառուցուէին: Իսրայէլեան «Հապրէց» թերթին լրագրողներէն մէկը կ'ըսէ թէ այս մահափորձէն Նեթանիահուի քաղելիքը այն դասն է որ պետութիւն մը քարոզչութեամբ ու խօսքով չի ղեկավարուիր:

Միւս կողմէ, կայ արարքին հեղինակներուն ինքնութեան պարագան որ յստակօրէն ճշդուած չէ: Կասկածներ կան որ կրնան նոյնիսկ պատկանիլ լիբանանեան չիի չարժումին: Այսուհանդերձ, Նեթանիահու իր առաջին յայտարարութեամբ իսկ Արաֆաթի եւ Պաղեստինցիներու վերագրեց մահափորձին պատասխանատուութիւնը: Գրեթէ բոլոր միջոցով պաղեստինցի ղեկավարին յանակնկալութեան հեռաձայնը, ան լսաւ թէ յանկարծ պաղեստինեան պետութեան մը հիմնումին ու արտօնել որ միայն ինքնավար չրջաններ գոյութիւն ունենան: Խնդիրը կ'ամփոփուի հետեւեալ հարցումին մէջ. միջազգային հանրային կարծիքը պիտի յաջողի՞ արամաբանական ըլլալու համար յաղթել Նեթանիահուն, անդարմանելին պատահելէ առաջ:

տասքը կոբանցնեն խաղաղութեան հոլոլոյթին նկատմամբ:

Ընդդիմադիր Համաս կազմակերպութիւնն ալ քայքայման նշաններ ցոյց կուտայ, յայտնապէս դժուարութիւն ունի յատուկ մարտավարութիւն մը որոշելու եւ իր անդամները հեռացած ըլլալ կը թուին դիմել պայքարի նախնարութեան: Մինչդեռ Այսրյորդանանի մէջ յաջորդական յուսախարութիւններու ազդեցութեան տակ աւելի կը զօրանայ նահատակութեան պատրաստ խմբակներու դիրքը:

Պաղեստինցիներուն համար ժխտական լուրջ պարագայ մը կը հանդիսանայ Արաֆաթի տկարութիւնը. փորձառու այս դէմքը որ յաճախ կրցած էր առաւելութեան վերածել փորձանքները, այսօր ուժասպառ է: Բոլոր անոնք որոնք վերջերս իրեն հանդիպած են, կ'ըսեն թէ ձեռքերը կը դողան աւելի չեշտակի կերպով, նայուածքը կորսնցուցած է իր կենդանութիւնը եւ թիկնապահները աւելի յաճախ յենարան կ'ըլլան իրեն: Մանաւանդ որ իր անմիջական չրջապատին մէջ ծագած քաղաքական տագնապը լուրջ հարուած մը եղած է իրեն: Իր նախարարներէն չատեր իւրացուցած են աւելի քան 300 միլիոն տոլարի դումար մը, ինչ որ յանդիցաւ խմբական հրաժարումի:

Ամենադժուար գործը որ կը պահանջուի Արաֆաթէն, ահաբեկչութեան դէմ հիմնական պայքարն է· քան մը որուն ճաթը չեն զգած նոյնիսկ մեծ միջոցներու տէր պետութիւնները: Պաղեստինեան իշխանութիւնը որ իր հողատարածքին մէկ մասին վրայ միայն հակակշիռ ունի, ինչպէ՞ս կրնայ արմատախիլ ընել ահաբեկչութեան նման փորձանք մը:

Իրականութիւնը, ինչպէս Երուսաղէմի բազմաթիւ քաղաքական դէմքեր ալ կը խոստովանին, Նեթանիահուի հիմնական նպատակն է. ան ամէն միջոցով կը ձգտի Արաֆաթը ստիպելու որ ընդունի խաղի նոր կանոններ ու հրաժարի Օսլոյի սկզբունքներէն. այլ խօսքով կ'ուզէ փակել ճամբան պաղեստինեան պետութեան մը հիմնումին ու արտօնել որ միայն ինքնավար չրջաններ գոյութիւն ունենան: Խնդիրը կ'ամփոփուի հետեւեալ հարցումին մէջ. միջազգային հանրային կարծիքը պիտի՞ յաջողի արամաբանական ըլլալու համար յաղթել Նեթանիահուն, անդարմանելին պատահելէ առաջ:

ԿՈՉ ԻՆՊԱՍՏ ԿՈՎԿԱՍԻ

ՄԱԿ–ը ստիպողական կոչ մը ըրած է ի նպաստ Կովկասի, պահանջելով 15,7 միլիոն տոլար վերահասատատելու համար աննդեղէնի պահեստները Հայաստան, Ադրբեջան եւ Վրաստան: Աննդեղէնի համաշխարհային Ծրագիրը (ՄԱԿ) կ'ըսէ թէ առնուազն 34 հազար թոն յատկացնել անուղղակի պէտք է, պահեստները ապառելու վրայ են:

ՓՈՒԹՊՈԼ

Բ. դասակարգի մրցումներու չարքին, Վալանսի Հայ Մարզականը իր դաշտին վրայ պարտուեցաւ 1 – 2 Սոչոյէն: Դասաւորման գլուխն են Սոչօ, Ամիէն եւ Թուռա 3 կէտով: Վալանս 16–րդ է 1 կէտով: 22–րդ եւ վերջին տեղը կը գրաւէ Մարթիկ որ ոչ մէկ կէտ ունի:

ԵԼՑԻՆ ԿԸ ՋՆՋԷ ԱԴՐԲԵՋԱՆԻ ՀԵՏ ՓԱՐԻԶԱՑԻՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳԻՐԸ

Ելցին ջնջեց Ռուսնեֆթ եւ Լուկօյլ քարիւղային ընկերութիւններու մասնակցութիւնը այն համաձայնագրին որ ստորագրուած էր Յուլիս 4–ին, Ադրբեջանի հետ, կասպից ծովու քարիւղի չահագործման համար:

Նախագահը այս որոչումը տուաւ Թիւրքմէնիստանի նախագահին՝ Նիազովի Մոսկուա կատարած այցելութեան առիթը, չրջանը խնդրոյ առարկայ ըլլալով Թիւրքմէնիստանի եւ Ադրբեջանի միջեւ: Կասպից ծովու կանոնագիրը վիճաբանութեան նիւթ է դարձ չրջապատող 5 երկիրներու միջեւ:

Այս հարցին առընչութեամբ, Հայաստանի Արտաքին փոխ – նախարարը՝ Վ. Ոսկանեան յայտարարած է որ Ադրբեջանի ստորագրանքը քարիւղային հարցերուն մէջ, առաւել լարուածութեան պատճառ է չրջանին մէջ: Բաքու կը խախտէ միջազգային ընդունուած կանոնները:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՐԱՖԱԹ պիջուտ մը ըրաւ ամերիկացի բանագնաց՝ Տէնիս Ռոսի ընդունելով վերսկսիլ դործակից Իսրայէլի հետ ապահովութեան հարցերու չուրջ, պայմանաւորելով որ Միացեալ – Նահանգները մասնակից խօսակցութեանց: Յարդ Սրտֆաթ չատ վերապահ էր ամերիկեան դիրքորոշման նկատմամբ եւ այն պնդումին որ միայն ու միայն ապահովութեան մասին պիտի խօսուի, մինչ Արաֆաթ կ'ուզէր որ Պաղեստինցիներու հարցն ալ ծեծուի: Օգոստոս 10–ին, Ռոս երթուղարձեր ըրած է ամբողջ օրը Արաֆաթէն Նեթանիահու մէկուն ու միւսին խօսք հասկցընելու համար: Իսրայէլ հարցեր ալ ունի հարաւ – Լիբանանի մէջ ուր Հեզպոլլահէն զատ, իսրայէլացի զինուորներ իրարու վրայ կրակած են եւ վիրաւորներ կան: Ապատամբական չարժում մըն ալ ծագած է զինուորական բանտի մը մէջ, ուր իսրայէլացի զինուորները կը բողոքեն նուաստացուցիչ պայմաններու դէմ:

ԱԼԺԵՐԻՈՑ մէջ չարդ եւ ոճրափորձ կը չարունակուին նոյն թափով: Օգոստոս 8–ին, Զեպուճա գիւղին մէջ (80 քիլոմեթր հարաւ – Ալժէէն) 21 հոգի մորթուած են, որոնց մէջ 5 ամսու երկուորեակներ, հինգ կիներ եւ երեք ծերունի: Ճելֆայի մէջ ալ ռումբ մը պայթած է հրապարակի մը վրայ, որու հետեւանքով 11 մեռեալ կայ եւ 20 վիրաւորներ: Վերջին օրերու հաշուեկչիռը 175–ի կը հասցնէ մեռեալներու թիւը եւ 800–ի Յունիս 5–ի ընտրութիւններէն ի վեր:

ՏՕԹՐ ԵԻ ՓՈԹՈՐԻԿՆԵՐԸ կը չարունակուին Ֆրանսայի ամբողջ տարածքին վրայ: Օգոստոս 10–ին, Փարիզի մէջ ջերմաստիճանը 34–ի բարձրացած էր: Նոյն օրը սաստիկ փոթորիկներու եւ հովին հետեւանքով 3 մեռեալ կար հիւսիսային – Պրըթանեը (Պէլ – Իլ): Փոթորիկներ ծագած էին նաեւ Օգոստոս 11–ին, հարաւ – արեւմտեան չրջանները:

ՊՈԼՍՈՑ Սուլթանահմէտ պատմական թաղամասին մէկ պանդոկին առջեւ ռումբ մը ծագած է զինուորական բանակի մը մէջ, ուր իսրայէլացի զինուորները կը բողոքեն նուաստացուցիչ պայմաններու դէմ:

ԳԱՍԹՐՕ չատ յուսախար է որ չնչին եղած է թիւը նախկին Սորհ. Միութեան

ՄԱՄՈՒԼ

«LA LIBRE BELGIQUE» (9 août)

ԱԴՐԲԵՋԱՆԻ ՔԱՐԻՒՂԸ ԵՒ ՂԱՐԱԲԱՂԸ

Բորիս Թուամանով պելժիական Թերթին լատատեղեակ աշխատակիցը Մոսկուայէն դրկած իր թղթակցութեան մէջ, կը խօսի Ալիեւի վերջին յաջողութիւններուն մասին Միացեալ – Նահանգներու մէջ եւ ռուսական դիւանագիտութեան նահանջին: Ռուսական ներկայութիւնը Անդրկովկասեան խախուտ է, կը զրէ լրագրողը եւ ստոր վստահ արուեցաւ վերջերս, Ուաշինկթընի եւ Բաքուի միջեւ կնքուած «ռազմավարական ընկերակցութեամբ»: Դեռ աւելին, Ալիեւ խանդավառած է ամերիկացի ծերակուտականները երբ հանդիսաւորապէս խոստացած է որ երկիրը պիտի չընդունի ռուսական զինուորական կայաններ իր հողամասին վրայ: Ադրբեջան կրնայ յուսալ որ ի մօտոյ վերնայ Ծերակոյտին քուէարկած օրէնքը 1992–ին որ կ'արդիլէր ամերիկեան որեւէ օգնութիւն Ադրբեջանի իրրեւ հետեւանք բաքուի կիրարկած չրջափակումին Հայաստանի:

Հայաստանն ու Ղարաբաղը, կը չարունակէ լրագրողը, որոնք օրէ օր իրենք զիրենք աւելի լքուած կը զգան արեւմուտքէն ի նպաստ Ադրբեջանի քարիւղային հարստութեանց, կրնան դիմանալ միայն Ռուսաստանի օգնութեամբ: Ռուսերը, սակայն, տրամադիր չեն Ադրբեջանի իրենց չահերը զոհելու Ղարաբաղի անկախութեան համար: Բացառուած չէ որ ռուսական կողմը ստիպուի, Ղարաբաղի հարցին մէջ, ամերիկեան սենարիոյին հետեւիլ ու այս ի գին յուսախար ընելու Հայերու վստահութիւնը:

Լրագրողը կ'անդրադառնայ նաեւ Ելցինի որոշումին ջնջելու Ադրբեջանի հետ համաձայնագիրը, այդ ձեւով ընդունելով որ այդ քարիւղը Թիւրքմէնիստանի կը պատկանի: Բայց, «նեզաւիսիմայա կազետա» կը դրէ· – «Մոսկուա այլեւս ոչինչ կրնայ ընել այն իրողութեան դէմ որ Ադրբեջանը Միացեալ – Նահանգներու «կենսական չահերուն» օճախին բլայ չըրջանին մէջ»:

երկիրներէն մասնակցողներու, երիտասարդութեան եւ ուսանողներու 14–րդ փառատօնին որ տեղի կ'ունենայ Գուպա: Հեռատեսիլէն յայտարարած է որ այդ երկիրները ամբողջական աղէտ մը կ'սպրին: «Դաս մըն է, կ'ըսէ, չատերուն համար: Պէտք է յուսալ որ մարդիկ հակընդհակառակ թէ ինչ կը նշանակէ դրամատիրութեան վերադարձը: Ամէնէն սարսափելի բանն է որ կրնայ պատահիլ ընկերութեան մը, ինչ որ ալ ըլլան ընկերվարութեան դրծած սխալները»:

ՖՐԱՆՍԱՑԻ ԿՕՇԻԿԻ ՁԱՐՏԱՐՈՒԵՍՆ ալ ծանր տագնապ մը կ'սպրի եւ վախ կայ նոյնիսկ որ Պայի փակէ Վիլէօրպանի դործատունը եթէ լուծում մը չգտնուի: 1996–ի վերաբերող կացութիւնը որ նոր հրապարակուեցաւ մտահոգիչ բնոյթ ունի: Կօշիկի 248 ձեռնարկները 27·670 աշխատաւոր ունեցած են, մինչ 1995–ին այդ թիւը 29·478 էր: Արտադրութիւնը 139 միլիոն զոյգ կօշիկ եղած է, 12 միլիոն նուազ բազդատմամբ նախորդ տարուան: 57 միլիոն արտածուած է եւ 239 միլիոն ներածուած:

ԼԵԶՈՒԱԲԱՆԱԿԱՆ

ՀՐԱՉԵԱՑ ԱՃԱՌԵԱՆ ԵՒ ԼԵԶՈՒԱԲԱՆԱԿԱՆ ԱՆԴՐԱԴԱՐՁՆԵՐ

Գիտական աշխարհը ի Հայաստան եւ ի սփիւռս աշխարհի մեծ հանդիսութեամբ կը տօնախմբէ նշանաւոր գիտնական ու լեզուաբան Հրաչեայ Աճառեանին ծնընդեան 120-ամեակը:

Ցայտնենք որ մեր նպատակէն դուրս է անդրադառնալ այս մեծ լեզուաբանին գիտական ստեղծագործութեանց ու արժանեաց մասին: Անոր գիտական լայնածաւալ ու հարուստ գործունէութիւնը կարելի չէ նոյնիսկ ամփոփել այս խիստ սահմանափակ տողերուն մէջ: Հնարաւորութեան սահմանները մէջ սակայն մենք կը փորձենք ցոյց տալ Աճառեանը իբրեւ մեզուաբան գիտնական, ինչպէս նաեւ իբրեւ անշեղ սկզբունքով ու խոր համոզումով անհատականութիւն:

Գիտական մամուլը առաւօրէն ու հանդամանօրէն անդրադարձած է անոր մասին գրուած բիւրաւոր ծառայութեանց՝ հայագիտական ու լեզուաբանական մարզերէն ներս: Անկեծօրէն պէտք է խոստովանիլ որ հայրենիքի մեր գիտնականները եւ լայն մտաւորականութիւնը կատարած են արդար դնահատումը անոր վաստակին ու ներդրումին: Մեծավաստակ հայագէտին կը պատկանին հարիւրաւոր մեծ ու փոքր աշխատութիւններ ու յօդուածներ, որոնց մէջ յարգելի գիտնականը անդրադարձած է մեր լեզուի բոլոր հարցերուն անխտիր: Այսպէս, անոր աշխատածիրն ընդգրկած է հայ բարբառագիտութիւնը, հայերէնի պատմութիւնը, պատմահամեմատական քերականութիւնը, բառարանագրութիւնը, տուգաբանութիւնը, տեսական լեզուաբանութիւնը եւայլն: Բաւական է նշել որ մեծ երախտաւորին գրիչէն կը պատկանի «Արմատական Բառարան»ը, որ իր տեսակին մէջ եզակի աշխատասիրութիւն մըն է, յիրաւի գլուխ գործոց մը, քաղկացած եօթը պատկառելի հատորներէ, եւ որուն մասին Ֆրանսացի ականաւոր լեզուաբան ու հնդեւրոպագէտ Անթուան Մէյէ ըսած է. «Ոչ մէկ երկիր, ոչ մէկ ժամանակ, ոչ մէկ լեզու նման կատարեալ աշխատութիւն չէ արտադրած»:

Աճառեանի ապրած ժամանակաշրջանը եղած է քաղաքական անհանդարտ, անորոշ, երկիւղալի ու վերիվայրումներով լի շրջան մը: Հակառակ այն երեւոյթին որ Աճառեան հեռու էր քաղաքականութենէ եւ քաղաքական որեւէ հոսանքի կամ ուղղութեան պատկանելէ, այնուամենայնիւ, անհատի պաշտամունքի ահռելի տարինեռուն, կրած է զրկանքներ ու պատուհասներուն չարքին:

Գիտութեան այս հեզ ու նուիրեալ մշակը, որուն ուշադրութեան մշտական կեդրոնը եղած են գիտութիւնն ու կաճառը, յաճախ չէ հասկցուած ու ի հարկին չէ գնահատուած:

Աճառեանի կեանքի պատմութեան, եւ մանաւանդ իր քնաւորութեան տարօրինակութեանց, առաւել կամ նուազ չափով, ծանօթ ենք հեղինակի «Կեանքիս Յուշերից» գիրքէն եւ Գառնիկ Սահակեանի «Աճառեանի Հետ» յուշագրութենէն: Աճառեանի նկարագրի մասնայատուկ գիծերէն ձգած են աշխատանասկութիւնը, անկատարում կամքը եւ անշեղ սկզբունքայնութիւնը:

Աճառեանի պղպատեայ կամքը եւ մեզուական աշխատասիրութիւնը սկսած են դրսեւորուիլ ու ի յայտ գալ դեռեւս վաղ մանկութենէն երբ ինքզինք նուիրած է անյապ ընթերցանութեան ու բառահաւաքի: Շնորհիւ իր այս զեղեցիկ գիծերուն ու բնաւոր յատկութիւններուն, մենք այսօր ունինք հարուստ ու անկապտելի ժառանգութիւն մը, որ անտարակոյս պատիւ կը բերէ մեր ազգին ու մշակոյթին:

Աչխատասիրութիւնը Աճառեանի նշանաբանը եղած է: Մէկ աչքով (տառապած է կիսակուրութենէ) Աճառեանը կարդացած է մեր ողջ մատենագրութիւնը եւ քաղած բառեր մեր կոյս ու անծայրածիր գրականութենէն: Ինչպիսի՛ հոգեկան արիութիւն, անձնուիրութիւն եւ անսահման սէր կը պահանջեն այդպիսի ուղեւորութիւն մը կատարելու հին ու նոր գրութեանց ընդմէջէն: Աճառեան եւս Ֆրանսացի մեծ գրող Պալզաքի նման կրնայ բացագանչել. «Իմ հաճոյքներս եղած են միշտ իմացական վայելքներ»:

Աճառեանի բնաւորութեան մասնայատուկ այս գիծը՝ աշխատասիրութիւնը, իր մէջ կոփած է մարդը, նկարագիրը, լուրջ գիտնականը եւ նուիրեալ մշակը: Աճառեան հեռու մնացած է ժամավաճառութենէ եւ անտեղի ու անհարկի հաւաքոյթներէ ու խօսակցութիւններէ: Աչխատած է անդուլօրէն, անձանձրոյթ կերպով՝ ժամացոյցի ճշդրտութեամբ, առանց վհատելու, ընկրկելու, դանդատելու կամ դժգոհելու: Երբեք չէ գրաղած առօրեայ մանրուքներով ու տաղտուկ պատճառող հաշիւներով: Աճառեան ինքզինք վեր դասած է բոլոր սին ու պատիր հանդիսութիւններէ: Մանկութենէ քաջ գիտակցելով որ գիտնականի մը կեանքը լի է պրպտումով, ընթերցումով ու արտադրութեամբ, ըստ այմմ ալ դասաւորած է իր կեանքը ու ըստ պատշաճի ապրած՝ միշտ անսալով մեծ գրողի՝ Կէօթէի ճըշմարիտ խօսքին, որ կ'ըսէ. «Գիտունը չի կրնար չտրվիլ. ան միշտ ուսանող է»: Այսպիսով, Աճառեանի աչխատասիրութիւնը չէ ճանչցած յոգնութիւն, դադար ու սպառում: Կարականապէս ու որոշապէս մերժած է հանգիստ կեանք ու արձակուրդ: Ի միջի այլոց, վերջինս նկատած է ժամանակի վատնում:

Աճառեան եղած է նաեւ անշեղ սկզբունքի տէր գիտնական: Մեծ հաւատք ընծայած է իր ուսուցչապետերու (ընդ ոլոմ Հիւպշմանի եւ Մէյէյին) ընդգծած ուղղութեանց ու անոնց դասախօսած նիւթերու՝ ճշդրտութեան, վաւերականութեան ու գիտականութեան: Իր կենսափորձով ու համոզումով ձեռք ձգած լեզուաբանական դրոյթները եւ սկզբունքները չէ դիջած այլ ուղղութեանց՝ գիտուններուն եւ մանաւանդ քաղաքական առաջնորդներուն հաճոյ երեւալու համար: Աճառեան, իր գիտական յայտնաբերութեանց մէջ անդիջող էր, վասնզի քաջ գիտէր որ կանդնած էր ամուր գետնի վրայ եւ թէ՝ ճչմարտութիւնը իր կողմն էր: Տեղին է մտաբերել Մուրացանին խօսքը թէ՝ «պէտք է խօսել ապագայցիների եւ ոչ թէ ենթադրութիւնների վրայ հիմնուած»:

Անձի պաշտամունքի այսպէս կոչուած «երանելի ու երջանիկ» օրերուն, երբ ամէնուրեք չեփորահարումը եւ գովերգումը կը կատարուէր Մեծին, իսկ լեզուաբանութեան մէջ՝ վրացի հնագէտ, արեւելագէտ ու գիտնական Նիկողայոս Մառի (1864 – 1934) լեզուաբանական նորելուկ տեսութեանց, եւ ամէն նորափետուր գիտնական մեծ փութկոտութեամբ կը յարէր Մառի «Նոր Ուսմունք»ին, Աճառեան, իբրեւ լուրջ, ծանրակշիռ ու ծանրախոհ գիտնական, կը հակադրուէր Մառին եւ հնդեւրոպաբանութիւնը պաշտպանելու յանգանքով կը մերժադրուէր ու կը վտարուէր Երեւանի Պետական Համալսարանէն: Ուղիղ մէկ տարի համալսարանէն հեռացուած պահուելէ ետք միայն կը վերականգնուի Աճառեանի դասախօսի հանդամանքը՝ 1939 թուականի Դեկտեմբերի վերջերուն:

Իսկ ի՞նչ էր Մառի տեսութիւնը որ պիրկընդդէմ կ'ընդունէր չատերու կողմէ եւ կը մերժուէր Աճառեանի եւ այլ սակաւաթիւ լեզուաբաններու կողմէ: Նախքան Մառի ուսմունքին անցնիլը, համառօտակի նչենք Մառի մասնագիտութեան եւ գործունէութեան մասին:

Նիկողայոս Մառը, հայրը Շոտլանտացի, մայրը Վրացուհի, ծնած է Քութայիս, Վրաստան: Իբրեւ հայագէտ, զրաղած է Վարդան Այգեկցիի առակներով եւ անդրադարձած է Հայոց լեզուի ծագման ակունքներով: Մեծապէս նպաստած է եւ հայ մշակոյթին՝ պեղելով հին ամրոցները Արագածի լանջերուն, ապա եւ Դուինի մնչնաբերդը, Գառնիի հեթանոսական տաճարը, Անիի աւերակները, Վանի ուրարտական սեպագիրը արձանագրութիւնները եւայլն:

Բացի հնագիտութենէ ու արեւելագիտութենէ, Մառ զբաղած է նաեւ լեզուաբանութեամբ: Իրրեւ լեզուաբան, Մառ հանդէս եկած է իր նորագիւտ յաբեթական տեսութեամբ որ ծանօթ է իրրեւ «Լեզուի Նոր Ուսմունք»: Այս ուսմունքը զերիչեց աւելի քան երկու տասնամեակ՝ 1920-էն մինչեւ 1940-ական թուականները վերջերը: Միջերկրային լեզուաբանութիւնը ամէնուրեք ողողուած էր ու յափշտակած իր ուսմունքով ու տեսակէտներով: Որոշ թիւով լեզուաբաններ, տեղական անհանդուրժելի պայմաններէն թելադրուած ու խիստ կենսապայմաններէն բռնադատուած որդեգրեցին Մառի ուսմունքը եւ ընթացան անոր ընդգծած սըխալ ուղիէն: Գիտական մտածողութիւնը, յակամայից կլանուած ու յափշտակուած բլալով Մառեան միակողմանի տեսութեամբ, իր մտածողութեան, քննութեան ու վերլուծութեան կարելիութիւնները սահմանափակելով, անզօր զարձած էր՝ տեսնելու եւ գնահատելու նախամառեան լեզուաբանութեան նուաճումներն ու մեծամեծ յաջողութիւնները:

Մառի «Նոր Ուսմունք»ը նչանաւոր էր տեսական հիմնական սխալներով: Մառը նախ ուսումնասիրեց վոլգրասխական եւ կովկասեան լեզուները: Պատմահամեմատական լեզուաբանութեան ընձեռած հնարաւորութեանց համաձայն կը վերլուծէր ճշդել կովկասեան լեզուներու ցեղակցութիւնը, երբ զգալիօրէն հեռացաւ հնդեւրոպաբանութենէն եւ կտրականապէս մերժեց ընդունիլ լեզուներու ցեղակցութեան տեսութիւնը: Անոր փոխարէն, Մառը յայտնաբերեց նոր տեսութիւններ լեզուներու ծագման ու զարգացման: Այս տեսութեանց մէջ Մառը յառաջ տարաւ այն կարծիքը իրրեւ թէ լեզուներու միջեւ գոյութիւն ունեցող ընդհանրութիւնները հետեւանք են համայն լեզուներու միատեսակ ու միանուագ յառաջացման, նոյնանման տարրերու բաղկացման եւ ոչ թէ անպայման անոնց ցեղակցութեան: Այսեղ է որ հանդէս եկաւ լեզուներու իր քառատարր տեսութիւնը՝ Սալ (Սարմատացի), Պեր (Իպեր), Իօն (Իօնիացի) եւ Ռօշ (Լրուսկ): Բացարձակապէս գիտական արժէք չներկայացնող այս անհեթեթութիւնը, որ խորքին մէջ կը ներկայացնէր ճիչերէ յառաջացած հնչիւնափոխութիւնները, եւ որոնց հիման վրայ իրրեւ թէ գոյացած էր լեզուներու բառագանձը, ունեցաւ իր անմիջական հետեւորդները:

Մառը՝ յաբեթականութեան հիմնադիրը, յաբեթական (Յաբեթ եւ Սեմ Նոյի որդիք էին, ըստ Հին Կտակարանի) համարեցաւ Քարթուէլական լեզուները, ինչպէս օրինակ՝ վրացերէնը, օսերէնը, մենկրելերէնը: Ապա ընդգրկեց արխազաատրղեան ու տապասանեան լեզուները, ինչպէս նաեւ պելասկերէնը, էտրուսկերէնը ու պասկերէնը: Քարթուէլական լեզուները որոշ ազդակցութիւն ու աղերս ունէին մանաւանդ բառերով եւ բառակազմութեան տիպարներով սեմական լեզուներուն հետ: Յաբեթական տարրի ներկայութիւնը Հայոց լեզուի մէջ պատճառ եղաւ որ Մառը հայերէնը համարի վրացերէնին մօտ լեզու:

Յաբեթական լեզուաբանութիւնը իր լեզուի դասակարգայնութեամբ, որ կը նչանակէր թէ իւրաքանչիւր դասակարգ ունէր իր լեզուն (այսպիսով, դրաբարը կը դառնար պալատական խաւի եւ հայ հոգեւորականութեան առանձնաչնորհեալ լեզու, իսկ ենթաբարբառները կամ բարբառները՝ ամկաց լեզու), լեզուի զարգացման պայթիւններու տեսութեամբ, որ կը նչանակէր թէ լեզուի մէջ փոփոխութիւնները տեղի կ'ունենային յանկարծական ոստումներով, թռիչքներով ու ապրագօրէն, փոխանակ աստիճանական ու դանդաղ վոփոխութեանց, եւ ընդհանրապէս իր Նոր Ուսմունքով վերջնականապէս ջախջախուեցաւ ու մերժուեցաւ 1950 թուականի լեզուաբանական ընդարձակ բանավէճի ժամանակ: Նիցչէն չատ գեղեցիկ կերպով ըսած է. «Ինչ որ փուլ պիտի գայ, պէտք է քանդել»: Մառի անհիմն տեսութիւնը արդէն իսկ փուլ պիտի գար ու քանդուէր, որովհետեւ քննադատութեան չէր դիմանար:

Լեզուաբանութեան մէջ այս հակագիտական ու հակապատմական տեսութիւնը պատճառ եղաւ որ լեզուաբանութիւնը տարիներով տեղքայլէ եւ թոյլ տայ այնպիսի հրատարակութիւնները, որ դանաւելի չփոթութիւն յառաջացնելու քան լուսաբանելու եւ պարզելու լեզուաբաններուն միտքերը:

Աճառեան փ սկզբանէ անսասան ու անեղծ մնաց իր տեսութեանց վրայ: Աճառեանի աքիլլեսեան գարչապարը՝ համալսարանին հանդէպ իր ունեցած սէրն էր: Փոքրոգիները նչտակի մահացու հարուածը տուած էին ազնիւ գիտնականի խոցելի կողմին ու զրկած զինք ուսուցանելու քաղցր պարտականութենէն ու վսեմ հաճոյքէն: Պալզաք կ'ըսէ. «Վիլիւտաեան հոգիներու տէր մարդկանց առնուազարմելի սովորութիւններէն մէկն ալ այն է, որ կը կարծեն թէ գիմացինն ալ իրենց նման մանր հոգի ունի»: Աճառեան ցուցաբերեց վհհանձնութիւն, արի ու աննահանջ կեցուածք: Լուռ տառապեցաւ, բայց ընթացք չտուաւ կողմնակի ճնչումներուն:

Այստեղ, փակագիծի մէջ, կ'արժէ յիչել որ մեր համալսարանական տարիներուն յաճախ կ'այցելէինք Աճառեանի հնով Տիկին Սոֆիկին: Այն մեզի կը նկարագրէր Աճառեանի հոգեկան տուայտանքը եւ սրտի մորմոքը՝ իր սրտամօտ համալսարանէն արձակուած ըլլալու համար: «Պէտք էիք տեսնել Հրաչեային այդ օրերուն, կ'ըսէ Տիկին Սոֆիկը: Ամէն օր ինծի ասում էր որ, Սոֆիկ, այսի գնանք համալսարան. ես չեմ կարող առանց դրան ապրել: Նա թեւս էր մտնում, ինքն էլ դաւաղանով, աչքերն էլ սատիկ տխրացել էին արդէն, նրան տանում էի համալսարան: Նա դպչում էր համալսարանի պատերին ու համբուրում. ապա վերադառնում էինք տուն: Այս արարողութիւնը կրկնւում էր ամէն օր: Պարզապէս անտանելի վիճակ էր: Սիրտս ուղղակի մղկտում էր որ նա այդպէս տառապում էր: Նրան տանում էին հրաժարիր հընդեւրոպական լեզուաբանութենից եւ կը վերականգնուի քո ուսուցանելու հանքամանքը համալսարանում: Իսկ ինքը մերժում էր, որովհետեւ գիտէր թէ Մառի տեսակէտը անհիմն էր, իսկ հընդեւրոպաբանութիւնը՝ հիմնաւոր»:

Մէկ այլ առիթով, Տիկին Սոֆիկ մեզի պատմեց Աճառեանի ձեռագիրներուն վրկութիւնը: «Նուագ նեղութիւն չքաշեցինք նաեւ Արմատական Բառարանի ձեռագրերը պահելով եւ ազատելով քննիչներից, կը պատմէ Տիկին Սոֆիկը: Օրերը լաւ չէին. քննիչները վխտում էին, պալիս էին ու գնում. իսկ մենք Հրաչեայի ձեռագրերը արտակարգ պայմանների տակ փոխադրում էինք մէկ թաքստոցից միւսը: Ուղղակի հրաչքի համազօր երեւոյթ է որ մեզ յաջողուեց ազատել նրա բոլոր ձեռագրերը այդ դժնդակ տարիներին»:

Այստեղ պէտք է կարեւորութեամբ նչել որ անձի պաշտամունքի օրերուն գրուած գիտական աչխատութիւնները Աճառեանի, բացարձակապէս վերծ են քահանձոյից ընթացք տալէ, քծնանքէ, խնկարկումներէ ու անտեղի փառաբանութիւններէ: Աճառեանի գիտական գործերը եւ հայեցակէտերը հարեւանցիօրէն ընթերցողներ կրնան խորհիլ որ գիտնականը տուրք տուած է տեղական իչխանութեանց, ինչպէս ամէն ոք կ'ընէր այդ օրերուն: Օրինակի համար, Աճառեանի կարծիքով, հնդեւրոպական ազգի (իմա նախացեղի) օրրանը կամ նախահայրենիքը եղած է Ռուսաստանը: Հեղինակը կ'ըսէ որ Ռուսաստանը կրնայ պարծենալ որ հնդեւրոպացիներ ապրած ու գործած են այժմեան ռուսական տոզին վրայ: Գիտութիւնը ներկայիս եւս, հիմք – լեզուի կամ հնդեւրոպական նախալեզուի հաւանական նախահայրենիքը կը համարի Սեւ ծովի հիւսիսային շրջանները եւ Դանուբի կեդրոնական ու արեւելեան մասերը:

Ապա, խօսելով ռուսերէնի ազդեցութեան մասին հայերէնի վրայ, հեղինակը չատ ճիշդ կերպով կը հաստատէ ռուսերէն լեզուի ճոխութիւնը եւ ճկունութիւնը: Յաճախօրէն կը մատնանչէ այն իրողու-

քինը որ հայերէնը լայնօրէն օգտուած է ուսերէնէն եւ հարստացուցած իր բառապաշարը եւայլն:

Մեր գրութեան ուշադրութեան կը կրկնենք որ Աճառեանի համար, հնդեւրոպական լեզուաբանութիւնը, որ ձեւաւորուած էր ԺԹ. դարուն յանձինս մեծագոյն հիմնադիրներուն եւ ուրիշներուն՝ Բոպպին, Ռասկին, Շլայխերին, Միւլէրին, Գրուբմանին, Հիւպշմանին, Մէյէին եւ այլոց, ճշդագոյն եւ լաւագոյն ուղին էր որով հետեւ հիմնուած էր պատմական փաստերուն վրայ եւ ոչ թէ զգացումի, բարի ցանկութեան ու տրամադրութեան վրայ, ինչպէս որ մարը կը ջանար ցոյց տալ երբ կը յանդգնէր հայերէնը վրացերէնէն չանջատել, այլ՝ կարելի եղած չափով մերձեցնել երկու ամբողջովին տարբեր լեզուաընտանիքներու պատկանող լեզուները:

Ներկայիս, լեզուաբանական բանասիրութեան վերաբերեալ գաղտնիք չէ որ լեզուաբանութիւնը գիտութիւն արձանագրած է Հիւպշմանի եւ անոր քայլերի ու հաւատարիմ հետեւորդ Աճառեանի ընդգծած ուղիով:

Կեանքի վերջալոյսին, բախտը հաշտ աչքով նայեցաւ Աճառեանի վրայ: Ան այս աշխարհէն մեկնեցաւ գոհունակ սրտով, հանգիստ խղճով ու ամէն ցանկացածը իրագործուած տեսնելով:

Գառնիկ Սահակեանի նկարագրութեամբ, Աճառեան իր կեանքի վերջին օրը կ'ըսէ իր կնոջը.

«Սոֆիկ, ես երջանիկ եմ, վաղը Ասուծոյ, կինս առողջ է, աղջիկս առողջ, այսօր էլ կարողացայ համալսարան գնալ, եւ դասերս յաջող անցան, հիմնական գործերս վերջացրել եմ, ապրել եմ 77 տարի. կախարդական երկու թուանշան՝ կողք կողքի. վայելել եմ ամէն ինչ, տեսել այն օրերը, որ երազում էի: Հիմա ինձ համար ամէն ինչ վերջացել է»:

Աճառեան գիտութեան առջեւ մնաց անարկի, անշահախնդիր, ուղղամիտ ու պարկեշտ:

Անոր գիտական ստեղծագործութիւնները կը մնան իբրեւ մէկական վիթխարի կոթողներ: Սերունդներ անվերջ պիտի դաստիարակուին անոր կեանքի հիանալի օրինակով եւ լուսաբանուին անոր թողած ժառանգութեամբ:

Աճառեանէն կը ժառանգենք երկու անփոխարինելի յատկութիւններ՝ աշխատասիրութիւն եւ ակզբունքայնութիւն:

Օրհնեալ ըլլայ յիշատակը մեծ երախտաւորաց:

ՉԵՆՈՔ ՔՀՆԳ. ՆԱԼՊԱՆԴԵԱՆ
«Միտք»

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՆՈՐ ԴԵՍՊԱՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆ - ՌՈՒՍԱՍՏԱՆ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Հայաստանի Մոսկուայի նոր դեսպան Գագիկ Շահպազեանի հետ «Նեզավիսիմայա Գազետա»ն հարցազրոյց մը կատարած է որ առնուած է «Հայաստանի Հանրապետութեան» Յուլիս 29–ի թիւին մէջ:

Երկու երկիրներու յարաբերութիւնները առաւելաբար կարեւոր փուլէ մը կ'անցնին այսօր երբ յատակօրէն կ'ըսուի որ Միացեալ – Նահանգները վճռած են ապահովել լայն ներկայութիւն ունենալ կովկասեան շրջանին մէջ: Նոյնիսկ երբ բացատրական կերպով չեն տրուիր այդ դիրքորոշումին պատճառները, չատ բարդ գործ չէ ենթադրել դանոնք: Եւ կայ մանաւանդ որ Ղարաբաղի հարցով վերճուած ծանօթ քաղաքականութիւնը որուն գլխաւոր զօրավիդն են Միացեալ – Նահանգները:

Հայաստանի դեսպանը Ռուսաստանի հետ գործակցութիւնը իր երկրին համար «գերակայ ուղղութիւն» կը նկատէ: Ապա կ'աւելցնէ, որպէս ստիպա բնական դարձընող առաջ, թէ Հայն ու Ռուսը «դաշտիարակուել են նոյն երկրում, համաքրիստոնէական, համամարդկային արժէքներով»: Թէ համապատասխանաբար ինչպէս կարելի էր «համաքրիստոնէական, համամարդկային արժէքներով դաստիարակուիլ» ծանօթ դաղտնիք պէտք է ըլլայ ռուս լրագրողին որ առանց այլեւայլի կ'անցնի յաջորդ հարցումին: Հայաստան ինչ հիմերու վրայ մտադիր է կառուցանելու Ռուսաստանի հետ յարաբերութիւնները: Գագիկ Շահպազեան կը թուէ. ուժանիւթի մարդը, հաղորդակցութեան ասպարէզը որ կը ներառնէ փոխադրութեան ճամբաներն ու խողովակաշարները, կազմուղները: Ասոնցմէ զատ, երկու երկիրներու առեւտրա–տնտեսական կապերը լուրջ անկում արձանագրած են այսօր, ինչ որ պէտք է դարմանուի եւ դնուին գործակցութեան նոր ձեւեր: Ինչ կը վերաբերի մշակութային կապերու, ատոնց սերտ բնոյթին ապացոյց կը նկատուի էջմիածնի դաներու կրեմլինի վերջին յուցահանդէսը: Դեսպանը կ'ըսէ թէ համաձայնութիւն կայ փոխադարձ յուցահանդէս մըն ալ երեւանի մէջ կազմակերպելու, Ռուսաստանի դաներով:

Ռուս լրագրողը կ'արձարձէ Ռուսաստանի կողմէ Հայաստանին դէնք – զինամթերք տրուած ըլլալու նիւթը: Կը հարցնէ դեսպանին կարծիքը: Գ. Շահպազեան կը պատասխանէ որ այդ թեման արհեստական ձեւով ստեղծուած է. այն տեսակները որոնք առաջ կը քշուին, իրականութեան չեն համապատասխաներ ո'չ քանակով, ոչ ալ որակով: Պէտք եղած պարագային կարելի է, կ'ըսէ, որեւէ կողմի իրաւասկութիւն ապացուցանել: «Բայց այս դէպքում քանի էութիւնն այլ է. ինչ որ մէկին մէկին անհրաժեշտ էր հէնց այս թեմաը հնչեցնել որոշակի իրադարձութիւնների նախաշեմին»: Այս բացատրութիւնը արդարացի է, յատկապէս երբ նկատի առնուի որ ռուսական մամուլի զանազան անուններ անդրադարձան Մոսկուայէն Բաքուի ալ արուած դէնքերու, անոնց ահռելի մեծ քանակութեան, բայց նիւթը ոչ մէկ ազմուկի պատճառ եղաւ, յայտնապէս, որովհետեւ մէկուն անհրաժեշտ չէր այդ թեման հնչեցնել տուեալ որոշակի ժամանակի մը:

Զրոյցին վերջին նիւթը կ'ըլլայ Ղարաբաղը որուն որպէս կողմ բանակցութիւներու մասնակցութեան վրայ կը պնդէ Երեւան: Այս կէտը չեչտելով, դեսպան Շահպազեան դիտել կուտայ որ Ղարաբաղին հարցը միակ պարագան է ուր «առարկայական իրաղութիւնը կտրականապէս մերժուում է»: Ապա ան նիւթը կը փակէ, թելադրելով սպասել չօչափելի արդիւնքներու:

Ա. Թ.

ՖՐԱՆՍԱՑԻՆԵՐԸ ԱՑԴՒԱՆ ՀԱԿԱԿՐԵԼԻՔ ԵՆ

Առեւտուրի եւ ճարտարարուեստի վարիչեան դրասենեակը հրատարակած է 16 երկիրներու 800 դրօսաշրջիկներու կարծիքներէն քաղուածք մը, Ֆրանսացիներու մասին: Այդ կարծիքները ժխտական բազմաթիւ նշումներ ունին. Գերմանացիները կ'ըսեն թէ Ֆրանսացին անկարգապահ է ու յարձակունակ. Ամերիկացիները հակառակ սպասաւորութիւնը կրած են. անոնք կը գարմանան Ֆրանսացիին երկչոտութեան եւ անհաղորդ բնութեան: Անգլիացիները կը հեգնեն անոնց անկազմակերպ ընթացքը, ամբարտաւանութիւնը եւ չատախօսութիւնը, եւայլն:

Այդ հրատարակութիւնը որ կատարուած է օտարազգի զբօսաշրջիկներու տպաւորութիւնները ճանչնալու եւ անոնց ըստ այնմ, լաւագոյնս սպասարկելու մըտադրութեամբ, յատկապէս բրիտանացի մամուլին առիթ ընծայած է Ֆրանսացիներուն արհամարհող, վարկաբեկող արշաւի մը ձեռնարկելու: Ֆրանսական յիշեալ հրատարակութիւնը ակարութեան տեսակ մը խոստովանութիւն կը նկատուի անոնց կողմէ եւ կը գրեն. «Ֆրանսացին յարձակունակ է, ագռոտ, հասարակ, անկազմակերպ, ծոյլ»: «Էքսփրէս»ը հարց կուտայ թէ ինչ պէտք կայ տեղւոյն Ֆրանսացիները, երբ անոնք ինքնագոհութեան առիթներ կուտան Անգլիացիներուն:

Հակաֆրանսական այս պոռթկումը Ֆիգարօ կ'ամփոփէ հետեւեալ նախադասութեամբ. «Բրիտանական մամուլը կը վերակենդանացնէ իտէալ Ֆրանսայի հին երազը. այսինքն՝ Ֆրանսան՝ առանց Ֆրանսացիներուն»,

Թերթը Ֆրանսացիի բրիտանական սոհմանումներուն կ'աւելցնէ իր տեսելները. կ'ըսէ թէ Ֆրանսացին կը հաւատայ Թուաբանութեան, Թիւերուն եւ ինչպէս Բրիտանացին, կը տրամաբանէ իր տրամապանակին տարողութեան համաձայն: Եւ պէտք է ըսել որ առեւտուրի արդիւնքները նպաստաւոր են Ֆրանսայի ու անոր տեղի բնակիչներուն: Այս տարի տասը միլիոնէ աւելի Անգլիացիներ արձակուրդի պիտի գան Ֆրանսա, քանի որ լոմայտիսխութեան պայմանները չատ հետաքրքրական են անոնց համար: Կան 60 հազար Անգլիացիներ որոնք Ֆրանսայի մէջ երկրորդ բնակարան մը գնած են:

Փարիզի առեւտուրի գրասենեակը քաղաքական նամակներ ալ ստացած է Անգլիացիներէ որոնք կը հերքեն բրիտանական մամուլին միաձայն վարկաբեկումները: «Ֆիկարօ» աւարտելու համար իր էջը, կը յիշեցնէ թէ Ֆրանսայի մէջ տուն ունի Հոնկ – Քոնկի անգլիացի վերջին կառավարիչը Քրիս Փաթըն, իսկ իշխանուհի Տայանա արեւու լոգանք կ'առնէ Գոթ – տ'Ազիւրի վրայ...:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ

ԳՊԻՏ

– Ինչո՞ւ էիք ուզում լինքնասպան լինել:

– Կեանքը տխուր է:

– Եւ կարծում էք լինքնասպանութիւնը ձեզ կ'ուրախացնի՞:

***

– Զգիտեմ ինչու՝ քննադատներն ապացուցած են, որ այդ ֆիլմը մտաւորապէս թերզարգացած մարդկանց համար է: Ես գտնում եմ, որ այն հոյակապ է:

ԻՆ ԷԶԵՐ, ՈՐՈՆՔ ՉԵՆ ՀԻՆՆԱՐ

ԿԱՐՄԻՐ ԹԱՄՈՒՏ

ԱՐՓԻԱՐ ԱՐՓԻԱՐԵԱՆ

Ե.

Ակռաները կճրտեւով Ցուղա, Վասակ, Մեհրուժան կ'անուանէր այն բարձրաստիճան Հայերը, որոնք ազգին մէջ եղած չեղածը կը վաղեն Թուրք փաշաներուն ականջը հասցնելու, իբր թէ իրենց հաւատարմութիւն ապացուցանելու համար: Երբ տան մը մէջ կրակ կը սկսի, կ'ըսէր, պզն մարել ուզողները վրան ջուր կը թափեն եւ ոչ թէ լուզ: Մեր լրատու էֆէնտիներն ալ կրակին վրայ եղ լեցնող են, վասնզի ազգին տունը եաղմայի տալ կ'ուզեն:

Թուրքերուն հետ իր վարմունքին մէջ հաւատարիմ աւանդապահն էր ազգային հին քաղաքականութեան: «Կարել չկրցած ձեռքդ պա'պ ու ճակտիդ դիր», կը քարոզէր: Իսկ մտերիմներուն կամացուկ մը կ'ըսէր, թէ «ատունց ձեռքը կանկրէնա պիտի ըլլայ, ինքնիրենը պիտի լչնայ, կտրելու պէտք չկայ: Սպասենք համբերելով»:

Ներսէս Պատրիարքը չատ անհամբեր կը գտնէր: Երբ անիկա եկաւ Օրթագեղ բնակիլ, էֆէնտին քիթը բերանը ծռմըռկեց: Իրաւ է որ Պատրիարքին Օրթագեղ մեծ տուն մը նուիրողը սուլթանը ինքն էր, «բայց, ըսաւ էֆէնտին իրեններուն, Նորին Վեհափառութիւնը Օրթագեղցիներս անհունապէս երախտապարտ պիտի ընէը, եթէ սրբազան Պատրիարքնուս տուն մը պէչիկթաչի մէջ նուիրած ըլլար»: Նրբաբար հասկցնել կ'ուզէր որ, Սուլթանը Հայոց Պատրիարքն թէեւ անմէջական հսկողութեան ներքեւ կ'առնէր, բայց կը զգուշանար իրեն չատ մօտերը բնակեցնելէ,

Սան – Սթէֆանօ ու Պէրլին եղած դիմումներուն համար չա'տ նեղացած էր: «Կամուրջը չանցած, սատանային աչքը կը բանանք կոր», կը մրմռար: Թուրքերուն հետ վարուղութեան համար իր մէկ սիրական առածն ալ այն էր թէ «սատանային հետ եղբայր եղիր, մինչեւ կամուրջն անցնիլդ»: Կամուրջը դեռ չէինք անցած մնցած:

Զ.

Պէրլին գացող «պատգամաւորներուն» վերադարձին ա'լ չէր կրցած դիմանալ: Ներսէս Պատրիարքին գնաց, «խելքը գլուխը բերել տալու համար»: Երբ Հայկական խնդրին հայրը Եւրոպայի վրայ լի հաւատքով, խանդավառ կը խօսէր, պահպանողական մարդն ալ սիկարը կամաց կամաց քաշելով եւ աչքերը ծուխին թափառացած ելեւէջներուն յառած հեգնաժպիտ ըսաւ.

– Սրբազան, երբ Սուլթան Մէճիտին օրով Խաթթը Շէրիֆը կարդացուեցաւ, Յակոբոս Պատրիարքին Մայր Եկեղեցիին մէջ չատ մը բարեմասնութիւններ ընելէ եւ, ժողովրդին մեծամեծ յոյսեր տալէ յետոյ, աթոռէն ելաւ ու քիչ մը ցած՝ բայց խորհրդաւոր ձայնով մը ըսաւ. «ի վերայ այսր ամենայնի, օրհնեալ ժողովուրդ, թագաւորնիս տա–ա–ճ–ի–կ է»: Որ ունկի ականջս լսելոյ լուիցէ: Թագաւորնիս հիմակ ալ տաճիկ է, սրբազան. տաիկա մի' մոռնաք, եւ ըստ այնմ ազգը կառավարեցէք:

Ա'լ անկէ եաքը Պատրիարքարան չգնաց, եւ ժողովականութեան ո'ր եւ է պաշտօն չընդունեց: Զատկի եւ Ծնունդի պաշտօնական այցելութիւնները կուտար միայն: Երբ Ներսէս Պատրիարք իր բնակութիւնը Օրթագեղ փոխադրեց, Հայրապետ էֆէնտին քաղաքավարութեան համար «բարով ես եկեր»ի այցելութեան գնաց: Պատրիարքը ցաւահար սրտով կը խօսէր: Ազգին վիճակը առաջուընէ աւելի ծանրացած էր ու Եւրոպան ալ բան մը չէր ըներ: Հայրապետ էֆէնտին ուրիշ քանի մը այցելուներու հետ ինքն ալ մտիկ ըրաւ Պատրիարքին դանդատները: Ներկաներէն իրաքանչիւրը կարծիք մը կը յայտներ. ինքը դառնութեամբ այնքան մը յիշեցուց.

– Ի վերայ այսր ամենայնի, օրհնեալ ժողովուրդ, թագաւորնիս ... Մնացածը միտքերնիդ բերելու էք, սրբազան:

Թուրքերուն հետ ազգային ընդհանուր քաղաքական ուղղութեան մասին ինչ որ կը գործադրէր, նոյնը եւ կը յանձնարարէր ամէն մէկ հայ անհատի, ամէն հայ հաստատութեան Թուրքերու հետ առանձինն վարմունքի համար ալ: Կրակ կըտեցաւ երբ իրիկուն մը «Արեւելք»ի մէջ կարդաց Պոլսոյ հայ եկեղեցիներէն իւրաքանչիւրին կալուածական տեփականութիւններուն առանձին առանձին դումարները: Անմիջապէս դիչերով սպասաւորը ղրկեց եւ «Արեւելք»ի արտօնատէրը, որ Օրթագեղ կը բնակէր, կանչեց. «Զորս դու պատուիրեցեր»ը տուաւ: Մեծ օրագրին տէրը զարմացած կը մնար, թէ ատանկ հրատարակութենէ մը ազգին ի'նչ վնաս կրնար ըլլալ:

– Պէ, այ օղուլ, չուներդը հոտ առնելու չեն, ըսաւ հին պահպանողականը: Տաճիկները գիտնալու չեն թէ մենք ինչ ունինք, ինչ չունինք: Աչք կը տնկեն, չեն քաշեր: Մենք կեավուր ենք, հասկցա՞ր, ազգ բանը իրենց կը վայլէ: Մեր կնիկներուն երեսը ծածկելու ենք Անատոլի մէջ, չէ նէ կ'առնեն կը տանին. մեր տուները աչքէ հեռու պահելու ենք, չէ նէ կը քանդեն. վրանիս գլուխնիս պզբատ երեւնալու է, չէ նէ կը կողոպտեն: Մենք մինչեւ հիմա անանկով ապրեր ենք. ու պէտք է որ համբերենք, մինչեւ որ չան սատակը վերնայ: Հիմակ տաճիկներէն տատեր դրածները կարդալու ըլլան նէ ի՞նչ պիտի ըսեն: Մենք անոնց միչտ մեր ազգաչատ ժամերուն վրայ կը խօսինք, դուք ելեր հարստութիւն ցոյց կուտաք: Չատակս, ըսաւ, վերջացը – նելով, ձեր մէջ խելքը փորձառու մէկը չկա՞յ որ այս բաները գիտնայ: «Մենծ չեղած տեղը՝ կ'երթան մենծ կարասին խորհուրդ կը հարցնեն», կ'ըսեն: Մէջերնիդ տանկ փորձառու մէկը առէք. հին խափա ըսուածներէն: Հին գիներին պէս ատնք ալ մախպուլ են:

(Շար. 18)

Պ. Արծիւ Սարհատեան եւ զաւակը,

Տէր եւ Տիկին Մկրտիչ Սարհատեան եւ զաւակները,

Տէր եւ Տիկին Անդրանիկ եւ Սոնա Զիլինկիրեան եւ զաւակները,

Տէր եւ Տիկին Տարօն Սարհատեան եւ զաւակները,

Բժիշկ Տիգրան Մուրատեան,

Պ. Մելիք Սարհատեան եւ զաւակները (Պէյրութ),

Տէր եւ Տիկին Վահան եւ Անահիտ Տատոյեան եւ զաւակները (Միացեալ – Նահանգներ),

Այրի Տիկին Արշալոյս Միւթէվէլեան եւ պաւակները,

Տէր եւ Տիկին Միհրան Եփրեմեան եւ զաւակները

ինչպէս նաեւ ընտանեկան բոլոր պարագաները

խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ – մօր, հօրաքրոջ, մօրաքրոջ եւ ազգականին՝

ՏԻԿԻՆ ՎԱՐԴՈՒՀԻ ՍԱՐՀԱՏԵԱՆԻ

(Ծնեալ՝ Մուրատեան)

մահը որ պատահեցաւ Օգոստոս 8–ին, 79 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Չորեքշաբթի, Օգոստոս 13, ժամը 15–ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Եկեղեցին

15. rue Jean-Goujon, 75008 PARIS

ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի

Rebais La Trétoire (Seine et Marne)

կերեզմանատունը ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը։

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իրրեւ այդ նկատել։

«ՅԱՌԱՋ». – Մեր ցաւակցութիւնները Սարհատեան եւ Զիլինկիրեան ընտանիքներուն։

ԿԱՊՈՑ ԽԱՉ

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Ֆրանսահայ կապոյտ Խաչի Փարիզի մանաճիւղը երկվեղու եւ վորձառու հայերէն լեզուի դասատուներ կը փնտռէ 12 – 14 տարիքի պատանիներու, Շաբաթ կէսօրէ վերջ, իր միօրեայ ղպրոցին համար։

Հեռաձայնել երեկոները՝

01 – 45 – 84 – 57 – 18

թիւին։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

72–ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻԻ, Ա.Ր Ի ԳՆԱՀԱՏՈՒԹԻԻՆ

ՆՇՈՒԻ. – Տիկին Սիլվա Գուլումճեան 200 ֆր.։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Հայ Աղքատախնամ Ընկերակցութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները 1997–ի Մայիս, Յունիս եւ Յուլիս ամիսներու ընթացքին։

Պր. Խտուար Տէր – Յակոբեան 800 ֆր., Պր. Ժիրայր Քարթէլլա 900 ֆր., Տէր եւ Տիկին Արսէն Մուրատեան 200 ֆր., Պր. Ալէք Ազապաճեան 3000 ֆր., Պր. Խմոն Պետրոսեան 500 ֆր., Պր. Տիգրան Տէյիրմէնճեան 200 ֆր., Պր. Հայրապետ Թոքիւր 300 ֆր., Տէր եւ Տիկին Բարուն Էլհալէպլիօղլու, Տիկին Երանիկ Թէլէլեան 200–ական ֆր., Պր. Ռուբէն Գազանճեան 1600 ֆր., Պր. Վահէ Զիլինկիրեան 900 ֆր., Բժիշկ Սերժ Գազանճեան, Տէր եւ Տիկին Փիէռ Թէրզեան 600–ական ֆրանք, Տիկին Լիւսի Շէրոյեան, Պր. Ալպէռ Հարոյեան 300–ական ֆր., Պր. Սահակ Եաւրուեան 200 ֆր., Պր. Ֆ. Ֆէպլիս Սէմէրճեան, Տէր եւ Տիկին Տէրվիշեան 100–ական ֆր., Պր. Ժագ Գալճեան 500 ֆր., Պր. Արշակ Բազումեան 150 ֆր., Տէր եւ Տիկին Ժան Մինասեան 300 ֆր., Պր. Անդրէ Եափրաքաչեան 840 ֆր., Տիկին Ժան Ճէվիզեան 300 ֆր., Պր. Արման Եափրաքաչեան, Տէր եւ Տիկին Ռընէ Ազապէկեան 200–ական ֆր., Տիկին Նուարդ Հալվաճեան, Տիկին Յասմիկ Հալվաճեան 150–ական ֆր., Պր. Գրիգոր Փազումեան 400 ֆր., Տիկին Մարի – Լուիս Լըռուա 600 ֆր., Պր. Սաատուր Քարթալեան 150 ֆր., Տիկին Գաւայոն, Տիկին Արփինէ Հանէսեան, Պր. Փիէռ Քէօսէյեան 300–ական ֆրանք, Տիկին Ռոզա Նալպանտեան 1000 ֆր., Տիկին Ժողէթ Զաքարեան (Արբան) 200 ֆրանք, Պր. Գլօտ Փօթի 700 ֆր., Պր. Գլօտ Շմաւոնեան 200 ֆր., Տիկին Լօլա Գուզ 50 ֆր., Պր. Սուրէն Տամլամեան 100 ֆր.։

— ԱՍՏՈՒԱԾԱՇՈՒՆՉ —

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ - ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Կիրակի, Օգոստոս 17

Տօն է վերափոխման Ս. Աստուածածնի

Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 8·45–ին։
Պատարագ ժամը 10·30–ին,
կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԳԻՒՏ ԱՐՔ. ՆԱԳԱՇԵԱՆ
կաթողիկոսական Պատուիրակ Եւրոպայի Առաջնորդ Հայոց Փարիզի
Պատարագի աւարտին Խաղողօրհնէք։

ԾԱՆՕԹ. – Այսօր հոգեհանգիստ չի կատարուիր։

*
**

Երկուշաբթի, Օգոստոս 18
Յիշատակ Մեռելոց
Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8·45–ին
Պատարագ ժամը 10–ին։
Կը պատարագէ՝
ՄԵՍՐՈՊ Ա. ՔՀՆՑ. ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ
Պատարագի աւարտին հոգեհանգիստ «Վասն համօրէն ննջեցելոց»։

ՇԱՒԻԼ Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Շաբիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ, Աստուածածնի վերափոխման պատարագ կը մատուցուի Կիրակի, Օգոստոս 17, առաւօտեան ժամը 10–ին։

Կը պատարագէ ու կը քարոզէ՝
ՅԱՐՈՒԹԻԻՆ ՔՀՆՑ. ԹՈՇՃԵԱՆ

Ս. ՅԱԿՈԲ - ԼԻՈՆ

Կիրակի, Օգոստոս 17, տօն է Սուրբ Աստուածածնի։

Այս առթիւ Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի։

Օրուան պատարագը կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ՝
ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ՋԱՔՈՐԵԱՆ
Հայր. Պատուիրակի Փոխանորդ Լիոնի եւ Շրջակայից

*
**

Յաւարտ պատարագէ կը կատարուի Խաղողօրհնէքի աւանդական արարողութիւնը։

Հաւատացեալները որոնք օրհնութեան համար ուխտած են խաղող նուիրել կը՛նան ուղարկել եկեղեցւոյ Դիւանատունը։

Միրով կը հրաւիրուի Լիոնի եւ Շրջանի ուխտաւոր ժողովուրդը սոյն Տաղաւարի հանդիսութեանց։

Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 8·45–ին։
Պատարագ ժամը 10–ին։
Քարոզ ժամը 11·15–ին։
Խաղողօրհնէք ժամը 12–ին։

ՎԱԼԱՆՍ - Ս. ՍԱՀԱԿ

Կիրակի, Օգոստոս 17

Տօն է վերափոխման Ս. Աստուածածնի

Սկիզբ արարողութեան ժամը 9·30–ին։
Հանդիսաւոր պատարագ ժամը 10–ին։
Յաւարտ պատարագի Խաղողի օրհնութեան արարողութիւնը տեղի կ՛ունենայ։

Նկատի ունենալով որ այդ օրը հոգեհանգստեան պաշտօն չի կատարուիր։

ՄԱՐՍԷԼ ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Տօն
վերափոխումն Սուրբ Աստուածածնի
«ԽԱՂՈՂՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ»

Կիրակի, Օգոստոս 17

Մարսէյլի Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ մէջ
Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8·30–ին։
Հանդիսաւոր պատարագ ժամը 10–ին։
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՃԷՐՃԵԱՆ
Հայրապետական Պատուիրակի Փոխանորդ Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց
Պատարագի ընթացքին կը կատարուի «Օրհնութիւն Խաղողոյ» աւանդական արարողութիւնը։

Ս. ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ ՍԷՆ-ԺԵՐՄԱ

Կիրակի, Օգոստոս 17

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 9–ին։
Պատարագ ժամը 10·15–ին։
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՎԱՉԷ Ծ. ՎՐԴ. ԻՒՆԱՏԻՈՍԵԱՆ
Յաւարտ պատարագի կը կատարուի Խաղողօրհնէքի աւանդական արարողութիւնը։

ՍԷՆ ԼՈՒ - Ս. ԳԷՈՐԳ

Կիրակի, Օգոստոս 17

Ժամը 10–ին հանդիսաւոր պատարագ։
Ժամը 11·30–ին Աւանդական Խաղողօրհնէք։
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՇԱՀԱՆ Ա. ՔՀՆՑ. ՏԻՏԻԵԱՆ

L'ASSOCIATION ARMENIENNE
D'AIDE SOCIALE

vous invite

Vendredi 15 Août

FETE CHAMPETRE DU HOME ARMENIEN

107, avenue Maréchal Lyautey — SAINT-RAPHAEL

10h : Messe Solennelle Chapelle Saint-Jean
Suivie de la traditionnelle Bénédiction du Raisin

A partir de 12h30 : Bar, Buffet de Spécialités Arméniennes

15h30 : Spectacle de danse par les enfants d'Arménie

ANIMATION ASSUREE L'APRES-MIDI PAR
MARTEN YORGANTZ

RESERVATION : 04. 94. 19. 51. 50.

ԹՆՆԴԵԱՆ

ՄԿՐՏՈՒԹԵԱՆ

ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԵԱՆ

ԵՐԿԼԵԶՈՒՈՒՄ
ՁԵՐ ՀՐԱՒԷՐՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ
ԴԻՄԵԱՑԷ՛Ք «ՅԱՌԱՋ»Ի ՏՊԱՐԱՆԸ

ԱՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ,
ԱՐԱԳ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

Տեղւոյն վրայ ճոխ խաթպոկ

Imprimé sur les presses du Journal «HARATCH» 83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935 SIRET : 51027317 A R.C. Paris

ՋՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ 13
MERCREDI
13 AOUT
1997

LE NUMERO : 5,00 F.

ՀԱՅՐԱՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL.: 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 1·100 Ֆ· — Վեցամսեայ : 560 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 1·400 Ֆ· (ամէնօրեայ առաքում)
1·250 Ֆ· (շաբաթական առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ·

73րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 19·178 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 73e ANNEE — N° 19.178

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆ ՎԱԳԸՓԻՒՂԻ ՄԷՋ

ՕԾՈՒՄ ՎԱԳԸՓԻՒՂԻ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ

«Մարմարա»յի Օգոստոս 11–ի թիւէն կը հաղենք հետեւեալ մանրամասնութիւնները վագըփգիւղի Եկեղեցիին օծման մասին: Նախապէս գրած էինք թէ ուորոգութեան մէջ էր:

*
**

Շաբաթ, Օգոստոս 9 թուականը պատմական օր մըն էր Թուրքիոյ Հայոց Եկեղեցական կեանքին մէջ, քանի որ Վագըփգիւղի Հայկական եկեղեցին պիտի օծէր եւ պաշտամունքի պիտի վերադարձէր վերանորոգուած ձեւով եւ Պատրիարքական արարողութեամբ:

Շաբաթ առաւօտ, Պատրիարք Հայրը եւ Պատրիարքական Փոխանորդ Շահան Արք. եպիսկոպոս առաւօտեան ժամը 8–ի օդանաւով Ատանա մեկնեցան այս նպատակին համար: Հանգիստ թռիչքէ մը վերջ Ատանայի օդակայանի մէջ երկու բարձրաստիճան հոգեւորականները դիմաւորուեցան իսկէնտէրունի Թաղային Խորհուրդի եւ Վագըփգիւղի ազգայիններուն կողմէ: Ցետոյ անոնք ինքնաշարժով մեկնեցան իսկէնտէրուն: Մօտաւորապէս երկու ժամուան ճամբորդութենէ մը ետք, Պատրիարքը եւ ընկերակից հոգեւորականները, ուխտաւորներու խումբ մը ներկայութեամբ, Հրաշափառի արարողութեամբ մատն տեղւոյն Սրբոց Քառասնից Մանկանց պատմական Եկեղեցիէն ներս: Հոն էր արդէն Մեսրոպ Արք·, որ բարի գալուստի խօսք արտասանեց, որմէ վերջ Պատրիարքը առաւ իր օրհնութիւնը:

Կէսօրեան ճաշէ ետք Պատրիարքը եւ Շահան Արք· իրենց սրամադրուած կառքով մեկնեցան Անտիոք (Անթաքիա), ուր պանդոկի մը մէջ քիչ մը հանգստացան: Այնուհետեւ Պատրիարքը եւ իր հետերդները գացին կուսակալութեան ապարանքը եւ ընդունուեցան կուսակալ Ութքու Աճունի կողմէ: Սիրալիր խօսքեր փոխանակուեցան եւ Պատրիարքը արժանացաւ պատշաճ ընդունելութեան, որմէ ետք Պատրիարքը եւ իր ընկերակիցները մեկնեցան Սամանտաղ, եւ հոնկէ ալ անցան Հայոց Վագըփգիւղը, ուր ժողովուրդի ուրախ ցոյցերուն մէջ եւ թմբուկի եւ զուռնայի ցնծագին նուագներով ընդունուեցան: Ըստ ժամանակացոյցի, քիչ վերջ ալ ժամանեցին կուսակալը, տեղւոյն ոստիկան զօրաց հրամանատարը եւ այլ պետական անձնաւորութիւններ: Հնչեց անկախութեան քայլերգը, որմէ վերջ եղան արտասանութիւններ եւ երգեր, բարի գալուստի խօսքեր, տեղւոյն հայ թաղային եւ դպրոցական աշակերտներու կողմէ: Խմասուլից ճառախօսութիւն մը կատարուեցաւ բացումը Աթաթիւրքի կիսանդրիին, որ նոր զետեղուած էր:

Գետնի հիւրերուն մեկնումէն ետք, Պատրիարքը հաւաստացաւ ուխտաւոր ժողովուրդը փարձրացան քիչ մը վեր, Վագըփգիւղ, ուր հիմնովին վերաշինուած էր քարաշէն դողորիկ եկեղեցին: Եկեղեցական դասը գետաւորուեցաւ պատշաճ կերպով, ապա սկսաւ օծման արարողութիւնը: Գարեգին Պատրիարք օծեց Ս. Սեղանը, Շահան Արք·՝ Ս. Խորանի ճակատը եւ ընծայարանը, Մեսրոպ Արք· մկրտութեան աւազանը եւ զանգակատունը, որմէ վերջ սկսաւ Կիրակնամուտի արարողութիւն: Արարողութեան նախադահեց Շահան Արք. Սվաճեան: Ցաւարժամերգութեան, Շահան Արք. խօսեցաւ ուրախ պատշաճի քարոզ մը, օրհնեց բարերարները, որոնք այսքան գեղեցիկ եկեղեցի մը մէջտեղ հանած էին, նաեւ բոլոր այն աշխատաւորները, գլխաւորութեամբ Մեսրոպ Արք·ի, որոնք իրենց ճիգը ուելցուցած էին այս գործին համար կատարուած աշխատանքին վրայ: Շահան Արք· յայտնութիւն մաղթեց ապագայ ազգանուէր գործերու համար: Ան մասնաւորեց նաեւ եկեղեցւոյ բուն իմաստը հոգեւոր եւ մարմնաւոր տեսակէտէ, եւ այս բոլորին դասեր հանեց հաւատացեալ ժողովուրդին համար:

Պատրիարքը, որ այդ գիշեր Անտիոք պիտի մեկնէր, մեկնելէ առաջ խօսք ուղղեց ժողովուրդին եւ փոխանցեց իր շնորհաւորական խօսքը: Մաղթեց, որ վերանորոգուած եկեղեցին բախտաւոր ըլլայ Վագըփգիւղի մեր ժողովուրդին համար, գնահատեց բարերարները եւ բոլոր անոնք, որոնք իրենց աջակցութիւնը բերած էին աստուածահաճոյ այս գործին: Ապա մեկնեցաւ Անտիոք:

Պատրիարքին Անտիոք մեկնելէն վերջ, գիշերը եկեղեցւոյ պարտէզին մէջ սարքուեցաւ ճաշ մը, որուն մասնակցեցան ուխտաւորները եւ բարերար ազգայիններ: Ստեղծուեցաւ անօրինակ խանդավառութիւն, տեղւոյն սովորութեան համաձայն թմբուկով եւ զուռնայով, տեղական երգերով եւ պարերով ներկաները մինչեւ ուշ գիշեր զուարճացան եւ ոտնեցին յիշատակելի այս օրը: Ցօսեցան Մեսրոպ եւ Շահան Եպիսկոպոսները եւ փառք տուին Աստուծոյ, որ այս գիւղին մէջ ներկայանալի եւ ամէն տեսակ արդիական կարելիութիւններով Ս. Եկեղեցի մը ունենայնք:

Իսկ Կիրակի, Օգոստոս 10–ին, Վագըփգիւղի Եկեղեցւոյ մէջ մատուցուեցաւ Հոգեհանգստեան Պատարագ, ձեռամբ Մեսրոպ Արք·ի եւ ներկայութեամբ ուխտաւոր ժողովուրդի:

Պատարագի ընթացքին երկու Խթանապուլահայ եկեղեցանուէր երիտասարդներ կիսատարկաւագ ձեռնադրուեցան: Ապա կարգադրուեցաւ Ամենայն Հայոց Հայրապետ Գարեգին Ա. Կաթողիկոսի երկու կոնդակները, մէկը ուղղուած Վագըփգիւղի եկեղեցւոյ վերարացման առթիւ Վագըփգիւղի հաւատացեալ ժողովուրդին, իսկ միւսը՝ որպէս գնահատական խօսք՝ ուղղուած Մեսրոպ Արք·ի: Երկու կոնդակները ընդունուեցան երկիւղածօրէն:

Իսկ Պատրիարքը, Շահան Արք· եւ Արամ Վրդ· Աֆէչեան ներկայ չգտնուեցան պարագային եւ առաւօտեան սաւառնակով Ատանայի վրայով վերադարձան քաղաքս: Պատրիարքը եւ ընկերակիցները հանգիստ թռիչքէ մը վերջ հասան քաղաքս:

Սամանտաղի ուխտաւորները, արարողութենէ ետք, օթօպուսներով ճամբայ ելան դէպի Խթանպուլ:

«ԱՐՄՔՆՓՐԷՍ»

(Օգոստոս 8 / 12)

ԸՆԿԵՐԱՑԻՆ ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ
ՓՈԽ – ՆԱԽԱՐԱՐՆԵՐԸ
ՊԱՇՏՕՆԱԶՈՒԻՐԿ

Վարչապետ Ռ· Քոչարեանի որոշումով պաշտօնազրկուած են ընկերային ապահովութեան երեք փոխ – նախարարները՝ Աշոտ Եսայեան, Կառլէն Միքայէլեան եւ Ալպեր Կարապետեան: Առաջինը 1990 – 1995 տարիներուն գլխաւորած է նոյն նախարարութիւնը: Կ· Միքայէլեան նախապէս եղած է Մասիսի շրջգործկոմի նախագահ, իսկ Ա· Կարապետեան աշխատած է մարզասիրական օղնութեան կեդրոնական յանձնաժողովին մէջ:

*
**

ԼՂՀ ՆԱԽԱԳԱՀՈՒԹԵԱՆ
ԵՐԵՔ ԹԵԿՆԱԾՈՒՆԵՐԸ

Օգոստոս 8–ին աւարտած է թեկնածուներու առաջադրումի փուլը: Ա· երեք արձանագրուած անուններուն նորեր չեն աւելցած: Թեկնածու են Ազգային Ժողովի նախագահ Ա· Թովմասեան, Արտաքին նախարար Ա· Ղուկասեան եւ երեսփոխան Բորիս Առուշանեան: 171 ընտրական շրջանի մէջ կը մասնակցին 89·320 Արցախցիներ:

Օգոստոս 8–ին թեկնածուներէն Արտաքին նախարար Ա· Ղուկասեան, իսկ Օգոստոս 11–ին երեսփոխան Բ· Առուշանեան կեդր· ընտրական յանձնաժողովին ներկայացուցած են հարկաւոր ստորագրութիւնները: Պահանջուած նուազագոյնը 2000 ստորագրութիւն է: Ա· Ղուկասեան ներկայացուցած է 2418, իսկ Բ· Առուշանեան 2161 ստորագրութիւն:

*
**

Ա.Յ.Ց
ՎԱՐԴԳԷՍ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ
ՇԻՐՄԻՆ

Օգոստոս 9–ին, ծանօթ գրագէտ ու հանրային գործիչ Վ· Պետրոսեանի ծնունդեան 65–ամեակի օրը հարազատներ, արուեստագէտներ, լրագրողներ Աչտարակի անոր դերեզմանին ծաղիկներ դեղեցած են: Որպէս յիշատակ հոն զետեղուած է Հայրապետ Ղազարեանի պատրաստած մէկ խաչքարը: Յիշատակի խօսք արտասանած են Աչտարակի փոխ – քաղաքապետը, մշակոյթի ֆոնտին նախագահը, արուեստագէտներ:

*
**

ԻՆՔՆԱՇԱՐԺՆԵՐՈՒ
ՀԱՄԱՐԱՆԻՇԵՐԸ
ԿԸ ՓՈԽՈՒԻՆ

Կառավարութիւնը 1996 Մայիսին որոշած է հինգ տարուան ընթացքին փոխել երկրին փոխադրամիջոցներուն համարանիշերը, զանոնք միջազգային չափանիշերուն պատշաճեցնելով: Նոր համարանիշերը կը պատրաստուին Գերմանիոյ մէջ, ուր նին մուրհին մէջ տեսանելի ըլլալու յատկութիւն: Մինչեւ հիմա փոխուած են 40 հազար համարանիշերը: Մարզերը եւ շրջանները բնորոշուած են զոյգ թուանշանով. այսպէս, Երեւանի համար կը գործածուին 61 – 68, իջմիածնի՝ 12, Աբովեանի՝ 25 եւայլն:

*
**

ՊԱՑԱՐ ԹՄՐԵՑՈՒՑԻՉԻ ԴԷՄ

Ներքին գործերու նախարարութեան եւ Ազգային ապահովութեան Արարատի մարզի եւ Մասիսի աշխատակիցները 75 հազար քառակուսի մեթր տարածութենէն 7 թոն կանեփ փճացուցած են: Նոյն աշխատանքը կը շարունակուի այլ մարզերու մէջ եւս:

ԿԻՊՐՈՍԻ ՇՈՒՐՋ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՍԿՍԱՆ

Մտանաւոր լաւատեսութիւն մը չի տիրեր Լեմանի ափին, Կլինն պանդոկը, Մոնթրէօյի բարձունքին վրայ ուր Օգոստոս 11–ին սկսան խօսակցութիւնները Կիպրոսի նախագահ՝ Գլերիտէսի եւ կղզիին գրաւեալ հրջանի պետ՝ Ռաուֆ Տէնքթաշի միջեւ: Ամերիկեան ճնշումի հետեւանք է այս երկու կողմերու երկխօսութիւնը, բայց եւ այնպէս մտանաւոր յոյս մը կարելի չէ ունենալ, մանաւանդ երբ քանի մը օր առաջ Թուրքիա նոր դրգռութիւն մը ըրաւ Թուրքիա – Կիպրոս միացնական Խորհուրդ մը ստեղծելով ի նախատեսութիւն կղզիին Թրքական բաժնի կցման Թուրքիոյ:

Թուրքերն ալ դժգոհ են որ Եւրոպական Միութիւնը տրամադիր է ընդունելու Կիպրոսի անդամակցութիւնը եւ միշտ դէմ կը մնայ Թուրքիոյ անդամակցութեան:

Ամէն պարագայի մէջ, խօսակցութիւններու վերսկսումը «դրական ազդանշան մը» կը նկատուի եթէ նոյնիսկ պատրանքները չկան: Կողմերու դիրքերը իրարմէ շատ հեռու կը մնան: Ցոյն Կիպրացիները կ'ուզեն որ վերահաստատուի 1974–ի նախօրեակի կացութիւնը եւ շատ մտահոգ են ի տես Թուրքիոյ բացայայտ ծաւալապաշտութեան: Թուրքերը չեն ուզեր կըրկին փոքրամասնութեան վերածուիլ եւ հաւասար ներկայացուցչութիւն կ'ուզեն Դաշնակցութեան մը ծոցը եւ կ'ուզեն պահել շուրջ 35·000 զինուորներ իրենց տապահովութեան համար:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓՈԹՈՐԻԿՆԵՐԸ աւեր գործեցին Օգոստոս 11–ին Ֆրանսայի հարաւ – արեւմտեան եւ հարաւ – արեւելեան շրջանները: Տեղատարափ անձրեւներ ողողեցին Մարսէյլ քաղաքը եւ համբաւաւոր Գանըպիէռն ալ 20 սանթիմեթր ջուրերու տակ մնաց: Վառ նահանգն ալ չէր խնայուած եւ Պորմլէ – Միխոզա բանակողմերը սոխպուտեցան հեռանալ:

ՕԳՈՍՏՈՍ 18–ԷՆ 24 Փարիզի մէջ տեղի կ'ունենան Երիտասարդութեան համաշխարհային 12–րդ Օրերը որոնց պիտի մասնակցի Պապը Օգոստոս 21–էն 23: Ապահովութեան բացառիկ միջոցներ ձեռք առնուած են ոչ միայն Պապին այլեւ սպասուած 400 հազար երիտասարդներուն համար: 3600 ոստիկան զօրակոչի մէջ են: Արտասահմանէն հասնող պատուիրակութիւններուն կեցութիւնն ալ բարդ հարցերու պատճառ եղած է: Մեծ մասը ապատան կը գտնէ բնակչութեան մօտ: 24 երիտասարդներ ալ կուգան Հայաստանէն: Զօրակոչի ենթարկուած են նաեւ 680 բժիշկներ, հիւանդապահուհիներ եւ հրշէջներ:

ՍԻՆԻ վրայ անասովոր արկած մը պատահեցաւ Օգոստոս 11–ին երբ զբօսանաւ մը (պարօ–մուշ) բախեցաւ Փոն – Ռուայալի: 27 վիրաւորներ կային, մէկը՝ ծանր վիճակի մէջ էր:

ԿԱՍՊԻՑ ԾՈՎՈՒ քարիւղը բուռն բանակցութեան նիւթ դարձած է եւ Նիգովի Մոսկուա կատարած այցելութեան առթիւ մթնոլորտը կրկին լարուած է: Թիւրքմէնիստանի նախագահին ներկայութեան ելոյթ ունեցած է որ Ազրպէյճանի հետ համաձայնագրին ստորագրութիւնը «թիւրքմացութիւն» մըն էր (արդէն չեղեալ հրատարակեց): Ըստ Թաս գործակալութեան, այս այցելութեան առթիւ «Ռուսաստանի եւ Թիւրքմէնիստանի պատմական կապերը նոր զարկ ստացած են»· Նիգոով այդքան խանդավառ չէ եւ ըսած է թէ խոր–

(Շար·ը կարդալ Դ· էջ)

ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆԸ ՀԱՅ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ ՀՈԳԵՒՈՐ ՓՈՐՁԱՌՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ՉԱՔԱՐԵԱՆ

1. Աստուածածնի Վերափոխման Տօնին առթիւ ներկայացուածը հակիրճ խորհրդածութիւն մըն է Հայ Եկեղեցւոյ մարիամական փորձառութիւնը նիւթին չուրջ։ Տրուած ըլլալով որ նիւթը յատուկ չէ միայն Հայ եկեղեցիին, առիթուած ենք ընդհանրացումներու մէջ մանելու, այնտեղէն բերելով ինչ որ յատուկ է Հայ Եկեղեցւոյ։

Մարիամաբանական մտածողութեան զարգացումը, Ս. Կոյսին ընծայուած երկրպագութիւնն ու մեծարանքը դարերու ընթացքին նպաստած են միշտ եկեղեցւոյ մարիամական դիմագիծը աւելի բացայայտ դարձնելու։ Պէտք չէ մոռնալ որ եկեղեցական փորձառութեան եւ հաւատքին հիմքը միշտ Քրիստոս է։ Ս. Կոյսի եւ Քրիստոսի փոխյարաբերութեան մէջ Տիրամօր խոնարհ ոգին, հնազանդ վերաբերմունքը հանդէպ Յիսուսին, անոր ամբողջական տրամադրութիւնը հետեւելու իր զաւկին առաքելութեան եւ պատրաստակամութիւնը՝ աշակերտելու, կը վառեն այն որ Ս. Կոյսը ունեցած է յատուկ նուիրուածութիւն որուն համար Յիսուս իր Մօրը վերապահած է բացառիկ դեր մը փրկչական հոգատարութեան մէջ։ Քրիստոնեաները Մարիամը պատուած են, եւ միշտ ալ կը մեծարեն ու կը պատուեն, նախ անոր համար որ մայրն է Քրիստոսի, երկրորդ՝ դիտակից են անոր վերապահուած առանձնաշնորհեալ հանգամանքին փրկչական հոգատարութեան ծիրին ներս։ Անոր որոշակի ուղղուածութիւնը դէպի Քրիստոս, քրիստոնեաներու մօտ ուժեղացուցած է յարաբերութեան, հոգեւո՛ր յարաբերութեան, բարեխօսական եղանակը, այս պարագային անչուշտ իգական նրբերանգով որ քաղցրութիւն մը յատկացուցած է անոնց կրօնական զգայողութեան մէջ։ Աղօթքներու պահուն Մարիամին ուղղուած խնդրանքներէն յայտնի է թէ քրիստոնեաները անոր մէջ մանաւոր կերպով ողջունած են բարեխօսողը։ Կարելի է ըսել սուրբերուն մէջ դիմաւորը զոր կը բարեխօսէ Աստուծոյ Միածին Որդիին քով, անշո՛ւշտ Քրիստոս ըլլալով միշտ գերագոյն Միջնորդը մարդոց եւ Աստուծոյ միջեւ։

Այսպէս, եկեղեցիին մարիամական խորքը, քրիստոնեայ ժողովուրդի փորձառութեան մէջ անուրանալի տեղ մը կը գրաւէ։ Բազմաթիւ օրինակներ ցոյց կուտան թէ ո՛րքան մեծ տեղ ունի Մարիամը հաւատացեալներու սրտերուն եւ կեանքին մէջ։ Այն մտերմութիւնը զոր հաստատացեալները կը մշակեն Մարիամի հետ, յայտնի է որ մակերեսային զգացումի մը վրայ հիմնուած չէ, այլ հաւատքով արմատացած, խորունկ եւ գիտակից սիրոյ կապի մը վրայ։ Ահա այս արմատացումն է որ սովորաբար կը մղէ երկրացեան եւ այսօրուան քրիստոնեաները դիմելու Ս. Կոյսին, աւելի մտերիմ հաղորդակցութեան մէջ մտնելու համար Քրիստոսի հետ։

2. Ցիշենք թէ վտանգներու դէմ «Աստուածամայր»էն պաշտպանութիւն խնդրելու ամէնէն հին աղօթքները բանաձեւուած են 3-րդ դարուն Եգիպտոսի քրիստոնէական համայնքներուն մէջ։ Աւելի ուշ մկրտութիւն ստացած հաւատացեալներու կողմէ՝ առ Կոյսն ներկայացուած խնդրանքները բազմապատկուած են գրեթէ ամէնուրեք։ Այս աղօթքները կը հաստատեն Մարիամ Աստուածածինին չատ օգտաւէտ անձ ըլլալը Տիրոջ քով իր բարեխօսութեամբ։

Հայ եկեղեցւոյ մէջ չկայ պաշտամունք ուր պատիւ ընծայուած չըլլայ Մարիամ Աստուածածնին։ Գիշերային, առաւօտեան եւ երեկոյեան հաւատացեալ ամէնօրեայ ժամերգութեանց ընթացքին, խորհրդակատարութիւններու առեն, պատարագի ժամանակ, եւ այլ պաշտամունքային պահերու բազմաթիւ բարեխօսական աղաչանքներ ուղղուած են իրեն անդադրապէս։ Ցիշեցնենք թէ որեւէ անձ երբ որ Հայ եկեղեցիէ մը կը մահնէ, անմիջապէս կը նշմարէ Ցիսուս — Մանուկին հետ Աստուածամօր պատկերը Սուրբ Խորանին վրայ հանդիսած։ Սրբանկարի այս դրծածութիւնը փաստն է այն արժէքին ու յարգանքին որ մեր եկեղեցին կը տածէ հանդէպ Աստուածամօր։

Հռոմէական Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ մէջ Աստուածածնի ընծայուած պատիւը առած է աւելի լայն համեմատութիւններ։ Անոնց աղօթքներուն մէջ, ամէնէն հասարակացը «Ողջոյն քեզ Մարիամ»ն է, որուն առաջին մասը բաղկացած է Աւետարանէն առնուած խօսքերով (Ղուկ. 1-28-42)։ Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ զաւակները իրենց առէնէն մատղաշ տարիներուն այս աղօթքը գոց կը սորվին արտասանելու համար ընտանեկան յարկէն ներս, իրենց կեանքին մէջ պահելով զայն իբրեւ արժէքաւոր նուէր մը։ Վարդարանի գործածութիւնը թոյլ կուտայ որ անոնք բազմաթիւ անգամներ արտասանեն օրուան մէջ այս աղօթքը որ ձեւով մը իրենց կ'օգնէ աւետարանական մտքերու խորութին մէջ մտնելու եւ երկար ժամանակ մը տերիմ կապի մէջ մնալու Ցիսուսի Մօրը հետ։ Միջնադարէն ի վեր «Ողջոյն քեզ Մարիամ»ը ամէնէն հասարակաց աղօթքն է ուր Տիրամայրէն կը խնդրուի որ իրենց հանապազօրեայ կոյսութեան ճամբուն վրայ ընկերակցի, եւ պաշտպանէ զիրենք։

Հայ եկեղեցւոյ մէջ Վարդարանի գործածութեան աւանդութիւնը թէեւ չկայ, բայց հայ քրիստոնեան ալ կը վայելէ Աստուածածնի ընկերակցութիւնը իր առօրեայ կեանքին մէջ։ Նախ առաւօտեան եւ երեկոյեան ժամերգութեանց ընթացքին։ Ցետոյ ան կը չարունակէ իր մտերիմ կապը պահել անոր հետ զրպանի աղօթագրքին միջոցաւ. հայ եկեղեցւոյ պատրաստած զրպանի աղօթագրքերուն մէջ, անպայման ներփակուած կ'ըլլան քանի մը հատ աղօթք ձօնուած Ս. Կոյսին. օրինակ՝ Յովհաննէս Գառնեցիի աղօթքը «Ասացեալ առ Սուրբ Աստուածածինն», ներբողներ Նարեկացիէն եւ ուրիշ հեղինակներէ։ Իսկ զեռ կան տարբեր կերպեր Աստուածածնայ հետ մտերմութեան կապ արտայայտող։ Հարսերը՝ ծննդարերութենէ 40 օր ետք իրենց նորածինը տաճար կը տանին. հայ եկեղեցւոյ ծիսարանը մասնաւոր արարողութիւն սահմանած է ասոր համար. Ս. Կոյսի օրինակին հետեւելու այս աւանդութիւնը զօրաւոր կնիքով մը դրոշմուած է մեր ժողովուրդի հոգեբանութեան վրայ։

Մեր ժողովուրդը, ինչպէս քրիստոնեայ միւս ժողովուրդները, ի նշան Մարիամի հանդէպ ունեցած իր խոր սիրոյն, դարերու ընթացքին կազմակերպեց իր արտայայտութեան ձեւերը։ Շարական, ներողականներ, աղօթք, գանձ, տաղ, բանաստեղծական չարադրութիւն երբեմն պարզ, երբեմն մեծ արժէքով, որոնք տպագրուած յար եւ նման զուգով մը ի պատիւ Սրբուհիին որ Խաչեցեալը նուիրեց մարդոց որպէս մայր։ Ատոնց մէջ չատ մը երգեր, ինչպէս Մեծացուսցէ՛ներ, Նարեկացիի տաղերը խորապէս տպզեցին հաւատացեալներուն վրայ կենսաւորելով անոնց մէջ խորունկ հաւատք մը։

Մարիամական բարեպաշտութիւնը, ինչպէս Արեւելքի եւ Արեւմուտքի ժողովուրդներու պարագային, մեզ ալ մղեց հարուստ արուեստի առեղծագործութեան, որ արժեւորել տուաւ յաջորդող սերունդներուն մօտ Մարիամի հոգեւոր գեղեցկութիւնը։ Մեր մէջ մանրանկարիչներ, երաժիշտներ, բանաստեղծներ, ուրիշներու մօտ նկարիչներ եւ արձանագործներ ալ, թողուցին պլուխ — գործոցներ, որոնք ի լոյս ընծայեցին Ս. Կոյսի մեծութեան գանազան երեսները։ Արուեստի այս պըլուխ — գործոցները օգնած են, ներկայիս ալ կ'օգնեն փրկչական խորհուրդին մէջ իր բերած մեծ նպաստին խմաստն ու արժէքը աւելի լաւ հասկնալու համար։

Քրիստոնէական արուեստը Մարիամի մէջ գտաւ նոր մարդկութեան, մարդկայինին իրագործումը, բան մը որ կը համապատասխանէ Աստուծոյ ծրագրին, ինչ որ յոյսի գերագոյն նշան մըն է ամբողջ մարդկութեան համար։

ՄԱՐՄԱՐԱ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐԴԱՅԻՆ ՅԱՒԱԿՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՍՓՐԷՍ ԿՈՉՈՒԱԾ ՃԻՒԱՂԸ

Բ.

Անցեալ տարի ամառնային եղանակի ընթացքին ունեցանք չորս օրուան ուռնարձակուրդ մը։ Արձակուրդէն քանի մը օր առաջ կնոջս ըսի.

— Եկուր այս տարի քանի մը օրուան արձակուրդ ընենք հեռու երթալով։

— Լաւ կ'ըլլայ, պատասխանեց կինս։ Հանգիստի պէտք ունինք։

- Դուն ալ հանգիստի պէտք ունիս, ըսի։ Երթանք, փոփոխութիւն մը ալրինք, սա ամէնօրեայ սթրէսներէն ազատինք։

Օ՛ այդ սթրէսները։ Ամէն օր տպագրելիք աշխատանքի ժամեր, հեռ ի հեռ ապրուած մրցում մը ժամացոյցին սլաքներուն դէմ, զլխու ցաւ, ահաւոր աշխատանքին յաջորդող ղլխու պոյտ, յետոյ տուն, տան մէջ ալ աշխատանք, ամէն օր յօդուած մը գրելու պահանջք, յետոյ հեռատեսիլի առջեւ ճնշիչ ժամեր՝ ականջ տալով քաղաքական լուրերու ու ջիղ խանդարող յայտագիրներու։ Գոնէ քանի մը օրուան համար վերջ տանք այս բոլորին, ընութիւնը վայելենք, արե՛ւը զգանք մեր մորթին վրայ։

Յաջորդ օրն իսկ սկսայ ուռնմնասիրել թէ ո՞ւր կրնայինք երթալ, ի՞նչպէս կրնայինք երթալ, ի՞նչպիսի միջոցներու դիմելու էինք ուռնական խճողումէ այդ օրերը անցընելու յարմար տեղ մը ապահովելու, յետոյ հոն հասնելու համար։ Բնաւ չեմ սիրեր այսպիսի զբաղումները, բայց ի չահ ապագայ հանգիստի ու արձակուրդի, ամէն ճիզ վատնեցի, լաւ յայտագիր մը պատրաստեցի, սաւառնակի տոմսակներ ապահովելու համար հազարումէկ ճարպիկութիւններու դիմեցի, բարեկամներու ազդեցութիւնը խնդրեցի, եւ վերջապէս ամէն ինչ կարգադրուեցաւ։

Ես կ'ուզէի կարելի չափով թեթեւ երթալ, քիչ ծանրութիւն ունենալ, բայց կինս չարունակ կը լեցնէր պայուսակները։ Կ'առարկէի, բայց երբ կինս կը բացատրէր թէ սա կամ նա բանին ալ կըրնայինք պէտք ունենալ, իրաւունք կուտայի իրեն, կ'արտօնէի որ պայուսակները հետզհետէ ծանրանան։

Ատուած իմ, որքան քրտինք հոսեցուցի երբ այդ պայուսակները կրել կը ստիպուէի օդակայանին մէջ, երբ հազարաւոր մարդիկ զրեթէ զիրար կը ճզմէին օդակայանի սրահներուն մէջ ժամ առաջ տոմսակի ձեւակերպութիւնները վերջացնելու ու սաւառնակ մտնելու համար։ Ձիշդ ժամ մը կարդի սպասեցի պայուսակները քաշ առ քաշ առաջ քշելով ու ես ինծի համբերութիւն յանձնարարելով։

Մեր չար բախտէն, լաւ թռիչք մը չունեցանք։ Կեանքիս մէջ որքան յաճախ թռած եմ, ովկեանոսներ անցած եմ խընդալով զուարճանալով, բայց բնաւ չեմ յիշեր այնքան վախցած ու մտահոգուած ըլլալ, որքան եղայ սա կարճ ճամբորդութեան ընթացքին։ Պատճառը ինչ էր չհասկցայ, սաւառնակը կը ցնցուէր, օդի պարապութիւններու մէջ յանկարծ կործես անկումներ կ'ունենար, յետոյ դարձեալ ելայ կը բարձրանար, վերջապէս ուշադրութիւնս ամէն վայրկեան իր վրայ կը հաւաքէր։ Երբ տեղ հասանք, երկար չունչ մը առինք։ Բայց երբ սաւառնակէն դուրս եկայ, տհաւոր տաք օդ մը կարծես սիրտս սեղմեց։ Բնաւ չէի նախատեսած որ եղանակը չատ տաք պիտի ըլլար եւ ես առատ քրտինք պիտի հոսեցնէի։

Մինչեւ որ կառք մը կրցանք ապահովել ու պայուսակները դնել այդ կառքին մէջ, չուրի պէս քրտինք հոսեցուցի։ Բայց կը մտածէի որ դժուարութիւնները վերջացած կին եւ հիմա այլեւս կը սկսէր իրական արձակուրդը։

Երբ պանդոկ հասանք ու մեզի ցոյց տրուեցաւ մեզի համար վերապահուած սենեակը, առաջին անգամ ըլլալով ես ինծի հարցուցի թէ արդեօք պիտ՞ի ընտրութիւն մը ըրած էի։ Սենեակը լաւ չէր, ծովու տեսարան չունէր, փոքրիկ էր եւ լաւ ալ չէր հոտեր։ Աւելի լաւ սենեակ մը ապահովելու բոլոր ճիգերս պարապի ելան։ «Սենեակ չունինք, եթէ դուք այս սենեակը չհաւնիք, հարիւրաւոր մարդիկ կան որոնք կարդի կը սպասեն» ըսաւ պանդոկին ծանօթացման պրօչիւրին վրայ։

Մինչեւ որ կառք մը կրցանք ապահովել ու պայուսակները դնել այդ կառքին մէջ, չուրի պէս քրտինք հոսեցուցի։ Բայց կը մտածէի որ դժուարութիւնները վերջացած կին եւ հիմա այլեւս կը սկսէր իրական արձակուրդը։

Երբ պանդոկ հասանք ու մեզի ցոյց տրուեցաւ մեզի համար վերապահուած սենեակը, առաջին անգամ ըլլալով ես ինծի հարցուցի թէ արդեօք պիտ՞ի ընտրութիւն մը ըրած էի։ Սենեակը լաւ չէր, ծովու տեսարան չունէր, փոքրիկ էր եւ լաւ ալ չէր հոտեր։ Աւելի լաւ սենեակ մը ապահովելու բոլոր ճիգերս պարապի ելան։ «Սենեակ չունինք, եթէ դուք այս սենեակը չհաւնիք, հարիւրաւոր մարդիկ կան որոնք կարդի կը սպասեն» ըսաւ պանդոկին ծանօթացման պրօչիւրին վրայ։

Այն առեն փառք տուի որ այս սենեակը ունէի եւ այդ վայրկեանէն սկսեալ սենեակը աւելի դեղեցկացաւ աչքիս։ Եւ երբ ուզեցի անմիջապէս ծովու լոգանք մը առնել, չատ ետքը որ ծովը այնքան մօտիկ չէր, որքան կ'երեւէր պանդոկին ծանօթացման պրօչիւրին վրայ։

Ճիշդ հարիւր քսան ատիճաններով սանդուխ մը պիտի իջնէի ծով մտնելու համար եւ յետոյ նոյնը պիտի մագլցէի սենեակ վերադառնալու համար։ Իջնելը հաճելի էր, ուրախութենէս կը խայտայի երբ հեռուն կը տեսնէի կապոյտ ու մաքուր ջուրը։ Թէեւ ջուրը անհամ ըլլալու ատիճան տաք էր եւ տիկա պիտի չտուսաթոր ըրաւ, բայց կարեւորութիւն չտուի։ Ի վերջոյ աշխարհի վրայ ո՛չ մէկը ծովը այնքան կը սիրէր որքան ես կը սիրէի։ Բայց ծովէն վերջ հինգ վայրկեան իսկ չկրցայ մնալ արեւուն տակ։ Աստուած իմ, արեւը ուղղակի կը կիզէր, երկու վայրկեանի մէջ կատարմիր կը դարձընէր մորթս, քրտինքներ կը հոսեցնէր ճակատէս։ Բարեբախտաբար անդին սըրճարան մը կար, ուր կարելի էր նստիլ չուքի մէջ։

Աբձակուրդի չորս օրերուս ընթացքին քանի՛ ատիճան մագլցեցայ քրտինքներ հոսեցնելով ու բախտիս հայհոյելով, չեմ դիտեր։ Տաքը այնքան կիզիչ էր եւ գետնի աւազները այնպէս մը ոտքերս կը խանձէին, որ դրեթէ վազելով ծով կ'երթայի, ես դիս կրակի պէս տաք չուրերուն մէջ կը նետէի, յետոյ դարձեալ վազելով սրճարան կը վերադառնայի ու չունչ մը կ'առնէի չուքին տակ։

Նախ կարծեցի որ մեզի համար ամենահաճելի պահերը պիտի ըլլային դիշերային ժամերը, երբ օդը պիտի զովանար ու պանդոկին դեղատեսիլ ու երազային պարտէզին մէջ դիշերուան ընթրիքը պիտի առնէինք։ Բայ պիւֆէ կը սարքուէր եւ յաճախորդները ազատ էին իրենց ուզածը իրենց ուզածին չափ ուտելու։ Առաջին դիշերը մեծ երջանկութիւն զգացի ճոխ սեղաններուն առջեւ, բայց չուտով անդրադարձայ որ չափէն աւելի կը բեռնաւորէի ստամոքսս։ Ստամոքսս բարի բարի ամէն ինչ ընդունելէ վերջ կը սկսէր դժոխային ժամեր ապրեցնել ինծի։ Կինս ամէն դիշեր կը յանձնարարէր քիչ ուտել, բայց չէ՞ որ ես զուարճանալու, ուտելու, խմելու համար եկած էի։

Այս բոլորէն այնքան ալ պիտի չգանգատէի, եթէ արձակուրդի վերջին օրը ապրած չըլլայինք վերադարձի ահաւոր ճգնաժամ մը։ Ինչ ախմարութիւն, Աստուած իմ, ես որ կեանքիս մէջ միշտ պընդած եմ որ պէտք է երթալ դէպի մարդոց բնակած ուղղութեան հակառակ կողմը, միշտ պէտք է հեռու մնալ խճողումներէն, միշտ պէտք է ընտրել առանձնութիւնները ու խաղաղութիւնը, ահաւասիկ ընկած էի դժոխքին ճիշդ կեդրոնը։ Ես կը կարծեմ որ այդ օր, մինչեւ որ տուն հասայ ու չունչ մը առի, ապրեցայ վերջին տարիներուս ամենամեծ դողդոջման։

Օ՛ ինչ երջանկութիւն էր տուն վերադառնալ, սեղանիս պլուխը անցնելով յօդուած մը գրել, յետոյ հեռատեսիլին դիմաց անցնիլ ու օրուան լուրերուն հետեւիլ։ Տանս մտերմիկ ու սիրելի միջոցները, տան մէջ երկու ժամը բաւական եղաւ, որպէսզի վրայիս նետեմ չորս օրուան արձակուրդի մը ամբողջ սթրէսը։

Ք. Չ.

ԽԱՉԵՐ ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ
ՄԱՆԿԱՎԱՐԺԱԿԱՆ
ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒՄԻ ԿԵՆԴՐՈՆ

ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ
1996-97 ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻ

Զարգացումի մեր կորագիծը վերելքի մէջ է միշտ եւ՛ որակային եւ՛ քանակային տեսակէտ: Անցնող տարեշրջանը կը յատկանշուի մանաւանդ մրցանիշային թիւերով. 28 ուսանողուհիով կը վակենք տարին եւ կուտանք 18 շրջանաւարտուհի: Ակէ դատ մեր գործունէութիւնը կը բնորոշուի կրթական եւ ընկերամշակութային սովորական աշխատանքով եւ տանամեակի անսովոր կարգադրութիւններով:

ԿՐԹԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԻՒՆ

Տարեշրջանը սկսանք Հոկտեմբեր 14-ին եւ փակեցինք Յունիս 13-ին: Այս 8 ամիսներու ընթացքին տրուեցան 10 դասանիւթեր, որոնք կրնան խմբուիլ 3 գլուխներու տակ. հոգեկան եւ մարմնական զարգացում, դասաւանդումի կերպ, դեղարուեստ:

– Առաջին խումբին կը պատկանին հետեւեալ 5 նիւթերը. –
1. Զգացական զարգացումի հոլովոյթը (Տիկին Կարին Զոհրապեան)
2. Մտային զարգացումի հոլովոյթը (Տիկին Կարինէ Զոհրապեան)
3. Ուղեղին դերը սովորումի գործընթացին մէջ (Օր. Յատիկ Շահինեան)
4. Առողջապահութիւն (Տոքթոր Բիւզանդ Հալլաճեան)
5. Գործնական մանկավարժութիւն (Պր. Գրիգոր Շահինեան)

– երկրորդ խումբին կը պատկանին հետեւեալ 3 նիւթերը. –
1. Հայոց պատմութեան դասաւանդումի կերպ (Տիկին Նորա Թաչճեան)
2. Կրօնի դասաւանդումի կերպ (Տիկին Նորա Թաչճեան)
3. Հայերէնի դասաւանդումի կերպ (Պր. Գրիգոր Շահինեան)

– երրորդ խումբին կը պատկանի հետեւեալ 2 նիւթերը. –
1. Ձեռային աշխատանք (Օր. Թալին Պաղտասարեան)
2. երաժշտութիւն (Պր. Զաքար Քէշիշեան)

Վերջին այս երկու դասանիւթերուն արձանագրուած արդիւնքները տեսանելի եւ լսելի կ՛ըլլան վկայականներու բաշխումի հանդիսութեան օրը՝ յուցահանդէսի եւ երգչախումբի ձեւին տակ:

Կեդրոնի մէջ տրուած դասերէն ու կատարուած փորձերէն զատ մեր բոլոր ուսանողուհիները կատարեցին իրենց սովորական դասախօսութիւնները զանազան դէպքերու մէջ եւ պատրաստեցին համապատասխան դեկուցումներ: Դասաւանդումի կերպի նիւթերուն հետեւողներն ալ տուին փորձնական իրենց դասերը՝ համապատասխան դասախօսներու ներկայութեան:

Ունեցանք բնական եւ ըստ ամենայնի արդիւնաւոր տարեշրջան մը:

Անոր աւարտին, ուրախութեամբ կը ներկայացնենք հանրութեան մեր շրջանաւարտուհիները: Անոնցմէ 7-ը անցած տարեշրջանի աւարտականներն են, 11-ը՝ այս տարուան, եւ միասին կը կազմեն ամէնէն երկար ցանկը մինչեւնոյն օրը վկայական ստացող մեր ուսանողուհիներուն: Ահա տասիկ այդ ցանկը այբբենական կարգով.-

Ապրիլեան Արտէմիս, Արապեան Կարինէ, Գալայճեան Հուրի, Թասլաքեան Սեւան, Կիւլեսէրեան Մարիէթթա, Մըլճեան Նարինէ, Ճինկէօզեան Սալբի, Յուսամեան Սարին, Զոլոյեան Մէյրի, Պայրաքթարեան Մարիա, Պոզեան Թերէզ, Սանդուխտեան Խօժէնի, Սանդուխտեան Ռիթա, Տօնիկեան Շողեր, Փաչանեան Զապէլ, Քէչիչեան Մարալ, Քէչիչեան Սեւան, Քէչիչեան Սօսէ:

Այս ցանկին մաս կը կազմեն 3 նախկին շրջանաւարտուհիներ, որ վերադարձած են մանկապարտէզի դասընթացքին հետեւելու եւ կը սպասեն իրենց երկրորդ վկայականները, 7 շրջանաւարտուհիներ, որոնք նախակրթարանի դասընթացքի վկայականի կը տիրանան, 2 շրջանաւարտուհիներ, որոնք մանկապարտիզպանութեան վկայականի կը տիրանան, 3 շրջանաւարտուհիներ, որոնք զոյգ վկայականներու կ՛արժանանան, 3 ազատ ունկնդրուհիներ, որոնք հաստատագիր կը սպասեն:

ԸՆԿԵՐԱՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԻՒՆ

Սովորականին պէս այս մարզի գործունէութիւնը եղաւ նոյնքան կարեւոր ու բեղուն, որքան կրթականինը: Մեր ուսանողուհիները մինչեւ հաշուով մէկուկէս չաբաթը անգամ մը ունեցան մշակոյթական մը՝ կեդրոնէն ներս թէ՛ դուրս:

Այսպէս, անոնք այցելեցին դիրքերու երկու յուցահանդէսի՝ կաթողիկոսարանի մէջ եւ Պէյրութ Հոլի, ինչպէս նաեւ ԼՕՒ-ի ձեռագործներու յուցահանդէսին:

Ներկայ եղան դասախօսական չորս ձեռնարկի եւ լսեցին՝ Վեհափառ Հայրապետը կաթողիկոսարանին մէջ, Տիկին Զոհրապեանը Համազգայինի Պէյրութի ակումբը, Տիկին Անահիտ Սուքիասեանը եւ Պր. Վիգէն Ասադեանը կեդրոնին մէջ.

Ընդունեցան այցելութիւնը Տիկին Ժանին Ալթունեանի եւ Պր. Արմէն Մուրադեանի, Գրիգոր Պըլտեանի եւ Պերճ Զէյթունցեանի.

Հանդիսատես եղան թատերական ներկայացումի մը («Գինը») եւ չարժանկոլի ժապաւէնի մը («Զորվ Միրօն»).

Ունեցան 7 զուտ ընկերային ձեռնարկ. 1 ճիւնազնացութիւն, տարեկիզքի եւ կաղանդի հաւաքոյթները, 2 հաւաքական ճաշ, 2 հաւաքական ընթրիք, առանց հաշուելու զանազան առիթներով նախաձեռնուած հանդիպումները սուրճի կամ պաղպաղակի շուրջ:

Ինչպէս միշտ Ուսանողական Խորհուրդը կազմակերպիչի դեր խաղաց այս մարզին մէջ:

ԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Անկախաբար այն վարժարաններէն, որոնց մէջ մեր ուսանողուհիները դաս կը լսեն կամ կուտան, անցնող տարեշրջանին մենք գործակցեցանք 3 տարբեր մարմիններու հետ. Լիբանանի Ազգային Վարչութեան Ուսումնական Խորհուրդին, ԼԵՄ-ի կեդրոնական Վարչութեան եւ Արցախի Օժանդակութեան Լիբանանի Մարմինին:

Ուսումնական Խորհուրդի հետ մեր գործակցութիւնը արտայայտուեցաւ խորհրդակցութեան երկու ժողովով, սկզբնակ ուսուցչուհիներու տրուած երկու դասախօսութեամբ եւ Խորհուրդէն կրթանպաստ ստացող 3 ուսուցչուհիներու ընդունումովը մեր կեդրոնին մէջ:

ԼԵՄ-ի հետ մեր գործակցութիւնը ունէր միաժամանակ հարցախուզական եւ մանկավարժական բնոյթ: Նախ օգնեցինք կեդրոնական Վարչութեան կազմակերպած հարցախոյզի հարցում – ներու տարազումին, ապա մասնակցեցանք 1997 Մարտ 3-ի աշակերտական սեմինարի աշխատանքներուն: Այս սեմինարը մանկավարժական մեծ յաջողութիւն մը եղաւ՝ չնորհիւ նախաձեռնողներու անթերի կազմակերպութեան եւ մասնակցող աշակերտներու բացառիկ լրջութեան:

Արցախի Օժանդակութեան Լիբանանի Մարմինին հետ մեր գործակցութեան արդիւնքները պիտի քաղուին Հաղրութի շրջանին մէջ: Օժանդակութեան Մարմինը դիմած է մեզի, որպէսզի մանկավարժական բովանդակութիւն տանք այն առաքելութեան, որուն պիտի մասնակցին մեր ուսանողուհիներէն, ամառը:

ՏԱՍՆԱՄԵԱԿԻ ՆՇՈՒՄ

Կրթական այս շրջանը կը համապատասխանէ մեր հաստատութեան տասնամեակին: Այս առիթով ունեցանք 5 միջոցառում:

1997 Յունուար 17-ին մեր բոլոր շրջանաւարտները հրաւիրեցինք խորհրդակցական ժողովի մը, որուն ընթացքին դրուեցաւ հարցը շրջանաւարտներու միութեան մը հիմնումին: Ներկայ շրջանաւարտները միաձայնութեամբ ընդունեցան առաջարկը եւ դիմեցին գործնական քայլերու: Շուրջ ամիս մը ետք, Փետրուար 24-ին, անդրանիկ Ընդհանուր ժողովը որդեդրեց միութեան կանոնադիրը եւ ընտրեց առաջին վարչութիւնը: Ան գործի վրայ է արդէն. այցելած է Վեհափառ Հայրապետին, հաղորդակցութիւն մը հրատարակած մամուլին մէջ եւ յանձն առած մասնակցիլ տասնամեակի հանդիսութեան աշխատանքներուն:

Նախաձեռնարկ եղանք նաեւ հրատարակչական կրկնակ աշխատանքի:

Մրագրեցինք հրատարակութիւնը, յառաջիկայ նոր տարին սկսած, մանկավարժական եռամսեայ հանդէսի մը, որուն համար կարծիք հարցնելու եւ բաժանորդագրութիւն ապահովելու նպատակով դիմեցինք կրթական մարմիններու եւ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան: Մինչեւ հիմա ստացած ենք 5 պատասխան, բոլորն ալ քաջալերական բարոյական տեսակէտէ, բայց ոչ խոստմնալից՝ բաժանորդագրութեան հեռանկարով. Բոլոր պատասխաններու ստացումէն ետք միայն ի վիճակի պիտի ըլլանք որոշելու՝ պէ՞տք է նեռուինք այս կարեւոր արկածախնդրութեան մէջ, թէ՞ ոչ:

Սկսանք պատրաստութեանը տասնամեակի հատորի մը, որ կը յուսանք լոյս ընծայել տարեդարձի թուականէն՝ Նոյեմբեր 2-էն առաջ: Մեզմէ կախուած պատմական փաժինը պատրաստ է արդէն, կը սպասենք վկայութիւններուն:

Հոս միջանկեալ ըսենք որ հրատարակչական մեր սովորական աշխատանքը կը չարունակուի բնական կշռոյթով: Աչնան լոյս կը տեսնէ մեր քառերորդ հատորիկը՝ Մատթէոս Մամուրեանի Դպրոցական Յիշատակները եւ կը վերատպուին սպառած երկու հատորիկներ:

Որոշեցինք նաեւ վկայականներու բաշխումի ընտանեկան հանդիսումը վերածել հրապարակային հանդիսութեան եւ ձեռային աշխատանքներու ցուցադրութեան: Այս առիթով կը ներկայացնենք մեր ուսանողուհիներու արտասանական, պարային, երաժշտական եւ ձեռային չնորհները: Կը յուսանք որ այս տարի ստեղծուած համեստ երգչախումբը կը դառնայ կորիզը շրջանաւարտուհիներու կանոյն մնայուն երգչախումբի մը. որ տարեկան ձեռնարկով մը դեղարուեստական վայելք կ՛ընծայէ հանրութեան եւ նիւթապէս կ՛օժանդակէ մեր Կեդրոնին:

Տասնամեակի առիթով եղած կարգադրութիւններուն վերջինը կը վերաբերի Մաշէր Գալուստեան Կեդրոնի ցանկալի պարմաններու մէջ գոյատեւումին: Կը յուսանք որ անոր արդիւնքները դրական չուտով:

ԵԶՐԱՑԱՆԳՈՒՄ

Ահաւասիկ, ամփոփ դիծերու մէջ, առաջին տասնամեակի աւարտին վերաբերող տեղեկատուութիւն մը եւ նոր տասնամեակի սեմին կատարուելիք աշխատանքներու մեր պատկերացումը: Վստահ ենք որ չնորհիւ Վեհափառի հոգածութեան, Հիմնադրամի ցանճնախումբի անդամներու յանճնառու գործունէութեան, դասախօսական կազմի նուիրումին եւ մեր ուսանողուհիներու գիտակից վերաբերումին՝ այս կեդրոնը յաջողութեամբ պիտի չարունակէ իր արդիւնաւէտ գործունէութիւնը ի սպաս մանկավարժներու կազմաւորումին եւ դպրոցներու կրթական մակարդակի բարելաւումին: Անցնող տասնամեակին մեր արձանագրած յարաճուն վերելքը եւ ձեռք ձգած քաջալերական արդիւնքը դրաւականներն են նոյնքան եւ աւելի արդիւնաւէտ նոր տասնամեակի մը, որ կը պատրաստուինք թեւակոխելու միաժամանակ յոյսով եւ վճռակամութեամբ:

Գ. ՇԱՀԻՆԵԱՆ
Վարիչ
Խ. Գալուստեան Կեդրոնի

ՀԻՆ ԷՋԵՐ, ՈՐՈՆՔ ՉԵՆ ՀԻՆՆԱՐ

ԿԱՐՄԻՐ ԹԱՄՈՒԹՅՈՒՆ

ԱՐՓԻԱՐ ԱՐՓԻԱՐԵԱՆ

Զ.

Այս տեսակցութենէն քանի մը ամիս վերջը Էվգաֆի պաշտօնատունը մահիկալ դրաւեց եւ վաճառեց Ղալաթիոյ Լուսաւորչի եկեղեցիին 1500 ոսկի արժողութեամբ մէկ կալուածը, որ արձանագրուած էր Լուսաւորչի անուանը, «Գրիգոր որդի Սահակայ»:

– Ա՛ս Գրիգոր վէլէտի Անակը քանի՞ հարիւր տարի կ՛ապրի, հարցուցին Էվգաֆէն, որուն մտանութիւն եղած էր:

Էֆէնտին չոգենաւին մէջ «Արեւելք»ի պաշտօնատիրոջը հանդիպելուն, զայրոյթով ըսաւ.

– Հիմակ տեսա՞ք թէ ինչ կ՛ըլլայ եղեր: Ասանկ մեր եկեղեցիներուն բոլոր կալուածները պիտի առնեն: Վա՛յ քեզ քաղաք, որոյ ղազէթաճիդ մանուկ է: Մենծ կարաս մը գտէք, մենծ կարաս մը:

Նոգենաւը Պէյհկիմաչէն դէպի Օրթագեղ եկած ատեն, երբեմն կը պատահէր որ բարձրաստիճան Թուրքեր իրեն հարցընէին, թէ որո՞նց կը պատկանէին այն պղպեղիկ տուները, որոնք Զրադանի տալթանական պալատին հետեւը գտնուող բլրան վրայ սկսած էին շինուիլ: Հայրապետ էֆէնտին չդիտնալ ձեւացնելով, տարակուսական պատասխաններ կուտար. «Պանքային մարդոցն են. կարծեմ Փըլէնկներու են» կ՛ըսէր. կը կրկնար «Փըլէնկներու են» արտասանած ատենը: Սեփականատէրերը թէեւ Պանք Օթոմանի պաշտօնեաներ կամ վաճառականներ, բայց Հայեր էին:

Ինքն ալ իր բնակարանը չատ մեկուսացեալ տեղ մը՝ Տէրէ կոչուած ձորին մէջ չինել տուած էր: Դրսէն երկայն որմ մը կը չրջապատէր պարտէզ մը, ուր կը գտնուէր տունը: Առանց արտաքին ուշադրաւ երեւոյթի չինք մը երկու մասի բաժնուած՝ հարէմլըք եւ սէլամլըք: Այս վերջինը՝ յատկապէս թուրք այցելուներու ընդունելութեանը տահմանուած՝ պարզուկ եւ կահաւորեալ էր: Էֆէնտին չատ անգամ կը յիշեցնէր Սուլթան Մահմուտի այցելութիւնը Ղազէզ Աբթիին: Համբաւաւոր ամիրան ծանր հիւանդ պառկած, Սուլթանը ծպտեալ, Օրթագեղ հիւանդանոցի կուգայ անոր տունը: Սանդուխներէն վեր ելած ատենը կը մտնէ սենեակները, որոնց անշուք կահաւորումը իր ուշադրութիւնը կը գրաւէ: Այս քննական այցելութենէն յետոյ Սուլթանին համարումն ու վստահութիւնը Ղազէզին վրայ եւս առաւել կ՛աւելնայ:

Էֆէնտին վաթսունը անցուկ էր, Տղայութեանը կարղալ դրել մը սորված էր, բայց ընթերցասէր ըլլալուն, չատ բան կը կարդար: Ամէն հին Հայու պէս ինքն ալ դրաբարին իմաստը քիչ չատ կը հասկնար, ականջը պզտիկուց ի վեր եկեղեցականց դրաբարով լեցուած ըլլալուն: Զամչեանը մաչեցուցած էր, ինչպէս եւ Եղիշէն, Թոմա Արծրունին, Ասատուածաշունչը եւ ուրիշ պատմական գրքեր: Տեղեակ էր եւ ժամանակակից թարգմանութեանց. Իզմիրի ու Պոլսոյ վիպական բոլոր թարգմանութիւնները իրեն ընտանի էին: Պոլսոյ բոլոր թերթերուն բաժանորդ էր, եւ միանգամայն ընթերցող:

Հայաստանէն եկած մուշտակագործի մը այդ տղան, իր բախտը Պրիմի պատերազմին սկսած էր չինել: Եաքէն Սէրասկէրի, Թօփհանէի, Թերսանէի գլխաւոր հայթայթիչներէն մէկն էր եղած: Աւելի ճիշդ պիտի ըլլար «առաջինը» ըսել: Փաչանեանց եւ պաշտօնատարներու դողակից ըլլալու հնարամտութեան մէջ անթաղդատելի ճարպիկ մըն էր: Չնորհիւ այդ անբաւ ընկերութեանը, որ Թուրքիոյ վարչական բարքերուն մէջ գերազոյն առաքինութիւնը կը համարուի: Հայրապետը ո՛չ միայն մեծկակ հարստութիւն դիզած էր, այլ եւ աստիճանէ աստիճան փարձրանալով հասած էր պալայի, եւ ակնկառոյց կը մնար փաչայութեան:

Թէեւ Թուրքերուն երախտապարտ ըլլալու եւ զանոնք սիրելու պարտականութիւնը ունէր, բայց սրտին խորը անոնց առելութիւն կը խտանար: Ներսիդիէն բան մը կ՛ըմբոստանար ամէնօրեայ ստրկացման դէմ: Ամէն օր, ամէն ժամ ծոդովը որդեդրեց միութեան կանոնադիրը եւ ընտրեց առաջին վարչութիւնը: Ան գործի վրայ է արդէն. այցելած է Վեհափառ Հայրապետին, հաղորդակցութիւն մը հրատարակած մամուլին մէջ եւ յանձն առած մասնակցիլ տասնամեակի հանդիսութեան աշխատանքներուն:

Նախաձեռնարկ եղանք նաեւ հրատարակչական կրկնակ աշխատանքի:

Մրագրեցինք հրատարակութիւնը, յառաջիկայ նոր տարին սկսած, մանկավարժական եռամսեայ հանդէսի մը, որուն համար կարծիք հարցնելու եւ բաժանորդագրութիւն ապահովելու նպատակով դիմեցինք կրթական մարմիններու եւ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան: Մինչեւ հիմա ստացած ենք 5 պատասխան, բոլորն ալ քաջալերական բարոյական տեսակէտէ, բայց ոչ խոստմնալից՝ բաժանորդագրութեան հեռանկարով. Բոլոր պատասխաններու ստացումէն ետք միայն ի վիճակի պիտի ըլլանք որոշելու՝ պէ՞տք է նեռուինք այս կարեւոր արկածախնդրութեան մէջ, թէ՞ ոչ:

Սկսանք պատրաստութեանը տասնամեակի հատորի մը, որ կը յուսանք լոյս ընծայել տարեդարձի թուականէն՝ Նոյեմբեր 2-էն առաջ: Մեզմէ կախուած պատմական փաժինը պատրաստ է արդէն, կը սպասենք վկայութիւններուն:

Հոս միջանկեալ ըսենք որ հրատարակչական մեր սովորական աշխատանքը կը չարունակուի բնական կշռոյթով: Աչնան լոյս կը տեսնէ մեր քառերորդ հատորիկը՝ Մատթէոս Մամուրեանի Դպրոցական Յիշատակները եւ կը վերատպուին սպառած երկու հատորիկներ:

Որոշեցինք նաեւ վկայականներու բաշխումի ընտանեկան հանդիսումը վերածել հրապարակային հանդիսութեան եւ ձեռային աշխատանքներու ցուցադրութեան: Այս առիթով կը ներկայացնենք մեր ուսանողուհիներու արտասանական, պարային, երաժշտական եւ ձեռային չնորհները: Կը յուսանք որ այս տարի ստեղծուած համեստ երգչախումբը կը դառնայ կորիզը շրջանաւարտուհիներու կանոյն մնայուն երգչախումբի մը. որ տարեկան ձեռնարկով մը դեղարուեստական վայելք կ՛ընծայէ հանրութեան եւ նիւթապէս կ՛օժանդակէ մեր Կեդրոնին:

Տասնամեակի առիթով եղած կարգադրութիւններուն վերջինը կը վերաբերի Մաշէր Գալուստեան Կեդրոնի ցանկալի պարմաններու մէջ գոյատեւումին: Կը յուսանք որ անոր արդիւնքները դրական չուտով:

ԵԶՐԱՑԱՆԳՈՒՄ

Ահաւասիկ, ամփոփ դիծերու մէջ, առաջին տասնամեակի աւարտին վերաբերող տեղեկատուութիւն մը եւ նոր տասնամեակի սեմին կատարուելիք աշխատանքներու մեր պատկերացումը: Վստահ ենք որ չնորհիւ Վեհափառի հոգածութեան, Հիմնադրամի ցանճնախումբի անդամներու յանճնառու գործունէութեան, դասախօսական կազմի նուիրումին եւ մեր ուսանողուհիներու գիտակից վերաբերումին՝ այս կեդրոնը յաջողութեամբ պիտի չարունակէ իր արդիւնաւէտ գործունէութիւնը ի սպաս մանկավարժներու կազմաւորումին եւ դպրոցներու կրթական մակարդակի բարելաւումին: Անցնող տասնամեակին մեր արձանագրած յարաճուն վերելքը եւ ձեռք ձգած քաջալերական արդիւնքը դրաւականներն են նոյնքան եւ աւելի արդիւնաւէտ նոր տասնամեակի մը, որ կը պատրաստուինք թեւակոխելու միաժամանակ յոյսով եւ վճռակամութեամբ:

Գ. ՇԱՀԻՆԵԱՆ
Վարիչ
Խ. Գալուստեան Կեդրոնի

արթուն հոգեբան մը պիտի ըլլար, որպէսզի ո՛եւէ թուրք չվիրաւորէ, մէկուն նահանջ չչարժէ: Պէյհկիմաչի Հասան վարչային վազնջուց բարեկամն ըլլալով հանդերձ, կը չանար որ փաչան պինքը հասարակ վիճակի մէջ տեսնէ: Ընդհանրապէս քարչակով կ՛երթար կուգար միշտ, Պէյհկիմաչի պահականոցին կողմը նահանջով, որպէսզի տեսնուի թէ հասարակ մարդոց նման կ՛երթեւեկէ: Ու երբ կառքով անցնելու պարտաւորուէր, վարագոյրը ձգել կուտար: Փաչաներու եւ մինչեւ իսկ անոնց սպաներուն առջեւ քառասուն տարիներու զգուշաւոր եւ կրթաքամակ կեանքը իր սրտին մէջ դառնութեան թոյնը ամբարած էր: Ու այդ թոյնէն լեզուացած սրտովը կը կարդար Հայոց պատմութիւնը եւ ատելով կ՛ատէր «անհաւատը»:

(Շար. 19)

(Շար. Ա. էջէն)

հըրդային հին վաստամօրութեանց հոսը առած է։

72 ՔԻԻՐՏԵՐ սպաննուած են Օգոստոս 10–էն 11 լուանալիք գիշերը Թրքական ուժերու հետ բախումներու ընթացքին։

ԶՈՐՍ ԱՌԵԻԱՆԳՈՒԱԾ ՖՐԱՆՍԱՑԻՆԵՐԸ, էքթիլիալը մարդասիրական կազմակերպութեան անդամ, պատանդ են Տաղստան քսա Ռուսաստանի Արտաքին նախարարութեան։ էքթիլիալը ալ կը հաստատէ որ ողջ առողջ են։

ՏԱՃԻԿԻՍՏԱՆԻ մէջ բուռն կռիւները կը շարունակուին հակառակ ամիսուկէս առաջ ստորագրուած համաձայնագրին որ վերջ կը դնէր հինգ տարիներու քաղաքացիական պատերազմին։ Դուշամբէի հիւսիսը, նախկին Ներքին նախարար՝ զօրավար Սալիմովի կողմնակիցները բախումներ կ'ունենան զնդապետ Կասիմովի գլխավարած յատուկ ուժերուն հետ։ Այս նոր պոռթկումին դրդապատճառը կը նկատուի Ջասիմովի մէկ հօրեղբայրին սպանութիւնը։

ԴԱՄՊՈՃԻ թաղաւորը՝ Նորոտոմ Սիհանուք յայտարարեց թէ պատրաստ է հրաժարելու, բայց կը սպասէ որ երկրին նոր գլխավորը՝ Հուն Սէն յայտնէ իրեն թէ կրնայ հրաժարիլ առանց քննադատութեան վտանգին տակ դնելու։

PELERINAGE ANNUEL

1954 — 1997

43ème Anniversaire

SAINT GREGOIRE A TALLARD

ՏԱՐԵԿԱՆ ՈՒԽՏԱԳՆԱՅՈՒԹԻԻՆ ԹԱՂԱՐԻ Ս. ԳՐԻԳՈՐ

Dimanche 21 Septembre

sous l'égide de l'Eglise Apostolique Arménienne du Midi de la France

et avec le concours de l'Association Culturelle des Arméniens de GAP et des Hautes-Alpes

Sous la Présidence de
Son Excellence Mgr LAGRANGE,
Evêque de Gap,

et **Son Excellence Mgr Daron GEREJIAN,**
Vicaire Général des Arméniens du Sud de la France

— **10h30 : Une Messe** sera célébrée selon le rite de l'Eglise Apostolique Arménienne, par Rév. Père **Vartavar KASPARIAN;**

En présence du Clergé de Tallard et de ses environs.

La Messe sera chantée par la Chorale de l'Eglise Serpotz Tatéos-Bartoughimeos.

— **13h : Un repas fraternel** réunira les pèlerins dans la salle polyvalente de Tallard, en présence des autorités religieuses et civiles.

Des autocars suivant le nombre des inscrits seront mis à la disposition pour des personnes qui ne peuvent pas se rendre par leurs propres moyens. Les personnes qui se rendront par leurs propres moyens sont priées de s'inscrire par téléphone sous indiqué.

— **Départ à 7 heures précises :**

Pour tous renseignements et réservations s'adresser :

Marseille — Tél. : 04 91 77 84 70;

Beaumont — Tél. : 04 91 93 13 50;

Saint-Antoine —Tél:04 91 65 56 75;

Croix Bleue Arménienne —
Tél. : 04 91 93 30 08;

Toulon - Abris' Club —
Tél. : 04 94 27 10 51.

Pour toutes autres régions :
Ass. Culturelle des Arméniens de GAP
Tél. : 04 92 51 71 80 (heures de repas)
& 04 92 51 00 87.

Prix du trajet de Marseille :
Aller — Retour seul : 100 F.
Repas seul : 120 F.
Aller — Retour et repas : 220 F.

Pour la vente d'objets, demander l'autorisation à l'Ass. de GAP.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԵՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

ԴՈՒԼՈՒՄՊ. – Տէր եւ Տիկին Գեղամ Թոռոսեան 400 Ֆր.։

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Մարի Իւսթատ վարժապետեանի մահուան տխուր առթիւ Պր. Մելքոն Կիւրճեան եւ զաւակը՝ Վազգէն 500 Ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ին։

ՎԱԼԱՆՍ Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Ուրբաթ, Օգոստոս 15, ժամը 10–ին հանդիսաւոր պատարագ եւ աւարտին հոգեհանգստեան պաշտօն կը մատուցուի ռմբակոծութեան եւ պատերազմի բոլոր նահատակներուն համար։

«ՅԱՌԱՋ» Ի ԿԱՐԳ ԱԿԱՆԱՒՈՐ ՀԱՆԴԷՍՆԵՐՈՒ ՑԱՆԿԸ

Մահազդ	700	(844,20)
Հոգեհանգիստ	600	(723,60)
Շնորհակալիք	600	(723,60)
Հարսնիք–Նշանտուք	600	(723,60)
Ծնունդ	600	(723,60)

Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 20,60% թէ·վէ·Ա· (տե՛ս· վաճառքի մէջ ընդհ· գումարը)։

Այս գիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազդերու, ՄԻՆՉԵՒ ՄԷԿ ՔԱՌՈՐԴ ՍԻՒՆԱԿ (25 տող) մահազդներու պարագային եւ 1/8-րդ (12–13 տող) մնացեալին։

Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել թերթին վարչութեան։

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire : N° 55935

— ԱՍՏՈՒԱԾԱՇՈՒՆՉ —

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ - ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Կիրակի, Օգոստոս 17

Տօն է վերափոխման Ս· Աստուածածնի

Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 8·45–ին։

Պատարագ ժամը 10·30–ին։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ԳԻՒՏ ԱՐՔ. ՆԱԳԱՇԵԱՆ

կաթողիկոսական Պատուիրակ Եւրոպայի Առաջնորդ Հայոց Փարիզի

Պատարագէ աւարտին Խաղողօրհնէք։

ԾԱՆՕԹ. – Այսօր հոգեհանգիստ չի կատարուիր։

***

Երկուշաբթի, Օգոստոս 18

Յիշատակ Մեռելոց

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8·45–ին։

Պատարագ ժամը 10–ին։

Կը պատարագէ՝

ՄԵՍՐՈՊ Ա· ՔՀՆԾ· ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ

Պատարագէ աւարտին հոգեհանգիստ «Վասն համօրէն ննջեցելոց»։

ՎԱՐԱԳԱԾ Ս· ԽԱՉ ԱՐՆՈՒՎԻՒ

Կիրակի, Օգոստոս 17

Տօն վերափոխումն Ս· Աստուածածնի

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 10–ին։

Պատարագ ժամը 11–ին։

Պատարագէ աւարտին աւանդական Խաղողի օրհնութիւնը կը կատարուի Եկեղեցւոյ չորսարակին մէջ։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ հոգեւոր հովիւ՝

ՄԵՍՐՈՊ Ա· ՔՀՆԾ· ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ

ՇԱՒԻԼ Ս· ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Շաւիլի Ս· Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ մէջ, Աստուածածնի վերափոխման պատարագ կը մատուցուի Կիրակի, Օգոստոս 17, առաւօտեան ժամը 10–ին։

Կը պատարագէ ու կը քարոզէ՝

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՔՀՆԾ. ԹՈՇՃԵԱՆ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Շաբաթ, Կիրակի

Նոյեմբեր 29 եւ 30

6ème Grande Braderie de Noël

–ՀԷՆ-ՓՐԱՆՍԱ–

Ս. ՅԱԿՈԲ - ԼԻՈՆ

Կիրակի, Օգոստոս 17, տօն է Սուրբ Աստուածածնի։

Այս առթիւ Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր եկեղեցւոյ մէջ հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի։

Օրուան պատարագը կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ՝

ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ՋԱՔԱՐԵԱՆ

Հայր. Պատուիրակի Փոխանորդ Լիոնի եւ Շրջակայից

***

Յաւարտ պատարագի կը կատարուի Խաղողօրհնէքի աւանդական արարողութիւնը։

Հաւատացեալները որոնք օրհնութեան համար ուխտած են խաղող նուիրել կը նան ուղարկել եկեղեցւոյս Դիւանատունը։

Սիրով կը հրաւիրուի Լիոնի եւ Շրջակայի ուխտաւոր ժողովուրդը սոյն Տաղաւարի հանդիսութեանց։

Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 8·45–ին։

Պատարագ ժամը 10–ին։

Քարոզ ժամը 11·15–ին։

Խաղողօրհնէք ժամը 12–ին։

ՎԱԼԱՆՍ - Ս. ՍԱՀԱԿ

Կիրակի, Օգոստոս 17

Տօն է վերափոխման Ս· Աստուածածնի

Սկիզբ արարողութեան ժամը 9·30–ին։

Հանդիսաւոր պատարագ ժամը 10–ին։

Յաւարտ պատարագի Խաղողի օրհնութեան արարողութիւնը տեղի կ'ունենայ։

Նկատի ունենալ որ այդ օրը հոգեհանգստեան պաշտօն չի կատարուիր։

ՄԱՐՍԷՅԼ ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Տօն

վերափոխումն Սուրբ Աստուածածնի

«ԽԱՂՈՂՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ»

Կիրակի, Օգոստոս 17

Մարսէյլի Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ մէջ

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8·30–ին։

Հանդիսաւոր պատարագ ժամը 10–ին։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՃԷՐՃԵԱՆ

Հայրապետական Պատուիրակի Փոխանորդ Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց

Պատարագի ընթացքին կը կատարուի «Օրհնութիւն Խաղողոյ» աւանդական արարողութիւնը։

Ս· ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ ՍԷՆ-ԺԵՐՄ

Կիրակի, Օգոստոս 17

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 9–ին։

Պատարագ ժամը 10·15–ին։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՎԱՉԷ Ծ. ՎԻՐ. ԻԳՆԱՏԻՈՍԵԱՆ

Յաւարտ պատարագի կը կատարուի Խաղողօրհնէքի աւանդական արարողութիւնը։

Ս· ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՊՕՄՈՆ

Կիրակի, Օգոստոս 17

Հանդիսաւոր պատարագ ժամը 10–ին։

Պատարագիչ – քարոզիչ՝

ՄՈՎՍԷՍ Ա· ՔՀՆԾ. ԳԱԼԷՆՏԻՐԵԱՆ

Կ'երգէ Թաղիս «Լուսաւորիչ» երգչախումբը, ղեկավարութեամբ եւ երգեհոնահարութեամբ Տէր եւ Տիկին Ռոպէր եւ Սիւզան Աբթինեանի։

Պատարագի աւարտին Օրհնութիւն Խաղողի։

ՍԷՆ ԼՈՒ - Ս. ԳԷՈՐԳ

Կիրակի, Օգոստոս 17

Ժամը 10–ին հանդիսաւոր պատարագ։

Ժամը 11·30–ին Աւանդական Խաղողօրհնէք։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՇԱՒԱՆ Ա· ՔՀՆԾ· ՏԻՏԻԵԱՆ

L'ASSOCIATION ARMENIENNE
D'AIDE SOCIALE

vous invite

Vendredi 15 Août

FETE CHAMPETRE DU HOME ARMENIEN

107, avenue Maréchal Lyautey — SAINT-RAPHAEL

10h : Messe Solennelle Chapelle Saint-Jean
Suivie de la traditionnelle Bénédiction du Raisin

A partir de 12h30 : Bar, Buffet de Spécialités Arméniennes

15h30 : Spectacle de danse par les enfants d'Arménie

ANIMATION ASSUREE L'APRES-MIDI PAR
MARTEN YORGANTZ

RESERVATION : 04. 94. 19. 51. 50.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ 14
JEUDI
14 AOUT
1997

LE NUMERO : 5,00 F.

ՀԱՅԱՍՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL.: 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ցրաւնսա : Տար· 1·100 Ֆ· — Վեցամսեայ : 560 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 1·400 Ֆ· (ամէնօրեայ առաքում)
1·250 Ֆ· (շաբաթաթերթ առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ·

73ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 19·179 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 73e ANNEE — N° 19.179

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՕԴԻՆ ԱՊԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ վտանգաւոր աստիճանի հասած է կարգ մը մեծ քաղաքներու մէջ ինչպէս՝ Փարիզ, Մարսէյլ, Լիոն եւ Լիլլ: Տօթը, հովի բացակայութիւնը եւ ինքնաշարժերու արտանետութիւնը եւ ինքնաշարժերու արտանետութիւնը հասած են որ Փարիզի մէջ օդանի ապականութիւնը աստղանիշ թիւ 2 մակարդակին հասնի Օգոստոս 12–ին եւ այդպէս ալ պիտի շարունակէ: Չափառաձիճանը 34–ի բարձրացած է եւ կը յանձնարարուի զգոյշ ըլլալ, մանաւանդ տարեց անձերու եւ անոնց համար որոնք շնչառութեան դժուարութիւններ ունին:

ԻՐԱՆի նորընտիր նախագահը՝ Խաթամի Ալոտաքին նախարար նշանակեց Խաժալ Խարազի, որ կը փոխարինէ Ալի Աքպար Վելայաթիին: Այս վերջինը 16 տարի է որ կը վարչէր երկրին արտաքին գաղափարքականութիւնը: Նոր նախարարը, 53 տարեկան, 1989–էն ի վեր Իրանի ներկայացուցիչն էր ՄԱԿ–ի մօտ:

ՊԱՊԻՆ այցելութեան դէմ ծայրայեղ ձախը զօրակոչի ենթարկած է իր չարքերը: Նախատեսուած է ցոյց մը Օգոստոս 24–ին, Փլաս Գլիչի, զոր կազմակերպած է «Ժողտակենք չղճան» հաւաքականը ի պատասխան «Եղբայրութեան Շղթային» որ ցոյց մը կազմակերպած է նախորդ օրը Մառէօներու պողոտային վրայ: Պրիզոն լա Շեզ չարժումը կը դատապարտէ «Փոլիի չրջափակումը» Եկեղեցիի մը կողմէ որ «կ'ուզէ իր ըմբռնումները պարտադրել ընկերութեան ամբողջութեան»: Հակապապ այս չարժումը ձեւ առած է չարաթ մը առաջ այն լուրէն, որ կը հաղորդէր թէ Յովհ. Պօղոս Բ. պիտի խոնարհի փրոֆ· Լը Ժէօնի չիրմին վրայ: Մեծ դիտանկանը դէմ էր վիժումի եւ իրեն կը վերագրուի հակավիժումի քմահաճոներու քալէրանքը: Եկեղեցին կը պաշտպանէ փրոֆ· Լը Ժէօնը եւ եպիսկոպոսական ժողովը կը յիշեցնէ որ վիժումի կողմնակից չէլլալը «կարծիքի յանցանք մը չէ»: «Ֆանար – Անշէնէէ»ն ալ (Օգոստոս 13) սիմնակները նուիրած է Պապին այցելութեան եւ կը տեղեկացնէ թէ նպաստաւոր բացառիկ պայմաններ ստեղծուած են այս այցելութեան առընչութեամբ ուխտաւորներու համար: Թղթատարն է որ անոնց պարտադրութեան տակ կը դնէ հարիւրաւոր անկողիններ իր բնակարաններուն մէջ, չարթը 55 ֆրանքի: Այլ դիւրութիւններ ալ նախատեսուած են փոխադրութեան համար:

ՍՈՒՐԻՈՑ նախագահը՝ Հաֆէզ – ալ – Ասատ իսրայէլացի 50 Արաբներու պատիւրակութիւն մը ընդունած է Օգոստոս 12–ին: Պատուիրակութեան մաս կը կազմեն Քնէսէթի (Իսրայէլի Խորհրդարան) վեց երեսփոխանները, ինչպէս նաեւ մտաւորականներ, քաղաքապետներ եւ լրագրողներ: Ասատ ըսած է այս առթիւ· – «Ոչ ոք պատերազմը կը սիրէ, քայց անարդարութեան զոհերը կ'ուզեն որ ան վերնայ եւ զրաման զոհերն ալ կ'ուզեն որ ան դադրի»: Ըստ իսրայէլացի աշխատաւորական երեսփոխանի մը, Սուրիոյ նախագահը աւելցուցած է նաեւ որ իր երկիրը կրնայ հաշտութիւն կնքել Իսրայէլի հետ, եթէ աշխատաւորականները իշխանութեան գլուխ գան, որովհետեւ այդ կուսակցութիւնը ակերն է Պապինի յանձնառութեանց:

ԵԼՑինի պահակախումբին նախկին պետը՝ Ա. Կորժակով, որ 11 տարի ամէնէն մտերիմ զործակիցը եղած է նախագահին, մամուլին ներկայացուցած է իր յուշերը՝ «Բորիս Ելցին, արշալոյսէն՝ վերջալոյս»: Թունաւոր այս յուշերը չատ ծանր են Ելցինի համար որ կը նկարագրուի որպէս ալքոհոլամոլ մը, իշխանութիւնը կորնչացուցած ողորմելի անձ մը:

ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՀԱՐՑԸ

ԱԼԻԵԻԻ ԱՄՆ ԱՅՑԷՆ ԵՏՔ

Ադրբեջանի նախագահին Միացեալ – Նահանգները պաշտօնական այցէն չատ կարճ ժամանակ եւք միջազգային լրատուները արդէն կը տեղեկացնեն թէ նոր հանդիպումներ, բանակցութիւններ ծրագրուած են մօտիկ ապագային, Ղարաբաղի հարցին առընչութեամբ:

Առաջին արուած լուրի մը համաձայն որուն աղբիւրը ԱՖՓ–ն է ու մեկնակէտը Ուաչինկթընը, կ'ըսուի թէ Միացեալ – Նահանգներ ծրագրած են Սեպտեմբերի ընթացքին բանակցութիւններ տանիլ Հայ եւ Ադրբեջանցի ղեկավարներու հետ: Պետական պաշտօնեայ մը որ ուզած է ինքնութիւնը չյայտնել, ըսած է թէ Սեպտեմբերը բաւական ծանրաբեռնուած չրջան մը պիտի ըլլայ: Իր խօսքերով՝ Լեռնային Ղարաբաղի Սեպտեմբերի ընտրութիւնները չեն կրնար յետոյ «չատ լուրջ քննարկումներ» տեղի պիտի ունենան հակամարտութեան խաղաղ կարգաւորումին նպատակով:

Հ. Ալիեւ նախագահ Գլինթընի հետ Օգոստոս 1–ին քննած ըլլալով նման կարգաւորման մը վերջին առաջարկները, կը սպասուի որ Նախագահ Ելցին ալ իր մասնակցութիւնը բերէ հարցին, հանդիպում ունենալով Լ· Տէր – Պետրոսեանի հետ:

Ամերիկացի նոյն պաշտօնեան աւելցուցած է նաեւ թէ Սպիտակ Տան հանդիպումին Ալիեւ կրկնած է թէ երբեք անկախութիւն չի չնորհեր Լեռնային Ղարաբաղին, այլ միայն լայն ինքնավարութիւն:

Ալիեւ նիւթին մասին արտայայտուած է Բաքուի մէջ ամերիկացի ծերակուտական Մ. Մաքքոնէլլի հետ ունեցած հանդիպումին: Ան հիմնուելով խնդիրը փուլ առ փուլ լուծելու Մինսկի խումբի նախագահներուն առաջարկին, ըսած է թէ «առաջին փուլին կ'ազատագրուին Ադրբեջանի այն վեց շրջանները որոնք ներկայիս գրաւուած են հայկական կազմաւորումներու կողմէ»: Այդ չրջաններն են՝ Քելբաջարը, Զանգելանը, Ջեբրայիլը, Ֆիզուլին, Կուբաթլին, Ազդամը. այդ վայրերը կը վերադառնան անոնց աւելի քան 500 հազար բնակիչները որոնք ներկայիս զաղթականի կեանք կը վարեն:

Ալիեւ յետագայ փուլ կը նկատէ այն ճամբաները որոնք մինչեւ ընդհարումները կը միացնէին երկու հանրապետութիւնները: Այդ ճամբաները նախ պէտք է հսկողութեան տակ ըլլան միջազգային խաղաղարար ուժերու որոնց կազմն ու քանակը պէտք է որոչուին: Վերջին փուլին ալ կը նախատեսուի Շուշիի եւ Լաչինի ազատագրումը որ տեղի կ'ունենայ Լեռնային Ղարաբաղի կարգավիճակի սահմանումին հետ նոյն ժամանակ:

Հայ զաղթականներու Ադրբեջան, իսկ ադրբեջանցի զաղթականներու Հայաստան վերադառնալուն մասին Ալիեւ ըսած է թէ այդ մարզը առ այժմ քննարկուած չէ:

Այս լրատուութեան անդրադարձած էր «Ֆիկարօ» Օգոստոս 13–ին:

«ԱՐՄՔՆՓՐԷՍ»

(Օգոստոս 13)

ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ ԿՐ ՊԱՀԱՆՋԷ
ԱՌՈՂՋԱՑՆԵԼ ԻՐԱԻԱԿԱՆ ԴԱՇՏԸ

Դատախազութեան Օգոստոս 11–ի ընդլայնուած նիստին քննարկուած են 1997–ի առաջին կիսամեայքին արդիւնքները: Ռ· Քոչարեան մասնակիցներուն դիմելով բացած է թէ զործնական խօսակցութեան եւ կացութեան իրապաշտ վերլուծում կ'ա–

(Շար·ը կարդալ Դ· էջ)

ՄԻԱՍՆԱԿԱՆ ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՅՐ ԱԹՈՌ Ս· ԷՋՄԻԱԾՆԻ
ԵՒ
ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍՈՒԹԵԱՆ
ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ

Ընդառաջելով Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Նորին Ս· Օծութիւն Տ· Տ· Գարեգին Ա· Վեհափառ Հայրապետի հրաւիրին՝ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան կողմէ քառանդամ պատուիրակութիւն մը Ս· Էջմիածին հասաւ Հինգշաբթի, Օգոստոս 7, 1997 թուին, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսութիւնը ներկայացնող նոյնաթիւ պատուիրակութեան մը հետ սրտաց խօսակցութիւններ ունենալու երկու Աթոռներուն յարաբերութեան, թեմերուն կապուած հարցերուն եւ երկու Աթոռներու միջեւ գործակցութիւնը առաւել եւս սերտացնելու նպատակով:

Մայր Աթոռ Ս· Էջմիածինը ներկայացնող պատուիրակութեան անդամներն էին· –

Գերաչնորհ Տ· Վաչէ Արքեպ· Յովհաննան
(Առաջնորդական Փոխանորդ Այրարատեան Հայրապետական Թեմին)

Գերաչնորհ Տ· Գարեգին Արքեպ· Ներսիսեան
(Առաջնորդական Փոխանորդ Այրարատեան Հայրապետական Թեմին)

Ակադեմիկոս Պ· Գրիգոր Խանճեան
(Գերազոյն Հոգեւոր Խորհրդի անդամ)

Աժ Պատգամաւոր Պ· Ռաֆայէլ Պապայեան
(Գերազոյն Հոգեւոր Խորհրդի անդամ)

Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութիւնը ներկայացնող պատուիրակութեան անդամներն էին· –

Գերաչնորհ Տ· Զարեհ Արքեպ· Ազնաւորեան
(Առենապետ Ազգային Կեդրոնական Վարչութեան Քաղաքական Ժողովին)

Գերաչնորհ Տ· Օշական Եպս· Զոլոյեան
(Առաջնորդ Քուէյթի եւ Արաբական Ծոցի Երկիրներու Թեմին)

Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Վեհափառ Հայրապետ Նորին Ս· Օծութիւն Տ· Տ· Արամ Ա· Կաթողիկոսի սիրոյ չերմ ողջոյնները եւ պատուիրակութեանց աշխատանքին կապուած իր զրական սպասումները:

Այնուհետեւ պատուիրակութիւնները անցան իրենց աշխատանքին: Առաջին հերթին կազմուեցաւ Դիւանը, իբրեւ Առենապետներ ունենալով Տ· Վաչէ Արք· Յովհաննեանը եւ Մեթր Խաչիկ Պապիկեանը, որոնք փոխն ի փոխ վարեցին ժողովական նիստերը, եւ իբր Առենադպիր ունենալով Տ· Զարեհ Արքեպ· Ազնաւորեանը ու Պ· Ռաֆայէլ Պապայեանը: Խօսակցութեանց Արձանագրութիւնը պահեց Տ· Աբրահամ Եպս· Մկրտչեանը:

Օրակարգը կազմելէ ետք, պատուիրակութիւններէն իւրաքանչիւրը նախ ամփոփ զեկուցում մը տուաւ իր Աթոռի զործունէութեան այն երեսներուն, որոնք կը վերաբերին երկու Աթոռներու յարաբերութեանց մէջ վերջին՝ 1988–ի հանդիպումէն ի վեր տեղի ունեցած փոփոխութեանց եւ համապատասխանաբար տարուած աշխատանքներուն: Ապա այդ խորքին վրայ լայնօրէն քննարկուեցաւ որդեգրուած հիմնական օրակարգը՝ «Հայ Եկեղեցւոյ միաւնականութեան ամրապնդում» ընդհանուր անուան տակ, իր զլխաւոր երեք երեսներով, որոնք էին· –

ա·– Թեմերու հարցը

բ·– Թեմերու մէջեւ զործակցութեան անհրաժեշտութիւնը եւ կերպերը

գ·– Հայ Եկեղեցւոյ բարեկարգութիւնը

Բոլոր կէտերուն կապակցութեամբ ալ խօսակցութիւնները ընթացան միշտ եղբայրական սիրալիր մթնոլորտի մէջ, Հայ Եկեղեցւոյ ներքին միութիւնը զրաւական եւ չօչափելի կերպերով արտայայտուած տեսնելու մտահոգութենէն առաջնորդուած:

Հանդիպման աւարտին, խօսակցութիւններուն կապակցութեամբ նչելէ ետք իրենց գոհունակութիւնը, պատգամաւորութեանց անդամները փափաք յայտնեցին, որ նման հանդիպումներով խօսակցութիւնները չարունակուին, եւ մանաւանդ կազմուի յատուկ յանձնախումբ մը, որ ուսումնասիրէ բարեկարգութեան վերաբերեալ մտածումներն ու առաջարկները, որոնք առաւել կը զօրացնեն Հայ Եկեղեցւոյ միութիւնը:

Երկու պատգամաւորութեանց խօսակցութիւններուն արդիւնքները եւ որդեգրուած բանաձեւերը պիտի փոխանցուին Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Ն·Ս·Օ·Տ·Տ· Գարեգին Ա· եւ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոս Արամ Ա· Վեհափառ Հայրապետներուն առ ի նկատառութիւն:

Ատենապետներ՝
ՎԱՉԷ ԱՐՔ· ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ
ՄԵԹՐ ԽԱՉԻԿ ՊԱՊԻԿԵԱՆ

Ատենադպիրներ՝
ԶԱՐԵՀ ԱՐՔ· ԱԶՆԱՒՈՐԵԱՆ
ՌԱՖԱՅԷԼ ՊԱՊԱՅԵԱՆ

Օգոստոս 9, 1997
Ս· Էջմիածին

ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆԸ ՀԱՅ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՀՈԳԵՒՈՐ ՓՈՐՁԱՌՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ԶԱՔԱՐԵԱՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

3. Մեր հասարակութեան մէջ Մարիամի բիմաէն բխող հոգեւորական վերափոխումներու ընկերային հետեւանքները ակնառու են: Բայց աւելի արձագանգ ըլած են անոնք քոյր եկեղեցիներու մօտ: Մարիամը մասնաւոր կերպով պատուուած է կրօնական միաբանութիւններու կողմէ: Ո՛չ միայն բազմաթիւ կուսանոցներ, այլ նաեւ եկեղեցական հայրերու վանքեր կամ եղբայրակցութիւնները կը կրեն «Մարիամ» անունը: Այս երեւոյթը կը լուսաբանէ թէ յիշեալ անուանումով մենաստանները, կուսանոցները կամ հաստատութիւնները, կը ձգտին մարիամական ինքնատիպ հոգեւորութեան մը, առաւել չափով անչուշտ արտայայտելու համար իրենց մասնաւոր կապը սրբուհի Մարիամին հետ:

Մարիամական նման ուղղուածութիւն չեչտող վանական դրութիւններ գոյութիւն ունեցա՞ծ են մեր մէջ: Այդ չենք կրնար յստակ կերպով: Հայ եկեղեցւոյ կրօնաւորութիւններու պատմութիւնն ալ դժբախտաբար հարուստ չէ մեզի այդ մասին մանրամասնութիւններ հաղորդելու: Ըստ աւանդական պատմութեան կը կարծուի թէ առաջին կուսանոցը Հայաստանի մէջ կառուցուած է Բարթուղիմէոս Առաքեալի կողմէ: Իսկ Փաւստոս Բիւզանդի վկայութիւններէն կրնանք թէ Պապ թագաւորը 374–ին աւերած է Հայաստանի գրեթէ բոլոր գաւառներուն մէջ Ներսէս Ա. Մեծի (353 – 373) հրամանով կառուցուած կուսաստանները: Ազին-անդին կցկտուր տեղեկութիւններ հայ քոյրերու կամ մայրապետներու վարկի կամ անոնց ղեկավարած հոգեւոր չարժումներու մասին, մինչեւ օրս ալ գոհացուցիչ եւ ամբողջական չեն. լրիւ գաղափար մը տակաւին կարելի չէ եղած կազմել այս կէտին չուրջ մեր կրօնական հին եւ նոր պատմութեան մէջ: Առաւելարար եկեղեցասիրաց Տիկնանց Ցանձնախումբերն են, որոնց անդամուհիներուն քով թէեւ չի' յայտնուիր, գոնէ մինչեւ այսօր չէ յայտնուած, կրօնական կոչում բայց կայ նուիրումը եկեղեցիներու չուրջ գործելու: Անճնուիրութիւն՝ որ որոշ չափով մարիամեան հոգեւորութեան մը ներկայութիւնը զգալի կը դարձնէ մեր մէջ: Աղջկանց յատուկ որոշ վարժարաններն ալ կարելի է այս համակարգին տակ դասել:

Միւս կողմէ, եթէ ունեցած չենք կանոնաւորութեամբ սահմանուած մարիամական հոգեւոր եղբայրակցութիւններ կամ միաբանութիւններ, ունեցած ենք սակայն վանականներ որոնք ղէպի Մարիամ հոգեւոր այդ կիծը մեթոտիք կերպով գործադրած եւ մշակած են իրենց անճնական կեանքին մէջ կարգապահութեամբ եւ նախանձախնդրութեամբ: Այլապէս ինչո՞վ կարելի է բացատրել այդքան հարուստ մարիամաբանութիւն մը հայ եկեղեցական գրականութեան մէջ:

Մարիամի հանդէպ արտայայտուած այս զգացումը մարդոց կեանքին մէջ, սուրբ հոգիի ներգործութեամբ անչուշտ ծնունդ տուած է նաեւ միսթիք խորութիւններու, քան մը որ ցոյց կուտայ թէ քրիստոնեան Մարիամի բարեխօսութեամբ կրնայ իր հոգեան ամէնէն խորերը երթալ: Ճանաչումի փորձառութիւն ձեռք ձգել:

Դէպի Մարիամ յղումը ո՛չ միայն քով քովի կը բերէ յանճնառու քրիստոնեանները, այլ նաեւ պարզ հաւատացեալները: Նոյնիսկ անոնք որոնք քիչ մը հեռու կը զգան իրենք զիրենք եկեղեցիէն, այդպիսիներուն համար յաճախ Սրբուհին կը հանդիսանայ անոնց կապը եկեղեցւոյ կեանքին հետ: Հասարակաց այս զգացումին արտայայտութիւնը կը տեսնուի քրիստոնեայ ժողովուրդին մօտ ուխտագնացութիւններով:

Ամբողջ տարուան ընթացքին հաւատացեալներու բազմութիւններ Տիրամօր անունը կրող ուխտատեղիները կ'երթան, հոն ազօթք մատուցանելու: Լատինական աշխարհը հարուստ է մարիամական բարեպաշտական ուխտատեղիներով, ինչպէս Լուրթ, Ֆաթիմա, Լօրէթ, Կուատըլուպ, եւայլն. ասոնք՝ միջազգային մակարդակով. իսկ ազգային եւ տեղական մակարդակով ճանչցուած Աստուածածնայ սրբավայրեր չատ ունի Հռոմէական կաթոլիկէ Եկեղեցին: Առ հասարակ այս ուխտատեղիներուն վրայ երեւցած է Ս. Կոյսը որ մայրական քաղցրութեան պատգամներ կ'արձակէ, մարդոց սրտերը բանալով աստուածային շնորհքին:

Այս համեմատութեամբ հանրածանօթ սրբավայրեր Հայաստանի կամ Կիլիկիոյ մէջ գոյութիւն ունեցա՞ծ են: Հարցումը ուսումնասիրութեան կը կարօտի: Այն տպաւորութիւնը ունինք թէ Ս. Կոյսին երեւումները Հայաստանի հողին վրայ ծածուկ պահուած են: Շատ հաւանաբար մեր մէջ Աստուածածնի անունով օծուած բազմաթիւ ու անհամար եկեղեցիները եղած են նաեւ Տիրակիր Կոյսին ուխտագնացութեան սրբավայրերը: Իրրեւ հանրածանօթ սրբավայր մարիամական բարեպաշտութեան Հայերու համար եղած է Ս. Երկիրը: Նազարէթ, Բեթլեհէմ, Գեթսեմանիի «Աստուածամայր»ը: Իսկ անցեալ դարուն Արմաշու Ջար – Խաչանն ալ եղած է յաճախուած կարեւոր եւ հանրածանօթ ուխտատեղի մը:

Աստուածածնայ ազօթավայրերը կարելի է ըսել մէյ մէկ վկայարաններ են թէ՛ Աստուծոյ բարեբարութեան եւ թէ՛ Մարիամի բարեխօսութեան: Աստուծոյ բարիքը երբ կը հասնի ուխտաւորին, մարմնական թժշկութեան հրաշքով մը, կամ հոգեկան տպաւորութիւն երբ կը տրուի ներքին կապանքներէն ազատագրուելու վայելքը ներքին ինքնամաքրութեամբ, այս բոլորը այն առեն կը դառնան յայտնի նշաններ ըսելու համար թէ Քրիստոսով եւ Ս. Հոգիով Մարիամ Աստուածածինը կը շարունակէ պաշտպանութեան մայրական իր գործը:

4. Ցաճախ այս ուխտավայրերը կը դառնան աւետարանումի կեդրոններ, այն իմաստով որ կատարուած հրաշքները մղում մը կուտան բազմաթիւ քրիստոնեաներու որպէսզի իրենք զիրենք նուիրեն ուրիշներու սպասաւորութեան, լսենք՝ առաքելականութեան: Մարիամական բարեպաշտութեան գործադրութիւնը անպայման կ'առաջնորդէ պիտութեան: Մարիամի ներկայութիւնը կը քաջալերէ հաւատացեալները հիւանդներու մօտիկը գտնուելու, ալքատներուն օգնելու, մարզկային ըլլալու արդարադրութիւններ տեսնելու: Գիտութեան վարդապետութիւնը կը դադրի լոկ աստուածաբանական ուսուցում մը ըլլալէ, այլ կը դառնայ ապրուած իրականութիւն մարդկային ընկերութեան մէջ: Այս չափելի նշաններով աւելի կը ցոլանայ երկնաւոր նոր պիտութեան երեսը:

Մարիամական ծաւալը եկեղեցւոյ կեանքին մէջ յաւելեալ առիթ մը կուտայ վերանորոգումի եւ հոգեւոր հարստացման:

Այստեղ կարեւոր կէտ մը կայ նշումի. Ս. Հոգիի ներգործութիւնն է այդ: Ան է վերջապէս որ մղում կուտայ քրիստոնէական հաւատքին, ճամբայ ելլելու Մարիամին դիմազիծը տեսնելու: Ս. Հոգին է որ հրաշքներ կը գործէ այն տեղերուն վրայ ուր ի յայտ կուգայ մարիամական բարեպաշտութիւն մը: Ան է դարձեալ որ կը խթանէ մարդիկը Մարիամը ճանչնալու, եւ սիրելու: Ան կ'առաջնորդէ հաւատացեալները մտնելու Ս. Կոյսի Միածնութեան եւ ցնծութեան մէջ, կարենալ սորվելու համար կեանքի ընթացքին Աստուծոյ նշանները եւ ստանալու համար այն իմաստութիւնը որ տէրն մարդու քաջութիւն կուտայ նոր մարդկութեան մը չինարարները կամ կերտիչները դառնալու:

Լիոն, Յուլիս 1997

ՄԱՐՄԱՐԱ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐԴԿԱՅԻՆ ՅԱՒԱԿՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՍՐԲԷՍ ԿՈՉՈՒԱԾ ՁԻՒԱՂԸ

Գ.

Մարդ մը ամբողջ օրուան ընթացքին երեք կամ չորս ժամ աշխատելէ, կէսօրին փառաւոր ճաշելէ, կէսօրէ վերջ երկու ժամ մրափելէ կամ քնանալէ, իրիկունը քանի մը բարեկամներու հետ հաճելի ղրոյց մը ունենալէ վերջ, դիշերը սրբէսէ փրկուելու պահանջքը կը զգա՞յ արդեօք, կամ սրբէս մը կ'ունենա՞յ:

Այսօր կան չափէն աւելի մեծ թիւով մարդիկ որոնք սրբէսէ կը զանգատին հակառակ որ իրենց ապրած կեանքը սրբէսներու ծնունդ տալու չափ բեռնաւոր կեանք մը չէ: Կարելի չէ հաւատալ որ այդ մարդիկը հոգեկան ու հոգեբանական ծանր ճնշումներու ու ցնցումներու տակ կը գտնուին, որովհետեւ յարաբերաբար հանդիստ կեանք կ'ապրին, եւ եթէ երբեմն իրենց առջեւ կ'ունենան հարցեր կամ դժուարութիւններ, այդ դժուարութիւնները կարագին մէջէն մազ քաշելու դիւրութեամբ կը լուծեն իրենց նիւթական կարելիութիւններուն ու պաշտօնական ներուն մէջոցաւ:

Սրբէսի մասին խօսիլը այսօր զարձած է նորաձեւութիւն: Ամէնէն անզօրն ու հանդիստ մարդն անգամ կրնայ ամենայն պարզութեամբ մեզի պատմել թէ որքան կը տառապի սա կամ նա յոգնութենէն, կրնայ գանգատիլ սրբէսներէ: Բարեկամական բոլոր զրոյցներու մէջ «սրբէս» բառն է որ ի վերջոյ կը գործածուի որպէս բանալի:

– Գլուխս սաստիկ կը ցաւի:

– Ի՛հ, հարկաւ, այսքան սրբէս, այսքան յոգնութիւն:

Կամ.

– Որոշեցի արձակուրդի ճամբորդութիւն մը ընել:

– Իրաւունք ունիս, այսքան սրբէսէ ու յոգնութենէ վերջ:

Կամ.

– Աղարան երթամ ու քիչ մը դուարճանամ:

– Այո՛, սրբէսներէ փրկուելու լաւագոյն միջոցն է այդ:

Դիմացինը իսկապէս սրբէս ունի՞ թէ ոչ, կարեւոր չէ: Արդէն այս զարաշրջանին ո՞վ է որ սրբէս պիտի չունենայ: Մնաց որ այսօրուան համար մարդիկ հասնաբար սկսած են մտածել թէ ամօթ է սրբէս չունենալ: Բնաւ կրնա՞ք ձեր չուրջ տեսնել մէկը որ ուրախութեամբ պատմէ որ չատ հանդիստ ու անգործը կեանք մը կ'ապրի, որեւէ հարց կամ որեւէ սրբէս չունի: Ի՞նչ պիտի մտածէք այդպիսի մէկուն մը մասին:

Իրականութեան մէջ հանդիստ ապրիլը, սրբէս չունենալը ինքնին սրբէս մըն է: Եւ թերեւս ամէնէն ճնշիչ ու կործանարար սրբէսներէն մէկը, երեւակայենք հանդիստ մէկը որ առաւօտ կ'արթննայ ուչ առեն որովհետեւ ընելիք բան չունի: Անկողնէն ելլե՞լ, թէ ոչ քիչ մըն ալ մնալ: Ցետոյ ի՞նչ ընել, օրը ի՞նչով լեցնել, որո՞ւն այցելել: Պիտի զարմանա՞ք արդեօք, եթէ անգործ մարդ որ այսպիսի մէկը երանի կուտայ բոլոր այն միւս մարդոց որոնք առաւօտեան մինչեւ դիշեր կը պայքարին զանազան դժուարութիւններու ու գործերու դէմ եւ մէկ սրբէսէն դէպի միւսը կը քշուին: Պիտի զարմանա՞նք եթէ անգործ մարդ որ այսպիսի մէկը առօրեական բարդոյթէ կը տառապի սրբէսներու մէջ քաջքշուող մարդոց դիմաց: Եւ ի վերջոյ ան ալ սրբէս չունենալու սրբէսէ մը տառապիլ պիտի չսկսի՞:

Այո՛, սրբէսը այսօր մեր առօրեայ հացն ու պանիրն է: Բժիշկները թերեւս կը սխալին երբ կը պնդեն թէ սրբէսները կործանարար են, թէ անոնք կը խանգարեն մարդոց առողջութիւնը: Թերեւս մարդիկ այլեւս չեն կրնար ապրիլ առանց սրբէսի: Եւ սրբէսը մէկն է այն նիւթական ու բարոյական հարստութիւններէն, որոյմով մարդիկ կը հպարտանան: Եթէ մէկը կրնայ հպարտանալ թէ մէկ միլիոն տոլար ունի, կամ եօթը կալուածներ, կամ չորս ինքնաչարժ, կրնայ նաեւ հպարտանալ որ ամէն օր ունի բաւականաչափ սրբէս: Նոյնիսկ հիմա մարդիկ կրնան մրցումի նոր դաշտ մը ստեղծել իրենց համար:

– Իմ սրբէսը աւելի մեծ է ու ճնշիչ:

– Ես տասը տարիէ ի վեր կուտակած սրբէս ունիմ:

– Այո, բայց իմ սրբէսը մարմնական յոգնութեան սրբէս չէ, այլ մտային յոգնութեան սրբէս:

– Բժիշկը ըսաւ որ իմ սրբէսը ամէնէն վտանգաւոր տեսակէն է:

Այսպիսի սրբէսներ կրնա՞ն արդեօք վտանգաւոր նկատուիլ մարդոց համար, եթէ մարդիկ անոնց մէջ կը գտնեն հոգեպարարութեան, նոյնիսկ երջանկութեան առիթներ:

Սրբէսը մեր գարաշրջանի մարդոց կուրծքի ոսկեայ մեռայլն է:

Որովհետեւ, ի վերջոյ, մարդ մը այնքան կարեւոր անձնաւորութիւն մըն է, որքան չատ սրբէս ունի:

Ռ. Հ.

ԹԵՀՐԱՆԵԱՆ ԳԱՐՈՒՆ ՄԸ

Լրատուները Իրանի նախագահական ընտրութեան արդիւնքներուն հետ համրդեցին որ անակնկալօրէն մեծ եղած է քուէարկող կիներու եւ երիտասարդներու թիւը: Յատկապէս առաջինները մեծ ակնկալութիւններ ունէին նորընտիր նախագահէն: Անոնք կ'ամփոփուին երիտասարդուհի մը արտայայտութեան մէջ որ կ'ըսէ. «Մեր քուէն պարզ քուէ մը չէ, այլ յեղափոխութեան պատասխան մը. մեր յեղափոխութեան»:

Երկրին 30 միլիոն քուէարկողներէն 20 միլիոնը յոտնակօրէն դէմ դիրք բռնած է կրօնական վարչաձեւին: Ու այդ 20 միլիոնին 11 միլիոնը բաղկացած է երիտասարդներէ ու կիներէ: Երկրին մէջ ուր բնակչութեան կէսը 20 տարեկանէն վար է, կարելի չէ նկատի չունենալ անոնց ակնկալութիւնները:

Սակայն, Խաթամի պիտի յաջողի՞ փոխել կրօնամոլ այնքան կարծր կեցուածքներ: Երկրին մէջ կիներու պարտադրուած արդելքներուն ցանկը չատ երկար է: Անոնք, նոյնիսկ իրենց չատորին տակէն, արտօնուած չեն ներկ հագուելու. անոնց տղերիտասարդուհի մը կորսնցուցած է ուսուցիչի իր պաշտօնը: Չեն կրնար չպարուիլ, բացը ձգել իրենց մազերը, չրթունք ներկել, պարել, երգել, կամ երաժշտութեամբ զբաղիլ նոյնիսկ իրենց տան մէջ: Արգիլուած է, ընդհանուրին անչուշտ, ոգելից ըմպելի գործածել, ինչպէս արտասահմանեան տեսերիզներ, հեռատեսիլի կայաններ դիտել, եւայլն:

Կարելի՞ է քնականն կեանք մը այս պայմաններով: Պատասխանը կուտայ առօրեան ուր արգելքները կանոնաւոր կերպով կ'անդիտացուին, վտանգներ աչք առնելով չատեր հզօր անթիւններ կը դեռեղեն, դիտելու համար հեռատեսիլի թրքական կամ արեւմտեան կայաններ: Կան երիտասարդուհիներ ալ որոնք կը չպարուին, իրենց ընկերոջ հետ ձեռք-ձեռքի կը չրջին: Այս կացութիւնը անհեթեթութիւններու ալ դուռ կը բանայ. արգիլուած ըլլալով մերկ կիներ լուսանկարել, հեռատեսիլի ժապաւէններու մէջ կը տեսնուին օրինակ կիներ որոնք դէպի լոզարան կ'ուղղուին իրենց չատրներուն փաթթուած, կամ ոտիկանական ժապաւէնի մը հերոսուհին ատրճանակը կը կրակէ երկար վերարկուին լայն թեւէն երկարելով ձեռքը:

Ճնշումները աւելի ծանր հետեւանքներ ալ կ'ունենան. կը խրախուսուի մանուածքինը, կեղծիքը, կաշառակերութիւնը: Բարքերու ոստիկանները որոնք ժողովուրդին կոմպ «մահմետականութեան խուլիկանները» կը կոչուին, յաճախ կը հարցուփորձեն անչափահաս տղաքը: Իսկ ծնողքները չատ անգամ կը յորդորեն անոնց սուտ խօսիլ: Իսկ կաշառակերութիւնը չատ լայն չափերու հասած է:

Շեչտուած է կրօնական կեղծիքն ալ. համալսարանի վկայական կամ ուսուցչական պաշտօն մը ունենալու համար պէտք է գաղափարական քննութիւն մը անցընել. յայտնի են պատասխանները. «Չէ Կուէվարան կը ճանչնա՞ք հարցումին պէտք է ժխտական պատասխանել.

Հպարտանալ որ ամէն օր ունի բաւականաչափ սրբէս: Նոյնիսկ հիմա մարդիկ կրնան մրցումի նոր դաշտ մը ստեղծել իրենց համար:

– Իմ սրբէսը աւելի մեծ է ու ճնշիչ:

– Ես տասը տարիէ ի վեր կուտակած սրբէս ունիմ:

– Այո, բայց իմ սրբէսը մարմնական յոգնութեան սրբէս չէ, այլ մտային յոգնութեան սրբէս:

– Բժիշկը ըսաւ որ իմ սրբէսը ամէնէն վտանգաւոր տեսակէն է:

Այսպիսի սրբէսներ կրնա՞ն արդեօք վտանգաւոր նկատուիլ մարդոց համար, եթէ մարդիկ անոնց մէջ կը գտնեն հոգեպարարութեան, նոյնիսկ երջանկութեան առիթներ:

Սրբէսը մեր գարաշրջանի մարդոց կուրծքի ոսկեայ մեռայլն է:

Որովհետեւ, ի վերջոյ, մարդ մը այնքան կարեւոր անձնաւորութիւն մըն է, որքան չատ սրբէս ունի:

Ռ. Հ.

«Ափաֆ՞թը» հարցումին՝ ղրկան։ Նոյնպէս պաշտօնի մը տիրանալու համար պէտք է մզկիթ երթալ ամէն օր. ճիշդ այն ձեւով որ խորհրդային կարգերու տակ մարդիկ կուսակցական կ՝ըլլային։

Այս համայնապատկերին մէջ նոր նախագահը որոշ ազատականացում մը ապահովելու համար ընկերութեան, կրնայ վատահիլ կիներու օժանդակութեան։ Անոնք վերընչեալ կաչկանդումներէն աւելի, կը տառապին ընկերային կեանքին մէջ չհաւասարակշռութիւն պահելու, անհատական, ընկերային ու քաղաքական գործունէութիւն տանելու ցաւէն։ Պարտադրուած այդ չատախով ալ կ՝աշխատին որպէս նկարիչ, վիրաբոյժ, դասախօս, ձարտարապետ կամ համակարգիչի մասնագէտ. նաեւ կառք կը վարեն։ Աւորքան կան ամուսնական կեանքի անհեթեթութիւնները. բազմականութիւնը արձանուած է, բայց պայման է որ ամուսին մը իր կնոջ համաձայնութիւնը ունենայ երկրորդ կին մը առնելու։ Շատ են այն կիները որոնք համոզուած են թէ իրենց սեռին կիրարկուած սահմանափակումները չէզոքացնելու համար են նաեւ լինելիք իրենց ուժը որ Շահին չըլլանէն իսկ յայտնուած է որպէս ոչ արհամարհելի գործօն։

Ցեղափոխութեան մը ոտնաձայնին հետ կայ հակադիր ուժն ալ։ Երկրին վերադարձը, Խամէնէի ընդունելով նորընծայ նախագահը, զղուշացուցած է թէ պէտք չէ սահմանները զանգել։ Շեշտած է թէ լինք դէմ է Արեւմուտքի հետ ամէն մերձեցումի։ Նախապահն ալ կրկնած է որ իր կառավարութիւնը պիտի բարելաւէ արտաքին հետ յարաբերութիւնները, պիտի ապահովէ հանրային ազատութիւնները եւ դէմ ըլլայ մարդկային իրաւունքներու եւ արժանաւորութեան բռնարարքներուն։

Բացայայտ է որ ղեկավարին չէ իր գործը. մանաւանդ որ ծայրայեղ պահպանողական Խամէնէի ամէն պահու կրնայ իր բացառիկ իրաւասութեամբ ջնջել կամ հաստատել քաղաքական որեւէ որոշումի։ Մեծամասնութեամբ նոյնպէս պահպանողական Խորհրդարանն ալ ինչպէս այլ հիմնարկութիւնները, որոշ է որ դէմ պիտի գործեն Խաթամիի։

Այս բոլորին դէմ, նորընծաի նախագահը ունի իր խաղաթուղթերը. Խամէնէի օրքան ալ մեծ հեղինակութիւն ըլլայ, չունի Խոմէյնիի ազդեցութիւնը։ Վերջին ընտրութեամբ երեք տասնեակ անկախ երեսփոխաններ մուտք գործած են Խորհրդարան, որոնք կրնան ազդել մեծամասնութեան վրայ։ Ցետոյ, պէտք է ընդունիլ որ կայ նոր ընդդիմութիւն մը. ան չեղելով հանդերձ իսլամական պետութեան սկզբունքէն, կ՝ուզէ որ այլ ձեւով ընթանայ ան։

Իր մզելիք դժուարին պայքարին մէջ Խաթամի պէտք պիտի ունենայ հանրային կարծիքին ամբողջական նեցուկին. իսկ այդ կարծիքը բաւական յոգնած է արդէն։ Այսուհանդերձ, Իրան կարեւոր երկիր մըն է։ ան Մէյլին – Արեւելքի քարիւղ արտածող երկրորդ երկիրն է, չըլլանին մէջ ամէնէն հին անցեալ ունեցողը որ տէր է հազարամեայ իւրայատուկ մշակոյթի մը։ Կան քաղաքական դէտեր որոնք անկարելի չեն նկատեր որ ան յաջողի ստեղծել ժողովրդավարական եւ իսլամական վարչաձեւ մը որուն օրինակը տակաւին չկայ։

ՔԱՂՀԱՆ

ԴԷՊՔԻ ԴԷՊՔԻ

Ա՛ԹԻՆԻ մէջ, Յուլիս 25–ին, իր մահկանացուն կնքած է զաղութի ծանօթ դէմքերէն՝ Երուանդ Մանուկեան։ Ողբացեալը ծնած էր Մերսին 1914–ին, անցած իմքիը ուր ականատես եղած էր իր հօր սպանութեան։ Երիտասարդ տարիքէն լծուած էր ազգային հանրային եւ կուսակցական (Հ. Ց. Դ.) գործին։ Եղած էր ազգային վարչութեան, ուսումնական խորհուրդի անդամ, Հայ Կապոյտ Խաչի ներկայացուցիչ, Կեդր. Կոմիտէի անդամ։ Ազգային յուզարկաւորութիւնը կատարուած է Յուլիս 27–ին, նախագահութեամբ Թեմին առաջնորդին։

⁂

ԳՆԱԼԸի (Պոլիս) Եկեղեցւոյ պարտէզին մէջ, Յուլիս 30–ին, դրական երեկոյթ մը տեղի ունեցած է կազմակերպութեամբ Թաղային Խորհուրդին, ի պատիւ Վարդան Կոմիկեանի։ Օրուան բանախօսը եղած է Երեւանի Պետական Համալսարանի բանասիրական Ֆաքիւլթէի ուսանող՝ Սեւան Տէյիրմէնճեան որ ներկայացուցած է Վարդան Կոմիկեանի անձն ու գործը, յետ պատերազմեան պոլսահայ դրականութիւնը եւ այն պայմանները որոնց մէջ կը գտնուէր Պոլսոյ հայ դրականութիւնը, երբ Կոմիկեան կը սկսէր գրել։ Բանախօսը անդրադարձած է նաեւ Կոմիկեանի որպէս ուսուցիչ։ Բանախօսութեան առընթեր Արմինէ Եղտանեան կարդացած է Կոմիկեանի գործերէն հատուածներ։ Սեւան Տէյիրմէնճեան կարդացած է նաեւ Զահրատէն եւ Պրախտնիէն արտայայտութիւններ գրի առնուած այս երեկոյթին համար։ Սիլվա Կոմիկեան ալ արտասանած է Վարդան Կոմիկեանի «Ծովը» եւ Մեծարենցի «Իղձեր»ը։ Մեծարեանն ալ ընտրհակալութիւն յայտնած է կազմակերպիչ մարմնին, երեկոյթին մասնակցողներուն, Մեսրոպ Աբգ.ի, որ արտասանած է Հուսկ Բանքը։ Այս առթիւ Վարդան Կոմիկեանի յանձնուած է խաչքար – յուշանուէր մը։

կիր մըն է· ան Մէյլին – Արեւելքի քարիւղ արտածող երկրորդ երկիրն է, չըլլանին մէջ ամէնէն հին անցեալ ունեցողը որ տէր է հազարամեայ իւրայատուկ մշակոյթի մը։ Կան քաղաքական դէտեր որոնք անկարելի չեն նկատեր որ ան յաջողի ստեղծել ժողովրդավարական եւ իսլամական վարչաձեւ մը որուն օրինակը տակաւին չկայ։

ՔԱՂՀԱՆ

ՄԵՐ ԱՌՕՐԵԱՆ ԴԻՒՐԱՑՆՈՂ ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ ԹԵԼԱԴՐԱՆՔՆԵՐ

Ցեխոտած հագուստ մը երբեք չխոպոպակէք։ սպասեցէք, որ ցեխը լաւ մը չորնայ, որպէսզի խոզանակէք. այսպէսով, ձեր գործը շատ կը դիւրանայ։ Եթէ այսուհանդերձ ցեխի արատներ մնան հագուստին վրայ, ամանի մը մէջ հաւասար քանակութեամբ քացախ եւ ջուր լեցուցէք, ապա այդ խառնուրդով խոզանակեցէք արատները։

Եթէ չուկայէն գնուած թթուաշը շատ աղի է, զայն ժամանակ մը քացախի մէջ պահեցէք կեղուրուած քանի մը փոքրիկ սոխի հետ։

Ձեր բոյսերուն առողջութիւնը ապահովելու համար՝ ահաւասիկ բնական պարարտացուցիչներ. –

– Թէյամանին յատակը կուտակուած թէյի տերեւները։

– Սուրճին մրուրը, որուն քիչ մը փոշի չաքար աւելցուցած ըլլաք։

– Հաւկիթին կեղեւը, փշրուած եւ դարձեալ քիչ մը չաքար աւելցուած։

Նամակի պահարան մը առանց պատուելու բանալու համար անոր վրայէն դաղջ արդուկ մը անցուցէք։

Տապկուած գետնախնձորին իւրայատուկ համ մը տալու համար ձէթին մէջ չկեղուրուած սխտորի քանի մը պճեղ նետեցէք, զանոնք պատառաքաղով մը ծակծկելէ եառ։

Գիտնալու համար, թէ տապկոցի ձէթը բաւարար տաքցա՞ծ է, տապկոցի ձեռնարկելէ առաջ եգիպտացորենի քանի մը չոր հատիկ նետեցէք մէջը. եթէ «պայթին»՝ կը նշանակէ, որ կրնաք տապկոցի սկսիլ։

Ցաղորդական լուացքներու պատճառով ճիզ տախտակները կը ժժդունին. որպէսզի անոնք իրենց գոյնը պահեն, դիմեցէք հնաոճ հնարքին. երբ տակաւին նոր գնած էք ճիւզը, նախքան հագնիլը զայն ամբողջ դիշեր մը պահեցէք շատ աղի պաղ ջուրի մէջ. այդ աղի ջուրը կ՝օգնէ, որ ճիւզը իր գոյնը պահէ շատ երկար ժամանակ։

Դեղնած մարմարը մաքրելու համար նախ զայն օճառօա ջուրով սրբեցէք, ապա կիսուած կիտրոնի մը վրայ աղ ցանեցէք եւ չփեցէք դեղնած բաժինները եւ վերջապէս, առատ ջուրով լուացէք ու չորցուցէք։

Ցեցերը պահարանէն հեռու պահելու համար պզտիկ ծրարիկներ կարեցէք եւ մէջը կիտրոնի չոր կեղեւ լեցուցէք ու պահարանին մէջ քանի մը տեղ զետեղեցէք։

Եթէ դժբախտութիւնը ունեցաք մժեղէ մը խայթուելու, խայթուածքը մեղմացնելու համար անոր վրայ ղրէք կամ քսեցէք.

– կիտրոնի չերտ մը
– կիսուած սխտորի պճեղ մը
– մանրուած ազատաքեղ
– կիսուած սոխ մը
– կաթիլ մը քացախ

Որպէսզի վտասէ ըլլանք, որ ծուծով ոսկորին մէջի ծուծը եփի ժամանակ պիտի «չէփախչի», կրնանք ոսկորին բերանը կտոր մը քարտող եւ կամ հում տեսպիղինի կտոր մը զետեղել։

Ալիւրով թացանները յաճախ մանր գունդեր կը կազմեն պատրաստութեան ժամանակ. ասիկա կը նեղացնէ տանտիրուհին, քանի որ թացանը միատարր չըլլար եւ, բնականաբար, ձախող կը համարուի։

Որպէսզի այդ գունդերը չդոյանան, փայտէ դդալը փոխարինեցէք պատառատոքաղով մը, որուն ակռաներուն անցուցած ըլլաք կեղուրուած գետնախնձորի կտոր մը։

Եթէ ձեր թէյամանը հաղուադէպօրէն կը դործածէք, թելադրելի է, որ անոր մէջ չաքարի կտոր մը ձգէք։ Երկար տաքն չդործածուող թէյամանը անհաճոյ հոտ մը կը պահէ իր մէջ. չաքարը կը չեզոքացնէ այդ հոտը։

Հաղուստին վրայ քրտինքի արատէն տզեղ գան չկայ։ Ձերմակ կտորներու պարագային արատ կարելի է անհետացնել ջրախառն օ տղ ժաւէլով։ Նուրբ կամ դունաւոր կտորներու պարագային քրտինքի արատը մաքրել կիտրոնի հիւթով։

Եթէ ապակեայ երկու բաժակները մէջմէջի մտած են ու չեն բաժնուիր, անհամատ եւ վտանգաւոր է ուժի դիմելը։

Փորձեցէք հեռեւեալ հնարքը. տակի բաժակը մխրճեցէք տաք ջուրի մէջ իսկ վերինին մէջ պաղ ջուր լեցուցէք։

Դիմացկուն թէ նուրբ կտորներուն վրայի արատները մաքրելու ձրի եւ գործնական միջոց մըն է չոր լուբիային եփի ջուրը, պայմանաւ որ անիկա աղի չըլլայ։

Երկար ժամանակ գործածուած որեւէ խոզանակ կը հինանայ եւ անոր մազերը կը կակուղնան։ Խոզանակին նոր կեանք տալու համար զայն քանի մը ժամ քացախով ջուրի մէջ պահեցէք։

«Ազդակ»

ՀԻՆ ԷՋԵՐ, ՈՐՈՆՔ ՉԵՆ ՀԻՆՆԱՐ

ԿԱՐՄԻՐ ԹԱՄՈՒՏՅ

ԱՐՓԻԱՐ ԱՐՓԻԱՐԵԱՆ

Զ.

Գում–գարուն ցոյցին օրը սիրտը յոյսի եւ վախի զգացումներով ցնծաց ու տապնապեցաւ։ «Դանակը ա՛լ ոսկորին հասած կ՝երեւնար», փսփսաց քանի մը մտերիմներու։ կարծեց թէ «Գործին մէջը Ռուսին մասը կայ»։ Իր այս կարծիքը սկսաւ համոզումի փոխուիլ, երբ յուլիս 15–ին յաջորդ օրը վաշտերուն մռայլ ու մտատոչ դէմքերը տեսաւ։ Սիրտը պաղչկեցաւ, ու «օ՛խ» մը քաշեց։ Հազար տարաւան ցեղային վրիժառութեան սկզբնաւորութիւնը կը տեսնէր։ Սմքած ինկաւ, երբ բանտերը Հայերով լեցուեցան, ու դէպի արեւակէտ Աֆրիկէ չղթայակապ Հայեր ճամբայ դրուեցան եւ «Ռուսին մասը» չերեւցաւ։ Իրիկուն մը օդիի միջոցին, մտերիմներուն բաւ.

– Մեր հիներուն խօսքն էր թէ «Աստուած տաճկին բոփուզը Հայուն գլխէն պակաս չընէ, բայց՝ Մոսկովին բոփուզն ալ տաճկին գլխէն պակաս չընէ»։ Ասկէ եառքը տաճկին բոփուզը առաջուընէ աւելի ուժով գլխնուս պիտի զարնուի, վասնզի Մոսկովին բոփուզը տաճկին գլխուն վրայ չի տեսնուիր կոր։

Հին մարդը նորէն երեւան եկաւ. տաճկին առջեւ ժպիտը, երեսին վրայ ցաւը, հոգուն մէջ Հայը, որ ապրիլ կ՝ուզէր։ Նորէն իր վզին վրայ ծանրացած զգաց «խոհեմ – զգուշաւոր վարմունք»ի բազմազարեան անուրը, զոր խորտակելու յոյսը ունեցաւ քոպէ մը։ Եւ այն օրը որ Հայաստանցի Տէրտէր մը հայութեան ա՛լ անզուսպ պահանջումը «ազատութիւն եղբոց մերոց»ին մէջ գոռացուց «անխոհեմաբար», ու՝ «որ օրհնես զայնոսիկ»ին մէջ դառնութեան չեշտով մը ցեղին անէծքը արձակեց «անզգուշաբար», ռայան վախցաւ։ Ժառանգական ատրճագեալ ապրիլը նորէն իր հանդարտիկ ընթացքը շարունակեց։

Է.

Տէր Ցուսիկ, որ Պոլսէն Սամսոնի ճամբով մեկնած էր, նոյն ճամբով նորէն Պոլիս վերադարձաւ երկու տարի ետքը։ Այս անգամ չիտակ Պատրիարքարան չգնաց, ո՛չ ալ զինք թաղի մը եկեղեցի ղրկեցին։ Մխ մինակ չէր գար, ուրիշներ ալ կ՝ընկերանային իրեն։ Կուգային խմբովին, առանց իրենց ազատ չարժման տէրն ըլլալու։ Ոտքերնին չղթայ անցուցած էր։ Շոգենաւէն չիտակ Պապը Զապթիէ տարաւեցան։ Շղթայեալներէն մէկ մասը Պոլսոյ բանտերը զետեղեցին, ուրիշներ Աբեա աքսորաւեցան. Տէր Ցուսիկ այս վերջիններուն մէջ էր։

Հայաստանցի Տէրտէրը Պոլսէն ո՛չ դղուած, ո՛չ ամքած, ոչ ալ բարկացած մեկնած էր։ Քրիստոսի սիրոյն իր արիւնը առանց տրտունջի թափելու պատրաստ քահանան բանի տեղ չէր կրնար դնել եկեղեցիին ու ժողովրդին սիրոյն համար կրած չնչին տառապանքները։ Իր սրտին մէջ քրիստոնէութիւնը ու ազգութիւնն իրարմէ զատելու անկարող էր, ինչպէս անկարող էր իրարմէ զատել Քրիստոսի ատաուածային ու մարդկային բնութիւնները։ Մէկուն համար ուրախութեամբ նահատակուողը, ուրախութեամբ պիտի մարտիրոսանար եւ միւսին համար։

Ու յետոյ, Յուլիս 15–ի պայծառ արեւը զինքը այլակերպած էր։ Դարերէ ի վեր ազուէսը կեանքի մտատիպար ընտրող հայ զեղացին, Յուլիս 15–ին առիւծի կորիւնը ցեղային զինանշանը ընդունեց։ Տէր Ցուսիկ Պոլսէն կազդուրեալ կը մեկնէր։ Ինքն ու Աբշամը միասին ճամբայ ելան։ Արձակուրդի օրերը վերջանալու վրայ ըլլալով, ուսուցիչը արդէն երկիր պիտի վերադառնար, ուր կատարելիք նոր պաշտօն մըն ալ ունէր իբր ներկայացուցիչ։ Ըստ նախորդ որոշման մը, Տէրտէրը Պոլիս պիտի մնար այն տեղի «ընկերութեան» հետ երկրին յարաբերութիւնները ամրապնդելու եւ զօրեղ կազմակերպութիւն մը հիմնելու նպատակաւ։ Հայրապետ էֆէնտիին միջամտութիւնը այս ծրագիրը քանդեց։ Տէրտէրը «խորհուրդ մարդկան, կամք Աստուծոյ» բսելով մեկնեցաւ։

Սամսոնի Վարչական մարմնին հետ խորհրդակցութիւններէ յետոյ, հարկ տեսնուեցաւ որ Տէր Ցուսիկ Փոքր Հայք այցելութիւն մը ընէ եւ ձմեռը դառնայ իր տեղը։ Վարժապետը իր ճամբան չարունակեց. քահանան Մարզուան, Սեբաստիա, Եւդոկիա այցելեց, ու ձմեռը Տոմուզ գեղ գնաց։ Գարնան նորէն ճամբայ ելնելու։ Իր գեղին երիտասարդութիւնը որ այժմ կազմակերպութեան մէջն էր, Տէրտիրոջ բացակայութեան պատճառը գիտէր։ Ուղեւոր կազմակերպիչը կը չրջագայէր ամբողջ Փոքր Հայք. ամէն կողմ քարոզելով, խրախուսելով, կազմակերպելով։ Արմուտան անցաւ եւ Արխանեանին ու ընկերներուն հետ երկար տեսնուեցաւ. Մարզուան՝ Աւոմ Աւետեանին ու խումբին հրացանները լինք օրհնեց· ու ատեն մը հրոսակ ալ եղաւ։ Երկարօրէն տեսակցեցաւ Զաքարեանին ու Շմաւոնին հետ, զանոնք միացնելու աշխատելով։ Եւ այս առթիւ բարեբար դեր մըն ալ կատարեց։ Աստուածամարտութեան կռիւը ըսպառնալիք մըն էր ազգային դաշին յաղթութեանը դէմ։ Ժողովուրդը սկսած էր խրտչիլ Եւրոպայէն եկող երիտասարդներէն։ Գեղացի Տէրտէրը խօսեցաւ յանուն Հայ ժողովրդին։

(Շար. 20)

(Շար. Ա. էջէն)

կընկալէ։ Նշած է թէ անտեսական բնականոն դարմացումը կը պահանջէ բարենպաստ իրաւական դաշտ որ կարելի է օրէնսդրական համապատասխան հիմով ու իրաւապահ մարմիններու կարգաւորուած գործունէութեամբ. ան ըսած է. «առանց համակարգուած իրաւական դաշտի տնտեսական ոչ մի բարեփոխում ա-կրնկալել չի կարելի»։ Իրաւապահ մարմիններու պատասխանատուութիւնը Ռ. Քոչարեան տակաւին անբաւարար նկատած է, յատկապէս օրինականութիւն ապահովելու, յանցանքներու դէմ պայքարի, մարդկային իրաւունքներու պաշտպանութեան բնագաւառներուն մէջ։ Ան արձագանգած է ժողովուրդի դժգոհութեան թէ տարբական արդարութիւնը ապահովուած չէ, ապա աւելցուցած որ եթէ իշխանութիւնները չվայելեն ժողովուրդին վստահութիւնը, կարելի չէ օրէնքի յաջողութեամբ գործադրել։

Դիմելով դատախազութեան աշխատակիցներուն ան ըսած է. «Ձեզանից պահանջւում է օրէնքի շրջանակներում աճել հնարաւորը արդարութեան եւ օրինականութեան ապահովման համար, ինչը ձեր ուղղակի պարտականութիւնն է»։

***

ԵՐԵՒԱՆԻ ՔԱՂԱՔԱՊԵՏԱՐԱՆԻՆ ՆՈՐ ԿԱՌՈՅՑԸ

Օգոստոս 11–ին Երեւանի քաղաքապետարանին մէջ խորհրդակցութիւն մը տեղի ունեցած է որուն ընթացքին ճշդուած են քաղաքապետարանին նոր կառոյցն ու կանոնադրութիւնը որոնք կը ներկայացուին վարչապետին վաւերացումին։ Նոյն խորհրդակցութեան ներկայացուած են ապօրինի շինարարութեան պատկերը եւ առօր ըմ ձեռնարկուած միջոցները։ Յատուկ ուշադրութեան առարկայ եղած է հեղուկ վառելանիւթի եւ ինքնաշարժ լուալու ապօրինի 56 կայաններու պարագան։

***

ԳԵՐՄԱՆԻԱ ՄԱՍՆԱԿԻՑ ՔԱՆԱՔԵՌԻ ՋՐԵԼԵԿՏՐԱԿԱՅԱՆԻ ՆՈՐՈԳՈՒԹԵԱՆ

Օգոստոս 11–ին հայեւգերման խորհրդակցութիւններու շրջանակին մէջ ստորագրուած է 15 միլիոն մառքի վարկերու համաձայնագիր մը։ Երկրորդ մըն ալ ստորագրուած է Վարկերու գերմանական դրամատան հետ։ Ատով Գերմանիա 25 միլիոն մառքի վարկ կը տրամադրէ Հայաստանին, Քանաքեռի ջրեւեկտրակայանին նորոգութեան համար։ Նոյեմբերին

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Վարդուհի Սարիատեանի
(Ծնեալ՝ Մուրատեան)

մահուան առթիւ, ողբացեալին թաղմ յիւսուածքին պատակները՝ Արծիւ, Մկրտիչ, Սօնա եւ Տարօն հեռաւեալ նուէրները ըրած են։ – 3000–ական Ֆր.՝ կազմոյց Մաչէ Փարիզի մատնահիւղին, Համազգայինի Մարսէյլի զպրոցին, Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին, Հ.Մ.Ը.Մ. – Ֆրանսին, «Կամք»ին, «Ցառաջ»ին, ռատիօ ԱՑԲ–ԼՖՄ–ի, Փարիզի Մուրբ Յովհաննէս – Մկրտիչ Եկեղեցւոյ։

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Մարի Իւսթատ վարժապետեանի *թաղմ յիշատակին «Ցառաջ»ին կը նուիրեն։ –*

Տիկին Արշալոյս Պապեան 500 Ֆրանք, Գրիգոր եւ Սօնա Փափազեան 500 Ֆրանք։

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉ

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Ֆրանսահայ կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը երկլեզու եւ փորձառու հայերէն լեզուի դասատուներ կը փնտռէ 12 – 14 տարիքի պատանիներու, Շաբաթ կէսօրէ վերջ, իր միօրեայ դպրոցին համար։

Հեռաձայնել երեկոները՝

01 – 45 – 84 – 57 – 18

թիւին։

տեղի կ'ունենան նոր հանդիպումները, նոր ծրագիրներու հեռանկարով։

***

ՆԱԽԱԳԱՀԸ ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԷՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁԱԾ Է

Սեւանի ափին արձակուրդէն վերադառնալով նախագահ Լ. Տէր – Պետրոսեան վերսկսած է աշխատանքի։ Օգոստոս 11–ին ան հանդիպում ունեցած է վարչապետ Ռ. Քոչարեանի ու Սահմանադրական Դատարանի նախագահ Գ. Յարութիւնեանի հետ։ Առաջինին ընթացքին նիւթ եղած են անտեսական մարզի հարցեր, իսկ երկրորդին քննարկուած եւ հաստատուած է դատախազական բարեփոխումներու յանձնաժողովին կանոնադրութիւնը։

— ԱՍՏՈՒԱԾԱՇՈՒՆՉ —

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Կիրակի, Օգոստոս 17

Տօն է վերափոխման Ս. Աստուածածնի

Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 8·45–ին։

Պատարագ ժամը 10·30–ին։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ԳԻՒՏ ԱՐՔ. ՆԱԳԱՇԵԱՆ

կաթողիկոսական Պատուիրակ Եւրոպայի Առաջնորդ Հայոց Փարիզի

Պատարագէն առարեւն Խաղողօրհնէք։

ԾԱՆՕԹ. – Այսօր հոգեհանգիստ չի կատարուիր։

***

Երկուշաբթի, Օգոստոս 18

Յիշատակ Մեռելոց

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8·45–ին

Պատարագ ժամը 10–ին։

Կը պատարագէ՝

ՄԵՍՐՈՊ Ա. ԲՀՆՑ. ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ

Պատարագէն առարեւն հոգեհանգիստ «Վասն համօրէն ննջեցելոց»։

Ս. ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՑՈՒԱԾԱԾԻՆ ԻՍԻ

Կիրակի, Օգոստոս 17

Ժամերգութիւն ժամը 9·30–ին։

Հանդիսաւոր պատարագ ժամը 10·30ին։

Յաւարտ պատարագի աւանդական արարողութիւն «Օրհնութիւն Խաղողոյ»»։

Երկուշաբթի, Օգոստոս 18

Յիշատակ Մեռելոց

Պատարագ ժամը 10–ին։

Յաւարտ պատարագի հոգեհանգիստ «Վասն համօրէն ննջեցելոց»։

ՎԱՐԱԳԱՑ Ս. ԽԱՉ ԱՐՆՈՒՎԻԼ

Կիրակի, Օգոստոս 17

Տօն վերափոխումն Ս. Աստուածածնի

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 10–ին։

Պատարագ ժամը 11–ին։

Պատարագի աւարտին աւանդական Խաղողի օրհնութիւնը կը կատարուի եկեղեցւոյ շրջաբակին մէջ։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ԴԱՒԻԹ ԱՐՔ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ

Լուսարարապետ Երուսաղէմի Պատրիարքարանի

ՇԱՒԻՒ Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ, Աստուածածնի վերափոխման պատարագ կը մատուցուի Կիրակի, Օգոստոս 17, առաւօտեան ժամը 10–ին։

Կը պատարագէ ու կը քարոզէ՝

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ԲՀՆՑ. ԹՈՇԳԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ընթացիկ ազդարու սակագինը

Մահազդ	700	(844,20)
Հոգեհանգիստ	600	(723,60)
Շնորհակալիք	600	(723,60)
Յարսնիք–Նշանուք	600	(723,60)
Ծնունդ	600	(723,60)

Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 20,60% Թէ·Վէ·Ա· (տե'ս· վաճառքի մէջ ընդհ· գումարը)։

Այս գիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազդերու, ՄԻՆՉԵՒ ՄԷԿ ՔԱՌՈՐԴ ՍԻՒՆԱԿ (25 տող) մահազդներու պարագային եւ 1/8-րդ (12–13 տող) մնացեալին։

Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել թերթին վարչութեան։

Ս. ՅԱԿՈԲ – ԼԻՈՆ

Կիրակի, Օգոստոս 17, *ոճն է Սուրբ Աստուածածնի։*

Այս առթիւ Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր եկեղեցւոյ մէջ հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի։

Օրուան պատարագը կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ՝

ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ՋԱՔԱՐԵԱՆ

Հայր. Պատուիրակի Փոխանորդ Լիոնի եւ Շրջակայից

***

Յաւարտ պատարագի կը կատարուի խաղողօրհնէքի աւանդական արարողութիւնը։

Հաւատացեալները որոնք օրհնութեան համար ուխտած են խաղող նուիրել կընան ուղարկել եկեղեցւոյ Դիւանատունը։

Սիրով կը հրաւիրուի Լիոնի եւ Շրջանի ուխտաւոր ժողովուրդը սոյն Տաղաւարի հանդիսութեանց։

Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 8·45–ին։

Պատարագ ժամը 10–ին։

Քարոզ ժամը 11·15–ին։

Խաղողօրհնէք ժամը 12–ին։

ՎԱԼԱՆՍ – Ս. ՍԱՀԱԿ

Կիրակի, Օգոստոս 17

Տօն է վերափոխման Ս. Աստուածածնի

Սկիզբ արարողութեան ժամը 9·30–ին։

Հանդիսաւոր պատարագ ժամը 10–ին։

Յաւարտ պատարագի Խաղողի օրհնութեան արարողութիւնը տեղի կ'ունենայ։

Նկատի ունենալով որ այդ օրը հոգեհանգստեան պաշտօն չի կատարուիր։

ՄԱՐՍԷՅԼ ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Տօն

Վերափոխումն Սուրբ Աստուածածնի

«ԽԱՂՈՂՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ»

Կիրակի, Օգոստոս 17

Մարսէյլի Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ մէջ

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8·30–ին։

Հանդիսաւոր պատարագ ժամը 10–ին։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՃԷՐՃԷԱՆ

Հայրապետական Պատուիրակի Փոխանորդ Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց

Պատարագի ընթացքին կը կատարուի «Օրհնութիւն Խաղողոյ» աւանդական արարողութիւնը։

Ս. ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ ՍԷՆ-ԺԵՐՄ

Կիրակի, Օգոստոս 17

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 9–ին։

Պատարագ ժամը 10·15–ին։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՎԱՉԷ Ծ. ՎՐԴ. ԻԳՆԱՏԻՈՍԵԱՆ

Յաւարտ պատարագի կը կատարուի Խաղողօրհնէքի աւանդական արարողութիւնը։

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՊՕՄՈՆ

Կիրակի, Օգոստոս 17

Հանդիսաւոր պատարագ ժամը 10–ին։

Պատարագիչ – քարոզիչ՝

ՄՈՎՍԷՍ Ա. ԲՀՆՑ. ԳԱԼԷՆՏԷՐԵԱՆ

Կ'երգէ Թաղիս «Լուսաւորիչ» երգչախումբը, ղեկավարութեամբ եւ երգեհոնահարութեամբ Տէր եւ Տիկին Ռոպէր եւ Սիւզան Արթինեանի։

Պատարագի աւարտին Օրհնութիւն Խաղողի։

ՍԷՆ ԼՈՒԻ – Ս. ԳԷՈՐԳ

Կիրակի, Օգոստոս 17

Ժամը 10–ին հանդիսաւոր պատարագ։

Ժամը 11·30–ին Աւանդական Խաղողօրհնէք։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՇԱՀԱՆ Ա. ԲՀՆՑ. ՏԻՏԻԵԱՆ

L'ASSOCIATION ARMENIENNE
D'AIDE SOCIALE

vous invite

Vendredi 15 Août

FETE CHAMPETRE
DU HOME ARMENIEN

107, avenue Maréchal Lyautey — SAINT-RAPHAEL

10h : Messe Solennelle Chapelle Saint-Jean
Suivie de la traditionnelle Bénédiction du Raisin

A partir de 12h30 : Bar, Buffet de Spécialités Arméniennes

15h30 : Spectacle de danse par les enfants d'Arménie

ANIMATION ASSUREE L'APRES-MIDI PAR
MARTEN YORGANTZ

RESERVATION : 04. 94. 19. 51. 50.

Imprimé sur les presses du Journal «HARATCH» 83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935 SIRET : 51027317 A R.C. Paris

ՈՒՐԲԱԹ
ՕԳՈՍՏՈՍ 15
VENDREDI
15 AOUT
1997

LE NUMERO : 5,00 F.

ՀԱՐԱՁ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL.: 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 1·100 Ֆ· — Վեցամսեայ : 560 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 1·400 Ֆ· (ամէնօրեայ առաքում)
1·250 Ֆ· (շաբաթաթերթի առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ·

73րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 19·180 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 73e ANNEE — N° 19.180

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՏԷՆԻՍ ՌՈՍ ընդհանուր ճեւով պրակտիկ կը գտնէ իր տարած աշխատանքը Մեծաւոր – Արեւելք, չորս օր երթալ դալէ ետք Պաղեստինցիներէն Իսրայէլացիներուն: Կը յուսայ որ Իսրայէլ պիտի մեղմացնէ իր ընդվզումները: 80 հազար պաղեստինցի բանուորներ չեն կրնար աշխատանքի երթալ Իսրայէլ: Հակառակ Հիւսէյնի թագաւորի պնդումներուն Նեթանեհու, որ Ցորդանան դացած էր, անդրդուելի մնացած է:

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ սեփականաշնորհումներու պետը՝ Ալֆրէյտ Կոխ հրաժարած է եւ պիտի կը փոխարինէ այլ ազատական մը՝ Մաքսիմ Բօյկօ: Հրաժարեալը քննադատած էր նախարարապետ Չերնոմիրտինի կողմէ:

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆ ԵՒ ԻՐԱՆ մինչեւ 2000 թուականը կ'ուզեն մեծ նաւահանգիստ մը ստեղծել Կասպից ծովու ափին Աստրախանի շրջանը: Ամբողջ ընտրութիւնը մէկուկէս միլիառ տոլար կրնայ արժել:

ՏԱՃԻԿՍՏԱՆԻ մէջ համաձայնութիւն մը գոյացած է լմբռոսաներու եւ իշխանութեան միջեւ: Հետաձայնային խօսակցութեան մը ուարտին ապատամբ դեկավար՝ Մուղորբեդիեւի եւ նախագահ Ռախմոնովի միջեւ, առաջինը համակերպած է գէնքերը վար դնելու:

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ հեռատեսիլի ԷՖ-Փի-Այ կայանին համաձայն զօրագունդեր կը պատրաստուին Գարածիչը առեւանգելու: Ֆրանսացիները, Ամերիկացիները եւ Անգլիացիները ռազմախորձեր կ'ընեն պաղտնաբար Եւրոպայի մէջ ձերբակալելու համար «մարդկութեան դէմ ոճիր»ի ամբաստանութեան տակ դտնուող երկու Սերպերը՝ Գարածիչ եւ Մլատիչ:

ԹՈՒՐՔԻՈՑ իսլամապաշտները կը չարունակեն ցոյցեր ընել Անգարա եւ Պոլիս կրթական օրինագիծին դէմ որ երեք տարիով կ'երկարաձգէ պարտադիր ուսումը նախակրթարաններու մէջ: Օրինագիծը ջուխարկուած է արդէն խորհրդարանական յանձնախումբին կողմէ եւ կասկած չկայ որ Ազգային Ժողովն ալ պիտի քուէարկէ: Այդ պատճառաւ իսլամապաշտները միայն փողոց իջնելով կրնան բողոքել: Բոլորովին ալ չեն կորսնցուցած իրենց ոյժը որովհետեւ նախատեսուած ծրագիրը նիւթական մեծ բեռ մը կը բաւեղծէ Պետութեան: Հարկ պիտի ըլլայ չուրջ 150 հազար դասարան կառուցանել, 197 հազար դասատուի պատրաստութիւնը վճարել եւ 25 հազար յաւելեալ ուսուցիչ գործի լծել,

ՄԵԾՆ – ԲՐԻՏԱՆԻՈՑ ՄԷՋ, գործադրութիւնը զգալի նահանջ մը արձանագրած է Յուլիսի ընթացքին: 49·800 գործազուրկ աշխատանք գտած է եւ գործազրկութեան տոկոսը 5,7%–էն իջած է 5,5%–ի:

ՊՈՐՏՕ – ՊԱՑՈՆ ճամբուն վրայ ծանրակիր արկած մը պատահած է Պելժիայէն եկող հանրակառքի մը եւ բեռնատար կառքի մը բախումէն: Փորթուկալեան հանրակառքը 100 քիլոմեթր արագութեամբ կ'երթար թիւ 10 ազգային ճամբուն վրայ եւ Փորթուկալ կը փոխադրէր ֆոլքլորի խումբ մը: Ութ մեռեալ կայ եւ 24 վիրաւոր որոնց երկուքը ծանր վիճակի մէջ են:

ԱՍՏՈՒԱԾԱՇՆԱՉ Տօնին առթիւ «Ցարդ» լոյս չի տեսներ Ուրբաթ Օգոստոս 15 (Օգոստոս 16 – 17–ի թիւ) եւ խմբագրատունը փակ է շաբաթավերջին: Մեր յաջորդ թիւը՝ երեքշաբթի Օգոստոս 19:

«ՑԱՐԴԷՆՓՐԷՍ»

(Օգոստոս 12 / 14)

ՆՈՅԵՄԲԵՐԵԱՆԻ ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԻՆ ՎՆԱՍՆԵՐԸ

Կառավարական յանձնաժողովը ուսումնասիրած է Նոյեմբերեանի Ցուլիս 18–ի երկրաշարժին վնասներուն հաշուառումը: Այդ հաշուառման արդիւնքներուն համաձայն տուժած է 17 բնակավայր. վնասուած է 5120 տուն որոնց 1083–ը պէտք է քանդուին: Զգալի վնաս կրած են բազմաթարկ 18 բնակելի չէնքեր, 149 ընկերային եւ կենցաղային կառոյցներ, եւայլն: Նախնական հաշիւներով ընդհանուր վնասը կը հասնի աւելի քան 15 միլիառ դրամի (չուրջ 30 միլիոն տոլար):

***

ՎԵՐԱՆՈՐՈԳՈՒՄ ՎԱՅՔ – ՍԻՍԻԱՆ ՁԱՄԲՈՒՆ

Սիսիանի «Սերպանտին» ընկերութիւնը ձեռնարկած է Երեւան – Մեղրի մայրուղիին Վայք – Սիսիան հատուածին չինութեան: Արդէն 7000 քառ. մեթր ընդհանուր մակերեսով փոսեր նորոգուած եւ փակուած են: Աւարտին, ճամբան կպրապատուած պիտի ըլլայ:

***

ԼՂՀ–Ի ԱՌԱՋԻՆ ԱՆԿԱԽ ՌԱՏԻՕԿԱՅԱՆԸ

Օգոստոս 12–ին սկսած է ադրբեջանի կողմէ հեռատփռել «Ձայն արդարութեան» անկախ կայանը որ հիմնուած է արցախցի խումբ մը լրագրողներու կողմէ: Ինչպէս յայտնած է հիմնադիր խորհուրդի նախագահ Լեւոն Հայրապետեան, կայանը առայժմ ոչ պետական ձայնասփիւռն է ԼՂՀ–ի որ նպատակ կը հետապնդէ հայեւադրբեջանական երկխօսութիւն հաստատելու եւ տուվ նպաստելու զարթարգման խնդրին արդարացի կարգաւորման:

***

ՀՅԴ–Ի ԲԱՆԱԿՈՂՆԵՐԸ ԱՐՑԱԽԻ ՄԷՋ

ՀՅԴ ուսանողական – երիտասարդական միութիւններու համահայկական 3–րդ բանակումին մասնակիցները Արցախ դացած են ու Օգոստոս 12–ին հանդիպում ունեցած Ազգային Ժողովի նախագահ Ա. Թումանեանի հետ:

Նոյն երեկոյին երիտասարդութեան պատկին մէջ տեղի ունեցած է բանակումի եզրափակիչ արարողութիւնը ուր վարչապետ Ժ. Պօղոսեան ընթերցումը կատարած է հանրապետութեան ղեկավար Լ. Պետրոսեանի ուղերձին, ուղղուած բանակողներուն:

***

ՀՀՇ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԵՆԷՆ

Օգոստոս 13–ին ՀՀՇ վարչութեան նախագահ Վ. Սիրադեղեանի ղեկավարութեամբ դումարուած «Հանրապետութիւն» միաւորումին կուսակցութիւններու դեկավարներու նիստին մասնակցած են Աչոտ Նաւասարդեան (Հանրապետական կուսակցութիւն), Վարդան Խաչատրեան (Քրիստոնեայ – դեմոկրատ), Եղիա Նազարեան (Սոցիալ դեմոկրատ հնչակեան), Վիգէն Խաչատրեան (Ռամկավար Ազատական (լիպերալ – դեմոկրատ) կուսակցութիւն), «Մտաւորական Հայաստան» միութեան դեկավար մարմնէն Ռուպէն Ենգոյեան, Ազգային Ժողովի փոխ – նախագահ Ա. Սահակեան, վարչութեան փոխ – նախագահ Անդրանիկ Ցովակիմեան: Մասնակիցները նեղքին քաղաքականութեան յետագայ հեռանկարներու մասին առաջարկներ ներկայացնելու նպատակով որոշած են ստեղծել քաղաքական մարմին մը:

***

ԼՂՀ ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ 6–ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Կառավարական յանձնախումբ մը կազմուած է Սահմանակերտ պատրաստելու համար անկախութեան հռչակման 6–րդ տարեդարձին նշումները, Սեպտեմբեր 2–ին: Յանձնախումբին նախագահ նշանակուած է վարչապետ Ժիրայր Պօղոսեան:

***

ՄԻԱՑԵԱԼ – ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ ԴԵՍՊԱՆԻՆ ՁԱՆԸ

Պաշտօնական այցով Հայաստան գտնուղ Ծերակուտական Մ. Մաքքոնէլլ եւ անոր ընկերացողներու ի պատիւ Միացեալ – Նահանգներու Երեւանի դեսպանը Օգոստոս 11–ին ճաշ մը տուած է: Հրաւիրուած են Ա.ԺՄ–ի նախագահ Վազգէն Մանուկեան, ՀՅԴ վերապոյն մարմնի ներկայացուցիչ Ռուբէն Յակոբեան, Ազգային Ժողովի փոխ – նախագահ Անդրանիկ Ցովակիմեան, վարչութեան փոխ – նախագահ Անդրանիկ Մանուկեան, Հայաստանի քաղաքական վիճակը, զարթարգման կարգաւորման ուղիները, եւայլն:

***

ԳԵՐՄԱՆԻՈՑ ՆՈՒԻԷՐԸ ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ

Գերմանիոյ կողմէ տրամադրուած միջոցներով Էջմիածնի մէջ կառուցուած է 242 փոնակարան, բազմարուժարան եւ ծառանոց, Ադրբեջանէն արտաքսուած ու հոն ապաստանած գաղթականներու համար: Օգոստոս 12–ին տեղի ունեցած է յանձնումի արարողութիւնը:

***

ԹԵԼՄԱՆ ՏԷՐ – ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Օգոստոս 11–ին, իր ծննդեան 60–ամեակի օրը, երեսփոխան, «Հրապարակ» ընկերութեան երկարամեայ դեկավար եւ Հայաստանի արդիւնաբերողներու եւ գործի մարդոց միութեան հիմնադիր Թ. Տէր – Պետրոսեանի հոգակոխին վրայ յուշաքար մը դնուած է: Ընկերութեան ներկայի նախագահ Աշոտ Վարդանեան մեծարեալը բնորոշած է տիպար մը որ կը կեդրոնացնէր խորհրդային արդիւնարերողին լաւագոյն առանձնութիւնները եւ միւս կողմէ՝ նորը, յառաջդիմականը ընկալելու կարողութիւնը: Արարողութեան ներկայ գտնուած են խորհրդարանական, գործի ընկերներ, դեսպաններ, Տէր – Պետրոսեան ընտանիքի անդամներ:

ԱՍՏՈՒԱԾԱՄԱ՞Ր

«... Ահա կաթիլ մի կաթին քումդ կուսութեան...»
յանձն իմ անձրեւեալ...»

ՆԱՐԵԿԱՑԻ

Կաթնածաղիկ ու կապտերակ գիշերին մէջ,
մեղեսիկի փոշի մըշուշն ըլլամ ըսփիւռ,
եւ առիգածն արծաթ՝ ջուրին վրայ հոլանի.
ու ձա՛յն ըլլամ, ըլլամ ծաղիկ, ըլլամ գեփի՛ւռ՝
ամէն իրի հրպիմ փափուկ թեւերով գէջ:
Ըլլամ ջրվէժ, ըլլամ գետափ մը գեղանի,
ըստուե՛րն ըլլամ խնկագունճած այգիներուն,
կամ գետերու հողմիկ աւաչն, ու գետաձայն
հովին անցքը՝ երկնասլացիկ կատարներէն:
Կաթնածաղիկ ու կապտերակ գիշերին մէջ
պատկե՛րն ըլլամ սրբազնացած ես համայնին.
օդամանե՞ակ մ'ըլլամ ես քանիկ եւ անմարմին,
ու շուշվայ մը՝ հաղորդութեանդ կաթնաձիր:
Գետէն անդին կանչե՛ս ինծի. Անցի՛ր, անցի՛ր.
մեծ դիւթութեան կայծակ մը տաս մըթար հոգւոյս,
ա՛հ, չըգայթի՛ր կռնակն ի վար ցընորքներուս.
թող համբուրէ՛ աչքս ջահումն աչքերուդ կոյս,
ու չըգայթի՛ր կռնակն ի վար ցընորքներուս:
Ահա՛ մագլիմ պիտի ցաւիս սարակն ի վեր.
երակներու ատատի ճամբէն ցրուէ ամպեր.
եւ իղձերուս կապոյտին վրայ, վարդ ամպը դուն,
վարդ ամպն եղիր՝ մերթ լուսինկան պատմուճանող.
դո՛ւն, աստուածեան գեղեցկութեան արփաւո՛ր հարս,
սրբութեան կո՛յսր ձիւնաձիր ու հըրավարս:
Գիշերին մէջ կ'իջնէ դեռ ուղխը լուսեղէն,
կաթիլ մը կաթ՝ ծովացած բու սրբութենէն.
ու տե՛ս, անո՛ր, կը մանկանամ, Աստուածամայր,
ու տե՛ս. ահա կը մանկանա՛մ գիշերին մէջ՝
ուր լըսեցի ես աստուածեան ձայնին վայրէջ՝
որ կը շաչէր աստուծարեալ հոգւոյս համար:

ՄԻՍԱՔ ՄԵԾԱՐԵՆՑ

ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՀԱՄԱՐ ՆՈՐ ԱՅԼԸՆՏՐԱՆՔԻ ՃԱՄԲՈՒՑ ՄԸ

*Ալիեւի Միացեալ – Նահանդները վերջին այցը ու անոր ծանօթ արդիւնքները զարթուցած հարցին հաշտարար լուծումի մը հեռանկարներուն տեղ մտահոգութիւններ արթնցուցին: Քարիւղի պաշարներուն հզօր նեցուկով արքայավայել ընդունելութեան արժանացաւ Ազրբէջանի նախագահը որուն ամենափոքր փափաքին իսկ պոհացում տալ, առաջնային պարտք պիտի ըլլայ ամերիկացի իր պաշտօնակիցին համար: Իսկ Ղարաբաղի շուրջ տասնամեայ կնճիռը, որուն է որ Ալիեւի յետին մտահոգութիւններէն չէ, մանաւանդ զայն կրկին Բաքուի ենթարկելու կարզադրութեամբ մը: Անոր այցին առաջին օրէն երբ Ուաշինկթըն տարմադիր երեւցաւ Ազրբէջանի իր օժանդակութեան արգելքը վերցնելու, մտահոգութիւնները չէչտուեցան. այդ արգելքը հակազդեցութիւն մըն էր Հայաստանի եւ Ղարաբաղի ազրբէջանական չընչափումին: Իսկ այցին աւարտէն եաք սըրուած մանրամասնութիւններու կարգին էր Ալիեւի հաւաստումը թէ ոչ մէկ պայմանով կամ ճեւով Բաքու զինուորական խրիխներ պիտի տրամադրէր Ռուսաստանի: Այս յայտարարութիւնը եւ ապրբէջանեւամերիկեան տասնօրեայ այլ զարգացումները մեկնաբանուեցան որպէս Միացեալ – Նահանդներու մուտքը կովկասեան չընչանէն ներս:

Այս վերջին պարագան ու քարիւղի ամերիկեան ընկերութիւններու հետ ստորագրուած համաձայնութիւնները, զբաղար էր ենթադրել որ առանց հակազդեցութեան պիտի ձգեն Մոսկուան, որքան ալ տարածուն ըլլան անոր ակարացման պնդումները: Ու առաջին հակազդեցութիւն մը եկաւ ուղղակի նախագահ Ելցինէն որ իրեն զօրավիգ ունենալով Թիւրքմէնիստանի իր պաշտօնակիցը, յայտնեց թէ չեղեալ նկատել տուած է քարիւղի երկու ռուսական ընկերութիւններու համաձայնութիւնները Բաքուի հետ: Ատով հարց մըն ալ կը նշմարուի հորիզոնին վրայ. Մոսկուա տրամադիր չէ դիւրին – դիւրին հանդուրժելու, կամ նոյնիսկ արտօնելու կովկասեան չընչանին մէջ ամերիկեան այլեքան բացայայտ ներկայութիւն մը: Մինչեւ ո՞ւր պիտի կրնայ ընդդիմադիրի կամքը գործնականի ալ վերածել: Եւ ինչ որ կարեւորն է Ղարաբաղեան կարգադրութիւններու տեսանկիւնէն, դիտնալն է թէ Մոսկուայի այս կեցուածքը կարելի՞ է չհաշուիլ ի նպաստ Սահակաների:

Քաղաքական բարդ ճապկումներ, նուրբ հաշիւներու անհրաժեշտութիւն պահանջող այս դիւրկէն եաք կայ ներքին ճակատն ալ: Կարելի՞ է դանել ազդակ մը որուն ներմուծումը խաղաղ լուծումի վճռառուքը հանէ «ինքնորոշումի իրաւունք – տարածքային ամբողջականութիւն» հակազրութեամբ ստեղծուած ներկայի անելէն: Տրամադրէ բանակցութեան ուրիշ հարթակ մը ուր նոյնքան անկարելի չըլլայ վերջին եղը դանելու գործը:

Նման յատկանիշներ կը կրէ Լեւոն Մելիք – Շահնազարեանի մօտեցումը. ան խմբագիրն է ԼՂՀ կառավարութեան եւ Ազգային ժողովի պաշտօնաթերթին: Վերջերս ուշագրաւ եզրյթ մը ունեցած է «ի պաշտպանութիւն Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետութեան» վերնագրուած երեւանի մէջ: Այդ եզրյթին հետքերով իրեն հետ վարհամ Ազոյեանի կողմէ կատարուած հարցազրոյց մը լոյս տեսած է «Ազգ»ի Օգոստոս 1–ի թիւին մէջ: Հոն Լ. Մելիք – Շահնազարեան կը յայտնէ կարծիքը թէ միջազգային իրաւունքի բազմաթիւ դրոյթներ անտեսել ու պնդել միմիայն ազգերու ինքնորոշման իրաւունքին վրայ, կը դժուարացնեն ԼՂՀ–ի գործը: Կայ ասոր քով պարագան ալ որ Սահակաները իր սեփական չահերը ինք ներկայացնելու կարելիութենէն զրկուած է ու այդ լիազօրութիւնները յանձնած երեւանի: Այս վերջինին անպատեհութիւնը այն կ'ըլլայ որ յերիւրանքներ կ'ընկերանան բանակցութիւններու թէ Հայաստան հողային ախորժակներ ունի Ազրբէջանի նկատմամբ եւ թէ անհատականի չէ պինեալ հակամարտութեան վերարծարծումը: Իսկ այս տեսակի մեկնաբանութիւնները կը դժուարացնեն ԼՂՀ–ի ճանաչումը:

Ան ինքնորոշման իրաւունքի վրայ պնդելը ժամանակավրէպ կը նկատէ, անով որ ԼՂՀ–ի բնակչութիւնը արդէն «լրիւ չափով» կիրարկած է զայն: «Լեռնային Ղարաբաղի բնակչութեան համար ինքնորոշման իրաւունքի ճանաչման անցեալը, ըստ էութեան, վերադարձ է անցեալին, հրաժարում՝ ազգային – ազատագրական պայքարի ճուանճումներից» կ'ըսէ զարգացող ղեւանագէտը (Լ. Մելիք – Շահնազարեան եղած է ԼՂՀ Գերագոյն Խորհուրդի արտաքին յարաբերութիւններու յանձնաժողովի նախագահ): Կ'աւելցնէ թէ աւելի արդիւնաւոր է ԼՂՀ–ն միջազգային իրաւունքի առարկայ դարձնելու կարելիութիւնը փնտռել: Կը բացատրէ թէ միջազգային իրաւունքի առարկայ կ'ըլլան պետութիւնները եւ կ'ըլլան «հոչակմաճ պահից եւ միւս պետութիւնների ճանաչումից անկախ»: Ան կ'ըսէ ապա թէ այս պարագաները արձանագրուած են ՄԱԿ–ի անունին մէջ. անոր կանոնադրութեամբ արդէն «ազգ» հասկացութիւնը անջատուած է «պետութիւն»էն: Ժողովուրդը, ազգը որպէս ինքնորոշման իրաւունքի կատարը, իր պարտականութիւններն ու լիազօրութիւնները կը յանձնէ պետութեան ու պէտք է պաշտպանէ ժողովուրդին կամքը: Իսկ երբ ժողովուրդին կամքը զուգահեռ չէ կամարարներու կամքին, կը ծագին հակամարտութիւններ: ԼՂՀ–ի պարագային յատակ է այս հոլովոյթը. քնակչութիւնը անկախութեան հանրաքուէով եւ զեկավարներու ժողովրդական ընտրութիւն կատարելով այդ իրաւունքը յանձնած է իր պետութեան: Իսկ ազգ պետութիւնը «պարտաւոր է ճանաչուիլ միջազգային իրաւունքի սուբյեկտ»: Այդ ճանաչումը ԼՂՀ–ին կարելի կը դարձնէ միջազգային իրաւական պարտաւորութիւններ ալ ունենալ:

Վ. Ազոյեանեան հարց կուտայ թէ ԼՂՀ–ն միջազգային իրաւունքի առարկայ ճանչնալը ի՛նչպէս կ'անդրադառնայ Ղարաբաղ – ազրբէջանական պինեալ ճակատումին արժեւորման վրայ: Լ. Մելիք – Շահնազարեան կը բացատրէ թէ ատիկա կարելի կը դարձնէ պնդել թէ ԼՂՀ–ի ռազմական գործողութիւնները անհատական ինքնապաշտպանութիւն են, նպատակ ունենալով պաշտպանուիլ Ազրբէջանի յարձակումներէն: Այս ուղղութեամբ անհրաժեշտ է, կ'ըսէ, անյապաղ դիմել ՄԱԿ–ի Ապահովութեան Խորհուրդին, ինչ որ բրած է ԼՂՀ–ն 1992 Մարտին:

Զրոյցի աւարտին ամփոփելով ըսուածը, Լ. Մելիք – Շահնազարեան ժամանակը հասած կը նկատէ որ «ԼՂՀ–ն միջազգային իրաւունքի վկայակոչումների «պաշտպանական» մարտավարութիւնից անցնի «յարձակողական»ի, միջազգային կազմակերպութիւններից պահանջելով սեփական կանոնադրութեան, բանաձեւերի ու միջազգագրերի հետեւողական կենսագործում եւ ԼՂՀ–ի ճանաչում որպէս միջազգային իրաւասուբյեկտ»: Իսկ այդ պահանջը ներկայացնելու համար կան բոլոր առարկայական նախադրեալները, պետութեան հոչակում, հանրաքուէ, ազգընտիր զեկավարութիւն, օրէնսդիր, գործադիր, դատական, իշխանութեան կառոյց եւ պետական սահմանը պաշտպանելու կարողութիւն:

Միջազգային իրաւական տուեալներու լեռնած բաւական նորութիւն կայ Վ. Ազոյեանի խօսակիցին արտայայտութիւններուն մէջ. Անկախ անկէ որ իր թելադրած ուղղութիւնը քաղաքական պիծ կ'ըլլա՞յ, կամ կրնա՞յ ըլլալ թէ ոչ, ուշադրաւ է բերուած նորութիւնը: Ան նախ փաստը կուտայ թէ քաղաքական լուրջ մտածողութեան տէր զէմքեր ունի Ղարաբաղ: Դէմք որ արմատացած անելէն ելքի հեռանկարներ կ'առաջարկէ: Ապա չատ ճակատագրական այս օրերուն դժուար ճապկումներու փուլին կը բերէ այլընտրանքի մը կարելիութիւնը: Ամբողջ հարցը հոն է որ հետեւորդ կրնա՞յ ունենալ ու փափաքելի արդիւնքին դոնէ մօտենալ ցոյց արուած պիծը: Յատկապէս իր դասը միջազգային ատեաններու առջեւ եւ բանակցութեան սեղաններուն վրայ ինք պաշտպանելու կարելիութիւնը ստեղծելով Լեռնային Ղարաբաղի:

ԱՐՓԻ ԹՈՓՈՑԵԱՆ

ԱՐՁԱԳԱՆԳՆԵՐ ՓՈՒԹՊՈԼԻ ԱՇԽԱՐՀԷՆ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՀԱՅԵՐ ԱՐՀԵՍՏԱՎԱՐԾ ԽՈՒՄԲԵՐՈՒ ՄԷՋ

Ֆրանսայի Ֆութպոլի Դաշնակցութիւնը երկրին մարզական կազմակերպութիւնների գլխաւորն է իր անդամներուն թիւրուն պլխաւորն է իր անդամներուն թիւով: Իր տարեկան ընդհանուր ժողովին մէջ, Յունիս 21–ին, ըստ եզրակացու որ լիսաւն առարգրած անձերուն թիւը, ճշդիւ, 2·002·604 է: Ասոնց ամէնքն ալ խաղացողներ չեն: Վարչականներն ալ պէտք է արձանագրուած ըլլան, ինչպէս գործօն մարզիկները: Կարելի է ենթադրել որ կանոնաւոր կերպով Ֆութպոլ խաղացողներուն թիւը չատ հեռու չէ երկու միլիոնէ:

Որքա՞ն «հան»եր այս թիւին մէջ, Հայեր ամբողջովին, կամ՝ Հայ հօր կողմէ միայն: Երեք հարիւր, թերեւս չորս հարիւր՝ անդամ հայանուն ակումբներու կամ տեղական խումբերու: Քանի մը հատը, քիչեր, իրենց կեանքը կը չահին դնդակին հետեւէն վազելով: Իրենց տեղը ունին, առաւել կամ նուազ յարատեւօրէն, արհեստավարժ խումբերու մէջ: Արդարկ ակնարկ մը անոնց վրայ կրնայ հետաքրքրել մեր ընթերցողները:

*
**

Ժիլ Համբարձումեան, պաշտպանող մը վերստին կ'երեւայ Գաննի կազմին մէջ: Վերադարձած է Լիլլէն՝ ուր փոխադրուած էր անցեալ մրցաշրջանին: Հոն չատ յաջող խաղեր չէր ունեցած: Լիլ անկում կրեց արդէն: Համբարձումեան ծնած է Մարսէյլ. 28 տարեկան է արդէն: Արհեստավարժներու դասակարգին մէջ անցնելէ առաջ, կը խաղար Սէն – Թ'Անթուանի համանուն ակումբին մէջ:

Համբարձումեանի նախկին խաղակիցը, Փասքալ Պետրոսեան, Գաննէն փոխադրուած է Ռէննի ակումբը: Պետրոսեան յառաջապահ մըն է. երբ ժիւնիոր էր, խաղաց Ֆրանսայի Ազգային խումբէն: Այն ժամանակ անդամ էր էքս – ան – Փրովանսի ակումբին:

Պետրոսեան ծնած է Մարսէյլ: 23 տարեկան է: Իր ասպարէզը կրնայ չարունակել տակաւին տասնեակ մը տարիներ ուրեմն:

Ուրիշ յառաջապահ մը, Էրիք Ասատուրեան՝ որ փայլեցաւ նաեւ Հայաստանի Ազգային խումբին մէջ, կը մնայ Կէնական՝ ուր փոխադրուած էր անցեալ մրցաշրջանին, Լիոնէն: Ծնած է Փարիզի մէկ արուարձանը՝ Սէն Մօրիս: 31 տարեկան է: Ունի արդէն բաւական երկար ասպարէզ մը իր եաեւը: Խաղացած է Թուլուզի եւ Լիլի ակումբներուն մէջ:

Ֆրէտէրիք Թաթարեան, 27 տարեկան, ծնած է Մարսէյլ. անցեալ մրցաշրջանին չահեցաւ Ֆրանսայի բաժակը Նիսի ակումբին հետ: Կը պատկանի Մարսէյլի. վրոս տրուած էր Նիսի: Կը վերադառնայ Մարսէյլ: Միջնապահ մըն է: Դժուար թէ կարենայ տեղ մը գտնել Օ.Մ.–ի առաջին կազմին մէջ՝ որ այս մրցաշրջանին մեծ յաւակնութիւններ ունի եւ կը յուսայ վերագտնել իր առաջնակարգ դիրքը զոր ունէր երբ Թափի նախագահ էր:

*
**

Միշէլ Տէր – Զաքարեան (Մոնփըլիէ) վերջ կուտայ իր մարզական ասպարէզին, ըստ իր ակումբին վարիչներուն յայտարարութեան:

Ծնած է Երեւան: 34 տարեկան է: Պլատիկուց եկած է Մարսէյլ:

Ունեցաւ գնահատելի ասպարէզ մը Ֆրանսական Ֆութպոլին մէջ իբրեւ տակուն պաշտպանող մը:

Երբ պատանի էր, խաղացած է իր տարիքներու – Քատէ – Ֆրանսայի Ազգային խումբին մէջ՝ որուն հետ, եթէ լաւ կը յիշենք, չրջագայած մըն ալ կատարած է Պրազիլիա:

Իր ակումբները եղած են Մազարկ, Նանթ եւ վերջինը՝ Մոնփըլիէ՝ որուն խմբապետն էր քանի մը տարիներէ ի վեր:

Տէր – Զաքարեան մասնակցեցաւ Հայաստանի Ազգային խումբին մէկ քանի խաղերուն: Առաջին անգամ ըլլալով՝ Փորթուկալի դէմ, Երեւանի մէջ անցեալ տարուան Օգոստոսին: Այդ խաղին ակնկրիչն էր նաեւ Ալեքս Տէր – Զաքարեան՝ որ Միշէլի հայրն է:

ՌՈՒՍԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱՆԻՇՆԵՐՈՒ ՁԱԿԱՏԱԳԻՐԸ

ԹԱՂԵ՞Լ, ԹԷ ՉԹԱՂԵԼ

ԼԵՆԻՆԻՆ ԵՒ ՅԱՐԻՆ ՀԱՄԱԿԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ԿՐՆԱՐ ԹԱՂԵԼ ԻՐԵՆՑ ՏԱՐԱԿԱՐԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԵՒ ՀՈՂԻՆ ՅԱՆՁՆԵԼ ԻՐԵՆՑ ՊԱՇՏԱՕ ԿՈՒՌՔԵՐԸ

Ռուսիոյ պատմութեան մեծագոյն հակադիր կողմերը անգամ մը եւս իրարու դէմ եկած են կրքատ պայքարով մը, առնոց թաղման շուրջ ստեղծուած է բանավէճ մը, որ իր խորհրդանշական բնոյթով համակած է Ռուսերը:

Ռուսական յեղափոխութեան հայրը՝ Լենին զմռսուած է պաղտնի բալզարութեամբ մը եւ իր մահէն՝ 1924–էն ի վեր պահուած կը մնայ փառաչուք դամբարանի մը մէջ, որ կ'ելնէ Մոսկուայի Կարմիր հրապարակին վրայ:

Լենինի հրահանգով 1918–ին պղտակահարուած Ռուսիոյ վերջին ցարը՝ Նիկոլաս Բ.ի աճիւնները պահուած են ախտաբանական տարրալուծարանի մը մէջ, Ուրալի եկատերինբուրգ չրջանին տարածքին տեղ մը:

Ներկայիս ռուս կարգ մը մտաւորականներու եւ բարեկարգումներու ձգտող քաղաքագէտներու մօտ կը տիրէ Լենինը նուազ վեհաչուք տեղ մը ամփոփելու մղումը, մէկանգամընդմիչտ թաղելու համար համայնավարութիւնը: Քանի մը ամիսէ ի վեր նախագահ Ելցին ազմուկ բարձրացուցած է առաջարկելով, որ յառաջիկայ Հոկտեմբերին հանրաքուէ մը կատարուի այս հարցին առընչութեամբ:

«ՄԵՌԱԾ ՄԱՐԴ ՄԸ ՊԷՏՔ ՉԷ ՀՈՂԷՆ ԴՈՒՐՍ ՄՆԱՑ»

«Կը յուսամ, որ աստիճանաբար կարմիր հրապարակը պիտի ձերբազատենք գերեզմանի իր վիճակէն», յայտարարած է նախագահ Ելցին՝ ի մտի ունենալով Լենինի զմռսուած մարմինը դուրս բերել կարմիր մարմարէ դամբարանէն, որ կը գտնուի Կրեմլինի պարիսպին դուրս:

Թէեւ Ռուսիոյ Գերագոյն Խորհուրդը հրապարակած է օրէնք մը, որ կ'արգիլէ որեւէ փոփոխութիւն կատարել Կարմիր հրապարակին վրայ, սակայն նախագահ Ելցինին մերժած է ստորագրել օրէնքը եւ պահանջած է «կարմիր հրապարակէն վերցնել քաղաքական ծաղկուներ ... ոչ թէ պուլտոզըրներով, այլ՝ աստիճանաբար եւ խաղաղ ձեւով»:

«Ասիկա մեր պատմութիւնն է: Թոյլ

րին իսկ վերաւորուեցաւ եւ, անկէ յետոյ, չկրցաւ վերադառնել իր տեղը Մոնփըլիէի առաջին կազմին մէջ: Վերջակէտը կը դնէ ուրեմն իր ասպարէզին բարձր կարգի Ֆութպոլին մէջ:

Վերեւ յիշուած հինգ մարզիկները կը խաղան կամ խաղացած են Ֆրանսայի բարձրագոյն դասակարգի ախոյենութեան մէջ: Կա՞ն «հան»եր երկրորդ դասակարգի խումբերուն մէջ՝ ուր վերստին իր տեղը ունի Վալանսի «Մագուսով Հայ Վալանսի Մարզական Ընկերակցութիւնը» (A.S.O.A.V.) 21 մրցակիցներու հետ:

Այս տարի մէկ Հայ միայն Վալանսի կազմին մէջ՝ բերդապահ Վէնսան Եգամեանը: Ծնած է Փարիզ, 30 տարեկան է: Կը կարծենք որ դժուար պիտի ըլլայ իրեն ապահովել յարատեւօրէն իր տեղը ակումբին առաջին կազմին մէջ: Իրրեւ մրցակից ունի երիտասարդ մը՝ Լը Քրոմ, նոր եկած Վալանս: 23 տարեկան է եւ, հասուն եաբար, խումբին մարզիչը, միշտ նոյնը՝ Լէոնս Լատանեը, երիտասարդին պիտի տայ աւելի յաճախ իր վստահութիւնը:

Վալանսի երկրորդ Հայը, Միշէլ Թէրեան Երեւանցի, վերջ կուտայ իր մարզական ասպարէզին, 34 տարեկանին: Ֆրանսայի մէջ խաղացած է, Վալանսէն առաջ, Կրընոպլի ակումբէն:

Ներկայ մրցաշրջանին պիտի պատահի թերեւս որ Վալանսի Հայ Մարզականը դաչտ ելնէ առանց ոեւէ հայանուն խաղզդի...

ՎԱՉԻՆԱԿ ՄԻՍՔՃԵԱՆ

ատէֆ, որ ֆրիստոնէական դիմագիծ տանիք աճար: Մեռած մարդ մը պէտք չէ հողին դուրս մնայ: Պէտք է հողին մէջ քարուի», բաած է նախագահ Ելցին. սակայն ան որեւէ ակնարկութիւն չէ կատարած խորհրդային այլ դէմքերու, որոնք թաղուած կը մնան Լենինի դամբարանին մէջ եւ՝ կրեմլինի պատին երկայնքին:

Յաճախ, ցարական ընտանիքին կարգ մը անդամներուն եւ զոհուած ձերբակալողներուն չորսին աճիւնները յայտնաբերուեցան 1991–ին Եկատերինբուրգէն, ուր գնդապետ Եկեղեցին, ցարական վարչակարգին պաշտպանները եւ այլ ազնուականներ կամաց – կամաց հող պատրաստած են Նիքոլայ Բ. ցարն ու անոր ընտանիքի նիքը պատշաճ չուքով թաղելու համար Թոմանովներու ընտանեկան դամբարանին մէջ, որ կը գտնուի Ս. Պետերբուրգի Պետրոս եւ Պօղոս ամրոցին մէջ:

Սակայն արքայական ընտանիքին աճիւնները թաղելու պաշտօնական ծրագիրները առնուազն երկու անգամ յետաձգուած են: Առաւելաբար մտավախութիւն կը պատճառէ նման թաղումի մը խորհրդանշական բնոյթը քաղաքականութեան մէջ: Շատեր նաեւ դէմ են Ռոմանովներու վերջին ցարը ճանչնալու կեցուածքին:

Այս կիրքերը ցայտուն կերպով բացայայտուեցան անցեալ Ապրիլին, երբ ակահաւորուեցաւ Նիքոլայ Բ.ի յիշատակը ոգեկոչող միակ արձանը, որ զետեղուած էր անցեալ տարի, Մոսկուայի հիւսիս – արեւելեան անջրդի մէկ դաշտին մէջ:

Նախապէս անծանօթ խմբակ մը, որ ինքզինք կը կոչէր Աշխատաւորներու – Մտաւորականներու Կարմիր Բանակ, ստանձնեց խափանարարութեան պատասխանատուութիւնը յայտարարելով, որ հակարձակումին մըն էր անոնց դէմ, որոնք կ'ուզէին թաղել Լենինը:

Համայնավար ղեկավարներ մերժեցին ընդունիլ իրենց մեղսակցութիւնը: Իրօք, անոնք բուռն կերպով դէմ են Լենինն ու ցարը թաղելու դաղափարին: Սակայն առաւելաբար վիրէնք զայրացնողը Լենինը իր փամփշտարկել ապակեայ դագաղն դուրս բերելու ծրագիրն է: Համայնավարներուն համար Լենինը սրբազան անձնաւորութիւն մըն է, որուն հանդէպ պէտք է տածել այն յարգանքը, որ յատուկ է ռուս դմռսուած սուրբերուն, որոնց մարմինները պաշտամունքի առարկայ են:

Որքին մէջ Լենինը համայնավարութեան մարմնացումն է: Զայն թաղելը ինքին կը նկատուի համայնավարութիւնը վերջնականապէս թաղելու արարք մը: Մինչ կարգ մը Ռուսեր կ'ըսեն, թէ Լենինը պէտք չէ թաղուի եւ մնայ իբրեւ ազդանշան համայնավար վարչակարգի վտանգին, անդին՝ համայնավարները կ'ըսեն, թէ Լենինը պէտք է մնայ հողին վրայ, իբրեւ ցուցանիչ՝ իր պատմական դերին եւ իբրեւ յոյսի աղբիւր՝ ապագայի համար:

Լենինի միակ ողջ հարազատը՝ անոր եղբօրը 74 տարեկան աղջիկը՝ Օլկա Ուլիանովա կը յայտարարէ, թէ իր հօր եղբօր թաղումը աննախատեսելի հետեւանքներ կրնար ունենալ Ռուսիոյ համար: Երբ Օլկայի հարց տրուած է, թէ արդեօք իր հօրեղբայրը պիտի չընդվզի՞ր, որ իր հետեւորդները վինք կը սրբացնէին Կարմիր հրապարակին վրայ պահելու համար, ան պատասխանած է. «Հօրեղբայս ինճինչ ազնուական արմատներէ սերած էր»:

Լենին փափաքած էր իր մահէն եօք թաղուիլ Ս. Պետերբուրգ, մօրը կողքին: Գէթ այսպէս բսած է անոր կինը՝ Նատիեժտա Կրուպսկայա, որ ամուսնին մահէն եօք փորձած է համոզել Կրեմլինի ղեկավարները՝ զայն թաղելու համար: Սակայն Ռուսիոյ զանազան շրջաններէն Լենինի յարգանքի վերջին տուրքը մատուցելու եկած ամբոխները տեսնելով, անոնք ուշացուցած են թաղումը եւ ի վերջոյ Լենինի զմռսուած մարմինը վերածած են համայնավարութեան «աչխարհիկ կրօնին» ամէնէն սրբազան մասունքին:

Ռուս Ուղղափառ Եկեղեցւոյ պետ՝ Ալեքսի Բ. Պատրիարքը միշտ ալ խուսափած է որեւէ ակնարկութիւն կատարելէ Լենինը թաղելու փափուկ հարցին մասին: Սակայն ան նուրբ ձեւով պարզած է այն տեսակէտը, թէ կառավարութիւնը պէտք չէ առնէ որեւէ քայլ, որ կրնայ յուզելեալ ցնցումի ենթարկել Ռուսիոյ բնակչութիւնը:

Լենինը թաղելու դաղափարը սկսաւ շրջան ընել 1980–ական տարիներու վերջերուն, երբ բարեկարգչական եւ ապատականական ղեկուչաւոր ժամանակաշրջան մը սկիզբ առաւ նախկին խորհրդային ղեկավար Միխայիլ Գորբաչովի իշխանութեան տակ: Ռուս ազատականներ սկսան վիճիլ, թէ Լենինը, որ ստեղծած էր բռնատիրական վարչակարգ մը, եւ որուն քաղաքական ժառանգորդները միլիոնաւոր մարդիկ սպաննած էին, իրաւունք չունէր յիշատակի դամբարան մը ունենալու: Ազգայնականներու համաձայն, Լենինն, որ մկրտուած էր Ուղղափառ Եկեղեցւոյ մէջ, պէտք էր համապատասխան ձեւով թաղուէր եւ ոչ թէ զմռսուած մնար հեթանոսի մը պէս:

Կարգ մը վիճակագրութիւններ ցոյց կուտան, թէ Ռուսիոյ բնակիչներուն աւելի քան կէսը դէմ է Լենինը թաղելու ծրագիրին, մինչ 30 առ հարիւրը համաձայն է անոր:

ԱՆԿԱՐԵԼԻՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Այն օրէն, երբ Եկատերինբուրգի մէջ համայնական դերեզմանէ մը յայտնաբերուեցաւ աճիւններու դէզ մը, Ռուսերը կը վիճին անոնց վախճանին չուրջ: Տարիներ առեջ, մինչեւ որ սկեպտիկներ համոզուեցան, թէ աճիւնները կը պատկանին Նիքոլայ Բ.ի եւ անոր ընտանիքին: Ռուս եւ ամերիկացի պիտանականներ 1995–ին վաւերացուցին այս հաստատումը:

Սակայն ցարը կը մնայ անթաղ: Նիքոլայ Բ.ի եւ Ստալինի կենսագրականութեան հեղինակը՝ Էտուարտ Ռատզինսքի, որ մեծ աշխատանք կը տանի ցարը թաղելու համար կ'ըսէ. «Ան Ռուսիոյ խորհրդանիշն է: Ամէն մարդ կ'ուզէ զայն պատշաճ ձեւով թաղուած տեսնել, բայց բոլորին համար ալ ատիկա անկարելիութիւն մըն է»:

Այնպէս կը թուի, թէ ցարէն աւելի Լենինի ճակատագիրն է, որ կը հետաքրքրէ սովորական Ռուսերը: Անոնցմէ ոմանք չեն ուզեր թաղել Լենինը, որովհետեւ եթէ անոր դամբարանը փակուի, ապա կարմիր հրապարակին վրայ «ընելիք պիտի չմնայ»: Իսկ համայնավարական թերթումով «Զաւթրա» օրաթերթին դլխաւոր խմբագիրը կ'ըսէ. «Այնքան ատեն որ Լենինը հոն է, այնքան ատեն որ անոր ապակեայ դագաղը կը մնայ, որեւէ վայրկեանի կրնայ վերստեղծուիլ Խորհրդային Միութիւնը, համայնավար վարչակարգը եւ համայնավար կարմիր իրականութիւնը»:

Համադրեց՝
Լ. ԿԻՒԼՈՑԵԱՆ – ՍՐԱՊԵԱՆ
«Ազդակ»

ՆԱԽԱԳԱՀՆԵՐՈՒ ԱՂՋԻԿՆԵՐԸ ԵՒ ԱՆՈՆՑ ԱԿՈՒՄԲԸ

Ռուսաստանի նախագահին մօտիկ շրջանակին մէջ ուշագրաւ դէմք մըն է կրասեր աղջիկը Թաթիանան: Երկար ատենէ ի վեր մամուլը կը խօսէր հօրը վրայ ունեցած անոր լուրջ ազդեցութեան մասին, բայց վերջերս երբ ան պաշտօնապէս նշանակուեցաւ «նախագահին արտաքին տեսքին խորհրդական» իր դերը պաշտօնական հանդամանք ստացաւ:

Թաթիանան ծնած է 1959–ին, ուսած Մոսկուայի համալսարանը. մինչեւ 1996 աշխատած է պիտական – ճարտարարուեստական միութեան մը մէջ:

Ելցինի վրայ իր ազդեցութեան մասին չխուհները որոնք ամէն օր տեղ գտած են հանրային կարծիքին մօտ, մինչեւ իսկ պինք թեկնածու ներկայացուցած են Ռուլայի չրջանին կառավարիչի պաշտօնին: Անոնք հետեւանք են հօրը մօտ Թաթիանայի ունեցած դերին. ան չի սահմանափակուիր անոր մազերուն յարդարանքով կամ հագուստ – կապուստին հսկողութեամբ: 1996–ի նախագահական ընտրութեան իր աղջկան պնդումներուն անսալով Ելցին իր ընտրապայքարին ղեկավարութիւնը յանձնեց Զուրաբիսի որ այսօր կառավարութեան Բ. դէմքն է: Ակնկ գտած, Թաթիանայի դերին կը վերագրուի զօրավար Կորժակովի ճամբուիլը. զօրավարը երկար տարիներէ ի վեր ռուսական իչխանութեան անբաժանելի տարրն էր, նախագահական պահակազօրքին հրամանատարը եւ Ելցինի մտերիմը:

Ռուսական «վէկ» չաբաթաթերթը Ելցինի այս խորհրդականին յատկացուած էջերու մէջ տեղ տուած է անոր արտայայտութիւններուն. ան կ'ըսէ թէ պիտի ջանայ կարելի եղածին չափ չուքին մէջ մնալ, քանի որ հանրութիւնը աւանդաբար միչտ վերապահութեամբ կը վերաբերի նախագահի մը կնոջ կամ աղջկան հետ երբ անոնք պաշտօնական դերեր կը դրաւեն: Ինք քաղաքական նկրտումներ չունի. բայց ներկայի պարտականութիւնը անհրաժեչտ կը նկատէ: Կ'ըսէ թէ իրմէ պատ ոչ ոք կրնայ դիւրութեամբ անհամոյ բաներ ըսել նախագահին: Մինչդեռ երբ ինք է ըսողը, ան ուչադիր մտիկ կ'ընէ:

Թաթիանա որպէս նախագահին աղջիկը, ծրագրուած է որ մաս կազմէ «Նախագահներու աղջիկներու ակումբ»ին: Ատոր դաղափարը յղացած է Ղազախստանի նախագահ Նազարբայեւի աղջիկը Տարիկա որ ծրագիր ունի մօտ ատենէն Մոսկուա եւ Փարիզ այցելելու, այդ ակումբին անդամ դարձնելու համար Գլօրա Շերաքն ալ: Տարիկա եւս մօտիկ գործակիցներէն է հօրը. կը վարէ մամուլի կցորդի պաշտօնը: Կը գործէ նպատակ ունենալով իրարու մօտեցնելու իր երկրին աւանդութիւնները, բարքերը եւ արեւմտեան ժամանակակից արժէքները: Իսկ ինչ կը վերաբերի Գլօրա Շերաքի, նոյնքան ծանօթ է հօրը վրայ ունեցած ազդեցութիւնը:

ՔԱՂՀԱՆ

ԻՆ ԷՋԵՐ, ՈՐՈՆՔ ՉԵՆ ՀԻՆՆԱՐ

ԿԱՐՄԻՐ ԾԱՄՈՒՏՑ

ԱՐՓԻԱՐ ԱՐՓԻԱՐԵԱՆ

Է.

Ինչո՞ւ էր որ ըսաւ:

– Օրհնածներ, մենք անհատաս Թուրքին քրնամի ենք ի միջի այլոց եւ այն պատճառաւ ալ, որ մեր եկեղեցիները կը կողոպտեն, մեր ժամերը կը պղծեն ու ձեռքերնէս կ'առնեն: Դուք եկեր Աստուածնիս ալ մենէ կը յափշտակէք: Թէ որ Աստուած չկայ, անդիի աչխարհ չկայ, արքայութիւն չկայ, դժոխք չկայ, ամէնուն ըրածը իր քովը պիտի մնայ, ու մենք չեն պէտ պիտի սահկինք լմննանք, ան տեղն ո՞ւր ինչ է, տաճի՞կը ինչ է: Մէկը «հաց» կ'ըսէ, միւսը՝ «էքմէկ». տարբերութիւնը սա՞ է:

Տէր Յուսիկ նախնական ուսում ստացած մարդ, չհետամտեցաւ Եւրոպայէն եկող «գիտուններու» համոզելու, այլ պարզապէս անոնց սպառնալիք ըրաւ, ժողովրդին բիրտ ուժին կոթնելով.

– Ես ձեզի հոսկէ ժողովրդին ձեռքով տեղերնիդ կը ճամբեմ, թէ որ մէյմըն ալ կրօնքի դէմ խօսիք, սպառնաց: Մեր գործը, կը պոռար, անհատաս Թուրքին հետ է: Ամէն մէկերնիս մեր արիւնը թափելու պատրաստ ենք: Միթէ այնքան ապուշ ենք որ կրօնքը ջնջելու համար նահատակուինք: Հէ՞:

Տէր Յուսիկ օր մը Թումանեանի խումբին հետ զանուած պահուն, ճիւպպելի մէկը տեսաւ: Անժպիտ մարդ մը, քաղցրախօսիկ, հեզ ու խոնարհ. երեւոյթը աստուածավախ: Այդ դէմքը իրեն անծանօթ չթուեցաւ: Բայց ո՞ւր տեսած էր: Ցիշողութիւնը պրպտեց, երկա՛ր պրպտեց: Սրտէն ուժ մը գինքը դէպի այդ անծանօթը կը մղէր: Մէկէնմիկ հրճուանքի սարսուռով մը գլխէն մինչեւ ոտքը ցնցուեցաւ: Տարակոյս չունէր. ա՛ն էր, պատուելին, որ օրին մէկը իչուկովը իրենց պիւղը եկած էր, լուսահոգի Տէր Թադէոսին առեները. ծեծ կերած էր եւ աչխարհարար Աստուածաչունչ մը ձգելով փախած էր: Ու այդ հալածեալ «բոթ»ը, այդ հալածեալ Աստուածաչունչն էին որ գինքը ու ամբողջ դեղը փոխած էին: Տէրտէրը կամաց կամաց միտքը բերաւ պարագաները ուր պատուելին հանդիպած էր: Տարինե՛ր անցեր էին: Օր մը քաղաքը Արշամին հետ պտրտած, վարժապետը գինքը արմուկովը մշտած, ու «բոթ»ը ցոյց տուած էր: Աբրիւնը գլուխը ցատքեր էր: Անկէ ետքը քանի մը անգամ ալ հանդիպած էր պատուելիին, միչտ խոնարհ նայելով անոր, Ալ եաքէն զայն չէր տեսած, ու մոռցած իսկ էր: Հիմակ այդ մարդը տեսիլքի մը պէս կ'երեւնար իր աչքերուն: Երկիւղածօրէն անոր մօտեցաւ ու ինքզինքը ճանչցուց: Պատուելիին չատ ծանօթ էր Տէր Յուսիկ անունը: Անոր աչքերուն մէջ ալ ուրախութիւնը փայլեցաւ ի տես այդ բիրտ քահանային, որ հայ ժողովուրդը իր իսկութեանը մէջ կը մարմնացնէր:

Երբ կարգը եկաւ, Տէրտէրը պատմեց թէ ինքը անուղղակի աչակերտն է իրեն՝ պատուելիին: Այս վերջինս զարմանք յայտնելուն, Տէր Յուսիկ պատմեց չատ տարիներ առաջ իր դեղը պատահած դէպքը: Պատուելին ալ քիչ մը մամաչէն յետոյ, անանկ բան մը յիչեց: Իր Առաքեալի պաշտօնին մէջ այնքան քաղաքներէ ու դեղերէ հալածուած ու ծեծ ուտելով վռնդուած էր որ ամէն մէկ դէպքը նոյնյետայն ճչգրտօրէն յիչելու անկարող կը դտնուէր:

Պատուելին ալ գեղ գեղ պտըտելով կազմակերպութիւններ կը պատրաստէր ու հրոսակներուն կ'այցելէր: Եւ ասկէ ետքը Տէրտէր ու պատուելի մէկտեղ պիտի հալածուէին: Իրենց անձին մէջ հայութիւնը կը միանար ընդդէմ հայութեան ու քրիստոնէութեան թչնամիին:

Ու մէկտեղ բանտը նետուեցան պատուելի Տէրտէր, ամերիկեան քոլէճի վարդիչ Ֆէսէօր, պատանի, երիտասարդ, ուսանող, փերեզակ, Ջորեպան: Ամէնքն ալ հայ, ամէնքն ալ քրիստոնեայ:

Տէր Յուսիկ Մարգուան կը գտնուէր այն աղետաւոր օրերը, երբ առաջ մը պատերը փակցուած գտնուեցան Հնտատան Մաճուճի յայտարարութիւնները: Աթէնքէն մասնաւոր հրահանգներով Փոքր Հայք դրկուած այդ թուղթերը՝ Պոլիս գահընկէցութեան մը պատրաստութիւններ կը ծանուցանէին: Անդին Եըլտըզ յուզումը տիրեց եւ ամենախիստ միջոցներ ձեռք առնուեցան ամբողջ Փոքր Հայքի մէջ: Տէր Յուսիկ ընդհանուր ձերբակալութիւններուն լինքն ալ բռնուեցաւ: Ո՛չ Մարգուանէն էր, ո՛չ չրջանակներէն. այդ կողմերը ի՞նչ գործ ունէր: Ամենախիստ հարցաքննութիւնները չատ բան յայտնեցին: Տէր Յուսիկին դերը հաստատուեցաւ:

(Շար. 21)

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Իր ամուսնոյն՝ Գէորգ Փափազեանի մահուան 9-րդ տարելիցին առթիւ, Տիկին Մաւիէն Փափազեան 1000 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Շաբաթ, Կիրակի

Նոյեմբեր 29 եւ 30

6ème Grande Braderie de Noël

–ՇԷՆ-ՓՐԱՆՍԱ–

ԿԱՊՈՑ ԽԱՉ

ԿԸ ՓՆՏՈՒԻ

Ֆրանսահայ կապոյտ խաչի փարիզի մասնաճիւղը երկկեղու եւ վերձառու հայկերէն լեզուի դասատուներ կը փնտռէ 12 – 14 տարիքի պատանիներու, Շաբաթ կէսօրէ վերջ, իր միօրեայ ղպրոցին համար։

Հեռաձայնել երեկոները՝

01 – 45 – 84 – 57 – 18

թիւին։

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire : N° 55935

ԱՐՋԱԿՈՒՐԴԻ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐ

«ՅԱՌԱՋ» ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ

ՇԱԽԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՕՐԵՐ ԵՒ ԺԱՄԵՐ 100 ՖՐ.

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ 80 ՖՐ.
ԲԱՑ ՏՈՄԱՐԸ 75 ՖՐ.
ԿՐԱԿԸ ԿՈՂՔԻՍ 75 ՖՐ.
ՍԻՐՏ ՍՐՏԻ 150 ՖՐ.

ԽԱՉԻԿ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

ՍՓԻՒՌՔԻ ՄԷՋ 75 ՖՐ.

ԵՒ

«ՅԱՌԱՋ - 50»
(Ծաղկահաղ 50-ամեայ հաւաքածոյէն) 120 ՖՐ.

Դիմել «ՅԱՌԱՋ»ի։

Թղթատարի ծախք՝ 25 Ֆր., հատոր ղլուխ։

SABERATOURS
EVAN VOYAGES

PARIS • EREVAN • PARIS
VOLS HEBDOMADAIRES

- ASSISTANCE A L'AÉROPORT
- ORGANISATION D'ACCUEIL ET DE TRANSFERT
- RÉSERVATION D'HÔTEL
- LOCATION DE VOITURE AVEC CHAUFFEUR
- EXCURSIONS GUIDÉES
- VOYAGES ORGANISÉS EN GROUPE

PRIX
PARIS-EREVAN-PARIS
À PARTIR DE
3950 F
RENSEIGNEMENTS ET RESERVATIONS SUR SIMPLE APPEL

SERVICE FRET PARIS • EREVAN

SABERATOURS
19, RUE ST. ROCH - 75001 PARIS
TEL 01 42 96 10 10 - FAX 01 42 96 18 77

SEVAN VOYAGES
48, COURS DE LA LIBERTE - 69003 LYON
TEL 04 78 60 13 66 - FAX 04 78 60 92 26

EREVAN
37, RUE HANRABEDOUTIAN - EREVAN 10
TEL 52 54 48 - FAX 56 40 30

EN COLLABORATION AVEC ARMENIAN AIRLINES

A votre service pour toutes destinations
dans le monde!

— ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ —

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Կիրակի, Օգոստոս 17

Տօն է վերափոխման Ս. Աստուածածնի

Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 8·45–ին։
Պատարագ ժամը 10·30–ին,
կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԳԻՒՏ ԱՐՔ. ՆԱԳԴԱՇԵԱՆ
կաթողիկոսական Պատուիրակ Եւրոպայի Առաջնորդ Հայոց Փարիզի
Պատարագի աւարտին Խաղողօրհնէք։
ԾԱՆՕԹ. – Այսօր հոգեհանգիստ չի կատարուիր։

***

Երկուշաբթի, Օգոստոս 18
Յիշատակ Մեռելոց
Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8·45–ին
Պատարագ ժամը 10–ին։
կը պատարագէ՝
ՄԵՍՐՈՊ Ա. ՔՀՆԳ. ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ
Պատարագի աւարտին հոգեհանգիստ «Վասն հանգուցելոց»։

Ս. ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԻՍԻ

Կիրակի, Օգոստոս 17
Ժամերգութիւն ժամը 9·30–ին։
Հանդիսաւոր պատարագ ժամը 10·30ին։
Յաւարտ պատարագի աւանդական արարողութիւն «Օրհնութիւն Խաղողոյ»»։

Երկուշաբթի, Օգոստոս 18
Յիշատակ Մեռելոց
Պատարագ ժամը 10–ին։
Յաւարտ պատարագի հոգեհանգիստ «Վասն հանգուցելոց»։

ՎԱՐԱԳԱՅՐ Ս. ԽԱՉ ԱՐՆՈՒՎԻԼ

Կիրակի, Օգոստոս 17
Տօն Վերափոխումն Ս. Աստուածածնի
Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 10–ին։
Պատարագ ժամը 11–ին։
Պատարագի աւարտին աւանդական Խաղողի օրհնութիւնը կը կատարուի Եկեղեցւոյ չորսբակին մէջ։
կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԴԱՒԻԹ ԱՐՔ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ
Լուսարարապետ Երուսաղէմի Պատրիարքարանի

ՇԱՒԻՒ Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ մէջ, Աստուածածնի վերափոխման պատարագ կը մատուցուի Կիրակի, Օգոստոս 17, առաւօտեան ժամը 10–ին։
կը պատարագէ ու կը քարոզէ՝
ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՔՀՆԳ. ԹԱՇՃԵԱՆ

Ս. ՅԱԿՈԲ - ԼԻՈՆ

Կիրակի, Օգոստոս 17, տօն է Սուրբ Աստուածածնի։

Այս առթիւ Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի։

Օրուան պատարագը կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ՝
ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ՉԱՔԱՐԵԱՆ
Հայր. Պատուիրակի Փոխանորդ Լիոնի եւ Շրջակայից

***

Յաւարտ պատարագի կը կատարուի Խաղողօրհնէքի աւանդական արարողութիւնը։

Հաւատացեալները որոնք օրհնութեան համար ուխտած են խաղող նուիրել կը-նան ուղարկել Եկեղեցւոյ Դիւանատունը։

Սերտով կը հրաւիրուի Լիոնի եւ Շրջանի ուխտաւոր ժողովուրդը սոյն Տաղաւարի հանդիսութեանց։

Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 8·45–ին։
Պատարագ ժամը 10–ին։
Քարոզ ժամը 11·15–ին։
Խաղողօրհնէք ժամը 12–ին։

ՎԱԼԱՆՍ - Ս. ՍԱՀԱԿ

Կիրակի, Օգոստոս 17
Տօն է վերափոխման Ս. Աստուածածնի
Սկիզբ արարողութեան ժամը 9·30–ին։
Հանդիսաւոր պատարագ ժամը 10–ին։
Յաւարտ պատարագի Խաղողի օրհնութեան արարողութիւնը տեղի կ'ունենայ։
Նկատի ունենալ որ այդ օրը հոգեհանգստեան պաշտօն չի կատարուիր։

ՄԱՐՍԷԼ ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Տօն
Վերափոխումն Սուրբ Աստուածածնի
«ԽԱՂՈՂՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ»
Կիրակի, Օգոստոս 17
Մարսէյլի Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ մէջ
Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8·30–ին։
Հանդիսաւոր պատարագ ժամը 10–ին։
կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՃԼՐՃԵԱՆ
Հայրապետական Պատուիրակի Փոխանորդ Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց
Պատարագի ընթացքին կը կատարուի «Օրհնութիւն Խաղողոյ» աւանդական արարողութիւնը։

Ս. ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ ՍԷՆ-ԺԵՐՄԱ

Կիրակի, Օգոստոս 17
Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 9–ին։
Պատարագ ժամը 10·15–ին։
կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՎԱՉԷ Ծ. ՎԱՐԴ. ԻԳՆԱՏԻՈՍԵԱՆ
Յաւարտ պատարագի կը կատարուի Խաղողօրհնէքի աւանդական արարողութիւնը։

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՊՕՄՈՆ

Կիրակի, Օգոստոս 17
Հանդիսաւոր պատարագ ժամը 10–ին։
Պատարագիչ – քարոզիչ՝
ՄՈՎՍԷՍ Ա. ՔՀՆԳ. ԳԱԼԷՆՏԷՐԵԱՆ
Կ'երգէ Թաղիս «Լուսաւորիչ» երգեհոնամբը, ղեկավարութեամբ եւ երգոնութեամբ Տէր եւ Տիկին Ռոպէր եւ Սիւզան Աբթինեանի։
Պատարագի աւարտին Օրհնութիւն Խաղողի։

ՍԷՆ ԼՈՒԻ - Ս. ԳԷՈՐԳ

Կիրակի, Օգոստոս 17
Ժամը 10–ին հանդիսաւոր պատարագ։
Ժամը 11·30–ին Աւանդական Խաղողօրհնէք։
կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՇԱՀԱՆ Ա. ՔՀՆԳ. ՏԷՏԷԵԱՆ

VISA POUR LE HAUT-KARABAGH

COMMUNIQUE

Un visa d'entrée sur le territoire de la République du Haut-Karabagh est indispensable.

Ce visa supplémentaire au visa d'entrée en République d'Arménie est à retirer auprès des agences de voyage :

Sabératours (département Arménie), 19, rue St-Roch, 75001 Paris
Tél. : 01 - 42 - 96 - 10 - 10

et **Sevan Voyages** :
48, Cours de la Liberté, 69003 Lyon
Tél. : 04 - 78 - 60 - 13 - 66.

Un délai de 15 jours est nécessaire pour l'obtention de ce visa.

Les personnes ayant un passeport arménien ou de résidant en Arménie en sont dispensées.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ 19
MARDI
19 AOUT
1997

LE NUMERO : 5,00 F.

ՀԱՅՐԵՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL.: 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 1·100 Ֆ· — Վեցամսեայ : 560 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 1·400 Ֆ· (ամէնօրեայ առաքում) 1·250 Ֆ· (շաբաթաթերթի առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ·

73ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 19·181 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 73e ANNEE — N° 19.181

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

«ԱՒԱՋԵԱՆ ԵՐԱՋԻՆ ՎԱԽՃԱՆԸ» կը հորդորէր «Ֆիկարօ» (Օգոստոս 16 — 17) ծանուցանելու համար այն համաձայնագիրը զոր ստորագրած են Վրաստանի նախագահ՝ Է. Շեվարնաձէ եւ Աբխազներու պարագլուխը՝ Վլադիսլաւ Արծինբա Օգոստոս 15–ին, Թիֆլիս: Հաստարակաց յայտարարութեամբ մը կողմերը յանձն կ'առնեն «դէնքի ճիմել լուծելու համար իրենց հարցերը», բայց չեն անդրադարձած հիմնական հարցին՝ Աբխազիոյ կանոնագիրը: Ծանօթ է որ այս վերջինը ռուսական զօրքին օժանդակութեամբ անջատուած էր Վրաստանէն 1992 — 93–ին պատերազմի մը ընթացքին որու հետեւանքով 10 հազար մեռեալ կար եւ 250 հազար վրացի գաղթական: Վրաստան չուզեր ընդունիլ թէեւ անկախութենէ առնէն նորհել Աբխազիոյ, որ կը յօժարի միայն դաշնութեանց միութեան» մը Վրաստանի հետ: Հակառակ այս տարակարծութեանց, Շեվարնաձէ եւ Արծինբա Մոսկուա հրաւիրուած են խաղաղութեան համաձայնագրի մը չուրջ բանակցութիւններ վարելու համար Ռուսաստանի Արտաքին նախարարութեան հովանաւորութեան ներքեւ: Թիֆլիսի այս համաձայնագիրը կը մեկնաբանուի որպէս փոփոխութիւն մը ռուսական քաղաքականութեան մէջ, իրրեւ հետեւանք նաեւ Չէչէնիոյ պատերազմին:

ԿԻՊՐՈՍԻ չուրջ խօսակցութիւնները ոչ մէկ տեղի ունեցան Մոնթրէօ ձախող վախճան մը ունեցան: Կիպրոսի նախագահը եւ Ռ. Տէնքթաչ որոշեցին նոր հանդիպում մը ունենալ որու թուականը չ'ղեւսկայաւ: Հինգ օր տեւած են վիճաբանութիւնները եւ Օգոստոս 15–ին կողմերը բաժնուեցան ոչ մէկ համաձայնութեան գալով: Ջատ գատ որուած մամուլի ասուլիսներու ընթացքին ամէն մէկ կողմ միւսին վրայ ձգեց ձախողութեան պատասխանատուութիւնը: Թրքական կողմը չընդունիր որ Կիպրոսի անդամակցութիւնը Եւրոպական Միութեան նկատի առնուի, մինչ Գլերիտէս կը սպասնայ քաշուիլ բանակցութիւններէն եթէ որեւէ ձեւով Կիպրոսի անդամակցութիւնը խլնդրոյ առարկայ ըլլայ կամ յետաձգուի: ՄԱԿ–ի յատուկ բանագնացը որ չուզեր կողմ ըլլալ, յայտարարած է որ իրեն չի թնար մեկնաբանել Եւրոպական Միութեան ուրջ տարակարծութիւնը:

ԸՆԸՐՔ ԵՒՐԹՋՈՒ քրտամէա «էօզկիւր կիւտէմ» օրաթերթի խմբագրապետը, որ խորհրդանիշն էր կարծիքի համար բանտարկուած թուրք լրագրողներուն, ազատ արձակուեցաւ Օգոստոս 15–ին: Նախորդ օրը, Ազգային Ժողովը ներման մասնակի օրէնք մը քուէարկած էր: Եուրթչու 16 տարի բանտարկութեան դատապարտուած էր: Նոր օրէնքը, սակայն, չատ մասնակի բնոյթ ունի: Ազատ արձակուած լրագրողները 3 տարի յետոյ ներման պիտի արժանանան: Ան կը վերաբերի միայն խմբագրապետերու եւ հրատարակիչներու, այլ խօսքով չուրջ մէկ տասնեակ անձերու 89–ի վրայ: Այս օրէնքը որ «Եուրթչու օրէնք» մկրտուած է, արդիւնք է կառավարութեան ճնշումին:

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԵԱՆ Համաչխարհային Օրերու առընչութեամբ ծագած բանավէճը երբեակ բնոյթ ունի: Նախ, խնդրոյ առարկայ է վակման հանդիսութեան համար ընտրուած թուականը (Օգոստոս 24) որ կը զուգադիպի Սէն – Պարթելէմիի ջարդերուն (1572, Օգոստոս 23 — 24–ի գիշերը բողոքականներու ջարդը Գաթրին տը Մեսիսիսի եւ տը Կիզներու հրահանգով): Երկրորդ հարցը կապ ունի Յովհ. Պօղոս Բ.ի այցին վրերոֆ. Լը Ժէօնի չիրիմին, հունգ Վոլֆէոնցնոցը որ լայիք անձնաւորութիւններ կը համախմբէ եւ Օգոստոս 13–ին զեկոյցով մը խնդրոյ առարկայ կ'ընէ զօրավար Մոլիյոնի դերը: Ան միջնախարարական համակարգումի նախագահ է եւ այդ մարմնին սեղծումը «պետութեան աշխարհականութեան դէմ» կը նկատուի Վոլֆէոնցնոցին կողմէ: Օգոստոս 18–ին արդէն 300 հազար ուխտաւորներ ժամանած էին Փարիզ, 140 տարբեր երկիրներէ: Առաջին հանդիսութիւնները կը սկսին Օգոստոս 19–ին բացօթեայ պատարագով մը Շան տը Մարս, որու կը նախագահէ ծիրանաւոր Լիւսթիժէ, Պապը կը ժամանէ Օգոստոս 21–ին եւ արարողութիւն մը տեղի կ'ունենայ նոյն օրը Թրոքատէրօ: Օգոստոս 22–ին սրբացման պատարագ մը տեղի կ'ունենայ Ֆրէսէրիք Օզանամի, Նոթր — Տամի Մայր Տաճարին մէջ: Օգոստոս 24–ին Լոնշանի մէջ տեղի կ'ունենայ փակման պատարագի մատուցումը Պապին կողմէ: 70 երկիրներէ 2500 լրագրողներ ալ Փարիզ ժամանած են:

ՕԴԻՆ ԱՊԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ կրկին վտանգաւոր մակարդակի հասաւ Փարիզի եւ Սթրազպուրգ Օգոս. 17–ին եւ վախ կար որ կացութիւնը չերաբելուի չարթուան ընթացքին: Տօթը, հովի բացակայութիւնը եւ կառքեր չեն նպաստեր որեւէ բարելաւման:

ԹՈՒՐՔԻՈՑ Ազգային Ժողովը 242–ի դէմ 277 ձայնով քուէարկեց կրթական օրէնքը որ երեք տարիով կ'երկարաձգէ պարտադիր ուսումը եւ որու դէմ բուռն պայքար տարին իսլամապաշտները: Երբ պաքան որոշեց Սահմանադրական Խորհուրդին բողոք ներկայացնել օրէնքին ընդդէմ ձեռք ձգելու համար:

ՄԱՐՍԷԼԻ հիւսիսային չրջանը, 16–րդ թաղամասը խորապէս ցնցուած է ոճիրէ մը որու զոհն է. 35 տարեկան անձ մը, չորս աղջնակներու հայր: Ան սպաննուած է երեք երիտասարդներու կողմէ (15–էն 17 տարեկան), մէկուն մօրն ալ քալլերանքով, որովհետեւ խնդրած էր անոնցմէ որ դադրին ծաղրելէ եւ ծեծելէ իր հաշմանդամ եղբայրը եւ հանգիստ ձգեն տղեկը: Օրէ օր բիրտ ուժը, յարձակումները կը ծաւալին «դժուար» որակուած արուարձաններու մէջ: Բիրտ ուժի դէմ զոհի բարեկամներն ալ ցոյց մը ըրին քաղաքապետարանին առջեւ:

ՓՈՒԹՊՈԼ

Վալանսի Հայ Մարզականը 0 — 0 հաւասար արդիւնք մը ձեռք ձգեց Նիսի հետ, այս վերջնոյն դաշտին վրայ: Ա.ժմ 18–րդ դերքի վրայ է 2 կէտով: Գլուխն է Թուլուզ 9 կէտով, 22–րդ եւ վերջին է Թուլոն որ ոչ մէկ կէտ ունի:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՍԱՀՄԱՆԻՆ ԲԱՑՈՒՄԸ ԿՐԿԻՆ ՕՐԱԿԱՐԳԻ ՎՐԱՑ

Թուրք մամուլը կը տեղեկացնէ (Օգոստոս 16) թէ երկրին նոր կառավարութիւնը մտադիր է այլ ուղղութեամբ վարելու արտաքին քաղաքականութիւնը որ քննադատութեան նիւթ էր էրպաքանի օրով: Փոփոխութեան կ'սեսլէն մէկը կը վերաբերի Հայաստանի հետ յարաբերութիւններու մարզին: Կը սպասուի որ Սեպտեմբերին կրկին օրակարգի նիւթ ըլլայ սահմանը բանալու հարցը:

Կը նախատեսուի որ ամսուան սկիզբը Արտաքին նոր նախարար Իսմայիլ Ճէմ Բաքու այցելէ ու տեսակցութիւններու նիւթ ըլլայ նաեւ հայ–թուրք, եւ հայ–եւազրբէջանական յարաբերութիւններու զարգացումը: Անդարա պիտի ջանայ իր խօսակիցը համոզել որ սահմանի բացումը զարկ կուտայ առեւտրական կապերու եւ նաեւ Ղարաբաղի կնճիռին լուծումին: Ատոր հետ Թուրքիա քաղաքական բնոյթի բարի դրացնութեան այս չարժումին վերջարձանին որոշ ակնկալութիւն ալ պիտի ունենայ երեւանէն: Իսկ այդ ակնկալութիւնը մեծ մասով առընչուած է Ղարաբաղի:

Թուրքիա սահմանը բանալով, բան վարչապետ Եըլմազի, որոշ չափով զարկ պիտի տայ նաեւ Կարսի, Իգդիրի առեւտուրին աչխուժացման:

«ԱՐՄՔՆՓՐԷՍ»

(Օգոստոս 14 / 18)

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆ ԵՒ ԼՂՀ–Ի ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆԸ

Պատասխանելով լրագրողի մը հարցումին, Ռուսաստանի Արտաքին նախարարութեան մամուլի բաժնի վոխ — տնօրէնը ըսած է թէ ԼՂՀ–ի նախագահական ընտրութեան հանդէպ իր երկրէն բացասական վերաբերումը ծանօթ է արդէն. ատոր պատճառը ըստ Նեստերուչկինի, այն է որ հանրապետութիւնը ոչ մէկ երկրի կողմէ ճանաչում գտած է եւ անոր իրաւակարգի հարցը մինչեւ հիմա չէ կարգաւորուած: Այսուհանդերձ, ըսած է վոխ — տնօրէնը, Ռուսաստան կը յուսայ որ այդ ընտրութիւնները բացասաբար չեն անդրադառնար Ղարաբաղի հարցին լուծումի բանակցութիւններու հովոլոյթին վրայ:

***

ԳԼԻՆԹՐՆԻ ՆԱՄԱԿԸ Լ· ՏԷՐ — ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻՆ

Օգոստոս 14–ին Միացեալ — Նահանգներու Երեւանի դեսպանը նախագահ Լեւոն Տէր — Պետրոսեանի յանձնած է նախագահ Գլինթընի նամակը: Մամուլի ծառայութենէն յայտնուած է միայն որ նամակը կը չօշափէ երկկողմ յարաբերութիւններուն եւ չրջանի խնդիրներուն վերաբերող հարցեր:

***

Լ· ՏԷՐ — ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ ԱՅՑԸ ՄՈՍԿՈՒԱ

Նախագահ Լ· Տէր — Պետրոսեան պաշտօնական եռօրեայ այցով Մոսկուա կը գտնուի Օգոստոս 28 — 30: Նախատեսուած է բարեկամութեան, գործակցութեան եւ վոխադարձ օգնութեան նոր պայմանագրի մը ստորագրութիւնը: Կը ստորագրուին նաեւ երկկողմանի այլ համաձայնութիւններ: Լ· Տէր — Պետրոսեան ներկայ կ'ըլլայ հայեւռուս բարեկամութեան յուչարձանին եւ մարշալ Բագրամեանի ծննդեան 100–ամեակի յուչահանդէսին բացումին:

***

ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ Է

Վարչապետ Ռ. Քոչարեան տասնօրեայ արձակուրդի մեկնած է: Իր բացակայութեան վարչապետի պարտականութիւնները կը կատարէ կառավարութեան աչխատակազմի ղեկավար, «օպերատիւ հարցերի նախարար» Շահէն Գարամանուկեան:

***

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ ԼՂՀ ԱՅՑԵԼԱԾ

Օգոստոս 13–ին Երեւանէն Ստեփանակերտ անցած է Միացեալ — Նահանգներու Գոնկրէսի Ներկայացուցիչներու ժողովին պատուիրակութիւնը, Անոնք այցելած են Շուշի ուր հանդիպում ունեցած են Արտաքին նախարար Ա. Ղուկասեան հետ: Նիւթ եղած են հանրապետութեան ներքաղաքական վիճակը եւ Մինսկի խումբին չրջանակին մէջ տարուող բանակցութիւնները: Արտաքին նախարարը կրկնած է թէ ԼՂՀ պատրաստակամ է բանակցելու որպէսզի ձեռք ձգուի համապարփակ համաձայնագիր մը: Հանդիպումին մասնակցած են նաեւ Արտաքին փոխ — նախարար Կարէն Բարսեղեան:

***

ԼՂՀ ԴԷՊԻ ՆԱԽԱԳԱՀԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ

Օգոստոս 13–ին նախագահութեան կրծրդ թեկնածուն Ա. Թովմասեան եւս կեղբ. ընտրական յանձնախումբին ներկայացուցած է իր առաջադրումին համար հաւաքուած ստորագրութիւնները: Ան ունեցած է 2546 ստորագրութիւն:

***

ՍԱՀՄԱՆԱԿԻՑ ՄԱՅՐՈՒՂԻՆԵՐԸ ՆՈՐՈԳՈՒԱԾ

Լոռիի մարզին մէջ աւերուած է Մարգարա — Վանաձոր — Տաշիր գիծով մինչեւ սահմանն հատնող ճամբուն նորոգութիւնը, Շուրջ 12·500 քառ. մեթր մակերեսին նորոգութիւնը արժած է մօտ 26 միլիոն դրամ: Նորոգուած է Վանաձոր — Ալավերտի ուղղութեամբ կէսգիծ ճամբան ալ, 16·400 քառ. մեթր մակերեսով:

***

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

Հելսինքիի մինչեւ 20 տարեկաններու ազատ ոճի լմբչամարտի առաջնութեան մրցումներուն Հայաստանէն մասնակից 7 երիտասարդներէն յաջողութիւն արձանագրած է Մարտին Պէրպէրեան: 52 քգ· խումբէն այս մարզիկը յաղթած է բոլոր մրցակիցներուն, միայն պարտուած աւարտական փուլին: Ստացած է արծաթէ մետալ: Մասնակցած են 45 երկիրներ:

***

Իրանի Կոցան քաղաքին մէջ ալ հայաստանցի եօթը մարզիկներէն չորսը՝ Վարդան Գեղամեան (52 քգ·), Ռոման Ասատրեան (45 քգ·), Արթիւր Ղազարեան (63 քգ·) եւ Սերգէյ Փաչինեան (93 քգ·) հասան եղրափակիչ փուլին, բայց արծաթով գոհացան: Մնացեալէն երեքն ալ բաւացան պրոնզէ մետալ:

ԱՐՑԱԽԸ ԻՐ ՏԱՐԲԵՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՎ

Ուղղակի կամ անուղղակի ձեւերով, պաշտօնական կամ ոչ պաշտօնական հանդիպումներու մէջ, պետութեան լծորդ, յաճախ նաեւ փոխարինող նկատուած եղեգեցի եղած է հայկականը: Դարաւոր անցեալի մը անաչառօրէն, ընկալեալ կարգապահները մէկդի ձգած վերաքննութիւնը, վերլուծումը անհրաժեշտ է լուրջ առեւտուրներ ունենալու այս արժեւորումին. կամ հանգամանօրէն մերժելու համար դայն: Ամէն պարագայի, բազմաթիւ ժամանակաշրջաններու եկեղեցական քաջալերական դէմքեր, սկսած՝ Ղեւոնդ Երէցէն, կրած են ժողովուրդին, երկրին տագնապներուն, ազգային մտահոգութիւնը, պատասխանատուութիւնը: Անոնք եղած են ոլիպարներ որոնց արժէքը չեչտուած է յատկապէս նեղութեան պարագաներու երբ ճաքճքած նայած ենք մեր շուրջը, անոնց նմանօրինակները դնելու չատ անգամ ապարդիւն ճիգով:

Այսօր, հայկական պետականութեան հաստատ դոյութեան չրջան մը կ'ապրինք. հաստատ, այլ դժուար դոյութեան մը: Կան յաղթահարուելու սպասող բազմազան ու բազմաբնոյթ հարցեր: Քաղաքականէն անտեսականը. ընկերայինէն բարոյականը: Եկեղեցական կեանքի, հաւատքի համաչափարհային տագնապի, տատանումի ներկայի մը մէջ, ի՞նչպէս կ'ապրի մեր եկեղեցին ու մանաւանդ՝ ի՞նչպէս կ'ապրեցնէ: Կարելի՞ է պետականութեան դժուար սկզբնաքայլերու այսօրուան չրջանին անկէ նեցուկ ակնկալել: Հարցումներ, որոնց դրական, յուսադրիչ պատասխան ունենալու համար լաւատեսութեան դրեթէ բացառիկ պաչար մը անհրաժեչտ է: Սփիւռքի պարագան մէկդի ձգելով, ուր չատ փոքր հատմատութեամբ մը միայն եկեղեցին որպէս իշխանութիւն կը փոխարինէ բազակայ աչխարհականը, Հայաստանի համար ալ կարելի չէ ըսել որ ան կը լրացնէ կարելի նեցուկի մը պայմանները: Նոյնիսկ դժուար է ըսել որ եկեղեցին ի վիճակի է ուղղակի իր առջեւ ծառացած իրականութիւնները դիւրութեամբ լուծելու: Անոնց գլխաւորն է անհատատութեան տատնամաեակներու ժանդը սրբել ամբողջ ժողովուրդի մը առնուազն մշակոյթէն. կո՞յ այդ տրամադրութիւնը. թերեւս: Կո՞յ անհրաժեչտ մարդկային ուժը առիկա ընելու համար. հաստատապէս՝ ո՛չ: Ամէնէն իրատես արդարացումներուն թուէն ալ բան պիտի չփոխէ այս իրականութենէն: Մանաւանդ որ մեծ աղմուկով յայտարարուած գործունէութիւններ ալ չատ կապ չունին անհրաժեչտութիւններու հետ. անոնք աւելի կը վկայեն փառքի, մեծութեան ցանկութիւններու, քան՝ հաւատքի մարդին առողջացման միտող քայլերու: Այս կացութեան մէջ բան մը փոխելու զօրութիւնը չկրցաւ ունենալ քրիստոնէութեան պետական կրօնք հրչակման 1700-ամեակն ալ, հակառակ դրպաններ բանալ տալու իր անպատճելի հանդամանքին. ազդակ մը որ բարի ու ճիշդ ամէն տրամադրութիւն գործնական վերածելու անհրաժեչտ, առաջին պայմանն է միչտ:

«Առաւօտ» թերթին Օգոստոս 5-ի թիւին մէջ Արցախի թեմին առաջնորդ Պարգեւ Եպիսկոպոս Մարտիրոսեանի հետ կատարուած հարցազրոյց մըն ալ մեկնած է այս հնաաքրքրութիւններէն: Զրուցավար Արամ Զաքարեան առաջին հարցումով կ'ուզէ դիտնալ թէ Արցախի համար դժուար այս օրերուն եկեղեցին ինչո՞վ կ'օգնէ պետութեան: Պատասխանը կը պարփակէ քանի մը կէտերով գործունէութիւն մը. Արցախի եկեղեցին յարմար առիթներու դրամահաւաքներով եւ գլխաւորաբար Սփիւռքէն հայթայթուած միջոցներով օգտակար կ'ըլլայ վիրաւորներուն, տուժածներուն, կարօտեալներուն: Կարելիութեան պարագաներուն կը հրաւիրէ կազմակերպութիւններ որ աջակցին իշխանութեան: Անոր նպատակն է յատկապէս աչխատաեղիներու ստեղծումը զոր ամէնէն կարեւորը կը նկատէ Պարգեւ Եպիսկոպոս: Վերջերս բարերարի մը հետ համաձայնութիւն գոյացուցած են Շուչիի մէկ բարեսիրական ճաչարան մը բանալու համար որպէսզի օրական գոնէ ժամ մը ուտելիք արուի ծայրայեղ աղքատութեան մէջ գտնուողներու, որոնց թիւը մեծ է հոն:

Նիւթականի մտահոգութեան քով կայ հոգեւորականն ալ. ան կ'առընչուի առաջին հերթին աղանդներու գործունէութեան զոր պետութեան եւ ազգային սպահովութեան չահերուն դէմ կը նկատէ թեմին առաջնորդը: Կ'ըսէ. «պետութեան հետ թէ՛ թիւի տուած փոքրամասնեմ եմ կանգնեցնել աղանդաւորների ներքափանցումը մեր տարածքներից ներս»: Պէտք է ըսել ի տարբերութիւն Հայաստանի, Արցախ առաջին օրէն մտահոգութիւնը ունեցաւ հարցին, լուրջի առաւ զայն ու դիմեց կարուկ միջոցներու: Առաջնորդ Եպիսկոպոսը կը բացատրէ թէ քանի մը տարի առաջ աղանդները փորձած են բոյն դնել Արցախ, բայց իշխանութեան վճռակամութիւնը կասեցուցած է անոնց յառաջխաղացքը: Վերջերս կրկին փորձած են աչխուժանալ, բայց կրկին բախած են նոյն արդիւքին: «Մենք պատերազմական գոտում ենք գտնւում, իսկ աղանդաւորները կոչ են անում չպաշտպանել սեփական կեանքը, հայրենիքը: Մի բան որ հակասում է մեր այսօրուայ վիճակին եւ գաղափարախօսութեանը» կը բացատրէ առաջնորդը:

Ընտանիքն փաստն ալ տրուած է նոյն չրջին վրայ «Եհովայի վկաները խանգարում են զօրակոչին» խորագրուած անկիւնը ուր կը ներկայացուի այդ աղանդին յարած երիտասարդի մը պարագան. ան մերժած է զինուորական ծառայութիւն կատարել, պատճառաբանելով որ կրօնական իր հաւատքը չի թոյլատրեր նման բան: Եւ ան իր կարգին փոխադարձ մեղադրանք կը ներկայացնէ դատարանին, ըսելով որ իրաւունք չունի զինքը որպէս զինուոր դատելու, քանի որ բռնութեամբ զօրակոչուած է եւ երդում տուած չէ: Այսուհանդերձ, կը դատապարտուի չորս տարի արգելափակման:

Երկրորդ տարբերութիւնը որ Արցախի առաջնորդին բացատրութիւններով կը յայտնուի հայաստանեան մտայնութեան հետ, չինարարական մարդին կ'առընչուի. բաւական տարբերութիւն կը մատնէ հոն ալ տարուած գործունէութիւնը. որպէս այդ, Պարգեւ Եպիսկոպոս կը թուէ ճարտարապետական եւ պատմական արժէք ներկայացնող կոթողներու վերականգնման պարագաներ, փոխանակ փաստարկելու չքեղաչուք նոր տաճար կառուցելու պաղափարը որպէս հաւատքի անհրաժեչտութեան, որպէս Աստուծոյ եւ Հոգիին ծառայութեան գործօն:

Արցախի թեմին դիւրին ենթադրելի նեղ պայմաններով նորոգուած է Ամարասի Ս. Գրիգորիս Եկեղեցին, թէեւ յետոյ կրկին վնասուած է. նորոգուած է Շուչիի Ղազանչեցոցը որ հաւանօրէն աչնան բացուի: 1989 Հոկտեմբերէն ի վեր կը գործէ Դանձասարի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչը, չարունակուելով հանդերձ տաճարին եւ համալիրին վերանորոգումը: Նոյն հոգածութեան առարկայ է Մարտակերտի Ս. Յովհաննէս կարապետը, Խաչմաչ գիւղի Ս. Գէորգը, Քարինտակի եկեղեցին: Իսկ նոր եկեղեցի մը կը կառուցուի Քաչաթաղի Բերձոր աւանին մէջ. փոքրիկ բայց դեղեցիկ տաճար մը: Ծրագիր որ նկատի առած վայրին բնոյթը (Քաչաթաղը նախկին Լաչինն է), կը ներկայանայ որպէս մարտավարական տեղին քայլ: Առիկա միակ պարագան է նոր եկեղեցիի կառուցումի. վերանորոգութեան ծրագիրներ կան Թալիշի, Ներքին Հոռամարգի եկեղեցիներուն եւ Դադիվանքի համար եթէ պայմաններ ներկայանան, միջոցներ գլուխին:

Արցախը ներկայի մեր իրականութեան ամէնէն լուրջ տագնապներուն հնոցն է. իր դժբախտութիւններուն մէջ անոնց ուղիղ համեմատական զօրութեամբ ալ քաղաքական, զինուորական եւ կրօնական իշխանութիւն ունեցած է: Նախախնամական կարգադրութի՞ւն է առիկա, թէ ամենիշդին չհանդուրժելու անոր դիծին մէկ արդիւնքը: Ամէն պարագայի, սիրտհատնումներու բազմութեան քով հպարտագին ուրախութիւններու մեր մթերանոցին գլխաւոր ներկան է Արցախը. ուշագրաւ ու օրինակելի, յատկապէս իր տարբերութիւններով:

ԱՐՓԻ ԹՈՓՈՁԵԱՆ

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴՆԵՐՈՒ ԱՇԽԱՏԱՆՔԱՅԻՆ ՀՈՐԻԶՈՆԸ

ՅԱՌԱՋԻԿԱՅ «ՊԱՅԹՈՒՄԸ»

Զբօսաչրջութեան յատուկ ղրքոյկներ եւ թերթիկներ համառատիպ խօսքերով եւ նկարներով ողողուած են. ծովափները միչտ կը պպզան, տեսարանները կ'արձանագրեն, ճաչարանները վիպերգականութիւն «կը բուբսն», իսկ պատմութիւնը առասպելի կը վերածուի: Զբօսաչրջութեան աչխարհը լեցուն է հաճոյքով, խանդավառութեամբ եւ մշակութային հարստութիւններով: Սակայն իրաքանչիւր պայծառ արձակուրդի ետին չատ աւելին կայ, քան՝ արեւը, աւազը եւ ծովը: Այլ խօսքով՝ կայ ղրամ եւ գործ...

... Ա՛յս է զբօսաչրջութեան մարդին պատգամը: Անիկա կը ձգտի կառավարութիւններու եւ քաղաքականութիւն մշակողներու յիչեցնել, թէ ճամբորդութիւնն ու զբօսաչրջութիւնը ճարտարարուեստ մը կը կազմեն: Աւելի՛ն. այս մարդին կողմէ կատարուած հաչիւներու համաձայն, զբօսաչրջութեան ճարտարարուեստը աչխարհի ամէնէն հզօրն է եւ կը դնահատուի տարեկան 3·6 թրիլիոն տոլարով: Ներկայ 255 միլիոն հոգի, մօտաւորապէս Միացեալ Նահանգներու բնակչութեան համազօր թիւ մը, ուղղակի կամ անուղղակի կերպով կապ ունի ճամբորդութեան առընչուող աչխատանքներու հետ:

ՊԱՏՐԱՍՏ ԴՐԱՄԻ ԱՂԲԻՒՐ

Երեւցող աչխատանքներու կողքին, ինչպէս՝ ուղեցոյց, պանդոկի սպասեակ եւ օդաչու, զբօսաչրջութեան մարզը կ'ընդգրկէ նաեւ մաքսատան պաչտօնեաները, ճամբորդական պայուսակ չինողները, օդանաւերու մէջ տեղ ապահովելու յատուկ համակարգչային ծրագիրները պատրաստողները, նոյնիսկ՝ լուսանկարչական ասպարէզին մէջ աչխատողները: Լուսանկարչական ճարտարարուեստին դնահատումներուն համաձայն, աչխարհի մէջ լուսանկարներուն կէսը կը պատկանի ճամբորդող մարդոց: Ուրբլտ Թրեւըլ Էնտ Թուրիզմ Քառւնսըլի նախագահը կ'ըսէ. «Եթէ իսկապէս դիտէք զբօսաչրջութեան մարզը, պիտի տեսնէք, թէ անիկա գործ հայթայթող մեծագոյն ճարտարարուեստն է: Սակայն այնքա՛ն տարածուն է եւ կ'ընդգրկէ բազմազգեան ընկերակցութիւններէ մինչեւ մայր, հայր, նախանձաշ եւ անկողին, որ տեսակ մը թաֆուն ճարտարուեստ կը ներկայացնէ»: Ուրբլտ Թրեւըլ Էնտ Թուրիզմ Քառւնսըլը ինքնին Լոնտոն հաստատուած կառոյց մըն է, որուն անդամ են աչխարհի օդանաւային գլխաւոր գիծերուն գործադիր պատասխանատուները, պանդոկի ցանցերու տնօրէնները, բրետիք Բարտերու ընկերութեանց ներկայացուցիչները, վարձու ինքնաչարժներ հայթայթող ցանցերու սեփականատէրերը, ինչպէս նաեւ ճամբորդութեան առընչուած այլ ընկերութիւններու պատասխանատուները:

Աւելի՛ն. զբօսաչրջութեան ճարտարարուեստին ազդեցութիւնը կը զգացուի հարուստ եւ ալքատ երկիրներու մէջ: Քարայիպեան արեւտտ կղզիները «կը հրնձեն» զբօսաչրջիկներու կողմէ ծախսուած եւ տեղացիներուն գրպանը մտած պատրաստ դրամին 30 առ հարիւրը: Զկայ ամերիկեան նահանգ մը, եւրոպական քաղաք մը կամ Խաղաղականի կղզի մը, որ չունի զբօսաչրջութեան մարզը խթանող պատասխանատու մարմին մը: Պետութիւններ օտար զբօսաչրջութիւնը կը համարին «արտածումի» յատուկ սպասարկութիւն մը: Օրինակ, երբ Ճափոնցի զբօսաչրջիկ մը կը վիչերէ Ֆրանսական դղեակի մը մէջ, որուն պատկերը կ'երեւի Ֆրանսայէն ճափոն ներածուած գրքոյկի մը կողքին վրայ: Եւրոպական Միութեան տարածքին զբօսաչրջութիւնը «արտածումի» յատուկ սպասարկութեան մէկ երրորդը կը կազմէ:

ՊԵՏԱԿԱՆ ԾՐԱԳՐՈՒՄԻ ԿԱՐԻՔ

Սակայն, եթէ այսքան մեծ ուչադրութիւն կը դարձուի զբօսաչրջութեան մարդին, անիկա ի՞նչ կարիք ունի չեփորելու իր ինտեսական յաջողութիւնը: Ուրբլտ Թրեւըլ Էնտ Քառւնսըլի նախագահը կը բացատրէ. «Որովհետեւ կառավարութիւններ միայն կը խօսին զբօսաչրջութեան մասին, բայց զայն նկատի չեն առներ բազաբական ծրագիրներ մշակելու ընթացքին: Երբ կառավարական պատասխանատուներու հարց կը տրուի առաջնահերթութիւններու մասին, անոնք կը նշեն ապրանքներու արտադրութիւնը եւ կը խօսին բարձր արհեստագիտութեան մասին, սակայն չեն մտածեր զբօսաչրջութեան մասին»:

Եւրոպական կառավարութիւններու մեծամասնութեան պարագային, զբօսաչրջութեան նախարարները աստիճանաւորութեամբ ցանկին վրայ ամէնէն ցած դիրքերը ունին: Երբ 1994-ին Եւրոպական Միութիւնը հրապարակեց տեղեկագիր մը, որ ցոյց կուտար ճարտարարուեստացած աչխարհը պատուհասած անգործութեան աննախընթաց եւ ազէտալի համեմատութիւն մը, ճամբորդութիւնն ու զբօսաչրջութիւնը նոյնիսկ չէին նչուած իբրեւ տնտեսական մարդ: Միացեալ Նահանգներու մէջ, ուր անգործութեան համեմատութիւնը չատ աւելի նուազ է, քան՝ Եւրոպական Միութեան մէջ, երբեմն դոյութիւն չէ ունեցած զբօսաչրջութեան նախարար մը: Հոն նոյնիսկ ջնջուած է զբօսաչրջութիւնը խթանելու նպատակով կազմուած դաչնակցային փոքր գործակալութիւն մը:

Ոչ պատրաստ երկիրներ կրնան կորսընկալել զբօսաչրջութեան նախատեսած ալիքէն օգտուելու առիթը: Մարբիս Հատատատուած Ուրբլտ Թուրիզմ Օրկանիզեյչընի դնահատումներուն համաձայն, մինչեւ 2010 թուականը միջազգային զբօսաչրջութիւնը պիտի կրկնապատկուի՝ տարեկան աւելի քան մէկ միլիառ զբօսաչրջիկ հաչուելով: Ներքին զբօսաչրջութեան վերաբերող թիւերը յատակ չեն: Սակայն վերոյիչեալ կազմակերպութեան համաձայն, անոնք միջազգային ճամբորդութիւններու տասնապատիկ պատկերը կը ներկայացնեն: Միեւնոյն կազմակերպութեան նախատեսութեամբ, օտար զբօսաչրջութեան գլխաւոր թիրախը պիտի ըլլայ Եւրոպան, որ պիտի ընդունի միջազգային զբօսաչրջիկներուն աւելի քան մէկ միլիառը: Աւերելեան Ասիան եւ Խաղաղականի չրջանը պիտի ընդունին չուրջ 229 միլիոն օտար զբօսաչրջիկներ, նեբառեալ այն Զինացիները, որոնք թոյլատու կ'այցելեն: Այս միլիոնաւոր զբօսաչրջիկները կերակրելը, անոնց կեցութեան վայր ապահովելը եւ օգնաւուղ տեղափոխելը ինքնին մարդկային աչխատող ուժի հսկայական կարիքը կը պահանջէ:

Ուրբլտ Թրեւըլ Էնտ Թուրիզմի ուրուագծած պատկերին համաձայն, մինչեւ 2007 թուականը զբօսաչրջութեան առընչուող աչխատանքի 255 միլիոն կարելիութիւնները պիտի հասնին 385 միլիոնի: Ամէնէն աւելի Ասիոյ չրջաններուն մէջ պիտի արձանագրուի աչխատանքի նոր կարելիութիւններու աճը: Հիւսիսային Ասիոյ չրջաններուն, ներառեալ Զինաստանի մէջ յատկեալ 64 միլիոն կարելիութիւններ պիտի ստեղծուին: Հարաւարեւելեան Ասիան, ուր աչխատանքի կարելիութիւններու աճը ամէնէն աւելի արագ մակարդակով պիտի արձանագրէ, չուրջ 21 միլիոն նոր կարելիութիւններէ պիտի օգտուի: Իսկ հարաւային Ասիան պիտի ունենայ 17 միլիոն նոր աչխատատորներ: Եւրոպական Միութեան տարածքին ճամբորդութեան առընչուող գործի կարելիութիւնները պիտի բազմանան 10 առ հարիւր համեմատութեամբ՝ յատկեալ 1·8 միլիոն հոգիի գործ հայթայթելով: Նման ած մը պիտի աւելցնէ զբօսաչրջութեան միջոցով գոյացած համաչրջութեան եկամուտը եւ դայն պիտի հասցնէ 7·1 թրիլիոն տոլարի, իսկ ներդրումներու ընդհանուր գումարը պիտի դնահատուի 1·6 թրիլիոն տոլարով:

Սակայն բաւարար չէ պարզապէս դուռերը բանալ այցելուներու դիմաց եւ թոյլատալ, որ պատրաստ ղրամը «հոսի»: Աչխատանքի կարելիութիւններէն առաւելագոյն չափով օգտուելու համար պիտի ներառեն տնտեսական իրենց ծրագրումներուն մէջ, մանաւանդ՝ ենթակառուցուածքին տեսակէտէն: «Եթէ շատ մեծ թիւով

զբօսաշրջիկներ ունենաս, օգտուելու փո-
խարէն կը ստանաս զբօսաշրջութեան հարց
մը, կը բացատրէ Ուռքլտ Թուրիմզ Էնտ
Թրեյըլ Քառնըըլի նախագահը: Զբօսա-
շրջութեան տարընչուած կենսոլորտային
հարցեր արդէն առկայ են բազմաթիւ
վայրերու մէջ: Այս մարզը չատ ուելի
վայրերու մէջ՝ անհրաժեշտութիւնը կը
պայմանէ: Աղբոյ առարկայ է աղբերու հա-
մաքումը, ջուրի պահպանումը, ուժանիւ-
թի գործածութիւնը, սահմանային անց-
երը, օդակայաններու եւ օդային երթե-
ւեկի պայմաններուն բարելաւումը:

ՊԱՏՆԷՇՆԵՐՈՒ ՎԵՐԱԳՈՒՄ

Զբօսաշրջութեան ճարտարարուեստը
նաեւ աշխատանք կը տանի ազատականա-
կաններու համար առեւտուրը, օդանաւա-
կայնները եւ հաղորդակցութեան մի-
ջոցները, որոնք զոյն յառաջ տանող գըլ-
խաւոր խթաններն են: Օդային երթեւեկը
սպասող միջազգային համաձայնա-
գիրներ, որոնք սովորաբար կը միտին
պաշտպանել պետական օդանաւային գի-
ծերը, յաճախ օդային երթեւեկի գիները
արդի կը պահեն՝ սահմանափակ կարո-
ղութիւններ ունենալով, ինչ որ կը վանէ
նաեւ այցելուները: Ուռքլտ Թրեյըլ Էնտ
Թուրիզմ Քառնըըլի համաձայն, նման
գիծոցառումներով փրկուած օդանաւային
երթեւեկի առընչուող իրաքանչիւր պաշ-
տօնի պատճառով զբօսաշրջութեան հետ
զբաղուած գործի չորս կարելիութիւն
կը գոնուի տնտեսութեան մարզին մէջ:
Եւրոպայի մէջ 1990-ական տարիներուն
պետական օդանաւային գիծեր միլիառա-
ւոր տոլար կորնչուցած են, մինչ սե-
փական մարզին մէջ զբօսաշրջութեան
ներդրումները չարունակած է սատա-
րել երկիրներու տնտեսութեան՝ եկա-
մուտ, աշխատանք, տուրք եւ օտար դրա-
մանիշ ապահովելով: Վերոյիշեալ կազ-
մակերպութիւնը կը վստահեցնէ, որ բազ-
մաթիւ երկիրներու տարածքին պանդոկ-
ներու եւ զբօսաշրջութեան առընչուած
այլ վայրերու մէջ օտար դրամանիշի հա-
մար ծրուած ստացագիրներուն ընդհա-
նուր գումարը օդանաւային գիծերուն
վրայ ծրուած ստացագիրներուն կրկնա-
պատիկ արժէքը կը ներկայացնէ:

Միջազգային կարգ մը չուկաներու մէջ
կափանդումները սկսած են վերանալ:
Այս տարի Եւրոպական Միութիւնը քան-
դեց օդանային ընկերութիւններու միջեւ
ծրացակցութեան պատնէշները, մինչ Մեց-
նալ – Նահանդներ «բաց երկինքի» համա-
ձայնագիրներ կնքեցին եւրոպական փոքր
երկիրներու հետ: Այսուհանդերձ, երբ
անցեալ տարի Վրբընըն Էճսփրէս օդանա-
յին գիծերու ընկերութիւնը, որ հաս-
տատած է Պրիւսէլ, փոքրեց չատ աժան
թռիչքներ ընձեռել դէպի Եւրոպական
Միութենէն դուրս երկիր մը՝ Զուիցե-
րիա, ուր զբօսաշրջութեան ճարտարար-
ւեստը մեծ հարուած ստացած է դուիցե-
րիական ֆրանքին բարձր արժէքին պատ-
ճառով, զուիցերիական իշխանութիւն-
ները մերժեցին առաջարկը, որովհետեւ
անիկա չափազանց աժան գիներ կը մա-
տուցէր եւ կրնար վտանգ ստեղծել պե-
տական Սուիսէրին: Ուռքլտ Թրեյըլ Էնտ
Թուրիզմ Քառնըըլի պատասխանատուն-
ը կը յուսան, որ միջշրջանային ազատա-
կանացումի քայլերը որոշ չափով քան-
են պատնէշները տարբեր շրջաններու
միջեւ:

Այլ խօսքով, կազմակերպութիւնը կը
յուսայ, որ պետութիւններ ամբողջական
փոփոխութեան ենթարկեն զբօսաշրջու-
թեան եւ աշխատանքի մասին իրենց մը-
տածելակերպը: Օրինակ, Եւրոպական
Միութեան պետական պիւտճէին կէսը
կը յատկացուի մշակներու օժանդակու-
թեան, ինչ որ կը բարձրացնէ ուտելիքին
գինը եւ գերարտադրութիւն կը պատճա-
ռէ: «Եթէ այդ գումարին չնչին մէկ հա-
մեմատութիւնը յատկացուի բարգաւա-
ճումի եւ գիւղական զբօսաշրջութեան,
կարելի է եկամուտի բոլորովին նոր աղ-
բիւր մը ապահովել մշակներուն», կ'ըսէ
կազմակերպութեան նախագահը:

Թէեւ նման մօտեցում մը կրնայ չուտով
չորդեղրուիլ, սակայն բազմաթիւ այլ
երկիրներ սկսած են բարելաւել զբօսա-
շրջութեան իրենց դիմապիծը: Աւստրա-
լիոյ մէջ մշակուած է համապարփակ ծը-
րագիր մը, ուր զբօսաշրջութիւնը նկատի
առնուած է հողամշակութեան առընչուող
ծրագիրներէն մինչեւ փոխադրամիջոցնե-
րու զրութեան նախագծումներուն մէջ:
Գանատա եռապատկած է զբօսաշրջու-
թեան համար կատարած իր յատկացում-
ները՝ պետական թէ սեփական մարզերուն
համար: Հնդկաց ովկեանոսին մէջ թա-
ռած Մալտիվզ կղզին իրեւ օրինակ

1700-ԱՄԵԱԿԻ ՎԱՐԻՉ ՔԱՐՏՈՒՂԱՐԻ ԱՅՑԸ ԱՐՑԱԽԻ ԵՒ ՍԻՒՆԵԱՑ ԹԵՄԵՐՈՒՆ

— • —

Քրիստոնէութեան Հայաստանի Պետա-
կան Կրօն Հռչակման 1700-ամեակի Դոր-
ծադիր Մարմնի վարիչ Մեսրոպ Արք.
Աչճեան Յուլիս 12 – 15-ի օրերուն այցե-
լեց Արցախի եւ Սիւնեաց Թեմերը եւ Ար-
ցախի Թեմի Առաջնորդ Պարգեւ Եպիսկո-
պոս Մարտիրոսեանի, Սիւնեաց Թեմի Ա-
ռաջնորդ Աբրահամ Եպիսկոպոսի եւ տե-
ղական իշխանութեանց ներկայացուցիչ-
ներուն հետ ունեցաւ չարք մը հանդի-
պումներ, ծանօթացաւ թեմերու կառոյ-
ցին, եկեղեցիներու եւ հոգեւորականու-
թեան թիւին եւ ծառայութեան մասին եւ
գործնական ղրոյցներ ունեցաւ եկեղեցի-
ներու եւ վանքերու վերանորոգութեանց
գծով:

Նկատի ունենալով որ Արտասահմանի
մէջ յաճախ չի գրուիը այս թեմերուն մա-
սին, յարմար դատեցինք ներկայիս կարդ
մը տեղեկութիւններ փոխանցել մեր ըն-
թերցողներուն.

ԱՐՑԱԽԻ ԹԵՄ

Առաջնորդն է Պարգեւ Եպիսկ. Մար-
տիրոսեան: Քիչ թիւով հոգեւորականներ
ունի, որոնք կը ծառայեն Գանձասարի
մէջ, Ցարուբիւն Քհնյ. եւ Սաեփանակեր-
տի մէջ Կորիւն Քհնյ.: Անհրաժեշտ է ու-
նենալ նոր հոգեւորականներ:

Առաջնորդի չանքերով արդէն իսկ իր ա-
ւարտին կը հասնի վերանորոգութիւնը
Շուշիի Ամենափրկիչ (Ղազանչեցոց) եկե-
ղեցիին, դլխաւոր բարերարութեամբ Նիւ
Ճըրզիէն Պր. Անդրէ Բուպեանի: Շուշիի
կանաչ ժամի բարերարն է Պր. Անդրանիկ
Շահինեան: Մարտակերտի չրջկեդրոնի
Ս. Կարապետ եկեղեցւոյ բարերարն է
Նիւ Ճըրզիէն Պր. Կարապետ Սուլթան-
եան: Մեծ նորոգութիւններ յառաջ կը
տարուին Գանձասարի վանքին մէջ, բա-
րերարութեամբ Լեւոն Հայրապետեանի,

կրնայ ծառայել բարգաւաճող երկիրնե-
րու: Անիկա կարճ ժամանակամիջոցի մը
մէջ զբօսաշրջութիւնը վերածած է իր
տնտեսութեան գլխաւոր կռւանին՝ պան-
դոկներու շինութեան ուսումնասիրուած
ծրագիրներ իրականացնելով եւ խիստ օ-
րէնքներ կիրարկելով, կանխարգիլելու
համար կենսոլորտի ապականումը եւ պահ-
պանելու համար բուսած գիւրաբեկ ժայ-
ռերը, որոնք զբօսաշրջիկներ ներգրաւող
գլխաւոր վայրերն են: Նոյնիսկ քարիւ-
ղով հարուստ արաբական էմիրութիւն-
ներէն Տուպայը զբօսաշրջութիւնը թի-
րախ ընտրած է իրրեւ ապագայի հարցա-
տութեան աղբիւր մը: Անիկա ծովեզը-
եայ արտասովոր արձակուրդներ կ'ըն-
ձեռէ, ուր չեչոը կը դնէ աւազի եւ «անա-
պատային փորձառութեան» վրայ, ինչ-
պէս նաեւ կը հպարտանայ դեղատեսիլ
բարձրաբերձ պանդոկներով: Տուպայը
զբօսաշրջիկներ կը ներգրաւէ նաեւ մաք-
սէ զերծ չուկայի իր համալիրով, որ կը
գոնուի օդակայանին մէջ: Այժմ անիկա
կը ձգտի միջազգային ուշադրութիւնը
իր վրայ հրաւիրել՝ աշխարհի ամէնէն
հարուստ ձիարշաւը եւ թենիսի արհես-
տավարժ մարզիկներու մրցաշարք մը կազ-
մակերպելով:

Անցեալ տարի Եւրոպական Ցանձնա-
խումբը առաջարկեց 28 միլիոն տոլարի
ծրագիրով մը ձեռնարկել Եւրոպական
Միութեան զբօսաշրջութեան մարզը խը-
թանելու աշխատանքին: Այս ծրագիրը կը
կոչուի «Ֆիլոբեսնիա», որ յունարէնով կը
նշանակէ «հիւրընկալութիւն»: Անոր չա-
տագոմները չեչոը կը դնեն ծրագիրին
աշխատանքի կարելիութիւններ ընձեռե-
լու հեռանկարին վրայ:

Վերոյիշեալ բոլոր տեսակէտներուն
«բարոյական» դասը, առնուազն այս մար-
տարուեստին՝ դիտանկիւնէն, այն է,
թէ զբօսաշրջութիւնը պարզապէս հաճոյք
չէ, այլ՝ գործ, եւ կառավարութիւններու
գործը, որոնք պէտք է յաւելեալ ճիգ թա-
փեն օգտագործելու համար այս ճարտա-
րարուեստին կարողականութիւնը: Նաեւ
գործ՝ ամէն տեսակ մարզերու մէջ հազա-
րաւոր անգործներու համար:

Պատրաստեց՝
Լ. ԿԻՒԼՈՑԵԱՆ – ՍՐԱՊԵԱՆ
«Ազգակ»

իսկ ներքին Հռոմթագի պիւղի երկցա-
տունը վերանորոգուած է եւ ձեռնար-
կուած է եկեղեցւոյ նորոգութեան: Քա-
րլինտակի եկեղեցին պիտի վերանորոգուի
«Երկիր եւ Մշակոյթ» Միութեան կողմէ:
Հոռեկայ վանքը՝ Տոքթոր եւ Տիկին Րաֆ-
ֆի Յովհաննէսեանի կողմէ: Մեսրոպ
Արք., Պարգեւ Եպիսկոպոսի, Եփրեմ Ե-
պիսկոպոսի, Մարտակերտի չրջանի Դործ-
կոմի նախագահ Սլաւա Աբրահամեանի եւ
այլոց հետ առիթ ունեցան այցելելու
բազմաթիւ վանքեր եւ եկեղեցիներ, ընդ
որում Թալիշի Ս. Աստուածածին եկեղե-
ցին, Թալիշի չրջանի Հոռեկայ վանքը,
Ս. Դադի վանքը, Գանձասարի վանքը:
Երկուշաբթի, Յուլիս 14-ը յիշատակելի օր
էր: Այդ օր Պարգեւ Եպիսկոպոս իր հետ
տարած էր նաեւ Դադի վանքի հետազո-
տական եւ պեղման աշխատանքներուն
սկսելու համար խումբ մը աշխատողներ,
դլխաւորութեամբ հնարան Վարդգէս Սա-
ֆարեանի: Առաջին առթիւ պիտի տեղա-
փոխուի 250 խորանարդ մեթր հող, պիտի
ըլլան նախապատրաստական գործեր՝ ո-
րոնց պիտի մասնակցին Հայոց բանակէն
պինուորներ:

Դադի վանքը, այսպէս կոչուած Թա-
դէոս Առաքեալի անունով իակ, ժբ. դա-
րու մեր ճարտարապետական դեղեցիկ
համալիրներէն մին է եւ կը գտնուի Քել-
բաջարի ազատագրուած սահմանին վրայ:

Արցախի թեմը ունի չատ մեծ կարիք-
ներ, յատկապէս եկեղեցիներու եւ վան-
քերու նորոգութեանց գծով: Բացի յիշ-
ուած նորոգութիւններէն, անհրաժեշտ են
հետեւեալները.–

1. – Առաջնորդարան Սաեփանակերտի
մէջ – նախկին վայրին վրայ: Նախատես-
ուած ծախքն է 90·000 տոլար:

2. – Շուշիի Ղազանչեցոց եկեղեցւոյ
չրջափակի յարդարումը:

3. – Ամարաս վանքի վերանորոգումը
եւ 36 խուցերու յարդարումը:

4. – Ներքին Հոռոմթագ, Ս. Աստուա-
ծածին եկեղեցին, 40·000 տոլարի ծախս:

5. – Քաչաթաղի եկեղեցին, Լաչինի
մէջ, կը կառուցուի տեղական ուժերով:

6. – Ինածախ Ակերանի չրջան, Սուրբ
Աստուածածին եկեղեցւոյ զանգակատան
նորոգութիւն, 10·000 տոլար:

7. – Հադրութի Ս. Յարութիւն եկեղե-
ցին, 35·000 տոլարի ծախս:

8. – Մարտունի, չրջկեդրոնի մէջ նոր
եւ բազիլիկ տիպի եկեղեցւոյ մը կառու-
ցումը:

9. – Դադի վանքին մէջ՝

ա. – կաթողիկէ եկեղեցւոյ վերանոր-
գութիւնը

բ. – Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ վե-
րանորոգութիւնը:

10. – Սաեփանակերտի մէջ իրրեւ եկե-
ղեցի կը գործածուի պետական թատրոնի
մէկ սրահը (թատրոնը ինք կառուցուած է
նախկին եկեղեցւոյ հողին վրայ): Կար-
գադրութիւն մը անհրաժեշտ է՝ Սաեփա-
նակերտի 50·000 Հայոց եկեղեցի մը, ու-
նենալու համար:

ՍԻՒՆԵԱՑ ԹԵՄ

Սիւնեաց Թեմի Առաջնորդն է նորաօծ
Աբրահամ Եպիսկոպոս: Թեմիս մէջ կը
ծառայեն, Գորիսի մէջ՝ Պարթեւ Քհնյ.,
Սիսիանի մէջ՝ Նարեկ Քհնյ. Եղեգնաձորի
մէջ՝ Մարտիրոս Քհնյ.: Մեղրիի մէջ կը
ծառայէ Արքիշոի Սարկաւագ, որ չուտով
քահանայ պիտի ձեռնադրուի:

Սիւնեաց Թեմին մէջ գոյութիւն ունե-
ցող հարիւրաւոր եկեղեցիներէն գործօն
են.

1. – Սիսիանի մէջ, «Սիւնի տաճարը»:

2. – Տաթեւի մէջ՝ դիւղ. Ս. Մինաս
եկեղեցին (կը վերանորոգուի Երկիր եւ
Մշակոյթ Միութեան չանքերով):

3. – Վերիշենի Նորակնունք եկեղեցին:

4. – կապանի մէջ՝ Գեղանոյշի Սուրբ
Աստուածածին եւ նորակառոյց Ս. Մես-
րոպ եկեղեցիները, (Ս. Մեսրոպի համար
տակաւին անհրաժեշտ է 190·000 տոլար):

5. – Մեղրիի մեծ թաղի եւ փոքր թաղի
Ս. Աստուածածին եկեղեցիները:

6. – Գորիսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ
եկեղեցին, որուն վերանորոգութիւնը իր
աւարտին է հասած: Եկեղեցւոյ սալայա-
տակը պիտի ծածկուի Խոյի մարմարով:
Թեմական Խորհուրդի ատենապետ Պր.
Արտաշէս Ցարութիւնեան անձամբ գա-
ցած էր Պարսկաստան եւ ապահոված քա-
րերը:

Մեսրոպ Արք. Թեմի Առաջնորդին հետ
քննարկեց Թեմի մէջ վերանորոգման հն-
թակայ եկեղեցիները.–

1. – Ամաղու նորավանք (բարերար՝
Տիգրան եւ Տիանա Հաճէտեան, Մոն-
րէալ):

2. – Մալիշկայի Ս. Յարութիւն եկեղե-
ցին:

3. – Գնդեվանքը:

4. – Մարտիրոս Գիւղի Ս. Յակոբ եկե-
ղեցին:

5. – Վայքի Սուրբ Տրդատ եկեղեցին
(հիմքը միայն դրուած է):

Մեսրոպ Արք. եւ Առաջնորդ Աբրահամ
Եպիսկոպոս հանդիպում մըն ալ ունեցան
Գորիսի քաղաքապետ Պր. Սուրիկ Թաչա-
տուրեանի, Առաջին տեղակալ Արա Դո-
լունցի, չրջանի դիւղի բաժնի վարիչ Ալ-
պէր Թորոսեանի, եւ Ս. Գրիգոր Լուսա-
ւորիչ եկեղեցւոյ ճարտարապետ Պր. Սե-
ւադա Զաքարեանի հետ: Հանդիպման ըն-
թացքին, Մեսրոպ Արք.ի առաջարկով,
Գորիսի քաղաքապետութիւնը հրաւէր
ուղղեց Միացեալ – Նահանգներու Բոս
Այլընա նահանգի Փրաւիդընս քաղաքին,
որպէսզի երկուքը դառնան քոյր քաղաք-
ներ: Փրաւիդընսի քաղաքապետը՝ Վին-
սենթ Սիանթի, որ ծանօթ է իր ջերմ հա-
յասիրութեամբ, վստահաբար սիրով պի-
տի ընդառաջէ այս գառաջարկին:

Մեսրոպ Արք. մեծապէս գոհ մնաց Ար-
ցախ եւ Սիւնիք իր այցելութիւններէն եւ
Մեղրիի կամուրջով անցաւ Իրան, մաս-
նակցելու համար Ս. Թադէի ուխտագնա-
ցութեան:

ՀՈՂՎԱԾՔ

ՄԱՐԻ ԻՒՍԹԱՍ ՎԱՐԺԱՊԵՏԵԱՆ

Ցաւով եւ յափշտակումով իմացանք որ
Օգոստոս 3-ին, Փարիզի մէջ իր մահկա-
նացուն կնքած է դաշնակահարուհի՝
Մարի Իւսթաս:

Բնիկ Պոլսեցի, ողբացեալը Փարիզ
հաստատուած էր երկար տարիներէ ի
վեր, ուր դաշնակի դասեր տալէ զատ,
անցեալին համերգներ ալ տուած է: Սիր-
ւած արուեստագիտուհի մըն էր:

Ցուղարկաւորութիւնը կատարուած է
Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ եկե-
ղեցին, Օգոստոս 8-ին:

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊՈԼՍՈՑ Ֆլորանս Նայթինկէյլ հիւան-
դանոցին մէջ Օգոստոս 3-ին իր մահկա-
նացուն կնքած է Պերճ Թուրան: Ողբաց-
եալը որ Նիւ – Եորքէն Պոլիս եկած
էր իր արձակուրդը անցընելու Պոլ-
սոյ գաղութին ծանօթ դէմքերէն էր,
1960-ական թուականներուն եղած է ծա-
րակուտական Թուրքիոյ Խորհրդարանին:
Արհեստով ճարտարագէտ եւ ճարտարա-
պետ, հաչուեքննիչ եղած էր Թրքական
օդային սպասարկութեան հիմնարկի
վարչական ժողովներուն:

***

ՊՈՒՔՐԷՇԻ Տուտեան Մշակոյթի Տան
մէջ, Յունիս 8-ին, պատչաճ հանդիսու-
թեամբ նչուած են ռումանահայ մտաւո-
րական Անդրանիկ Անտոնեանի ծննդեան
75 եւ գործունէութեան 45-ամեակները,
հոծ բազմութեան մը ներկայութեան: Յո-
բելեարը ջերմ խօսքերով ողջունած են
Ռումանիոյ Հայոց Միութեան նախագահ՝
Վարուժան Ոսկանեան, անդամ՝ Սեթին
Մականեան, գրողներ՝ Պոկտան Քրուչ,
Տիգրան Տէր – Գրիգորեան: Իւրքն ալ
խորագէս գնահատած են Ս. Անտոնեանի
վաստակը, ռումանահայ մշակութային
եւ հրապարակագրական կեանքին մէջ:
Հանդիսութեան աւարտին տեղի ունեցած
է հիւրասիրութիւն մը: Ս. Անտոնեան
ծնած է 1922-ին Օրթաղիւղ Շապին – Գա-
րահիսարցի ընտանիքի մը ծոցը: 1927-ին
ընտանիքը փոխադրուած է Պուքրէշ, ուր
Ս. Անտոնեան յաճախած է «Մխաքեան –
Քեսիմեան» վարժարան ուր իր ուսուցիչ-
ները եղած են Օննիկ Պէրպէրեան, Յովհ.
Տէվճեան, Գէորգ Տիրացեան, Լեւոն
Պալճեան (յետագային՝ Վազգէն Կաթո-
ղիկոս): Լրագրական ասպարէզ մտած է
1949-ին: Գրած է աւելի քան 2500 յօդ-
ուածներ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

72–ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՒԹԻՒ

ԱՐՆՈՒՎԻԼ. – *Տէր և Տիկին Շառլ Եկնեան* 1000 *Ֆր.*:

ԱՆԻՒՆ. – *Տիկին Թագուհի Յարութիւնեան* 400 *Ֆր.*:

ՄԱՐՍԷՅԼ. – *Վաչէ Ծ. Վրդ. Իգնատիոսեան* 100 *Ֆր.*:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչէ Փարիզի մասնաճիւղը երկվեցու և վտրձառու հայկական լեզուի դասատուներ կը փնտռէ 12 – 14 տարիքի պատանիներու, Շաբաթ կէսօրէ վերջ, իր միջնակարգ դպրոցին համար:

Հեռաձայնել հետևեալ թիւերը՝

01 – 45 – 84 – 57 – 18

Թիւին:

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire : N° 55935

ՓՆՆԴԵԱՆ

ՄԿՐՏՈՒԹԵԱՆ

ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԵԱՆ

ԵՐԿԼԵԶՈՒ ՁԵՐ ՀՐԱՒԷՐՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԴԻՄԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ի ՏՊԱՐԱՆԸ

ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ, ԱՐԱԳ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

Տեղւոյն վրայ ճոխ խաթպոկ

PELERINAGE ANNUEL

1954 — 1997

43ème Anniversaire

SAINT GREGOIRE A TALLARD

ՏԱՐԵԿԱՆ ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԹԱԼԱՐԻ Ս. ԳՐԻԳՈՐ

Dimanche 21 Septembre

sous l'égide de l'Eglise Apostolique Arménienne du Midi de la France

et avec le concours de l'Association Culturelle des Arméniens de GAP et des Hautes-Alpes

Sous la Présidence de
Son Excellence Mgr LAGRANGE,
Evêque de Gap,

et **Son Excellence Mgr Daron GEREJIAN,**
Vicaire Général des Arméniens du Sud de la France

— **10h30 : Une Messe** sera célébrée selon le rite de l'Eglise Apostolique Arménienne, par Rév. Père **Vartavar KASPARIAN;**

En présence du Clergé de Tallard et de ses environs.

La Messe sera chantée par la Chorale de l'Eglise Serpotz Tatéos-Bartoughimeos.

— **13h : Un repas fraternel** réunira les pèlerins dans la salle polyvalente de Tallard, en présence des autorités religieuses et civiles.

Des autocars suivant le nombre des inscrits seront mis à la disposition pour des personnes qui ne peuvent pas se rendre par leurs propres moyens. Les personnes qui se rendront par leurs propres moyens sont priées de s'inscrire par téléphone sous indiqué.

— **Départ à 7 heures précises :**

Pour tous renseignements et réservations s'adresser :

Marseille — Tél. : 04 91 77 84 70;

Beaumont — Tél. : 04 91 93 13 50;

Saint-Antoine —Tél:04 91 65 56 75;
Croix Bleue Arménienne —
Tél. : 04 91 93 30 08;

Toulon - Abris' Club —
Tél. : 04 94 27 10 51.

Pour toutes autres régions :
Ass. Culturelle des Arméniens de GAP
Tél. : 04 92 51 71 80 (heures de repas)
& 04 92 51 00 87.

Prix du trajet de Marseille :
Aller — Retour seul : 100 F.
Repas seul : 120 F.
Aller — Retour et repas : 220 F.

Pour la vente d'objets, demander l'autorisation à l'Ass. de GAP.

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Շաբաթ, Կիրակի
Նոյեմբեր 29 և 30

6ème Grande Braderie de Noël
–ՇԷՆ-ՓՐԱՆՍԵ–

VISA POUR LE HAUT-KARABAGH

COMMUNIQUE

Un visa d'entrée sur le territoire de la République du Haut-Karabagh est indispensable.

Ce visa supplémentaire au visa d'entrée en République d'Arménie est à retirer auprès des agences de voyage :

Sabératours (département Arménie)
19, rue St-Roch, 75001 Paris
Tél. : 01 - 42 - 96 - 10 - 10

et **Sevan Voyages** :
48, Cours de la Liberté, 69003 Lyon
Tél. : 04 - 78 - 60 - 13 - 66.

Un délai de 15 jours est nécessaire pour l'obtention de ce visa.

Les personnes ayant un passeport arménien ou de résidant en Arménie en sont dispensées.

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐ

«ՅԱՌԱՋ» ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ

ՇԱԽԱՐԾ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՕՐԵՐ ԵՒ ԺԱՄԵՐ 100 ՖՐ.

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ	80 ՖՐ.
ԲԱՑ ՏՈՄԱՐԸ	75 ՖՐ.
ԿՐԱԿԸ ԿՈՂՔԻՍ	75 ՖՐ.
ՍԻՐՏ ՍՐՏԻ	150 ՖՐ.

ԽԱՉԻԿ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

ՍՓԻՒՌՔԻ ՄԷՋ 75 ՖՐ.

ԵՒ

«ՅԱՌԱՋ - 50»
(Ծաղկափառ 50-ամեայ հաւաքածոյեն) 120 ՖՐ.

Դիմել «ՅԱՌԱՋ»ի:

Թղթատարի ծախք՝ 25 Ֆր., հատոր գլուխ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ընթացիկ ազդերու ասկագիրը

Մահազդ	700	(844,20)
Հոգեհանգիստ	600	(723,60)
Շնորհակալիք	600	(723,60)
Հարսնիք--Նշանուք	600	(723,60)
Ծննդ	600	(723,60)

Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 20,60% Թէ.Վէ.Ա. (տե՛ս. փակագծի մէջ ընդհ. գումարը):

Այս գիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազդերու, Մինչ ՁԵՒ ՄԻԿ ՔԱՌՈՐԴ ՄԻՆՉԱԿ (25 տող) մահազդներու պարագային եւ 1/8-րդ (12–13 տող) մնացեալին:

Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել թերթին վարչութեան:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԱՅՐԱՆԻՔ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

ՀԱՅՐԱՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ԻՍԹԱՆՊՈՒԼԻ ՊԱՐԻՍՊՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ ԳՏՆՈՒՈՂ ՀԱՅ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐ

ԱԼԹԸՄԵՐՄԵՐԻ ԳԼԽԱԴԻՐ Ս. ՅԱԿՈԲ ՀԱՅՈՑ ԵԿԵՂԵՑԻՆ

ԷԼՄԱՆ ՀԱՆՁԻՐ (ԳԱՐՕՂԼՈՒ)
ԱՐՈՒԵՍՏԻ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ
ԴՈԿՏՈՐԱՅԻ ՈՒՍԱՆՈՂ

Ս. Յակոբ Հայոց Եկեղեցին կը գտնուի Ֆաթիհ գաւառակին Ալթըմէրմէր թաղը, որ կապուած է Ենիմահալլէին: Ս. Յակոբ Եկեղեցին, որ կը բարձրանայ 851 մեթր քառակուսի տարածութեան մը վրայ, հիւսիսէն եւ հարաւէն կցուած է «ղիշերաբոյս» տուներու, արեւելքէն՝ սահմանաւորուած է Գըրըմլը Ազիզ փողոցով, իսկ արեւմուտքէն՝ պարապ հրապարակով մը, որ կը կապուի Քէօփրիւլիւզաէ փողոցին:

Եկեղեցիին չրջակայքը եւ մօտակայ թաղերը, որոնք Բիւզանդական չրջանին կը կոչուէին «Xerolophos» կը գրաւեն Իսթանպուլի հարաւ – արեւմտեան բլուրը, ուր նախապէս կը գտնուէին Ալթըմէրմէրի մօտ «Ավրաա Փազարը» այսօր՝ ճէրրահ Փաշա, «Արքատիւսի Սիւնը» եւ այլն: Օսմանեան չրջանին այս թաղերուն մէջ չինուած են բազմաթիւ մզկիթներ:

Սամաթիոյ մօտ, Մաճունճուլար անուանով յիշուող տեղւոյն վրայ կը տեսնուին Ոսկեզօծ Դուռը, որ կառուցուած էր Անաստասիուս Ա.ի կողմէ (491 – 518) եւ այս դրան մօտ՝ Հայիոս Մոքիոս Եկեղեցիին յատկացուած Մոքիոս Ջրամբարը (Զուքուրպօսթան):

Առաջին պարիսպները, որոնք յորջորջուած էին Կոստանդիանոս Կայսեր անունով, կը պարփակէին Պոլսոյ միայն հինգ բլուրները: Այս պարիսպները կը սկսին Սամաթիոյ չրջակայքէն՝ Էթեմէդէն ուր այժմ կը գտնուի պետական հիւանդանոցը, կ'երկարին դէպի Ոսկեզօծ Դուռը եւ Էքսոքոնիոն ուր Մոքիոս Ջրամբարին ճախէն անցնելով կը հասնին Լիքոս ձորին, Ֆաթիհի բլուրին եւ վերջապէս Ունքապանը:

Ըստ Մորթմանի՝ Պրուքա Վանքը, ուր թաղուած էր Սլավաքիոս կայսրը, կը գտնուէր Արքատիուս Սիւնին մօտ եւ կը կոչուէր Հէպտըքիա:

Ս. Յակոբ Եկեղեցիին մօտերը կան նաեւ յունական եկեղեցիներ: 16 – 19–րդ դարերու միջեւ Պոլիս խուժող Հայ գաղթականներէն մանաւանդ ազգանունները հաստատուած էին Ալթըմէրմէր: 19–րդ դարուն մէջ յաճախ մեծ հրդեհներու են թարկուած է այս թաղը, ուր ապրող եւ արդէն ազգատ եղող Հայ Թաղեցիները տուժած են բոլորովին: 1898 Թուականին Ենիմահալլէի մէջ հրկիզուած են 50 տուներ եւ 1899–ին ալ՝ 61 տուներ:

Ս. Յակոբ Եկեղեցիին առաջին կառուցման Թուականն է 1858, ինչ որ կը կարդացուի մայր դրան վրայ զետեղուած 1893 Թուակիր երկու արձանագրութիւններէ: Յակոբ Պատրիարք Սերորեանի օրով (1839 – 1840 եւ 1848 – 1858) հրկիզուած էր քարուկիր դպրոց մը, որ վերաշինուեցաւ 2402 լիրա ծախքով, 1892 Թուականին: Մեծ հրդեհ մը եւս տեղի ունեցաւ 1917 Թուականին Ալթըմէրմէր Թաղին մէջ, ուր դարձեալ հրկիզուեցաւ վերոյիշեալ դպրոցը, իսկ եկեղեցին վերակուսեցաւ: Ս. Յակոբ Եկեղեցիին խորանը եւ ներքին մասերը վերանորոգուեցան 1932 Թուականին:

Եկեղեցիին արեւմտեան կողմի մայր դրան վրայ, առաջին եւ երկրորդ յարկին պատուհաններուն միջեւ գետեղուած է ուղղանկիւն քառանկիւն մարմարիոն մը, որուն վրայ փորագրուած են երկու արձանագրութիւններ, որոնք կուտան հետեւեալ յիշատակութիւնները:

Վերի արձանագրութիւնը.

Ողորմութեամբն Աստուծոյ կառուցաւ Սբ. Տաճարս այս յանուն գլխադիր Սրբազան առաքելոյն Յակոբայ, արդեամբ եւ աշխատութեամբ առաքինաբեր ժողովրդոցս Հայկազեանց, ի հայրապետութեան Տ.Տ. Մատթէոսի Աստուածընտիր կաթողիկոսի Ամենայն Հայոց, եւ ի պատրիարքութեան Կոստանդնուպոլսոյ Տ. Յակոբայ ազգասէր Հայոց եւ Սրբազան Արքեպիսկոպոսի: 1858 Յուլիս 13:

Վարի արձանագրութիւնը.

Ի հայհոյել առաջին շինուածոյն վերստին կառուցաւ ի հիմանց, ջանիւք բարեպաշտօն Բարսեղ Էֆէնտիի Յ. Խաթանպօլլուեան կեսարացի սեղանաւորի որ զմի մասն ծախուց հանգանակեաց ի բարեսիրաց եւ զերկուս ևուիրեաց յիւրոց արդեանց. ի հայրապետութեան Տ.Տ. Մակարայ հանգուցեալ կաթողիկոսի Ամենայն Հայոց եւ ի պատրիարքութեան Կոստանդնուպոլսոյ Տ. Խորենայ Սրազան Արքեպիսկոպոսի. յամի Տեառն 1892 Դեկտեմբեր 27:

Վերի արձանագրութիւնը երկու ծայրերէն սահմանափակուած է երկու ծաղկաւոր քանդակով, իսկ գագաթը զետեղուած է ճառագայթներով զարդարուած ծաղկեպսակ մը, որուն վրայ կը բարձրանայ մարմարիոնէ խաչ մը: Այս տեսակ զարդաքանդակները չատ սիրուած եւ կիրարկուած են Օսմանեան ճարտարապետութեան մէջ 19–րդ դարուն՝ արեւմտականացման չրջանին:

Եկեղեցիին չրջափակին մէջ կը տեսնուի սիւնի մը խոյակը կամ խարիսխը, որ քառակուսի տաշուած է, վրան փորագրուած է դիմանկար մը եւ արձանագրութիւն մը, որոնք կը կրեն անթիւք մանրայատկութիւններ: Եկեղեցիին բակին մէջ, արեւմըտեան կողմի մայր դրան աջ կողմը պատին մէջ Թաղուած է անթիւք տապանաքար մը: Այս Թաղին չրջակայքը անթիւք եւ բիւզանդական չրջաններուն դոյութիւն ունեցած է գերեզմանոց մը: Հետեւաբար չատ երեւան ելած են բազմաթիւ զամբարաններ եւ տապանաքարեր, որոնց մեծամասնութիւնը փոխադրուած է Հնագիտական Թանգարան:

Ենիմահալլէի Գլխադիր Ս. Յակոբ Հայոց Եկեղեցին, զոր ճարտարապետական տեսակէտով կարելի չէ դասաւորել որեւէ ոճի մէջ, կառուցուած է քարակիր, երկարկանի եւ միանաւ՝ 18×21 մեթր չափերով ուղղանկիւն քառանկիւն տարածութեան մը վրայ: Եկեղեցիին չրջափակին մէջ արեւմտեան պատերուն կցուած են ժամկոչին եւ քահանայից յատկացուած երկյարկանի հնամենի տուներ՝ այժմ նորոգուած: Ձախինը կը կրէ պզտիկ արձանագրութիւն մը հետեւեալ յիշատակութեամբ.

1918
վարժարան կառուցաւ արդեամբ
Կոպեռնիկ Էֆ. Խաչատուրեանի
ի յիշատակ իւր հանգուցեալ
հօր Մ. Էֆ. Խաչատուրեանի

Կարելի է հետեւցնել Թէ վերոյիշեալ վարժարանը, որ քանի մը անգամներ հրկիզուած եւ վերաշինուած էր, այս հանգամանքն էր, ուր կրթուած էին Թադարնակ Հայերու զաւակները:

Շրջափակին մէջ հիւսիս – արեւելեան կողմէ եկեղեցիին կցուած է նորաշէն միայարկանի սրահ մը, որ կը հիւրասիրէ հաւատացեալները, ընդհանրապէս մատաղօրհնութեան ծէսակատարութիւններուն: Եկեղեցին փողոցին կապող հսկայ երկաթեայ դուռը, որ կը բացուի արեւմտեան որմերուն վրայ՝ երկու անակնկներուն միջեւ, ի յայտ կուգայ եկեղեցիին արտաքինին հետ համատիպ քանդակուած քարաչէն չրջանակով մը, որուն երկու կողմը կը տեսնուին՝ իրրեւ զարդ բացուած եւ երկաթեայ ձողերով օժտուած երկու հաւկթաձեւ պատուհաններ:

Եկեղեցիին զաւիթը որ առեանէն կը բաժնուի բաց մոխրագոյն մեռաղեայ բարձր ճաղով մը, երկու կողմով աւելի բարձրադիր է: Այդ կողմի պատին վրայի մեծածաւալ սրբանկարը կը խորհրդանչէ եկեղեցիին էութիւնը: Այս սրբանկարը, որ Գլխադիր Ս. Յակոբը կը պատկերացընէ Քիսուս Քրիստոսի եւ Ս. Յովհաննէս Աւետարանիչի հետ, մեծ հաւանականութեամբ յատկապէս պատրաստուած է այս սուրբ տաճարին համար: Գաւիթին տախտակամած առաստաղին վրայի մասը ձեւաւորուած է իրրեւ վերնատուն, որ կը բազկանայ մեծ ու փոքր երկու յարկերէ:

ՁԱԿԱՏԱԳՐԱԿԱՆ ՍԽԱԼ ՀԱՇԻՒՆԵՐ

Տնտեսագէտները ինչո՞ւ (գրեթէ) միչտ կը սխալին:

Ահա հարց մը որուն մասին կ'անդրադառնայ Փաուլօ Սաւոնա (*), արծարծելով ներկայ աչխարհը պայմանաւորող կարեւոր խնդիրներէն մին, եթէ ոչ անոնցմէ կարեւորագոյնը:

Դրամատիրութեան երեւան գալով, ընկերային յարաբերութիւններու եւ արտադրական նոր տուեալներու կազմումով, յաջորդաբար հրապարակ իջան տնտեսագէտներ որոնք ծագած նոր հարցերուն համար լուծումներ նախատեսեցին կամ առաջադրեցին: Սակայն, «կախարդական» այս լուծումները երբէք չյաջողեցան. միչտ տագնապ մը եկաւ փոխարինելու ուրիչ մը եւ կամ զայն չարունակելու, տագնապները՝ որոնց, տնտեսագէտները իրենք իսկ երբեմն նպաստեցին որ ծագին:

Սաւոնա նախ կը նչէ «հեգնական» այլապէս արտայայտութիւններու պարագան, որոնք թիրախ ունին տնտեսագէտները: Ասոնցմէ մին, նչանաւոր, կը պատկանի Ուինսթըն Զըրչիլի, ըստ որուն, եթէ երկու տնտեսագէտներ սենեակի մը մէջ դրուին, երկու տարբեր կարծիքներ կ'ունենանք: Իսկ եթէ երկուքէն մէկը ձեռ Մէյնըրտ Քէյնզն է, կարծիքները կը դառնան երեք...:

Մեր դարուն, տնտեսագէտները տնտեսական այլապէս ռազմավարութիւններ հովանաւորեցին: Առնցմէ՝ նախ դերասականութիւնը, 1929–ի Մեծ Տագնապին յանդող, ուստի, այս ձեւով, անոնք ազատականութեան ապրելական եւ տարածական դառնալը երկրորդեցին, որ ազդեսալի վերջ մը ունեցաւ նացիսական եւ Քաչիսական պարտութեամբ: Ցետոյ դրեթէ կուռքի վերածեցին, զէթ Մթչաեալ – Նահանգներէն դուրս, «ուղղութիւնտուող» (կամ կեղրոնականօրէն ծրագրուած) տնտեսութիւնը. աւելի ուչ, Պրէթլինի Պատին անկումէն եառ, անոր կռնակ դարձուցին: Միւս կողմէ, ուրիչներ դրուատեցին ուէլֆէր սթէյթը (բարեկեցիկ վիճակ), որպէս պատասխան մը համաչխարհային նեղութիւններու եւ, այժմ, անոր հանդէպ դժկամութիւն ցոյց կուտան, առանձգրելով զայն վերադասաւորել՝ համաչխարհային մրցակցութեան պահանջներուն համապատասխան:

Սաւոնա, իր քննադատական դիրքով, կը մատնանչէ թէ տնտեսական խորհրդակական դառնալը չատ աւելի ժուժկալութիւն եւ անջատաւածութիւն կը պահանջէ քան որեւէ այլ դէր: Յատկանչական կերպով մին որ կը վերաբերի տնտեսագէտներու գործած սխալներուն, այն է թէ ասոնք իրենց գործադրումէ հեռ կը դիտցուին այսինքն՝ երբ չատ ուչ է պատճառին...: Այսպէս, սխալէ սխալ, վերստին Արտաքուստ, չրջափակին հարաւային կողմը կայ քարաչէն սանդուխ մը, որ կ'առաչնորդէ դէպի վերնատուն:

Տաճարին հիւսիսային եւ հարաւային երեսի պատերը օժտուած են քանդակազարդ խոյակներով պսակուած հարթ որմնասիւներով, որոնք կը կրեն քանդակազարդ կամարաձեւ երիզներ, որոնք կը պսակեն վարի կողմի երկուական ուղղանկիւն քառանկիւնաձեւ մեծ պատուհանները: Յցուն քիւրն վերի մասը կը ձեւափոխուի կամարակապ առաստաղի մը, որ կը պարփակէ ամբողջ չէնքը: Եկեղեցին դուրսէն ծածկուած է կամարակապ կղմինարածածկ տանիքով: Եկեղեցիին տաեանը դասէն կը բաժնուի փայտաչէն բաղրիքով մը, որ կը պահէ իր հնադոյն չինուածքը: Արեւելեան կողմը կը գտնուի բարձր խորանը, որ դէպի դուրս ցցուած է, ներքուստ եւ արտաքուստ հիւսուած է կիսարոլորակ պատերով եւ ծածկուած է կիսագմբէթով մը, որուն գագաթնակէտին, ինչպէս ամէնուրեք՝ Ս. Սեղանին վրայ կայ կիսագնդաձեւ ապակեայ լուսամուտ մը: Խորանին աղեղնաձեւ կամարը զարդարուած է ոսկեզօծ աստղերով նախչուած քառակուսի մեռաչխոններով:

Խորանին երկու կողմերը կան երկու համաչափ խուցեր, որոնցմէ հիւսիսայինը կը գործածուի որպէս մկրտարան, իսկ հարաւայինը՝ որպէս պահարան: Եկեղեցիին հիւսիսային եւ հարաւային երեսի պատերուն վրայ դէպի արեւելք ընթացող կամարաձեւ երիզներուն վերջին զոյգը կը պսակեն խուցերուն մուտքի բացութիւնները, որոնք առանց դուռի ձգուած են, եւ կը բարձրանան դէպի խորան, ուր կը ձեւափոխուին ճաղապատ պատուհաններու: Խուցերը, որոնք ներքուստ ծածկուած են տափարակ առաստաղներով, իսկ արտաքուստ՝ կղմինարածածկ միակտուր չեղ տանիքներով, արեւմտեան կողմէն չրջափակին կը բացուին մէկ մէկ պատուհանով եւ դուռով:

Եկեղեցիին ներքին երեսի պատերը ներկուած են բաց կապոյտ գոյնով, եւ բացի դասէն ու խորանէն՝ Եկեղեցիին գետինը սալարկուած է արուեստական գեղեցիկ սալաքարերով, որոնք բաղկացած են աստղաձեւ քառակուսիներէ՝ խաղողի տերեւներով զարդարուն եզիզներով չրջապատուած:

Ս. Յակոբ Եկեղեցիին երկյարկանի ապրեմտեան ճակատը, որ կերպարուեստական կողմանէ տարրերով օժտուած է, կը ներկայացնէ արեւմտականացման չրջանի պարբօք հակումները, ինչպէս նաեւ՝ չէնքին ներքին կառուցուածքը: Տաճարին սպասկեայ մայր դրան քարաչէն գեղեցիկ չրջանակը հովանաւորուած է դուրս ցցուած ծածկուած չքամուտքով մը, որուն չեղ տանիքը կղմինարներով ծածկուած է: Այս ճակատին վրայ դէպի ցցուն քիւրը կ'երկարին հարթ որմնասիւներ, որոնք կը սահմանաւորեն՝ ցցուն աստիճանաւոր չրջանակներով եւ մետաղեայ վանդակներով օժտուած ուղղանկիւն քառանկիւն պատուհանները՝ դաւիթին եւ վերնատան: Ասպակեայ դրան վրայ զետեղուած են վրայիչեալ մարմարիոնէ արձանագրութիւնները, որոնց աստիճանաւոր չրջանակին վերեւը՝ կեդրոնը կը կանգնի ճառագայթազարդ հաւկթաձեւ ծաղկեպսակ մը՝ զագաթին խաչանչանով: Այս քանդակազարդին վերեւը կայ պզտիկ պատուհանը առաջին վերնատան, եւ կրկնակ ցցուն քիւէն վեր հատ մը եւս՝ երկրորդ վերնատան, որուն դագաթին կամարակապ բացուածքը երկու կողմէն ծալքերով կը կապուի երկու կոր աչտարակներուն, որոնք հարթ որմնասիւներուն ձեւափոխումներն են պարզապէս:

Մայր ճակատը կ'աւարտի աչտարակներուն վրայի քարէ խաչերով եւ կամարազարդին գագաթի մետաղեայ մեծ խաչով: Արեւելեան կողմի համաչափ խուցերուն արեւմտեան ճակատները ներդաչնակ ամբողջութիւն մը կը կազմեն տաճարին դէպի խաւար ճակատին հետ, որուն կամարազարդ բացուածքին փայտաչէն վերնատունը զետեղուած է եկեղեցիին երկաթեայ գանգակը, որ կը զօդանչէ դէպի վար երկարող պարանի մը միջոցով: Եկեղեցիին հիւսիսային եւ հարաւային ճակատները դէպի դուրս կը բացուին կամարաւոր ուղղանկիւն քառանկիւն երեսքական պատուհաններով, որոնց արեւմտեան կողմինները՝ հարաւայինը ուրիչ մը վերածուած է, իսկ հիւսիսայինը բոլորովին հիւսուած է: Արեւելեան կողմի դուրս ցցուած խորանին կիսարոլորակ որուն գմբէթը չազախով պատուած է, կը միանայ չրջափակին արեւելեան որմին:

Սրբատաչ քարերով չինուած է Ս. Յակոբ Եկեղեցին, որ գրեթէ Սամաթիոյ Գէօրդ Եկեղեցիին պզտիկ մէկ օրինակն է եւ այդ չրջանի եւրոպական ճարտարապետական տարրերը կը կրէ: Շէնքը, որուն ներքին կառուցուածքը ամբողջովին երեւան կուգայ արտաքին կառուցուածքին վրայ, չատ հեռու է աւանդական հայ չինարուեստի ոճէն: Այսուհանդերձ, լաւ մշակուած կերպարուեստական եւ ընդհանուր երեւոյթէն հետեւցնելով կարելի է ըսել Թէ՝ այս եկեղեցիին չինարարական վարպետը կրնայ ըլլալ արքունի ճարտարապետ մը կամ անոր քով կրթուած անձ մը, որուն անունն անյայտ կը մնայ մեզի:

Վերջապէս Ալթըմէրմէրի Գլխադիր Ս. Յակոբ Հայոց Եկեղեցին Թէեւ փոքր ու համեստ եկեղեցի մըն է, սակայն ուշագրաւ է իր բարձրորակ չինութեամբ, մանաւանդ ներքին եւ արտաքին կերպարուեստական պարօք կիրարկումներուն ներդաչնակութեամբ:

զրաված ենք սկզբնական կէտին, մինչ նկատի պէտք է առնուէր անտեսապիտութեան վերաբերող առաջին օրէնքը, որ է՝ կանոններ գոյութիւն չունին, այլ՝ կան մարդիկ որոնք զանոնք կը գործադրեն այն թերութիւններով՝ որոնք մարդկային ցեղին յատուկ են: Մինչդեռ անցեալի սխալներն ու վէրքերը կը փարատենք, նոր վէրքեր կը գործենք: Քիչ մը զգուշութիւն, որեմն, վնաս չի բերեր, ի միտի ունենալով հեղնական այլ արտայայտութիւն մը, անտեսագէտներու մասին չըլլագոյոյ, քան որուն՝ հարցերուն իրենց պատասխանները ճիշդ են, բայց լոկ չեն ծառայեր...:

Իսկ Սերճօ Րիքոսսայի (**) համար, նոպէլեան մրցանակաւոր անտեսագէտները չատ են, բայց անաչառ անտեսագէտները քիչ է: Անդին, ինչ կը վերաբերի թիւը քիչ է: Անդին, ինչ կը վերաբերի անտեսական գիտութեան ան, որպէս արարկայական առաջարկներու ամբողջութիւն, գոյութիւն չունի: Այսպէս, ընդհանրական անտեսագէտ մը կը զանգ անտեսական գիտութիւն մը որ իրեն յարուածք տայ. նոյնը՝ ազատապաշտի մը զարգացին: Կան նաեւ քաղաքական մարդիկը որոնք երբեք չեն յաղնիր առակ անտեսագէտ մը ճարելու: Ասոնց միջեւ հասարակաց այլազան հետաքրքրութիւններ գոյութիւն ունին, գլխաւորաբար իշխանութեան մարմարը, ինչպէս եւ միամտութիւնը: Անտրամաբանական պիտի ըլլար իշխանութիւնը ձեռք բերելու համար աքնիլ՝ եւ յետոյ զայն չգործածել: Նոյնքան հարցական է անտեսական ապագան նախատեսելու երեւոյթը: 1920–ին, Քէյնզ, իր բարեկամներուն կողմէ «արդի ժամանակներու մարգարէն» որակուած, իրեն համախոհներուն հետ կը նախատեսէր մառքին յետագայ անկումը: Փոխարէնը՝ գերմանական դրամանիշը «անակնկալ եւ ուժգին վերարժեւորում» մը ունեցաւ, բան մը զոր Քէյնզ եւ իրեն համախոհները «անտրամաբանական» որակեցին: Իսկ 1929 Հոկտեմբեր 24–ին Նիւ–Եորքի սակարանը փուլ եկաւ. յաջորդ օրը Քէյնզ յայտարարեց թէ ապագան «վտանգաւոր բաջալերական է»: Սակայն ասով համաչխարհային Մեծ Տագնապը կը սկսէր, զոր յետոյ ինք տեսաբանեց, բայց՝ 1936–ին...: Այս տագնապն ալ «անտրամաբանական» էր...: Այսպէս, երբ անտեսագէտները իրենց գուշակումներուն մէջ կը ձախողին, յանցանքը իրականութեանն է, որ տրամաբանական ընթացքի չի հետեւիր...:

Չինացիները երկար ժամանակ առաջ անդրադարձած էին գուշակումներու թիկանութեան, քանի չինական առած մը կ'ըսէ. «Մարգարէացումներ չընել՝ մանաւանդ երբ անոնք ապագային կր վերաբերին»:

Կազմեց՝
ՍԱՐՈՒԽԱՆ

(*) Դասախօս՝ փերուճայի համալսարանը: Նախկին Տնտեսական Նախարար:
(**) Դասախօս՝ Թորինոյի համալսարանը:

ՔՐՏԻՆՔԸ, ԵՒ ԱՆՈՐ ՕԳՈՒՏՆԵՐԸ

Ամրան եղանակին կը կրենք այդ եղանակին անպատեհութիւններէն մին՝ քրտինքը, որ կը դժուարացնէ մեր առօրեան:

Շատեր իրենք զիրենք դժբախտ կը զգան, քանի որ չատ կը քրտինին եւ օրւան ընթացքին քանի մը անգամ լուացուելով հանդերձ՝ դէշ կը հոտին:

Ուրիշներ, ընդհակառակն, մեծ բարեբախտութիւն կը համարին իրենց երբեք չքրտնիլը:

Մեր օրերուն, սակայն, լոգանքի դիւրութիւնները, ինչպէս նաեւ որակաւոր օճառները եւ վերջապէս, տէօտօրանէներու այլազանութիւնը կարեւոր տոկոսով կը զարմանեն քրտինքին անպատեհութիւնները:

Այսօրուան յօդուածով եկէք ծանօթանանք քրտինքին առողջարար բարիքներուն, որմէ ետք դժուար է կրկին զանգատիլ անկէ:

*
**

Մարմինը քիմիական բարդ աշխատանոց մը ըլլալով՝ հոս – հոն կատարուող կենսական աշխատանքներու դլխաւորը այրումը կամ թթուածնացումն է. ընչելն անգամ այրում կը նշանակէ:

Ամէն այրում կ'արտադրէ որոշ ջերմութիւն մը: Եթէ հեռացնէ գոյացող ջերմութիւնը կուտակուէր մարմնին մէջ, կեանքը պիտի ըլլար անկարելի:

Բնութիւնը ուրեմն իր իմաստուն կարգադրութեամբ ամէն ինչ նկատի առած եւ հաշուած է:

Ուղեղին մէջ կայ ջերմութիւնը կանոնաւորող կեդրոն մը. անոր չնորհիւ է որ հասարակածային շրջաններու մէջ 50 – 60 աստիճան կլիմայի տակ ապրողներուն եւ հիւսիսային բեւեռի 50 աստիճան տեւապէս սառած երկրամասի մը մէջ ապրող էսքիմոյին ներքին ջերմ աստիճանը կը մնայ նոյնը:

Մարմինը իր ջերմութեան մէկ մասը կը կորսնցնէ դանագան միջոցներով եւ մասնաւորաբար քրտինքի ճամբով. բնական պայմաններու տակ, ուրեմն, ունինք կայուն ջերմաստիճան մը՝ 36 – 37:

Եթէ ֆիզիքական զօրաւոր չարժումներ կատարենք եւ կամ տաք միջավայրի մը մէջ ապրինք, մարմնին ջերմաստիճանն ալ բնականաբար պիտի բարձրանար: Որպէսզի այդ անպատեհութիւնը տեղի չունենայ, մարմինը կ'արտադրէ առատ քրտինք, որ չոգիանալով կը ծծէ մարմնին ներքին աւելորդ ջերմութիւնը եւ զայն կը բերէ իր բնական աստիճանին:

ԻՆՉՊԷՍ ԿԱՐՏԱԴՐՈՒԻ ՔՐՏԻՆՔԸ

Մարմնին ենթամաչկին մէջ գոյութիւն ունին միլիոնաւոր քրտինքի գեղձեր:

Քրտինքի գեղձ մը կծիկի մը կը նմանի՝ արտահանող խողովակով մը, որուն բերանը կը բացուի վերնամաչկին վրայ. այդ կէտէն է որ քրտինքը դուրս կը հոսի եւ կը տարածուի մարմինին վրայ: Գեղձը ունի արեան անօթներ, որոնք զինք կը շրջապատեն եւ ջիղեր, ուստի քրտինքի արտադրութեան համար անհրաժեշտ բոլոր տարրերը կ'առնուին արիւնէն:

Եթէ նոյնիսկ արեան չրջանառութիւնը դանդաղի, օրինակ՝ մեծ յուզումներու կամ տկարութիւններու պատճառով, դարձեալ առատօրէն կընայ քրտինք յառաջ գալ, բայց այս պարագային՝ բոլորովին պաղ:

Քրտինքը կազմուած է 99 առ հարիւր ջուրէ, որուն մէջ լուծուած են քիչ քանակութեամբ աղ, բնամէզ (իւրէ) եւ բնական թոյներ:

Ջրախառն մէզ է կարծես. այս պատճառաւ ալ քրտինքը կրնանք նկատել «երկրորդ երիկամ» մը:

Անիկա բացի մարմնին ջերմութիւնը բնական սահմանի վրայ պահելէ, ունի նաեւ ուրիշ յատկութիւններ:

Բնամէզի եւ զանազան բնական թոյներու արտաքսումով մարմինը կը մաքրէ:

Կան արտաքին կարգ մը դրդռիչներ, որոնք անդրադարձումով (րէֆլէքս) կրնան քրտինքին քանակութիւնը չատցնել: Օրինակ տաքը բնական դրդռիչ մըն է քրտինքը խթանող ջիղերուն: Երբ տաք խմիչք մը խմէք, անպայման պիտի քրտնիք, կան նաեւ կարգ մը դեղեր, որոնք կրնան օրական երկու լիթր քրտինք հոսեցնել մարմինէն:

Պրոնշիթի, կրիփփ, պաղառութիւններու դէմ պայքարելու համար քրտնեցուցիչ դեղեր կը տրուին: Առատ քրտինք մը երբեմն վարակիչ հիւանդութեան մը բուժումը կ'աւետէ:

Քրտինքը, մէզին պէս, արիւնը եւ հիւսկէնները կը մաքրէ:

Բայց քրտինքը պէտք չէ մնայ մարմնին վրայ, որովհետեւ կը հոտի, իր պարունակած բնական թոյները օդին հետ չըփուելով կը տարբաղադրուին չուտով:

Քրտինքին դերը կը մօտենայ երիկամներու դերին, ինչ որ այս վերջինները կ'արտաքսեն իրբեւ վտանգաւոր տարր, քրտինքին արտադրածն ալ կը մօտենայ անոր քառորդին, ինչ որ զանցառելի քանակութիւն մը չէ երբեք:

Ծանր աշխատանք մը կատարուած պահուն եւ կամ օդը երբ չատ տաք է, քրտինքը կ'արտաքսուի վերնամաշկի վրայ բացուած ծակոտիկներէն, այս է պատճառը որ մարդիկ ամառը նուազ կը միզեն:

Քրտնելով ո՛չ միայն մարմինէն վնասակար տարրերը դուրս կը վտարուին, այլ նաեւ երիկամներուն աշխատանքը կը դիւրանայ մեծապէս:

Արեան չրջանառութիւնը ա՛լ աւելի դիւրին տեղի ունենալով՝ սիրտն ալ նուազ կը յոգնի:

Շատ մը հիւանդութիւններու պարագային, ի միջի այլոց՝ յօդացաւին, քրտնիլը ամոքիչ եւ օգտակար միջոց մըն է:

Քրտինքին միջոցաւ կրնանք նաեւ մասամբ պակսեցնել մեր աւելորդ քիլօները:

Ծերերը երիտասարդներէն նուազ կը քրտնին: Քրտինքը իր ճարպային թթուներով ու ճարպային դեղձերու արտադրած ճարպով մորթը թարմ եւ առոյգ պահելու պաշտօնն ալ ունի:

Արդ, ծերերու մօտ օրկանական բոլոր դործունէութիւնները բնականօրէն նուազած ըլլալով՝ քրտինքի արտաքսումն ալ կը դանդաղի:

ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹԻՒՆ

- Առատօրէն քրտնիլը առողջութեան եւ երիտասարդութեան նշան է. մի՛ դանդաղիք քրտնելէ:
- Քրտինքը մարմնին ջերմութեան կայունացման սատարող միջոցներուն գլխաւորն է:
- Մարմնին թոյները կը մաքրէ:
- Մարմնին աւելորդ քիլօները մասամբ կը պակսեցնէ:
- Մորթը կակուղ եւ թարմ կը պահէ:

ԳՕՂՈՒԹԻՒՆ ԳՕՂՈՒԹԻՒՆ

ԳՆԱԼԸ (Պոլիս) կղզիի յետսամսեայ «Այաղմա» ղբօսարանին մէջ, Օգոստոս 2–ին տեղի ունեցած է Տատեան վարժարանի ամառնային բացօթեայ ճաշը 400 հոգիի մասնակցութեամբ: Բացման խօսքը արտասանած է վարժարանի հոգաբարձութեան ատենապետ՝ Մուրատ Կիւլլիւք: Ճօսք առած է Պաքըրկիւղի Թագային Մորհուրդի ատենապետը՝ Ամմենակ Ճուսամ: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը:

*
**

ԱՅՆՃԱՐԻ «Տիգրանեան» սրահին մէջ, Յուլիս 26–ին նշուած է տեղւոյն Շուչանեան կիրակնօրեայ դպրոցին յիսնամեակը: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը որմէ ետք տեղի ունեցած է 1996 – 97 տարեշրջանի աշակերտներու վկայականներու բաշխումը:

*
**

ՌՈՒՄԱՆԻՈՑ մէջ վերջերս լոյս տեսած է Արարատ հրատարակչականի կողմէ Պոկտան Քլուչի (Արչակ Պօղոսեան) «Հայ դէմքեր Ռումանիոյ մէջ» հատորը, ուր հեղինակը կը ներկայացնէ այն անձերը որոնք ըստ իրենց ասպարէզին դեր մը ունեցած են հայ գաղութին մէջ թէ տեղական շրջանակներու: Վերջաբանին մէջ, Ռումանիոյ Հայոց Միութեան նախագահը՝ Վ. Ոսկանեան ցոյց կուտայ թէ Հայերը Ռումանիոյ հողին վրայ հաստատուած են հազար տարի առաջ եւ երկիրը ճոխացուցած վանքերով եւ եկեղեցիներով: Հատորը կը ներկայացնէ 349 անձեր իրենց հարիւրճ կենսագրականով:

ՀԻՆ ԷՋԵՐ, ՈՐՈՆՔ ՉԵՆ ՀԻՆՆԱՐ

ԿԱՐՄԻՐ ԹԱՄՈՒՑ

ԱՐՓԻԱՐ ԱՐՓԻԱՐԵԱՆ

Է.

Ընդհանուր ամբաստանեալներուն դէմ Ինկիւբիի դատարանին առջեւ սկսաւ տեսնուիլ: Տէրտէրը որոշեց ինքզինքը արդարացնելու չափսատիլ: Կ'ըմբռնէր թէ ինքնարդարացումը՝ ուրացումն էր: Ուրացումը՝ զաղափարին պարտութիւնը: Հայ ժողովուրդին աչքերը Ինկիւբի յառած էին, նոր հայութեան Գողգոթան: Պիտի զանա՞ր ինքզինքը արդարացնել, եթէ իր քրիստոնէութիւնը յանցանք համարելով՝ ամբաստանուէր: Ու հայութեան դառն ալ հիմակ իր կրօնքը չէ՞ր:

Ը.

Ընելիքին վրայ բանտին մէջ երկարօրէն խորհեցաւ: Թրքերէն լեզուին թէեւ անծանօթ, բայց իր յայտարարութիւնները կարող էր պարզօրէն բացատրել: Սակայն դատաստանին օրը երկարաբանելու պէտք չունենար: Իրմէն առաջ Ռչտունին խօսեցաւ: Դատաւորը, ժողովուրդը, ամբաստանեալ, ամբաստանող, ամէնքն ալ սարսեցան այդ վրիժառու ձայնէն: Երբ ինքնապաշտպանութեան կարդը Տէր Յուսիկին եկաւ, անիկա պարզապէս պատասխանեց.

– Ռչտունի էֆէնտին պէտք եղածը ըսաւ: Իրեն ձայնակից եմ: Աւելցնելիք ունիչիչ բան մը չունիմ:

Երբ բանտ վերադարձան, Տէր Յուսիկ Ռչտունիին ճակատը պագաւ ուրախութեան արցունքներով:

Ամէնքն ալ մահուան դատապարտուեցան: Բայց նահատակութեան՝ հինգ կրտիճներ միայն արժանացան: Անոնք իրենց ձեռքովը մահմետականին արիւնը թափած էին: Միւսներուն պատիժը մշտնջենական բանտարկութեան վերաուեցաւ: Ամբողջն Պոլիս բերուելով, ոմանք հոն բանտերը դեռեղուեցան, ոմանք ալ բերդաքաղաքները դրկուեցան: Այս վերջիններուն մէջ էր Տէր Յուսիկ:

Թ.

Յուլիս 15–ին Կ. Պոլսոյ վարչական դըրութեան մէջ մեծ փոփոխութիւն կը սրտնէր: Կեդրոնական ոստիկանութիւնը, որ մինչեւ այդ առեն երկրորդական դիրք ունէր, յանկարծ ամենամեծ կարեւորութիւնը կը ստանար հայկական վտանգին ապագծ սարսափին: Աննչան պաշտօնեայ երիտասարդ մը, մէկէնիմիկ ոստիկանական նախարարութեան կոչուելով, պիտի նկրտէր հետզհետէ իր գերիշխանութեանը ներքեւ առնել մինչեւ իսկ սատրազամն ու Ներքին գործերու նախարարը, որոնց սատրազասեալ պաշտօնեան կը մնար լոկ վարչական կարգ ու կանոնի: Հինաւուրց փաշաներուն անհանդուրժելի էր իրենց վրայ ծանրացած այդ հակդութիւնը: Այդ նախարարները միանդամայն կը վախնային, թէ ոստիկանութեան նոր պետը, փառասէրութիւն ու հայրենասիրութիւն կրնային իրենց փոխադարձ չահերը համերաչխել: Բ– Դրան մեքենայութիւնները սկսան, տապալելու համար ոստիկանութեան երիտասարդ նախարարը, Բայց անիկա՝ չնորհիւ իր բազմարեղուն մտքին ու Եըլտըզ ունեցած պաշտպաններուն, իր ազդեցութիւնը օրէ օր աւելի կ'ընդարձակէր ու կ'ամրապնդէր: Փաշաներէն ոմանք մտաբերեցին Հայոց Պատրիարքարանը եւս դործիք ընել, իրենց հակառակորդին տապալումին դիւրացմանը համար. այս նպատակաւ ձեռք առին Հայրապետ էֆէնտին:

Թուրքերուն հետ Հայուն հնաւանդ վարուողութեան այս մարմնացումը, կը չարունակէր նաեւ այն հին քաղաքականութիւնը, որով Հայերը կը մասնակցէին երկրին բարձրագոյն վարչութեան մէջ կազմուած չահախնդրական կամ քաղաքական թուրք կուսակցութիւններու: Այդ Հայերը իրենց հնարամիտ խելքովը, դրամական ուժովը եւ նպաստաւոր ուրիչ պարագաներու ազդեցութեամբը կը դիւրացնէին բարձրաստիճան պաշտօնատարներու բարձրացումները եւ անկումները: Օրթոդեղարնակ էֆէնտին ալ՝ որ հակոստիկանական փաշաներուն դաղափարակից մըն էր, ինչպէս եւ չահակից մը, օգտուեցաւ Պատրիարքարանին վրայ իր ունեցած ազդեցութենէն՝ նոր պէտքերուն պատճառաւ այլեւս անսահման, որպէսզի դիւրացնէ սատրազամին ու Ներքին գործերու նախարարին խորհուրդներուն չայողութիւնը: Եւ ահա Պատրիարքարանէն դանդաղ Դուռը եւ Եըլտըզը, ընդդէմ ոստիկանութեան նախարարին: Ու եկաւ օր մը որ Աչըգեան Պատրիարքը կառավարութեան վերջնագիր մը տուաւ, կա՛մ ինքը պիտի հրաժարի, կա՛մ ոստիկանութեան նախարարը:

(Շար. 22)

(Շար. Ա. էջէն)

խաղահը եւ Աբխազներու պարապլուխը չի յուծեր Աբխազիոյ կանոնապիրը եւ վախ կայ որ պատերազմը վերսկսի: Մոսկուա լքեց անջատողականները, բայց անոնք համակերպած չեն, կ'անիծեն Ռուսերը որոնք դաւաճանեցին:

ՃԷՔ ԼԱՆԿ, որ Ազգ. Ժողովի արտաքին յանձնախումբի նախագահն է, յօդուածով մը «Լը Մոնտ»ի մէջ (Օգոստոս 19) կը յայտարարէ որ պիտի չքուէարկէ Ամստերտամի դաշինքը զոր ողորմելի կը դտնէ: Նախկին նախարարը կոչ կ'ընէ կառավարութեան որպէսզի զօրաւոր եւ ինքնատիպ նախաձեռնութիւն մը ստանձնէ: «Ի զուր է, կ'ըսէ Լանկ, որ հոն կը փնտռենք Ռոպէր Շումանի համարձակութիւնը, Ժան Մոնէի երեւակայութիւնը, Միթերանի պայծառատեսութիւնը կամ Տըլորի եւ Քոհլի չինարար եռանդը»:

ՈՒԱՇԻՆԿԹՐԸՆ տօթի մրցանիւը կոտրած է Օգոստոս 17–ին 40 աստիճանով, ինչ որ չէր պատահած 61 տարիէ ի վեր: Ֆրանսայի մէջ ալ կացութիւնը չի փոխուիր եւ Փարիզէն ու Սթրազպուրկէն եաք, Մարսէյլ, Լիոն եւ Լիլ ալ ապականած են միշտ նոյն պատճառներով՝ տօթ, հովի բացակայութիւն եւ կաթ:

ՏԱՃԻԿՍՏԱՆի կառավարական ուժերը յարձակման անցած են ապստամբ գնդապետ՝ Խուդոբերդիեւի դիրքերուն դէմ: Յարձակումը սկսած է երբ վերջնագրին պայմանաժամը անցած է:

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆի կառավարութիւնը թեւլաղրած է Մեծն – Բրիտանիոյ թագուհիին, որ Հոկտեմբերին կատարելիք իր այցելութեան ընթացքին Ամրիթսար երթայ: Այդ քաղաքին մէջ, 1919–ին բրիտանական զօրքերը ջարդ մը կազմակերպած էին որու հետեւանքով 379 այր, կին եւ մանուկ սպաննուած էին: Կը թելադրուի Էլիզապէթ Բ.ի որ ներողութիւն խնդրէ այդ ջարդին համար:

ԱԼԺԵՐԻՈՅ մէջ ջարդերը կը շարունակուին եւ 24 հոգի եւս մորթուած են հաւաքական ջարդերու ընթացքին:

ՄԵԾՆ – ԲՐԻՏԱՆԻՈՅ նախարարապետը իր ընտանիքին հետ արձակուրդը կ'անցնէ Ֆրանսայի Ռիվիէռ հատանդին մէջ ուր մեծ ժողովրդականութիւն կը վայելէ: Թոնի Պլէր սովորութիւն ունի իր արձակուրդը այդ շրջանը անցընելու, բայց, ցարդ նախարարապետի հանդամանք չունէր: Թոնի Պլէր բրիտանացի իր մէկ բարեկամին ապարանքը կը մնայ (Սէն – Մարթէն ո'Օյս):

VISA POUR LE HAUT-KARABAGH

COMMUNIQUE

Un visa d'entrée sur le territoire de la République du Haut-Karabagh est indispensable.

Ce visa supplémentaire au visa d'entrée en République d'Arménie est à retirer auprès des agences de voyage :

Sabératours (département Arménie),
19, rue St-Roch, 75001 Paris
Tél. : 01 - 42 - 96 - 10 - 10

et **Sevan Voyages** :
48, Cours de la Liberté, 69003 Lyon
Tél. : 04 - 78 - 60 - 13 - 66.

Un délai de 15 jours est nécessaire pour l'obtention de ce visa.

Les personnes ayant un passeport arménien ou de résidant en Arménie en sont dispensées.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ընթացիկ ազդերու ասկագիները

Մահազդ	700	(844,20)
Հոգեհանգիստ	600	(723,60)
Շնորհակալիք	600	(723,60)
Հարսնիք--Նշանուք	600	(723,60)
Ծնունդ	600	(723,60)

Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 20,60% Թ.Վ.Ա. (տե'ս. փակագծի մէջ ընդհ. գումարը):

Այս գիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազդերու, ՄԻՆՉԵՒ ՄԷԿ ՔԱՌՈՐԴ ՍԻՆԱԿ (25 տող) մահազդներու պարագային եւ 1/8-րդ (12–13 տող) մնացեալին:

Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել թերթին վարչութեան:

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉ

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը երկլեզու եւ վերաձառու հայերէն լեզուի դասատուներ կը փնտռէ 12 – 14 տարիքի պատանիներու, Շաբաթ կէսօրէ վերջ, իր միօրեայ ղպրոցին համար:

Հեռաձայնել երեկոները՝
01 – 45 – 84 – 57 – 18

Թիւին:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Շաբաթ, Կիրակի
Նոյեմբեր 29 եւ 30

6ème Grande Braderie de Noël

– ՇԷՆ. ՓՐԱՆՍԱ –

GRANDE FETE CHAMPETRE

de l'Association Sainte Croix des Arméniens Catholiques

animée par l'**Orchestre SPITAK**

qui se déroulera dans les jardins du Dr et Mme Keghian
4, rue du Dr Rampont à Villiers-le-Bel

le Dimanche 14 Septembre

Programme : Grande Messe à 11 heures;
Repas;
Musique par l'Orchestre SPITAK;
Jeux pour les enfants et tombola;
Tirage de la tombola.

Participation aux frais : Adultes : 120 F. / Enfants : 80 F.

ՓՆՆԴԵԱՆ

ՄԿՐՏՈՒԹԵԱՆ

ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԵԱՆ

ԵՐԿԼԵԶՈՒ
ՁԵՐ ՀՐԱՒԷՐՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԴԻՄԵՑԷ'Ք «ՅԱՌԱՋ»Ի ՏՊԱՐԱՆԸ

ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ,
ԱՐԱԳ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

Տեղւոյն վրայ ձոխ խաթալոկ

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐ

«ՅԱՌԱՋ» ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՕՐԵՐ ԵՒ ԺԱՄԵՐ 100 ՖՐ.

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՁ ԵՐԳԻ	80 ՖՐ.
ԲԱՑ ՏՈՄԱՐԸ	75 ՖՐ.
ԿՐԱԿԸ ԿՈՂՔԻՍ	75 ՖՐ.
ՍԻՐՏ ՍՐՏԻ	150 ՖՐ.

ԽԱՉԻԿ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

ՍՓԻՒՌՔԻ ՄԷՋ 75 ՖՐ.

ԵՒ

«ՅԱՌԱՋ - 50»
(Ծաղկախաղ 50-ամեայ հաւաքածոյէն) 120 ՖՐ.

Դիմել «ՅԱՌԱՋ»ի:

Թղթատարի ծախք՝ 25 Ֆր., հատոր ղլուխ:

Imprimé sur les presses du Journal «HARATCH» 83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935 SIRET : 51027317 A R.C. Paris

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ 21
JEUDI
21 AOUT
1997

LE NUMERO : 5,00 F.

ՀԱՅԱԾ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL.: 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 1·100 Ֆ· — Վեցամսեայ : 560 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 1·400 Ֆ· (ամէնօրեայ առաքում)
1·250 Ֆ· (շաբաթական առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ·

73ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 19·183 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 73e ANNEE — N° 19.183

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Օգոստոս 19 / 20)

ՋԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ Է ՆԱԽԿԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐ ՄԸ

Թէեւ արդիւնաբերութեան նախկին նախարար Ռուդոլֆ Թէյմուրազեան ձերբակալուած է չինական վարկերու գործածութեան, ապօրինութեան եւ «հնդկական կաշիի հարց»ի մը պատճառով: Ան ամբաստանուած է իւրացումի եւ պաշտօնական դիրքի չարաշահումի յանցանքով: Դատական հետաքննութիւն ձեռնարկուած է իրեն դէմ: Ամբաստանութեան հիմ ծագած մեծ գումարներու չարաշահումը վարչութեան երկրաչարժի հետեւանքները յաղթահարելու հիմնադրամէն կառավարութեան որոշումով չուրջ 1 միլիոն 300 հազար տոլարի յատկացումով Հնդկաստանէն կօշիկի նախանիւթ ներածելու գործին որ 1991-էն ի վեր ակնկալուած լման արդիւնքը չէ տուած: Տեղեկատուութեան համաձայն, պետութեան 900 հազար տոլար վնաս պատճառած է ծրագրուած ու ապարդիւն մնացած գործունէութիւնը ուրուն թղթածրարը Գերագոյն դատարան ներկայացուած է;

⁂

ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ ՄՈՍԿՈՒԱ ՄԵԿՆԱԾ

Օգոստոս 19-ին Ռ. Քոչարեան աշխատանքի առաջին այցով հասած է Մոսկուա: Ծրագրուած են հանդիպումներ վարչապետ Վ. Զերնոմիրդինի ու փոխ – վարչապետ Վ. Սեռովի հետ:

⁂

Լ. Ղ. Հ ՆԱԽԱԳԱՀԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Անդրադառնալով Ռուսաստանի Արտաքին նախարարութեան մամուլի բաժնի փոխ տնօրէնին Ղարաբաղի նախագահական ընտրութեան մասին ըրած բացատականի յայտարարութեան, ԼՂՀ-ի Երեւանի ներկայացուցիչ Նայիրա Մելքումեան ըսած է թէ այդ ընտրութիւնը կրնայ միայն ողջունելի նկատուիլ այն բոլոր երկիրներուն կողմէ որոնք չհաղորդուած են հարցին խաղաղ կարգաւորումով: Ան աւելցուցած է թէ այդ ձեւով միայն պետութեան առաջնորդը կրնայ դործել ժողովուրդին վստահութիւնը ունենալով:

Նոյն նիւթին մասին Հայաստանի Արտաքին նախարարութեան բանբեր Արմէն Յովսէփեան ալ ըսած է որ ԼՂՀ-ի նախագահական ընտրութիւնը կարեւոր իրադարձութիւն է երկրին մէջ ժողովրդավար հասարակութեան ձեւաւորման տեսակէտով: Ան կրկնած է Երեւանի պըն-դումը թէ Ղարաբաղի հարցի բանակցութիւնները պէտք է վարուին անոր ընտրեալ ներկայացուցիչները:

⁂

ՍՈՒՐԻՈՅ ԴԵՍՊԱՆԱՏՈՒՆ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Օգոստոս 18-ին Երեւան հասած է սուրիական պատուիրակութիւն մը, Հայաստանի իշխանութեան հետ քննելու համար զինապահպան բացումի նիւթը: Պատուիրակութիւնը զոր կը գլխաւորէ Արտաքին փոխ – նախարարը, հանդիպում կ'ունենայ կառավարութեան, քաղաքապետարանի ներկայացուցիչներու հետ:

⁂

ՋՐՕՍԱՅԳԻՆ ՆԵՐԽՈՒԺՈՂՆԵՐԷ ԱԶԱՏԱԾ

Երեւանի քաղաքապետ Վ. Սիրադեղեան որոշած է ջնջել իր նախորդ մէկ արտօնութիւնը որով կը թոյլատրուէր «Ցաղթանակ» (*) զրօսայդիին տարածքին մէկ մասին վրայ առանձնատուներ կառուցանել: Քաղաքապետարանին յարաբերութեան եւ քաղաքաշինութեան բաժինը ներուն յանձնարարուած է կասեցնել լրացրած աշխատանքները:

(*) Ծ·Խ· — Այդ զբօսայգիին պատկանող տարածքներու վրայ տուներու կառուցումի արտօնութիւնը բաւական բողոք ու ընդվզում արթնցուցած էր հայաստանեան մամուլին մէջ որ յաջորդական գրութիւններով հակազդած էր:

⁂

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԷՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՏՐՈՒԱԾ ՋԷՆԻԹ ՀԱՐՑԸ ԿՐԿԻՆ ՕՐԱԿԱՐԳԻ ՎՐԱՅ

Նախագահ Ելցին նամակ մը ղրկած է Ազրբէյճանի նախագահին, ըսելու համար որ Հայաստանին ռուսական զէնք տալու հարցին քննութեան մասին անհրաժեշտ է եռակողմ՝ ռուս – հայկական – ազրբէջանական յանձնաժողովի մը կազմութիւնը: Ռուսական եւ ազրբէջանական կողմերու անդամները որոշուած են. իսկ Հայաստանէն նախագահին համաձայնութեամբ նշան եաք յայտնուած է թէ որպէս ներկայացուցիչ այդ յանձնաժողովին կը մասնակցի Ներքին զործերու եւ Ազգ· Ապահովութեան նախարար Սերժ Սարգսեան:

⁂

ԴԱՄԱՍԿՈՍԻ ՄԵԹՐՈՅԻՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

Ապրիլին Երեւան այցելած Սուրիոյ պատուիրակութիւնն մը Փոխադրութեան նախարար Հենրիկ Քոչինեանի հետ նախնական համաձայնութեան յանգած էր Դամասկոսի մեթրոյին կառուցման մասին: Վերջերս հայ նախարարը գտնուած է Սուրիա ուր գործակցութեան այլ համաձայնագրերու հետ առորագրուած է մեթրոյի նախագիծին ու չինութեան պայմանագիրը մըն ալ: Մեթրոյին յատակագիծը կը պատրաստէ հայկական հիմնարկ մը, իսկ չինութիւնը կը կատարուի միասնաբար:

⁂

ՀԱՅԵՒԶԻՆ ԿԱՊԵՐՐ ԿԸ ԶՕՐԱՆԱՆ

Եռօրեայ պաշտօնական այցով Երեւան հասած է Չինաստանէն խորհրդարանական պատուիրակութիւն մը: Այցը նպատակ ունի ամրապնդելու երկու պետութիւններու բարիդրացնութեան յարաբերութիւնները եւ չարունակելու «Տարիներ առաջ Մեհաքսի ճանապարհ»ով սկսած գործակցութիւնը, ինչպէս ըսած է պատուիրակութեան նախագահը:

Հիւրերը ընդունուած են Ազգային ժողովի նախագահ Բ. Աբրահամեանի կողմէ: Քննարկուելէ եաք երկկողմանի հետաքրքրութիւն ներկայացնող հարցեր, չինական պատուիրակութեան նախագահը յայտնած է թէ իր երկրին Խորհրդարանը որոշած է «ի նշան մեծ սիրոյ եւ յարգանքի», չուրջ 500 հազար եուանի արժէքով թէքնիք օժանդակութիւն կատարել Հայաստանի Խորհրդարանին:

⁂

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

Աւստրալիոյ Աւեալիա քաղաքին հետ ծանիւի համաշխարհային բաժակի 5-րդ փուլին Հայաստանի հաւաքականը դրաւած է 6-րդ տեղը: Անհատական մրցումներուն ալ երեք հայ մարզիկներ դասուած են լաւագոյն տասնեակին մէջ. Արսէն Ղարեան, Կարէն Սոլոյեան եւ Գրիգոր Գրիգորեան:

⁂

Օգոստոս 18-ին Սիկիլիոյ մէջ սկսած համաշխարհային ամառնային ուսանողական խաղերուն Հայաստան կը մասնակցի 9 մարզիկներով, 5 մարզաճեաի մէջ. աուսերամարտ, ջրացատք, թենիս, ժիւտօ եւ թեթեւ աթլէթիզմ: Պատուիրակութեան գլխավարն է Ռազմիկ Մանուկեան:

ՄԱՄՈՒԼ

«L'HUMANITE» (20 août)

Ces Arméniens de France qui retrouvent leur pays balle au pied

Զորեքշաբթի իրիկուան Փորթուգալի հետ հանդիպման առթիւ է (1998-ի «Համաշխարհային»ին զատումի մրցումներու շարքին) որ համայնավար պաշտօնաթերթը ամբողջ էջ մը կը տրամադրէ ֆրանսահայ խաղացողներուն կցելով նաեւ էրիք Աւատուրեանի եւ Միշէլ Տէր – Զաքարեանի նկարները:

*Յօդուածին սկիզբը Լօրան Սեվին կը նկատէ որ այնքան ալ հասկնալի չի թուիր որ 11 տարի անցընելէ եաք Ա. դասակարգին մէջ, խաղացող մը որ ութ անդամ Ֆրանս – Խափուար խումբին չապիկը հագած է, ազգ· ակնկալ խումբի մը մէջ խաղալու որոշումը տայ: Այս հաստատումը կը վերաբերի էրիք Աւատուրեանի որ կէնկանի յարձակողական խաղացողն էր եւ այսօր կը խաղայ Հայաստանի Ապպայլին խումբին մէջ: Ան կը բացատրէ.- «Հայկական դաստիարակութիւն չեմ ունեցած: Մայրս Իտալուհի է, հայրս Հայ է բայց, Ֆրանսա ծնած է: Ինքզինքս Ֆրանսացի կը նկատեմ հայկական եւ իտալական ծագումներով: Եթէ այսօր կրնամ պատուել այդ ծագումը, նպատակս բերել Հայաստանի, սիրով կ'ընեմ»: Անհեաւաքրքրութիւն մը ցուցաբերած է Ֆրանսայի Ֆութպոլի Խումբին հանդէպ: Ան կը խոստովանի որ ինքզինքը ֆրանսացի կը զգայ, բայց իրենց մէջ ատելութիւն չկայ: Ան կը նշէ որ ինքը ծնած է Ֆրանսա, ծնողքը Հայաստանէն են եկած, ինքը ամուսնացած է հայուհիի մը հետ եւ ունի հայ զաւակներ

ՄԻՋԵՐԿՐԱԿԱՆԻ ԽՈՑՈՒԱԾ ԿՂԶԻՆ

ԲԱԺԱՆՈՒԱԾ ԿԻՊՐՈՍԸ...

ՀԱԶԱՐԱՄԵԱԿՆԵՐ ՇԱՐՈՒՆԱԿ ԿԻՊՐՈՍԻ ԺԱՑՈՒՈՑ ԾՈՎԱՓՆԵՐՈՒՆ ԶԱՐՆՈՒՈՂ
ԱԼԻՔՆԵՐԸ ԻՐԵՆՑ ՀԵՏ ԲԵՐԱԾ ԵՆ ԱՐՇԱՒՈՂ ՕՏԱՐ ԲԱՆԱԿՆԵՐ
ՎԵՐՋԻՆԸ ՕՍՄԱՆՑԻՆԵՐՈՒՆ ԺԱՌԱՆԳՈՐԴՆԵՐՆ ԵՆ

Ժամանակը անշարժ է Հերմէս փողոցին մէջ։ Անիկա Նիկոսիոյ հին քաղաքին կեդրոնը կը կիսէ խոր վէրքի մը պէս, որ բնաւ չէ սպիացած։ Լուսթիւնը ճնշիչ է այս վողոցին վրայ, որուն երկու կողմը ժժդունած ցուցատախտակներ կը յայտարարեն՝ փուռ, մասվճառ, դեղարան, պանդոկ, «Բարի եկաք»։ Սակայն մէկը չկայ, որ կարդայ զանոնք։ Աչուը չի թափանցեր չէնքերու արանքին երկարող աղտոտ մայթին վրայ։ Ցաճախ սեւ ու ճերմակ վախտ կատու մը կեանքի միակ նշանն է։

Այսուհանդերձ այդ փողոցէն քալողը դիտէ, թէ իր իւրաքանչիւր քայլին կը հետեւին աչքին ու ձախին թաքնուած յոյն ու թուրք պինուորները, որոնք օր ու պիտի արթուն կը հսկեն իրենց դիրքերուն վրայ։ Կիպրոսի մայրաքաղաքին մէջ, ինչպէս նաեւ ՄԱԿ–ի ուժերու հսկողութեան տակ գտնուող սահմանային ամբողջ գոտիին երկայնքին տիրող լուռ ճակատումը ինքնին կը բնութագրէ երկրին հակամարտ երկու տիրապետութիւնները եւ կեանքի ճնշիչ խորհրդանիշ մըն է միջերկրականեան այս կղզիին վրայ, որ ա՛նքան օժտուած է բնութեան պարգեւներով եւ ա՛նքան հարուստ է պատմական վիճակներ–պատահութեամբ։

Աւելի քան 30 տարիէ ի վեր ՄԱԿ–ի ուժերը կը գտնուին Կիպրոսի մէջ՝ գործելու համար բնդհարումները։ 23 տարիէ ի վեր այս ուժերը կը հսկեն յունական եւ թրքական Կիպրոսներու միջեւ երկարող սահմանային գոտիին վրայ՝ խաղաղութիւնը պահպանելու համար։

Բաժանումը տեղի ունեցած է 1974–ին, երբ Թուրքիան անտեսելով ՄԱԿ–ի խաղաղարար ուժերու ներկայութիւնը, կիպրոս ներխուժեց խափանելու համար անոր միացումի ծրագիրը Յունաստանի հետ։ Քանի մը ամսուան ընթացքին Կիպրոսի բնակչութեան աւելի քան մէկ երրորդը տեղահան եղաւ. չուրջ 180 հազար յոյն Կիպրացիներ հարաւ աքսորուեցան եւ 45 հազար թուրք Կիպրացիներ հիւսիս փոխադրուեցան, կղզիին ժողովրդագրական պատկերը փոխելու յստակ քաղաքականութեամբ։ Այսօր 600 հազար յոյն Կիպրացիներ, ինչպէս նաեւ Թուրքիայէն Կիպրոսի հիւսիսը հաստատուած Թուրքեր կը կազմեն բաժնուած Կիպրոսի բնակչութիւնը։

ԳԵՐԻՐԱՊԱՇՏ ԿԵԱՆՔԻ ՊԱՏԿԵՐ ՄԸ

Սակայն Կիպրոսը բաժնուած է նաեւ այլ ձեւով. հոն սփռուած է միջերկրականեան ծովափներու արեւուտքի աշխարհը, ուր ամէն տարի չուրջ 2 միլիոն զբօսաշրջիկ կ'այցելէ լողալու, նաւարկելու, պարելու եւ արեւելեան ճաշերը համտեսելու համար։ Իսկ միւս իրականութիւնը այն է, որ Կիպրացիք կը ձգտին բնական կեանք ապրիլ անբնական կացութեան մը մէջ։ Իրօք, Կիպրոսը գերիրապաշտ կեանքի պատկեր մը կը պարզէ. զբօսաշրջիկները կը վայելեն անոր գեղեցկութիւնը՝ արհամարհելով քաղաքական միջադայրերու հաշիւներու մէջ տատայող Կիպրացիներուն ահաւոր իրականութիւնը։

Կիպրոսը հակասութիւններու կղզին է։ Քաղաքականօրէն մաս կը կազմէ Եւրոպայի, սակայն աշխարհագրականօրէն կը գտնուի Ասիոյ մէջ։ Արեւելքէն արեւմուտք երկու լեռնաշղթաներ կը տարածուին, որոնց միջեւ կը սփռուի Մեսաորիա տափաստանը։ Մեծ լեռնաշղթան՝ Թրոոսը կը գտնուի հարաւի մէջ։ Անոր բարձրագոյն լեռը Ողիմպոսն է (1920 մեթր)։ Հնագոյնեան վանքեր եւ այգիներ ցրուած են Թրոոսոսի լանջերուն։ Սակայն անոր գագաթները ամայի են։ Ձմեռը կարելի է չմշկել անոնց գագաթներուն վրայ, ապա քշել դէպի Փաֆոսի ծովափը եւ լողալ՝ կազդուրուելու համար։

Միւս լեռնաշղթան, որ աւելի փոքր է, կը կոչուի Քիրենիա։ Անիկա չուրջ 150 քիլոմեթրի վրայ կը տարածուի հիւսիսային ափունքին երկայնքին։ Թրքական դիւղեր եւ միջնադարեան դղեակներ կ'եզերեն անոր լանջերուն, որոնցմէ վար դէպի ջինջ կապոյտ ծովը կը գահավիժին մութ կանաչ ձիթենիներուն պուրակները։

Կիպրոսի տարածքին չատախ կարելի է ունենալ այն զգացումը, թէ գարերու ընթացքին անփոփոխ մնացած վայր մըն է անիկա, ուր կը պարզուի աւերուող վանքերու եւ լեռնային փոչոտ ճամբաներու տեսարան մը, եւ ուր կեանքը կ'ընթանայ պատուհերու եւ բանջարեղէններու սահմաններ վոխադրող էշերու դանդաղ կեցուածքով։

ԴԱՐԱՒՈՐ ԿՈՌՀԱՆՁՈՐ

Միջերկրականի հիւսիս – արեւելեան անկիւնը թառած այս կղզիին ռազմավարական դիրքը պատճառ դարձած է, որ ան միշտ կարեւոր հողամաս մը նկատուի հզօր պետութիւններու կողմէ։ Այսօրուան յոյն Կիպրացիներուն նախահայրերը Յունաստանէն Կիպրոս գաղթած են չուրջ 3 հազար տարի առաջ եւ զայն վերածած են առեւտրական ծաղկուն կեդրոնի։ Այնուհետեւ կղզիին վրայ իշխած են Փիւնիկեցիները, Ասորեստանցիները, Եգիպտացիները, Պարսիկները, Հռոմէական, բարական եւ բիւզանդական կայսրութիւնները։ Ֆրանսական ազնուական տոհմ մը՝ Լուսինեաններն զայն կառավարած են խաչակիրներու ժամանակաշրջանին։ 15րդ դարուն անիկա կը պատկանէր վենետիկեան կայսրութեան։ Օսմանցիք չուրջ 300 տարի գրաւած պահած են զայն, մինչեւ 1878, երբ յանձնած են Բրիտանիոյ։

Բրիտանական իշխանութեան շրջանին կիպրացի Յոյները յաճախ գոյցեր կատարած են՝ Յունաստանի հետ վերամիանալու իրենց ձգտումը արտայայտելով, մինչ Թուրք Կիպրացիները սպառնացած են անջատուիլ ու միանալ Թուրքիոյ։ 1950–ական տարիներուն յոյն Կիպրացիները հայդուկային կռիւներ մղեցին Յունաստանի վերամիանալու համար։ Բրիտանացիք միջին եղր մը գտնելու նպատակով անկախութիւն շնորհեցին Կիպրոսի։ Ազգայնական գեկավար Մակարիոս Գ. Արքեպիսկոպոսը նախագահ ընտրուեցաւ 1960–ին։ Թուրք Կիպրացիներու վոքրամասնութեան շնորհուեցաւ փոխ – նախագահի դիրքը եւ կառավարութեան մէջ փոքրամասնութեան ներկայացուցչութիւնը։ Երեք տարի ետք հակամարտութիւնը սրեցաւ և պատերազմ մը ծայր տուաւ։ 1964–ին ՄԱԿ–ի խաղաղարար ուժերը ուղարկուեցան Կիպրոս եւ յաջորդ 10 տարիներուն միջնորդի դեր կատարեցին Յոյներուն ու Թուրքերուն միջեւ։ 1974–ին կիպրական բանակը աջակցեցաւ յունական պետական հարուածի մը՝ ընդդէմ Մակարիոսի կառավարութեան, որ հեռացած էր Յունաստանի վերամիանալու գաղափարէն։ Այս յարձակութենէն օգտուելով Թուրքիա բռնաբարեց միջազգային օրէնքը եւ Կիպրոս ներխուժեց՝ պրաւելով անոր տարածքին 37 առ հարիւրը, ուրկէ տեղահան բրաւ Յոյն բնակչութիւնը եւ անոնց հողերուն վրայ Թուրքիայէն Թուրքեր բնակեցուց։ Այնուհետեւ, Թրքական իշխանութիւնները իրենց գրաւած չրջաններուն մէջ կիրարկած են կիպրական մշակութային ժառանգութիւնը փճացնելու եւ եկեղեցիներն ու սրբատեղիները քանդելու քաղաքականութիւնը։ ՄԱԿ–ի ուժերը կը հսկեն պարեակ եւ ապատ չրջանները իրարմէ բաժնող սահմանագիծին վրայ։ Թէեւ Միջազգային ընտանիքը բազմաթիւ առիթներով դատապարտած է Թրքական ներխուժումը, այսուհանդերձ 1983–ին Թրքական իշխանութիւնները Հիւսիսային Կիպրոսը հռչակեցին Թրքական անկախ հանրապետութիւն, սակայն, Թուրքիան զատ, ոչ մէկ երկիր ճանչցաւ զայն։ Անցեալ Յուլիսի վերջերուն Թուրքիան եւ Հիւսիսային Կիպրոսի Թուրք դեկավարութիւնը ամբողջական միաձուլումի ծրագիր մը յայտարարեցին՝ իրրեւ սպառնական քայլ յունական Կիպրոսի Եւրոպական Միութեան անդամակցութեան։

ՀՈՂԻՆ ԿԱՌՉԱԾ ՄԱՐԴԻԿ

Կիպրացիներէն չատերը մշակներ են, որոնց ընտանիքները սերունդէ սերունդ աշխատած են միեւնոյն հողին վրայ։ Բազմաթիւ Կիպրացիներ, որոնք քաղաքներու մէջ կ'աշխատին, կ'ապրին փոքր դիւղերու մէջ։ Հողի եւ ընտանիքի հետ այս սերտ կապը կը բացատրէ, թէ ինչո՛ւ հարաւէն տարագրուած յոյն Կիպրացիները կը ձգտին վերադառնալ իրենց ծննդավայրերը, որոնք այժմ Թուրքերով բնակեցուած են։ Անոնք տակաւին կ'երթան սահմանամերձ չրջաններ եւ փչաթելերու հետեւից կանդնած կը դիտեն իրենց երբեմնի դիւղերը։ «Շատ արտասմիլիկ է, քայց պէտք է երթալ ու տեսնել զանոնք։ Պէտք չէ մոռնալ մեր ծննդավայրերը», կ'ըսէ մտածկոտ աքսորուած Յոյները։

Ծովեզերեայ դիւղի մը մէջ, ուր 32 տարի առաջ ծանր բախումներ տեղի ունեցած են Յոյներու եւ Թուրքերու միջեւ, կը գտնուի Ս. Ռաֆայէլի եկեղեցին։ Անոր ներքնամասը վերջերս զարդարուած է որմնանկարներով, ուր կ'երեւին կատաղի Թուրքեր, որոնք կը տանջեն Յոյն Ուղղափառ Սուրբեր եւ վարդապետներ։ Դեռատի աղջիկ մը՝ Ս. Իրենէն կը նեսեն եռացած իւղի մէջ, սուրբ մը կը գլխատուի երկար սղոցով, վարդապետ մը քարկոծուելով կը տրուի մօրուքէն, այլ սուրբ մը կը խաղանուի վայրենի ձիերով Թուրքերու աչքերով։

Պատրաստեց՝
Լ. ԿԻՒԼՈՑԵԱՆ – ՍՐՊՊԵԱՆ

«Ազդակ»

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ԱԿՆԱՐԿ

ՓՈՂ ՓՈԹԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ԼՈՒՐՋ ԷՐ

Միջազգային լրատուները արձագանգեցին, նկարները ցոյց տուին այն դատավարութեան որուն ամբաստանեալը ապրող ամէնէն մեծ ոճրագործն էր աշխարհին, Երկու միլիոն Գամպոճիներու դահիճ նկատուած Փոլ Փոթը կը դատուէր անտառի մը մէջ, իր մարդոց կողմէ. այսինքն կարմիր խմերներուն։

Դատին աւարտէն քիչ առաջ անոնց նոր դեկավարին արտասանած խօսքերը թէ աշխարհը պէտք է հասկնայ որ իրենք այսուհետեւ Փոլ Փոթի հետեւորդ կարմիր խմերները չեն, բացայայտ խոստովանութիւնը կը համարուի այդ դատավարութեան բուն նպատակին։ Լրագրող մը որ ներկայ գտնուած է հոն, կ'ըսէ թէ ամբողջ գեմարդութիւնը մաոյական աւանդութիւնը կը կրկնէր։ Հրապարակային նուաստացում, անարգանք եւ ապսպրուած լոզունգներ ներկաներուն կողմէ։ Այդ ամբողջը կը միտէր քարոզչական նպատակի մը։ Յոյց տալու թէ բարելաւուած է կարմիր խմերներու դեկավարներուն ընթակը, որպէսզի անոնք դիւրութեամբ տեղ դրաւեն դամպոճ քաղաքական կեանքին մէջ։

Արդէն 74 տարեկան հրէշը 1975 – 1979 երկու միլիոն հայրենակիցները սպանելու յանցանքով չէ որ կը դատուէր։ այլ, Յունիսի սկիզբը իր Պաշտպանութեան նախկին նախարարը եւ 14 ուրիշներ սպաննել տուած ըլլալուն։ Դատավարութեան կազմակերպիչ զօրավարը պաշտօնապէս յայտնեց հոն թէ ինք բանակին պատասխանատուն է, բայց չատ յաճախ կը խորհրդակցի Թա Մոքի հետ. ան ատով կը հասկցնէր թէ կարմիր խմերները նոր դեկավար մը ունին այլեւս։

Ան, Թա Մոք, որ մէկ սրունքը կորսնցուցած է, ականի մը վրայ կոխելով, Փոլ Փոթի ամէնէն արիւնարբու ենթապան էր։ անոր յոկատները աւելի քան 30 հազար հոգի կոտորած են։ Այսօր իրեն նման հրամանատարի մը դլխաւորութեամբ զժուար է համոզուիլ որ «նոր» կարմիր խմերները հինեերէն կը տարբերին։ Եւ չատեր կը յիշատակեն Գամպոճի լատադոյն մասնագէտներէն Ռ. Ժէնարի խօսքը թէ կարելի չէ իրատական պետութիւն մը հիմնել ցեղասպանութեան մը հեղինակներուն անպատժելիութեան վրայ։

Հաւանօրէն կարմիր խմերներուն ալ դլխաւոր մտահոգութիւնը իրատական պետութեան մը հիմնումը չէ, քանի որ Ի. դարը վաստը տուած է որ առանց իրատական ըլլալու ալ կարելի է ցեղասպանութեան մը հիմերուն վրայ պետութիւն հիմնել ու ապրեցնել։ Մանաւանդ որ միջազգային հանրութիւնն ալ որմէ կը սպասուի որ ճնշում բանեցնէ Փոլ Փոթը լրջօրէն դատելու համար, բնաւ չի վերադոյիր եթէ նման պետութիւն մը աւելնայ աչխարհի քարտէսին վրայ։

ՔԱՂՀԱՆ

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ ԼՈՍ-ԱՆՃԼԷՍԻ ՄԷՋ

ԱՌԱՋՆՈՐԴԻՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԱԿԱՆ
ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՊԱՏԱՐԱԳԸ

Մոնթեպելլոյի Ս. Խաչ եկեղեցւոյ մէջ, Յուլիս 20–ին, եպիսկոպոսական իր անդրանիկ պատարագը մատուցած է թեմին առաջնորդ Մուշեղ Եպիսկոպոս Մարտիրոսեան։ Ցաւարտ պատարագի, եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ ի պատիւ Առաջնորդին արուած է ճաշ մը, որու ընթացքին խօսք առնելով հոգաբարձութեան տեսչուհի տոքթոր Ցակոբ Տիլբանեան, Սմբատ Արք. Լափաճեան եւ «Մեսրոպեան» վարժարանի տնօրէն Դաւիթ Ղուկասեան, յաջողութիւն մաղթած են Առաջնորդին եկեղեցաչէն ու ազգային ծրագիրներուն իրագործման։

*
**

ԲԱՐԵՐԱՐ ՍԱՐԳԻՍ ՊՕՂՈՍԵԱՆ
Հ·Օ·Մ·–ԻՆ ՅԱՆԳՆԱԾ Է
ԻՐ ԿՏԱԿՆԵՐՈՒՆ ԳՈՒՄԱՐՆԵՐԸ

Ֆրէզնօ բնակող բարերար Սարգիս Պօղոսեան, որ երկու տարի առաջ Հ·Օ·Մ·–ի Արեւմտեան – Ամերիկայի Շրջանային Վարչութեան 100·000 տոլար կտակած էր, 77–րդ Պատգամաւորական Ժողովի պատահանդէսին, գումարը իր կենդանութեան յանձնած է Շրջ. Վարչութեան։ Նոյն առթիւ, բարերարը Հ·Օ·Մ·–ի կեդր. Վարչութեան յանձնած է նաեւ անոր կտակած 100·000 տոլարը։ Նկատի առած այն՝ որ Հ·Օ·Մ·–ի ներկայ չէնքը չատ փոքր է եւ չի գոհացներ ո՛չ Շրջ. Վարչութեան եւ ոչ ալ իր ընկերային ծառայութեանց դրասենեակի կարիքները, Շրջ. Վարչութիւնը գնած է ներկայ չէնքին կից հողերը, հին ու նոր կառուցածին վրայ կառուցանելու համար աւելի ընդարձակ եւ երկյարկանի չէնք մը։ Լինտա հիմնարկութիւնը այդ նպատակին նուիրած է 300 հազար տոլար։

*
**

ԼՈՒՍԻՆԷ ԶԱՔԱՐԵԱՆԻ
ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԵՐԵԿՈՑԹ

Փասատինայի Հ· Բ· Ը· Մ· «Ալիք Մանուկեան» սրահին մէջ, Յուլիս 27–ին, տեղի ունեցած է երեկոյթ մը, նուիրուած Լուսինէ Զաքարեանի ծննդեան 60–ամեակին։ Խօսք առած են տոքթոր Բաֆֆի Պալեան եւ Խորէն Պալեան։ Գործադրուած ծրագիրը կազմուած էր Լուսինէ Զաքարեանի ստեղծագործութիւններէն։ Ներկայ էին շուրջ 200 հոգի։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹՅԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹՅԱՆ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹՅԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹՅԱՆ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹՅԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹՅԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹՅԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹՅԱՆ

ՀՀ ԱՆՎՏԱՆԳՈՒԹՅԱՆ ԳԼԽԱՎՈՐ ՎԱՐՉՈՒԹՅՈՒՆ

ՀՀ Անվտանգության գլխավոր վարչությունը հայտարարում է մրցույթ՝ հետևյալ ազատ պաշտոնների համար.

1. Ավագ օպերլիազոր (ավագ լեյտենանտ)
2. Ավագ օպերլիազոր (ավագ լեյտենանտ)
3. Ավագ օպերլիազոր (ավագ լեյտենանտ)
4. Ավագ օպերլիազոր (ավագ լեյտենանտ)
5. Ավագ օպերլիազոր (ավագ լեյտենանտ)
6. Ավագ օպերլիազոր (ավագ լեյտենանտ)
7. Ավագ օպերլիազոր (ավագ լեյտենանտ)
8. Ավագ օպերլիազոր (ավագ լեյտենանտ)
9. Ավագ օպերլիազոր (ավագ լեյտենանտ)
10. Ավագ օպերլիազոր (ավագ լեյտենանտ)
11. Ավագ օպերլիազոր (ավագ լեյտենանտ)
12. Ավագ օպերլիազոր (ավագ լեյտենանտ)
13. Ավագ օպերլիազոր (ավագ լեյտենանտ)
14. Ավագ օպերլիազոր (ավագ լեյտենանտ)
15. Ավագ օպերլիազոր (ավագ լեյտենանտ)
16. Ավագ օպերլիազոր (ավագ լեյտենանտ)
17. Ավագ օպերլիազոր (ավագ լեյտենանտ)
18. Ավագ օպերլիազոր (ավագ լեյտենանտ)
19. Ավագ օպերլիազոր (ավագ լեյտենանտ)
20. Ավագ օպերլիազոր (ավագ լեյտենանտ)
21. Ավագ օպերլիազոր (ավագ լեյտենանտ)
22. Ավագ օպերլիազոր (ավագ լեյտենանտ)
23. Ավագ օպերլիազոր (ավագ լեյտենանտ)
24. Ավագ օպերլիազոր (ավագ լեյտենանտ)
25. Ավագ օպերլիազոր (ավագ լեյտենանտ)
26. Ավագ օպերլիազոր (ավագ լեյտենանտ)
27. Ավագ օպերլիազոր (ավագ լեյտենանտ)
28. Ավագ օպերլիազոր (ավագ լեյտենանտ)
29. Ավագ օպերլիազոր (ավագ լեյտենանտ)
30. Ավագ օպերլիազոր (ավագ լեյտենանտ)
31. Ավագ օպերլիազոր (ավագ լեյտենանտ)
32. Ավագ օպերլիազոր (ավագ լեյտենանտ)
33. Ավագ օպերլիազոր (ավագ լեյտենանտ)
34. Ավագ օպերլիազոր (ավագ լեյտենանտ)
35. Ավագ օպերլիազոր (ավագ լեյտենանտ)
36. Ավագ օպերլիազոր (ավագ լեյտենանտ)
37. Ավագ օպերլիազոր (ավագ լեյտենանտ)
38. Ավագ օպերլիազոր (ավագ լեյտենանտ)
39. Ավագ օպերլիազոր (ավագ լեյտենանտ)
40. Ավագ օպերլիազոր (ավագ լեյտենանտ)
41. Ավագ օպերլիազոր (ավագ լեյտենանտ)
42. Ավագ օպերլիազոր (ավագ լեյտենանտ)
43. Ավագ օպերլիազոր (ավագ լեյտենանտ)
44. Ավագ օպերլիազոր (ավագ լեյտենանտ)
45. Ավագ օպերլիազոր (ավագ լեյտենանտ)
46. Ավագ օպերլիազոր (ավագ լեյտենանտ)
47. Ավագ օպերլիազոր (ավագ լեյտենանտ)
48. Ավագ օպերլիազոր (ավագ լեյտենանտ)
49. Ավագ օպերլիազոր (ավագ լեյտենանտ)
50. Ավագ օպերլիազոր (ավագ լեյտենանտ)
51. Ավագ օպերլիազոր (ավագ լեյտենանտ)
52. Ավագ օպերլիազոր (ավագ լեյտենանտ)
53. Ավագ օպերլիազոր (ավագ լեյտենանտ)
54. Ավագ օպերլիազոր (ավագ լեյտենանտ)
55. Ավագ օպերլիազոր (ավագ լեյտենանտ)
56. Ավագ օպերլիազոր (ավագ լեյտենանտ)
57. Ավագ օպերլիազոր (ավագ լեյտենանտ)
58. Ավագ օպերլիազոր (ավագ լեյտենանտ)
59. Ավագ օպերլիազոր (ավագ լեյտենանտ)
60. Ավագ օպերլիազոր (ավագ լեյտենանտ)
61. Ավագ օպերլիազոր (ավագ լեյտենանտ)
62. Ավագ օպերլիազոր (ավագ լեյտենանտ)
63. Ավագ օպերլիազոր (ավագ լեյտենանտ)
64. Ավագ օպերլիազոր (ավագ լեյտենանտ)
65. Ավագ օպերլիազոր (ավագ լեյտենանտ)
66. Ավագ օպերլիազոր (ավագ լեյտենանտ)

Հայց Մոսկվում եփուձի ու լիբեզ ուտե-
ղին պատրաստ է Հայ ֆիլմ-
ների 100-ամյակի, դրամին և ջա-
ղին 27-ին, նշուած է ջա-
ղին 100-ամյակի Հանրապետ և
ներառում յաղորդում: Հանդեսում
ներկայացնում – Նարտեր ֆիլմերից:

***

ՀՀ ՏԱՐԱԾՔԱՅԻՆ ԿԱՌԱՎԱՐՄԱՆ
ԵՎ ՏԵՂԱԿԱՆ ԻՆՔՆԱԿԱՌԱՎԱՐՄԱՆ
ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆ

ՀՀ Տարածքային կառավարման և տեղական ինքնակառավարման նախարարությունը հայտարարում է մրցույթ՝ հետևյալ ազատ պաշտոնների համար.

1. Ավագ խորհրդատու
2. Ավագ խորհրդատու
3. Ավագ խորհրդատու
4. Ավագ խորհրդատու
5. Ավագ խորհրդատու
6. Ավագ խորհրդատու
7. Ավագ խորհրդատու
8. Ավագ խորհրդատու
9. Ավագ խորհրդատու
10. Ավագ խորհրդատու
11. Ավագ խորհրդատու
12. Ավագ խորհրդատու
13. Ավագ խորհրդատու
14. Ավագ խորհրդատու
15. Ավագ խորհրդատու
16. Ավագ խորհրդատու
17. Ավագ խորհրդատու
18. Ավագ խորհրդատու
19. Ավագ խորհրդատու
20. Ավագ խորհրդատու
21. Ավագ խորհրդատու
22. Ավագ խորհրդատու
23. Ավագ խորհրդատու
24. Ավագ խորհրդատու
25. Ավագ խորհրդատու
26. Ավագ խորհրդատու
27. Ավագ խորհրդատու
28. Ավագ խորհրդատու
29. Ավագ խորհրդատու
30. Ավագ խորհրդատու
31. Ավագ խորհրդատու
32. Ավագ խորհրդատու
33. Ավագ խորհրդատու
34. Ավագ խորհրդատու
35. Ավագ խորհրդատու
36. Ավագ խորհրդատու
37. Ավագ խորհրդատու
38. Ավագ խորհրդատու
39. Ավագ խորհրդատու
40. Ավագ խորհրդատու
41. Ավագ խորհրդատու
42. Ավագ խորհրդատու
43. Ավագ խորհրդատու
44. Ավագ խորհրդատու
45. Ավագ խորհրդատու
46. Ավագ խորհրդատու
47. Ավագ խորհրդատու
48. Ավագ խորհրդատու
49. Ավագ խորհրդատու
50. Ավագ խորհրդատու
51. Ավագ խորհրդատու
52. Ավագ խորհրդատու
53. Ավագ խորհրդատու
54. Ավագ խորհրդատու
55. Ավագ խորհրդատու
56. Ավագ խորհրդատու
57. Ավագ խորհրդատու
58. Ավագ խորհրդատու
59. Ավագ խորհրդատու
60. Ավագ խորհրդատու
61. Ավագ խորհրդատու
62. Ավագ խորհրդատու
63. Ավագ խորհրդատու
64. Ավագ խորհրդատու
65. Ավագ խորհրդատու
66. Ավագ խորհրդատու

ՀՀ ՏԱՐԱԾՔԱՅԻՆ ԿԱՌԱՎԱՐՄԱՆ
ԵՎ ՏԵՂԱԿԱՆ ԻՆՔՆԱԿԱՌԱՎԱՐՄԱՆ
ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆ

Հ. Ե. Ս. Ս. Ա. Ն. Ի. Ա. Ն. Ի. Ա. Ն. Ի

(Շար. Ա. էջէն)

ներ եւ վանականներ, ապահովելու համար ծախքերու չնչին մէկ մասը (մէկ միլիոն ֆրանք կ'ըսուի 250–ի վրայ)։

Շորեքշաբթի, Օգոստոս 20–ին, հանդիսութիւնները կը շարունակուին։ Ժամը 14–էն 18·30 տեղի կ'ունենայ փառատօն մը 300 դանապան ներկայացումներով ու–րոնք կը ներկայացնեն աշխարհի տարբեր մշակոյթները։

Յիշենք որ 25 երիտասարդներ եկած են Հայաստանէն այս առթիւ։ Անոնք չորս օր Մարսէյլ անցընելէ ետք, փարիզ վերադարձան Օգոստոս 19–ին մասնակցելու համար այս օրերուն։

Պապը Փարիզ կը ժամանէ Հինգշաբթի, Օգոստոս 21–ին եւ կ'ընդունուի նախագահ Շիրաքի կողմէ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ Աբգարեան նախարարը Ի. ձմեռ յառաջիկայ չաբաթ կը ձեռնարկէ եւրոպական մայրաքաղաքներու այցելութեան մը, իր երկրին Եւրոպայի Միութեան անդամակցութեան նեցուկ ապահովելու նպատակով։ Ան նախ պիտի այցելէ Իտալիա, ապա Ֆրանսա. Փարիզի մէջ, կ'ըսուի թէ պիտի զոհանայ Թուրքիոյ անդամակցութեան արգելք հանդիսանալու խոստումը ունենալով։ Իր հանդիպումներուն ընթացքին Թուրք նախարարը կը ծրագրէ որպէս խաղաթուղթ դնել Թուրքիոյ օրէ օր մեծցող չուկայի հանդամանքը եւ առը հետանկարները։ Ան պիտի ջանայ համոզել որ Թուրքիոյ անդամակցութեան մերժումը կը վնասէ Եւրոպայի տնտեսութեան։

ՀԵԶՈՒԼԱՆ 45 հրթիռներ արձակած է հիւսիսային – Իսրայէլի վրայ ի պատասխան իսրայէլեան ռմբակոծումներուն Հարաւ – Լիբանանի վրայ։ Միւս կողմէ, վարչապետ Նեթանիահու ըսած է թէ խստօրէն պիտի հակազդէ եթէ որեւէ նոր յարձակում ըլլայ քաղաքացիներու վրայ։ Իր մեծամասնութեան կարգ մը անդամներ վրէժ կ'ուզեն լուծել եւ Մորհրպանի Արաթքին եւ Պաշտպանութեան յանձնախումբին նախագահը կը պահանջէ որ իսրայէլեան բանակը քարուքանդ ընէ «լիբանանեան կամուրջները, Լուրի կայանները եւ էլեկտրական կեդրոնները»։

ՓԱՐԻԶ ՏԷՎԷՃԵԱՆ «Ի՞նչ ապագայ կօլիմին համար» խորագրուած յօդուած մը տորադրած է «Մոնտ»ի մէջ (Օգոստոս 20) ուր կը վերլուծէ կուսակցութեան կացութիւնը, ընտրական պարտութեան վաղորդայնին։ Նախ կը նկատէ որ վերջին ընդհանուր ժողովը (Յուլիս 6) երեւան հանեց դառնութիւնները, պառակտումը եւ թոյլ տուաւ հաստատել թէ որքան հեռու է Ֆրանսական ընկերութենէն։ Ու, Անթոնիի երեսփոխան – քաղաքապետը հարց կուտայ՝ «Ի՞նչ կը միացնէ մեզ ձախին դիմաց»։ Իր եզրակացութեան մէջ, Փաթրիք Տէվէճեան անհրաժեշտ կը դանէ որ ազգին ժողովրդավարացումը սկսի էմ – Փէ – էմ–էն որ ամէնէն մեծ յարգանքը ունի այդ մարդին մէջ եւ այդ առընչութեամբ, կ'ըսէ, ծրագիրը – կանոնադրին բարեփոխումը վճռական է։ Ինչ որ ծանօթ պալատիւրիէն է, մեծ համբաւ չի ցուցաբերեր կուսակցութեան նոր վարիչին՝ Սեկէնի նկատմամբ։ Կ'ըսէ թէ ան պատմական պատասխանատուութիւն մը ունի, իր ձեռքերուն մէջ է, պիւիք ամիաներուն, կօլիմի ապագան։

ՏԸ ԿՕԼԻ մէկ արձանը որ ամիս մը առաջ բարձրացած էր Քէպէք կարմիր ներկուած է եւ վրան ալ արձանագրութիւն մը դրուած՝ «գանատական արիւնը Տիէփ, կրնաս կարմրիլ, ծերուկ պաթատ»։ Ակնարկը պատմական բնոյթ ունի եւ կը վերաբերի աւելի քան 900 Գանատացիներու որոնք գոհ գացած են Տիէփ։

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire : N° 55935

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ. –

Պր. Մասիս Գուլումեան, Այլի Տիկին Լուսին Գուլումեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Մամբրէ Գուլումեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Մարի Հայգազեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Իսկուհի Նազարեան եւ զաւակները, կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Կիրակի, Օգոստոս 24, Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ մէջ, իրենց անմոռանալի եւ սիրեցեալ մօր, կեսրոջ եւ մեծ – մօր՝

ԹԱԳՈՒՀԻ ԳՈՒԼՈՒՄԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին տառթիւ։

Ի վիաութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

PELERINAGE ANNUEL

1954 — 1997

43ème Anniversaire

SAINT GREGOIRE A TALLARD

ՏԱՐԵԿԱՆ ՈՒԽՏԱԳՆԱՅՈՒԹԻՒՆ ԹԱՒԱՐԻ Ս. ԳՐԻԳՈՐ

Dimanche 21 Septembre

sous l'égide de l'Eglise Apostolique Arménienne du Midi de la France

et avec le concours de l'Association Culturelle des Arméniens de GAP et des Hautes-Alpes

Sous la Présidence de
Son Excellence Mgr LAGRANGE,
Evêque de Gap,

et **Son Excellence Mgr Daron GEREJIAN,**
Vicaire Général des Arméniens du Sud de la France

— **10h30 : Une Messe** sera célébrée selon le rite de l'Eglise Apostolique Arménienne, par Rév. Père **Vartavar KASPARIAN;**

En présence du Clergé de Tallard et de ses environs.

La Messe sera chantée par la Chorale de l'Eglise Serpotz Tatéos-Bartoughimeos.

— **13h : Un repas fraternel** réunira les pèlerins dans la salle polyvalente de Tallard, en présence des autorités religieuses et civiles.

Des autocars suivant le nombre des inscrits seront mis à la disposition pour des personnes qui ne peuvent pas se rendre par leurs propres moyens. Les personnes qui se rendront par leurs propres moyens sont priées de s'inscrire par téléphone sous indiqué.

— **Départ à 7 heures précises :**

Pour tous renseignements et réservations s'adresser :

Marseille — Tél. : 04 91 77 84 70;

Beaumont — Tél. : 04 91 93 13 50;

Saint-Antoine —Tél:04 91 65 56 75;
Croix Bleue Arménienne —
Tél. : 04 91 93 30 08;

Toulon - Abris' Club —
Tél. : 04 94 27 10 51.

Pour toutes autres régions :
Ass. Culturelle des Arméniens de GAP
Tél. : 04 92 51 71 80 (heures de repas)
& 04 92 51 00 87.

Prix du trajet de Marseille :
Aller — Retour seul : 100 F.
Repas seul : 120 F.
Aller — Retour et repas : 220 F.

Pour la vente d'objets, demander l'autorisation à l'Ass. de GAP.

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ԶՕՐԱՎԱՐ ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ

(ՕԶԱՆԵԱՆ)

Կիրակի, Օգոստոս 31

Առաւօտեան ժամը 10–ին

Մարսէյլի

Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ մէջ

Նախագահութեամբ՝

ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՃԷՐՃՃԵԱՆԻ

Հայրապետական Պատուիրակի Փոխանորդ

Կը մասնակցի պատարագ եւ յատուկ պատարագի կը կատարուի հոգեհանգստեան պաշտօն ի յիշատակ Ազգային Հերոս՝

ԶՕՐԱՎԱՐ ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ

անոր մահուան 70–րդ տարելիցին առիթով։

Կը պատարագէ՝

ՀԱՅՐ ՎԱՐԴ. ԱԽԵՏԻՔԵԱՆ

Կը հրաւիրուի հաւատացեալ եւ բարեպաշտ մեր ժողովուրդը՝ ներկայ գտնուելու սոյն արարողութեանց։

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Ֆրանսահայ կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը երկվեզու եւ վտրճառու հայերէն լեզուի դասատուները կը փնտռէ 12 – 14 տարիքի պատանիներու, Շաբաթ կէսօրէ վերջ, իր միօրեայ դպրոցին համար։

Հեռաձայնել երեկոները՝

01 – 45 – 84 – 57 – 18

թիւին։

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Գէորգ Փափազեանի մահուան 9–րդ տարելիցին առթիւ, Տիկին Աբգինէ Ափեան 1000 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջին»։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Շաբաթ, Կիրակի
Նոյեմբեր 29 եւ 30

6ème Grande Braderie de Noël

– ՇԷՆ–ՓՐԱՆՍ –

«Յ Ա Ռ Ա Զ»Ի ընթացիկ ազդարու սակագինը

Մահազդ	700	(844,20)
Հոգեհանգիստ	600	(723,60)
Շնորհակալիք	600	(723,60)
Հարսնիք–Նշանտուք	600	(723,60)
Ծնունդ	600	(723,60)

Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 20,60% Թէ.Վէ.Ա. (տե՛ս. փակագծի մէջ ընդհ. գումարը)։

Այս գիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազդերու, Մինչ ՉԵԻ ՄԷԿ ՔԱՌՈՐԴ ՍԻՒՆԱԿ (25 տող) մահազդներու պարագային եւ 1/8–րդ (12–13 տող) մնացեալին։

Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել թերթին վարչութեան։

ԱՐՋԱԿՈՒՐԴԻ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐ

«Յ Ա Ռ Ա Զ» ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՕՐԵՐ ԵՒ ԺԱՄԵՐ 100 ՖՐ.

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ 80 ՖՐ.
ԲԱՑ ՏՈՄԱՐԸ 75 ՖՐ.
ԿՐԱԿԸ ԿՈՂՔԻՍ 75 ՖՐ.
ՍԻՐՏ ՍՐՏԻ 150 ՖՐ.

ԽԱՉԻԿ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

ՍՓԻԹՈՒՔԻ ՄԷՋ 75 ՖՐ.

ԵՒ

«Յ Ա Ռ Ա Զ - 50»
(Ծաղկափաղ 50-ամեայ հաւաքածոյէն) 120 ՖՐ.

Դիմել «Յ Ա Ռ Ա Զ»ի։

Թղթատարի ծախք՝ 25 Ֆր., հատը գլուխ։

ՈՒՐԲԱԹ
ՕԳՈՍՏՈՍ 22
VENDREDI
22 AOUT
1997

LE NUMERO : 5,00 F.

ՀԱՅՐԵՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL.: 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 1·100 Ֆ· — Վեցամսեայ : 560 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 1·400 Ֆ· (ամէնօրեայ առաքում)
1·250 Ֆ· (շաբաթաթերթ առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ·

ՀԱՅՐ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 19·184 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 73e ANNEE — N° 19.184

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Օգոստոս 20 / 21)

Ի. ՓՈՋԱՐԵԱՆ — ՉԵՐՆՈՄԻՐԴԻՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ

Ի. Փոչարեան որ աշխատանքի այցով կը մնակուտայ էր, Օգոստոս 20-ին մէկ համուան հանդիպում ունեցած է ռուս իր պաշտօնակիցին հետ: Այդ ընթացքին քննարկուած է հայ-ռուս յարաբերութիւններու ամրապնդումի հարցը: Արդէն պատրաստ են նախագահ Լ. Տէր-Պետրոսեանի պաշտօնական այցին ընթացքին ստորագրուելիք քաղաքական համաձայնագիրը եւ մէկ փաստաթուղթերը: Հանդիպումէն ետք Չերնոմիրդինը ընծայ է Լ. Տէր-Պետրոսեանի այցը կը նկատէ եւ նոր զարկ կուտայ երկու պետութիւններուն գործակցութեան զարգացման:

Ի. Փոչարեան տեսակցութիւն ունեցած է նաեւ փոխ-վարչապետ եւ ՀԱՊ-ի երկիրներու հետ յարաբերութիւններու պատասխանատու Վ. Սերովի հետ, յատկապէս տնտեսական մարզի գործակցութեան մասին:

Նոյն օրը Ի. Փոչարեան այցելած է նաեւ Մոսկուայի հայկական գեսպանատունը. հոն դիւանագիտական անձնակազմին հետ հանդիպումին ընթացքին ան յայտնած է որ դեսպանատան կարեւորագոյն գործերէն մէկն է երկու երկիրներու տնտեսական կապերուն զարգացումը:

***

Լ. Ղ. Հ
ՆԱԽԱԳԱՀԻ ԹԵԿՆԱԾՈՒՆԵՐԸ ՍՏԱՑԱՆ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՎԿԱՅԱԹՈՒՂԹԵՐԸ

Օգոստոս 20-ին յատուկ արարողութեամբ յանձնուած է երեք թեկնածուներուն արձանագրութեան վկայագրերը: Ազգային Ժողովի սրահին մէջ երեսփոխաններու, կառավարութեան անդամներու, քաղաքական դէմքերու, լրագրողներու ներկայութեան կեդր. ընտրական յանձնախումբի նախագահ Մուշեղ Օհանջանեան հրապարակած է թեկնածուներու անունները.

Ա — Բորիս Առուչանեան, ծնած՝ 1948-ին, երեսփոխան

Բ — Արթուր Թովմասեան, ծնած՝ 1962-ին, Ազգային Ժողովի նախագահ

Գ — Արկադի Ղուկասեան, ծնած՝ 1957-ին, Արտաքին գործերու նախարար:

Երեքն ալ Ստեփանակերտի բնակիչներ են եւ անկուսակցական:

***

ԼՂՀ-Ի ՆԱԽԱԳԱՀԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ Օ — ԷՍ — ՍԷ · Ը

Պատասխանելով Ազգբէջանի կեդր. ընտրական յանձնախումբին Օգոստոս 15-ի յայտարարութեան որով յայտ կը յայտնուէր որ Մինսկի խումբի երկիրներէ արդեօք կ'ըլլան ԼՂՀ-ի նախագահի ընտրութեան, նախագահ Լ. Տէր-Պետրոսեան մամուլի բանբերը ըսած է որ այդ կեցուածքը կը հակասէ նոյնինքն Օ — ԷՍ — Սէ — Ը-ի կողմէ ընդունուած փաստաթուղթերու: Անոնցմէ մէկուն մէջ նշուած է արդարեւ որ հակամարտութիւնը կարգաւորելու հոլովոյթին մէջ կը բանակին Հայաստանի, Ղարաբաղի եւ Ազգբէջանի իշխանութիւնները: Այս տրամաբանութեան համաձայն Ղարաբաղ պէտք է ունենայ ընտրեալ իշխանութիւն, ինչ որ կը կատարուի նախագահի ընտրութեամբ:

***

Լ. ՏԷՐ — ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ ՎԵՀԱԺՈՂՈՎԻՆ

Ֆրանսայի նախագահ Ժ. Շիրաքի հրաւէրով նախագահ Լ. Տէր-Պետրոսեան կը մասնակցի Եւրոպայի Խորհուրդին Բ. վեհաժողովին, Սթրազպուրգի մէջ, Հոկտեմբեր 10 — 11-ին: Նախատեսուած է որ նախագահը այցելէ նաեւ Իրան:

ՓՈՒԹՊՈԼ

ՖՐԱՆՍԱ — 98

ՓՈՐԹՈՒԿԱԼ — ՀԱՅԱՍՏԱՆ 3-1

Համաշխարհային բաժակի զոյգ մը յումներու չարքին, Օգոստոս 20-ին Սեթիւպալի դաշտին (Փորթուկալ) վրայ, Հայաստան 1 — 3 պարտուեցաւ Փորթուկալէն:

15 հազար հանդիսականներու ներկայութեան տեղի ունեցաւ մրցումը, որու իրաւարարն էր ռումանացի՝ Մարսէլ Լիքա:

Փորթուկալի կէտերը նշանակեցին Տոմինկոս 22-րդ վայրկեանին, Ֆիկօ՝ 30-րդ եւ Փետրօ Պարպոզա՝ 53-րդ:

Հայաստանի միակ կէտը նշանակեց Լ. Ասատուրեան 46-րդ վայրկեանին:

9-րդ խումբի դասաւորման մէջ, 6-ի վրայ 5-րդ տեղը կը գրաւէ Հայաստան 5 կէտով: Դասաւորման գլուխն է Ուկրանիա 17 կէտով, իրեն կը յաջորդեն Գերմանիա (15), Փորթուկալ (15), Հիւսիսային — Իրլանտա (7), Հայաստան (5), Հուսկ՝ Ալպանիա (1):

Սեպտեմբեր 6-ին, Հայաստան, Երեւանի մէջ, կը մրցի Ալպանիոյ հետ, Սեպտեմբեր 10-ին Գերմանիոյ հետ (Գերմանիա) եւ Հոկտեմբեր 11-ին, Երեւանի մէջ Ուկրանիոյ հետ;

Օգոստոս 20-ին, հիւսիսային Իրլանտա պարտուած էր Գերմանիայէն 1 — 3, իսկ դաշտին վրայ, մինչ Ուկրանիա կը յաղթէր Ալպանիոյ 1 — 0:

Օգոստոս 20-էն ի վեր, Ֆրանսա — 98-ի մասնակցելու համար 32-ի վրայ ութ խումբեր որակուած են: Նախ, անշուշտ, Ֆրանսա (կազմակերպիչ) եւ Պրազիլ (բաժակակիր), ապա՝ Հարաւի — Աֆրիկէ, Գամբրուն, Մարոք, Նիժերիա, Ռումանիա, Թունուզ:

***

Բ. ԴԱՍԱԿԱՐԳ

Բ. դասակարգի մրցումներու չարքին, Վալանս 2 — 1 յաղթեց Թուլոնի եւ բարելաւեց իր դիրքը դասաւորման մէջ: Այս խաղէն ետք, 14-րդ դիրքի վրայ է 5 կէտով: Գլուխն է միշտ Թուլուզ (12 կէտ) եւ առանց կէսի 22-րդ եւ վերջին դիրքը կը գրաւէ Թուլոն:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՇԽԱՏԱՆՔ 350 ՀԱԶԱՐ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԻ ՀԱՄԱՐ ՄԻՆՉԵՒ 2000 ԹՈՒԱԿԱՆԸ

Կառավարութեան անդամներուն համար արձակուրդը վերջ կը գտնէր Օգոստոս 20-ին եւ Շիրաքի նախագահութեամբ տեղի կ'ունենար Նախարարաց Խորհուրդի վերամուտի առաջին նիստը: Այս նիստին է որ Մարթին Օպրի ներկայացուց իր ծրագիրը աշխատանք հայթայթելու համար 26 տարեկանէն վար երիտասարդներու: Յանօթ է որ Ժոսփէնի ընտրապայքարի գլխաւոր նիւթն էր 700 հազար աշխատանք երիտասարդներու համար: Այս առաջին ծրագիրը կը վերաբերի 350 հազար երիտասարդի եւ պիտի հրադործուի երեք տարիներու երկայնքին, հանրային մարզին մէջ եւ որ տարեկան 35 միլիառ ֆրանք պիտի արժէ Պետութեան, այսինքն՝ հարկատուին: Այս ծրագիրը լուսցուեցաւ կառավարութեան կողմէ, մինչ Շիրաք զգուշացուց «հանրային աշխատանքներու զանգուածային ստեղծման» դէմ:

Կառավարութիւնը 22 նոր արհեստներ պիտի ստեղծէ կարենալ իրագործելու համար իր ծրագիրը: Բայց, այս աշխատանքները որոնք մասնաւոր պատրաստութեան մը չեն կարօտիր առժամեայ բնոյթ ունին, խախուտ են եւ 4 — 5 տարի վերջ, երիտասարդը նոյն կացութեան կը մատնուի, ինչ որ Մ. Օպրի չուրանար: Այս իսկ պատճառով անհանգիստները որոշ վերապահութիւն կը ցուցաբերեն, Սէժ — Թէ-ն կը վախնայ այդ խախուտ բնոյթէն, որ կրնայ նաեւ քայքայել դործատիրութիւնը իր պահանջները դնելու նոյն ուղղութեամբ: Ստեղծուելիք աշխատանքները կրթական, առողջապահական, բնակարանի, արդարադատութեան, փոխադրութեան, ապահովութեան, երիտասարդութեան, բնապահութեան, գրօսաշրջութեան մարզերուն մէջ «քովընտի» արհեստներ են, ինչպէս՝ ընկերանալ անձերու որոնք ինքնաբաւ չեն, դպրոցներու մէջ համակարգողներ նշանակել, մանուկներու ընկերացողներ, մեծ չէնքերու մէջ մատակարարել զանազան պաշտօններ բաժեղծել, նաեւ ընկերացող պաշտօնեաներ փոխադրութեան մէջ, միջնորդներու պաշտօններ ստեղծել դատական հարցերու մէջ, այլ խօսքով աւելցնել պետական պաշտօնեաներու թիւը: Կառավարութիւնը առ այժմ չի խօսիր այն միւս 350 հազար աշխատանքներուն մասին որոնք պէտք է ստեղծուին ոչ պետական մարզին մէջ:

***

Ընկերութիւններու վրայ տուրքը 36,6%-էն կ'անցնի 41,6%-ի: Կառավարութիւնը «առժամեայ» կ'որակէ իր այս որոշումը, բայց բոլորին ծանօթ է «առժամեայ»ին նշանակութիւնը տուրքերու մարզերուն մէջ, ձախ թէ աջ կառավարութիւններու համար: Աւելորդ է յիշել որ Ռամատիէ մէկ տարուան համար միայն հաստատած էր հարկադրումը (վինիէթ) կառքերու համար, 1962-ին, ան ալ պիտի յատկացուէր ծերերուն...:

ՀՌՈՄԻ Ս. ՊԵՏՐՈՍԸ՝ ԼՈՆՇԱՆԻ ՁԻԱՐՇԱՒԱՐԱՆԸ

Պապը Փարիզ ժամանեց Օգոստոս 21, Հինդշաբթի, ժամը 10·30-ին եւ նախ թռանով մը փոխադրուեցաւ Լինվալիտ, ուրկէ Շիրաքի ընկերակցութեամբ, որ դինք դիմաւորած էր, հիւրասիրուեցաւ Էլիզէ: Փարիզի մէջ, Ծովհ. Պողոս Բ. կ'երեթեկէ իր այլեւս պատմական «փափամոպիլէ»ով: Թրքաստէրոյէն ետք, կ'անցնէր Շան տը Մարս, ապա հանում կը կատարուէր Նոթը — Տամ: Այս ամբողջ արարողութեանց դաղաթնակէտն է կիրակնօրեայ բացօթեայ պատարագը՝ Լոնշանի ձիարշաւարանը ուր 600 հազար հոգիի կը սպասուի:

Այս նպատակաւ, ծիրանաւոր Ժ. Մ. Լիւսթիժէ զօրակոչի ենթարկած է 3 ճարտարապետներ, մէկ բեմադիր, մէկ նուագախումբի ղեկավար, մէկ դերձակ եւ մէկ տիզայնըր: Կարդինալը ուզած է ցուցաբերել Փարիզի մէկ որոշ պատկերը, խուսափելով, սակայն, այպանելի չեզոքներէ որոնք տեղի ունեցած էին Տէնվէր (Ամերիկա) Երիտասարդութեան Համաշխարհային Օրերու նախորդ համախմբումի մը մը, ուր Մք. Տոնալտի նման սփռնուար մը չուտուելիք քաշուած միս մը պարտադրած էր եւ Ծովհ. Պողոս Բ-ի ալ նմանակը կը ներկայացուէր ծպտուած Մարլպորոյի քուռ — պօյի մը պէս...: Հոս, Սոտեքհոյի յանձնուած է 450 հազար ուխտաւոր (4 միլիոն ճաշ) կերակրելու հոգը: Օգոստոս 23-ի իրիկունը, Պապին հետ հանդիպի առեն՝ հաւ, շիփս: Լոնշանի ձիարշաւարանն ալ ուր տեղի կ'ունենայ պապական պատարագը, ճարտարապետ Տիթիյէօլի ջանքերով վերածուած է Հռոմի Ս. Պետրոս Մայր Տաճարի կրկնօրինակին: Ճարտարապետը որ Ջերմեռանդ կաթոլիկէ մըն է, սիրայօժար աշխատած է եւ կ'ըսէ. — «Խորհեցայ այս տարիքոտ եւ յոգնած մարդուն մասին այդ ամբոխին դիմաց: Ուզեցի որ ինքզինք լաւ զգայ»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՈՒՐՔԻՈՑ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻՆ քուէարկած մասնակի ներումով Ը. Եուրթչուէն դատ վեց լրագրող եւս ազատ արձակուած են: Վեցն ալ կը պատկանին ձախակողմ-

(Շար·ը կարդալ Դ· էջ)

ԵՐԿՐԱՇԱՐԺ

ՀԱՅ ԵՒՐԱՑԱԿԱՆ ՍԱՀՄԱՆԻՆ ՎՐԱՑ

Օգոստոս 19-ին, տեղական ժամով 17·52-ին Հայաստանի եւ Վրաստանի սահմանագիծին վրայ տասերկրեայ ցնցում արձանագրուած է: Վերնակեդրոնը Շամլուղ գիւղէն 10 քիլոմեթր արեւմուտք կը գտնուի. իսկ ուժգնութիւնը Սահնաւանի մէջ եղած է 3 բալ:

***

ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԻ ՆՈՐ ՖԻԼՄ ՊԱՐԱՋԱՆՈՎԻ ՄԱՍԻՆ

Մոսկովեան հեռատեսիլի կայան մը Պարաջանովի երեւանի թանգարանին մէջ նկարահանած է արուեստագէտին կեանքին մասին ֆիլմ մը: Երեք մասէ բաղկացած 30 վայրկեաններոց գործը ուր կինը յուշերը կը պատմէ Պարաջանովի մասին, պիտի ներկայացուի Նոյեմբերին: Բեմադիրն է Անարէյ Դորրովոլսկին:

ՀԱՅ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԴԱՆՁԵՐԸ ՏՈՒՆ Վ ԵՐԱԴԱՐՁԱԾ

Մոսկուայի մէջ յաջողութեամբ ցուցադրուելէ ետք հայ եկեղեցական դանձերը վերադարձուած են էջմիածին: Փակման հանդիսաւոր արարողութենէն ետք ապահովութեան պատասխանատուներ եւ Մայր Աթոռի ներկայացուցիչներու ուղեկցութեամբ ցուցանմոյշները հասած են Հայաստան եւ իրենց տիղը դրուած էջմիածնի պանճատան մէջ:

***

ՍԱՀՄԱՆԱՑԻՆ ԿՐԱԿՈՑՆԵՐ

Պաշտպանութեան նախարարութեան լրատուութեան վարչութենէն հաղորդուած է որ Օգոստոս 19-ի առաջին վայրկեաններուն Ազգբէջանէն կրակ բացուած է Տաուշի մարզի Բաղանիս — Այրում համրու հատուածին եւ պաշտպանական դիրքերուն վրայ: Իսկ աւելի ետք թիրախ եղած են Շաւարշաւանի պաշտպանական դիրքերը: Մարդկային կորուստներ կամ վիրաւորներ չկան:

«ՄԵՆՔ ԱՄԷՆ ԻՆՉԻ ՊԱՏՐԱՍՏ ԵՆՔ»

Կ'ԸՍԷ ԼՂՀ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐ ՍԱՄՈՒԷԼ ԲԱԲԱՅԵԱՆ

Զանազան գործօններ ցոյց կուտան թէ Ղարաբաղի հարցին կարգաւորման հոլովոյթը կը քշուի դէպի փութկոտ լուծումի մը հանգրուանը: Առաջ գլխաւոր մղիչն է ադրբեջանական քարիւղին ժամ առաջ առիւծի բաժինը ունենալու Միացեալ Նահանգներու անհամբերութիւնը: Կան նաեւ այլ ազդակներ որոնց ամէնէն կարեւորն է կովկասեան գօտիին մէջ ուժի Ռուսաստան — Միացեալ Նահանգներ մրցակցութիւնը: Այս պարագան Հայաստանի համար — նոյնիսկ եթէ ոչ անպայմանի հաւանական — գոնէ յուսալի զօրակիցի գերքի վրայ կը դնեցնէ Մոսկուան: Օգոստոսի վերջին օրերուն նախագահ Լ. Տէր-Պետրոսեանի հոն այցն ալ կը զօրացնէ այս ուղղութեամբ սպասումները: Գործօններու կարգին է նաեւ Անգարայի խաղաքարտը. ան առանց այլեւայլի, որպէս Հայաստանի նեղութիւններուն վերջ տալու քայլ կը ներկայացնէ հայելիութիւրք սահմանը բանալու արարքը, առաջ որպէս բարենիշ փոխադարձ «նուէր» ակնկալելով Բաքուի հացկէն: Այս մասին թուրք վարչապետին արտայայտութեան մէջ հազիւ տեղ գտած է սահմանին բացումով Կարսի չրջանին տնտեսութեան ալ զարկ տալու նպատակը:

Բոլոր կողմերէն «հակահայ» այս դիրքաւորումներուն դէմ Հայաստան — Արցախ հակադրումի մը մասին պարբերական լուրեր, չշումներ ալ կ'աւելցնեն յոռետեսներու թիւը: Որքան ալ երեւանէն յայտարարուի թէ առանց Ստեփանակերտի համաձայնութեան ոչ մէկ փաստաթուղթ կը առորագրուի, պահանջուած դիմումներու մասին երեւանի վերադրուած ոչ այնքան անգիջող կեցուածքը հետզհետէ աւելի կը քննադատուի, յատկապէս ընդդիմադիր լրատուներու կողմէ:

Այս պայմաններուն մէջ, կ՞ոչ քաղաքական ճապկումներէ այլ եւս փնտռելու տեղ: Առաւելաբար նման պարագաներու համար ի զօրու կրնար ըլլալ որպէս հաղորդութիւն՝ Ադրբեջանի քարիւղին, Վրաստանի ծովուն հետ Հայաստանի ալ իր բնակչութեան թիւէն աւելի մեծ Սեւիւզքի մը ակռ ըլլալուն պնդումը: Սակայն, առաջին օրէն այդ «դրամագլուխ»ին չափ սխալ մարտավարութեամբ դրծածութիւնը, անտեսումը, մեծապէս դեղչած է անոր արդիադրելի կարողականութիւնը. ասիկա՝ յատկապէս մտաւորականի մարդին մէջ ուր դեր չեն կրնար ունենալ Աբխազիոյ ազատները իրենց քրտնակներուն փչրանքներով: Իսկ երկու մարդին ալ բաշխուածները այնքան քիչ անգամ ճիշդ տեղն ու դերին մէջ կը դանուին որ յարգելի ըլլան կամ ոչ, բան չի փոխուիր:

Դիւրին չտեսնուածութեան մը ճամբան հարթող այս կացութեան մէջ, ինչպէս չատ ուրիշ անգամներ, այս պարագային եւս յոյսի ճայնը կուգայ Ղարաբաղէն: Անոր Պաշտպանութեան նախարարը զօրավար Սամուէլ Բաբայեան պատասխանելով Շուշանիկ Աբրահամեան — Հայրապետեանի հանկնալի մտահոգութիւններէն ծագած հարցումներուն, կուտայ յստակ ապահովութիւն մը. առնուազն իրեն ու իրեններուն՝ ԼՂՀ բանակին առընչուած չափին («Հայոց Աշխարհ» Օգոստոս 7):

*Այդ բանակին ստեղծումի պաչտօնական թուականը 1992 Սեպտեմբեր 1-ն է: Հինգ տարուան անցեալի տէր այդ զօրքը կրնա՞յ պահել այսօր իր հակակշռին տակ դանուող տարածքները. հարցումը կը ծագի Բաքուի քաղաքական լուծումի չմօտենալու կեցուածքէն եւ հարցը ուժի միջոցով կարգադրելու համոզումէն: Պատասխանը հաստատական է. այո՛. զօրքը կրնայ պահել այդ տարածքները: Աւելին կ'ըսէ զօրավարը «որպէս Արցախի Պաշտպանութեան նախարար» եւ կ'աւելցնէ պնդելով որ «ապելին՝ այդպէս կարծելով երբեմն կարող են ապելին կորցնել»: Անոնք՝ այսինքն Ադրբեջանցիները: Եւ Ս. Բաբայեան օրինակով մը կը հիմնաւորէ իր պնդումը. Ադդամի անկումէն եաք անոնք պարտուեցան եւ ազդովին ենթարկուեցան հոգեբեկումի. սակայն եւ այնպէս «1993 Դեկտեմբերի 28-ին Ադրբեջանը դուրս եկաւ չոքից, առանց հաշուարկ անելու նորից սկսեց պատերազմը եւ արդիւնքում եղաւ այն որ 18 գիւղ էլ կորցրեց»: Նախարարը կը հաւատայ թէ կանխակալ հաւատքները ոչինչ կը նշանակեն եւ թէ «կռիւը մարտադաշտում է երեւում»: Ինչ կը վերաբերի երկու բանակներու համեմատութեան, ան մեր մեծ ուժը կը նկատէ այն որ «մենք ունենք զուտ հայկական բանակ» իսկ ադրբեջանականը «խառն է, չորս — հինգ ազգութիւնից կազմուած, որն ամէն պահի կարող է կործանուել ներսից»:

Ինչ կը վերաբերի պիջումներու նիւթին, զօրավար — նախարարը կը թուէ իրենց ըրածները. նախ միացում էր պահանջուածը, «աշխարհը չի ընդունում այդ իրականութիւնը». երկրորդ ձեւը գտան, անկախ հանրապետութիւն հռչակուեցաւ, ատիկա եւս անընդունելի կը նկատուի: Ադրբեջանի կազմին մէջ մնալու անոնց պնդումն ալ մենք չենք ընդունիր, կ'ըսէ ան: «Այդ հարցը հիմա կատակի ձեւով կարելի է ասել ու անցնել»...: «Եթէ բաղաբական սեղանիների շուրջ բննարկումի են ինչ որ փոխզիջումային տարբերակներ, ոչինչ: Այդուհանդերձ թող Ադրբեջանը լաւ իմանայ որ Ղարաբաղը այլեւս իր թիկունքում ոչ մէկին չի թողնի: Եթէ բանակցութիւնների ժամանակ խօսք տանեն Քաշաթաղ — Քարվաճառի (Լաչին — Քելբաջար) մասին, ուրեմն իրենք ուզում են որ հարցերը չլուծուեն, մանաւանդ, երբ ակնարկում է Շուշին»: Իրենց խնդիրը պարզ դրուած է. «Ղարաբաղի ու Հայաստանի միջեւ սեպ չպիտի լինի: Ով էլ դեկավարի Հայաստանը կամ Արցախը, սա մեր թիւ 1 խնդիրը պէտք է համարի եւ ոչ մի փաստաթուղթ չի ստորագրուի»: Այլ ճամբայ չկայ. զինադադարը «ոչ թէ եւրոպական պետութիւնները են տուել, այլ մենք ենք տալիս» կ'ըսէ Ս. Բաբայեան. իրենք կը հետեւին հակառակորդին յետագայ քայլերուն. եթէ կը մոռնայ վերոյիշեալ տարածքները, բանակցութիւն կը տարուի հետը, եթէ ոչ, կ'ուզէ կռուելով եւ առնել «կը կռուենք: Մենք ամէն ինչի պատրաստ ենք», կը վստահեցնէ զօրավարը, միշտ յիշեցնելով որ «այդ դէպքում իրենց համար աւելի վատ կարող է լինել»:

Ան յայտնի պնդումով կը ծանրանայ միարանելու անհրաժեշտութեան վրայ: Ինք համոզուած է որ «մեր ազգը ի վիճակի է մեծ գործեր անելու. այսօր դրա 5 տոկոսն էլ չենք անում»: Իր կարծիքով կան ուժեր որոնք չեն ուզեր որ միաբանած ըլլանք «եւ դա նրանց առայժմ յաջողւում է»: Հարկաւոր կը նկատէ որ բոլորը՝ թէ՛ մտաւորականները, թէ՛ կուսակցութիւնները, թէ իշխանութիւնները — ներսի եւ դուրսի — հասկնան որ մեր ամէնէն վտանգաւոր թշնամին պատերազմն է: Եթէ այդ գիտակցութիւնը ունենայ «եթէ այսօր չպաշտպանենք մեր հողերը, նոր եղեռն է դիմելու այդժամ ուրիշին մեղադրելու իրաւունք չենք ունենայ. սերունդները մեզ կը նզովեն այս պահը բաց թողնելու համար»:

Յօտեղով արհեստավարժ զինուորականի կարիքին մասին, Ս. Բաբայեան կ'ըսէ. «ստեղծել ենք ուսումնարան որտեղ 3 ամիսը մէկ ծառայող սպաները անցնում են որակաւորման բարձրացման դասընթացքներ: կարող են սփիւռքահայ երիտասարդները սովորել, միայն մի պայմանով որ սովորելուց յետոյ 5 տարի ծառայեն մեր բանակում: Մենք սպասում ենք նրանց»:

Յետոյ հարցազրոյցը կ'աւարտի միտքերնելու ցանկութեամբ. պէտք չէ, կ'ըսէ, սուտ լուրերու հետամուտ ըլլալ թէ «Ղարաբաղը ծախեցին, տուին», եւայլն: «Չի լինելու այն մարդը որ «ծախել»ու փաստաթուղթ ստորագրի. եթէ անգամ ստորագրի, դա չի կատարուելու»:

Զօրավարին բերնով Ղարաբաղը որպէս կռուող, զոհ տուող գլխաւոր կողմ, որպէս դատին անմիջական տէր, կուսակցական նեցուկը պահելու երաշխիքը. կա՛ւով պահելու ի հարկին, չբացառելով նոյնիսկ յաւելեալ կորուստ պատճառել հակառակորդին: Կը մնայ որ բանակցութեան սեղանի նստողները նոյն վճռակամութեան դան նստողները իրենց բաժինը բերեն. արտաքին հակաիրենց վրայ մարտավարական ճապկումներուն, հետաքրքրութեամբ, իսկ ներքին դաշտին մէջ յաջողցնելով միաբանելու հրահանգը ու առաջ մէջ գտնելով պահանջած վճռակամութեան նեցուկ առաքելները:

ԱՐՓԻ ԹՈՓՈՑԵԱՆ

ՄԱՐՄԱՐԱ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐԴԿԱՅԻՆ ՅԱՒԱԿՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

«ԲԱԽՏ ԶՈՒՆԻՄ»

Կեանքս մէջ չափէն աւելի չատ մտածած եմ բախտ կոչուած խորհրդաւոր եւ զելուխեան մասին: Եղելութի՞ւն: Չեմ պիտեր ի՞նչ կոչել զայն, եղելութի՞ւն, երեւո՞յթ, մտընկատանութի՞ւն, բնաւորութեան ո՞ւժ, մարդկային թաքուն կարողութի՞ւն, հոգեբանական ներո՞ւժ: Ինչ որ ալ պիտի կոչենք զայն, պիտի չկարենանք լուծել անոր խորհուրդը: «Այս մարդը բախտաւոր է» կ'ըսենք: Այսինքն «այս մարդը բախտ ունի»: Ասիկա կը նմանի՞ արդեօք «այս մարդը աչք ունի» ըսելու: Ո՛չ անշուշտ: Աչքը տեսանելի գործարան է, նիւթ է: Մինչդեռ բախտը տեսանելի գործարան մը չէ, ո՛չ մէկ վիրահատ մարդկային մարմնին մէջ պիտի կարենայ գոյց տալ բան մը եւ ըսել. «Ասիկա բախտի գործարանն է, հո՛ս է որ կը չինուի մարդուս բախտը»:

Աչխարհի ամէնէն անզգրաւիչ մարդն անդամ թերեւս կրնայ մէկ երկու դիրք լեցնել պատմելով բախտի հետ կապուած պատմութիւններ իր իսկ կեանքէն: Ամէն մարդ ինչե՛ր ունի պատմելիք իր բախտաւորութեան կամ անբախտութիւններուն մասին: Եւ մարդիկ, անդամ մը որ այդ դէպքերը ձգած են անցեալի մէջ, լաւ կամ դէշ, ուրախ կամ զուարթ, այլեւս կը սկսին մեծ հաճոյքով պատմել: Թէ բախտը որքան օգնած է իրենց որպէսզի ընեն սա կամ նա բանը, կամ թէ բախտը ինչպէս կացինահարած է անոնց սա կամ նա ծրագիրը, եւայլն: Մարդիկ կը հաւատան բախտին դոյութեան: Կը հաւատան որ բան մը կայ իրենց դիմաց, կամ իրենց մէջ, որմէ կախում ունի իրենց մէկ յաջողութիւնը, կամ իրենց մէկ ձախողութիւնը: Ամէն անդամ որ մէկը գործի մը կը ձեռնարկէ, իր բարեկամները անոր բախտ կը մաղթեն, «բախտաբեր ըլլայ» կ'ըսեն:

Ենթադրենք որ կանդնած ենք երկու դռներու առջեւ: Դռներէն մէկը մեզ պիտի տանի դէպի ճիշդ ուղղութիւն, իսկ միւսը՝ սխալ: Եթէ ճիշդը բացինք, անկէ վերջ քալէ որքան որ կ'ուզես: Իսկ եթէ սխալ դուռը բացինք, վերջացաւ, կորսընցուցինք, այլեւս վերադարձ չկայ: Եւ ահա կանդնած ենք այդ երկու դռներուն առջեւ ու կը նայինք մէկուն եւ միւսին: Ո՞ր մէկը բանալ: Ո՞ր մէկը ընտրել: Ի՞նչպէս ընտրել: Շատ փոքրիկ չարժումի մը պիտի բաւէ որպէսզի բանանք մէկը կամ միւսը: Բայց ի՞նչպէս պիտի ընենք այդ չարժումը: Ներքին ձայն մը մեզի կ'ըսէ. «Այ կողմինը բաց»: Յետոյ յանկարծ ուրիշ ներքին ձայն մը կը միջամտէ. «Սխալ է, ձախ կողմինը բաց»: Որքան երկարենք, այնքան կը դժուարանանք, որովհետեւ մեզի մերթ կը թուի թէ այս կողմինը ճիշդ դուռն է, մերթ ալ կը թուի թէ միւս կողմինը: Սխալելու կամ չյաղողելու հաւանականութիւնը չափազանց հարիւր է: Կէս առ կէս: Այդ ալ այդքան սոսկալի բան մը չէ՝ ըստ թուաբանական հաշիւի: Որքան աւելի դժնդակ կացութեան կը մատնուէինք եթէ մեր դիմաց ո՛չ թէ երկու, այլ հարիւր դռներ դանուէին եւ անոնցմէ միայն մէկը ճիշդ դուռը ըլլար: Հարիւրի վրայ մէկ հաւանականութիւն միայն: Մինչդեռ հիմա հարիւրի վրայ չորսուն հաւանականութիւն ունինք: Կամ սա, կամ նա, այսքան պարզ է: Բայց կը պատահի որ այդ իսկ դժուար է, ահաւոր դժուար: Շատ դիւրութեամբ կրնանք սխալ դուռը բանալ: Եւ ճիշդ դուռը բանալու համար մէկ բանի միայն կը կարօտինք: Բախտի:

Իսկապէս բախտի՞: Ահաւասիկ հարցումը: Միայն բախտ կոչուած խորհրդաւոր ո՞ւժն է որ պիտի օգնէ մեզի, թէ ոչ ուրիչ բան մը կայ մեր մէջ որ մեզի գաղնօրէն պիտի օժանդակէ: Կռահելու, դուշակելու կարողութիւն մը, ներքին ըզգայնութիւն մը, աւելի առաջ նոյն դիրքին մասնուած ըլլալէ ծնունդ առնող փորձառութիւն մը, քաջութիւնը կամ վախկոտութիւնը, մարդուս ինքն իր անձին մասին անուցած վստահութիւնը, օդին մէջ գտնուող խորհրդաւոր գործօն մը թերեւս՝ որ կ'ազդէ մեր ջիլերուն վրայ, եւ դեռ այսպիսի անհամար ազդակներ դեռ պիտի չհայտնո՞ն երբ մենք մեր ձեռքը պիտի երկարենք ու վերջապէս պիտի բանանք այդ դռներէն մէկը: Եւ բանալէ վերջ այդ դուռը, անտեսելով բոլոր այդ ազդակները որոնք մեզ մղեցին այդ դուռը բանալու, պիտի ըսենք, բախտաւոր էի: Կամ բախտաւորը չէի:

Զախողութիւններու կամ սխալ պատահարներու դիմաց մարդիկ ունին բազմաթիւ մխիթարութիւններ, որոնցմէ գլխաւորը բախտ կոչուածն է: Ենթադրենք որ դժբախտութիւն մը պատահեցաւ: Կըրնանք մխիթարուիլ մտածելով որ մենք ալ յանցաւոր ենք սա կամ նա սխալը գործած ըլլալով: Կրնանք մխիթարուիլ մըտածելով որ այդ դժբախտութիւնը դաս մըն է մեզի համար: Կրնանք մխիթարուիլ մտածելով որ կրնայինք աւելի մեծ դժբախտութեան մըն ալ հանդիպիլ: Կըրնանք վերջապէս մխիթարուիլ մտածելով որ բախտ չունէինք, այդքան: Բոլոր այս մխիթարութիւններուն մէջ վերջինն է որ մեզ բոլորովին կը փրկէ մեր մէջ պատասխանատուութեան կամ յանցանքի բաժիններ փնտռելէ: Եւ մարդիկ, հազար տարբերութիւն զործելէ վերջ երբ ձախողութեան մը հետ դէմ յանդիման կը մնան, կրնան իրենց ուսերը թօթուել եւ ըսել. «Ի՛հ, ինչ ընեմ, բախտ չունիմ»:

Ռ. Հ.

ՀԱՋԱՐԱՄԵԱՅ ՊԱՐԻՆ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Այս տարի, կարգ մը չրջուն ձեռնարկներ, այլազան վայրերու մէջ, հանրութեան ուշադրութեան յանձնեցին խմբերու արուեստը: Փոլ Փոթի աւերիչ իչխանութեան չրջանին, արուեստի բնագաւառն ալ, տիրող անչնչելի մթնոլորտին պատճառով, մեծապէս տուժեց: Զոհերէն մէկն էր նաեւ զարաւոր աւանդութիւն ունեցող պարարուեստը, ձեռքերու եւ չարժուձեւերու լեզուն բարձր մակարդակի հասցուցած: Այս արուեստին վերջին մեծ ներկայացուցիչներէն Ջէյմս Սամի, պարուհի, 1979-ին կը զոհուէր կարմիր խմերներու արդելակայաններու ճաչատեղիներէն մէկուն մէջ: Նման այլ կայանէ մը ներս, Զըհիւնկ Փրոէտնի միշտ լարախաղացային իր ոտաոտումները կը կրկնէր: Փոլ Փոթի գինեաները անոր ուշադրութիւն չէին դարձներ. իրենց համար ան պարզապէս խենթ մըն էր: Այս ձեւով կրցաւ ինքզինքը փրկել Նոսմանի, կապիկ աստուածի դերը խաղացող մեծադոյն մեկնաբաններէն մէկը, կապիկ աստուածը՝ որ գլխաւոր տիպար

նեղին է Բամայանայի, հնդկական դիւցազներգութեան, որ հնդկաչինական պարի բոլոր ներկայացումներուն մէջ ներկայ է:

Ջըմինկ Փրոէտունկի, Զէյա Սամիլ եւ քանի մը այլ վերապրողներու տուներն եւ յատուկ վերաբերմունքին չնորհիւ է որ, համա վերաբերմունքին չնորհիւ է որ, համր պալատի հազարամեայ արուեստը կրցաւ վերայայտնուիլ յետ – փոլ փոթ–եան շրջանին: 1993–էն սկսեալ, Նորոտոմ Սիհանուքի փնտմ փչնհ վերադարձէն ետք եւ իր աղջկան, Պոֆա Տեւիի հոգատարութեամբ, պալատական նախկին պարուհիները անցեալի իր չքեղանքը վերադարձուցին:

Ներկայացուած պարերուն մէջ կան յարժումներ եւ կեցվարային դիրքաւորումներ, որոնք կը կրկնեն այն ինչ որ անհամար կերպով քանդակուած է Անկգոր վաթի տաճարի որմերուն վրայ: Այսօրեան պարուհիին եւ հազար տարի առաջ իրագործուած քանդակներուն նմանութիւնը կատարեալ է: Պարերը ծնած են համեան հազարամեայ կայսրութեան մէջ, այն ժամանակաշրջանին՝ երբ Անկորի տէրերը հնդկաչինի թերակղզիին վրայ կ'իշխէին, մինչ Հնդկաստանէն վաճառականներ յարդի նիւթեր եւ իրեր կը բերէին, ինչպէս եւ հինաւուրական եւ պուտտայական իրենց մշակոյթը տեղացիներուն կը փոխանցէին, Բամայանայի դիւցազներգութիւնը եւ հնդկական պարերը, որոնք իրենց ազդեցութիւնը բանեցուցին համեական ոճին վրայ:

Համեր պարարուեստը տաճարներու մէջ կը կիրարկուէր պարուհիներու կողմէ, որոնց թիւը ԺԲ. դարուն երեք հազարի կը հասնէր, ճայալավրման Է.–ի շրջանին: Ոճականացած եւ ուժգնօրէն խորհրդանշական չարժուձեւերը հերոսներու արկածախնդրութիւններու մասին կը պատմէն ինչպէս եւ Բամա իշխանին փորձառութիւններուն (որ Վիշնու աստուածին մարմնացումներէն մէկն է) եւ անոր դեղեցիկ կնոջ, Սիթայի, դեռ Բամայանի դիւցազներուն կողմէ առեւանգուած եւ՝ Հանուման կապիկ աստուածին ձեռքով փրկուած, ըստ աւանդութեան, ինչպէս հնդիկ բանաստեղծ Վալմինքիի կողմէ երբուած է, Բամայանայի մէջ:

1431–ին, համեր կայսրութեան փլուզուելով, երբ Անկորը Սիամցիներու կողմէ կը գրաւուի եւ երբ արքունիքը մայրաքաղաք մայրաքաղաք կը տեղափոխուի, սրբանուէր պարերը մաս կը կազմեն թաղուրի չքախումբին: Ապա կը սկսի քամպոճական երկար անկումը որ միայն ԺԹ. դարուն կը կասի, երբ երկիրը Ֆրանսական խնամակալութեան տակ կ'անցնի եւ առաջին հնախոյզները կը սկսին Անկորի տաճարները յայտնաբերել: Քիչ առ քիչ կը վերայայտնուի պալատական պարը որ, մեր դարու սկիզբին, անմոռանալի ելոյթ մը կ'ունենայ Փարիզ: Օկիւսթ Բոռէն անկէ նշմարներ կը գծանկարէ, մինչ Վասլաւ Նիժինսքի «Արեւելքցիները» ներմապարին մէջ կը կրէ պզեստ մը, որ համեր պարողներուները կը յիշեցնէ:

Թագուհի Քոսամաք, Նորոտոմ Սիհանուքի մայրը, յանձն կ'առնէ պարախումբը (ներկայ դարու առաջին տասնամեակներուն) որ յետոյ, Սիհանուքի եւ իր աղջկան, Պոֆա Տեւիի հովանաւորութեամբ, դամպոճայի հասարակութեան կը բացուի: Քիչ ետք ողբերգութիւնն է: 1975–էն 1979, իշխանը կը յաջորդեն փոլ փոթի հաստատած սարսափն ու տեւողները, մտաւորականներուն մեծ մասին բնաջնջումը, գիրքերու, դործիքներու, զգեստներու չարունակական փճացումը, ինչպէս եւ դամպոճական մշակոյթային յիշողութեան եւ անոր աւանդութիւններուն ոչնչացումը: Միայն Վիէթնամցիներու կողմէ հանրապետութեան վերահաստատումով, ապա, Սիհանուքի վերադարձով է որ պալատական պարը նաեւ կրցաւ իր հին չքեղանքը վերագտնել:

ՍԵՐՄՆԱՅԱՆ

(Քաղուած՝ «Փանորամա»էն)

ԼՈՒՍԻՆԸ ԾԱՒՈՒ Է

Գործին մէջ անյայտ մէկը կը նկատէր Տընիզ Հոփ, այնքան առեն որ կը ջնար տեղ մը հասնիլ գործածուած կարքերու վաճառքով: Օր մը ամէն բանէ յուսահատած, հանճարեղ գաղափար մը ունեցաւ Լուսինը դիտելով: Չէ՞ր կրնար հողեր ծախել անոր վրայ, կամ Լուսնային դեսպանատուն մը բանալ: Այս գաղափարը ունեցաւ 1980–ին: Անկէ ի վեր Հոփ գործած է յաջողած մէկը. պոնէ առ այժմ:

Սան Ֆրանսիսքոյի համեստ մէկ անկիւնը ան իր գրասենեակը ունի: Պրոքուրումներով տեղեկացած է որ կայ Անջելես մի ջայգային գաշինք մը, ստորագրուած՝ 1967–ին, որով կ'ըսուի թէ որեւէ պետութիւն չի կրնար սեփականացնել երկնային որեւէ մարմին: Հոփ առիթէ հետեւցուցած է թէ օրէնքը չի վերաբերիր անհատներու:

Փաստաբանի մը դիմելով պատրաստել տուած է փաստաթուղթ մը, որով իր սեփականութիւնը ցոյց տուած է Լուսինը եւ ութ մոլորակներ: Գրի առած է Լուսնային սահմանադրութիւն մըն ալ որ արձանադրուած է պաշտօնապէս պատկան իշխանութեան մօտ: Քանի մը չաբաթ ետքն ալ իր ընկերութեան կանոնադրութիւնը վաւերացնել տուած է. ընկերութիւն որ տարբեր բան չէ «Լուսնային դեսպանատուն»էն:

Պատրաստելէ ետք Լուսնին մանրամասն քարտէսը, զայն բաժնած է 3·112 հազար հողաչերտի: Սակայն այդ հողաչերտերը վաճառելու առաջին քանքերը ոչ մէկ արդիւնք տուած են, ամբողջ 16 տարի: Ցետոյ օր մը, մինչ ինք ապրուստին սիրոյն ուրիշ գործեր կը փորձէր, հետաքրքիր յայտարդէ մը անդրադարձած են իր նախաձեռնութեան: Յաջորդ օրն իսկ մարդիկ դիմած են իրեն, դնելու համար իրենց հողաչերտը: Անկէ ի վեր սեփականութեան հազարաւոր փաստաթուղթեր ղրկած է աշխարհի ամէն անկիւնը: Ներկայիս եօթը գործակիցներ ունի որոնք կը պատրաստեն այդ սեփականաթուղթերը ու առաքումները կ'ընեն:

Անջրպետի կայաններու ուղեւորութիւնները ղէպի Լուսին ամենամեծ ծանուցումը կ'ըլլան անոր համար: Այն օրէն երբ Նեյա Հրատին լուսանկարները հրապարակեց, հարիւրաւոր մարդիկ դիմեցին իրեն, կատր մը «Հող»ի տիրանալու համար այդ մոլորակէն: Բայց նախընտրելին Լուսինն է տակաւին:

Վերջերս հարուստ Հրեայ մը առաջարկած է գնել Լուսնի ու Հրատի բոլոր հողակտորները: Հոփ տեղեկացուցած է թէ այդ ծրագիրը 225 միլիոն տոլար կ'արժէ անոր:

Գործերը այնքան լաւ ընթացքի մէջ են որ Լուսնի դեսպանը կը ծրագրէ մեծ պանդոկ մը չինել, ատղերու սիրահարները հոն հաւաքելու համար ու կարմակերպել պատիւսութիւններ, եւայլն: Գոտած յա-

1700–ԱՄԵԱԿ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ ՔՐԻՍՏՈՆԷՈՒԹԵԱՆ ՊԵՏԱԿԱՆ ԿՐՕՆ ՀՌՉԱԿՄԱՆ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ «ԳԱՆ ՐՈՒԹԻԷ» ՍԿԱՈՒՏՆԵՐԸ Կ'ՕԺԱՆԴԱԿԵՆ ԿԵՉԱՌԻՍԻ ՎԱՆՔԻ ՆՈՐՈԳՈՒԹԵԱՆ

Ուրբաթ, Յուլիս 10–ին երեւան ժամանեցին Փարիզէն 16 սկաուտներ, որոնք կը պատկանին «Գէան Րութիէ» քրիստոնէական խմբակին, իրենց դեկավարն է Լոյիք Գուա – Կուրբուէն, իսկ հոգեւոր խնամատարը՝ Հայր Ժան Մարի:

Սոյն խմբի դեկավարները առեղին հանդիպած էին «Երկիր եւ Մշակոյթ»ի Փարիզի հիմնադիր Գեղամ Գեւոնեանի եւ 1700–ամեակի Գործադիր Վարիչ Մեսրոպ Արք. Աշճեանի հետ, Փարիզի մէջ եւ ծրագրած խմբի ամառնային արշաւը Հայաստանի մէջ: Մինչ այդ կապեր հաստատած էին Փարիզի Հայոց Առաջնորդարանին եւ Հայաստանի Պատմական Յուշարձաններու պահպանութեան գլխաւոր վարչութեան հետ, գործնական կարգադրութեանց համար: Ֆրանսայի սկաուտները սկսած էին խանդավառութեամբ պատրաստուիլ դէպի Հայաստան իրենց առաքելութեան, երբ յանկարծ իրենք դիրենք գտան նիւթական դժուարութեանց դիմաց: Իրենք կարողացեր էին ապահովել ճամբորդական ծախքերը միայն եւ կարգ մը խոստումներ ի դէպ եւած ըլլալով՝ ծրագիրը կրնար լրիւ «Ջուրը իյնալ»: Սակայն կարգ մը անմիջական օժանդակութիւններ եղան եւ ահա 16 պատանիներ ստացան Հայաստանի

Ջողութեան առջեւ ինք ալ բաւական զարմացած է ու կ'ըսէ թէ երբեմն այն զգայումը կ'ունենայ որ հնարած է բան մը որուն հակակշիռը այսօր վեր է իր ուժերէն:

Վերջերս Գերմանուհիէ մը նամակ ստացած է. այդ կինը հոգակատար մը նուիրած էր գրեթէ մահամերձ իր ամուսնին որ ուրախ – զուարթ բնած է անդենականին ճամբան, երկնքին մէջ իսկական տեղ մը ունենալու ապահովութեամբ: Մեռած է խաղաղօրէն, բարձրացած է երկինք հոն սեփականատէր ըլլալու հաղորդութեամբ: Այդ վճռոր մը երազին, վերջին երանութեան համար կինը չնորհակալութիւն յայտնած է Լուսնի դեսպանին:

Նման տիպարներու թղմապատիկ խումբի մը ներկայութեան, աւելորդ է հարց տալ թէ մարդիկ ի՞նչպէս կը յղանան ամէնէն անկարելի նկատուած ճամբով հարստանալու ձեւը...:

ՔԱՂՀԱՆ

իրենց վիզանները եւ երեւան հասան եւ անմիջապէս մեկնեցան իրենց աշխատավայրը՝ Ծաղկաձոր, որ կը գտնուի կեչառիսի կից: Նախատես ծրագրուած էր, որ անոնք երթային եւ աշխատէին Թեղենեաց վանքին մէջ:

Նոյն առաւօտեան 1700ամեակի Վարիչ Մեսրոպ Արքեպս. Աշճեան, Կոտայքի թեմի Առաջնորդ Առաքել Եպիսկոպոս եւ խումբ մը ազգայիններ հասան Ծաղկաձոր եւ այնտեղ մշակեցին խումբին երեք չաբթուան յայտագիրը, որ հիմնապէս օրական վեց ժամ հողային եւ պեղումնային աշխատանք է՝ կեչառիսի վանական համալիրի մէջ, հսկողութեամբ Առաջնորդ Սրբազան Հօր եւ հարատարապետներուն: Խումբը ամէն առաւօտ պիտի ներկայ գտնուի պատարագի եւ հոգեդութիւն առնայ Հայր Ժան Մարիէն:

Ծրագրին համեմատ, սկաուտները Յուլիս 13–ի կիրակի առաւօտեան ներկայ գտնուեցան Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի պատարագին եւ ընդունուեցան Ամենայն Հայոց Գարեգին Ա. Կաթողիկոսի կողմէ եւ ապա ճաշեցին վանքի սեղանատան մէջ:

Յաջորդող օրերուն Ֆրանսացի քրիստոնեայ սկաուտները եղան Ֆրանսական դեսպանատուն եւ տեսակցութիւն ունեցան դեսպանին հետ, մասնակցեցան Հայաստանի սկաուտներու հետ հանդիսութեանց, այցելեցին Տաթեւ՝ մասնակցելու համար համա – սկաուտական հանդիսմանց եւ կազմակերպեցին խարոյկահանդէս՝ Ծաղկաձորի մէջ, այնտեղ զբաղուղ զանազան խումբերու համար:

Խումբը առիթ ունեցաւ նաեւ այցելելու Հայաստանի տարբեր սրբավայրերն ու երեւան քաղաքի տեսարժան վայրերը: Այս բոլորը եղան սակայն կատարեալ տիսիփլինով եւ հետաքրքրական է, անոնք մերժելով կը մերժէին որեւէ յատուկ ուշադրութիւն: Իրենց դեկավարին՝ Լոյիքի պահանջը այդ էր – «մենք եկած ենք օգնելու եւ ծառայելու – մեզ մի' չփայբնէք»:

Կիրակի, Յուլիս 20–ին Ֆրանսայի կաուտները ներկայ գտնուեցան Եղուարդի Եկեղեցւոյ մէջ մատուցուած պատարագին, զոր մատոյց Առաքել Եպիսկոպոս: Ներկայ Սրբազան Հայրը, ողջոյնի եւ գնահատանքի խօսքերով հանդէս եկաւ Գանատայի Թեմի Առաջնորդ Յովնան Արք. Տէրտէրեան:

Երկուշաբթի, Յուլիս 21–ին, Յովնան եւ Մեսրոպ Արք.երը այցելեցին Ծաղկաձոր եւ ուրախութեամբ տեսան կեչառիսի վանքին մէջ սկաուտներուն կատարած հիանալի աշխատանքը, որով լրիւ մաքրուած էր կեչառիսի մեծ եկեղեցին: Ցետոյ ընթրեցին խումբին հետ եւ աւելի ուշ Յովնան Արք. ներկայ գտնուեցաւ յատուկ խարոյկահանդէսի մը, ի պատիւ CYMA–ի տղոց եւ 250–ի չափ մանուկներու, որոնք Ծաղկաձոր կը գտնուէին իր թեմի հովանաւորութեամբ:

Բարի, օգտաշատ եւ օրինակելի չարժում մը՝ որով այս խմբակը հասաւ Հայաստան, հոգ եւ քար կրեց, կեչառիսը մաքրեց, աղօթեց եւ երջանիկ վերադարձաւ Ֆրանսա,

ՀԻՆ ԷՋԵՐ, ՈՐՈՆՔ ՉԵՆ ՀԻՆՆԱՐ

ԿԱՐՄԻՐ ԾԱՄՈՒՏ

ԱՐՓԻԱՐ ԱՐՓԻԱՐԵԱՆ

Է·

Հայրապետ էֆէնտին երաչխաւոր չէր չուկան պատահած դէպքերու համար. եւ ոչ ալ՝ «զրպան մոռցուած» թուղթի կորի մը համար պատասխանատու: Փաշան իր բարեկամը բնաւ չմեղադրեց, բայց նոյն-հետայն երկու օրվորդները կանչել տուաւ եւ զանոնք Օրթագեղէն աքսորման դատապարտեց, իբրեւ «անզգուշութեանը» համար: Կրնային Պոլսոյ ո՛ւրիշ որեւէ մէկ թաղը երթալ նստիլ, եւ հոն ուզածնին ընել: Փաչայի՞ն ինչ, թէ Սամաթիա կամ Սկիւտար ի՞նչ կը պատահէր:

Խնդիրը թէեւ Հասան փաչային ու Հայրապետ էֆէնտիին միջեւ կարգադրուեցաւ, բայց ոստիկանութեան ձեռքը դէնք մըն էր, մանաւորապէս հայ էֆէնտիին դէմ: Զապթիէին պետը իր երբեմնի հակառակորդին չախչախումը օրին մէկը դիւրացնելու համար, արդէն 1890–էն ի վեր անոր մասին ելլողզ աննպաստ տեղեկութիւններ կուտար: Օրթագեղի դէպքը ընդարձակ ճուռնալի մը նիւթ հայթայթեց: Իրը թէ Հայրապետ էֆէնտին օգտուելով Օրթագեղի բացառիկ դիրքէն, հոն յեղափոխական դաղտնի կեդրոն մը հաստատած էր, ինքպէս Զէյթունի հանդանակութեան պարագաները կը հաստատէին: Եւ Հասան փաչան ալ անդիտակից դործիք մըն էր հայ դաւադրին ձեռքը: Ամբողջ կեդրոնական ոստիկանութիւնը մէկ կողմէն Պէշիկթաշի պաշտպանին սրբագործութիւնը կասկածելի ընելով՝ միւս կողմէն ալ հայ էֆէնտին վերջնականապէս մխիթարիչ կ'ընէր, այսինքն կասկածելի ցոյց կուտար Եըլտըզին:

Ժ·

Պոլսոյ 1896–ի Մեծ – կոտորածէն մէկ քանի օր եառքը, ոստիկանական պաշտօնեայ մը Հայրապետ էֆէնտիին զրասենեակը ներկայանալով, քաղաքավարօրէն խնդրեց Պապը Զապթիէն հրամմել, փաչային հետ տեսակցութեան մը համար: Էֆէնտին առանց որեւէ տարակուսանքի կարծեց թէ այդ տպնապի ժամանակները իրեն հետ Հայոց գործերուն վերաբերմամբ խորհրդակցութեան մը պէտք տեսնուած էր: Երբ պաշտօնեան մեկնեցաւ, ինքն ալ կառք մը կանչելով, Պա՛պը Զապթիէ հրամայեց: Այդ պահուն եթէ կասկածէ մը դրդուած չորս կողմը դիտելու հետաքրքրութիւնը ունենար, պիտի նշմարէր հրաւիրակը՝ խանին բոլորտիքը դեղերուն: Ու երբ իր կառքը յառաջանալ սկսաւ, ուրիշ մըն ալ անոր ետեւէն կ'երթար, մէկը միւսոյն պաշտօնեան:

Էֆէնտին, ոստիկանատան մեծ սրահը ելլելուն, իր հրաւիրակն ալ ետեւէն հասնելով, դինք պուլդուրուով մը անօրէնին՝ եւ ոչ թէ նախարարին սենեակը մտցուց: Տնօրէնը իր այցելուն ոտքի ելլելով ընդունեց, ինչպէս պատշաճ էր վարուիլ պետական բարձր ատիճանաւորի մը հետ, բայց այնպիսի դիրք մը բռնեց որ անոր նստելու ժամանակ չթողուց: Ծամծմելով մը բաւ թէ օրուան կացութեան վերաբերեալ ինչ ինչ գործերու համար իրմէն քանի մը տեղեկութիւն պիտի խնդրէր: Էֆէնտին պաշ իւսթիւնէ – դլխուս վրայ–ով մը, իր ծառայութիւնները մատուցանելու պատրաստակամութիւնը յայտնեց:

– Բայց այսօր չատ զբաղուած եմ. Ձեր վտեմութեան հետ երկարօրէն տեսակցիլ կարող չեմ, իմացուց միւտիւր պէյը:

– Ո՛ր օրուան համար որ կ'ուզէք, վրըստին կուգամ, պատասխանեց էֆէնտին:

(Շար. 24)

PUBLICATIONS REÇUES

AN ARMENIAN DOCTOR IN TURKEY

Garabed Hatcherian

My Smyrna ordeal of 1922

DORA SAKAYAN

Montreal — Arod Books, 1997

«ՅԱՌԱՋ»ԻՆ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Վաչէ Ծ. Վրդ. Իգնատիոսեան վեց-ամսեայ «Յառաջ» կը նուիրէ Յաչիկ Սրկ. Գաբրիէլեանին,

(Շար. Ա. Էջէն)

եան կամ քրտամէտ մամուլին: Դատապարտուած էին երեսուն յայտնած կամ պաշտպանած զազափարներուն պատճառով, 1992 – 1997:

«ԽԱՂԱՂՈՒԹԵԱՆ ԳՆԱՑՔԸ» անուանուած կառախումբ մը որ Օգոստոս 26–ին Պրիւսէլէն պիտի մեկնէր Սեպտեմբեր 1–ին հասնելու համար Տիյարպէքիր, որոշ յարմարութիւններ պատճառ է թուրք իշխանութիւններուն համար: Արտաքին նախարարութիւնը նկատի առած ձեռնարկին քաղաքական բնոյթը, կը պահանջէ որ թրքական սահմանագլխուն վրայ կանգնի կառախումբը. իսկ կազմակերպիչները դիմած են Հանրապետութեան նախագահին, Ազգային Ժողովի նախագահին եւ զօրավարներուն, ըսելով որ համաչխարհային խաղաղութեան օրուան առիթ իրենց ձառնարկը զարկ պիտի տայ Թուրքիոյ ժողովրդավարացման պատկերին: Գնացքին ճամբորդներու ցանկին մէջ կը գտնուին Տանիէլ Միթերան, Թատերագիր Արթիւր Միլլէր, Նոպէլեան խաղաղութեան մրցանակակիր արքեպիսկոպոս Տէզմոն Թութու, զերմանացի երեսփոխաններ, գրողներ, թուրք ձախակողմեան մտաւորականներ:

ՊԼՍՑԻ (Փիրոնաի նահանգ) հացահատիկի չաեմարանի մը պայթումը պէտք մը ոտիզծէց Օգոստոս 20–ին: Պայթումին հետեւանքով զրասենեակներն ալ փուլ եկած էին եւ 24 ժամուան մէջ արդէն հինգ դիակ յայտնաբերուած էին եւ փնտրտուքները կը չարունակուէին քանի որ 11 հոգի անհետացած էին բայց ոչ մէկ յոյս ներացած էր ողջ մարդ գտնելու:

ԱԼԺԵՐԻՈՑ գանգատն քաղաքներու մէջ ցոյցեր տեղի ունեցան, Օգոստոս 20–ին, ահաբեկչութեան դէմ: Կազմակերպողն էր Ընկերակցական Կեդրոնը եւ եթէ Պլիտայի եւ այլ քաղաքներու մէջ քանի մը հազար ցուցարարներ կային, Ալժէի մէջ, հապա 300 հոգի համարձակած էին փո-

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԻԼ. –

Պր. Մասիս Գուլումեան, Այրի Տիկին Լուսին Գուլումեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Մամբրէ Գուլումեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Մարի Հայգազարծեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Իսկուհի Նազարեան եւ զաւակները, կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի կիրակի, Օգոստոս 24, Պօտոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ, իրենց անմոռանալի եւ սիրեցեալ մօր, կեսրոջ եւ մեծ – մօր՝

ԹԱԳՈՒՀԻ ԳՈՒԼՈՒՄԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի դիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ղոյ իջնել: Ձերուալի կարծիքով «ահաբեկչութիւնը իր վերջին ժամերը կ'ապրի»:

ԻՐԱՆի նոր նախագահը՝ Խաթամի բաւական դժուարութիւն ունեցաւ Խոհրդարանին վստահութիւնը ստանալու իր նորակազմ կառավարութեան համար: 15 ժամ տեւած են վիճաբանութիւնները, պահպանողականները չանք թափած են որ արգելք հանդիսանան երկու նախարարներու նշանակումին: Ամէնէն բուռն քննադատութենէ չխուսափեցաւ Մշակոյթի եւ Իսլամական Ուղղութեան նախարարը՝ Մուհաճերանի որ «Թոլլ» կը նկատուի, որովհետեւ համարձակած էր «հրկիզիոսութիւն» առաջարկել Միացեալ Նահանգներուն, հակառակ 1990–ին եւ չատ նպաստաւոր դիրք ունէր «ազատականներու եւ արեւմտամէտ մտաւորականներու» նկատմամբ: Քննադատութեան թիրախ եղած է նաեւ Ներքին նախարարը՝ Նուրիզան մեղադրանքով որ այդ պաշտօնին վրայ 1989–էն 1993 լաւ աշխատանք չէր տարած:

ՏՕԹԸ ԵՒ ՄԹՆՈԼՈՐՏԻՆ ԱՊԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ պատճառ եղան որ Փոխադրութեանց նախարարին՝ կէսօրէ որոշումով հանրային փոխադրութեանց գինը 50% զեղչի արժանանայ Փարիզ, Օգս. 21–ին եւ 22–ին, տարհամոզելու համար կառքի սէրերը, որպէսզի հրաժարին իրենց կառքը զործածելէ:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ԶՕՐԱՎԱՐ ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ

(ՕԶԱՆԵԱՆ)

կիրակի, Օգոստոս 31

Առաւօտեան ժամը 10–ին

Մարսէյլի

Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ մէջ

Նախազահութեամբ՝

ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՃԷՐՃԷՃԵԱՆԻ

Հայրապետական Պատուիրակի Փոխանորդ

կը մատուցուի պատարագ եւ յաւարտ պատարագի կը կատարուի հոգեհանգստեան պաշտօն ի յիշատակ Ազգային Հերոս՝

ԶՕՐԱՎԱՐ ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ

անոր մահուան 70–րդ տարելիցին առիթով:

Կը պատարագէ՝

ՋԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱԻԵՏԻՔԵԱՆ

Կը հրաւիրուի հաւատացեալ եւ բարեպաշտ մեր ժողովուրդը՝ ներկայ գտնուելու սոյն արարողութեանց:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ընթացիկ ազդերու սակագինը

Մահազդ	700	(844,20)
Հոգեհանգիստ	600	(723,60)
Շնորհակալիք	600	(723,60)
Հարսնիք--Նշանտուք	600	(723,60)
Ծնունդ	600	(723,60)

Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 20,60% Թէ.Վէ.Ա. (տե'ս. փակագիծի մէջ ընդհ. գումարը):

Այս գիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազդերու, Մինչ ՉԵԻ ՄԻԿ ՔԱՌՈՐԴ ՍԻՒՆԱԿ (25 տող) մահազդներու պարագային եւ 1/8-րդ (12–13 տող) մնացեալին:

Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել Թերթին Վարչութեան:

ԾՆՆԴԵԱՆ

ՄԿՐՏՈՒԹԵԱՆ

ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԵԱՆ

ԵՐԿԼԵԶՈՒ

ՁԵՐ ՀՐԱԽԷՐՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԴԻՄԵԾԷ'Ք «ՅԱՌԱՋ»Ի ՏՈՂԱՐԱՆԸ

ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ,

ԱՐԱԳ ՅԱՋՈՂՈՒՄ

Տեղւոյն վրայ ձոխ խրախոյս

ԱՐՋԱԿՈՒՐԴԻ

ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐ

«ՅԱՌԱՋ» ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ

ՇԱԽԱՐԾ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՕՐԵՐ ԵՒ ԺԱՄԵՐ 100 ՖՐ.

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ 80 ՖՐ.
ԲԱՑ ՏՈՄԱՐԸ 75 ՖՐ.
ԿՐԱԿԸ ԿՈՂՔԻՍ 75 ՖՐ.
ՍԻՐՏ ՍՐՏԻ 150 ՖՐ.

ԽԱՉԻԿ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

ՍՓԻՒՌՔԻ ՄԷՋ 75 ՖՐ.

ԵՒ

«ՅԱՌԱՋ - 50»

(Տարկախաղ 50-ամեայ հաւաքածոյէն) 120 ՖՐ.

Դիմել «ՅԱՌԱՋ»ի:

Թղթատարի ծախք՝ 25 Ֆր., հատը գլուխ:

SABERATOURS SEVAN VOYAGES

PARIS • EREVAN • PARIS
VOLS HEBDOMADAIRES

ASSISTANCE A L'AÉROPORT
ORGANISATION D'ACCUEIL ET DE TRANSFERT
RÉSERVATION D'HÔTEL
LOCATION DE VOITURE AVEC CHAUFFEUR
EXCURSIONS GUIDÉES
VOYAGES ORGANISÉS EN GROUPE

PRIX
PARIS-EREVAN-PARIS
À PARTIR DE
3950 F
RENSEIGNEMENTS ET RESERVATIONS SUR SIMPLE APPEL

SERVICE FRET PARIS • EREVAN

SABERATOURS
19, RUE ST. ROCH - 75001 PARIS
TEL 01 42 96 10 10 - FAX 01 42 96 18 77

SEVAN VOYAGES
48, COURS DE LA LIBERTÉ - 69003 LYON
TEL 04 78 60 13 66 - FAX 04 78 60 92 26

EREVAN
37, RUE HANRABEDOUTIAN - EREVAN 10
TEL 52 54 48 - FAX 56 40 30

EN COLLABORATION AVEC ARMENIAN AIRLINES

A votre service pour toutes destinations
dans le monde!

Imprimé sur les presses du Journal «HARATCH» 83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935 SIRET : 51027317 A R.C. Paris

ՇԱԲԱԹ – ԿԻՐԱԿԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ 23-24
SAMEDI - DIMANCHE
23-24 AOUT
1997

LE NUMERO : 5,00 F.

ՀԱՅՐԱՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL.: 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 1·100 Ֆ· — Վեցամսեայ : 560 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 1·400 Ֆ· (ամէնօրեայ առաքում)
1·250 Ֆ· (շաբաթաթերթ առաքում) – Հատը : 5,00 Ֆ·

ՅԱՐԳ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 19·185 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 73e ANNEE — N° 19.185

500.000 ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵՐ Կ'ՈՂՋՈՒՆԵՆ ՊԱՊԸ

«Իմանիթէ»ն իսկ, Օգոստոս 22–ին, իր կողքի էջը կը նուիրէր այս երեւոյթին, ցոյց տալով Պապին նկարը իր խորաչքերին, ուր կը տեսնուի հսկայ բազմութիւն մը էյֆէլի աշտարակին ներքեւ, Շան ար Մարս։

Արդարեւ, Օգոստոս 21–ին, 250 հազար երիտասարդ կ'ակնկալուէր եւ կրկինը համախմբուեցաւ։ Ոստիկանապետութեան իսկ դնահատումով եւ ան, ընդհանրապէս, ժլատ է այդ ուղղութեամբ։ Յովհ. Պօղոս Բ., յոգնած, տկար, Փարիզ հասած էր նոյն առաւօտ եւ Էլիզէի մէջ իսկ Երիք միշտ իր կողքին կը մնար, յարգանքէ աւելի՝ որպէս նեցուկ։

Ջերմեռանդութեամբ է որ կէս միլիոնի հասնող այդ երիտասարդութիւնը կ'ընդունէր Պապ մը, որու ձեռքը կը դողայ Փարքինսոնի հիւանդութենէն ալ կը տառապի, միւս հիւանդութիւններու կողքին), բայց, յանկարծ կ'ոգեւորուի երբ խօսքը կ'ուղղէ այդ երիտասարդներուն դրու «աշխարհի յոյսը» կը նկատէ։

Մինչ Պապը «Փափամոպիլէ»ով բոյսութեան մէջէն կ'անցնէր, ճաղի ամերիքացի երշէւի մը կ'երդէր ծանօթ Նիկրօ պիրիթիուլը՝ «Oh, հէփի տէյզ» որու ժողովուրդն ալ կ'ընկերանար։

Նախապէս Հանրապետութեան նախագահը եւ Պապը ողջոյնի խօսքեր փոխանակած էին, Էլիզէ ուր Պապը հասած էր ժամը 11·30–ին եւ յարգելով Հանրապետութեան աշխարհական բնոյթը, Շիրաք չէր խոնարհեր Եկեղեցւոյ պետին առջեւ եւ ալհամբոյր չէր կատարեր։ Ողջոյնի իր խօսքին մէջ, Շիրաք կը յիշէր թէ Պապին եօթներորդ այցելութիւնն է Ֆրանսա 19 տարիներու երկայնքին եւ թէ այս անգամ Փարիզ երբեք չէր տեսած այքան երիտասարդներու խուժումը։ Երիտասարդութիւնը, կ'ըսէր Շիրաք, կերքերու եւ երազներու, լաւատեսութեան եւ համարձակութեան, զգայականներու եւ յանձնառութեանց ժամանակն է, բայց նաեւ մտահոգութիւններու եւ կասկածներու։

Պապը կը պատասխանէ ըսելով թէ չատ ազդուած է եղած ընդունելութենէն ու կուելցնէ որ Փարիզ գալը նոր հանդիսան մըն է երիտասարդներուն հետ անցած 12 տարիներու իր ճամբուն վրայ, բայց կը չեշտէ նաեւ անոնց դժուարութիւնները, տառապանքները ներկայ ժամանակաշրջանին։

***

– Ուրբաթ օր, Պապը, Նոթր Տամի Մայր Տաճարին մէջ, արարողութեան մը ընթացքին երանելի կը հռչակէր Ֆրէտէրիք Օզանամը, որ հիմնադիրն է Սէն – Վէնսան տը Փօլի «պիութեան դասախօսութիւնները»։ Ծնած է 1813–ին եւ Լամըննէի ու Լաքորտէրի հետ ծնունդ առած է ռեսակ մը «ընկերային կաթոլիկութեան»։ Կեանքը նուիրած է ցաւն ու թշուառութիւնը մեղմացնելու։ Ֆէլաճանօթ Տանթէ, օտար գրականութեան ամպիոնը վարած Սորպոն։ Մեռած է 1853–ին, 40 տարեկանին։

***

Շաբաթ օր, ժամը 10·50–ին սկսեալ «Եղերայրութեան Շղթայ» մը կազմակերպուած է 36 քիլոմեթրի վրայ, Փարիզի չուրջ, որու ընթացքին պիտի երգուի «Ուրախութեան Քօնեերդը» (Պէթհովէն), մինչ մայրաքաղաքին և արուարձաններու բոլոր բոլոր եկեղեցիներու զանգակները պիտի ղօղանջեն։ Այս «շղթան» անշուշտ, բաւական բարդութիւններ պիտի առեղծէ, 300 հազար ուխտաւորներու նման ձեռնարկ մը չի կրնար դիւրին ըլլալ, նոյնիսկ Օգոստոսի Շաբաթ օր մը։

***

Այս չերմեռանդ արտայայտութիւններու կողքին, հարկ է չանտեսել նաեւ ծագած բանավէճի նիւթերը, որոնք որոշ բառախաղ մը ընել կուտան «Լիպերասիոն»ի (Օգոստոս 22) երբ կը խորագրէ. – « quatre péchés dans la capitale » :

Այս չորս «մեղքերն» են. –

Ա.) Աշխարհական սկզբունքներու խախտում։

Հարցը ծագած է այս այցելութեան հանրային գանձէն եղած մատնանշութեան մասին, բայց գօրավար Մորիյոն առաջարկ կը կարդայ ուշ մէկուն որ համարձակի ըսել թէ հանրային դրամ գործածուած է։ Մորիյոն Միջնախարարական համակարգումի նախագահն է, որ ի դէպ Մաթիւնեոնի կից զրասենեակներ կ'օգտագործէ։ Ըստ թերթին, այլ ազատարկութիւններու օգտագործումն ալ խնդրոյ առարկայ է։

Բ) Հեռատեսիլի լայնածաւալ տեղեկատուութիւնը։

Թերթը կ'ըսէ թէ «Ֆրանս 2» եւ «Ֆրանս 3» 22 ժամ հաղորդում կը յատկացնեն Համաշխարհային Օրերու համար 9,5 միլիոն ֆրանքի ընդհ. պիւտճէով մը։

Գ) Փրոփ. լըժէօնի մատուցուած յարգանքը։

Պապը, թէեւ, անճնական բնոյթ կ'ուզէ տալ մնայն պէտունին չէրեմին տուած իր այցելութեան, բայց չի բաւեր բանաւէճին առաջքն առնելու համար։ Փրոֆէսէօր Լըժէօն մեծ պիտնական մըն էր որ յայտնաբերած է Թրիզոմի 2 քրոմոզոմը որ պատճառն է մոնկոլիզմի, բայց նաեւ մեծ ընդդիմադիր մը կամաւոր վիժումի եւ այս վերջին կէտն է խնդրոյ առարկայ։

Դ) Ս. Պարթելեմիի տարեդարձը։

Այս մասին, պրեցինք արդէն, Օգոստոս 24–ի փակման մեծ պատարագի թուականը կը զուգադիպի Սէն – Պարթելեմիի դիւշերուան տարեդարձին, որու ընթացքին 1572–ին բողոքականները ջարդուեցան Գաթրին տը Մեսիսիի հրահանգով։ Բողոքականները ուզած էին որ Յիշատակուի այդ ջարդը, ինչ որ կատարուեցաւ Օգոստոս 19–ին «Հաչտութեան հակոմի» մը ընթացքին Սէն – Ժերմէն լ'Օսէրուա Եկեղեցին,

***

– Պատկան այս այցելութեան աւթիւ, «Իիւմանիթէ»ն հարցազրոյց մը ունեցած է Փարիզի մեծ ռաբունի՝ Տաւիտ Մեասայի հետ, որու ընթացքին լրագրողին այն հարցումին թէ հրեայ կրօնական իշխանութիւնները չէին փափաքե՞ր աւելի դեր ունենալ երիտասարդութեան Համաշխարհային այս Օրերուն, ռաբունին կը պատասխանէ. – Ամէն մարդ իրաւունք ունի իր ուզածը ընելու։ Կաթոլիկները ուզեցին երիտասարդ կաթոլիկներու հանդիպում մը կազմակերպել, ինչո՞ւ չէ։ Մենք ալ ունինք երիտասարդութեան օրեր։ Կարեւոր է համախմբուիլ։ Ռաբունը նին կ'ուզէ որ չանտեսուին ուրիշներ որոնք նոյնքան յարգելի են ու կը չեշտէ. – «Երբ հազարաւոր մարդիկ կը համախմբեն զաֆարներ տարածելու համար, կը մոռնան ինչ որ տրամաբանական է եւ կը հիմնուիս զգացականին վրայ։ Հոն է վտանգը այդքան մարդ զօրակոչի ենթարկելու կարգ մը կասկածելի թէմաներու չուրջ որոնք միշտ չեն համապատասխաններ բոլոյպիութեան եւ բարոյականին։ Բոլոր բռնատէրերը որոնք կ'ուզեն պատգամ մը փոխանցել տրամաբանութեան եւ քննադատութեան միջոցաւ չեն ըներ։ Շատ մարդ կը համախմբեն եւ համախմբումը կը ծանրաբեռնեն յուզումով եւ լաղնեներով։ Առկէ մեկնելով, կարելի է որեւէ պատնդաւոր գաղափար տարածել։ Հոս է կրօնական պարագլուխներու մեծ պատասխանատուութիւնը այս ցոյցին մէջ»։

ԿԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԹՆՈԼՈՐՏԻ ԱՊԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ մրցանիչը կոտրեց Փարիզ Օգոստոս 21–ին, Հինգշաբթի օր, երբ վանդի մակարդակն ալ 2–էն աւելի եղաւ։

ՄՈՍԿՈՒԱՅի Եւ ՄԻՆՍկի միջեւ մրթնոլորտը կրկին լարուած է եւ Բելառուսիոյ նախագահը՝ Լուկաշէնկօ թարկուած է երբ կրեմլին խիստ կերպով պահանջած է որ ազատ արձակուին ռուս երեք լրագրողները։ Առնք ձերբակալուած էին այն մեղադրանքով որ սահմանը անցած են ապօրինի կերպով։ Կրեմլինի քանքերը, Օգոստոս 21–ին, յայտարարած է. – «Վճռական պահանջ է որ մինչեւ իրիկուն, ռուս բոլոր լրագրողները ազատ արձակուին։ Հակառակ պարագային, մոտյլ հետեւանքներ կը տեսնեմ Ռուսաստանի եւ Բելառուսիոյ միութեան համար»։ Քիչ հաք, բելառուս նախագահը կը պոռթկայ Մոսկուայի քանքերին դէմ. – «Ինձի համար Իսաարժեմբակի (բանքերը) ոչ մէկն է։ Կ'ուզեմ որ կրեմլին պարապէ»։ Իրրեւ հետեւանք լրագրողներու ազատ արձակումը յետաձգուած է։

ԻՍՐԱՅԵԼի Աչխատաւորական կուսակցութեան պետը՝ Եհուտ Պարաք հարցազրոյցի մը ընթացքին յայտարարեց թէ Իսրայէլ պատրաստ է Պաղեստինեան Ազգային Իշխանութեան հետ խաղաղութեան բանակցութիւններ սկսելու, եթէ Արաֆաթ հրաժարի ահաբեկչութեան դիմելէ։

(Շար·ը կարդալ Դ. էջ)

ԱՄՆ-ԷՆ ԲԱՑԱՅԱՅՏ ՆԵՑՈՒԿ ԱԴՐԲԵՋԱՆԻ

Մի քանի տարի առաջ, երբ Ամերիկայի Արտաքին գործերու նախարարութեան բանբերը մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին պատասխանելով հարցումի մը, բացայայտ զգուշութիւն յայտնած է Բաքուի, Լ.Ղ.Հ.ի նախագահական ընտրութեան առթիւ։ Ան ըսած է. – «Լեռնային Ղարաբաղը Ադրբեջանի գերիշխանութեան ենթակայ է։ Ծանօթ է որ այդ շրջանին մէջ մենք այլ կազմաւորում չենք ճանչնար։ Այդ պատճառով ալ օրինաւոր չենք նկատեր կատարելիք ընտրութիւնը։ Այս մասին մեկնաբանութիւն կատարել չեմ ուզեր։ Որովհետեւ ատիկա իսկ կրնայ այն տպաւորութիւնը ստեղծել թէ ընտրութիւնը օրինաւոր է»։

Բանբերը աւելցուցած է որ Միացեալ – Նահանգներ կը պաշտպանէ Կովկասեան բոլոր երկիրներուն հողային ամբողջականութեան պահպանումին թէկը եւ թէ Հայաստան – Ադրբեջան հակամարտութեան լուծումը կը տեսնէ ՕՀՍԿԷ–ի չրջանակին մէջ։

ԺԱՄԿՈՉԸ ԱՀԱԲԵԿԻՉ

Նման անհեթեթ պնդում մը ներկայացուցած է «Սապահ» թերթը, Պոլսոյ մէջ հրեաներով գործուած ահաբեկչական երկու արարքներուն առընչութեամբ։ Ըստ թերթին, ահաբեկիչ կազմակերպութեան ձերբակալուած անդամներուն մաս կը կազմէր Օրթագիւղի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ ժամկոչը։ Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ ժամկոչը։ Լուսաւած էր նաեւ որ արարքին գործածուած զէնքերը օրերով պահուած են եկեղեցիին մէջ։

Իրականութիւնը, ինչպէս կը գրէ «Ակօս» չաբաթաթերթը (Օգոստոս 15), այն է որ խնդրոյ առարկայ Եկեղեցին Հայ կաթողիկէներուն կը պատկանի ու անոր 27 տարեկան ժամկոչը Վարդան Տէհմէն ոչ մէկ կապ ունեցած է պնդումներուն հետ։ Ան այս առընչութեամբ հետեւեալը պատմած է «Ակօս»ի թղթակիցին. ինք տարուած է Ապահովութեան տնօրէնութիւն ուր հարցաքննուած է։ Կ'ըսէ թէ մինչեւ 1995 սրճարանի մը մէջ մէսին աչխատած է մէկուն հետ որուն համար կ'ըսուի թէ կազմակերպութեան մը անդամ է։ Ինք սրճարանէն բաժնուելէ ետք ալ այդ անձը եկեղեցիին չան համար կը բակուրի աւելցուքներ կը բերէր երբեմն իրեն։ Ակնարկելով ատոր, զինք հարցաքննողները պնդած են թէ տոպրակով եկեղեցի բերուածը զէնք էր։

Բարեբախտաբար լրջութիւնը յաղթակած է ու ժամկոչին անմեղութիւնը հաստատուած։

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Օգոստոս 21 / 22)

ԱԴՐԲԵՋԱՆի ԱԶԳ· ՁԱԿԱՏԸ ՄԱԿ–ԻՆ ԿԸ ԴԻՄԷ

Ադրբեջանի Ազգ· ձակատը դիմած է ՄԱԿ–ի Ապահովութեան Խորհուրդին եւ ՕՀՍԿԷ–ի երկիրներուն, կոչ ուղղելով որ կասեցուին Ղարաբաղի նախագահական ընտրութիւնները։ Յայտարարութեան մէջ ըսուած է որ «Հայ գրաւողները օգտուելով իրենց անպատիժ մնալու հանգամանքէն կը չարունակեն իրենց յարձակումը Ադրբեջանի դէմ, ադրբեջանական մարզեր Հայաստանին միացնելու եւ իրենց ինքնութիւնը օրինականացնելու նպատակով»։

***

ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ՄԻՕՐԵԱՅ ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ ՍՏԵՓԱՆԱԿԵՐՏԻ ՄԷՋ

Օգոստոս 20–ին Սեպտեմբերի մէջ բացուած է Հայաստանեայց Եկեղեցիին կիրակնօրեայ դպրոցներու միջթեմական 17–րդ տարեկան համագումարը, նախաձեռնութեամբ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան եւ աջակցութեամբ Արցախի թեմին առաջնորդարանին։ Մասնակցած են 171 ուսուցիչներ եւ պատասխանատուներ Միացեալ – Նահանգներէն, Գանատայէն, Միջին – Արեւելքէն, Հայաստանէն։

ՈՐՈ՛Ւ ԿԸ ԾԱՌԱՅԷ «ՋԱՒԱԽՔԻ ՀԱՐՑ» Մ ԸՆ

Վրաստանի հայաբնակ այս չրջանէն կառավանդոր մը սահմռկեցուց ռուսական եւ ապրբէջանական մամուլի հրապարակումները յայտնուած ախորժակները յղուած նաւթ եղած էին Յուլիս 22–ի մեր թիւին մէջ («Ջաւախքի հարց մը կա՞յ» – Ա. Թ.)։ Այս ախորժակներուն քով, նոյն նաւթին մասին չրջանի հայ մամուլով պարզուած հակադրութիւնն ալ նաւթ եղած էր։ Տուեալները կը մղէին մտածելու որ կան ապահովաբար տակաւին ոչ ամբողջովին բացայայտուած խմորումներ որոնք մտահոգութիւն եւ վախ կը պատճառեն, յատկապէս նկատի առած՝ հայ – վրացական հակամարտութեան մը կարելի հետեւանքները։

Նաւթը կրկին կ'այժմէականանայ, այս անգամ «Արմենփրէս»ի հաղորդումներուն ճամբով։ Օգոստոս 18–ի առաջին լուր մը այս մասին, կ'ըսէ թէ նաւթը յայտնուած է այս անգամ անգլիացիի թրքական մամուլին մէջ։ «Թըրքիշ տեյլի Նիուզ»ը տեղ տուած է Ուաչինկթընի իր թղթակից Ու. Աքընճըլի յօդուածին. ան խորագրուած է «Ջաւախք՝ Բաքու – Ճէյհան նաւթամուղի ուղեկիծին նեղ տեղը»։ Թուրք լրագրողը յիշեցնելով որ Հ. Ազիեւի Միացեալ – Նահանգներ այցին Գլինթընի հետ հանդիպումին ընթացքին հաստատուած է կասպից ծովու նաւթը վերախաղրելու ուղեկիծը որ կ'անցնի նաեւ Վրաստանի Ջաւախք չրջանէն, կ'եզրակացնէ թէ այս վերջին պարագան կրնայ լարումի նոր կէտ հանդիսանալ։ Եզրակացութիւնը կը հիմնուի այն տուեալին վրայ որ այդ ուղեկիծին դէմ են Ռուսաստան եւ Հայաստան։ Կ'ըսուի նաեւ թէ Հայաստան կ'ուզէ որ նաւթամուղը իր տարածքէն անցնի։

Այս նախարանէն ետք, Աքընճը յայտնապէս իր տեսակէտը զօրացնելու համար կը թարմացնէ Ջաւախքի հարցի մը կարողականութիւնը. կը խօսի տեղւոյն «Ջաւախք» միութեան մասին որուն համար կ'ըսէ թէ ազգայնական կազմակերպութիւն է ու նպատակն է տարածքը միաւորել Հայաստանի հետ, ատոր համար ալ հետզհետէ աւելի չամառօրէն անջատողական տրամադրութիւններ կը յայտնուին։

Աքընճը կ'ըսէ տակաւին թէ խնդիրը կրնայ խորանալ Մեսխեթներու պատճառով. անոնք մահմետականացած վրացիներ են որոնք թուրք իշխանութիւններու համակրանքը կը վայելեն. եթէ վերապատնան «իրենց վայրերը» ուր Հայերը կը բնակին ներկայիս, անկարելի չէ որ համակարտութիւն ծագի. այդ պարագային ալ Թուրքիան անտարակոյս նեցուկ պիտի կանգնի անոնց։

Նոյն յօդուածը մեկնաբանելով Վրաստանի նախագահին Ջաւախքի լիազօր ու Վրաստանի Երեւանի դեսպան Գ. Բարամիձէն ըսած է. «Թիֆլիսի, Հայաստանի եւ Ռուսաստանի մէջ կաց ուժեր որոնք շահագրգռուած են Ջաւախքի մէջ կիրքերու բորբոքումով», Աւելցուցած է սակայն թէ Ի. Շեվարնաձէ Հայաստան այցին ընթացքին բաւած է որ եթէ քարիւղի ուղեկիծը Վրաստանէն անցնի, վերջինս անպայմանի նկատի կ'ունենայ Հայաստանի չահերը։ Իր կարծիքով, նաւթը հրահրած են անոնք որոնք դէմ չեն Ջաւախքի տարածքէն անցնող մաքսանենգութեան առաջքը առնելու համար կատարուած խիստ հսկողութենէն։

Աւարտելով թրքական թերթին յօդուածին մեկնաբանութիւնը, Վրաստանի դեսպան կոչած է. «Բացառուած է որ Ջաւախքը Բ. Ղարաբաղ դառնայ, ինչպէս կը կանխատեսէ թրքական թերթը»։

«Արմենփրէս»ի թղթակիցը կուտայ նաեւ «Ջաւախք» Հայրենակցական Միութեան նախագահ Ցոմհ. Այվազեանի արժեւորումը. անոր դիմած է ունենալու համար տեղական հակազդեցութիւնն ալ։ Ց. Այվազեան տարբեր տարածք մը կը բերէ նիւթին. կ'ըսէ թէ այս օրերուն երբ բարձրը առեանններու մէջ փորձ կ'ըլայ լուծում մը բերելու Ղարաբաղի հարցին, «Ջաւախք»ի նման կնճիռի մը հեռանկարով յիշեցում կը կատարուի Վրաստանին որ առոր համաձայն ճչզէ իր կեցուածքը Ղարաբաղի խնդրին մէջ։ Պարզ խօսքով Թուրքիա անուղղակի կ'ազդարարէ Թիֆլիսի որ Ղարաբաղի հարցին մէջ չպաշտպանէ ժողովուրդի մը ինքնորոշումի իրաւունքը, քանի որ ինք ալ ունի Ջաւախքի հայաբնակ չրջան եւ ան կրնայ իր զբաղումն նոր Ղարաբաղ մը ըլլալ։

Ց. Այվազեան անտեղի կը նկատէ Մեսխեթներու վերադարձին մասին թուրք լրագրողին զգուշացումներն ալ, ըսելով որ Վրաստանի մէջ Հայերն ու Աղրբեջանցիները քով քովի կ'ապրին առանց խնդիր ունենալու եւ պատճառ չկայ որ նոյն համերաչխութիւնը չկրկնուի Մեսխեթներու պարագային։ Ինչ կը վերաբերի «Ջաւախք» Հայրենակցական Միութեան կատարուած «ազգայնական»ի եւ «անջատողական»ի վերագրումներուն, ատիկա եւս անհիմն է։ Նշուած միութիւնը միակ նպատակ մը ունի որ չրջանի հայկական կեանքին կազմակերպումն է։ «Ջաւախքը Հայաստանին միացնելու խընդիր երբեք չի դրուել եւ չի դրուելու։ Հարցը նման ձեւով ներկայացնելը պարզապէս յերիւրանք է» կ'ըսէ ան։ Կ'ողջունէ վրացի դեսպանին մօտեցումը թէ ոչ ոք կը փափաքի Ջաւախքը տեսնել որպէս Բ. Ղարաբաղ։ Կը նշէ տակէ զատ թէ «մեծ քաղաքս պէտք է սրբօրէն պահենք մեր դաշնակցութիւնը»։

Վրաստանը Հայաստանի ու Ղարաբաղի կողմէ պաշտպանուած տեսակէտի մը որ այս պարագային ազգերու ինքնորոշման իրաւունքին կը վերաբերի, ձայնակցելու մտադրութիւն յայտնած է մինչեւ հիմա։ Դժուար է մօտաւոր ու հեռաւոր անցեալէն զրական պատասխան պարունակող օրինակ մը գտնել այս մասին։ Կը մնայ ազմուկը բացատրել թրքական գործօնով։ Ամէն կասկածէ դուրս է որ ոչ միայն նաւթամուղի ուղեկիծը կենսական կարեւորութիւն կը ներկայացնէ Թուրքիոյ համար, այլ նաեւ ան համաձայն իր խոստումին, կը փորձէ մինչեւ իսկ անկարելի նկատուած ազգակներ ծառայեցնել Աղրբեջանի դատին։

Երբ այդ չանքերը նիւթը կ'առընչեն մինչեւ իսկ Հայեւվրացական յարաբերութիւններու, որոնց մէջ ոչինչ ունի Անդարա, կարելի է թերեւս այդպիսի զբաղումի մը հայկական կողմին համար ներկայացուցած չահագրգռութեան մասին ալ խորհիլ։ Օրինակ, կարելի չէ՞ մտածել տալ որ Ղարաբաղի հարցին լուծումի փուլին թրքական տեսակէտ իրացնելով ալ Թիֆլիս կրնայ կիրքերը բորբոքել ու չատ բաներէ արդէն դժգոհ Ջաւախքցիները մղել պահանջներ բանաձեւելու։

Թրքական թերթին յօդուածով, քաղաքական նիւթի մը չահարկումին հետ ինդրոյ առարկայ կ'ըլլայ Հայաստանի համար ճապկումներու կողմնակի դաշտ մը։ Միեւնոյն ատեն Թիֆլիսի համար կը մատնանչուի մարտավարութեան բաւական խրթին ու նոյն ատեն վտանգաւոր մարզ մը։

Թէեւ ամէնէն հետաքրքրականը կը մնայ թրքական թերթին Վրաստանը գրաւելու փութկոտութիւնը երբ ան Ղարաբաղի հարցին լուծումին առընչակից ուղղակի կողմ մըն ալ չէ։

ԱՐՓԻ ԹՈՒՈՑԵԱՆ

«ՁԱՐԹՕՆՔ»Ի ՀԱՐՑԱԶՐՈՅՑԸ

ԳԱՐԱԿԷՕԶԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆ ԸՆԴՀ. ՏՆՕՐԷՆ

ՏՈՔԹ. ՎԱՐԴԱՆ ՊԱՆՏԱԶԵԱՆԻ ՀԵՏ

Մեր թղթակիցը վերջերս տեսակցութիւն մը ունեցաւ Գարակէօզեան Բարեսիրական Հաստատութեան Ամերիկայի ընդհանուր տնօրէն տոքթոր Վարդան Պանտազեանին հետ։

Տոքթոր Պանտազեան, որ 1972–էն 1975 վարած է Պէյրութի Հայկազեան Համալսարանի ընդհանուր Տիւնի պաշտօնը, բաջածանօթ է Միջին–Արեւելքի հայ գաղութներու տնտեսա – ընկերային հարցերուն։ Ան 1976–էն ասդին, իր պարբերական առաքելութեանց ընթացքին այցելած է, իր գործակից Հէրի Տորեանի հետ՝ Լիբանան, Սուրիա, Յունաստան եւ Հայաստան, որոնք կը հանդիսանան Գարակէօզեան Հաստատութեան գործունէութիւններուն գլխաւոր դաշտը։

ՀԱՐՑՈՒՄ – Տոքթոր Պանտազեան, ուրախ եմ, որ այսպիսի առիթ մը ստեղծուեցաւ ձեզ հետ հարցազրոյց մը ունենալու։ Կը խնդրեմ, որ մեզի հակիրճ պատմականը ընէք Գարակէօզեան Հաստատութեան եւ անոր գործունէութեանց։

Պ. – Գնահատելի է ձեր ցուցաբերած հետաքրքրութիւնը։ Շնորհակալ եմ։ Գարակէօզեան Հաստատութիւնը հիմնուած է 1921–ին Նիւ – Եորքի մէջ, Տէր եւ Տիկին Մկրտիչ Գարակէօզեաններու կողմէ, ի յիշատակ իրենց մանչ զաւկին՝ Հաւուբրտ Գարակէօզեանի, որ մահացած է 1918 թուականին, իր տասնըչորս տարեկան հասակին, ուժեղ հարբուխի պատճառով։

Ասոր վրայ Գարակէօզեաններ իրենց նպատակ կը դարձնեն օգնութիւն հայ թայթել հայ մանուկներուն, Այսպէս՝ իրենց առաջին գրասենեակը կը հիմնեն Պոլիսի մէջ, 1922–ին, ուր անմիջական օգնութեան կը փութան Ցեղասպանութենէն վերապրող Հայերուն։

Երբ 1923–ին քաղաքական կացութիւնը Պոլսոյ մէջ կը դառայ անորոշ, գրասենեակը կը փոխադրուի Փարիզ։ Փարիզի մէջ կը հիմնուի «Հաւուբրտ Գարակէօզեան Տուն»ը, չարունակելով իր բարեսիրական գործը, բայց անոր աշխատանքները կը դադրեցուին 1937–ին, որովհետեւ Երկրորդ Համաչխարհային պատերազմէն քիչ առաջ, տեղեկութիւն կը ստանայ Հաստատութիւնս՝ Տէր եւ Տիկին Նուպար Դաւիթեան, թէ Հայութեան ընկերային պայմանները Յունաստանի մէջ վատ վիճակի մէջ են։ Դաւիթեաններ մեր Հաստատութեան ամէնէն նուիրուած անձերէն են, որոնք յիսուն տարի չարունակ ծառայեցին ազգին, իբր գործադիր անօրէններ այդ չրջանէն ետք։ Ինչպէս հանգամանաբար պիտէք արդէն, հայկական ցեղասպանութենէն ետք, բազմահազար Հայեր վտանգած էին եւ հաստատուած՝ Յունաստան։ Անոնք կ'ապրէին վատառողջ պայմաններու տակ։ 2–րդ պատերազմի սկզբնաւորութեան, Դաւիթեանները կը մեկնին Յունաստան եւ հոն գտնուող Գարակէօզեանի աշխատակիցներուն հետ, դժուար պայմաններու մէջ, կը հաստատեն «ապուրի խոհանոց» դրութիւնը, գործակցաբար տեղւոյն բանակին։ Այդ «ապուրի խոհանոց»ներէն ներս կը տրամադրուէին օրական ձրի ճաշ՝ բոլորին անխտիր։ Ցետոյ գոյութիւն ունեցող դժուարութիւններուն վրայ եկան աւելնալու զեղմանական ամբաստանութիւններ, սակայն հակառակ այդ փոլորին մեր մարդիկը քաջարար կը չարունակէին իրենց գործունէութիւնները։

Հազար ինը հարիւր քառասուն եօթնին, Հաստատութիւնս կը ձեռնարկէ եւ կ'իրականացնէ «Low Income Housing»»ը («ցած եկամուտով բնակավայր») ծրագիրը, որուն միջոցաւ կարելի կ'ըլլայ յիսուն ընտանիքներ տեղափոխել թշուառ բնակավայրերէն, եւ բնակեցնել լաւ պայմաններով օժտուած այս տուներէն ներս։ Երեւակայեցէք որ այդ ընտանիքներն ամանք իրենց կալուածապիրները ստացան միայն 1982–ին։

Այս գործը Միջին – Արեւելքի եւ Եւրոպայի մէջ հայ իրականութենէն ներս առաջինն էր իր տեսակին մէջ։

Մինչեւ այսօր տակաւին մեծամասնութիւնը մնացած է այդ տուներուն մէջ, հակառակ անոր որ եկամուտները աւելցած են եւ վիճակին բարելաւուած։ Մենք Յունաստանի մէջ ժողովուրդին տրամադրեցինք բժշկական հոգատարութիւն, ընդհանուր մարմնի եւ մանուածրաբար աչքերու։ 1982–ին, երբ Իրան – Իրաք պատերազմը սկսաւ, չա՛տ Հայեր փախած եւ ապաստանած էին Յունաստան, Իրաքէն, Իրանէն, Լիբանանէն Հայեր խնամք կը տանային Գարակէօզեան Հաստատութենէն, մեր դարմանատան միջոցաւ։ Մեր ընկերային ծառայողները լաւ կ'աչխատէին։ Մեր գրասենեակը գոծեց մինչեւ 1995, եւ ապա դոցեցինք, որովհետեւ վերջին հաչուառիին համաձայն միայն 250 հայ ուսանողներ մնացած էին մեր դպրոցներուն մէջ, եւ այդ կը նչանակէր թէ Յունաստանի հայ գաղութը այլեւս կրնար զանոնք հոգալու պատասխանատուութիւնը վերցնել։ 1930–ական թուականներու վերջերուն մենք գացինք Լիբանան։ Այնտեղ հասած էին գաղթական Հայեր, Ֆրանսացիներու կողմէ Սանճաքի եւ Ալեքսանդրէթի պարպումէն ետք՝ ի հաշիւ Թուրքերու։ Այս գաղթական Հայերը գացած եւ հաստատուած էին Այնճար, ուր կ'ապրէին «մալրիա»ի ախտի վտանգին տակ։ Հաստատութիւնը անմիջապէս կը ձեռնարկէ դրամանիչ կացութեան, եւ կանխարդելիչ դեղերով կը սրսկէ ամբողջ Այնճարի չրջանը։ Անոր հետ միատեղ, կացութիւնը չատ աւելի լաւ չէր Սուրիոյ մէջ։ Ուրեմն մենք դարմանատուն մը կը բանանք Պէյրութի մէջ, որ կ'ընդգրկէ բժշկական հոգատարութիւն, ինչպէս մանկաբուժութիւն եւ ատամնաբուժութիւն, եւ ընկերային ծառայութիւն։ Միեւնոյն ժամանակ կ'երթանք Հալէպ, եւ կ'ընենք նոյն բանը, բայց աւելի փոքր տարողութեամբ։ Եւ ասիկա՝ 1940–ական թուականներու կէսերուն եւ 50–ականներու սկիզբը։ Իսկ Լիբանանի մէջ եւս Գարակէօզեան Հաստատութիւնը կը չինէ տուներ՝ ցած եկամուտ ունեցող Հայերու համար, ինչպէս «Ֆանարը»ի տուները, «Էճլաւանը» եւ «Իհէլան»ը, ընդհանուրը՝ 300 յարկաժին։ Մենք կը փոխադրենք հայ ընտանիքները, էէմփերէն դէպի բարելաւ եւ առողջապահական տուներ։

Մենք Սուրիոյ մէջ չչինեցինք ժողովրդային տուներ, սակայն հիմնեցինք դարմանատուն մը, մանկաբուժութեան եւ ատամնաբուժական բաժիններով, եւ ապա Քամիչլիի մէջ, ուր կան 7000 Հայեր։ Այնտեղ Վերապատուելի Տոքթոր Սարգիսեանը, որ այդ չրջաններուն Գարապիսեանը, որ այդ չրջաններուն Գարակէօզեանի տեղւոյն անօրէնն է, 1970–ական չրջաններուն ընկերային մատուցումներ կատարեց Լիբանանի եւ Սուրիոյ։ Մենք հաստատեցինք դերձակութեան եւ ձեւագիտութեան դպրոց մը Լիբանանի մէջ, ուր 7 ամսուան դասընթացքին հետեւելով, տիկինները կ'ունենան աերքիֆիքա մը, վարենալ աչխատելու համար յետագային։ Նաեւ հիմնեցինք խոհանոցային արուեստի դասընթացքներու չարք մը, որ կ'երկարի 26 չաբաթներու վրայ, եւ կը տրվին 26 տեսակի կերակուր պատրաստել։ Ցետոյ հիմնեցինք լեզուներու դասընթացք՝ դպրոցին կանուխ հեռացած երիտասարդ – երիտասարդուհիներու համար։ Կը դասաւանդուին արաբերէն, յերէն եւ անգլերէն լեզուներ, որպէսզի անոնք դոնէ լաւ կարենան խօսիլ օտար լեզուներ։ Մենք ունինք նաեւ ծադկազարդարման դասընթացք։ Այս վերջինին համար մարդիկ կրնան խոհիլ թէ կարեւորութիւն ներկայացնող բան

մը չէ: Բայց ան առիթ կուտայ որ մարդկ քովէ քովէ գան, գործի մը չուրջ, պիկ քով քովի գան, փոխանակ իրար հանդիպելու փողոցը, առանց որ բան մը ունենան ընելու:

Հ. – Տոքթոր Պանտազեան, ո՞ւր հասած այսօր Հայաստանի մէջ: Ի՞նչ ըրիք:

Պ. – Շատակը Հայաստանը մեղի յարաբերաբար նոր շրջան է: Մենք սկսանք հոն գործել մեծ երկրաշարժէն ասդին: Եւ այդ առթիւ, յատկացուցինք մէկ միլիոն ամերիկեան տոլար պետկակազիտական վիրաբուժութեան իրբեւ օգնութիւն, եւ այդ օգնութիւնը այսօր կը ծառայէ էրեբունի հիւանդանոցին: Մենք նաեւ հիմնինք առաջնահերթ բարձր որակի զարմանահաւներ, եւ մանուկներու համար երեւանի, Գիւմրիի, Գորիսի եւ Մարեխակերտի մէջ: Այդ շրջանի մեր գործակիր տնօրէնն է Կամօ Տէր – Պետրոսեանը, նուիրեալ եւ հաւատաւոր անձ մը, առանց որուն մենք պիտի չկարենայինք այս ծրագիրները իրականացնել:

Իսկ այն՝ ինչ կը վերաբերի մեր ապագայի ծրագիրներուն, ներկայիս կը մտածենք մանուկներու համար ընկերային հատուցութիւններու կեդրոն մը բանալ, այն համոզումով որ փոքրերու ֆիզիքական առողջութեան չափ ալ անոնց մտային առողջութիւնը կարեւոր է: Մենք կը մտածենք որ վերջ ի վերջոյ Հայաստանն է երկիրը հայկական աշխարհին, մեր յաւակներուն, եւ գալիք ապագայ սերունդներուն: Ան մեր վերջին կոտանն է, եթէ ոչ՝ միակը:

Հ. – Տոքթոր Պանտազեան, ի՞նչ են ձեր մտածումները ու զգացումները Լիբանանի մասին:

Պ. – Լիբանանը չա՞տ կարեւոր դաղութ է: Մենք մեծ օգնութիւն տրամադրած ենք անոր, եւ նաեւ Սուրիոյ: Բնա՛ւ պատահական չունինք որ այս օգնութիւնները օր մը դադրեցնենք: Լիբանանը եւ Սուրիան կարեւոր չա՞տ կարեւոր են Սփիւռքի հայութեան համար:

Հ. – Ինչպե՞ս էիք մը խօսիլ ձեր նիւթերի աշխատանքին մասին:

Պ. – Վարչական գլխաւոր գրասենեակը միշտ գտնուած է Նիւ – Եորքի մէջ: Մեր նացեալ գրասենեակները կը գտնուին զորաղութեան դաշտերուն մէջ: Մեր մօտէն է որ վերջնական աշխատանքային որոշումները կը տրուին: Իսկ ինչ կը վերաբերի Լէյլա (Լիլի) Գարակէօզեանին, որ պատկն է հիմնադիրներ Տէր եւ Տիկին Մկրտիչ Գարակէօզեանի, հակառակ իր յառաջացած տարիքին, ամբողջ առնուազն մէկ կամ երկու անգամ կ'այցելէ գրասենեակ, տեղեկանալու համար անձնուրաբերէն: Ան ունի պայծառ միտք եւ հետեւողական ոգի: Իսկ իմ աշխատանքս կը կայանայ Գարակէօզեանի ընդհանուր աշխատանքը համակրելու, տեղեկացնելու եւ նիւթական կարեւոր որոշումներ ալու մէջ:

Հ. – Վերջին անգամ ե՞րբ Հայաստան այցելեցիք:

Պ. – 1996–ի Յուլիսին: Հոն հարցերը դեռ լաւ կ'ընթանան քան անցեալին: Հոսքի եւ էլեկտրականութեան հարցերը դեռ լուծուած են, ճամբաները, մարդիկ են եւ սնդեղէնի տաղնապ չկայ:

– Շնորհակալութիւն Տոքթոր Պանտազեան, յոյսով ենք որ ապագային դարձեալ կը տեսնուինք: Ջեզի եւ Գարակէօզեան հաստատութեան յաջողութիւն կը մաղթենք:

PUBLICATIONS REÇUES

MIRRORS

(a play in one act)

by Herand M. MARKARIAN

Hamazkayn, New-York, 1996

ԱՌՈՂՋԱՊԱՀԱԿԱՆ

Ճիշդ եւ սխալ կարծիքներ մեր անվտանգութեան մասին

— 1 —

● ՄԵՂՐԸ ԱՒԵԼԻ ԱՌՈՂՋԱՊԱՀԱԿԱՆ Է, ՔԱՆ ՇԱՔԱՐԸ

ՃԻՇԴ ԵՒ ՍԽԱԼ: Մեղրին այս համբաւը կուգայ հաւանարար այն իրողութենէն, որ անիկա բնական անուշեղ մըն է: Ինչ կը վերաբերի մեղրին պարունակած կենսանիւթերուն եւ հանքայիններուն, անոնք կարծուածին չափ ալ առատ չեն:

Ընդունինք սակայն, որ մեղրը պտղութեան դէմ ազդու դեղ մըն է, ինչպէս նաեւ լաւ դարման մը՝ բորբոքած կոկորդներուն:

Այլ խօսքով, մեղրին չափաբերը յատկապէս յատկութիւններ չունի մեր ամէնօրեայ պործածած չափաբերէն, բայց անոր քաղցրութեան աստիճանը աւելի է, քան շաքարինը:

— 2 —

● ԽՈՋԻՆ ՄԻՍԸ ԲՈԼՈՐ ՄԻՍԵՐՈՒՆ ՄԻՋԻՆ ԱՄԵՆԱԳԻՇՆ Է

ՍԽԱԼ: Երկար ժամանակ խոզին միսը դէշ համբաւ վայելեց, բայց ներկայիս խոզին միսին չուրջ կարծիքները փոխուած են, մանաւանդ որ խոզին միսը կը պարունակէ Էնսաթիւրէ իւղեր, որոնք քարեզործ ազդեցութիւն ունին սրտանօթային մակարդակի վրայ:

Սննդագիտական դեռնի վրայ խոզապուխտը եւ խոզի փիլէն բոլորովին յանձնարարելի են, բայց անդին փաքէնները, սոսիսոնները չափազանց իւղոտ են եւ չատ չափաւոր պէտք է ուտել:

— 3 —

● ՊԱՀԱԾՈՑ ԲԱՆՋԱՐԵՂԷՆՆԵՐԸ ԿԵՆՍԱՆԻՒԹԷ ԳՐԵԹԷ ՋՈՒՐԿ ԵՆ

ՍԽԱԼ: Պահածոյ բանջարեղէնները, ինչպէս սառեցումները, առնուազն նոյնքան կենսանիւթ կը պարունակեն, որքան չուկան վաճառուող, օրերէ ի վեր քաղուած եւ դարաններու վրայ ցուցադրուածները:

Արդարեւ, պահածոներու համար օգտագործուող բանջարեղէնները քաղուած են պահածոյի վերածուելէ հազիւ քանի մը ժամ առաջ՝ անոնց սննդական արժէքը առաւելագոյն չափով պահպանելու համար:

Նշենք, որ ապակեայ տիւերու պահածոները, որոնք տեսքով չատ աւելի հաճելի են, քան՝ մետաղեայ տուփերով, նուազ թելադրելի են, քանի որ լոյսը կը տարբաղադրէ կամ կ'ոչնչացնէ որոշ կարեւոր նիւթեր:

— 4 —

● ԲՈԼՈՐ ՏԵՍԱԿԻ ԿԱՂԱՄԲՆԵՐԸ ԲՈՒԺԻԶ ՅԱՏԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՈՒՆԻՆ

ՃԻՇԴ: Կանաչ կամ կարմիր կաղամբը, ինչպէս նաեւ կանաչ եւ ճերմակ ծաղկակաղամբը կը զօրացնեն մեր մարմնին դիմադրականութիւնը եւ մեզ կը պահպանեն քաղցկեղի որոշ տեսակներէն, յատկապէս՝ մարսողական գործարաններու քաղցկեղէն:

Սննդագէտ բժիշկներ, սակայն, կը թելադրեն չբաւարարուիլ միմիայն կաղամբով, այլ՝ ուտել այլազան բանջարեղէններ եւ պտուղներ, որոնք ընդհարձ իրենց սննդական այլազանութեան (կենսանիւթ, հանքային աղեր, վիտամիններ...) մեզ կը պահպանեն ոչ միայն որոշ քաղցկեղներէ, այլեւ՝ սրտանօթային հիւանդութիւններէ:

— 5 —

● ՇՈՄԻՆԸ ՇԱՏ ՀԱՐՈՒՍՏ Է ԵՐԿԱԹՈՎ

ՍԽԱԼ: Շոմինին վերագրուած այս յատկութիւնը անուշադրութեան սխալի մը հետեւանք է:

Սննդագէտի մը քարտուղարուհին մեքենագրութեան առեն 334 միլիկրամ կը մեքենագրէ, փոխանակ՝ 3,4 միլիկրամի: Այս սխալը չի նկատուիր եւ երկար տարիներ չարունակ կը տարածուի այն համոզումը, թէ իւրաքանչիւր 100 կրամ շոմինը կը պարունակէ 334 միլիկրամ երկաթ: Այս սխալը կը տարածուի մանաւանդ այն պատճառով, որ սխալ մեքենագրուած օրինակը որպէս հիմնական աղբիւր կը համարուի եւ կը տարածուի աչխարհի չորս կողմը:

Իրականութեան մէջ ամրողջական հացահատիկները, ընդեղէնները, միսը եւ ձուկը չատ աւելի երկաթ կը պարունակեն քան՝ շոմինը:

— 6 —

● ՍԽՏՈՐԸ ՇԱՏ ԼԱՒ Է ԱՐԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՃԻՇԴ: Հում կամ եփած, սխտորը կը նօսրացնէ արիւնը եւ կ'արգիլէ անոր լեղադացումը, որ ժամանակի ընթացքին կը խոչէ երակները:

Սխտորը նաեւ կը պակսեցնէ դէշ քոլեսթերոլին տոկոսը եւ արեան զերճնշումը: Սխտորին օգտուր քաղելու համար պէտք է զայն ապառել օրական:

— 7 —

● ՄԱՅՈՒՆԸ ՄԱՐՄՆԻՆ ԿԻՐԸ «Կ'ՈՒՏԷ»

ՍԽԱԼ: Կայ այն սխալ կարծիքը, թէ թթու համ ունեցող ուտելիքները (ի միջի այլոց՝ կիտրոնը) մեր մարմնին կիրը կը պարպեն: Այս կարծիքը չատ սխալ է, մածունը կիրով հարուստ անուշ մրն է, եւ անոր պարունակած թթուն ոչ միայն վնասակար չէ, այլ կը նպաստէ մարմնին կողմէ կիրի իւրացումին:

— 8 —

● ԱԾՈՒԽԻ ՎՐԱՑ ԽՈՐՈՎԱԾԸ ՔԱՂՑԿԵՂ ԿԸ ՊԱՏՃԱՌԷ

ՃԻՇԴ ԵՒ ՍԽԱԼ: Երբ միսը, ձուկը կամ որեւէ այլ ուտելիք խորովուելու ատեն կը սեւնայ եւ կ'ածխանայ, այդ ածխացած բաժինները, որոնք թունաւոր նիւթեր են, քաղցկեղ կրնան պատճառել, այսուհանդերձ պէտք չէ ամէն բան չափազանցել, պարբերաբար խորոված ուտելը չատ աւելի նուազ վնասակար է, քան՝ օրական քանի մը ծխախոտ ծխելը:

— 9 —

● ԽՆՁՈՐԸ ԿԸ ՆՈՒԱԶԵՑՆԷ ՔՈԼԵՍԹԵՐՈԼԻ ՏՈԿՈՍԸ

ՃԻՇԴ: Լուրջ ուսումնասիրութիւններ ցոյց կուտան, որ խնձորին բնաթելը (փեէքին), որ նաեւ ազանձելի դեղ մըն է ծուլացած աղիքներուն համար, կը դանդաղեցնէ իւղերուն ներծծումը եւ կը նպաստէ դէշ քոլեսթերոլի նուազումին:

Այս օգուտները կրնանք քաղել, պայմանաւ որ օրական երկու խնձոր ուտենք:

Խնձորին մէկ այլ առաւելութիւնն ալ այն է, որ անիկա չաքարախտաւորներուն արեան մէջի չաքարին տոկոսը կը նուազեցնէ:

— 10 —

● ՀԱՒԿԻԹՆԵՐԸ ՊԻՏԻ Է ՇԱՐԵԼ ՍՈՒՐ ԴԼՈՒԽՈՒ ԴԷՊԻ ՎԱՐ

ՃԻՇԴ: Լայն գլուխը դէպի վար չարելու պարագային դեղնուցը քանի մը օրւան ընթացքին դէպի յատակը կ'իջնէ եւ կեղեւին հետ սերտ չփում ունենալով՝ անոր վրայի մանրէներէն չատերը դեղնուցին կ'անցնին:

Հաւկիթները լուալը լուծում մը չէ, քանի որ անիկա աւելի ծակոտկէն կը դառնայ, եւ կեղեւին վրայի մանրէները ալ աւելի դիւրաւ ներս կը թափանցեն:

— 11 —

● ՀԱՒԿԻԹԸ ԴԺՈՒԱՐԱՄԱՐՍ Է ԵՒ ԼԵԱՐԴԻ ՅՕԱ ԿԸ ՊԱՏՃԱՌԷ

ՍԽԱԼ: Ընդհակառակն, հաւկիթը դիմադարս է նոյնիսկ մանուկներուն համար, որոնք 8 ամիսէն եաք արդէն իսկ հաւկիթի դեղնուց կրնան ուտել:

Հաւկիթը նաեւ արդիւնաւէտ չէ անմարսողութենէ տառապողներուն, պայմանաւ որ անիկա ուտուի տրամադրանական ձեւով, առանց չափազանցուած իւղի կամ մայոնէզի:

— 12 —

● ԱՌԱՆՑ ԻՒՂԻ ԿԱԹԸ ԿԻՐԻ ՉՈՒՐԿ Է

ՍԽԱԼ: Կաթին իւղը հանելով՝ կիրը ոչ մէկ ձեւով կը տուժէ, եւ անոր համեմատութիւնը կը մնայ նոյնը:

Արդարեւ, իւղէ բոլորովին զուրկ, կէս իւղոտ եւ սովորական կաթը նոյնչափ կիր կը պարունակէն, այսինքն՝ իւրաքանչիւր լիթրը 1·2 կրամ:

Միւս կողմէ, եթէ իւղէ զուրկ կաթը պահպանած է Պ-ի խումբի իր կենսանիւթերը, միւս կողմէ, սակայն, անիկա զրկուած է Ա. եւ Տէ· կենսանիւթերէն, որոնք կը գտնուին միմիայն իւղին մէջ:

— 13 —

● «ԱՂՔԱՏԻ ՀԱՑ» ԿՈՉՈՒԱԾ ԳԵՏՆԱՄԱՆՉՈՐԸ ՍՆՆԴԱԿԱՆ ԱՐԺԻՔ ՉԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑԱՑՆԵՐ

ՍԽԱԼ: Գետնախնձորը չատ հարուստ է Սէ· կենսանիւթով եւ հանքային աղերով, ինչպէս՝ փոթասիում, մակնեզիում եւ երկաթ:

Եփի լաւագոյն ձեւը չոգին է (ա լա վափէօր) եւ առանց կեղուելու: Կեղուելուած չուրին մէջ եփած գետնախնձորը կը կորսնցնէ իր անուշին մէկ կարեւոր տոկոսը:

Միւս կողմէ, գետնախնձորը աննպատակ եւ կուշտ պահող ուտելիք մըն է· անիկա «դանդաղ» չաքար կը պարունակէ, ինչպէս նաեւ՝ բնաթել, որ կը կանոնաւորէ աղիքներուն դործունէութիւնը:

— 14 —

● ԱՐԵՒԱԾԱՂԻԿԻՆ ՁԻԹԸ ՆՈՒԱԶ ԻՒՂՈՏ ԵՒ ԱՄԷՆԷն ԹԵԹԵՒՆ Է

ՍԽԱԼ: Բոլոր ձէթերն ալ 100 առ 100 իւղ կը պարունակեն եւ նոյնքան ջերմուժ կը հայթայթեն: Այն, ինչ որ ձէթերը իրարմէ կը զանազանէ, անոնց պարունակած ճարպաթթուներուն բազադրութիւնն է:

Թելադրելի է, որ ձէթի բոլոր տեսակներն ալ (արեւածաղիկի, եգիպտացորենի, քոլզայի...) փոխն ի փոխ գործածենք:

— 15 —

● ԿՐՆԱՆՔ ՕՐԱԿԱՆ 6–ԷՆ 10 ԳԱԻԱԹ ՍՈՒՐՃ ԽՄԵԼ

ՃԻՇԴ ԵՒ ՍԽԱԼ: Իւրաքանչիւր մարմին քաֆէինի որոշ տոկոսէ մը աւելի չի կրնար հանդուրժել: Չափաւոր քանակութեամբ սուրճը լաւ խթանիչ մըն է մարմնին եւ ուղեղին համար, բայց չատեր չատ զգայուն են քաֆէինին նկատմամբ, որուն չափազանցութիւնը ջղային վիճակ, դող, ցնցում եւ սրտի բաբախում եւ անքնութիւն կրնայ պատճառել:

Հետեւաբար իւրաքանչիւր անձ պէտք է ճանչնայ իր մարմինը եւ անոր համեմատ սուրճ սպառէ:

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՏՈԼՈՐԷՍ ԶՕՀՐԱՊ ԼԻՊՄԱՆ ՀԻՄՆԱԴՐԱՄ

Հաճոյքով կը քաղորդենք, թէ Տոլորէս Զօհրապ Լիպման Հիմնադրամը նիւթապէս պիտի օժանդակէ որ հրատարակուին ընտրեալ

ա. վարդապետական աւարտաճառներ հայագիտական նիւթերու մասին,

բ. Հայոց հին պատմութեան երկեր հայ պատմաբաններու,

գ. 19–րդ դարու եւ աւելի վաղ շրջանի հայ գրականութեան երկեր:

Ներկայացուղ աշխատասիրութիւնները կրնան ըլլալ կա՛մ հայերէն, կա՛մ անգլերէն լեզուով: Եթէ գործ մը հայերէն լեզուով է, անոր պէտք է ընկերանայ անգլերէն որակաւոր թարգմանութիւնը:

Դիմումնադիրները ներկայացնել ամէն տարուան Ապրիլ 15 եւ Նոյեմբեր 15 թուականներէն առաջ:

Յաւելուածական տեղեկութեան եւ դիմումնագրի թերթիկ ստանալու համար դիմել՝

THE DOLORES ZOHRAB LIEBMANN FUND
PUBLICATIONS PROGRAM
Attn: Mr. Suren D. Fesjian
661 Hillside Rd., P.O.B. 889
Pelham Manor, N Y 10803

(Շար. Ա. էջէն)

րոյց մը առած է «Լիպերասիոն»ի (Օգոստոս 22) որու ընթացքին կ'ըսէ. – «Եթէ Արաֆաթ պաղեստինեան Պետութիւն մը կ'ուզէ, թող այդպէս ըլլայ»: Ինչ կը վերաբերի Հարաւ-Լիբանանի կը պնդէ որ որեւէ լուծումի բանալին Սուրիացիներուն ձեռքն է, Անոնք, կ'ըսէ, կացութիւնը կ'օգտագործեն Կոլանի չուրջ բանակցելու համար: Եթէ իշխանութեան գլուխ ըլլար, Պարաք կը վերսկսէր խաղաղութեան գործընթացը: «Ջմռռնանք, կ'ըսէ, որ զօրաւոր ենք, պինդ օրական եւ անտեսական դեռնի վրայ եւ միակ պեր-պետութեան նեցուկը կր վայելենք, ուրեմն կրնանք նախաձեռնութիւններ առնել կնճիռը լուծելու համար»: Կ'աւելցնէ որ պաղեստինեան Պետութիւն մը պիտի չհաստատուի, կ'ընդունի ինքնորոշման անոնց իրաւունքը: Թող իրենք ճշդեն վերջնական կանոնադիրը, եթէ պետութիւն մը կ'ուզեն սահմանափակուած Իսրայէլի ապահովութեան պահանջներուն, թող այդպէս ըլլայ:

Թիւրքի (Ալժերիա) մէջ 5 հոգի եւս մորթուած են Օգոստոս 21-ին: 17 խլամապաշտներ ալ սպաննուած են ապահովութեան ուժերու գործողութիւններու ընթացքին:

ԴԻՈՆԻՍ ՄԱՍՔՈՒՀՕ, հրատարակիչ եւ փիլիսոփայ մեռած է Փարիզ Օգոստոս 20-ին, 81 տարեկանին: Ծագումով իտալացի, մինչեւ 60-ական թուականները ծանօթ դէմք մը եղած է Փարիզի մասնաւորական շրջանակներուն: Երկար տարիներ կեանքի ընկերը եղած է Մարկրիթ Տիւրասի որմէ զատակ մը ունեցած է 1947-ին: Թէեւ համայնավար, բայց սկսած է հեռանալ 1953-ին ստալինեան դատավարութիւններու առեն:

ՊԱՂԵՍՏԻՆԵԱՆ ոստիկանութիւնը Համասի երկու պատասխանատու ձերբակալած է Բեթղեհէմի մօտ, ուր պայթուցիկներ յայտնաբերած էր: Իսրայէլացիք ալ իսլամական ճիհատի երկու դեկավարներ ձերբակալած են որոնք Համասի կ'երթային Արաֆաթը տեսնելու:

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉ

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Ֆրանսահայ կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը երկլեզու եւ փորձառու հայերէն լեզուի դասատուներ կը փնտռէ 12 – 14 տարիքի պատանիներու, Շաբաթ կէսօրէ վերջ, իր միօրեայ դպրոցին համար:

Հեռաձայնել երեկոները՝

01 – 45 – 84 – 57 – 18

թիւին:

PELERINAGE ANNUEL

— 1954 — 1997 —

43ème Anniversaire

SAINT GREGOIRE A TALLARD

ՏԱՐԵԿԱՆ ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԹԱԼԱՐԻ Ս. ԳՐԻԳՈՐ

Dimanche 21 Septembre

sous l'égide de l'Eglise Apostolique Arménienne du Midi de la France

et avec le concours de l'Association Culturelle des Arméniens de GAP et des Hautes-Alpes

Sous la Présidence de
Son Excellence Mgr LAGRANGE,
Evêque de Gap,

et **Son Excellence Mgr Daron GEREJIAN,**
Vicaire Général des Arméniens du Sud de la France

— **10h30 : Une Messe** sera célébrée selon le rite de l'Eglise Apostolique Arménienne, par Rév. Père **Vartavar KASPARIAN;**

En présence du Clergé de Tallard et de ses environs.

La Messe sera chantée par la Chorale de l'Eglise Serpotz Tatéos-Bartoughimeos.

— **13h : Un repas fraternel** réunira les pèlerins dans la salle polyvalente de Tallard, en présence des autorités religieuses et civiles.

Des autocars suivant le nombre des inscrits seront mis à la disposition pour des personnes qui ne peuvent pas se rendre par leurs propres moyens. Les personnes qui se rendront par leurs propres moyens sont priées de s'inscrire par téléphone sous indiqué.

— **Départ à 7 heures précises :**

Pour tous renseignements et réservations s'adresser :

Marseille — Tél. : 04 91 77 84 70;
Beaumont — Tél. : 04 91 93 13 50;
Saint-Antoine —Tél:04 91 65 56 75;
Croix Bleue Arménienne —
Tél. : 04 91 93 30 08;
Toulon - Abris' Club —
Tél. : 04 94 27 10 51.

Pour toutes autres régions :
Ass. Culturelle des Arméniens de GAP
Tél. : 04 92 51 71 80 (heures de repas)
& 04 92 51 00 87.

Prix du trajet de Marseille :
Aller — Retour seul : 100 F.
Repas seul : 120 F.
Aller — Retour et repas : 220 F.

Pour la vente d'objets, demander l'autorisation à l'Ass. de GAP.

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՋՕՐԱՎԱՐ ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ

(ՕՋԱՆԵԱՆ)

Կիրակի, Օգոստոս 31

Առաւօտեան ժամը 10-ին

Մարսէյլի

Սրբոց Թարգմանչաց Մայր եկեղեցւոյ մէջ

Նախագահութեամբ՝

ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՃԻՒՃԱՆԵԱՆԻ

Հայրապետական Պատուիրակի Փոխանորդ

Կը մատուցուի պատարագ եւ յաւարտ պատարագի կը կատարուի հոգեհանգստեան պաշտօն ի յիշատակ Ազգային Հերոս՝

ՋՕՐԱՎԱՐ ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ

անոր մահուան 70-րդ տարելիցին առիթով:

Կը պատարագէ՝

ՋԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ

Կը հրաւիրուի հաւատացեալ եւ բարեպաշտ մեր ժողովուրդը՝ ներկայ գտնուելու սոյն արարողութեանց:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Շաբաթ, Կիրակի

Նոյեմբեր 29 եւ 30

6ème Grande Braderie de Noël

–ՇԻՆ.ՓՐԱՆՍԱ–

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire : N° 55935

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Շրջ. վարչութիւնը շնորհակալութեամբ առացած է. – Պ. Մելքմէճեանէ 400 Ֆր., Օր. Պոթբոուլէ 600 Ֆրանք եւ 500 Ֆր. Տէր եւ Տիկին Ճիլոպոլեանէ Տիկին վարդուհի Սարհատոեանի մահուան առթիւ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Պուրվար Օտտոյի էջատնի մասնաճիւղը ընդհանուր, անդամական ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդամուհիները, Շաբաթ, Օգոստոս 30, ժամը 15-ին սովորական վայրը: Կարեւոր օրակարգ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ընթացիկ ազդերու սակագինը

Մահազդ	700	(844,20)
Հոգեհանգիստ	600	(723,60)
Շնորհակալիք	600	(723,60)
Հարսնիք-Նշանտուք	600	(723,60)
Մկնունդ	600	(723,60)

Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 20,60% Թ.Վ.Ձ. (տե՛ս. վաճառքի մէջ ընդհ. գումարը):

Այս գիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազդերու, մինչ ՁԵՒ ՄԷԿ ՔԱՌՈՐԴ ՍԻՒՆԱԿ (25 տող) մահազդներու պարագային եւ 1/8-րդ (12-13 տող) մնացեալին:

Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել Թերթին վարչութեան:

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐ

«ՅԱՌԱՋ» ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՕՐԵՐ ԵՒ ԺԱՄԵՐ 100 Ֆր.

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՒԱՆՑ ԵՐԳԻ	80 Ֆր.
ԲԱՑ ՏՈՄԱՐԸ	75 Ֆր.
ԿՐԱԿԸ ԿՈՂՔԻՍ	75 Ֆր.
ՍԻՐՏ ՍՐՏԻ	150 Ֆր.

ԽԱՉԻԿ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

ՍՓԻՒՌՔԻ ՄԷՋ 75 Ֆր.

ԵՒ

«ՅԱՌԱՋ - 50»

(Ծաղկափաղ 50-ամեայ հաւաքածոյէն) 120 Ֆր.

Դիմել «ՅԱՌԱՋ»ի:

Թղթատարի ծախք՝ 25 Ֆր., հատոր պլուխ:

ԾՆՆԴԵԱՆ

ՄԿՐՏՈՒԹԵԱՆ

ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԵԱՆ

ԵՐԿԼԵԶՈՒ ՁԵՐ ՀՐԱՒԷՐՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԴԻՄԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ի ՏՊԱՐԱՆԸ

ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ,
ԱՐԱԳ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

Տեղւոյն վրայ ճոխ խթալոկ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻԱՔԵԱՆ (1925-1957)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻԱՔԵԱՆ (1925-1957)

ՋՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ 26
MARDI
26 AOUT
1997

LE NUMERO : 5,00 F.

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL.: 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 1·100 Ֆ· — Վեցամսեայ : 560 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 1·400 Ֆ· (ամէնօրեայ առաքում)
1·250 Ֆ· (շաբաթական առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ·

73ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 19·186 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 73e ANNEE — N° 19.186

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԵՐԵՒՈՑԹԻ ՄԸ ԱՌԹԻՒ

Ֆրանսայի ազնարհական Հանրապետութեան մայրաքաղաքը անսովոր դիմագիծ մը առած էր չաբաթավերջին ոչ միայն երիտասարդութեան համաչխարհային Օրերու առթիւ, այլ մանաւանդ Պաղին ներկայութեամբ, կրօնական բացառիկ արարողութեանց չորքով մը։

Ամառսիկ ծեր մարդ մը, ակար, հիանդ, ապառած, որու ժամանակավրէպ դաղափարները եւ անզիջող դիրքը դարձ մը հրաւառ հարցերու չուրջ կը թնդացուցին նոյնիսկ կաթոդիկէ հաւատացեալներու կողմէ — կրօնական էն ազնարհական — եւ որ կը յաջողի գոհացնել ծովածաւալ բազմութիւն մը երիտասարդներու, որոնք միայն կաթոդիկէ ալ չէն։ Անկախ կրօնական ամրոնումներէ, լայիք ակզբունքներու դարձնէն, հարկ է խոստովանիլ որ պարզուած պատկերը տպաւորիչ է մեկէ աւելի պատճառներով։

Ցոյնած ծերունին, որու ձեռքերն ալ կը դողան, յանկարծ անսպասելի եռանդ մը կը գտնէ ու ծայրէ ծայր կը կատարէ իրեն վիճակուած ծանրաբեռնուած ժամանակացոյց մը։

Գրեթէ ամէն վայրկեան ակներեւ է որ մարդը ուժաթափ է, հիւծած, պահեր կան ուր գոթ իսկ կը պատճառէ, բայց ան կը ձերժէ այն հանգիստը որ իր իրաւունքն է եւ կը չարունակէ կատարել իր պաշտօնը, կը տոկայ զարմանք պատճառելով բոլորին։

Նարաթի եւ Կիրակի օրուան արտակարգ արարողութիւնները որոնք աւելի քան մեկ միլիոն անձ համախմբած էին Լոնչանի ձիարշաւարանը չեն բաւեր սակայն, որ լուծուին այն բոլոր հարցերը, զոր եկեղեցին, ոչ միայն կաթոդիկէ, ունի այսօր իր առջեւ։

Լոնչանի կիրակնօրեայ այս պատարագը մեկ միլիոն յիսուն հազար հոգի հաւաքած էր, բայց, ընթացիկ կիրակիներուն եկեղեցիները պարապ կը մնան։

Տասը երիտասարդներ, զանազան ազգութեանց պատկանող, դիտակցօրէն ուզած էին քրիստոնեայ մկրտուիլ եւ ջերմեռանդ հաւատքով մըն է որ Պապէն կը ստանային այդ մկրտութիւնը։ Բայց, պաղտնիք չէ որ կոչումներու սուր տագնապ մը կ'ապրին բոլոր եկեղեցիները։

Ու որքան ալ արդար ըլլայ ստեղծուած խանդավառութիւնը ի տես Փարիզ կատարուածին եւ Ֆրանսայի Եկեղեցին ալ աստեսութիւն ցուցաբերէ, հարցերը կը մնան եւ պատասխանները չեն տրուիր։

Սիրոյ, եղբայրութեան, խաղաղութեան լոզունգները հաստատակաց ընդհանուր յայտարարներ են որոնք չեն չօշափեր ժամանակակից ընկերութեան մը եւ մանաւանդ ժամանակակից երիտասարդութեան մը հոգերն ու մտահոգութիւնները։

Ոգեորիչ ժամեր, խուռներամ բազմութիւններ, զնահատելի կազմակերպութիւն մը բաներ են զորս ոչ ոք կ'ուրանայ։

Հարկ է սակայն որ այս ամբողջը դրական վաղորդայն մը ունենայ եւ չծատնայ միայն նոր ժամադրութեան մը՝ 2000-ին ի Հռոմ։

«ՅԱՌԱՋ»

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Օգոստոս 22 / 25)

ՀԱՆՐԱԿԱՒՈՒԹԻ
ԾԱՆՐ ԱՐԿԱԾ

Օգոստոս 22-ի յետմիջօրէին Գարխէն Կապան գացող հանրակառք մը ճամբուն 35-րդ քիլոմեթրին վրայ կրակ առած է։ Տեղւոյն վրայ մահացած են երկու անձեր։ 19 հոգի ալ վիրաւորուած է։ Անոցմէ 4-ին վիճակը չատ ծանր կը նկատուէր։

*
**

ԱՐՄԷՆ ԲԱՅՐՈՒՐԴԵԱՆ
ԱՐՏԱՔԻՆ ՓՈԽ — ՆԱԽԱՐԱՐ

Լ· Տէր — Պեարոսեանի Օգոստոս 22-ի հրամանագրով Արմէն Բայբուրդեան նըշանակուած է Արտաքին գործերու փոխ — նախարար։ Իսկ Ագատ Մարտիրոսեանին չնորհուած է արտակարգ եւ լիազօր դեսպանի դիւանագիտական աստիճան։

Ա· Բայբուրդեան Լոս — Անճըլըսի կըրնսուլ հիւպատոսն էր, իսկ Ա· Մարտիրոսեան Հայաստանի Ա· դիւանագիտական ներկայացուցիչը Զինաստանի մէջ։

*
**

ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ
ԹԵՄԱՆ ՏԷՐ — ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ
ՅԱՋՈՐԴԻՆ

Երեսփոխան Թեման Տէր — Պետրոսեանի մահով պարպուած երեսփոխանական նական աթոռին համար ընտրութիւն տեղի կ'ունենայ Հոկտեմբեր 26-ին Հրազդանի թիւ 73 ընտրատարածքին մէջ։ Կուսակցութիւններու կողմէ ներկայացուած են 17 թեկնածուներ։

*
**

ԱՐԿԱԴԻ ՂՈՒԿԱՍԵԱՆԻ
ՆԱԽԸՆՏՐԱԿԱՆ ԾՐԱԳԻՐԸ

Օգոստոս 21-ին ԼՂՀ Ազգային Ժողովի նիստերու դահլիճին մէջ թեկնածու Ա· Ղուկասեանի առաջին հանդիպումը տեղի ունեցած է ընտրողներուն հետ։ Ան բացատրեց որ իր նախընտրական ծրագրին մըշակման ընթացքին մեկնակէտ ունեցած է այն նպատակներն ու զաղափարները որոնցմով առաջնորդուած են ԼՂՀ իշխանութիւնները նախորդ տարիներուն, նշած է· «մենք պէտք է արագօրէն ընթանանք միջազգային ուղղութիւններով եւ ամենաարդիական ժամանակում լուծենք այն հիմնախնդիրները, որոնց միւս ժողովուրդները իրագործել են տասնամեակների ընթացքում»։

Իր ծրագիրը կ'առաջադրէ հանրապետութեան պաշտպանունակութեան ամրապնդումը, քաղաքացիի իրաւունք եւ ազատութիւններու երաշխաւորութեամբ պետութեան ստեղծում, եւայլն։ Ա· Ղուկասեան յատկապէս ծանրացած է արտաքին քաղաքական հարցերու լուծման առանցքային կէտերուն վրայ։ Նկատի ունենալով որ Ղարաբաղը հաւասար իրաւունքի պայմաններով կը մասնակցի բանակցութիւններու հոլովոյթին, ան յայտնած է որպէս մի ջազգային իրաւական ենթակայ ճանաչումը։ Բանալով որ իրենք կը ձգտին Ադրբեջանի հետ բնականոն յարաբերութիւններու հաստատման ու այդ նպատակով կը չարունակեն մասնակցիլ Օ-ԷՍ-Ի-Լ-ի հովանիին տակ տարուող բանակցութիւններուն, կը հաւատայ որ կը յաջողին Բաքուի հետ ուղղակի բանակցութիւն հաստատել, ապա ԼՂՀ-ի համար ապահովութեան միջազգային երաշխիք ուղել։

Նախագահական ընթացքին դուդահեռ, չարք մը պետութիւններու եւ առաջին հերթին Հայաստանի հետ երկկողմ յարաբերութիւններու զարգացումը կը կազմէ արտաքին քաղաքականութեան երկրորդ ուղղութինը նախագահական թեկնածու, ներկայի Արտաքին գործերու նախարար Ա· Ղուկասեանի համար։

*
**

ՆԱԽԿԻՆ ՎԱՐՉԱՊԵՏԻՆ
ՏԽՈՒՐ ԳՈՒՇԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

Նախկին վարչապետ Հ· Բագրատեան որ ներկայիս նախագահն է իր հիմնած «Ազատութիւն» կուսակցութեան, Օգոստոս 21-ին մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին յետադարձ ակնարկով մը մեկնաբանած է վերջին երկու տարուան քաղաքական կարեւոր անցքերը։ Ան ըսած է թէ 1995 Յուլիսի խորհրդարանական ընտրութենէն ետք Հայաստան պէտք ունէր ապացուցանելու որ ժողովրդավարական երկիր է, սակայն անցեալ Սեպտեմբերի պատահարները ստոր հակառակ արդիւնք տուին։ Երկրորդ «հարուածը» ըստ Հ· Բագրատեանի, հեղինակութեան սէր կառավարութեան հեռացումը եղած է։

Հ· Բագրատեան ըսած է թէ Հայաստան աչնան պիտի ապրի իր պատմութեան «մեծագոյն դրամատիկ ժամանակներից մէկը»։ Յայտնապէս Արցախի հարցին կարգաւորման առընչուած այդ կտնխատեսումէն ետք, նախկին վարչապետը չարունակած է թէ Հայաստան պէտք է հասկընկ որ հայ ժողովուրդը ազգային իրդիր ունի հարիւրամեակներէ ի վեր եւ թոյլ չի տար որ անոր լուծում բերուի իրեն համար անընդունելի ձեւով։

*
**

ԿԸ ՎԵՐԱԿԱՆԳՆՈՒԻՆ
ՆԵՐՍԷՍ ԱՇՏԱՐԱԿԵՑԻ
ԱՆՏԱՌՆ ՈՒ ԼԻՃԸ

Բնապահութեան նախարար Ս· Շահպիզեան Օգոստոս 21-ին Մայր Աթոռ կատարած այցին ընթացքին յայտնած է թէ պիտի վերականգնուին Ն· Աշտարակեցիի անտառը եւ լիճը· իսկ Մոր Վիրապի չորքակող տարածքը պիտի բարեկարգուի եւ կանանչապատուի։ Գարեգին Ա· Հատանութիւն տուած է այդ ծրագիրներուն։

*
**

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

ՀԵՌԱՑԱՏԻ ՎԱՐՊԵՏ
ԱՐՄԷՆ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆԻ
ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

Օգոստոս 21-ին Իտալիոյ Վերոնա քաղաքին մէջ տեղի ունեցած է համաշխարհային թեթեւ աթլեթիզմի լաւագոյններուն — Կրան Փրի — մրցաշարքը։ Հայաստանէն հեռացատքի եւ եռացատքի վարպետ վիմբեցի Արմէն Մարտիրոսեան 16·70 մ·-ով երրորդ տեղը գրաւած է եռացատքի մրցումներուն։

ՖՈՒԹՊՈԼ

Բ· դասակարգի մրցումներու չարքին Վալանսի Հայ Մարզականը 2 — 1 յաղթեց Պովէի այս վերջնոյն գաչտին վրայ եւ զգալապէս բարելաւեց իր դիրքը դասաւորման մէջ։ Այժմ 6-րդ տեղը կը գրաւէ 8 կէտով։ Գլուխը կը մնայ Թուլուզ 12 կէտով եւ 22-րդ ու վերջին տեղը Թուլոնէն Սէն — Թ'էթիէնի անցած է (2 կէտ)։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԱՊԸ ՎԵՐԱԴԱՐՁԱԻ

ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՅ ՊԱՏԱՐԱԳԸ ՄԷԿ ՄԻԼԻՈՆԻ ԲԱԶՄՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՀԱՄԱԽՄԲԵՑ

Կազմակերպիչներն ալ չէին սպասեր։ Շաբաթ, Օգոստոս 23-ին, 750 հազարի կը հասնէր երիտասարդներու բազմութիւնը Լոնչանի ձիարշաւարանը, իսկ Կիրակի առաւօտ, 900 հազար եղած է ձիարշաւարանը ու 150 հազար հոգի ալ դուրսը, 31 աստիճան տաք օդով։ Ձիարշաւարանին խորը կը բարձրանար խոտանը ու եկեղեցւոյ բնոյթ մը կուտար վայրի մը որ նման բանի չէր ծառայած ցարդ։ Շաբաթ իրիկուն, նախքան Պապին ժամանումը, դորչացի Մխոնկ Վուն Շունկի ճպոտին ներքեւ կը սկսէր կրօնական եռաժշտութեան համերգ մը որու կ'ընկերանար Հռոմի Սէնթ — Սեսիլի երգչախումբը, կ'երգէին նաեւ իտալացի կոյր երգիչը՝ Անտրէա Պոչելլի եւ Սեչիլիա Պարթոլի, յայտապիրը կը բազկանար Շուպէրթի, Վերտիի, Ռոսինիի գործերէն։

Պապը կը ժամանէր, իր փափամոպիլէով ժամը 21-ի մօտ, երբ դիշերը սկսած էր իջնել եւ լոյսի տաճարի մը վերածուած էր վայրը։ Այս արարողութեան հրաւիրուած էին նաեւ Քոյր եկեղեցիներու առաջնորդները իր շարս որոնց կաթոդիկոսական Պատուիրակ՝ Գիւտ Աբգ·։

Արարողութեան ընթացքին Պապը մըկըրտեց տասը երիտասարդներ։ Իր խօսքին մէջ նախ եւ առաջ յիշեց Սէն — Պարթելէմիի ջարդը, չեչերով· — «Օգոստոս 24-ի նախօրեակին, կարելի չէ մոռնալ Ֆրանսայի քաղաքական եւ կրօնական պատմութեան մէջ Սէն — Պարթելէմիի ջարդը չատ մութ դրդապատճառներով։ Քրիստոնեաները արարքներ գործեցին զոր Աւետարանը կ'այպանէ»։ Այս խօսքերուն կը սպասէին Բողոքականները որոնք չատ դժգոհ մնացած էին այս արարողութեանց ընտրուած տարեդարձի այդ թուականէն։

Մկրտութեան արարողութենէն ետք, Ռոպէր Հոսէյն սաղմոս մը կը կարդար, մինչ Յովհ· Պօղոս Բ· առեն առեն չէր կրնար ծածկել իր յոգնութիւնը, բայց եւ այնպէս չէր թերանար որեւէ պարտականութեան մէջ մինչեւ արարողութեան աւարտը ժամը 23-ի չուրջ։

Յաջորդ առաւօտ, աւելի մեծ բազմութիւն մը կը հետեւէր պատարագին։ Նախորդ օրուան 750 հազարին որոնք տեղւոյն վրայ դիչերած էին կ'աւելնային 300 հազար եւս։

Տաքը պատճառ եղած էր որ 2800 հոգի անհանգիստ զգայ, որոնց 60-ը՝ հիւանդանոց փոխադրուած էին։

Կիրակնօրեայ պատարագէն ետք, Պապին մեկնումի պատրաստութիւնները կը տեսնուէին։ Ժամը 17-ի չուրջ է որ Լիոնէլ Ժոսփէն Օրլի կը հասնէր, ըստ սրարտոպակարգին Պապը պէտք է ընդունուէր Հանրապետութեան նախագահին կողմէ եւ հրաժեշտ ալ պէտք է տար նախարարապետը, որ ի դէպ բողոքական է։

Գլուխ գլխի խոսակցութենէ մը ետք, Լ· Ժոսփէն եւ Պապը ուղեձներ կը փոխանակէին պատուոյ հիւրասրահին մէջ։

(Շար·ը կարդալ Դ· էջ)

ԵՐԵՒԱՆԻ ՏԵՂԵԿԱՏՈՒՈՒԹԵԱՆ ԿԵԴՐՈՆԻ ՀԱՐՑԱԶՐՈՅՑԸ ՄԵՍՐՈՊ ԱՐՔ.Ի ՀԵՏ

«ՈՒՐԵՄՆ ՅՈՒՆԻՍ 7-Ն ԷՐ, ՏԽՈՒՐ-ՏԽՈՒՐ Կ'ԵՐԹԱՅԻ ՄՇՈՅ ԴԱՇՏ: ՅԱՅՏԱՐԱՐԵՑԻ, ՈՐ ԱՅՍՕՐ ՄՈՒՇԻ ՄԷՋ, ՊԻՏԻ ՀԻՄՆԵՄ "ՄՇՈՅ Ս. ԿԱՐԱՊԵՏ" ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ»

ԽՄԲ. – Յուլիս 16-ի մեր թիւին մէջ հաղորդագրութիւն մը հրատարակած էինք Մեսրոպ Արք. Աշճեանի գլխաւորութեամբ կատարուած ուխտագնացութեան մը Ա-րեւմտեան Հայաստան: Այս առընչութեամբ Երեւանի տեղեկատուական կեդրոնի կողմէ Ա. Վարդանեան հարցազրոյց մը ունեցած է Մեսրոպ Արք.ի հետ որ կը տեսնէք «*Մայրակ*»ի Օգոստոս 9-ի թիւին մէջ:

***

Հ. – Սրբազան, այս Յունիսին մեծ խմբով բացառիկ ուխտագնացութեան էիք ելել՝ շրջելով Կիլիկեան ու Արեւմտեան – Հայաստանը: Երթուղին Ձեր հաղորդագրութեան մէջ նկարագրուած է, ուստի խնդրում եմ թողնել նկարագրական մասը եւ խօսել այն ապրում – զգացողութեան մասին, որ հնարաւոր դարձրեց այդ ճամբորդութիւնը: Նաեւ՝ ի՞նչն իմաստաւորեց, ի՞նչ գտաք արդէն ուխտագնացութիւնից յետոյ:

Պ. – Տակաւին ապաւորութիւններու ազդեցութեան տակ եմ: Ամէն օր, առօրեայս մէկ պահուն յանկարծ կը մտածեմ. ճիշդ այսքան չարաթ առաջ Սիս էի, այսքան օր առաջ Վան էի ... Եւ տարօրինակ զգացում է, որովհետեւ կեանքիս մեծագոյն երազը արեւմտեան Հայաստան այցելել էր: Փոքր տարիքէս, դաստիարակութեան, կրթութեան, պատանեկան միութեան անդամակցելու բերումով, ո-րոշ մշակոյթի տէր էի. արեւմտեան Հայաստանը, մեր յեղափոխութեան պատմութիւնը, մեր նորագոյն չրջանի պատմութիւնը դաղանիք չէր: Շատ լաւ կը յիշեմ, 16 – 17 տարեկանիս, կը կարդայի Ռուբէնի յուշերը: Ընթերցանութեան առն անկողինիս վրայ էր Արտաչէս Արեգեանի Հայաստանի քարտէսը: Ռուբէն կը կարդայի եւ անոր յիշած տեղերը կը փնտռէի քարտէսին վրայ. ո՞ր գիւղն է, Գելեզուանն ո՞ւր է, այս ո՞ւր է, այն ո՞ւր է, Սուլուխն ո՞ւր է, Սուլուխի կամուրջն ինչպէ՞ս էր: Ձեռոյ Վահան Փափազեանը եկաւ, Աւետիս Ահարոնեանը եկաւ: Այս ուղեւորութիւնը մանկութեան ողջ դաստիարակութեան արդիւնքն էր: Ամենամեծ երազներէս մէկը իրականացաւ: Ձեռոյ, յաւելեայ որ ինչո՞ւ այսքան ուշ կատարեցի այս ճամբորդութիւնը: Ինչո՞ւ 57 տարեկանին: Գիտես, պատճառներ կային, զժուարութիւններ կային, բայց, տարիներէ ի վեր ես մտածած եմ երկրի մասին, կարօտցած եմ երկիրը: Ճամախ կը մէջբերէի Գալչոյեանի այն խօսքը թէ հողին կորուստը անդարձ կորուստ չէ, հողը կը սպասէ ու կը սպասէ իր տիրոջ, եւ անոնք օրերէն մէկը գերար կը գտնեն: Կամ երբ Դանիէլ Վարուժանի «Կարմիր հող» կ'արտասանէի, կամ Րաֆֆիի Դաւոյեանի բանաստեղծութիւնը: Եւ ահա, կը գտնէի, որ այսքան ուշ եղաւ ճամբորդութիւնս: Լաւ է ուշ քան երբեք՝ ըսեմ ու ըսեմ, որ այս երկիրը ինձի անծանօթ չէր:

Առաջին օր Կիլիկիա մտանք, բարձրացանք Կիլիկիոյ Աստուածդա բերդը, եւ ես հայկական պահակ կատարեցի: Հոն խորհրդանիշ կար ու ես կը հաւատամ ա-տոր, Ամերիկա մեծցած – դաստիարակուած տղայ մըն էր, որ Հայաստան կու-գար ամերիկեան կառավարութեան դոր-ծով: Կէս հայ, կէս ամերիկացի ազգական հետ հանդիպում, ամուսնութեան ուխտ կ'ընեն: Ես իրենց հետ էի: Կիրակի առաւօտ բարձրացանք Աստւածդա: Իրենց համար, թերեւս, կեանքի մեծ օր էր: Աստւածդան իրենց ամուսնութեան օրն էր: Բայց, ինձի համար 700 տարի յետոյ այդ բերդին մէջ աղօթք ընելը, պահակ կատարելը ուրիշ խորհուրդ ունէր:

Ձեռոյ նոյն օրը Սիս գացի, Սիսի Կաթողիկոսարան: Հետքերը փնտռեցի՝ աւերակները գտայ: Տեսայ Սիսի բերդը: Եւ հոն տեսայ ու զգացի, թէ ինչու, օրինակ մեր թագաւորներէն մէկը զրամ կըտրած է, բայց իր անունը գրելու տեղ, գրած է «Սսոյ բերդն է թագաւոր»: Հզօր բան է այս: Բայց երբ կ'երթաս ու կ'ապրիս այդ պահը, երբ ձեռքերդ կը չօշափեն այդ ժայռերը, երբ կը նստիս Լեւոն վերջին արքայասեռնեակի առջեւ, 7 դար, 8 դար գահավէժ քեզի կը վերադառնան: Եւ այդպէս գացինք քաղաքէ քաղաք, աւանէ աւան: Անչուշտ տխրութեան վայրկեանները ունեցայ: Ամենածանրը Մուշն էր: Տղայ մը տեսայ: Ինձի համար Գեղամն է մշեցի կամ Գեղամ Լեւոնեանը կրնայ ըսել՝ ես մշեցի եմ: Այդ քիւրտի լակոտը ինչո՞ւ պիտի կրնայ ըսել՝ ես մշեցի եմ: Գացինք ոտիկանատուն: Ոտիկանը չատ աղնիւ ընդունեցաւ: Խնդրեցինք – բացատրեցինք որ Շարաթ օրը պէտք է Ս. Կարապետ վանքը երթանք: Ես ծրագիրը ունէի: Իրեն չըսի, թէ ինչ: Չեմ գիտեր հասկցա՞ւ որ Հայ ենք: Բայց, պատի ցուցանակին տեսանք թերթի մը յայտարարութիւնը, ուր կ'ըսուէր՝ ՓՔՔ-ն եւ Հայերը միացած են Թուրքիոյ դէմ: Վանք երթալու համար վալին պէտք է միջատէր: Գացինք վալիին տունը: Տունը չէր, յետոյ հեռաձայնով մեզ գտաւ, ըսաւ «երկու – երեք օր ժամանակ տուէք, որ ճամբայ գանամ»: Տխրեցայ՝ կ'ուզեմ երթալ մեր Ս. Կարապետ վանքը եւ չեմ կրնար: Մեր բանաստեղծի խօսքը ըսի՝ իրեն տէ՞ր կը կարծէ: Բայց իրենք էին տէրը:

Մշոյ պաշտ գացինք: Ճամբան հանդիպեցի «Մշոյ Ս. Կարապետ» ընկերակցութեան կանոնադրիչը: Չեմ գիտեր ընթերցողները գիտե՞ն, եռ իրրեւ քրիստոնէութեան 1700-ամեակի զործադիր վարիչ, ուխտագնացութեան յանձնախումբին ներ-կայացուցի եւ, բարեբախտաբար, ընդունուեցաւ, որ Մշոյ Ս. Կարապետը ըլլայ մեր հովանաւոր սուրբը կատարելիք բո-լոր ուխտագնացութիւններու առեն: Այդ անունով ալ ուխտաւորի անցագիրը պատրաստեցի: Այդ անցագրին վրայ դրուած է Ս. Կարապետ վանքի կնիքը, ուր գըրուած է, որ այդ անցագիրը կը տրուի ուխտաւորներուն, եւ ամէն մէկ ուխտաւոր՝ ուր որ այցելէ, ուխտատեղիի եպիսկոպոսը պէտք է կնքէ անցագիրը: Կանոնադրութիւնն ալ գրած էի, սակայն չէի հրատարակած: Ուրեմն, Յունիս 7-ն էր, ուխտ – ուխտ կ'երթայի Մշոյ դաշտը: Ցայտարարեցի, որ այսօր Մուշի մէջ պիտի հիմնեմ «Մշոյ Ս. Կարապետ» Միութիւնը: Եւ հետս եղողները սոսկացին որպէս վկայ: Անցագիրը ձեռքս նըկարուեցայ, յետոյ ՀՀ քաղաքացիութեան իմ անցագիրն ալ առի, նկարուեցայ: Ես ինձմով ուրախացայ: Թերեւս, խնդան, սակայն ինձի համար խորհրդանշական բաներ էին:

Ուրեմն՝ «Մշոյ սուլթան Ս. Կարապետ» ընկերակցութիւնը պաշտօնապէս ստեղծուած է Մուշ, 1997, Յունիս 7-ին:

Ձեռոյ Վան գացինք, քանի մը օր անցուցինք Վասպուրականի աշխարհը: Աշչուշտ, Վանը լինձի անծանօթ չէ, Այգեստանը, Վան քաղաքը ... Պէյրութէն՝ չեմ գիտեր, սակայն անպայման Նիւ – Եորքէն չատ աւելի գիտէի Վանը: Վանն անծանօթ չէր, սակայն աւերակ էր: Տխուր էր հին քաղաքը: Ձեռոյ գացինք Շուշանց, յետոյ գացինք Վարագայ վանք: Ամենածանր վայրկեաններէն մէկը այնտեղ էր: Արդէն հաշտուած էինք որ աւերակ է: Եկեղեցին գոմի վերածուած էր, երկու – երեք կոմար մնացած էր: Բայց երբ կառքը չըրջաբաժ ըրաւ եւ յանկարծ նորակառոյց մզկիթ տեսանք, ահաւոր ցնցուեցանք, եկեղեցին մէկ մեթր այն կողմ, գրեթէ փակած մզկիթ բարձրացած էր:

Ամբողջ ճամբորդութեան ընթացքին ես միշտ փորձած եմ յիշել մեր սուրբերը, մարտիրոսները, ժամանակակից անձերը: Աղօթած եմ անոնց համար: Եթէ տեղ մը կ'երթանք, օրինակ, Իզդիր, Դրօն յիշեցի: Կարս գացինք, Ռուբէն Տէր – Մինասեանը յիշեցի աղօթքիս մէջ, Եղիշէ Զարենցը յիշեցի, նոյնիսկ մաղութի Համօն յիշեցի, Կարինէ Քոթանջեանն յիշեցի: Վան եկանք, պիտի աղօթենք Արիմեան Հայրիկի, Գարեգին Սրուանձտեանցի համար: Այո է: Ու յանկարծ այդ մըզկիթը ... Բաւական ժամանակ հարկ եղաւ որ ինքզինքս զսպեմ ու աղօթեմ, հոգեհանգիստ ընեմ: Երբ դուրս ելանք, կանչեցի Հիւսէյին անունով մոլլան: Բարեկամացանք, չեմ յիշեր՝ համբուրուեցանք թէ ոչ, բայց ձեռք սեղմեցինք: Ըսի՝ այս եկեղեցին Աստուծոյ Տունն է, հոգ տարէք, Աստուած կը տեսնէ ու կը վարձատրէ: Ան ըսաւ, որ երեք ամիսէն մզկիթի վերնարարութիւնը կը վերջանայ, եւ եթէ երեք ամիս յետոյ զաք, այս եկեղեցին մաս – մաքուր կ'ըլլայ: Աստուած տայ: Ժամադրուեցանք:

Կը փորձեմ մէկը ուղարկել: Բայց դժուարեմ, որ ես այնտեղ չեմ, այնտեղ Հայ չկայ, օտարը կ'ապրի այնտեղ՝ Քիւրտը, Թուրքը ... եւ անոնք պէտք է պահպանեն: Նոյն զգացումն ունեցայ, երբ գացի մօրս գիւղը, մայրս Բալու Հանաւ գիւղն է: Մանկութենէս պիտեմ այդ գիւղին մասին: Մօրս հօրեղբօր տղան այնքան մանրամասն նկարագրած է Բալուն: Քարտէսն ալ տարած էի, եւ երբ Հաւաւ գիւղը գացինք, աղբիւրէն ջուր խմեցի, յետոյ քարտէսը բացի, այնտեղ աղբիւրն է, քիչ անդին՝ Ս. Կաթողիկէ Եկեղեցին: Ըսի ուրեմն, ասոր քովը, հաւանաբար, պէտք է իմ մեծ հօրս տունը ըլլայ՝ Քասաֆեաններու տունը: Ձեռոյ գացինք վանք: Ըսի՝ մեծերն իրաւունք ունին, որ եկեղեցին կոչած են Քաղցրահայեաց Ս. Աստուածածին: Անհաւատալի տեսարան էր, այնտեղ աղօթք ըրինք մեր մեռելներուն, գիւղի առաջնորդներուն, ազգականներս յիշեցինք: Եւ վերադարձանք դիւղ անհաւատալի էր չեմ գիտեր, մինչեւ հիմա չեմ կրնար բացատրել 2 բան: Ճակատս վիրաւորեցի, արիւն եկաւ, քիւրտ պահապանը հոգ քաշեց երեսիս, ըսաւ՝ ուխտդ ըրէ, արիւն թափեցիր: Բայց միւսը տարօրինակ էր. հիանալի ծիածան բարձրացաւ, երբ կը վերադառնայինք վանքէն, յետոյ երկրորդ ծիածանը: Կեանքիս մէջ երկու ծիածան չէի տեսած: Չեմ գիտեր՝ Աստուած մեր ուխտը ընդունեցաւ, մեզի հետ նոր դաշինք կնքե՞ց: Այդ պահն ալ անմոռանալի էր:

Ձեռոյ եկանք Կարս: Մտանք եկեղեցի: Ըսեմ, որ Թուրքերը յատուկ պաշտպանութիւն տուած էին ինձի: Ուզած էին ամէն ձեւով պաշտօնապէս օգնել: Ըսած էին մէկ բան կ'ուզենք որ երբ Եպիսկոպոսը վերադառնայ, ուրախ վերադառնայ, երթայ Դաշնակներուն ըսէ, թէ արեւելեան Անատոլու ամէն ինչ հանդարտ է: Խնդացինք: Բայց աւելի հետաքրքրական էր, երբ կարսէն սահման կ'երթայինք, քաղաքէ քաղաք ոստիկան կ'ընկերանար մեզի: Գացինք Բաթմու քաղաքը, պինուորները կը ճաշէին, ես ալ ընկերակիցիս հետ կը ճաշէի: Ճանկարծ թուրք ձեմիլը հարցուց. «Ի՞նչ կը նշանակէ դաշնակ»: Արդեօք այցելութեանս առթի՞ւ լսած են, կը վախնա՞ն: Սակայն բնական ու հետաքրքրական էր, որ այդ կոդմերը այս տեսակ խօսակցութիւն ըլլար: Կարս երկու օր մնացինք:

Ձեռոյ եկանք Կարս: Մտանք եկեղեցի: Ըսեմ, որ Թուրքերը յատուկ պաշտպանութիւն տուած էին ինձի: Ուզած էին ամէն ձեւով պաշտօնապէս օգնել: Ըսած էին մէկ բան կ'ուզենք որ երբ Եպիսկոպոսը վերադառնայ, ուրախ վերադառնայ, երթայ Դաշնակներուն ըսէ, թէ արեւելեան Անատոլու ամէն ինչ հանդարտ է: Խնդացինք: Բայց աւելի հետաքրքրական էր, երբ կարսէն սահման կ'երթայինք, քաղաքէ քաղաք ոստիկան կ'ընկերանար մեզի: Գացինք Բաթմու քաղաքը, պինուորները կը ճաշէին, ես ալ ընկերակիցիս հետ կը ճաշէի: Ճանկարծ թուրք ձեմիլը հարցուց. «Ի՞նչ կը նշանակէ դաշնակ»: Արդեօք այցելութեանս առթի՞ւ լսած են, կը վախնա՞ն: Սակայն բնական ու հետաքրքրական էր, որ այդ կոդմերը այս տեսակ խօսակցութիւն ըլլար: Կարս երկու օր մնացինք:

Անցեալ տարի տեսած էի Անին: Գարեգին Վեհափառին հետ Հայաստանի կողմէն մօտեցած էինք: Ձեռք երկարէիր՝ արդէն կը զգայիր: Այս անգամ միւս ա-

ՄԱՐՄԱՐԱ

ՑՈՒԵԱՏԵՏ

ՄԱՐԴԿԱՅԻՆ ՅԱՒԱԿՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՁԱԿԱՏԱԳԻՐ, ԹԷ ՏԱՐԲԵՐ ԲԱՆ

– Է՛հ, ի՞նչ կրնամ ընել, բախտ չունիմ:

Այս բանալի նախադասութիւնը կերպով մը անմեղութիւն կը վերապրէ մեզի մեր բոլոր չարժումներուն մէջ: Այսինքն՝ ինչ յոռի արդիւնք, ինչ ձախորդ արդիւնք որ ստացուած է ինձմէ, ծնունդ առած է իմ անբախտութենէս: Այս է որ ըսել կ'ուզէ այդ նախադասութիւնը: Եւ ասիկա անշուշտ որ յաւակնութիւն մըն է: Որովհետեւ կրնայ բոլորովին ճիշդ չըլլալ: Թերեւս երբեմն բացայայտ կերպով սխալ զործած եմ, թերեւս երբեմն անտարբերութեան, ծուլութեան, անհեռատեսութեան նշան սխալներ ալ զործած եմ այդ յոռի արդիւնքներուն ենթարկուելու համար: Բայց ոմանք պիտի ըսեն. այդ բախտի պակաս է: Այդ անտարբերութիւնը, այդ ծուլութիւնն ու անհեռատեսութիւնը ցոյց տուէ որովհետեւ բախտ չունէի: Այստեղ ահաւասիկ յաւակնութիւնը կրկնապատկուեցաւ: Մէկ յաւակնութեան վրայ երկրորդ յաւակնութիւն մը աւելցաւ:

Բայց ինչ կ'ուզէ ըլլայ բախտին բաժինը մեր կեանքին մէջ, բախտին մասին կատարուած ամէն բանավէճ անպայման մեր առջեւ կը դնէ ճակատագրականութեան հարցը: Երկրապունտին վրայ մարդուն առաջին երեւումէն սադին փիլիսոփայութեան օրակարգի ամէնէն մնայուն նիւթերէն մէկը եղած է այս: Ճակատագիր մը գոյութիւն ունի՞, այսինքն դէպքերը անփոփոխելի կերպով առաջուց ճշդուա՞ծ են նախախնամութեան կողմէ, թէ ոչ այդպիսի բան մը չկայ, մենք ենք

(Շար. 1)

որ կը սահմծենք ու կը վտխենք այդ դէպքերը:

Դարձեալ ենթադրենք որ կանգնած եմ երկու դռներու առջեւ եւ անոնցմէ մէկը պիտի բանամ: Մէկը ճիշդ դուռն է, իսկ միւսը՝ սխալ: Ես պիտի կարենա՞մ բանալ ճիշդ դուռը: Դէտնքիս մէջ կարեւոր տեղ պիտի ունենայ այն ընտրութիւնը զոր պիտի ընեմ: Բայց հոն, այդպէս դռներուն առջեւ կանգնած, ես, աչքերս յառած այդ դռներուն, բացարձակապէս չեմ գիտեր թէ ո՞ր դուռը ճիշդ դուռն է եւ ես ո՞րը պիտի բանամ:

Հիմա ծայր աստիճան հետաքրքրական հարցումը հետեւեալն է: Արդեօք կա՞յ ուժ մը, կա՞յ նախախնամութիւն մը որ այդ պահուն գիտէ թէ քիչ վերջ ես այս երկու դռներէն ո՛ր մէկը պիտի բանամ: Տարբեր խօսքով՝ Աստուած գիտէ՞ թէ ես ո՛ր դուռը պիտի բանամ:

Գիտութեան մէջ բոլոր դէպքերը դատութիւն ունին նախքան անոնց մարդոց կողմէ յայտնաբերումը: Գիտական դիտութիւնները նախապէս ճշդուած օրէնքներու ա՛լի վերջ մարդուն կողմէ ճանաչումն է: Տիեզերքին սահմծուած օրէնքը ի վեր երկիրը կը դառնայ արեւին չուրջ եւ մարդիկ միլիոնաւոր տարիներ վերջ է որ գտան թէ երկրագունտը կը դառնայ արեւին չուրջ: Փիլիսոփայական մտածումը դիտել կուտայ որ երկիրը արեւուն չուրջ դառնալու համար չպատճառ որ մարդիկ 17–րդ դարուն գտնեն թէ երկիրը կը դառնայ արեւուն չուրջ:

Բայց սա երկու դռներէն ո՞ր մէկը պիտի բանամ, այդ ալ ճշդուա՞ծ էր առաջուց: Աստուած գիտէ՞ր թէ ես ո՛ր մէկը պիտի բանայի: Թէ ոչ ան Ան ալ անճկութեամբ կը սպասէր տեսնելու համար թէ ես ո՛ր դուռը պիտի բանայի: Եթէ ամէն ինչ առաջուց ճշդուած էր, ես ի՞նչ յանգանք ունիմ եթէ սխալ դուռը բացի, կամ ի՞նչ առաքինութիւն ունիմ՝ եթէ ճիշդ դուռը կրցայ բանալ:

Եթէ առաջին վարկածը ճիշդ է, եթէ նախախնամութիւնը արդէն ճշդած էր թէ ես ինչ պիտի ընեմ, ուրեմն ձախորդութեանս պատասխանատուն ես չեմ, այլ նախախնամութիւնն է, կամ ըսենք՝ Աստուածն է: Աստուած այդ խնդրին մէջ ինծի լաւութիւն չցանկաց, այսինքն չողոքութիւն չցանկաց, այլ դէշութիւն, այսինքն անչողոքութիւն: Աստուածաբանները պիտի ըսեն որ Աստուած իրականութեան մէջ չի կրնար դէշ ըլլալ, չար ըլլալ, Ան պարզապէս մեզ կը փորձէ, պարզապէս մեզ փորձելու համար է որ մեզ կը դնէ ձախորդութիւններու հետ դէմ առ դէմ: Թող ըլլա՛յ: Հարցը այդ չէ: Հարցն այն է որ ես չէի կրնար փոխել ձախտագիրը, չէի կրնար ինծի համար սահմանուած սխալ դրան տեղ ճիշդ դուռը բանալ: Հիմա նախախնամութիւնը, որ պիտ փորձութեան մատնեց, ինձմէ կը սպասէ մէկ բան: Տեսնել թէ ես ի՞նչպէս պիտի դիմաւորեմ այս դժբախտութիւնը: Պիտի անիծե՞մ բախտս, պիտի յուսահատի՞մ, հաւատքս պիտի կորսնցնե՞մ, թէ ոչ անդրդուելի պիտի մնամ, կուրծք պիտի տամ դժբախտութեան եւ պիտի պայքարիմ նոյն հաւատքով: Այս է այն փորձութիւնը՝ որուն առջեւ կը դրուիմ: Այստեղ վերլուծական պիտի ուզէր թերեւս աստուածաբաններուն հարցնել թէ՝ փորձութեան ենթարկուած մարդուն ապագայ դիրքորոշումն ալ արդէն առաջուց ճշդուած էո՞ր նախախնամութեան կողմէ: Այսինքն Աստուած մարդը չար պատահարով մը փորձութեան ենթարկելէ վերջ դինքը ապատ թողո՞ւց իր հակազդեցութեան մէջ, թէ ոչ այդ հակազդեցութիւնն ալ առաջուց ճշդեց: Բայց այս հարցումները վերջ չունին: Կը կարծենք որ երբեք ալ պիտի չունենան, որովհետեւ անոնք երբեք պիտի չատանան իրենց պատասխանները:

Բայց արդէն մարդուն ալ հո՞ն է: Եթէ սխալ դուռը բացի, եթէ դժբախտութեան հետ դէմ յանդիման մնացի, կրնա՞մ դիտել ցերեկ մատծել թէ այս ձախորդութիւնս ճակատագրակա՞ն էր, թէ ոչ արդիւնք էր իմ անճարակութեան: Մտածելիք մէկ բան ունիմ: Ի՞նչպէս դուրս գալ այդ ձախորդութենէն հետեւանքներէն:

Ռ. Հ.

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ԹԵՀՐԱՆԻ «Ալիֆ» օրաթերթի նոր չէնքի եւ կեդրոնատեղիի բացման հանդիսութեան (Յուլիս 22) յաջորդած են լրաբաններ երկու օր տեւողութեամբ, ընդհանուր «Մէկ դար՝ Խանասորէն Լիպզոն, Լիպզոնէն՝ Արցախ» նշանաբանով: Յուլիս 23–ին տեղի ունեցած լսարանը «Հայ ազատագրական պայքարի մէկդարեայ յեղափոխական կերպարը» ընդհանուր խորագրով սկսած է Այտա Յովհաննիսեանի հանդիսավարութեամբ: Սիամանթի «Արմենիա» թերթին ներկայացուցիչը Ավետ Գրիգորեան ներկայացուցած է «խանասորի արշաւանքի մէկդարեայ ոգին եւ խորհուրդը», ապա «Ազատ Օր»ի փոխ–խմբագիր Շողիկ Մարուխեան ներկայացուցած է «Լիզպոնեան սխրագործութիւնը որպէս յեղափոխական նուիրումի կատարեալ դրսեւորում», եւ Արցախի Հ. Յ. Դ. վարիչ մարմնի ներկայացուցիչը՝ Վաչական Զաքարեան խօսած է. – «Յեղափոխական նոր վերընձիւղումը արցախեան պահանջատիրութեան մէջ» նիւթին չուրջ: Վերջաւորութեան հարց – պատասխանի բաժին մը տեղի ունեցած է: Երկրորդ լսարանը քնարան ունեցած է՝ «Հայ յեղափոխական ւաւանդը եւ ազատագրական պայքարը արդի աշխարհում», հանդիսավարութեամբ՝ Լ. Ղահրամանի: Առաջին խօսողը եղած է՝ «Նորք» գրական ամսագրի խմբագիրը՝ Ռուբէն Յովսէփեան, նիւթ ունենալով. – «Մամուլի եւ գրականութեան արգասիքները եւ ներկայի դերը հայ ազատագրական պայքարում»: Ապա, «Ալիֆ»ի աշխատակից Սօնիկ Բաղումեան ներկայացուցած է «Նոր աշխարհակարգը եւ ազգային ազատագրական պայքարները», որու յաջորդած է «Գանձասար» (Հալէպ) շաբաթաթերթի խմբագիրը՝ Ժաժակ Տէր – Մկրտիչեան նիւթ ունենալով «Հայրենիքի դերն ու պարտաւորութիւնները հայ ազատագրական պայքարում»: Հարցումներու բաժինէն առաջ, «Բագին»ի խմբագիրը՝ Սարգիս Կիրակոսեան անդրադարձած է հայ մամուլի դերին Սփիւռքի մէջ:

*
**

ՄՈՆՐԷԱԼԻ Հայ Կեդրոնին մէջ, Հայ Օգնութեան Միութեան Գանատայի Շրջ. վարչութիւնը ընդունած է Հայաստանէն հրաւիրուած «Անահ» կին սպառողի շահերու պաշտպանութեան միութեան նախագահը՝ բժշկուհի Մելիտա Յակոբեանը: Ան ներկայ եղած էր Փալէ տը Գոնկրէ տեղի ունեցած աննպաստութիւններու մէջազգային խորհրդաժողովին, ներկայացնելով Հայաստանը: Ան արտայայտուած է «Ծանր սոցիալ տնտեսական պայմանների ազդեցութիւնը Հայաստանի ազգաբնակչութեան առողջութեան վրայ» նիւթին չուրջ: Բժշկուհին ուսումնասիրած է կեցութեան ընթացքին ծանօթացած է նաեւ Հ.Օ.Մ.–ի գործունէութեան:

*
**

ԼԱՒԱԼԻ Ս. Գէորգ Եկեղեցւոյ մէջ, Օգոստոս 10–ին, Գանատայի առաջնորդական փոխանորդ Ժաժակ Եպիսկոպոս Յակոբեան մատուցանած է եպիսկոպոսական իր անդրանիկ պատարագը: Պատարագի աւարտին ճաշ մը տեղի ունեցած է պատիւ առաջնորդին: Այս առթիւ յաջորդաբար խօսք առած են հոգաբարձութեան ատենապետ՝ Կարպիս Փալանճեան, հոգեւոր հովիւ Արմէն Քահանայ Իչխանեան եւ Զարեհ Քահանայ Սահակեան (Շիքագոյէն),

ՀՐԱՇԱԳՈՐԾ ԼՈՒՐԸ

Այս օրերուն երբ Փարիզ կրօնական մեծագոյն համախմբումներէն մէկուն թատերաբեմ կ'ըլլար երիտասարդական համաշխարհային 12–րդ օրերուն առիթով, Լուրթի մասին դիրք մը հրապարակ եկած է: Լուրթը աշխարհի առաջին ուխտատեղիի համբաւը կը վայելէ տարեկան միջին հաշուով հինգ միլիոն ուխտաւորներով: Ամէն Աստուածածնի, Օգոստոս 15–ին, 50 հազարի հասնող բազմութիւն մը կը դիմէ հոն, մասնակցելու աւանդական ապաշխութեան:

Լուրթի համբաւը սկսած է տարածուիլ 1858–ին երբ հոն Ս. Կոյսը յայտնուած է Պէրնատեթին: Անկէ ի վեր ամէն տարի հիւանդներ ու կամաւորներ կը դիմեն այդ վայրը ու կ'ապրին հաւատքի, յոյսի, զօրաշունչ ներգործութեան բացառիկ պահեր: Այդ այցելուներուն մէջ 70 հազարի մօտ հիւանդներ կ'ըլլան որոնք կ'երթան բուժում խնդրելու: 1858–էն ի վեր բժշկականօրէն անբացատրելի չուրջ երկու հազար բուժում կատարուած է հոն որոնց 65–ը որպէս հրաշք ընդունած է եկեղեցին:

Ասոր քով կան զբօսաշրջային ու տնտեսական մարզերն ալ. հարիւրաւոր յուղեվառ չոգեկառքեր, օդանաւեր սպասարկութեան կը դրուին, պանդոկի հազարաւոր սենեակներ, վաճառատուներ յաճախորդ կ'ունենան: Բոլոր այս պարագաները եւս կ'օգնեն որ Լուրթը նոյնիսկ մահմեդականներու սրբավայր Մէքքէէն, կամ Փորթուկալի մէջ Ֆաթիմայի ուխտավայրէն աւելի կարեւոր նկատուի: Ճիշդ է օրինակ որ Մէքքէն շատ աւելի մեծ համախմբումի վայր կ'ըլլայ, 1·5 միլիոն ուխտաւոր կ'ընդունի, բայց տարիկա կ'ըլլամ 1·5 ամսուան ընթացքին. մինչդեռ Լուրթը տարին ութ ամիս ուխտաւոր կ'ունենայ:

Եւ ըսել որ Է. Զօլա հակառակ իր չքնաղ տարեկան 500 հազար ուխտաւորներուն, գաւառական սկեպտիկ էր Լուրթի ապաղային մասին, ըսելու համար որ անոր չիշումը անխուսափելի է...:

ՔԱՂՀԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ

ԳՊԻՏ

– Դու ինձ սիրո՞ւմ ես:
– Շա՛տ:
– Այնպէս, ինչպէս Ադա՞մն էր Եւային սիրում:
– Աւելի ուժգին:
– Իսկ մի՞թէ դա հնարաւոր է:
– Ի հարկէ, չէ՛ որ Ադամն այլընտրանք չունէր:

ԿԱՐՄԻՐ ԳԱՄՈՒՑ

ԱՐՓԻԱՐ ԱՐՓԻԱՐԵԱՆ

Ժ.

– Իրաւ որ չեմ պիտեր, թէ երբ յարմար ժամանակ կրնամ գտնել, ծամծմեց Թուրքը: Ու իր չնազդելի դէմքին վրայ տրտնունքի ժպիտով չարունակեց.

– Ի՞նչ հարկ, որ երթալով պալով յողնիք: Լաւագոյն կ'ըլլար որ քանի մը օր մեզի հիւր մնաք ու ո՛ր օրը յարմարի՝ տեսակցինք:

Եւ առանց դիտողութեան մը սպասելու, դռնէն դուրս ելաւ: Վաեմափայլ էֆէնտին կանգած տեղը պազած մնաց: Երկու ոստիկան ներս մտան, եւ սովորական պուլտուրումով զինքը տարին սենեակ մը, որուն դուռը վրայէն կղպեցին, մէջը իխթիպաք, յարաբերութենէ զրկուած յարատութեամբ:

*
**

Յաջորդ օրը քամիսէր մը բանտարկեալը նախաճաշին սենեակը տարաւ: Փայտան կէս ժպտուն, կէս տխուր պուլտուրումով մը քաղաքավար ընդունելութիւն ըրաւ, սիկար ու սուրճ ալ հրամցուց: Քիչ վերջ ոստիկանութեան խորհուրդին նախագահն ալ քարտուղարի մը հետ եկաւ, թուղթերով, դրիչներով, կաղամարով: Կանոնաւոր հարցաքննութիւն մը սկսաւ, որ քանի մը ժամ տեւեց: Ամբաստանեալին աչքին առաջ դրուեցան երդարան մը, արտասահմանեան թերթեր, «Սուրբ դործ»ին նուիրատուութեան տոմսակներ, Պապը – Ալիի ցոյցին մէկ պահանջագիրը: Այս ամէնը իր տունէն գտնուած էին: Առջի օր իւր Զապթիէն տարուելէ առաջ, անդին Օրթագեղ իր բնակարանն ալ մուխթարին առաջնորդութեամբ խուզարկութիւններ կատարելով, լքուած տնտուկէ մը այդ միւզիւր գրքերն ու թուղթերը գտնուած էին: Հիմակ իրմէն բացատրութիւն կը պահանջուէր: Ամբաստանեալը կտտհեց թէ տունը իր սպասուորներուն ըլլալու էին. այդ խեղճ մարդիկը Օգոստոս 2–էն քանի մը օր եռքը բռնուելով, երկիր զրկուած էին ընդհանուր տարագրեալներուն մէջ: Էֆէնտին, այդ հին Հայը, եւ ո՛չ իսկ բոպէ մը անցուց ինքնարդարացմանը համար ճիշդ իրողութիւնը ըսել:

(Շար. 25)

(Շար. Ա. Էջէն)

Նախարարապետը վեր կ'առնէր «աշխարհականութեան ֆրանսական ըմբռնում մը, որ կը յարգէ կրօնական ազատութիւնը, խղճի ազատութեան արտայայտութիւն», դոհունակութիւն կը յայտնէր որ երանելի հոչակուած էր Թրէյտէրիք Օզանամ, անձ մը, կը չեշտէր որ այնքան արդիւնաւոր կերպով նպաստած է Եկեղեցւոյ եւ Հանրապետութեան հաշտութեան: Ժոսփէն կ'ըսէր թէ Ֆրանսան ուրախ էր ընդունելով աշխարհի երիտասարդ կաթոլիկները եւ այս համախմբումը առիթ եղաւ, կ'ըսէր, որ օտար երիտասարդները ունելի լաւ ճանչնան Ֆրանսայի արժէքները: Կը չեշտէր որ Պապը մեր ժամանակներու «մեծ վկաներէն մէկն է» ու կ'եզրակացնէր. — «Ձեր նուիրումը խաղաղութեան գործին, ձեր յանձնառութիւնը ի նպաստ ամէնէն զրկուած ազգերուն եւ անձերուն, ձեր պայքարը մարդկային արժանաւորութեան համար եւ նաեւ այն կորովը որով կ'ըսէք ձեր խօսքը բոլորին ուշադրութիւն ու յարգանք կ'առթեն»:

Պապը իր պատասխանին մէջ գլխաւորաբար չնորհակալութիւն կը յայտնէր Ֆրանսայի, անոր կղերին եւ բոլոր անոնց որոնք կազմակերպչական դեռնէ վրայ անթերի կերպով ապահոված էին ամէն ինչ:

Ապա, Ժոսփէն կ'ընկերանար Պապին մինչեւ օդանաւը (այս անգամ՝ էր – Ֆրանս, մինչ եկած առենը՝ Ալիթալիա) երբեմն նոյնիսկ հոգածութեամբ թեւը բռնելով...:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԺԱՆ ՓՈՓԸՐԻՆ ընկերվարական կուսակցութեան մեծ դէմքերէն մէկը մեռաւ Օգոստոս 23–ին, ութ ամսուան մահացուն էք մը եաք: 72 տարեկան, Փոփըրէն անկում մը ունեցած էր Ցունուարին, Մէդրիէօյի իր բնակարանը եւ ուղեղային ցնցում ունեցած էր: Պատրաստութեամբ պատմաբան, սիրահար եւ մասնագէտ Ռոպէսփիէրի, խելօք չարքային մը չէ եղած եւ խոր տարակարծութիւններ ունեցած իր ընկերներուն, մանաւանդ Մ. Ռոքարի հետ, որու նախաբարը եղած է սակայն 1988–ին: Մօտ էր Հայերուն եւ Հայ դատին:

«ԽԱՂԱՂՈՒԹԵԱՆ ԳՆԱՑՔԸ» որ Օգոստոս 26–ին Պրիւսէլէն պիտի մեկնէր Սեպտեմբեր 1–ին հասնելու համար Տիլպուրգ–քիը, 300 ծանօթ ճամբորդներով, Թուրքիա մուտքի արտօնութիւն չէ ստացած վարչապետ Մ. Եըլմազ: Ան նաեւ Արտաքին նախարարութեան միջոցով ուղերձներ յղած է այն երկիրներուն որոնց մէկ պիտի անցնէր չոգեկառքը: Թուրք մամուլը կը տեղեկացնէր թէ Պուլկարիա եւս մերժած է իր տարածքէն անցքի արտօնութիւն տալ անոր, այն պատճառաբանութեամբ որ քրտամէտ եւ ուրեմն ՓՔԿ–ին համակիր ճեռնարկ է:

ԿԻՆ ՄԸ, Մատումէհ Էլթեքար Իրանի փոխ – նախագահ նչանակուած է: Առաջին անգամն է որ կին մը նման պաշտօնի մը կը հասնի, 1979–ի իսլամական յեղափոխութենէն ի վեր:

Լը Փէն Թուրքիոյ նախկին վարչապետին դատակնութիւն խոստացած է, եթէ անոր կուսակցութիւնը վակուելու ապահնալիքին դէմ յանդիման գտնուի: Ազգային ճակատի դեկավարը որ կ'ըսուի թէ առաջնութիւն ըրած է ամրան արձակուրդը Թուրքիա անցընել, հոն տեսակցութիւն մը ունեցած է Ն. Էրպաքանի հետ. այս վերջինը յայտնած է թէ Լը Փէնի հետ քննարկած են համաշխարհային ու Թուրքիոյ առընչուած նիւթեր: Թուրք մամուլը կը տեղեկացնէ թէ Պուլկարիա եւս մերժած է իր տարածքէն անցքի արտօնութիւն տալ անոր, այն պատճառաբանութեամբ որ քրտամէտ եւ ուրեմն ՓՔԿ–ին համակիր ճեռնարկ է:

ԿԻՆ ՄԸ, Մատումէհ Էլթեքար Իրանի փոխ – նախագահ նչանակուած է: Առաջին անգամն է որ կին մը նման պաշտօնի մը կը հասնի, 1979–ի իսլամական յեղափոխութենէն ի վեր:

Լը Փէն Թուրքիոյ նախկին վարչապետին դատակնութիւն խոստացած է, եթէ անոր կուսակցութիւնը վակուելու ապահնալիքին դէմ յանդիման գտնուի: Ազգային ճակատի դեկավարը որ կ'ըսուի թէ առաջնութիւն ըրած է ամրան արձակուրդը Թուրքիա անցընել, հոն տեսակցութիւն մը ունեցած է Ն. Էրպաքանի հետ. այս վերջինը յայտնած է թէ Լը Փէնի հետ քննարկած են համաշխարհային ու Թուրքիոյ առընչուած նիւթեր: Թուրք մամուլը կը տեղեկացնէ թէ Պուլկարիա եւս մերժած է իր տարածքէն անցքի արտօնութիւն տալ անոր, այն պատճառաբանութեամբ որ քրտամէտ եւ ուրեմն ՓՔԿ–ին համակիր ճեռնարկ է:

ԿԻՆ ՄԸ, Մատումէհ Էլթեքար Իրանի փոխ – նախագահ նչանակուած է: Առաջին անգամն է որ կին մը նման պաշտօնի մը կը հասնի, 1979–ի իսլամական յեղափոխութենէն ի վեր:

Լը Փէն Թուրքիոյ նախկին վարչապետին դատակնութիւն խոստացած է, եթէ անոր կուսակցութիւնը վակուելու ապահնալիքին դէմ յանդիման գտնուի: Ազգային ճակատի դեկավարը որ կ'ըսուի թէ առաջնութիւն ըրած է ամրան արձակուրդը Թուրքիա անցընել, հոն տեսակցութիւն մը ունեցած է Ն. Էրպաքանի հետ. այս վերջինը յայտնած է թէ Լը Փէնի հետ քննարկած են համաշխարհային ու Թուրքիոյ առընչուած նիւթեր: Թուրք մամուլը կը տեղեկացնէ թէ Պուլկարիա եւս մերժած է իր տարածքէն անցքի արտօնութիւն տալ անոր, այն պատճառաբանութեամբ որ քրտամէտ եւ ուրեմն ՓՔԿ–ին համակիր ճեռնարկ է:

ՊԼՅՐՈՒԹԻ կեդրոնը թակարդ կատքի մը պայթումը ցնցած է քաղաքը, ուր քանի մը տարի է նման ոճրափորձեր չէին կատարուեր այլեւս: Երկու մեռեալ կայ, որոնցմէ մէկը չի Ամալ չարժումի մէկ պատասխանատուն՝ Խալիլ Մատուի:

ԱԼԺԵՐԻՈՑ մէջ նոր ջարդեր գործուած են չարաթաւերջին որոնց հետեւանքով 42 հոգի մեռեալ կայ եւ աւելի քան 50 վիրաւորներ: Սպաննուած է նաեւ չարժարուեստի բեմադիր՝ Ալի Թանթի: Կարգ մը ազդիւրներու համաձայն 12 պարմանուհիներ ալ առեւանգուած են:

ԳԼԻՆԹԸՆ չկրցաւ խուսափիլ եւ Մալիին պիտի դատուի սեռային հալածանքի պատճառաւ: Ծանօթ է որ Փարիզ Ճոճես անուն 30–ամեայ կին մը կ'ամբաստանէ Պ. Գլինթընը որ 1991ին պանդոկի իր սենեակը կանչած է եւ յարաբերութիւն առաջարկած դոր մերժած է: Այդ չըլլանին Գլինթընն Աբքանսասի կառավարիչ էր, ինք ալ պաշտօնեայ: 700 հազար տոլար հատուցում կը պահանջէ:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ԶՕՐԱՎԱՐ ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ

(ՕԶԱՆԵԱՆ)

Կիրակի, Օգոստոս 31

Առաւօտեան ժամը 10–ին

Մարսէյլի

Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ մէջ

Նախագահութեամբ՝

ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՃԷՐԻՃԵԱՆԻ

Հայրապետական Պատուիրակի Փոխանորդ

Կը մատուցուի պատարագ եւ յաւարտ պատարագի կը կատարուի հոգեհանգստեան պաշտօն ի յիշատակ Ազգային Հերոս՝

ԶՕՐԱՎԱՐ ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ

անոր մահուան 70–րդ տարելիցին առթիվ:

Կը պատարագէ՝

ՅԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ

Կը հրաւիրուի հաւատացեալ եւ բարեպաշտ մեր ժողովուրդը՝ ներկայ գտնուելու սոյն արարողութեանց:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Շաբաթ, Կիրակի

Նոյեմբեր 29 եւ 30

6ème Grande Braderie de Noël

– ՇԷՆ–ՓՐԱՆՍԱ –

«Ց Ա Ռ Ա Զ»Ի ընթացիկ ագդեռու սակագինը

Մահագդ	700	(844,20)
Հոգեհանգիստ	600	(723,60)
Շնորհակալիք	600	(723,60)
Հարսնիք–Նշանտուք	600	(723,60)
Ծնունդ	600	(723,60)

Բոլոր ագդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 20,60% Թէ·Վէ·Ա· (տե՛ս· վաճառքի մէջ ընդհ· գումարը):

Այս գիները կը վերաբերին մէկ անդամ հրատարակելի ագդերու, ՄԻՆԶԵՒ ՄԷԿ ՔԱՌՈՐԴ ՍԻՒՆԱԿ (25 տող) մահագդներու պարագային եւ 1/8–րդ (12–13 տող) մնացեալին:

Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել Թերթին Վարչութեան:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Մարի Իւսթատ – Վարժապետեանի *թարմ յիշատակին, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Համբարձումեան 1000 Ֆր. կը նուիրեն «Ցառագ»ին:*

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱԶԻ Պուլվար Օսման Էֆօլա Սասունի մահճակալը ընդհանուր, անդամական ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդամուհիները, Շաբաթ, Օգոստոս 30, ժամը 15–ին սովորական վայրը: Կարեւոր օրակարգ:

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱԶ

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի փարիզի մասնաճիւղը երկլեզու եւ վճռաճառու հայերէն լեզուի դասատուներ կը փնտռէ 12 – 14 տարիքի պատանիներու, Շաբաթ կէսօրէ վերջ, իր միօրեայ ղպրոցին համար:

Հեռաձայնել երեկոները՝

01 – 45 – 84 – 57 – 18

Թիւին:

ՓՆՆԴԵԱՆ

ՄԿՐՏՈՒԹԵԱՆ

ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԵԱՆ

ԵՐԿԼԵԶՈՒ ՁԵՐ ՀՐԱՒԷՐՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԴԻՄԵՑԷ՛Ք «Ց Ա Ռ Ա Զ»Ի ՏՊԱՐԱՆԸ

ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ, ԱՐԱԳ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

Տեղւոյն վրայ ճոխ խաթաղոկ

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐ

«Ց Ա Ռ Ա Զ», ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՕՐԵՐ ԵՒ ԺԱՄԵՐ 100 ՖՐ.

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ	80 ՖՐ.
ԲԱՑ ՏՈՄԱՐԸ	75 ՖՐ.
ԿՐԱԿԸ ԿՈՂՔԻՍ	75 ՖՐ.
ՍԻՐՏ ՍՐՏԻ	150 ՖՐ.

ԽԱՉԻԿ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

ՍՓԻԻՌՔԻ ՄԷՋ 75 ՖՐ.

ԵՒ

«Ց Ա Ռ Ա Զ - 50»

(Ծաղկափաղ 50–ամեայ հատորածոյէն) 120 ՖՐ.

Դիմել «Ց Ա Ռ Ա Զ»ի:

Թղթատարի ծախք՝ 25 Ֆր., հատոր գլուխ:

Imprimé sur les presses du Journal «HARATCH» 83, rue d'Hauteville, 75010 Paris

Commission Paritaire : N° 55935 SIRET : 51027317 A R.C. Paris

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ 27
MERCREDI
27 AOUT
1997

LE NUMERO : 5,00 F.

ՀԱՅՐԱՍԱՆՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL.: 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ցրաճսա : Տար· 1·100 Ֆ· — Վեցամսեայ : 560 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 1·400 Ֆ· (ամէնօրեայ առաքում)
1·250 Ֆ· (շաբաթաթերթ առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ·

73ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 19·187 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 73e ANNEE — N° 19.187

ՄԱՄՈՒԼ

«LE FIGARO» (26 août)

Le conflit entre l'Arménie et l'Azerbaïdjan

CAUCASE :
LES CHAINES DE LA MEMOIRE

Գլօտ Լորիէ որ վերջերս («Ֆիկարօ», Օգոստոս 1, «Յառաջ» Օգոստոս 2 / 3) քաւական կոմնակալ թղթակցութիւն մը ստորագրած էր Բաքուէն, այս անգամ իր թղթակցութեան աղբիւր կուտայ Երեւան, Բաքու եւ Թիֆլիս :

Նախ Երեւան է եւ իր գրութիւնը կը սկսի ցեղասպանութեան ոգեկոչումով : Հայաստան, կը գրէ, իր ամէնէն ցաւոտ վէրքերը թաղած է բլուրի մը ժայռին, Երեւանի չուրջ, նկարագրելու համար ցեղասպանութեան թանգարանը :

1914-ին, կը գրէ, 948 հազար Հայեր կ'ապրէին Օսմանեան կայսրութեան լուծին տակ եւ 275 հազար էին միայն, եօթը տարի ետք կը յիշեցնէ թանգարանին մէկ վաւերագիրը, մխիւները չարդուած էին կամ մեռած Տէյր-էլ-Զօրի ճամբուն վրայ, հետեւ, Եփրատ ափին («Յառաջ» ի՞նչ վաւերագիր է որ 673·000-ի կ'իջեցնէ ցեղասպանութեան զոհերու թիւը) : Ապա, յիշել ետք Ղարաբաղի պատերազմին մեռած մարտիկները, կ'անցնի Բաքու ուր եւս կը յիշէ Ղարաբաղի պատերազմին զոհերը, բայց կ'աւելցնէ թէ այդ պատերազմը 700 հազար Ազերիները նեռած է զաղթականները եւ Ազրբեջանը անդամահատած իր հողամասին մէկ հինգերորդով :

Երկու հանրապետութիւնները, կը շարունակէ լրագրողը, Հայաստան եւ Վրաստան որպէս հերոս ունին մարդիկ, որոնք անցեալին դիմադրեցին Իսլամի յարձակումներուն : Աւելի ուշ, Ազրբեջանցիները որպէս նուաստացում մը կրեցին քրիստոնէութեան յառաջդիմութիւնը ցամքան բանակներու պատճառով եւ 20-ական թուականներու խորհրդային հալածանքները :

Ամրողջ չրջանի ապագան կախում ունի, կը գրէ Գլօտ Լորիէօ, Լ. Ղարաբաղէն : Ազրբեջանի չնորհուած Ստալինի կողմէ, այս բարձրաւանդակը հանրապետութիւն դարձաւ մեծամասնութեամբ հայ իր բնակիչներուն կատարած անջատումով : Հայաստանի վարչապետ նշանակելով Ռ· Քոչարեանը, այն առեն ինքնակոչ Հանրապետութեան նախագահ, Նախագահ Լեւոն Տէր-Պետրոսեան բացայայտ դարձուց Երեւանի եւ Սաեփանակերտի կապերը :

Կարէն Միրզոյեան, Ղարաբաղի փոխ-պատուիրակը Երեւանի մէջ, պատմութեան ներկայի մէջ կ'ապրի մխիթարական : Կը պատմէ Ղարաբաղի հեծամզօրքին յաղթական յարձակումները Թուրքերու դէմ 1918-ին, յետոյ իր հողին ենթարկումը Ազրբեջանի «Խորհրդային սուիներու ըստ պատնէշքին տակ» :

Նկարիչ Յակոբ Յակոբեան, Մոնփարնասի աշխատանոցներու նախկին յաճախող մը, կը չեշտէ. — «Ղարաբաղը պատճառն Հայաստանի մաս կը կազմէ» : Կինը կ'ոգեկոչէ Սումգայիթի հակահայ պոկրոմը 1988-ին : «Մեզի համար, կ'ըսէ, պղերի եւ թուրք, նոյն բանն է : Այս ըստպանդը պիս 70 տարի ետ տարաւ, ցեղասպանութեան» : Յակոբ Յակոբեան պատասխանատու մը նուիրած է Սումգայիթի դէպքերուն : Հայերը, երբեմն այն տպաւորութիւնը կը թողուն որ բանտարկուած են իրենց փախիստզին մէջ : Այս՞ երեւոյթը կը զգացուի Վրաստան, ուրիշ քրիստոնեայ երկիր մը, ուրկէ կ'անցնին ռուսական եւ թրքական բեռնատար կառքերը որոնք կը պարենաւորեն Հայաստանը : Թիֆլիսի համալսարանի փրոֆէսօրը՝ Ռոնդելլի կը բացատրէ. — «Հայերը գործունեայ եւ տաղանդաւոր ժողովուրդ մըն են, բայց, երբեմն դիւրագրգիռ : Պատանդներն են իրենց եւ ամէնէն խելք վախերուն» : Ու լրագրողը կ'աւելցնէ, Անգարայի մերժումը ճանչնալու ցեղասպանութիւնը հարցերը չի դիւրացներ :

Դիմացը, Բաքու ալ յիշողութիւնը կը գործէ : Ազերի գիւղեր հայկական հողամասի վրայ գտնուող քարուքանդ եղած են : Օտարները կը վկայեն : Ղարաբաղի պատերազմին ամէնէն ծանր չարդերէն մէկը Խոջալու գործուած է, 191 Ազերիներ սպաննուած են որոնց 159-ը՝ բնակիչ : Երեւան ընդունած է «ողբերգական սխալ մը» :

Միացեալ — Նահանգները, Ռուսաստան եւ Ֆրանսա կը ջանան գիջումներ ընդունիլ տալ : Բարեբախտաբար երկու կողմերն ալ իրատեսներ կան : Բաքու, մղկիթի պահապանը կը խոստանայ բարեկամութեան հացը նուիրել Հայերուն որոնք կը վերադառնան : Երեւան, Արամ Վարդանեան, Ձարտարարուեստի Միութեան նախագահը կը չեշտէ. «Գործարար մարդոց գլուխը աւելի պաղ է քան ուրիշներունը» :

Միշա կառչած սկզբունքներու որոնք դինքը նախագահ ընտրել տուին 100 հազար Ղարաբաղցիներու կողմէ, Ռ· Քոչարեան կ'ըսէ. — «Աւելի մտահոգ եմ տնտեսութեամբ քան էի Սահմանակերտ : Երկրին տնտեսական զարգացումը առաջնահերթ հարց մըն է» : Ու լրագրողը յատկանշական կը գտնէ տեսակէտի փոխութիւնը :

Հայ — ադերի կնճիռը աւելի կը բարդանայ, կ'ըսէ լրագրողը, Մոսկուայի խաղով : Աւելի գլխաւոր խորհրդական Գուլիպէի համար, Հայերը Ազրբեջանի հողամասին 20%-ը գրաւած են Ռուսաստանի օրհնութեամբ : Կ'ակնարկէ նաեւ ռուսական հրթիռներու վաճառքին եղանի : Բաքու, «Նահատակներու ծառուղի»ն մէկ ծայրէն միւսը կը կարէ Ղարաբաղի մեռեալներու վերեզմանատունը : Այս նահատակները սպաննուած են 1990 Յունուարին Կրեմլինի ուժերուն կողմէ : Մանապէտ մը կը բացատրէ. — Հակահայ պոգրոմէն ետք զոր ոչինչ ըրած էին արգելք հանդիսանալու համար, խորհրդային բանակը քաղաք մտաւ չարդելով եւ սպաննելով իր ճամբուն վրայ : Հաշուեկշիռը 150, թերեւս աւելի մեռեալ էր :

Ու լրագրողը կ'եզրակացնէ. —

«Այսպէս, դերեզմանատունէ դերեզման, Նաւուն, Բաքուէն Երեւան, պատմութիւնը եւ չարդերու իր թափօրը կը կառչի Կովկասի չարագէտ բազեղի մը պէս երեսուն պատի մը վրայ :

Մղձաւանջ է մարքերուն համար, մանաւանդ որ Ռուսաստան Միացեալ — Նահանգներու եւ Ֆրանսայի հետ կը նախապահէ «խումբին» որ լուծում մը պէտք է գտնէ : Եւ սակայն, երբ հարց կը տրուի Ազրբեջանի վարչապետ Արտաքին նախարար՝ Զասանովի թէ կ'ոգեկոչէ՞ «Նահատակներու ծառուղին» Մոսկուայի հետ բանակցութիւններու առեն, ձեռնթափ ընդոդ լրբութեամբ մը կը պատասխանէ. — «Ոչ միշտ : Բայց, երբ անհրաժեշտ է կը մատնենք» :

տէր Լրատուը որ Վանաձորին ջուր կը հայթայթէ : Ժայռէն վրթած քարաբեկոր մը ինկած է խողովակաշարին վրայ, պատճառ ըլլալով որ ջուրէ զրկուին կէսնէն 65 տոկոսը, Լոռիի ալ աւելի քան տասնեակ մը գիւղերը :

⁂

ՆՈՐ ԼՐԱՍՓԻՒՌՆԵՐ
ԵՒ
ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Գրեթէ ամէն օր կը բազմանան լրատփիւռներն ու կազմակերպութիւնները. անոնց վերջին արձանագրուածները եղած են «Շողակն» ամսաթերթը, «Իմաստութիւն եւ խրատ» եռամսեան, «Տեսադաշտ» չաբաթաթերթը : Արձանագրուած են նաեւ չարք մը հանրային կազմակերպութիւններ :

⁂

ՍԵՒԵՐՈՒ ՀԱԻԱՍԱՐՈՒԹԵԱՆ
ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԾՐԱԳԻՐ

Ընկերութեան տպահովութեան նախարարութեան եւ ՄԱԿ-ի գրասենեակի գործակցութեամբ պատրաստուած է սեեւրու հաւատարմութեան քաղաքականութեան զարգացման եռամեայ ծրագիր մը : Ան նիւթ եղած է Օգոստոս 22-ի կառավարականն եւ հանրային կազմակերպութիւններու խորհրդակցութեան եւ վաւերացուած : Նիսաին Արտաքին նախարարութեան վարչութեան պետերէն Շահէն Աւագեան ներկայացուցած է այդ մասին զեկուցում մը : Կանանց հանրապետական խորհուրդի նախագահ Նորա Յակոբեան դիտել տուած է թէ զեկուցումը չէր պատրաստուած ազգի համընդհանուր ուժերով, ինչպէս պէտք է ըլլար. տակէ պատ ունի մեծ ապատեղեկատուութիւն որ կը խեղաթիւրէ ազգային նկարագիրը : Ն· Յակոբեան չեչտած է նաեւ թէ մասնակից 9 երկիրներէն միայն Հայաստանի զեկուցողը այր մը եղած է, ինչ որ արդէն բաւական պերճախօս է,

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՅԻՇԱՏԱԿՈՒՄ ԱՁՆ ՕՏԱՐՆԵՐՈՒՆ ՈՐՈՆՔ ՄԵՌԱՆ ՖՐԱՆՍԱՑԻ ՀԱՄԱՐ

«Կեն,անի Յիշատակարան» (Մեմորեալ վիվան) կազմակերպութիւնը որու անդամ է նաեւ Շարլ Ազնաւուր յարդանքի արարողութիւն մը կազմակերպած էր Օգոստոս 25, ժամը 12-էն 24 Թրոքատերոյի հրապարակը ոգեկոչելու համար յիշատակը այն օտարներուն որոնք մեռան Ֆրանսայի համար Բ· Աշխարհամարտին ընթացքին :

12 ժամերու երկայնքին կազմակերպիչները յիշած են 2500 օտարականներու, հրեայ, մալկաչ, մարոքցի, մաւրիտանացի, սպանացի, վրացի, լեհ, ռուս, ուկրանացի, եուկոսլաւ, փորթուկալցի, թունուզցի, չեխ, հայ, անունները : Ընթերցումներ կ'ըլլան էլիւառի, Արակոնի, Միխաք Մանուչեանի, Անա Ախմատովայի գործերէն, բայց ամէնէն տպաւորիչը եղած է անուններու, անոնց ծննդավայրներու, ծննդեան եւ մահուան թուականներու չարունակական ընթերցումը :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Լ· ԺՈՍՓԷՆ խօսք առնելով Հուրթիէնի (Ժիրոնտ) մէջ «Հաղորդակցութեան համալսարան»ի չրջագծին մէջ յայտարարած է որ իր կառավարութիւնը Ֆրանս — Թելեքոմի սիրտ դիմէ որպէսզի քաջալերէ Մինիթէլի սպասարկութեան փոխադրումը էնթերնէթի վրայ : Նախարարապետը կ'ափսոսայ Ֆրանսայի յապաղումը թեքնոլոժիի մարդին մէջ :

ՉԱՒԸ չատ խոհեմ նախագրգիռ մը պատրաստած է Ֆրանսա գաղթողներու մասին : Փասքուա եւ Տըպրէ օրէնքները չեն չնչուիր այլ «կը սրբագրուին» : Նախագրգիռը ներչնչուած է Փ· Վէյլի տեղեկագրէն (Ժոսփէնի յանձնուած Յուլիս 31-ին) բայց որոշ նահանջ մը կ'արձանագրէ անոր բաղդատմամբ : «Լիպերասիոն»ի մէջ, Թերար Տիւփիւի խմբագրականով մը հեղնական կը գտնէ նաեւ որ այս կարգադրութիւնը գործն ըլլայ անոնց որոնք ծանօթ են որպէս անձեր որոնք ճախին ճախ են (Ժ· Փ· Շեվէնման, այսօր Ներքին նախարար) : Թերթը հրատարակած է նաեւ այդ նախագիծին երկու մասերէն առաջինը : Նախագիծը նախ պէտք է ենթարկուի կառավարութեան վաւերացման, ապա վիճարկումի նիւթ ըլլայ Ազգային Ժողովին մէջ, նախքան քուէարկուիլը երկու Ժողովներուն կողմէ (Ազգային Ժողով եւ Ծերակոյտ) :

ԱԼԺԵՐԻՈՅ մէջ չարդերն ու ոճրափորձերը ամէնօրեայ բնոյթ ունին : Օգոստոս 25-ին էլ — Պիարի (Ալժէի բարձունքներուն վրայ) չուկայի մը մէջ ռումբի մը պայթումէն երեք կիներ, 10-ամեայ մանչուկ մը մեռած են, 60 հոգի ալ վիրաւորուած է : Մեհէալի մօտ պիւղի մը մէջ ալ 29 հոգի մորթուած են Օգոստոս 24-էն 25 լուսնալիք գիշերը, գլխաւորաբար կիներ եւ մանուկներ :

ԷԿՈՆ ԳՐԻՆՅ որ քանի մը չաբաթ յաջորդած էր Էրիք Հոնէքէրի արեւելեան —

(Շար·ը կարդալ Դ· էջ)

ԵՐԵՒԱՆԻ ՏԵՂԵԿԱՏՈՒՈՒԹԵԱՆ ԿԵԴՐՈՆԻ ՀԱՐՑԱԶՐՈՅՑԸ ՄԵՍՐՈՊ ԱՐՔ.Ի ՀԵՏ

«ԵՐԲ ՎԱՆԷՆ ՀԵՌԱԶԱՅՆԵՑԻ ԳԱՐԵԳԻՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ, ՋԷՔ ԿՐՆԱՐ ՊԱՏԿԵՐԱՑՆԵԼ ՅՈՒԶՈՒՄՍ, ՎԱՏԱՀ ԵՄ ՆՈՅՆ ՅՈՒԶՈՒՄՆ ԱԼ ԻՆՔ ՈՒՆԷՐ: ԱՄԵՐԻԿԱՅԷՆ ԱՄԷՆ ՕՐ ԿՐՆԱՄ ԽՕՍԻԼ ՀԵՏԸ, ԲԱՑՅ ԵՐԲ ՎԱՆԷՆ ԿԸ ՀԵՌԱԶԱՅՆԵՄ...»

Հ. – Որտեղ եկեղեցիներ են պահպանուել, տապանաբար չկա՞յ:

Պ. – Չկայ: Միայն Աղթամար որոշ տապանաքարեր կան: Օրինակ Մալաթիայի եկեղեցին չկար: Ուրֆա տեղը ցոյց տուին ուր արդէն քարի աշխատանոց էր: Ըսին՝ հոս զերեզմանոց էր: Երկրորդ, տեսայ որոշ եկեղեցիները, որ փակ են ու չեն բանիր: Երբեմն որպէս սխոռ զործածուեր են, բայց հիմա փակ են: Կարսի, Մալաթիայի եկեղեցին, Ուրֆայի մօտ կարմուջի եկեղեցին. ասոնք եղածին պէս կեցած են: Ուրիշ եկեղեցիներ կան, որոնք պոլսոյ Պատրիարքութեան ենթակայ են, ոմանք լաւ պահպանուած են, ուրիշներ՝ դէշ: Օրինակ Վազըֆ լաւ եկեղեցի է կանուցուած եւ Օգոստոս 9–ին պէտք է օծումը կատարուի: Պատրիարքը պիտի օծէ («Յառաջ», օծումը կատարուեցաւ, տես՝ Օգոստոս 13–ի մեր թիւը):

Տիգրանակերտ գացի: Ողբերգութիւն էր: Տիգրանակերտի Եկեղեցին 1880–ական թուականներուն վերակառուցուած է: Վերջին անգամ՝ 1913–ին, հսկայ աշտարակ ունէր, եօթը խորանով եկեղեցի էր: Հիմա աւերակ է, Ամբողջ տանիքը ինկած է: 70 – 80 հազար տոլար հարկաւոր է որ մաքրեն: Պատրիարքարան լուր պէտք է տամ, Սրբազանին պէտք է ըսեմ, որ ամէն ձեւով աշխատինք օգնել: Այս եկեղեցին դիւրին է վերանորոգելը, պէտք է վերանորոգուի: Ո՞նց կ'ըսեն՝ այդ ծախքերը ի՞նչ իմաստ ունին: Բայց չեն հասկնար որ այդ եկեղեցին Տիգրանակերտ մեզի համար Մայր Եկեղեցի է, տաճար է եւ երբ կարենանք նորոգել, պէտք է նորոգենք: Թերեւս չենք կրնար Աղթամարը նորոգել, Մալաթիայի եկեղեցին նորոգել ... բայց ինչ որ կրնանք ընել, պէտք է ընենք: Եւ այս պատասխանատուութիւն է 1700-ամեակի առջեւ, Հայ եկեղեցւոյ առջեւ:

Նոյն ոգիով էր, որ երբ Անթիլիաս էի, չէի գիտեր, թէ վերջին ընդհանուր կաթողիկոսը մեր Աթոռին հանդէպ չատ հարցականներ կ'ըլլան, բայց մէկ բան չմոռնանք. Կիլիկիոյ Աթոռը տարապէր աթոռ է:

Ես տեսայ Սիսը: Տեսայ թէ ուր էր Սոյ աթոռը, երբ ժողովուրդը տարագրուած էր, մենք պէտք է կարենանք պահել տարապէրի հոգեբանութիւնը, որպէսզի նաեւ այդ կապը եւ հողի տէրը ըլլալու զգացումն ունենանք: Ես կ'ուզեմ նաեւ որ յիշենք թէ ամբողջ Կիլիկիան կորնցուցած ենք, եւ այն տարապէրը Աթոռն է: Նոյն զգացումը պէտք է ունենանք արեւմտեան Հայաստանի համար: Երբ Վանէն հեռաձայնեցի Գարեգին Կաթողիկոսին, չէք կրնար պատկերացնել յուզումս: Վստահ եմ նոյն յուզումն ալ ինք ունէր: Տարբեր բան է, Ամերիկայէն ամէն օր կրնամ խօսիլ հեռը, բայց, երբ Վանէն կը հեռաձայնեմ երեւան ու կը խօսիմ ... Երբ Աղթամարի կաթողիկոսները կը յիշեմ կամ Մուշն է, Սասնոյ լեռներն են, այդ վանքերն են, Մարաթուկն է ... Ասոնք զգացումներ են, զորս պէտք է մեր մէջ պահեն այդ հողին տիրոջ իրաւունքը: Պէտք է դիտնաս պատմութիւնը, ճանչնաս հողը, ճանչնաս այդ երկիրը:

Բայց ուրիչ բան մը տեսայ. որքան ալ այդ հողի պաշտամունքը ունինք, տխուր բան մը կայ՝ Հայ չկայ: Քանի մը մարդ տեսայ, որ ըսին թէ իրենց մեծ մայրը Հայ եղած է: Շատ յուզուեցայ, երբ Տիգրանակերտի Ս. Կիրակոս Եկեղեցին կին մը տեսայ, որ Սասունէն եկած էր: Հօրը անունը Հայկ էր, մօրը՝ Կիւլ, իր անունը Սաթիկ: Քիչ մը խօսեցայ: Ընկերս՝ ձէյմս որ Ամերիկացի է, հարցուց. – «Մարաթուկը գիտե՞ս»: Այս կնոջ աչքերը յանկարծ պայծառացան, կարծես այլափոխուեցաւ, իսլամութիւնը վրայէն ղրկեց, քիւրտութիւնը վրայէն դնաց, թըրքութիւնը վրայէն դնաց, Հայ կին տեսայ, որ կ'երդնուր Մարաթուկով: Բայց ... ժողովուրդ չկայ այլտեղ:

Եւ անմիջապէս անդրադարձայ, որ սահմանի այն կողմը Հայաստան կայ, Հայաստանի Հանրապետութիւնը կայ: Եւ այս այցելութիւնը չատ մը բաներէ զատ, ինձ կրկին երդման կը մղէ կամ յանձնառու ըլլալու, որ չատ աւելի պէտք է օգնենք Հայաստանի, աւելի չատ օգտակար ըլլանք Հայաստանի Հանրապետութեան: Որովհետեւ այդ հողին վրայ նաեւ հայ ժողովուրդ կ'ապրի: Եւ արեւմտեան Հայաստանի հետ տարբերութիւնը ա՛յս է: Արեւմտեան Հայաստանը կրնանք պաշտել զգացական գետնի վրայ, բայց արեւելեան Հայաստանի այս փոքրիկ հողին վրայ է որ ժողովուրդ կ'ապրի: Հոն է էջմիածին, հոն են մեր վանքերը, հոն կը պայքարի ժողովուրդը, հոն ժողովուրդը իր արիւնը կը թափէ, հոն է որ Ղարաբաղ կ'երթան ու արիւն կուտան: Եւ ես թոյլ չեմ տար որ Սփիւռքի մէջ թէ Հայաստանի ոեւէ մէկը փորձէ թուլցնել մեր կապը Հայաստանի Հանրապետութեան հետ: Ոճիր է. ինչ նկատում ալ ունենան, ինչ նեղութիւն ալ ըլլայ, ես չեմ ուզեր որ թէկուզ մէկ Հայ այդ փորձը ընէ: Որովհետեւ արեւմտեան Հայաստան իմ այցելութիւնս ինձի աւելի հաւատարմութիւն պարտադրեց Հայաստանի Հանրապետութեան, աւելի յանձնառու դարձուց անոր ապագային հանդէպ:

Հ. – Սրբազան, ձեր մեծ ուխտն իրագործեցիք, երջանիկ մարդ էք այդ առումով: Բայց սա մէկ անձի ուխտագնացութիւն չէր, ձեզ հետ, ձեր միջով, ձեր միջոցով մեր վերջին դարերի ամբողջ պատմութիւնը, մեր մեծերն անցան այդ ճամբան ... Ու ճաեւ ուզում եմ հաւատալ, որ մի նոր սկիզբ է դրուում. այդ խումբը՝ ձեր գլխաւորութեամբ, փաստօրէն, եկաք – անցաք այդ տարածքով, վերջին մեր դարերի ու մեծերի մթնոլորտով, բայց, գիտեմ, որ շատ շատերը կան՝ Հայաստան ու Սփիւռք, երիտասարդ ու տարեց, ովքեր այդ նոյն ուխտն ունեն իրենց սրտում լինել այդ վայրերում, տեսնել, ճանաչել, իմանալ ... Ինչ էէ կարծում, հնարաւո՞ր է այս ուխտագնացութիւնը մի տեսակ շարժման սկիզբ դարձնել, որ հազարաւորները կարողանան անցնել այդ նահապարիր՝ լիցքաւորուելե, պահպանեն տիրոջ զգացողութիւնը, փոխանցեն:

Պ. – Ես առաջին գացողը չէի: Ուրիշներ կան, որոնք գացեր այցելել են իրենց հօրը – մօրը, իրենց նախնեաց ծննդավայրը: Կը հիանամ որ ինձմէ առաջ գացեր են: Բայց իրրեւ հայ եկեղեցական, իրրեւ որոշ չրջանակի մէջ մշակուած անձ՝ տարբեր ապրումներով գացի: Մեծ ուխտագնացութիւն էր, որովհետեւ 1700–ամեակի առիթով էր, կ'ուզէի տեսնել կարելիութիւնները: Այնուհետեւ Հայաստանէն պէտք է ուխտագնացութիւններ կազմակերպենք այս Օգոստոսէն սկսեալ: Ես տեսայ որ Թուրքիան չատ աւելի տրամադիր է իր սահմանը բանալու հարցին մէջ: Կը նեղուիս, կը բարկանաս, բայց օգուտ չունի ... այն տեղ է ... Եւ քանի կարելիութիւններ կան, ես պիտի ուզեմ՝ որքան կարելի է չատ մարդ երթայ, կազմակերպուած խումբերով, փոքրիկ խումբերով որպէս զբօսաշրջիկներ ...: Ամէն մէկ Հայ որ կ'անցնի այդ հողերէն, օրինակ՝ ես, վերստին կը մկրտուի: Կը յիշեմ հանգուցեալ Շնորհք պատրիարքը, երբ այցելած էր այդ կողմերը, մտեր էր Արածանի գետը, ըսեր էր. –

«Ինչ կ'ուզէք ըսէք, աստուածաբանութիւն է, այս է, այն է ... Ես նորէն կը մկրտուիմ այս ջուրով»: Նոյնը մենք ըրինք Վանայ լիճը:

Ամէնէն որ, յատկապէս կ'ուզեմ ուրիշ ուղեւորութիւններ ընել դէպի Էրզրում, Երզնկա, Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ, Կեսարիա ... Վնաս չունի, նիւ – Եորք ես չեմ անցնիր Թրքական ճաշարանի առջեւէն, Թրքական միս չեմ առներ, բայց այնտեղ կերայ – խմեցի ... երբեմն կը նեղուիս, երբեմն՝ կ'ամչնաս ... Բայց, ըսեմ՝ որոշ բաներ կան, որ պէտք է ընդունինք: Նախ, պէտք է կազմակերպել այս ուխտագնացութիւնները, որպէսզի տիրոջ զգացումը արթննայ մեր մէջ: Չեմ ուզեր որ սեղանին ձեռք զարնելով յեղափոխական երգեր երգենք միայն, այդ մեզ ոչ մէկ տեղ չի տանիր: Երբ կ'երգես Մշոյ դաշտի մասին կամ Սուլուխի երգը կը յիշես, կամ՝ «Մայիս 28»ը կամ «Գէորդ Զաուշը», Սօսկն ես կը յիշեմ ... Չեմ ուզեր որ ասոնք լոկ սեղանի երգեր ըլլան: Կ'ուզեմ որ այդ բոլոր երգերը, այդտեղի անունները, հողը, երկիրը, հերոսները ճանչնանք ու տէր ըլլանք: Երբ Հրայր Դժոխք կ'ըսեմ, Աղբիւր Սերոբ կ'ըսեմ, կ'ուզեմ անոնց երկիրը ճանչնալ, իմանալ թէ Աղբիւր Սերոբը՝ գլխատուած ո՞ւր է թաղուած, ո՞ւր է նետուած ... Հրայրը ո՞ւր է թաղուած կամ Անդրանիկը, երբ կը կրծուէր Առաքելոց վանքը, այդ վանքը ո՞ւր է, Մարութա սարը ո՞ւր է, երբ «Գարահէսար լերան կրծքին նա էլ ընկաւ վիրաւոր»ը կ'երգեմ, գիտնամ թէ ո՞ւր է այդ սարը...

Եւ այս սերունդը պէտք է ճանչնայ այդ հողը, այդ երկիրը: Այլեւս անգնինք առանձին բաներէն, օղիի սեղանի այդ երգերէն ալ անցնինք: Մեր նոր սերունդին պէտք է ըսենք, որ ամպերէն այն կողմ երկիր կայ, պայքար կայ, երազ կայ...

Ես կ'ուզեմ որ մեր ուխտագնացութիւնները այդ ոգիով ըլլան: Երբ կ'ըսեմ՝ ընդհէնց պատմիչի գերեզման, տխուր եմ քանի որ կորսուած է Ոստանը: Նարեկ կ'երթամ, Նարեկայ մեծ վարդապետ՝ Ս. Գրիգոր Նարեկացին: 1885–ին նորոգուած է, որ անոր չիրիմին կապոյտ մարմարէ տապանաքար կայ ... հիմա այդ վանքը չկայ: Վանքին տեղ մզկիթ շինուած է: Բայց նորէն հոն գացի, գացի Նարեկայ բլուրը, հոնկէ դիտեցի Վանայ Ձորը, Ախթամարը: Դիմացդ Սիփանն է, այստեղ Աղթոսն է, մէս Արնոսն է, Նպատն է ... Ասոնք պէտք է գիտնանք ու ճանչնանք ինչպէս Հայաստան գիտնք որ Գեղամայ սարը, Ծաղկունը է, Արայի լեռը ուր է, Արագածի լեռը ուր է, Արագածի ճամբաները որոնք են: Այս կ'ըլլայ ուխտագնացութեան ճամբով, սերտելու ճամբով, սորվելու ճամբով:

Ուրիշ դիտցում մըն ալ (չեմ գիտեր կարելի է ըսել թէ ոչ). Թուրքիան չատ դօրաւոր պետութիւն տեսայ: Ընկճուեցայ ... Ըսի՝ ասոնց դիմաց մենք փոքր երկիր ենք, ուրեմն որքա՞ն պէտք է դուրս, որքա՞ն պէտք է միաձոյլ, որքա՞ն պէտք է համակամ ըլլանք, որ կարենանք դիմադրաւել: Եւ յետոյ՝ ի՞նչ ձեւով պէտք է պայքարիլ, քաղաքական հասունութիւն պէտք է ... Պէտք է հեռուն մտածենք, որովհետեւ հսկայ պետութիւն է մեր դիմացէն: Երդեր երգելով, դիւրաւ համբուրելով, մենք տեղ չենք հասնիր, չատ աւելի իրատես քաղաքականութիւն պէտք է մըշակենք: Չեմ գիտեր, թէ մեզ ո՞ւր կրնայ տանիլ, բայց լուրջ մտածենք: Քիչ նայ տանիլ, բայց լուրջ մտածենք: Քիչ առաջ ըսի, որ գերեզմաններու հետք անգամ չէ մնացած: Բայց այսօր պէտք է ապրինք ... Ջօրաւոր դրացի է եւ պէտք է հաշիւ ընենք, վասնզի ինքնուրոյն եւ ուժեղ գառնալու նպատակ ունինք, մեր գառը պաշտպանելու խնդիրը ունինք:

(Շար. 2)

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ԲՆԻԿ ՀՆԴԻԿՆԵՐՈՒ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՐԱՒ-ԱՐԵՒՄՈՒՏՔԻ «ՀԻՆԵՐԸ»

ՀՆԱԳԷՏՆԵՐԸ ԿԸ ԹԱՓԱՆՑԵՆ ՀԻՆ ԱՆԱՍԱՋԻՆԵՐՈՒ ԳԱՂՏՆԻՔՆԵՐՈՒ ԽՈՐԸ ԵՒ ՆՈՐ ԱՌԵՂԾՈՒԱԾՆԵՐ Ի ՅԱՅՏ ԿԸ ԲԵՐԵՆ ԿԻՐՃԵՐՈՒ ՏԱՐԱԾՔԻՆ ԲՆԱԿՈՂ ԱՅՍ ՑԵՂԻՆ ՄԱՍԻՆ

Հարաւ – արեւելեան եւթնահարկ մեկուսացած կիրճերէն մէկուն մէջ քիչ ծանօթ աւերակ մը կը հանդչի 1500 մեթր գահավիժող ժայռաբլուրի մը լանջին եւ կիսով թաքնուած է զուրս ցցուած ժայռաբեկորի մը տակ: 13–րդ դարուն արդի վտեւալը հնդիկներուն նախահայրերը՝ անասպաններ աւազաքարի չերտերով կառուցած են հինգ սենեակներ: Անոնք պատրաստած են ցեխով խառնուած չաղախ մը, որուն վրայ մինչեւ այսօր կը տեսնուին անոնց մատներուն հետքերը: Հերձուած աեւ զարդանմուշներով կաւէ ամաններու բեկորներ ցրուած են սենեակներուն մէջ, որոնցմէ մէկուն յատակը լցուն է եղիպտացորենի փոքր պղուխներով, իւրաքանչիւրը՝ մաքրուած եւ կերուած:

Աւերակ բնակավայրին տեղը անտրամաբանական կը թուի ըլլալ: Անիկա պատկանած է մշակներու, որոնք գայն կառուցած են իրենց դէպի հիւսիս տարածուղ եգիպտացորենի, դդումի, բամպակի եւ լուբիայի դաշտերէն չատ հեռու: Անոնց ջուրի աղբիւրը չատ աւելի հեռու եղած է: Ամէն օր անասպան կիները դժուարին ճամբայ մը կը կտրէին կիրճէն վար հոսող առուէ մը սափորով ջուր կրելու համար:

Կը թուի, թէ վայրին ընտրութեան միակ պատճառը անոր պաշտպանական հզօր առաւելութիւնը եղած է: Կիրճէն 240 մեթր բարձրութեան վրայ թառած անհասանելի այս բնակավայրը կարելի էր պաշտպանել քիչ մը վար դեռեղուած պահակով մը, որ կրնար կանխարգիլել հոն հասնելու բոլոր փորձերը: Սակայն այս մարդիկը ինչէ՞ն կը վախնային:

Աւելի քան 2000 տարի անասպանները երեւութապէս նման վախերով չեն ապրած: Անոնք բարգաւաճած են կրանիթանիշէն մինչեւ փիքոս գետին ակունքները եւ կրկին ու կրկնաոտ դետերէն մինչեւ ծխնելոյծաձեւ տարածուղ անապատին մէջ: Ցայտնի չէ, թէ ինչ կը կոչէին իրենք զիրենք: Սակայն հնագէտներու կողմէ ճանչցուած են իբրեւ անասպան: Զարդուշակ անուն մը, որովհետեւ անիկա նաւայօ հնդիկներու լեզուով բառ մըն է եւ կը նշանակէ «հին թշնամիներ»:

Այս հին հնդիկներուն ժամանակակից ժառանգորդները տակաւին կ'ապրին կրօքարով եւ ցեխով չինուած բնակարաններու մէջ: Անոնք կը հաչուեն չուրջ 50 հազար հոգի եւ կը պատկանին 20 ցեղախումբերու, որոնք կը բնակին հիւսիսարեւելեան Արիզոնայի, Նիւ Մեքսիքոյի Ռիօ Կրանտէի տարածքին: Անասպաններուն ժառանգորդ փուեպլոները Ամերիկայի այն բնիկներէն են, որոնք յատկանշական ձեւով իրենց կապը պահած են անցեալին հետ՝ պահպանելով իրենց նախահայրերուն կրօնը եւ անխաթար պահելով իրենց հաւաքականութիւնները:

ՅԱՆՑԵՐՈՎ ՄԻԱՑԱԾ ՀԱԻԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Հեռաւոր բազմաթիւ կիրճերու մէջ հնագէտներ յայտնաբերած են անասպաններու պատկանող հարիւրաւոր աւերակ-

նը, ուրկէ երեւան եկած են մեռազէ հին անօթներու յատուկ կանաչ վառով պատած ժայռապատկերները, ուր զծագրուած են եռանկիւնաձեւ հուժկու կերպարներ, որոնք իրենց զլուխն վրայ կը կրեն թռչուններ կամ մահիկաձեւ լուսապսակներ:

Անապատներու բնական կիրճերուն երկայնքին իրարու միացած սենեակներու շարքեր կ'երեւին ժայռաբլուրներու լանջին: Բազմաթիւ հնագէտներ կը հաւատան, որ այդ սենեակները հաւասար չափով չինուած են, որովհետեւ անապատները հաւասարութիւն կիրարկող ժողովուրդ մը եղած են: Մինչեւ 900 թուականը անոնց հաւաքականութիւններէն լքաքանչիւրը բաղկացած է նուազ քան 100 հոգիէ, ապրած է առանձին հիւղակներու մէջ եւ վարած է ինքնիշխան կեանք:

Սակայն այդ ժամանակներուն Նիւ – Մեքսիքոյի հիւսիս – արեւմտեան անդրնդախոր կիրճերէն մէկուն մէջ սկիզբ առած է նոր ապրելաձեւ մը. հնագէտները զայն կը կոչեն Զաքոյի առեղծուածը: Անապատներով բնակուած դիւղեր միացած են՝ հիւսիսէն հարաւ չուրջ 375 քիլոմեթր երկարութեամբ ցանց մը կազմելով: Զաքոյի կիրճին երկայնքին 13 քիլոմեթրի վրայ ցրուած են 9 մեծ բնակարանները, որոնք բաղկացած են քառանկիւն հարիւրաւոր սենեակներէ: Հինգ յարկանի բարձրութեամբ այս բնակարանները կեղրոնացած են մեծ հրապարակներու վրայ, ուր խարխուած էր անապատներու ցանց: Աւելի քան 150 դիւղեր կապուած էին Զաքոյի համակարգին՝ բաժնելով հաստատակաց մշակոյթ մը եւ կիրարկելով չինարարական միեւնոյն ոճը:

Բազմաթիւ մասնագէտներու կարծիքով, այս ցանցին բարդ կառուցուածքը պատճառ դարձած է, որ անապատները վերածուին դասակարգային ընկերութեան մը: Աւելի՛ն. Զաքոյի տարածքին բազմաթիւ գերեզմաններէ յայտնաբերուած քանակին իրերը, ինչպէս՝ պերոզակով (թիւրքուազ) մանեակները, սեւ սաթով չինուած զարդեր եւ յուռութքներ մտածել կուտան, թէ Զաքոյի բնակիչները ունեցած են հզօր իշխանաւորներ:

Իր փառքին գագաթնակէտին, 11–րդ դարու վերջերը, Զաքոյի հպատակները կը տիրապետէին տարաչխարհիկ նշանակութեան առեւտուրի մը: Անոնք մաքուր թուքեակներու գունաւոր փետուրներ կը զնէին Մեքսիքայէն, խխունջի պատեանները՝ Գալիֆորնիոյ ծոցէն եւ պերոզակ՝ Նիւ Մեքսիքոյէն: Մեքսիքայի հետ կապերը կ'ապացուցանեն, թէ Զաքոն կապեր հաստատած է աւելի յառաջադէմ քաղաքակրթութիւններու հետ:

Զաքոյի առեղծուածին ամէնէն խորհրդաւոր երեւոյթը ճամբաներու ցանց մըն է, որ կը տարածուի առնուազն 350 քիլոմեթրի վրայ, մինչեւ Եուքահի հարաւ – արեւելեան եւ Գոլորատոյի հարաւ – արեւմտեան չրջանները: Այս ճամբաները յատկապէս 9 մեթր լայնք ունին եւ քանի մը քիլոմեթրի վրայ հորիզոնական չիտակ պիծ մը կը կազմեն՝ մէկ կողմ ձգելով բնական եւլեւէջները: Անոնք մեծ առեղծուած մըն են հնագէտներու համար, որոնք հարց կուտան, թէ ժողովուրդ մը, որ փոխադրակառքեր եւ պրաստներ չունէր, լայն պողոտաներու ի՞նչ կարիք պիտի ղգար:

Կարդ մը մասնագէտներ կը կարծեն, որ այս ճամբաներուն վրայով անցած են կնարեր ծառի հաղարաւոր կոճղեր փոխադրող բեռնակիրներ: Աւելի քան 120 քիլոմեթր ճամբայ կտրելով՝ դերանները օգտագործուած են բազմայարկ բնակարաններու երդիքը ծածկելու համար: Այլ մասնագէտներու ենթադրութեամբ, ճամբաները կրնան ծառայած ըլլալ իրրեւ ծիսական ուխտագնացութիւններու ճանապարհներ: Հիւսիսային Արիզոնայի Քանդարանին մէջ աշխատող հնագէտները մէկուն համաձայն, Զաքոյական բնակիչներ ճամբորդած ըլլալու են հսկայական ճամբաներուն վրայով. «Թերեւս ազգակախումբեր կը յարձակէին գիւղերուն վրայ: Հետեւաբար բնակիչները թերեւս գիւնուրներ վարձած են իրենց պաշտպանութեան համար», կ'ըսէ հնագէտ մը, որ իր վարկածը կը հիմնաւորէ նկատի ունենալով այն առեղծուածային աշտարակները ու դիտարանները, որոնք գետնուած են ճամբաներուն երկայնքին: Անոր կարծիքով, այդ դիրքերը գինուորական համախմբումի վայրեր եղած են:

ՄԱՐԴԱԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ՀԵՏՔԵՐ

Հնագէտները աւանդաբար Զաքոն համարած են խաղաղասէր քաղաքակրթութիւն մը, ուր իշխած են աստղագէտ քուրմեր, առեւտրականներ եւ կառավարիչներ: Սակայն վերջին տարիներուն եղեւան եկած են կարգ մը ապացոյցներ, որոնք կը ջրջեն այս տեսակէտը: Զաքոյի առեղծուածը կրնայ կապ ունեցած ըլլալ վայրագ ծխախառնութիւններու հետ, որոնց նպատակը կրնայ տարընչուած ըլլալ անապահներու տափաստաններուն վրայ ցրուած կամակոր փուեպլոները սարսափի մատնելու: Նոր յայտնաբերուած մարդկային ուելի քան 300 զոհերու ոսկորներ, որոնց վրայ ղոնածուծը հանելու միտումով կտրուածքներ եւ եփուած մասեր նկատուած են, մատնել կուտան, թէ անապահները կիրարկած են ծխական մարդակերութեան սովորութիւն մը, որ զուգադիպած է Զաքոյի բարգաւաճման դարձնակէտին:

Եթէ այս վարկածը ճիշդ է, ապա մասնագէտներ սիրտուած պիտի ըլլան նոր ակնոցով դիտելու այս հին հնդիկներուն էութիւնը:

Մարդակերութեան վարկածը խնդրայարոյց է փուեպլոներու արդի ժառանգորդներուն համար: Անոնք իրենց նախահայրերը կը պատկերացնեն իրրեւ խաղաղասէր հողամշակներ, որոնք ներդաշնակ կեանք ապրած են իրենց հողին եւ իրարու հետ:

Կարգ մը մասնագէտներ կը վիճին, թէ մարդկային ոսկորներ ճգմելու, ճեղքելու կամ այրելու երեւոյթը ոչ թէ մարդակերութեան ապացոյց է, այլ՝ վհուկներու մահապատիժին ծխական իրագործումը: Փուեպլոները հաւատացած են, որ վհուկները կը խախտէին աշխարհի ներդաշնակութիւնը: Շատ ուելի ուշ ժամանակներու կարգ մը փուեպլօ հաւաքականութիւններ այս ձեւով ձերբազատած են ենթադրեալ վհուկներէ:

ՋԱՆԳՈՒԱԾԱՅԻՆ ԳԱՂԹԵՐ

Հակառակ իր հզօրութեան, Զաքոյի առեղծուածը գոյատեւած է հապիւ 300 տարի; 1200 թուականին անապատներու աշխարհին վրայ անոր տիրապետութիւնը վերջ գտած է, եւ կիրճերը ամայացած են: Յարդ խորհրդաւոր կը մնայ անոր անկումին պատճառը:

Զաքոյի անկումով անոր ստեղծած ցանցը եւս քայքայուած է: Իւրաքանչիւր պիւղ վերադարձած է նախկին ինքնիշխան դերութեան: Հոլովոյթ մը, որ յետագային կրկնուած է արդի փուեպլոներուն մօտ:

Զաքոյի անկումէն ետք անապատները չուրջ դար մը եւս չարունակած են բարգաւաճիլ՝ կառուցելով հոյակապ պիւղեր, Գոլորատոյի եւ Ալբիգոնայի տարածքին: Ապա 1250–ական տարիներուն նոր տագնապ մը պատուհասած է անոնց բնակավայրերը՝ զանոնք մղելով զանգուածային գաղթի: Յայտնապէս ցեղամիջեան կռիւները պատճառ դարձած են այս գաղթին:

Կլիմայական ուսումնասիրութիւնները ցոյց կուտան, թէ 1150–ական տարիներէն սկսեալ պարբերաբար երաժշտները եւ հողի սահանքներ վտանգած են մշակելի հողերը եւ խաղաղ կեանք վարող անապահները մղած են պայքարելու հետզհետէ սահմանափակ դարձող աղբիւրներու չուրջ: Մէկ դար ետք բնակչութիւնը ինքնապաշտպանութեան համար արդէն բարձրացած էր սարահարթներու վրայ՝ կառուցելով ամուր պիւղեր: Անոնց բնակավայրերէն յատնաբերուած են կայծքարի չեղրեր եւ նետերու չինութեան մը նշոյղներ:

Հնագէտները 1900–ական տարիներէն սկսեալ ուսումնասիրած են անապահներու բնակավայրերը: Սակայն միայն 13 տարիէ ի վեր բարձրացած են անոնց սահարահները եւ զարմացած են ի տես բարձրաբերձ վայրերու վրայ կառուցուած բնակարաններու աւերակներուն: Անոնց բնակիչները 270 մեթր վարէն ջուր կրած են եւ իրենց ցանքը կատարած են վարը, բայց բնակութեան համար ապաւինած են բարձրութեան:

Բարձրաբերձ այս պիւղերը իրարու կապուած են տեսանելի հաստուղութեամբ եւ երբեմն կնքած են փոխադարձ պաշտպանութեան համաձայնութիւններ: Անոնց պիտակցութեան չրջագիծէն դուրս զբոսնուղները կը համարուէին թշնամիներ:

Սակայն այս կեանքը տեւած է հապիւ 50 տարի, որմէ ետք անապահները ընդմիջած են Գոլորատոյի չրջանը՝ աւելի լաւ կեանք վենտելով այլուր:

ՆԵՐԳՐԱԻՈՂ ՈՒԺԸ

Մինչեւ վերջերս հնագէտները կը կարծէին, թէ այս լքումը հետեւանք էր զգալի մղոց պայմաններու: Այսուհանդերձ, նոր տեսակէտներու համաձայն, կայ նաեւ ներգրաւող ուժի գործօն մը: Ուսումնասիրութիւնները պետական համալսարանին մասնագէտ մը կը բացատրէ. «Հզօր գաղութամբ քաղ մը պատահած ըլլաու է հարաւի եւ արեւելքի մէջ եւ հասած է մինչեւ Գոլորատոյի սահմանները՝ հրապուրելով անապահները: Հետզհետէ ըսկրսած եմ համոզուիլ, որ այդ ներգրաւող ուժը նոր կրօն մըն էր: Երբ անապահները տեղափոխուած են, անոնք յեղաշրջած են իրենց ծիսական ճարտարապետութեան եւ յատակագծումի ոճը, զոր կիրարկած էին դարեր շարունակ»:

Հնագէտները տարակարծիք են, թէ արդեօք փուեպլոներու քաչինա կրօնը այն – քան կանո՞ւս յայտնուած էր, որ առեղծած էր անապահները ներգրաւող դործօնը: Սակայն համաձայնութիւն կը տիրէ այն տեսակէտին չուրջ, թէ 1300–ական տարիներուն նոր կրօն մը ծագած է փուեպլոներու աշխարհին տարածքին:

Այսօրուան փուեպլոները կը հաւատան, թէ իրենց նախահայրերուն հարիւրաւոր ոգիները, զորս քաչինա կը կոչեն, իրրեւ միջնորդ կը ծառայեն մարդուն եւ աստուածներուն միջեւ, անձրեւ, բարեբեր հունձք, առողջութիւն եւ ուրախութիւն պարգեւելու համար: Փուեպլոներու ապրական պարերուն մէջ այրերը կը ստանձնեն քաչինաներու դերը, փուեպլոներուն յաջողութիւնը ապահովելու համար: Անոնց փայտէ, մագէ, փետուրներէ եւ անասուններու մորթէ պատրաստուած դիմակները չքեղօրէն զարդարուած են խորհրդանչելու համար տարբեր քաչինաներու պատմութիւնն ու իմաստը:

Արդի քաչինա պարողներուն այս դիմակներուն նմանակները կ'երեւին անապահներու ժայռապատկերներուն, կաւէ իրերուն եւ որմնանկարներուն վրայ, որոնք կուգան մինչեւ 1300–ական տարիներէն: Այս ժայռապատկերներէն ամէնէն հինները յայտնաբերուած են Գոլորատոյի հարաւային եւ արեւելեան կողմը, ինչ որ կարգ մը հնագէտներ կը մղէ մտածելու, թէ այսօրուան փուեպլոներուն հաւաքականութեան խարխափ կապող կրօնը կրնայ անապահները ներգրաւած ըլլալ իրենց հայրենիքէն:

Քաչինայի առեղծուած կը գործէր ամբիոնակից գերդաստանները եւ հաւաքականութիւնները միաձուլելով, ինչ որ առիթ կուտար տեսակ մը ընկերվարութեան ծագումին: Կը կազմուէին հաւասար իրաւունքներ վայելող բնակիչներով դիւղեր, ուր համայնական աշխատանքով կեանք մը կը հիմնուէր: Այս կրօնը 700 տարի իր դրական անդրադարձը ունեցած է փուեպլոներու կեանքին վրայ: 14–րդ դարուն անապահները անոր ընդմիջէն յայտնաբերած էին իրարու հետ ապրելու ձեւը:

Հաւաքականութեան մը պատկանելու զգացողութիւնը մինչեւ այսօր կը գոյատեւէ արդի փուեպլոներուն մէջ, ուր հաւաքականութիւնը աւելի կարեւոր կը նկատուի, քան անհատը: Երբ մէկը հիւանդ է կամ դժուարութիւն մը կը դիմագրաւէ, կ'ակնկալուի, որ ամբողջ դիւղը փութայ օդնութեան:

Այսօրուան փուեպլոներուն եւ անոնց անապահ նախահայրերուն միջեւ այլ կապ մը կը կազմեն բանաւոր աւանդութիւնները: Դարեր չարունակ փուեպլոները իրենց նախահայրերը պատուած են պատմելով Գոլորատոյէն անոնց գաղթին մասին:

Իրենց նոր հողամասերուն տարածքին անապահները կառուցած են հսկայական դիւղեր, որոնց նմանը երբեւիցէ գոյութիւն չէ ունեցած անոնց դարաւոր պատմութեան մէջ: Աւելի քան հազար սենեակներէ բաղկացած դիւղաւաններ յայտնուած են, ուր փառաչուք ծխական արարութիւններու չուրջ կեդրոնացած է հաւաքական կեանքը:

Քաղեց՝
Լ. ԿԻՒԼՈՑԵԱՆ – ՍՐԱՊԵԱՆ
«Ագդակ»

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐԱԿԱՆԷՆ ԵՏՔ ԴՐԱՄԻՆ ԳՐԱՔՆՈՒԹԻՒՆԸ

«Իզվեստիա»ն Ռուսաստանի ամէնէն ծանօթ թերթն է. վերջերս նշեց իր 80–ամեակը: Հաղիւ փակած համայնավարական չրջանը, այսօր ապառնալիքին տակ է դրամին դրաքննութեան ենթարկուելու: Բան մը որ չատերու աւելի անտանելի կը թուի քան նախորդ չրջանինը:

Թերթը Ապրիլին արձագանգած էր լուրի մը որ կ'ըսէր թէ ամերիկեան ազդիւրներ 5 միլիառ տոլարի հարստութիւն մը կը վերապրէին վարչապետ Չերնոմիրդինի: Հրապարակումէն ետք, թերթին խմբագրականը կոլեմպիովսկի նաեւ կը հրատարակէր երկար մասեր այն ժողովին առնչութենէն ուր յայտնուած էր այդ հարստութեան մասին: Վարչապետը կ'ամբաստանուէր ռուսական կապի ու քարիւղի ամէն վաճառքէ բաժին առնելու միջոցով: Անչուչա Չերնոմիրդինի բանբերը հերքեց դրուածը ու հարցը փակուած նկատուեցաւ:

Քանի մը օր ետք քարիւղի ու կազի մեծ ցուցահանդէսի մը ընթացքին երկրին քարիւղի մեծագոյն ընկերութեան Լուկօյլի նախագահ Վահիա Ալեքպէրով (աղբերբէյճանցի) կը յայտարարէր որ պիտի չթոյլատրէ որ «Իզվեստիա» Ռուսաստանը վարկաբեկող էջեր հրատարակէ: Ալեքպէրով որ 46 տարեկան է, կը նկատուի ռուս Ռոքֆէլլէրը, թէեւ ոչ ոք պիտի թէ ինչպէս ակրացած է այդ հարստութեան: Ան ըսած է թէ հոն ինք 41%–ով մեծագոյն բաժնետէրն է թերթին ու որպէս այդ յարմար նկատած արդելքը պիտի կիրարկէ:

Թերթին անօրէնը առոր վրայ ամբաստանած է կրեմլինը որուն ցուցմունքներով կը չարժի Ալեքպէրով կենդանացնելով անցեալի վրաքէն նուիթինը: Ան նաեւ հրատարակած է ընկերութեան մասին այլ տեղեկութիւններ, նոյնքան զգայացունց. ըսած է թէ անոր չուկայական յարաբերութիւններու տնօրէնը 15 տարուան բանտարկութեան պատիժ կրած է աւազակութեան համար եւ թէ իր այսօրուան ամէնէն մօտիկ գործակիցներն ալ արեւմտեան Սիպերիոյ չրջանի մաֆիական տիպարներն են:

Սակայն տնօրէն կոլեմպիովսկի թերթին վայելած մեծ համարումով հանդերձ, լայն միջոցներ չունի ճակատելու միլիառներու հետ: Ալեքպէրով կրնայ մէկ օրէն միւսը փոխարինել զինք, կամ նոյնիսկ ամբողջ խմբագրական կազմը: 1992–ին պիւտճէի կարեւոր բաց մը պատճառ եղած է որ յաւելեալ բաժնեթուղթեր ծախուին, որոնց տիրացած է Ալեքպէրով: Անոր տիրապետութեան վերջ տալու նպատակով տնօրէնը դիմած է ռուս երիտասարդ գործի մարդ մը՝ Վլատիմիր Պոտանինի որ կ'երազէր մամուլի թագաւորութիւն մը հիմնել: Այսօր ան է «Իզվեստիա»յի գլխաւոր բաժնետէրը, բայց տնօրէնը յուսացածը չէ պատճ: Նոր գործատէրը աւելի խիստ վարուած է քան Ադրբեջանցին. ան անյապաղ վերջ տուած է տնօրէնին պաշտօնին: Խմբագիրները մեծ ընդվզումով հակազդած են, յայտնելով որ եթէ հոլու – հնազանդ մամուլ մըն է ուզուածը, պէտք է գլխաւոր խմբագրի պէտք է գլխաւոր խմբագրութիւնէն Ա. Զուրայխ կամ Եւգինի ազջիկը Տատիանա: Վերջապէս պաշտօնը յանձնուած է թերթին Պուլկովոյ նախկին թղթակիցին. սակայն գործունէութիւնը վերջ գտած չէ: Լրագրողները այսքան փորձառութենէ ետք կը խորհին որ միայն արհեստակցական միութիւն մը ստեղծելով կրնան գործատէրերու քմայքներէն պահպանուիլ: Դեմոկրատ երեսփոխան մը ակնարկելով գարգացումներուն, ըսած է. «Գորբաչովի չրջանին պայքարեցանք միակ կուսակցութեան դրաքննութեան դէմ. բայց չէինք կրնար մտածել թէ դրամին դրաքննութիւնը կրնար նոյնքան վտանգաւոր ըլլալ...»:

ՔԱՂՀԱՆ

PUBLICATIONS REÇUES

L'ARBRE DE LA VIE

La Sainte Vierge Marie

VATCHE IKNADIOSSIAN

Archimandrite

Marseille, 1997

(Շար· Ա· էջէն)

Գերմանիոյ գլուխը (Հոկտեմբեր – Դեկտեմբեր 1989) վեցուկէս տարի բանտարկութեան դատապարտուեցաւ Պէռլինի մէջ Օգոստոս 25–ին: Դատարանին համաձայն պատասխանատու էր այն կրակոցներուն որոնք կ'արձակուէին Պէռլինի պատը անցնիլ փորձող փախստականներուն վրայ: Իրեն հետ դատապարտուած են նաեւ երկու ուրիշ ամբաստանեալներ 3–ական տարի բանտարկութեան: Պաշտպանը կողմը փորձած է համոզել դատարանը որ ամբաստանեալները անմեղ են եւ ինչ որ կը կատարուէր արեւելեան – Գերմանիոյ սահմաններուն վրայ Մոսկուայէն կախում ունէր եւ թէ արեւելեան – Գերմանիոյ պատասխանատուները բան չէին կրնար փոխել: Այս դատավարութիւնը սկսած էր 1995 Նոյեմբերին եւ մաս կը կազմէր դատական չարքի մը որ կը մխրճ դատապարտել նախկին արեւելեան – Գերմանիոյ քաղաքացիները ու դեկավարները, այդ պետութեան անհետացումէն ի վեր (1990):

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ մամուլի ծանօթ անուններէն «Թայմ» թերթը որոշած է Ի· դարու կարեւորագոյն 100 դէմքերը ընտրել դասաւորչի սեմին. այդ նպատակով հրաւէր ուղղած է ընթերցողներուն որ իրենց ընտրութիւններով օգնեն այդ ցանկին պատրաստութեան: Մեկնելով այդ հրաւէրէն, թրքական «Հիւրրիյէթ» օրաթերթը իր կարգին սկսած է կոչեր հրապարակել որպէսզի իր ընթերցողները նամակներով, հաղորդագրանցի ուղարկումներով թեկնածու ցոյց տան Թուրքիոյ Հանրապետութեան հիմնադիրը Մ. Քէմալը ու ան եւս տեղ գտնէ հարիւր անուններու ցանկին վրայ: Նոյն առթիւ կը տեղեկացուի որ առ այժմ թեկնածուներու ղեկավարները կը գտնուին Ռ. Ռեկըն, Ու. Զըրչիլ, Ֆ. Ռուզվելթ, Հիթլէր, Մատոննա, Այնչթայն, Ն. Արմսթրոնկ, Մարթէն Լ. Քինկ, եւայլն:

ՇՈՒԿԻՏի մէջ մեծ պայթակղութիւն մը եղեւան եղած է բաւական յապաղումով: Արդարեւ, յայտնուած է որ 1935–էն 1976, 62·000 անձեր, զլխաւորաբար կիներ պարապուրթաբար ամլացուած են զանազան պատճառներով, ցեղին բարելաւման համար, այլ խօսքով էօժէնիզմ մը կիրարուած է հիւանդ, հաշմանդամ, տկարամիտ, աղքատ եւայլն անձերու: Շուէյտական «Տակընս Նիհեթեր» թերթն է որ քննութիւն մը կատարելէ ետք հրապարակած է արդիւնքները Օգոստոս 20 եւ 21–ի իր թիւերով: Տարվինէն Հիթլէր ցեղային զտումը միշտ գոյութիւն ունեցած է եւ 19–րդ դարու վերջաւորութեան արեւմտեան բժշկութիւնը չատ գործած է այս հարցով: 1914 – 1918–ի կատորածէն ետք մանաւանդ, այն հիման վրայ որ պատերազմը «լաւագոյնները» կը սպաննէ մինչ ցաւագարները ճակատ չեն տարուիր: Գերմանիոյ մէջ, Վայմարի Հանրապետութեան օրերէն, կենսաբաններ պահանջած են որ «ցեղային առողջապահութիւն» դասաւանդուի դպրոցներուն մէջ:

ՖՐԱՆՍԱՑԻ ՄԷՋ, առաջին անգամ ըլլով չուներ մահուան դատապարտուեցան եւ վճիռն ալ գործադրուեցաւ, հակառակ անոր որ կատղած չէին: Վերջին չրջանին փէթպուլները չատ վտանգաւոր կը նկատուին եւ այս մահապատիժին պատճառն ալ այն էր որ անոնք հակոդութեան տակ չէին եւ գովի պարտէզը ցատքած ու յարձակած էին 84 տարեկան ծերունիի մը վրայ որ հիւանդանոցն է: Իսկ Լէ Մուլինոյի քաղաքապետ – երեսփոխանը՝ Ինարէ Սանթինի յայտարարած է որ օրինագիծ մը պիտի ներկայացնէ Ազգային Ժողովին արգիլելու համար «փեթպուլներու ներածութիւնը, անասնաբուծութիւնը, չահարկումը»:

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԵԱՆ Համաչխարհային Օրերու ստեղծած խանդավառութենէն ետք, կարգը եկած է բացասական կողմին: Նախ կը պարզուի որ 30 միլիոն Ֆրանքի բաց մը կայ, որովհետեւ բազմաթիւ պատուիրակութիւններ չեն վճարած իրենց մասնակցութեան սակը: Ուրիշուած էր որ աղքատ եւ թերահ երկիրներէ եկողները ձրի մասնակցին, ինչ որ առիթ ստեղծած է հարուստներու ալ իրենց բաժինը չվճարելու: Ըստ «Փարիզիէն»ի (Օգոստոս 26) երիտասարդ աղջիկ մըն ալ բռնաբարուած է Թրոքատէրօ եւ հակումի պիշերն ալ (Օգոստոս 23 / 24) այպանելի դէպքեր պատահած են:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Վարդուհի Սարհատեանի մահուան առթիւ Տէր եւ Տիկին Վիգէն Դարբինեան 300 Ֆր· կը նուիրեն Սամուէլ – Մուրատեան երկօրեայ զասընթացքներուն, 300 Ֆր· Այր· Էֆ – Էմ–ի եւ 200–ական Ֆրանք «Կամք»ին եւ «Յառաջ»ին:

ՋԱԽՎԱԾՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը կ'ողբայ իր չատ սիրելի, երիտասարդ ու ժրաջան ընկերուհիին՝ Նորա Գազանճեանի մահը եւ իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ իր ամուսնոյն Պր. Ռոժէի եւ զաւակներուն:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉի Պուլվար Օտտոյի Էչօլա Սասունի մասնաճիւղը ընդհանուր, անդամական ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդամուհիները, Շաբաթ, Օգոստոս 30, ժամը 15–ին սովորական վայրը: Կարեւոր օրակարգ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Շաբաթ, Կիրակի

Նոյեմբեր 29 եւ 30

6ème Grande Braderie de Noël

– ՇԸՆ. ՓՐԱՆՍԱ –

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՋՕՐԱՎԱՐ ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ

(ՕԶԱՆԵԱՆ)

Կիրակի, Օգոստոս 31

Առաւօտեան ժամը 10–ին

Մարսէյլի

Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ մէջ

Նախագահութեամբ՝

ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՃԼԸՐՃԵԱՆԻ

Հայրապետական Պատուիրակի Փոխանորդ

Կը մատուցուի պատարագ եւ յաւարտ պատարագի կը կատարուի հոգեհանգստեան պաշտօն ի յիշատակ Ազգային Հերոս՝

ՋՕՐԱՎԱՐ ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ

անոր մահուան 70–րդ տարելիցին առթիւ:

Կը պատարագէ՝

ՉԱՏԻԿ ՎՐԴ· ԱԽԵՏԻՔԵԱՆ

Կը հրաւիրուի հաւատացեալ եւ բարեպաշտ մեր ժողովուրդը՝ ներկայ գտնուելու սոյն արարողութեանց:

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉ

ԿԸ ՓՆՏՌՒԻ

Ֆրանսահայ կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը երկչեզու եւ փորձառու հայերէն լեզուի դասատուներ կը փնտռէ 12 – 14 տարիքի պատանիներու, Շաբաթ կէսօրէ վերջ, իր միօրեայ ղպրոցին համար:

Հեռաձայնել երեկոները՝

01 – 45 – 84 – 57 – 18

թիւին:

ԱՐՋԱԿՈՒՐԴԻ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐ

«ՅԱՌԱՋ» ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՕՐԵՐ ԵՒ ԺԱՄԵՐ 100 ՖՐ.

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՁ ԵՐԳԻ	80 ՖՐ.
ԲԱՑ ՏՈՄԱՐԸ	75 ՖՐ.
ԿՐԱԿԸ ԿՈՂՔԻՍ	75 ՖՐ.
ՍԻՐՏ ՍՐՏԻ	150 ՖՐ.

ԽԱՉԻԿ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

ՍՓԻՒՌՔԻ ՄԷՋ 75 ՖՐ.

ԵՒ

«ՅԱՌԱՋ - 50»

(Ծաղկափաղ 50-ամեայ հաւաքածոյէն) 120 ՖՐ.

Դիմել «ՅԱՌԱՋ»ի:

Թղթատարի ծախք՝ 25 Ֆր·, հատոր գլուխ:

PELERINAGE ANNUEL

1954 — 1997

43ème Anniversaire

SAINT GREGOIRE A TALLARD

ՏԱՐԵԿԱՆ ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԹԱԼԱՐԻ Ս. ԳՐԻԳՈՐ

Dimanche 21 Septembre

sous l'égide de l'Eglise Apostolique Arménienne du Midi de la France

et avec le concours de l'Association Culturelle des Arméniens de GAP et des Hautes-Alpes

Sous la Présidence de **Son Excellence Mgr LAGRANGE,** Evêque de Gap,

et **Son Excellence Mgr Daron GEREJIAN,** Vicaire Général des Arméniens du Sud de la France

— **10h30 : Une Messe** sera célébrée selon le rite de l'Eglise Apostolique Arménienne, par Rév. Père **Vartavar KASPARIAN;**

En présence du Clergé de Tallard et de ses environs.

La Messe sera chantée par la Chorale de l'Eglise Serpotz Tatéos-Bartoughimeos.

— **13h : Un repas fraternel** réunira les pèlerins dans la salle polyvalente de Tallard, en présence des autorités religieuses et civiles.

Des autocars suivant le nombre des inscrits seront mis à la disposition pour des personnes qui ne peuvent pas se rendre par leurs propres moyens. Les personnes qui se rendront par leurs propres moyens sont priées de s'inscrire par téléphone sous indiqué.

— **Départ à 7 heures précises :**

Pour tous renseignements et réservations s'adresser :

Marseille — Tél. : 04 91 77 84 70;
Beaumont — Tél. : 04 91 93 13 50;
Saint-Antoine —Tél:04 91 65 56 75;
Croix Bleue Arménienne — Tél. : 04 91 93 30 08;
Toulon - Abris' Club — Tél. : 04 94 27 10 51.

Pour toutes autres régions :
Ass. Culturelle des Arméniens de GAP
Tél. : 04 92 51 71 80 (heures de repas) & 04 92 51 00 87.

Prix du trajet de Marseille :
Aller — Retour seul : 100 F.
Repas seul : 120 F.
Aller — Retour et repas : 220 F.

Pour la vente d'objets, demander l'autorisation à l'Ass. de GAP.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ընթացիկ ազդարու սակագինը

Մահազդ	700	(844,20)
Հոգեհանգիստ	600	(723,60)
Շնորհակալիք	600	(723,60)
Հարսնիք–Նշանուխ	600	(723,60)
Ծնունդ	600	(723,60)

Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 20,60% Թէ·Վէ·Ա· (տե՛ս· փակագծի մէջ ընդհ· գումարը):

Այս գիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազդերու, մինչ Չեի Մէկ ՔԱՌՈՐԴ ՍԻՒՆԱԿ (25 տող) մահազդներու պարագային եւ 1/8–րդ (12–13 տող) մնացեալին:

Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել թերթին վար չուրեան:

Imprimé sur les presses du Journal «HARATCH» 83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55035 SIRET : 51027317 A R.C. Paris

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ 28
JEUDI
28 AOUT
1997

LE NUMERO : 5,00 F.

ՀԱՐԱՉ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL.: 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 1·100 Ֆ· — Վեցամսեայ : 560 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 1·400 Ֆ· (ամէնօրեայ առաքում)
1·250 Ֆ· (շաբաթական առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ·

73ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 19·188 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 73e ANNEE — N° 19.188

«ԲՐՄՊՆՓՐԷՍ»

(Օգոստոս 25 / 27)

ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԷՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁԱԾ

Վարչապետ Ռ. Քոչարեան որ Մոսկուա աշխատանքի երկօրեայ այց մը կատարելէ նաեւ մեկնած էր Յունաստան, Օգոստոս 26-ին վերկացած է աշխատանքի : Յունաստան զանուած օրերուն ան հանդիպումներ ունեցած է հայ գաղութին ներկայացուցիչներուն հետ :

*
**

ՆԱԽԱԳԱՀՈՒԹԵԱՆ ԹԵԿՆԱԾՈՒ Բ. ԱՌՈՒՇԱՆԵԱՆԻ ԾՐԱԳԻՐԸ

Երեսփոխան Բ. Առուշանեան որ Բ. ան-զամ թեկնածու է ԼՂՀ-ի նախագահութեան, ըսած է թէ յաղթելու պարագային պիտի ղեկավարէ երեք հիմնական սկզբունքներու հետեւելով : Առաջինը կը մտի պետական խիստ հսկողութեան ենթարկելու պիւջտային աշխատանքը, արդիւնաբերութեան նման պետական հարստութիւն կազմող մարզեր : Երկրորդը ժողովուրդին նկատմամբ աւելի ուշադիր եւ հոգատար վերաբերումն է ղեկավար տարրերուն կողմէ : Երրորդը կը վերաբերի պաշտօնատարներու ճիշդ ընտրութեան : Բ. Առուշանեան հարկաւոր կը նկատէ որ պաշտօն տրուի միայն արհեստավարժ, բարձր բարոյականի տէր մարդոց :

Ղարաբաղի հարցին կարգաւորման անդրադառնալով ան ըսած է թէ պէտք է արտաքին քաղաքականութիւնը աշխուժացնել, կարգաւորման հիմ դարձնել ի-րողութիւնը, նկատի ունենալով ներքին ու արտաքին գործօնները : Այդ գործօնները Լ.Ղ.Հ-ի փաստացի անկախութիւնն են, հանրապետութեան եւ անոր պատիրակութեան կարգավիճակին ճանաչումը, ապահովութեան միջազգային եւ սահմանադրական երաշխիքներու անհրաժեշտութիւնը, չբռնախափանումներու վերացումը, Հայաստանի հետ համաքայլ գործողութիւնները, Սեփուռքի կարելիութիւններուն օգտագործումը, Ռուսաստանի ներկայութիւնը որպէս չբռնային մէջ պատմական ռազմավարական իր շահերը պաշտպանող տէրութիւն :

*
**

ԱՐԿԱԾԻՆ ՊԱՏՃԱՌԸ

Դարիս — Կապան ճամբուն վրայ Օգոստոս 22-ին ճամբորդատար հանրաչարժի մը դրեհումին պատճառ եղած է ականի մը պայթումը : Ականը, հաւանական կը նկատուի որ ճամբու չինութեան աշխատանքներու ընթացքին զետեղուած ըլլայ ու հոն մնացած : Արկածին զոհերուն թիւը 6-ի բարձրացած է . 19 վիրաւորներէն ալ 9-ին վիճակը ծանր է : Նոր փորձանքէ պերճ մնալու համար բանակի ստորաբաժանումները քննութիւններ կը կատարեն չբռնային մէջ : Դատախազութիւնը քննութիւն բացած է :

*
**

ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ՄՈՍԿՈՒԱ ԱՅՑԸ

Հաստատուած է Նախագահ Լ. Տէր-Պետրոսեանի Մոսկուա այցին ընկերանալիք պատուիրակութեան կազմը. անոր կ'ընկերանան Արտաքին նախարար Ա. Աբրահամեան, Պաշտպանութեան նախարար Վ. Սարգսեան, Երեւանի քաղաքապետ Վ. Սիրադեղեան, կառավարութեան աշխատակազմի ղեկավար Շ. Գարամա-

ԱՆԻՆ ԿԸ ՆՈՐՈԳՈՒԻ ԲԱՑԾ Ի՛ՆՉ ՉԵԻՈՎ...

«Ակօս» Օգոստոս 15-ի թիւով տուած էր լուրը թէ Թուրքիա ձեռնարկած է Անի քաղաքին որոշ կոթողներուն վերանորոգումին : Ձեռնարկին կը մասնակցի չուրջ 100 հոգինոց խումբ մը : Թերթին տեղեկացուցին, առաջին նկատի առնուածը պարիսպներն են :

Սակայն «Ակօս» կ'ըսէ թէ «վերանորոգումին բուն նպատակը քաղաքը վերջնականապէս կործանումէ փրկելէ աւելի, հաւանական զբօսաշրջիկներու ցոյց տալ է նուազագոյն խնամքի մը արժանացած կոթողներ» :

Սարգիս Սերոբեանի պատրաստած պատկերազարդ էջը հակիրճ տողերով կ'անդրադառնայ Անիի անցեալին, հոն Թ. Թորամանեանի, Ն. Մառի, աւելի նոր շրջաններուն՝ Թիւրոի զոյգին, Ա. Զարեանի եւ ուրիշներու կատարած պեղումներուն, պրպտումներուն : Կ'առաջարկուի որ նորոգութեան աշխատանքը տարուի հայաստանցի ճարտարապետներու, վարպետներու օժանդակութեամբ :

*
**

ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄ ՍԻՒՆԻՔԻ Ս· ՄԻՆԱՍ ԵԿԵՂԵՑԻՆ

Տաթեւի վանքէն ոչ հեռու Ս. Մինաս եկեղեցին (1646) վերաբացումը կատարուած է Օգոստոս 24-ին : Երկար ժամանակէ ի վեր աւերուած չէնքին նորոգութեան ձեռնարկած է «Երկիր եւ մշակոյթ» կազմակերպութիւնը 1995-ին : Գիւղին ալ օժանդակութեամբ աւարտած է աշխատանքը ու Մեսրոպ Արք. Աշճեան կատարած է օծումը :

*
**

ՃԱՏՐԱԿ

Վ· ՅԱԿՈԲԵԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱԽՈՑԵԱՆ

Աւարտած է ճատրակի 57-րդ ախոյեանութիւնը ու 8 կէտով Բ. մրցում Հայաստանի ախոյեան հանդիսացած է Վլադիմիր Յակոբեան : Իրեն կը հետեւին Սմբատ Լպուտեան (7,5 կէտ), Արտաշէս Մինասեան (7 կէտ) : Օգոստոս 24-ին Երեւանի Տիգրան Պետրոսեան ճատրակի Տան մէջ յատուկ հանդիսութեամբ փակուած է ճատրակի փառատօնը : Ախոյեանը ստացած է 3000 տոլարի մրցանակը, Բ.ը՝ 2000, Գ.ը՝ 1500 տոլար : Կարգ մը ձեռնարկութիւն եւ հիմնարկներ ալ յատուկ մրցանակներ յանձնած են յաղթականներուն :

ՎՐԻՊԱԿ· — «Յառաջ»ի բուականիներու օրերու սխալ մը գործուած է հայերէնին մէջ Օգոստոս 26 եւ 27-ի թիւերուն, առաջինը պէտք է ըլլայ Երեքշաբթի, երկրորդը՝ Չորեքշաբթի : Թուականիները եւ փրանսերէնը ճիշդ են :

«ԽԱՂԱՂՈՒԹԵԱՆ ԳՆԱՑՔԸ» ՏԻՅԱՐՊԷՔԻՐ ՉԳՆԱՑ, ԲԱՑԾ...

Ծանօթ է որ նախապատրաստական երկմտալի արդելքին հետեւանքով, «Խաղաղութեան գնացքը» որ Օգոստոս 26-ին ճամբայ պիտի ելլէր Պրիւսէլէն 300 ճամբորդներով հիմնարկ մեկնիլ :

Հարցը սակայն փակուած չէ եւ զանազան ազդութեանց պատկանող այդ 300 ճամբորդներէն չատեր ապրումով կը բարձրացնեն եւ ոմանք որոշած են երթալ օգնելու :

Շատ վրդովում առեղծած է նաեւ կարգ մը երկիրներու համամասութիւնը Թուրքիոյ այս որոշումին հետ : Անգարայի, առաջին առթիւ, զօրավիգ եղած է Պելգիա, ապա՝ Գերմանիա : Այս «յանգամարտ մեղսակցութիւնն է» զոր կը զանազանեն քաղաքական գանազան հորիզոններու անձնաւորութիւններ որոնք զօրավիգ կին «Հանովրի կոչ»ին :

Խոսէ Ռամոս Հորթա, գրպէտ եւ խաղաղութեան նոպէլ մրցանակի դափնեկիր (1996) չատ խիստ արտայայտուած է, այս առթիւ, եւրոպական կառավարութիւններու հասցէին որոնք աչք կը գոցեն քրտական հարցին վրայ : Քիչեցուցած է նաեւ մարդկային իրաւանց Նոպէլ կոմիտէի առաջարկը՝ միջազգային ատեան մը ստեղծել որ իրաւասութիւնն ունենայ դէնքի վաճառքը բոլորովին արգիլել կարգ մը երկիրներու եւ անշուշտ ցանկին վրայ է Թուրքիա :

Միշտ այս հարցին առընչութեամբ, զուիցերացի ընկերվարական երեսփոխանուհի՝ Ֆապիէնն Պլան մասնաւորաբար քննադատելով Գերմանիոյ ղիրքը, խորհրդարանական քարթը գոյց տալով, բացատրած է . — «Ահաբեկչի քարթս կը ներկայացնեմ» : Յաւ կը յայտնէր որ Թուրքիա առիթ մը եւս կորսնցուցած է դեմոկրատիք երկխօսութեան մը ձեռնարկելու :

«Մուսա Անթէր» դնացքին (քիւրտ բռնաննուած գրպէտի մը անունով մկրտուած) ճամբորդներուն մէկ մասը որոշած են օգանուագ Քիւրտիստան երթալ եւ կը ծրագրեն հոն ըլլալ Սեպտեմբեր մէկին ուղեւորելու համար պատերազմի դէմ համաշխարհային օրը : Մինչ այդ, պարած ու երգած են քիւրտ արուեստագէտներու հետ միթինկի մը ընթացքին կառուցուած Միութեան ծանր տաղնապ մը կը բանայ բաղ-

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՇԲՎԻՆԸՄԱՆ օդնքի նախագիծը պաղթող օտարականներու վերաբերող արդէն իսկ լուրջ բանավէճ առեղծած է ձախին իսկ բակցացուցիչ տարրերուն ծոցը : Փասքուա եւ Տըպրէ օդնքներու սրբագրութիւնը ընդունին տեղ (Ժոսփէնի խոստում ընտրապայքարի ատեն) բաւական իրարանցում յառաջ բերած է ոչ միայն «առանց թուղթի» ենթականերուն եւ անոնց զօրավիգ միութիւններու մօտ այլեւ քաղաքական պատասխանատուներու : Այսպէս, կանաչները զոր Տոմինիք Վուանէ կը ներկայացնէ կառավարութեան մէջ ազդարարած են թէ վէյլ տեղեկագրէն ներչնչուած օդնք մը «վստահութեան ծանր տագնապ մը կը բանայ բազ-

ՄԱՀ ԳՐԱԳԷՏ ԳԼԵՄԱՆ ԼԵՓԻՏԻՄԻ

ՀԵՂԻՆԱԿՆ Է «L'ARMENIEN» ՎԷՊԻՆ

Գլեման Լեփիտիս ծագումով յոյն Փըրանսագիր հեղինակը (հայրը՝ յոյն էր, մայրը՝ Փրանսուհի) մեռաւ Օգոստոս 26-ին, 77 տարեկանին : Ինքնուս, ան բազմաթիւ արհեստներ ըրած է կեանքի երկայնքին՝ լուսանկարիչ, կօշիկի մոտելիսթ, սակարանի պաշտօնեայ եւայլն, եւայլն :

Իր վէպերէն էր «Պէօյիւք առայի վարդը» որ 1964-ին արժանացած է «Երկու Մակօ»ներու գրական մրցանակին : Իր ամբողջ գործը կեդրոնացած էր Փրանսայի, Փարիզի եւ Միջերկրականի վրայ, յաճախ ճամբորդած էր Սպանիա եւ Յունաստան (առջի տարի ալ հետաձգնած էր մեղի փափաք յայտնելով Հայաստան այցելել) :

Հեղինակ է բազմաթիւ վէպերու, նաեւ չափածոյ գործերու : Ցիշենք . —

La fontaine de Skopelos, Le marin de Lesbos, l'Arménien, Les émigrés du Soleil, La main rouge, La rose de Buyukada, La conquête du fleuve, Cyclones (poèmes), L'or du Guadalquivir, Belleville, Le mal de Paris, Montmartre, Des dimanches à Bellevile.

Երկար տարիներ ապրած է Պելվիլ, այն չրջանին մանաւանդ երբ այդ թաղամասը մասնաւոր դէմ մը ունէր, նոր հասած հայութեամբ, կօշիկի աշխատանոցներով եւ ուր սերտ բարեկամութիւն հաստատած էր Հայերու հետ : Այդ իսկ պատճառով ծանօթ եւ բարեկամ էր «Յառաջ»ի որու 60-ամեակին առթիւ գրութիւն մը ստորագրած էր այդ առթիւ լոյս տեսած Փալֆէրին մէջ, խորագրուած՝ «Haratch à Belleville» եւ ուր կը յիշէր այն օրերը երբ Պելվիլի Հայերը կուգային 56 ռիւ Փիա իրենց «Յառաջ»ը գնելու (այս գրութիւնը կը հրատարակենք մեր յաջորդ թիւով, իր յիշատակին) : Մաերիմ բարեկամն էր նաեւ մեր սիրելի Ասլէն Փալվեանին որու մահուան առթիւ ալ գրութիւն մը ստորագրած էր «Յառաջ»ի մէջ՝ «Arlen mon ami, mon frère» եւ որու վերջաւորութեան կը գրէր . —

«Arlen, mon ami, permets-moi d'emprunter à Jacques Brel quelques mots des paroles de la chanson qu'il écrivit à la mémoire de son camarade Jojo :

Six pieds sous terre tu n'es pas mort
Six pieds sous terre je t'aime encore.

Նոյնը կը խորհին, անկասկած, իր գործն ու անձը սիրողները :

մատարը մեծամասնութեան մէջ» : Ճէք Լանկ յայտարարած է թէ սխալ է եւ կ'աւելցնէ որ Ազգային ճակատը կրնայ դոհ ըլլալ : Ընկերվարական կուսակցութեան ձախ թեւն ալ ցաւ կը յայտնէ «քաղաքական զօրաւոր խորհրդանիշի» չգտնելուն համար եւ կը նախատեսէ խորհիլ սրբագրել «Շբվինըման» օդնքը որ չատ հեռու է ընկերվարականներու մեծ մասին ակնկալութիւններէն :

Լիոնել Ժոսփէն վերջնապէս թաղեց ընտրական դրութեան որեւէ փոփոխութիւն չրջանային յաջորդ ընտրութիւններուն համար : Նախարարապետը յայտարարեց թէ չուզեր որ ընտրութեան կանոնները փոխուին ընտրութենէ մը քանի

(Շար·ը կարդալ Դ· էջ)

ԵՐԵՒԱՆԻ ՏԵՂԵԿԱՏՈՒՈՒԹԵԱՆ ԿԵԴՐՈՆԻ ՀԱՐՑԱԶՐՈՅՑԸ ՄԵՍՐՈՊ ԱՐՔ.Ի ՀԵՏ

«...ՄԻԻՍ ԿՈՂՄԷ ԵԿԵՂԵՑԻՆ ՁԿՐՑԱՒ ՄԷԿ ԱՆԳԱՄԷՆ ԹԱՓԱՆՑԵԼ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ ՄԷՋ: ԵԿԵՂԵՑԻՆ ՄՆԱՑ ԻՐ ԾԻՍԱԿԱՆ, ԱՐԱՐՈՂԱԿԱՆ ՍԱՀՄԱՆՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ»

Հ. – Սրբազան, խօսեցիք գերեզմանների մասին, դրանց չգոյութեան մասին: Անմիջապէս զուգադրումով՝ վերջին պատմութիւնը Թիֆլիսում՝ կապուած Խոջիվանիքի մեր պանթէոնի հետ: Կ'ուզէի՝ որպէս եկեղեցական ձեր գնահատականը: Թուրքիայում հարիւրամեակների, վերջին տասնամեակների յատուկ բաղաքականութիւնը կայ, քայց չպատահի այնպէս, որ մեր շուրջն էլ նոյնը կատարուի ... Այս շրջապատում էլ նման վտանգ կայ:

Պ. – Այդ մասին թերթին մէջ կարդացի եւ ընդվզեցայ, որովհետեւ դիտեմ Խոջիվանքը, մեր պատմութենէն դիտեմ. 19–րդ դարու վերջի մեր ընտրանիներն էին հոն թաղուած: Պանթէոն էր: Սովետներու վերջին շրջանին, որոշ պերեզմաններ փակուած էին, բայց աւելի առաջ չէին պացած՝ սրբապղծութիւն չէր եղած: Ես յստուկ մարդ ղրկած էի, որ Սիմոն Զաւարեանի հետքը գտնէն: Չէր եղած: Եղածը եղած էր, բայց այս ընդվզեցուցիչ է, մանաւանդ ինձի համար, երբ տեսայ որ Վրաց պատրիարքն էր էջմիածին այցելած եւ չատ լաւ ընդունելութիւն եղած էր, եղբայրական լաւ մթնոլորտ ստեղծուած էր: Կը կարծէի որ այդ հիմամբ կարելի կ'ըլլար սխալները գտնել եւ երկու քոյր եկեղեցիներու, երկու քոյր ժողովուրդներու մէջ վէրք չէր լստեղծուեր: Բայց չեմ հասկնար, թէ ինչպէս Պատրիարքը եա կ'ելնթայ եւ Խոջիվանքի վրացական եկեղեցիի հիմնարկէք կ'ընէ: Ուրիչ տեղ չկա՞ր, որ այդ ներկայմանները պէտք է սրբապղծէին: Ես Աստուած պիտի ընդունի՞ այնտեղ մատուցուած պաշտօնը: Ցեռոյ տող մը կար լրատուութեան մէջ, որ պէտք է ստուգեմ ու Վեհափառէն խնդրեմ որ հանդէս գայ, իբրեւ թէ Իլիա պատրիարքն ըսեր է, թէ ես կը բերեմ Գարեգին Ա. Կաթողիկոսի օրհնութիւնը: Անկարելի է որ ատոր հաւատամ, եւ սակայն մարդիկ կը լսեն, յանկարծ կը սկսին հաւատալ որ Գարեգին Վեհափառը այդպիսի օրհնութիւն կուտայ: Պէտք է այս ճշդել, եւ Հայաստանի իշխանութիւնները պէտք է միջամտեն:

Հ. – Սրբազան, դառնանք այլ հարցերի: Մեր ներկայի իրական պատկերի գիտակցութիւնը կայ, մեր առջեւ կաճեցած մարտահրաւէրների ընկալումը կայ, ժողովրդի այս վիճակը, ընդհատեղծ պետականութեան խնդիրները, անպատասխան մնացող անհաշիւ հարցեր ... Կուզէի, որ դուք խօսէիք յատկապէս հայ եկեղեցու դերի մասին, անելիք առաքելութեան մասին: Տասնամեակներ շարունակ հարկադրուած լուսանցքային վիճակում էր, 20–րդ դարում այս էլ երկրորդ անկախ պետութիւնն եւ ստեղծում: Ի՞նչ է անում, ի՞նչ պէտք է անի եկեղեցին: Այն եզակի կառոյցներից է, որը վստահարար արաբելութիւն ունի: Գոնէ հասարակութեան մէջ, կարծես, չի գիտակցուում, չի ամրապնդուում, որ այդ առաքելութիւնը լաւագոյնս է կատարում: Որոշ ժամանակ առաջ քաղաքական յայտնի գործիչներից մէկը դժգոհում էր. եթէ իմ եկեղեցին չի խօսելու արդարութեան մասին, չի խօսելու բարոյականութեան մասին եւ այլ հարցերով է զբաղուելու, ինչի՞ս է հարկաւոր: Իր խնդիրը արդարութեան հաստատելն է, արդարութիւնը վերահաստատելն է: Մեր եկեղեցու առաքելութիւնը դուք ինչպէ՞ս էք տեսնում այս ծանր շրջանում:

Պ. – Երբեմն երանի կուտաս խորհրդարանին մարիներուն, երբ եկեղեցին առաջնակ էր, խորհուրդ էր: Ժողովուրդը արդիւնած պատուղն պէտ կը նայէր: Էջմիածնի սրբութիւն էր, Վազգէն Առաջինը կերպար էր՝ հեռու ... Բայց ժողովուրդը պիտէր, որ պոյէ հոգեպէս կառչելու տեղ ունի: Երբ սկսաւ գաղափարը կեանքի կոչելու չրջանը, տկար կէտերը երեւան եկան: Գէչ եղաւ, եկեղեցին սկսաւ տխուր պատկերով ներկայանալ: Կը յիշեմ՝ զարթօղեան դէպքերու ժամանակ սպէտս պատահ եղաւ. «Կաթողիկոսը խաչեց մեր հաւատքը»: Ցեռոյ, 88–ին Փետրուարի 25 – 26–ին Վազգէն Վեհափառը հրապարակաւ էլոյթ ունեցաւ: Ժողովուրդը իրար անցաւ, չէր գիտեր՝ ինչպէս հակնալ, եւ «Զուարթնոցի» դէպքի օրն ալ խօսեցաւ ու ըսաւ թէ այսուհետեւ ես կը լռեմ, սխալ տպաւորութիւն ըստեղծուեցաւ: Վազգէն Վեհափառը խորհրդանիշ էր եւ ժողովուրդը այդ ճակատագրական պահուն ուրիշ բան կը սպասէր: Ըստ ես, առաջին անգամ եկեղեցին եւ ժողովուրդին միջեւ բեկումը այդ պահուն եղաւ: Ցեռոյ բնական ժամանակները եկան: Վազգէն Վեհափառը վախճանեցաւ, Գարեգին Կաթողիկոսը եկաւ, ալեկոծումներ եղան: Քաղաքական վերիվայրումներ եղան, կուսակցութիւններ ծլնեցին առին, չատ հարցեր յառաջացան, չատ պատասխաններ չտրուեցան եւ երկերը բանով մըն ալ խախտուեցաւ: Անցեալին այսպէս կամ այնպէս, մեծ ձեռք համբուրել կար, պատիւ կար, յարգանքի մթնոլորտ կար: Հիմա ամէն ինչ փոխուած է, չափանիշ չկայ: Ոչ խորհրդային բռնատիրութեան ճնշում կայ, բայց ոչ ալ խորհրդային կրթական համակարգի մը չակոյթը, քաղաքավարական կենցաղավարական օրէնքները կան: Մխս կողմէ եկեղեցին չկրցաւ մէկ անգամէն թափանցել ժողովուրդին մէջ: Եկեղեցին մնաց իր ծխական, արարողական սահմաններուն մէջ: Անոր փոխարէն եկան ազանդաւորները՝ մորմոնները, կրիշնայականները, ով ըսես ... Աչխարհի բոլոր կողմերէն եկան աւետարանելու 1700 տարի քրիստոնեայ ժողովուրդին: Իրենք՝ անունով քրիստոնեայ, բայց մարդիկ եկան, եկան հաւատքով: Մորմոնները որ չարաթական 20 ժամ տրամադրած են իրենց հաւատքին եկան՝ դրամ, դործ, մարդ բերին: Եհովայի վկաները, կը ջանայնան անոնցմէ, բայց կը հիանան թէ ինչպէս տունէ տուն կը մանեն, դուռնէ դուռ կը թակեն, կը քարոզեն: Մենք այդպէս չենք: Մենք մկրտելով, պսակելով, թաղելով զբաղեցանք եւ ուչացանք դանդաղօրէն կերպով ժողովուրդին մէջ մտնելու: Եւ ձախողեցանք քարոզել Աւետարանը, Քրիստոսի հաւատքը քարոզել Հայ Եկեղեցիին մէջ: Ժողովուրդը պարապութիւն զգաց, եւ այդ չատ դէշ էր: Ցեռոյ նաեւ ժողովուրդը կ'ակնկալէր, որ մեծ՝ մարդկային, ընկերային, բարոյական հարցերուն մէջ եկեղեցին պէտք է ներկայ ըլլար, որպէս, օրինակ, երրորդ, չորրորդ ուժ: Կայ իշխանութիւն, խորհրդարան, արդարադատութիւն, ասոնք իշխանութեան կարեւոր սիւրեղն են: Ժողովուրդին մէջ, հաւանաբար եկեղեցին իբրեւ հոգեւոր հաստատութիւն էր, որ պիտի կարենար յանկարծ տեղ պալ եւ իր խօսքը ըսել՝ ընհատումի կամ դատապարտումի: Ան հաստատ պէտք է որ եկեղեցին իր խօսքը ըսէ: Հոս էր, թերեւս, որ քիչ մը սխալեցանք: Օտար եկեղեցիներու մէջ, օրինակ, նման դէպքեր եղան: Քաջութեան ըսեմ, սխալ չհասկնաք: Բայց եկեղեցականներ եղան որոնք ոտքի կեցան եւ իրենց ըսելիքը ըսին: Մեր պարագային, կարծես, այդ տեղի չունեցաւ, եկեղեցին աւելի պղտիկ մնաց: Չեմ գիտեր թերեւս խելօք վարուեցաւ, բայց ոմանց համար այս ընդունելի չէր: Ոմանք կը կարծէին որ 4–րդ դարու Ներսէսի նման պէտք է ըլլար որ Պապ թագաւորին խաչատառակէր կամ Յուսիկ Կաթողիկոսը ըլլար որ Տիրանը դուրս վռնտէր եկեղեցիէն: Բայց այն ատեն ալ Տիրան Յուսիկ Կաթողիկոսը սպաննեց, Ներսէս Կաթողիկոսը թունաւորեցին...

Ահա այսպիսի բաներ: Բայց ըսեմ՝ մէկ բան պէտք է ըլլայ, եկեղեցին պէտք է իր խօսքը ըսէ, երբ ժամանակը պայ: Երբ ժողովուրդը կը սպասէ, պէտք է եկեղեցիին խօսքը լսէ:

Հ. – Սրբազան, անկախ ոմանց ակնկալութիւններից, տարբեր տեսակէտներից, բայց վերջին տարիների այս հոլովոյթը խնկապէս արժէքների անկման պատճառ եղաւ, եւ ժողովրդի բարոյական նկարագիրը, ազգային շատ որոշակի աւանդական ամուր արժէքներ խախտուեցին, միջնդեն դրանց վրայ պէտք է հաստատուէր եւ շարունակութիւն գտնէր պետութիւնը: Հիմա եկաւ _ հասաւ մի վայր ու ժամանակ, երբ պատմական բարեբաստիկ առիթը կորցնելու վտանգը կայ: Բարոյական առումով, հոգեւոր արժէքների առումով ետ մղուեցիւ, ու շատ աւելի դժուար է յիներու գըտնելն ու շարունակուելը՝ իբրեւ ուժեղ – արժանապատիւ երկիր ու հաւաքականութիւն: Զրոյցի աւարտին կ'ուզէի ձեր տեսիլը, ձեր պայծառ _ գուարթ հայեացքը մեր երկրի, մեր ժողովրդի (ե՛ւ Հայաստան, ե՛ւ Սփիւռք) ապագայի վրայ: Ի՞նչ էք տեսնում:

*Պ. – Կեանքի մէջ ինչ որ երազած եմ, յաջողած է ինծի, իրագործած եմ: Եւ այս պարագային ալ չեմ ուզեր որ այս զրոյցին մէջ ինծի վերագրուի ինչ որ ես ըրած եմ: Ես ինծի համար ոչինչ կ'ուզեմ: Ես ուզածս ունիմ: Ես ուզածս ունիմ, որովհետեւ ես ինծի համար ոչինչ կ'ուզե

կոչէ խուզարկու՝ վատ լմաստով. –

«Ինձ իսկի չէք սխալեում, Պ. Կատոն, որ խուզարկուի պաշտօն ունեմ, բայց որ ես ոչ թէ գաղտնի ոստիկանութեան, այլ ոչ մի ժողովրդի, որի բանաստեղծներից մին եմ, եւ ոչինչ կ'ուզէք, նրանից էլ դուրս, մինչեւ ուր կը կարենաք աչքերս ու հասնի ձեռքս, եւ չէք սխալւում, եթէ բացականչում էք՝ չվիտենք որտեղ է վերանում բանաստեղծութիւնը եւ որտեղ է սկսւում գաղտնի խուզարկուի պաշտօնը»:

«Գրողները, բանաստեղծները միաժամանակ ոչ այլ ինչ են, եթէ ոչ գաղտնի խուզարկուներ, որ ոչ միայն ձեր կեղծ անուններր հրապարակ կը բերեն, այլեւ ձեր կեղծ հոգին ու կեղծ մտքերը, որ աւելի խորն են ծածկուած»:

Այս յօդուածն ալ պրուած է 1911 թուականին:

(Յովհ. Թումանեան երկերի ժողովածու հատոր 4–րդ, Երեւան 1969)

Կը տեսնէ՞ք թէ ինչպէս կը քննադատէին մեր անցեալի մեծերը հայ պրականութեան մէջ մեղեդիի փոխան ազմուկ բարձացողները:

Տանք մէկ երկու օրինակ եւս մեզի աւելի մօտ ըղձանքով պրիչովը մեհենականներուն:

«Մհէհան» պարբերականի առաջին թիւին մէջ 1914 Յունուար 1–ին, Յակոբ Բիւֆեանը (Օշական) կը պրէ Հրանտ Նազարեանցի մասին. –

«Որոշապէս չեմ գիտեր ինչո՛ւ իրմով կը սկսիմ: Բայց ինծի կուզայ թէ նորերուն մէջ ամէնէն աւելի քիչ իմոր ունեցող ու ամէնէն աւելի ինքզինքը ծախել պիտղող այս անապարձ եամոլին յատկանիշը պարտք մըն է քայքայել»:

«Մեր բանաստեղծութեան այս նորօրեայ Տօն Քիխոթը անակնկալ բախտը ունեցաւ ծաղրելի ըլլալու տեղ ծափ ու համբոյր դիպելու»:

«Հրանտ Նազարեանց սիրտ չունի: Իր քերթուածները, բոլորն ալ, մեռած ապրիկներ են: Պտիկ ախտավարակ ճաշակով մը յօրինած դագաղներու մէջ պառկած կը թնանան»:

«Հրանտ Նազարեանց ուզելով վայելել, ուզելով տպաւորութիւն. թողուլ մանաւանդ, քանի որ անհանգնալի, անկապ, անհաւասարակշիռ ըլլալը հիմա պայման է ինքնատիպ ու հետեւաբար տպաւորուր հաւչկուելու, անխնայ, առանց անդրադառնալու կը վատնէ իր դոյներուն նիւթ մեծերքը»:

Իսկ նոյն Օշականը «Մհէհան»ի Բ. թիւին մէջ 1914 Փետրուար 1–ին, խօսելով Տիգրան Չէօկիւրեանի «Վանք»ը հատորին մասին, տալով արժանին՝ արժանաւորին, կը պրէ. –

«Ներօք տղայ մըն է ան, որուն աչքերը կը պահեն նուրբ դերզգայնութիւն մը, եւ որ իրերու վրայ նայած առեն պիտէ հոն տեսնել պահուրտած, թանկագին պատկերներ, անոնցմէ որոնք կը փախչին ուրիշ նայուածքներու հատորութենէն»:

«Պ. Չէօկիւրեանի դիրքը արժանի է համակրանքի»:

Կը տեսնէք, որ մեծերը երբ պիտեն խաղալնել, պիտեն նաեւ գնահատել: Բայց կը գնահատեն՝ արժանին՛ն:

Իսկ ի՛նչ էր ու է՛ մեծերուն ուզածը մեր դրողներէն: Տանք Գեղամ Բարսեղեանի «Բաժակաճառ»էն հատուած մը տպուած նոյն «Մհէհանի» երրորդ թիւին մէջ հրատարակուած 1914 Մարտ 1–ին.–

«... Բայց Ցեղին Ուժը, աւելի մեծ ու տեւական քան պատահական բոլոր երեւոյթները – մեծ խոստումը կ'ընէ, – հայ հոգին, արտաբերուած ցարդ, ընդհանրապէս, ժողովրդային հանճարի արտայայտութիւններու մէջէն, եւ ա՛յնքան քիչ տգամ անհատ – հանճարի բարախտութիւն ընծրհիլ, պիտի պանծայ գործերով զորս արուեստագէտը պիտի կատարեանէ: կարզը, այսուհետեւ, արուեստագիտինն է»:

Իսկ Կոստան Զարեան«Մհէհան»ի երկրորդ թիւին մէջ 1914 Յուլիս 1–ին «Աստղաբեզ» խորագրեալ իր յօդուածին մէջ կը գրէ. –

«Նայեցէ՛ք ձեր չուրջը եւ լսէ՛ք. ո՞րն է մեր ապրային իտէալը, ո՞ւր է ստեղծագործ եւ կենդանի խօսքը, ի՞նչ կրօնք կը գտանենք, ի՞նչ կ'ուզենք եւ ո՞ւր կ'երթանք»:

«Ինչո՞վ խանդավառուած է երիտասարդութիւնը. ո՞ր Աստուածը կը պաշտէ ան»:

«Ինչպիսի՛ սրբութեամբ լեցուն է կրօնաւորը. նայեցէ՛ք ձեր չուրջը եւ լսէ՛ք»:

«Միջակութիւն, վախ, մտային մուրացկանութիւն, հոգեկան անզօրութիւն ահա ախտը պատկերը որ մեզ կը չրջապատէ»:

«Մտային ծուլութեան սոսկալի պատկերը կը պարզէ մեր երիտասարդութիւնը»:

Կարծէք այս ախտաճանաչումը կատարուած ըլլար մեր այսօրին մասին:

Ահա այսպէս կը խօսէին ու կը դրէին մեր մեծերը երէկ. բայց այդ օրերուն պիրենք լռողներ կային ու այդ լռողները քիչ չէին ու քննադատութեան ենթարկողները նկատի ունէին այդ խօսքը:

Իսկ այսօ՞ր: Քննադատը պարտի դեղագործի կշիռը օգտագործել իր դրելիք իւրաքանչիւր բառին համար որպէսզի չվիրաւորէ խիստ պայման սիրտը բանաստեղծութիւններ դրել փորձող մեր նորերուն, որպէսզի հայերէն լեզուի դասեր տալ փորձած չըլլայ մեր սկանակ արձակագիրներուն:

Մեր պաշտելի արեւմտահայերէնը բարձունքի մը հասնելէ ետք Շահնուրներու դրիչին տակ, երբ այսօր կը գտնուի պատիճաթի վրայ, կարելի չէ օգտագործել «լուսթիւնը ոսկի է» ասոյթը:

Պիտի քաղութիւնը ունենանք ինչ մը տուողին բսելու Շահնուրէն փոխ առնելով, որ, – ինչը ոչինչէն լաւ չէ միշտ:

Էն առաջ, դրողն է որ պիտի տայ մայրենին սիրած ըլլալու ապացոյցը: Այսպէս պէս, պէտք է լսուի իրեն. – Վա՛ր իմիր հայ լեզուի բեմէն:

ԹՈՐՈՍ ԹՈՐԱՆԵԱՆ

Հալէպ
Օգոստոս 6, 1997

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԱԿԱՆ Գ. ՀԱՄԱՀԱՄԲՈՒՄ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Յուլիս 20–էն Օգոստոս 2, 1997, Պէյրութի Նշան Փալանճեան Ճեմարանի մէջ տեղի ունեցաւ Համազգայինի Համալսարանական Գ. Համահամբոյրը, կազմակերպութեամբ Համազգային Հայ Կրթական եւ Մշակութային Միութեան Կեդրոնական Վարչութեան:

Քաջալերուած առաջին երկու տարիներու բացառիկ յաջողութենէն, ահաւասիկ երրորդ տարին է, որ Համազգայինի Կեդրոնական Վարչութիւնը նորէն խիզախութիւնը կ'ունենայ կազմակերպելու այս համահամբոյրը:

Համահամբոյրին միտքը պարզ է՝ ի մի բերել հայ համալսարանական աշակերտները ընկերային մթնոլորտի մը մէջ, դիւրաւ ծանօթացնել, հայկական ընդհանուր մտահոգութիւններու մասին լսել անոնց կարծիքները, ծանօթացնել հայկական գործօն ու բանուկ գաղութի մը կեանքին եւ տալ անոնց մշակութային կրթութիւն:

Այս տարի 60 արձանագրուած աշակերտներ մասնակցեցան: Քանըմբնդ համալսարանականները Ամերիկայի Միացեալ–Նահանգներէն, 15՝ Ֆրանսայէն, 15՝ Պէյրութի Համազգայինի Հայագիտական Բարձրագոյն Հիմնարկէն, իսկ մնացեալները Իտալիայէն, Յունաստանէն եւ Ժընեւէն: Դասախօսութիւններուն, 60 մասնակիցներուն վրայ եկան աւելնալու տեղացի հայ աշակերտները: Մասնակիցներու այս բացառիկ թիւը, պատահական արարք մը չէր, այլ արդիւնք էր ամիսներով հետեւողական ու աքնաջան լուրջ աշխատանքի, յատկապէս՝ Տիկին Սեդա Թնճուկեանի, Լոնտոնէն, որ այս համագումարին գաղափարը յղացաւ երեք տարի առաջ եւ ամէն ճիգ թափեց անոր յաջողութեան համար: Այս տարուան Ամերիկայի բացառիկ մասնակցութիւնն ալ Տիկին Շուշիկ Ասլանեան – Գոնիալեանի անխոնջ աշխատանքին արդիւնք էր:

Համագումարին կազմակերպումի ընդհանուր պատասխանատուութիւնը յանձնած էր Կեդրոնական Վարչութեան անդամ՝ Վարանդ Ալեքսանդրեան: Հայկողութեան եւ առօրեայ մտահոգութիւններու ընդհանուր պատասխանատուն էր՝ Կեդրոնական Վարչութեան Գործավար՝ Յակոբ Հասլաթեան իրեն գործակիցներ ունենալով՝ Նելլի Վաքիլեան, Պետիկ Գալայճեան, Պէյրթի Հարպոյեան եւ Արբի Սարգիսեան: Համակարգիչի պատասխանատուութիւնը յանձնած էին Արփի Համբարեան եւ Մհեր Թնճուկեան, որոնք օրական լոյս տեսնող «Ճամնկար» թերթը պատրաստեցին:

Համահամբոյրի ծրագիրը բաղկացած էր՝ դասախօսութիւններէ, խորհրդաժողովներէ, ընկերային հաճոյալի պահերէ, ազգային հաստատութիւններ այցելելէ եւ արուեստի՝ թատրոն, պար եւ քանդակագործութիւն դասաւանդելէ: Արդարեւ մշակոյթով լեցուն ծրագիր մը:

Համալսարանականները առաջին հերթին այցելեցին Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսարանը: Հոն իրենց աղօթքէն ետք, անցան «Մատուռը»: Հոս երկիւղածութեամբ տողանցեցին Տէր Զօրէն բերուած ոսկորներու դիմացէն, ամէն մէկը իր մտքին մէջ իր հատուածը ամբողջացնելով: Անցան Պիքֆայա, այցելեցին Զաւէն Պաշեանի՝ Եղեռնին նուիրուած յուշարձանը, ապա Զարեհ Արքեպիսկոպոս Աղնաւուրեանի հայրական խրախուսականն խօսքը լսեցին, ուր կ'ըսէր թէ՝ «ամէն Հայ յուշարձան մը ունի իր սրտին մէջ»:

Հայկական հաստատութիւններու այցելութիւններուն մէջ էր՝ Հայ Կաթողիկէ Համայնքի Նշանաւոր Ազգանուէ Վանքը: Հպարտութիւն առթող հաստատութիւն մըն է այս վանքը, մանաւանդ իր թանգարանով, ուր գեաեղուած են՝ Յիսուսի Փչէ Պատկէն փուչ մը եւ Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի ծունկի ոսկորին մասունք մը: Հոս կան նաեւ բազմաթիւ հայկական ձեռագրեր: Համալսարանականներուն համար ազգային պատմութեան հպարտութեան աթանչելի տուիթ մըն էր այս այցելութիւնը:

Հայկական հպարտութիւն մըն է Աշճար դիւղը: Ամէնէն մեծ թիւ ունեցող զուտ հայկական այս դիւղը, իր առօրեայով, հայկական բաբախուն տաք սիրտ մըն է: Փողոցներուն անունները՝ հայկական, ճաշարաններուն անունները՝ հայկական, դիւղի կեդրոնը Մուսա Լերան Հերոսամարտի յուշարձանը: Համալսարանականները վրաններու տակ դիշերեցին ու խարոյկի չուրջ մեր ժողովուրդի տոհմանականութիւնը ապրեցան: Աշճարի մէջ այցելեցին եկեղեցին ու բիւզանդական աւերակները: Հոգեպարար առիթ մը եղաւ՝ Թռչնոց Բոյնի ձագուկները հոս տեսնել, եկած էին ամարանոց: Զագուկները մանկական պիլ ճայնով բարի գալուստ ըսին, երգեցին ու պարեցին: Յուզիչ էր պահը երբ համալսարանականները սրտաբուխ նուէրներով դումար մը հայթայթեցին այս հոգեհատոր ձագուկներուն: Ընդունուած ասացուածք մըն է, որ պատկերը հազար բառ կ'արժէ: Այս պարագային, տեսնելը՝ հազար դասախօսութիւն կ'արժէ: Ազգային դաստիարակչութեան մաս կազմեցին այս այցելութիւնները: Մեր տղաքն ու աղջիկները տեսան ու զգացին իրենց իսկ ազգին պատկանող երեւոյթները, որոնք երբեմն պիտի չմոռնան:

Այցելութիւններուն մէջ էին նաեւ Լիբանանի տեսարժան վայրերը՝ նշանաւոր Պաալպէք քաղաքը, Մարիամ Աստուածածնի տաճարը՝ Հարիսան, Ձը'էյթը քաղաքը եւ Պէյթ Ա'ատին ամրոցը: Վերջինին մէջ կայ իշխան Պէյթ Ա'ատինի դամբանաքարը, որու վրայ հայերէն արձանագրութիւն մը կայ: Նոյն ամրոցին մէջ, ակնարկութիւն մը կայ, ուր կ'ըսուի թէ «Տիգրանէս թագաւոր Դամասկոս իշխած օրերուն թոյլատուութիւն տուած է, որ Պէյրութ իր զրամը տպել տայ»: Այցելութիւններուն մաս կը կազմէին նաեւ նշանաւոր Ջահլէ դիւղաքաղաքը եւ Պէյրութի ծովեզերեայ ափերը:

Համագումարին ծրագրումը այնպէս մը կազմակերպուած էր, որ դասախօսութիւններն ու ընկերային այցելութիւնները իրարու կը յաջորդէին, այս ձեւով մասնակիցները առիթը կ'ունենային իրարու ծանօթանալու եւ բաժնելու իրենց մտահոգութիւնները:

Համագումարին առանցքը սակայն դասախօսութիւններն էին, որոնք հետեւեալ կարգով ներկայացուեցան. – Հայ գիրերու դիւտը – Արուեստ, ուժ եւ մշակոյթ, Տօքթոր Հրանդ Մարզարեան: Հայերը Միջին – Արեւելքի մէջ, Տօքթոր Սեդա Տատոյեան: Արհեստներու գարգացման փուլերը, ուսման եւ տպարէզի յարաբերութիւնները, Տօքթոր Կարօ Յակոբեան: Մշակութային ինտեսութիւն, Պր. Նիկոլ Պէդճեան, Հայաստան եւ Արցախ, Պր. Վարանդ Փափազեան: Ուխտագնացութիւն դէպի Արեւմտահայաստան, Տօքթոր Հրանդ Մարզարեան: Քրոնոլճի՝ Սմմանոս Քամփը, Տօքթոր Աննա Յովհաննիսեան: Քարվանճառի հայկական ճարտարապետութիւնը, Տօքթոր Արմէն Հախնազարեան: Հայ գրականութեան ներգրումը միջազգային գրականութեան մէջ, Տօքթոր Սրբուհի Հայրապետեան եւ Հայ ազգային եւ լեզուափոխութեան երաժշտութիւնը, Պր. Ժիրայր Ոսկեհան:

Դասախօսութիւններուն զուգահեռ նաեւ տեղի ունեցան չորս գիտաժողովներ, Տօքթոր Հրանդ Մարզարեանի դեկավարութեամբ: Այս գիտաժողովներուն նպատակը նաեւ, մասնակցող համալսարանականներու գաղափարները լսելն էր: Այսպէս, ընկերային նիւթերը կը տրուէին խումբերու, որոնք ժամ մը խորհրդակցելէ ետք, իրենց համապատասխանը կը ներկայացնէին համագումարին: Քննութեան եւ խորհրդածութեան ենթարկուելէ ետք, վերջնական եզրակացութիւններու կը յանգէին:

Ընդհանուր ծրագրին մաս կը կազմէր ժամանցային արուեստի դասեր՝ Թատրոնի պատրաստութիւն, Վիգէն Սահեանեանի դեկավարութեամբ: Քանդակագործութիւն Պր. Ալիք Քոչարեանի դեկավարութեամբ եւ հայկական պար, Շուշիկ Ասլանեան – Գոնիալեանի եւ Պր. Ալիք Քոչարեանի դեկավարութեամբ:

Մասնակցողները նաեւ իրենց իսկ ծրագրումով, տաղանդի երեկոյ մըն ալ կազմակերպեցին ուր՝ երգի, արտասանութեան եւ թատրոնի էլոյթներով չատ հաճելի մթնոլորտ մը ստեղծեցին:

Յուլիս էր փակման հանդիսութիւնը: Կեդրոնական Վարչութեան անունով ճայն առաւ Տօքթոր Հրանդ Մարզարեան եւ շնորհակալութիւն յայտնելէ ետք դասախօսներուն, պատասխանատուներուն, վարակացուներուն եւ օգնականներուն, խօսքը ուղղելով յատկապէս մասնակցող համալսարանականներուն թսաւ. – «Այս համագումարին թիւ մէկ դերակատարները դուք էք: Դուք մասնակցող 60 անձերդ, եկաք սորվելոք եւ ահա կը վերադառնաք ձեր երկիրները: Պէտք է պիտակիք, որ ձեր գործը նոր կը սկսի: Դուք պիտի ըլլաք դերակատարները ձեր չրջաններուն մէջ եւ դառնաք հայ մշակոյթի դեսպաններ»: Ապա հրաւիրեց Տիկին Սելլա Թընճուկեանը որ վկայագիրներու բաշխումը կատարէ: Յուզուած էին մասնակիցները: Ամէն մէկուն աչքին մէջ թաց ժպիտ մը կար, հարազատէ մը բաժնուելու պահուն, սակայն կար նաեւ այն պիտակցութիւնը որ ինչ որ կարողացան 2 չաբաթուան մէջ սորվիլ իրենց ազգի մշակութային գանձէն, դեռ անդին հսկայ հանք մը կայ որ պէտք է պեղուի:

Համագումարին ամէնէն կարեւոր բաժինը հայկական մշակոյթի նկատմամբ պիտակցութեան սերմանումն էր եւ հայ մշակոյթի պահպանման անժամանցելի կարեւորութիւնը:

Յուլիս 20–էն Օգոստոս 2, Նշան Փալանճեան Ճեմարանը դարձաւ մեղուտրոյն մը հայ հոգիներու: Վայրը իր պատմական իմաստով՝ հսկողական ներկայութեամբը Լ. Շանթի եւ Ն. Աղբալեանի կիսանդրիներուն, չրջարակին պատերուն ներկայութեամբը դիմաքանդակներու՝ Վարուժանի, Սիամանթոյի, Զարդարեանի, Զօհրապ, Կոմիտասի, Կանաչեանի եւ Մուշեղ Իշխանի ընդհանուր մթնոլորտ մը ստեղծեց, ուր տարբեր երկիրներու մէջ ծնած ու մեծցած հայ գաւակները զգացին որ՝ եթէ հայերէնով սահունութեամբ չեն կրնար իրարու հետ հաղորդակցիլ, սակայն ներքին ուժականութիւն մը պիրենք իրարու կը կապէ: Մխիթիք քաշոզականութիւն մը, անտեսանելի կապ մը, որ չի սահմանուիր, չի բնորոշուիր, որ անգոյ գոյութիւն մըն է, բայց եւ այնպէս կայ ամէն մէկուն մէջ:

Համազգայինի Կեդրոնական Վարչութիւնը իր այս ծրագրումով, հմուտ մասնակցութեամբ դասախօսներուն, լուրջ հետեւողականութեամբը համալսարանականներուն, կազմակերպողներուն, գործադրողներուն, եկաւ հաստատելու թէ այս եւ նման ձեռնարկներ անհրաժեշտ են՝ աշխարհացրիւ հայ երիտասարդներու ընդհանուր մշակութային դաստիարակութեան համար:

Այս համագումարը ապիթը ընծայեց որ հայ երիտասարդը նաեւ իր խօսքը ըսէ՝ հայ կեանքը տպնապեցնող հարցերու մասին: Ի վերջոյ ապագան հայ երիտասարդին կը պատկանի, ա՛ն է որ պիտի դարմնէ հայ չորդ դարը եւ հայ ազգային կեանքը:

Ըստ մասնակցող աշակերտներու գրաւոր արժեւորումին, համագումարը փայլուն յաջողութիւն արձանագրեց եւ վարկ մըն ալ աւելցուց Համազգայինի ընդհանուր գործունէութեան վրայ: Ահա կարդ մը արտայայտութիւններ այդ արժեւորումներէն. – «Գալ տարի նորէն կուգամ»: «Բան մը տուիք ինծի որ երբեք պիտի չմոռնամ»: «Ես նոր պիտի սկսիմ մեր մշակոյթի մասին պեղումներ ընել»: «Շնորհակալութիւն Համազգային»:

Արդարեւ, համալսարանական համախմբումը ապիթ մըն է մշակոյթով դաստիարակուելու, մշակոյթով դինուելու եւ մշակոյթով պայքարելու մեր ազգին յաւերժական գոյապահպանման համար:

Համազգայինի Կեդրոնական Վարչութիւնը Հայ Համալսարանականներու Չորրորդ Համագումարի աչխատանքներուն արդէն սկսած է: Մանրամասնութիւնները կը տրուին յառաջիկայ հաղորդագրութիւններով:

«ՀԱՄԱԶԱՆԳ» Տեղեկատու

(Շար. Ա. էջէն)

մը ամիս առաջ, չեչտելով թէ ժողովրդավարութեան իր ըմբռնումը չէ։

ՍԻԿՈՒԼԻՆ ՌՈՒԱՑԱՀ, պլրոցական ուսմանն պատուիրակ նախարարը յայտարարեց թէ նախակրթարան և մանկապարտէզի 800 դասարաններ պիտի բացուին, գլխաւորաբար գիւղերու եւ «զժուար» որակուած արուարձաններու մէջ։ Ա.յս նոր ռոչումը մասնակի ջնջումն է նախորդ կառավարութեան որոշումին, ըստ որուն 1193 նմանօրինակ դասարաններ պիտի վակուէին։

ԳԱԹրԻՆ ԹՐՕԹՄԱՆ, Մշակոյթի եւ Հաղորդակցութեան նախարարը յայտարարեց թէ հեռատեսիլի սակը 5% յաւելում պիտի կրէ, ինչ որ 500 միլիոն ֆրանքի մուտք մը կ'ապահովէ։ Նպատակն է առաջքն առնել ծանուցում որսալու արշաւի մը հանրային կայաններու կողմէ։ Գունաւոր հեռատեսիլի համար այլեւս 700–ի տեղ պիտի է 735 ֆր. վճարուի։

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆ զժգոհութիւն յայտնած է *ՕԹԱՆ*–ի սեւծովեան ռազմախորհներուն որոնց կը մասնակցին Միացեալ – Նահանգները, Թուրքիա, Ուկրանիա, Ռումանիա, Պուլկարիա եւ Վրաստան, Թուրք հրամանատարներու դեկավարութեան տակ։ Ուկրանիոյ նախագահը չեչտած բլալով հանդերձ թէ ռազմախորհները ոչ մէկ երկիր թիրախ կ'առնեն, Մոսկուա Ռուսաստանի ուղղուած բացայայտ թըշնամութիւն որակած է զանոնք եւ ոչ իսկ դէտ դրկած։

ԳԵՐՄԱՆԻԱ առեւտրական յաւելեալ դումարի մրցանիւը կոտրած է 1997–ի առաջին վեցամսեակին 58 միլիառ մարքի հասնելով (32 միլիառ տոլար), 36,4% յաւելում արձանագրելով 1996–ի նոյն ժամանակաշրջանին բաղդատմամբ։

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ Աբոտաքին նախարար Պրիմակով Հոկտեմբերին Թուրքիա պիտի այցելէ։ Այցը նպատակ ունի բարելաւելու երկու երկիրներուն յարաբերութիւնները որոնք լարումի բազմաթիւ կէտեր ունեցած են վերջին շրջանին։ Գլխաւորաբար, Մոսկուա կ'ամբաստանէ Թուրքիան Չէչէնիոյ գործակցութեամբ, իսկ Անգարա յաճախ կը դժգոհի որ Ռուսերը ապաստան ու նեցուկ կուտան քիւրտ գինեալներու։

ԱԼԺԵՐԻՈՅ մէջ, երեք օրերու ընթացքին 171–ի հասած է մեռեալներու թիւը, մինչ անցեալ չաբթու նախագահ Զերուալ կը յայտարարէր որ «ահաբեկչութիւնը իր վերջին ժամերը կ'ապրի»։ Զարգերը տեղի կ'ունենան գլխաւորաբար գիշերները եւ զոհերու մեծ մասը կիներ եւ մանուկներ են։

ՀՈԳԵՇԱՆԳԻՍՏ

ՋՕՐԱՎԱՐ ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ

(ՕԶԱՆԵԱՆ)

Կիրակի, Օգոստոս 31

Առաւօտեան ժամը 10–ին

Մարսէյլի

Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ մէջ

Նախագահութեամբ՝

ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՃԻՐԻՃԵԱՆԻ

Հայրապետական Պատուիրակի Փոխանորդ

Կը մատուցուի պատարագ եւ յաւարտ պատարագի կը կատարուի հոգեհանգստեան պաշտօն ի յիշատակ Ազգային Հերոս՝

ՋՕՐԱՎԱՐ ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ

անոր մահուան 70–րդ տարելիցին առթիվ։

Կը պատարագէ՝

ՉԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱԽԵՏԻՔԵԱՆ

Կը հրաւիրուի հաւատացեալ եւ բարեպաշտ մեր ժողովուրդը՝ ներկայ գտնուելու սոյն արարողութեանց։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ընթացիկ ազդերու սակագինը

Մահազդ	700	(844,20)
Հոգեհանգիստ	600	(723,60)
Շնորհակալիք	600	(723,60)
Հարսնիք--Նշանառւթ	600	(723,60)
Ծնունդ	600	(723,60)

Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 20,60% Թ.Վ.Ա. (տե՛ս. փակագիծի մէջ ընդհ. գումարը)։

Այս գիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազդերու, ՄԻՆՉԵՒ ՄԷԿ ՔԱՌՕՐԴ ՍԻՒՆԱԿ (25 տող) մահազդներու պարագային եւ 1/8-րդ (12–13 տող) մնացեալին։

Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել Թերթին վաճառատուն։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Պուլվար Օտտոյի Լէօլա Սասունի մասնաճիւղը ընդհանուր, անդամական ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդամուհիները, Շաբաթ, Օգոստոս 30, ժամը 15–ին սովորական վայրը։ Կարեւոր օրակարգ։

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉ

ԿԸ ՓՆՏՈՒԻ

Ֆրանսահայ կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը երկլեզու եւ վճարաւոր հայերէն լեզուի դասատուներ կը փնտռէ 12 – 14 տարիքի պատանիներու, Շաբաթ կէսօրէ վերջ, իր մէօրեայ գպրոցին համար։

Հեռաձայնել երեկոները՝

01 – 45 – 84 – 57 – 18

թիւին։

VISA POUR LE HAUT-KARABAGH

COMMUNIQUE

Un visa d'entrée sur le territoire de la République du Haut-Karabagh est indispensable.

Ce visa supplémentaire au visa d'entrée en République d'Arménie est à retirer auprès des agences de voyage :

Sabératours (département Arménie), 19, rue St-Roch, 75001 Paris
Tél. : 01 - 42 - 96 - 10 - 10

et **Sevan Voyages** :
48, Cours de la Liberté, 69003 Lyon
Tél. : 04 - 78 - 60 - 13 - 66.

Un délai de 15 jours est nécessaire pour l'obtention de ce visa.

Les personnes ayant un passeport arménien ou de résidant en Arménie en sont dispensées.

ԾՆՆԴԵԱՆ

ՄԿՐՏՈՒԹԵԱՆ

ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԵԱՆ

ԵՐԿԼԵԶՈՒ
ՁԵՐ ՀՐԱՒԷՐՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ
ԴԻՄԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ի ՏՊԱՐԱՆԸ

ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ,
ԱՐԱԳ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

Տեղւոյն վրայ ճոխ խաթպոկ

Imprimé sur les presses du Journal «HARATCH» 83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935 SIRET : 51027317 A R.C. Paris

ԱՐՋԱԿՈՒՐԴԻ
ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐ

«ՅԱՌԱՋ» ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՕՐԵՐ ԵՒ ԺԱՄԵՐ 100 ՖՐ.

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ	80 ՖՐ.
ԲԱՑ ՏՈՄԱՐԸ	75 ՖՐ.
ԿՐԱԿԸ ԿՈՂՔԻՍ	75 ՖՐ.
ՍԻՐՏ ՍՐՏԻ	150 ՖՐ.

ԽԱՉԻԿ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

ՍՓԻՒՌՔԻ ՄԷՋ 75 ՖՐ.

ԵՒ

«ՅԱՌԱՋ - 50»
(Ծաղկախաղ 50-ամեայ հաւաքածոյէն) 120 ՖՐ.

Դիմել «ՅԱՌԱՋ»ի։

Թղթատարի ծախքը՝ 25 Ֆր., հատը գլուխ։

ՈՒՐԲԱԹ
ՕԳՈՍՏՈՍ 29
VENDREDI
29 AOUT
1997

LE NUMERO : 5,00 F.

ՀԱՐԱՁ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARLETTE MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL.: 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 1·100 Ֆ· — Վեցամսեայ : 560 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 1·400 Ֆ· (ամէնօրեայ առաքում)
1·250 Ֆ· (շաբաթական առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ·

73ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 19·189 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 73e ANNEE — N° 19.189

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

Պէտք է մէկդի թողուն֊ փանթուրքիզի աջգայնապաշտութիւնը»

Կ'ըսէ «Ենի Եիւզեըլ»ի թղթակիցը

«Ենի Եիւզեըլ»ի Լոնտոնի թղթակիցը՝ Մէհմաթ Ագգիւն Հետեւեալ յօդուածը ըստրագրած է թերթին Օգոստոս 17-ի թիւին մէջ: Կ'արտատպենք «Մարմարա»էն:

*
**

Հոս հասնող Թուրքիա թերթերուն համաձայն, Թուրքիա սկսեր է վերատեսութեան ենթարկել Հայաստանի նկատմամբ իր քաղաքականութիւնը: Սահմանադրները քանալու հարցը, որ բաւական ժամանակէ ի վեր օրակարգի վրայ էր բերուած հանդերձ չէ իրականացած, դարձեալ տեղ գրաւեր է երկրամզի կառավարութեան օրակարգին վրայ որպէս առաջնահերթ նիւթերէն մէկը: Սեպտեմբերի սկիզբը Ատաքին Նաթար Իսմայիլ ձէմ Բաքու երթալով Ա-գերիները տարհամոզել պիտի սկսի եղեր այս ուղղութեամբ: Ցուսանք որ Իսմայիլ ձէմ կը յաջողի երէց դիւանագէտ Հայտար Ալիեւը տարհամոզել եւ Թուրքիան ալ չի տախտուր Հայաստանի հետ իր յարաբերութիւնները բարելաւել հակառակ Ադրբեջանի կամքին:

Որովհետեւ Թուրքիա այնքան ուժեղ չէ որպէսզի իր «բարեկամները» կռնակին վրայ կրէ: Իր հոգերը արդէն երեն կը բաւեն: Ուրիշներու հոգերուն պատճառաւ չի կրնար մինչեւ վերջ ի գործ դնել թշնամութիւններ:

Անգամ մը նայեցէք ձեր չուրջը: Գրեթէ բոլորին հետ կռիւ ունիք: Ոմանց հետ անհեթեթ պատճառներով, ոմանց հետ ալ հիմնական պատճառներով, իսկ շատերուն հետ ալ անոնց ըրածներուն կամ չըրածներուն պատճառաւ հարցեր ունիք:

Իրանի ու Իրաքի դէմ յայտարարուած չրջանափակումներէն մե՛նք կը տուժենք: Մե՛նք ենք որ կը վճարենք վնասը զարթուցան հարցին զոր Ադրբեջան ու Հայաստան դեռ չկրցան լուծել: Եւ Թուրքիա որ իր հողատարածքին վրայ հսկայ սիւֆը – մազքէթ մը զարձած է, իր սպառնալիքները վճռաւելու եւ իր ժողովուրդը բարօրութեան հասցնելու միլիոններէն կը զրկուի,

Եթէ չատ բան չկարենանք փոխել, դոնէ պէտք է փոխենք մեր մտայնութիւնը: Պէտք է մէկդի թողունք Փան – Թուրքական պղպջնապաշտութիւնը որ ժամանակավրէպ զարձած է: Եթէ պիտի զօրակցինք այն մարդոց հետ, որոնք նոյն լեզուն կը խօսին ու նոյն կրօնքը ունին, պարտաւոր ենք տեսնել թէ անոնք ալ նոյն զօրակցութիւնը ցոյց կուտա՞ն մեզի նկատմամբ:

Նիտակը ընելու համար, ես չեմ կարծեր որ նմանօրինակ զոհողութիւն մը պիտի կարենան ընել Ազերիները, որոնք եղբայրութեան զրականութեամբ Թուրք ժողովուրդին սրտին բազմած են: Ալիեւ իշխանութեան զլուխ եկած օրէն ի վեր լուրջ ո՛չ մէկ զործունէութիւն ցոյց տուաւ Թուրքիոյ չահերը առաջին զծի վրայ հանելու համար: Եթէ Թուրքիոյ քարիւղի ընկերակցութեան չահաբաժինը հինգ առ հարիւր բարձրացուց, այդ բանը երբեք պետական հարուածի այն փորձէն վերջ, որուն մէջ մեր կարգ մը քաղաքագէտներն ալ իրենց մասը ունէին: Պիտի տեսնենք որ զարձեալ պիտի յետադիմի այն որոշումը, որով պիտի ճղդուի թէ ազերական քարիւղը ո՞ր ուղղութեամբ պիտի փոխադրուի: Իսկապէս Ադրբեջան պէտք չունի աճապարելու այդ մասին որոշում մը տալու համար: Անոնք իրենց զործը առ այժմ կրնան տեսնել Ռուսերու կողմէ մեծ առատաձեռնութեամբ բացուած Նովորոսիյսքի նաւահանգիստին ու Վրաստանի Սուվսա նաւահանգիստին, որուն Թուրքիա ալ նեցուկ կանգնեցաւ: Այժմ աւելցած քարիւղին առջեւ ամենամեծ արգելքը Թուրքիոյ նեղուցներն են, բայց եթէ այդ հարցն ալ կարգադրուի Ուկրանիոյ ու Լեհաստանի ի նպաստ Սեւ Ծովէն ծրագիր մը մշակելով, այն ատեն Ալիեւ տակաւին չատ երկար ժամանակ իրը խաղաքարտ կրնայ գործածել խղովակներու հարցը Հայաստանի, նաեւ Թուրքիոյ դէմ: Այդ կերպով հեռու կր մնայ Ռուսաստանն ալ զայրացնելէ: Եւ որո՞ւն հոգը, եթէ այդ միջոցին Թուրքիոյ տահմանազնեներն ալ զոց կը մնան ու Իզդիրի ու Վանի ժողովուրդն ալ կը չարունակ տառապիլ առեւտուրի չդոյութենէն: Որո՞ւն հոգը արդարեւ: Մենք իրու հետ բարեկամ չենք:

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Օգոստոս 27 / 28)

ԱՐՏԱՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆ
ԲԱՆԲԵՐԸ
ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՄԱՍԻՆ

Ատաքին Գործերու Նախարարութեան բանբեր Ա. Գասպարեան Օգոստոս 26-ի մամուլի ասուլիսին ամփոփած է Ղարաբաղի հարցին կարգաւորման ուղղութեամբ Հայաստանի դիւանագիտութեան քայլերը: Առաջին կէտը Մեինսկի Բաքու ուղղակի բանակցութիւններն են: Երկրորդին ապահովութեան զործօններն ու Մեինսկի Բաքու երկխօսութիւնը կարեւոր պզտիկներն են կարգաւորման հոլովոյթին:

Առանցքային դիտարկ պէտք է նկատուի Ղարաբաղի ապահովութիւնը, առանց որուն կարելի չէ որ հոլովոյթը առողջ ընթացք ունենայ:

*
**

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ՎԱՐԿԸ
«ՆԱՅԻՐԻՏ»ԻՆ

Ռուսաստանի կողմէ 60 միլիառ ռուբլիի վարկ տրամադրուած է «Նայիրիտ»ին, նախանիւթի ձեւով: Գործառնութիւնը այդ նախանիւթին փոխարէն արտադրութիւն պիտի ղրկէ Ռուսաստան ուր մեծ պահանջ կայ ատոր:

*
**

ՅԱՆՑԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ
ՄԱՍԻՆ

Գլխաւոր դատախազ Հ· Խաչատրեան իր պաշտօնավարութեան 100-րդ օրուան առիթով մամուլի ասուլիս մը տուած է ու

«HARATCH» à Belleville (*)

La première fois que j'entendis prononcer le nom d'Haratch ce fut durant la grande époque où Grecs et Arméniens représentaient le monde de la chaussure à Belleville. Il y a fort longtemps puisque je devais avoir dans les sept ou huit ans; et si mon admiration envers ceux qui parvenaient à lire les si étranges caractères de ce journal pas comme les autres date de l'enfance, je dois dire qu'elle ne m'a pas quittée. Ah ! que de souvenirs, je conserve et cultive au fond de moi, de ces années héroïques quand les Arméniens de Belleville venaient chaque matin acheter leur journal chez la «marchande de journaux-mercerie-confiserie» du 56 de la rue Piat ! La patronne, madame Cardot prononçait «Harache». J'entends encore sa grosse voix lancer aux clients retardataires : «Y'a plus d'Harache !». Ironie du sort, aujourd'hui la boutique abrite une épicerie turque ! Devant la demande grandissante, la librairie Brûlé du 83 de la rue de Belleville devint le second point de vente du journal dans le quartier.

Haratch se retrouvait alors sur les guéridons des cafés fréquentés par la communauté arménienne de la rue Rampal à la rue des Pyrénées : au *Trianon* - à *la Rotonde* - à *l'Industrie* - à *la Taverne* - chez Onnik le restaurateur ainsi que chez Stamatis son concurrent grec de la rue Piat. On pouvait également le consulter chez Artinian l'épicier de la rue Lesage et chez Vahé rue Jouye Rouve. Il n'était pas rare de le rencontrer aussi sur l'établi d'un monteur ou d'un finisseur ainsi que sur le plateau de la machine à coudre d'un piqueur de tiges dans une fabrique de chaussures ou chez un travailleur à domicile. Haratch était un emblème et le journal de TOUS les Arméniens, de Belleville et d'ailleurs, les clivages politiques séparant la communauté n'apparaissant qu'après la guerre.

Le sabordage d'Haratch durant l'occupation le plaça d'emblée dans le camp de la liberté, c'est-à-dire contre le nazisme et la dictature. Il réapparut à Belleville à la Libération, toujours rue Piat et dans la même boutique de la « marchande de journaux » d'alors. La propriétaire avait cédé son fonds et quitté le quartier avec sa fille connue pour un amour impossible qu'elle vouait à Tino Rossi. J'ignorais alors qu'il me serait donné, des décades plus tard, l'occasion de pleurer à travers quelques lignes paraissant dans ce même Haratch la mémoire et la disparition de mon ami Arlen Papazian dont la fidélité envers le journal fut exemplaire.

Espérons que le futur musée de la Presse de Christian Bailly lui consacrera une place digne de lui.

CLEMENT LEPIDIS

1985

(*) *Ce texte de notre ami Clément Lépidis qui vient de disparaître, avait paru dans la plaquette consacrée au soixantième anniversaire de notre journal. Nous le reproduisons à sa mémoire. Rappelons que le roman «L'Arménien» de C. Lépidis avait obtenu en 1974 le grand prix de la Société des gens de lettres.*

Ses obsèques auront lieu le samedi 30 août à 15 h 15 au cimetière de Pantin-Parisien, av. du Cimetière parisien.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՆԵՐՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐԸ չանց մտքերը հանդարտեցնել Օգոստոս 27-ի Նախարարաց Խորհուրդի նիստին առաքին, յայտարարելով որ «անհեթեթ վիճարկում մըն է» Փասքուա – Տշպրէ օրէնքներու պահպանման (սրբագրութեամբ վոխանակ ջնջումի) առթիւ դատ բանալիքը: Ժ. Փ. Շեվէնըման կը չեշտէ որ այն օտարականները որոնք Ֆրանսայի հիւրընկալութիւնը կ'ուզեն, եթէ թերանան մեր օրէնքներու հանդէպ, եթէ անճնական կամ ընտանեկան կապեր չունին, քնական է որ ետ ղրկուին, հարկ է այս ըսելու քաջութիւնն ունենալ: Ծանօթ է որ ազմուկը կը չարունակէ բարձրանալ պանապան միութիւններու (լքոլոժի – սիթուայէն, Ֆրանս – թէտ – մ'Ամպիլ, Էմնըսթի Ինթերնէյշընըլ եւայլն) եւ անճնաւորութիւններու մօտ, թէեւ Տոմինիք Վուանէ չերկրորդեց իր կանաչները եւ չեչտեց թէ կառավարութիւնը միամ֊ձայն է այս հարցին առթիւ: Նախարարաքաեին մէկ գործակիցը յայտարարած է որ որոշ յեղաչրջում մը կայ ընկերվարականներու մօտ գաղթող օտարականներու հարցին առթիւ, աւելի մօտէն նըկատի առնելով իրականութիւնը: Պարզ է որ երբ ընդդիմութենէն իշխանութեան զլուխ անցնին մարդիկ, պարտին աւելի իրատես ըլլալ:

ՆԵԹԱՆԻԱՀՈՒ վերջերս Բեթղեհէմի չրջափակումը, բայց կը պահպանէ պա֊

(Շար·ը կարդալ Դ· Էջ)

«ՎԵՐԵՒՈՒՄ ԱԱՏՈՒԱԾ ԿԱՅ...» ՀԱՊԱ ՎԱ՞ՐԸ

Մարդ որքան ալ հոր տրամաբանող ըլլայ ու այդ դիրքէն փորձէ դիտել հայաստանեան վերափոխումները, չի կրնար ամբողջովին մէկդի դնել զգացականը: Ատիկա չի նշանակեր անպայման կրօտի, սիրոյ, արցունքի զեղումները, ինչպէս կ'ըլլար պարագան չատ յաճախ խորհըրդային շրջանին: Այսօր ոչ երկաթէ վարագոյր մը կը բաժնէ Երեւանը Սիփիրի սրեւէ մէկ անկիւնէն, ոչ ալ առաջուան նման արդելքներ, դրեթէ անյաղթահարելի պատնէշներ կան հոն երթալ, այցելել, նոյնիսկ հաստատուիլ ուզողներու համար: Թէեւ աւելորդ է այս բաներուն նշումը երբ ոչ իսկ սահմանափակում կը դրուի դուրս գալու թեկնածուներուն: Երկիրը հոն է, իր բոլոր դրականներով ու ժխտականներով, որպէս ապրող գոյութիւն. ուխտավայրի, սրբավայրի անոր հանդամանքները մնացած են այլեւս չատ, չատ որպէս բուռն զրիչներու բանակին պաշար:

Այսօր Հայաստանի դրական ու ժխտականներուն նկատմամբ մեր զգացականը կը չարժի անոր հետ մեր առընչութեան խտութեան համաձայն. այսուհանդերձ, կայ մին մը ուր անտարբերութիւնը տեղ չունի, օրինակ՝ միջազգային չափանիշով յաջողութեան մը պարագային, կամ ազգակից անընդունելի մը դիմաց: Այսպէս, մինչ կը հրճուինք կարգալով հոդ պահեստ Ազգախնդիրին վճռակամութեան մասին, կը զայրանանք, կ'ընդվզինք ապրուստի առօրեայ դաժան պայքարին տրուած չախչախիչ մեծամասնութեան մը աչքին առջեւ ապարանքներ կառուցանող իշխանութեան դէմքերու անվրդով ընթացքին: Կամ կարգալով որ մինչ համայն հայութեան հայրենասիրական ու բարոյախօսական ճառ ու քարոզներով երկիր կառուցանելու հրաւէր կ'ուղղուի, այդ նպատակով տրուած դումարներ կառավարութեան որոշումով կրնան առեւտրական ձեռնարկներու յատկացուիլ, բազմաթիւ դէրօներով տալարներու վնաս պատճառելով (*«Արմէնփրէս», Օգոստոս 20*): Կան տակաւին Արեւմուտքի ամէնէն պերճաչուք իշեւաններուն մէջ իրենց արձակուրդը անցընելու ելած իշխանութեան դէմքերու մասին պարբերական չշուկները որոնք քարեքախտաբար չեն հասնիր մինչեւ Երեւան:

Իրականութեան բաժին մը կ'ունենա՞յ չշուկները, ժխտականները մէկդի դնելու «լմաստութիւնը», այն արդարացումով որ նման բաներ միայն Հայաստանի յատուկ երեւոյթ չեն: Երկրի մը ժողովուրդը մէկդի դրած, անոր ափ ու տիրական իրենց նախասիրած իշխանաւորները նկատողներու համար: Սա կայն, կարգ մը այնպիսի պարագաներ – եւ վերջերս սկսած է բազմանալ անոնց թիւը – որոնք կուգան ոչ դուրսի յուսախաբներէն, ոչ ալ ներսի ընդդիմադիրներէն. այլ չէնք – չնորհք իշխանութեան մամուլէն:

Այս կարգի էջ մը ունի Օգոստոս 7-ի «Հայք»ը (Հ.Հ.Շ.-ի պաշտօնաթերթը): «Դժգոհութիւն» վերտառութեամբ սիւնակի մը մէջ «Վերեւում Աստուած կայ...» խորագիրով, Վահան Մելիքսէթեան մէկ տեղած է հաւանօրէն ամէնէն անտեսուած, բայց եւ այնպէս ամէնէն աւելի յարգանքի արժանի չերտի մը տրտունջներէն չուրջ տասնեակ մը: Այդ չերտը կը կազմեն Արցախի գոհերուն պարագաները. զաւակ, մայր, կին, քոյր, եղբայր, եւայլն: Մարդիկ որոնք մշակոյթի, բարոյականի սանկ մէկին մակարդակ մը նուաճած ընկերութեան մը մէկ անդամ, եթէ ոչ յարգանք, գոնէ ակնածանք պիտի առթէին: Բան մը պիտի նշանակէր, իմաստ մը ունենար ընդհանուրին դատին տրուած իրենց գոհը:

Այդ մարդիկը զգացած են թէրթին խմբագրութեան. գոհերու մայրեր ու այրիներ են. իրենց զառնութիւնն ու ցաւը պոռթկացած են իրենց տրուած որոշ տրտունութիւններուն վերջերս իշխանութիւններու կողմէ ջնջումին: Ապրուստի ճանրածանր հոգին զատ, հասարակաց է իրենց արտայայտութիւններուն մէջ արհամարհուածի վիշտը: Գրութեան մէջ

ՊԱՐՏՔԻ ՄԸ ՀԱՏՈՒՑՈՒՄԸ

Պարտք մը ունիմ: Պարտքս կը յիշեմ ամէն տարեդարձին, քայց նաեւ յաճախ ու երկար ատեն, մինչ խղճահարութեամբ կը բարոյական պարտք մը չվճարուի հոգեվիճակով, մտահ եաին պահուըտելու պէս վարանելով ալ: Տարեդարձը իրականութեան մէջ պատրուակ է, պատեհութիւն՝ մնայուն, տեւականը արտայայտելու:

Անցեալ անգամ, այսինքն երկու տարի առաջ, խճողում կար խմբագրատան դրան առջեւ, եւ փողոցը՝ մայթին վրայ: Ու չուզեցի հերթի կենալ, իմ կարգիս քանի մը խօսք ըսելու համար: Այլ յիշողութիւնը կը մերժէր դիւրին մէկ – երկու պիծերով ջնջել պարտքը, անհրկայ աղդարարելով թէ պարտքը կը ջնջուի միայն ու միայն վճարումով: Այլապէս պարտքը միշտ կը մնայ պարտք: Պարտք՝ խղճի առջեւ:

Ահա, երկուան տարեդարձին ու դալիք տարեդարձներուն առիթով կ'ուզէի ըսել երկու առաւել մէկ բան, այս վերջինը թերեւս խորհրդապահական:

Նախ վկայութիւն մը· պզտիկ պատերազմի մը տակ տարիներուն, երբ եկեղեցական ծանր տպաւորին հետեւանքով խոռոված էր Լիբանանահայութեան կեանքը, եւ միջ – կուսակցական հակամարտութիւնները դուրս էին եկած բանավէճի շրջանդծէն, եւ փողոց էին իջած, հայրենակ թաղամասերը վերածելով արդիւնաւէտ ընդդիմամարտ զօհիներու, «Զարթօնք»ի խմբագրապետը, Գերսամ Ահարոնեան, իր խմբագրական խորհրդածութիւններուն վերջնական բանաձեւում մը տալու համար, կը սպասէր «Յառաջ»ի յստակ խմբագրելու նպատակով հակառակորդ ճակատին դիրքորոշումը հրատապ դէպքերու հարցին նոր զարգացումներուն առընչութեամբ, նախապատուութիւն տալով փարիզահայ օրաթերթի կեցուածքին: Որովհետեւ «Յառաջ»ի խօսքը ինք կը նկատէր առարկայական, հաւասարակշռուած, եւ վստահաբար համապզային մտահոգութիւններէ բխող, եւ ոչ՝ առելավառ ու հատուածամոլ, թշնամին ու հակառակորդը չխոթելու ատիճան: Աւելի լաւ՝ եթէ հեռուէ փարիզէն յստակ նշոյլ մը բերէր:

Ապա հաստատում մը· պիտի քաւէր աչքերու առաջ ունենալ Իվ Թերնոնի «La Cause Arménienne» հատորը, ստուգելու համար իրազուրիւնը· թէ «Յառաջ» յա-

---

մէջբերուած պատառիկները մեծ մասով կը վերաբերին ձրի երթեւեկելու արտօնագիրներուն:

«Թաղապետարանը մեզ համար գոյութիւն չունի: Գնում ենք, արհամարհուած ետ գալիս» կ'ըսէ անյայտ կորսուած երիտասարդի մը մայրը: «Եթէ երկրապահների օգնութիւնները էլ չլինին, իմացէք որ իսկապէս սովի ենք մատնուում» կ'աւելցնէ զոհուած Ն. Պետրոսեանի մայրը: Գալով ձրի երթեւեկի արտօնագիրներուն, արհամարհանքի պատճառ մըն ալ անոնք են, հանրակառքի վարորդներուն կոդմէ: Ասոնցմէ մէկը՝ զոհուած ուրիշ երիտասարդի մը՝ ձուտոյին մայրը կ'ըսէ· «վարորդներից մէկը մի օր ասաց՝ ձրիակերի նման վզներիս նստած էք: Զզուացրիք, էլի: Ես մեղաւո՞ր եմ որ ես տղեն զոհուել ա»: Ուրիշի մը զրքոյկը ուղղակի պատած ու մէկդի նետած է ուրիշ վարորդ մը: Ամէնէն սարսափելին սակայն զոհուածի մը այրիին՝ Այտա Շաղոյեանի արտայայտութիւնն է. ան կ'ըսէ· «ես ինչ – ինչ սկսում եմ հաւատալ որ մի օր կարող է մեր դուռը ծեծեն ու որպէս զոհուածի ընտանիք, վտարեն հանրապետութիւնից»:

Այս տխուր, տխուր քաղուածքէն եաք որպէս ապատամարտիկ՝ Վահան Մելիքսէթեան կ'աւելցնէ թէ ինք կը միանայ բոլոր բողոքներուն. «այս ընտանիքներին նեղացնելը մեզ է, անձերելի մեզ» կ'ըսէ ան, հարց տալով· «չէ՞ որ վերեւում, իսկապես, Աստուած կայ»:

Ըսե՛նք որ վերեւում կայ իսկապէս Աստուած մը, հապա վա՞րը...:

ԱՐՓԻ ԹՈՓՈՑԵԱՆ

ջողեր էր իր առաքելութեան մէջ մեր ժամանակագրութեան զրանցումին համար տուեալներ հայթայթելով օտար (այսինքն՝ ֆրանսերէն) լեզուով արտայայտուող հեղինակի մը: Հայերէն լեզուով հրատարակուող թերթ մը՝ որ յաջողեր է ճառագայթել իր ամսիկական շրջապատէն դուրս եւ օտարին մօտ ծառայել Հայ Դատին: Իր ընդհանուր առաքելութեան մէջ, ակռ աւելի ինչ ակնկալութիւն պիտի ունենար Հայը իր մամուլէն: Եթէ բոլոր հայ թերթերը նոյն համեմատութեամբ իրենց նպատակ բերէին նոյն նպատակին, վստահաբար մեր դատը վաղուց ընդդատակած պիտի ըլլար իր խորխորը:

Սահմանափակելով մեր խօսքը միայն Սփիւռքին, աւելորդ չէ հարց տալ թէ քանի՛ թերթ կրնայ յաւակնիլ թէ թափանցած է իր անմիջական օտար շրջապատէն ներս, այս պարագային՝ ֆրանսական, այլուր՝ արաբական, անգլիական, ամերիկեան եւ լատին – ամերիկեան:

Եւ ահա երրորդը· բայց ասիկա խորհրդապահական չէ յուով: Կենսական հարցերու արծարծումին զուգահեռ, Շաւարշ Միսաքեան կը զբաղէր հայերէն լեզուին անաղարտ պահպանումով: Չէր վարաներ, աւելորդ չէր նկատեր, երկու բառի յստակ ընկալումին համար միայն՝ խմբագրական հեղինակաւոր յօդուած մը զրի առնել· օրինակ՝ տատ եւ տատիկ բառերուն գանազանումը վերջնականօրէն յստակացնելու համար:

Այլ իր խօսքը շրջանային բնոյթ չունէր· համապարփակ՝ ան ուղղուած էր հաւասարապէս բոլորին, անտեսելով սահմաններն ու հեռաւորութիւնները: Որովհետեւ ինք կ'ապրէր համայն հայութեան հետ, առանց նեղմիտ ու անհանդուրժող, այլամե՛րժ հատուածամոլութեան, հայրակա՞ն, նահապետակա՞ն մօտեցումով, իր շրջապատէն քաղած դանձերը, սրտին ու մտքին հարստութիւնները բաշխելով բոլոր անոնց՝ որոնք ծարաւն ու հրայրքը ունէին այդ դանձերուն տիրանալու, իրենց հերթին այդ անսիւթական դանձերով հարստանալ, կեանքի երթուղիին վրայ իրենց սեփական սահմանաքարերը տեղադրել:

Տակաւին մինչեւ այսօր մեր էութեան խորը կ'արձագանգէ առաջին օրուան ցնցող հնչեղութեամբ, սաստիկ նման կրակուկ, անվիճելի՝ իր վճիռը իրր պատգամ ալ, որ ի զօրու կը մնայ բոլոր ժամանակներու եւ բոլոր շրջանակներու համար, անբաղդատելիներուն բաղդատութիւնը աներկբայօրէն մերժող, – հայրենիքն ու պանդոկը... Պատգամ մը՝ անկասկած:

Եւ յետոյ խորհրդանիշ արարքը՝ բոլոր խիղճերը հարցապնդող մարտահրաւէրի մը ձեւով, որ ի վերջոյ կը վերածուի դարձեալ յաւերժախօս պատգամի,– և տե՛ս՝ Եփրատը, կը հռչակէր ուխտադնց համբաւիրը, որ ուխտի էր գայեր ո՛չ թէ Երուսաղէմ կամ Էջմիածին, եւ կամ Արարատ, այլ Եփրատի ափին, հակառակ՝ պզտոր գետի մրմնջող կոհակներուն վրայ, տխրութեամբ համակուած, անճարին զրուցելու պէս: Պատկերը կը մնայ անջնջելի...

Երէկ կը հարցապնդէր մեզ: Բայց պիտի հարցապնդէ մեզ, վաղը եւս: Ո՞վ տեսաւ Եփրատը... Մի՛ մոռնաք Եփրատը: Այսպէս է ինք: Իր խօսքը կը հալածէ մեզ: Ուխտին արարքը կը կենսագործէ եւ պատգամի կը վերածէ իր խօսքը:

Ճիշդ է, ամէն բան չսորվեցանք «Յառաջ»էն, բայց անպայման չատ բան սորվեցանք. եթէ նոր օրերու բնորոշում մը գործածէինք, անվարան պիտի ըսէինք թէ Փարիզէն հեռու, իրեն այնքա՛ն սիրելի Աբեւելքի մէջ հասակ առաւ սերունդ Շաւարշ Միսաքեան, որուն սիրայօժա՛ր կը մասնակցէին զազափարական շրջանակէն դուրս գտնուող տղաք եւս: Ասոր զազանիքը կը կայանար այն հոգեկան կապին մէջ, զոր իր խօսքին անկեղծութեամբը եւ հարազատ զգացումին ջերմութեամբ ան հաստատած էր Փարիզէն Աբեւելք: Պէյրութի մէջ ներկայութիւն մըն էր «Յառաջ»ը, Շաւարշ Միսաքեանը:

Այս երրորդ կէտը խորհրդապահական ըլլալու էր:

Այլ ժամանակն էր կայծրինը տալու կայսեր:

ՆԱՋԱՐԷԹ ԹՕՓԱԼԵԱՆ

ԱՓՐԻԿԵԻ ՄԸ ՌՈՒԱՍԻԻ ՄԷՋ

Ափրիկեի լրագրող մը որ մաս կը կազմէ Սենէգալի «Արեւ» թերթին խմբագրութեան, Պրիւսէլ հասնելու համար առաւոտեան օր մը կ'իջնէ Փարիզ: Ուրիշ ճամբորդներու նման սահմանի ոստիկանութեան ցոյց կուտայ անցագիրը, հրաւէրը եւ իր թերթին կողմէ արուած իր առաքելութեան փաստաթուղթը: Քննիչ պաշտօնեան որ իրական սեւին կը պատկանի, հարցումներու տարափ մը կը թափ անոր գլուխէն վար, «Ո՞ւր կ'երթաք: Ո՞ւր է Պրիւսէլի ձեր տոմսը, ի՞նչ միջոցներ ունիք հոն ապրելու»: Ճամբորդը կը պատասխանէ թէ այդ բոլորը կը գտնուին արդէն իր, պաշտօնեային ձեռքը: Փարիզէն Պրիւսէլ տոմս, հրաւիրագիրը ուր զրուած է թէ պանդոկի սենեակ մը ապահովուած է իրեն համար եւ թէ իր ծախքերը յանձն կ'առնէ հրաւիրող կազմակերպութիւնը: «Երբ կը մեկնիք Փարիզէն» հարց կուտայ պաշտօնեան եւ երբ լրագրողը կը պատասխանէ որ քանի մը ժամ եաքն է օդանաւը, կը թելադրէ անոր որ օդակայանէն դուրս չելլէ:

Ցետոյ կ'առնէ տաքարոյի լրագրողին թուղթերը, տոմսերը ու հրաւիրելով որ հետեւի իրեն, կ'երթայ ուրիշ դրասենեակ մը· կը փորձէ սառուցել թէ հրաւէրը կեղծ չէ: Մէկ պաշտօնակիցն ալ կը զօրակոչ իրեն, ըսելով որ չատեր նման ձեւերով կը փորձեն Ֆրանսա մնալ: Գրասենեակ մուտքին ոստիկան մը իրեն կը յանձնարարէ հոն ձգել ձեռքի պայուսակը ուր կայ առաձեռն մանրակարգիչը. երբ կը մերժէ, իրեն կը հրահանգուի հոն նրսակիլ ուրիչ օդանաւի մը մէջ:

Տեղատուութիւն եաք միայն կը յիշէ որ Յունիս 20 է օրուան թուականը եւ 24 ժամ անցած է Ֆրանսայի նոր վարչապետին ընդհանուր քաղաքականութեան մասին արտասանած ճառէն: Այդ ճառին մէջ Ժոսփէն ըսած էր թէ ներպաղթի պայմանները, երկիր մուտքի եւ ելքի կանոնները պիտի բարեփոխուէին...:

Ռուասիի ներպաղթի ոստիկանութեան պաշտօնեաները կամ մտիկ չէին բրած վարչապետին ճառը, կամ ան բաւական ժուռարութիւն պիտի ունենայ իր առաջադրանքը իրագործելու, կ'եզրակացնէ ափրիկեցի լրագրողը:

ՔԱՂՀԱՆ

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՉԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻ

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ՊՈԼՍՈՑ Գարակէօղեան Վարժարանի խնամակալներէն Պարոյր Պոսթան մահացած է Օգոստոս 10–ին: Յուղարկաւորութիւնը կատարուած է Օգոստոս 14–ին: Ծնած էր 1938–ին Սեբաստիոյ Զարա գաւառակը, ապա ուսանած Պոլիս. նախ Գարակէօղեանի, ապա Կեդրոնական մէջ: Քիմիագէտ էր: Վարած է համալիքային պաշտօններ:

***

ՄՈՆՐԻԱԼԻ Գոնդոլիերա համալսարանին մէջ, Օգոստոսի ընթացքին տեղի ունեցած է ամառնային հայագիտական երկրորդ դասընթացքը, նուիրուած մինչեւ դարեան հայ բանաստեղծութեան եւ Նարեկացիին, նախաձեռնութեամբ Գանատայի Համազգայինի Շրջանային Վարչութեան: Ֆրանսայէն յատկապէս հրաւիրուած Գրիգոր Պըլտեան վեց դասախօսութիւններու միջոցաւ ընդհանուր դատափարկ մը տուած է մեր գրական այն ժառանգութեան մասին, սկսելով նախաքրիստոնէական պատառիկներէն, «Վահագնի Ծնունդ»էն, անցնելով չարականներէն (Կոմիտաս Կաթողիկոս, Սրբուհի Մարիամ Սահակդուխտ Սիւնեցի), ապա Ղրղի արուեստին (Խորենացի, Դաւթակ Քերթող), հասնելու Գրիգոր Նարեկացիին եւ կեդրոնանալու համար անոր վրայ, ներկայացնելով անոր երկերը եւ Մատեան ողբերգութեան»: Կատարուած են ընթերցումներ զրաբար բնագրէն եւ աշխարհաբար թարգմանութիւններէն: Մանակիցները՝ ամէն տարիքէ, մեծ հետաքրքրութեամբ ու հաճոյքով հետեւած են այս դասընթացքին եւ փափաք յայտնած որ ան մնայուն բնոյթ ստանայ:

***

ՄՈՆՐԻԱԼԻ Համազգայինի գրադարանին մէջ, Օգոստոս 14–ին հանդիպում մը տեղի ունեցած է Գրիգոր Պըլտեանի հետ: Ասոնցմէ մասնաճիւղի եւ գրական յանձնախումբի կողմէ, երեկոյթը բացած է Հռութ Տէմիրճեան. գրոյցը վարած է Վրէժ Արմէն: Պատասխանելով հարցումներու, Գրիգոր Պըլտեան իր ապատրուաքներէն մէկ քանին տուած է ամառնային դասընթացքներէն եւ խօսած է ընդհանրապէս հայ լեզուի եւ գրականութեան զարգացման այժմու հարցերու մասին, ապա ընդառաջելով արտայայտուած փափաքին կարդացած է իր նորագոյն գործէն «Սեմերը»էն հատուած մը:

***

ԹՈՐՈՆԹՈՑԻ Հայ կեդրոնի ընդլայնման մէջ, Օգոստոս 14–ին տեղի ունեցած է ՀՕՄ–ի ամառնային ճամբարի աւարտականն մարզահանդէսը: Ճամբարի մնօրէն Նուէր Սիլվա Փայլեանի բարի գալուստի խօսքէն եւ տեղեկագրի ընթերցումէն ետք, խօսք առած են Մկրտիչ Պօղոսեան եւ Արտուհի Յովհաննեան: Մրցանակներու բաշխումէն ետք, խօսք առած է նաեւ Շահէ Ծ. Վրդ. Փանոսեան:

***

ԳԻՄՊՐԻՃի (Միացեալ Նահանգներու Մասաչուսէթի նահանգ) «Զօրեան» հայկական հետազօտութեան եւ վաստակաշատ Հիմնարկի անօրէն նշանակուած է Հրաչ Զիլինկիրեան որ առքեթորան կը պարապատէ Լոնտոն Սքուլ Օֆ Էքոնոմիքս ընկերաբանութեան բաժնին մէջ եւ ներկայիս կ'ուսումնասիրէ Լեռնային Ղարաբաղի ժողովուրդը ընկերաբանական տեսանկիւնէ: Հեղինակ է բազմաթիւ յօդուածներու Հայաստանի եւ Արցախի մասին: 1990–էն 1995 խմբագրիր եղած է Գալիֆորնիա հրատարակուող «Ուինտո Քուարթըրլի» պարբերականին: Որպէս անօրէն «Զօրեան»ի իր առաջին գործը եղած է գնումը եւ հիմնարկին կեդրոնատեղին փոխադրումը Ռոյըլ եւ Լիզպի Գոյլ դիւաններուն: Անոնք ամերիկացի միսիոներներ եղած են արեւմտեան Հայաստանի եւ Քիւրտիստանի մէջ 1860 – 1908 տարիներուն: Այս դիւանները ձեռքբերումը կատարուած է շնորհիւ վարչութեան անդամ՝ Գուրգէն Սարգիսեանի, փրոֆէսէօր Վ. Տատրեանի եւ Սօլ Նիկողոսեանի ջանքերուն:

ՄԱՄՈՒԼ

«IHT» (*Օգոստոս 20*)

ՈՂԲԵՐԳՈՒԹԵԱՆ ՎԵՐԱԿԱՌՈՒՑՈՒՄԸ ՀԱՑԿԱԿԱՆ ԳՈՐԾԵՐՈՎ

Բանաստեղծական հատորներու հեղինակ ամերիկահայ դասախօս Փիթըր Պալաքեանի «Ձակատագրին սեւ չունը» գիրքին առթիւ, Տինիթիա Սմիթ կ'անդրադառնայ եղեռնի յիշողութեան նիւթին, ժամանակակից ամերիկահայ սերունդին գրական կամ այլ բնոյթի արտադրութեան մէջ:

Կը յիշէ Գարոլ Էսկարեանը որ 1994–ին հրատարակած է բազմաթիւ սերունդներու առընչուած պատմաշարք մը «Եփրատի արեւածագը» խորագիրով ուր կը պատմուին թրքական վայրագութիւնները: Կը յիշուին Լեսլի Ազլադեանի «Ինը Հայերը», բեմադիր Ա. Եղոյեանի «Օրացոյցը»:

Այս գործերը առիթ եղած են Տ. Սմիթի անդրադառնալու Անատոլուի ու Կովկասի մէջ Հայերու 2500 տարուան անցեալին, օսմանեան ճարտարապետութեան անոնց բերած մեծ նպաստին, եւայլն: Կը յիշէ թէ 1915–ի Հայերու կոտորածները արձագանգ գտած են «Նիւ Եորք Թայմզ»ի 1916 Փետրուարի թիւերուն մէջ, պատգամ խորագիրներով: Կ'ըսէ թէ թուրք կառավարութիւնը վիճելի կը նկատէ ցեղասպանութեան մը իրողութիւնը: Գրութիւնը կ'աւարտի Փ. Պալաքեանի նշումով թէ «Սերունդի մը համար որուն զլացուած է արդարութիւնը, ցաւը կը սաստկանայ ուրացումին ծանրութեամբ: Ամէն ցրուցումի կը հետեւի լռութեան շրջան մը, սակայն մեծ ացգի պահ մը կ'ապրիին այսօր»:

ԱՍԿԷ ԱՆԿԷ

ՎԵՐԻ ՍՐՏԻՆ ԹՄՐԵՑՈՒԻԶԸ

Իտալիոյ վճռաբեկ ատեանը դասակարգերու զանազանութիւն նկատի կ'ունենայ թմրեցուցիչի պարագային: Մարդ կրնայ վրան թմրեցուցիչ ունենալ, բայց եթէ պայն գնելու չափ նիւթականի տէր ըլլալու փաստը տայ, կրնայ օրինական հետապնդումէ զերծ մնալ: Այլ խօսքով՝ եթէ մարդ պրպանները լեցուցած է թմրեցուցիչով ու տուրքի ծանր կշռոյ յայտարարութիւն մը ունի, ոչ մէկ խնդիր կը յարուցուի. նկատի կ'առնուի որպէս պարզ սպառող մը: Բայց երբ խնդրոյ առարկայ անձը անկուսի ուսանող մըն է, չատ յոյս չկայ որ անպատիժ մնայ:

***

ԱՆԳԼԻԱՑԻՆԵՐՈՒ ԲԱՐԵԶԵՒ ՄԱՐՄԻՆՆԵՐԸ

Եւրոպայի Միութեան սա կամ նա չանճնախումբին մէջ ամէնէն անհաւատալի նիւթերու մասին վէճեր ալ կ'ըլլան: Այսպէս եղած է վերջերս, հանրակառքերու նստատեղիները 40–էն 50 մ.ի վերածելու նիւթին առթիւ: Առաջարկը եկած է եւրոպական երկիրներէ, իսկ Բրիտանիոյ Փոխադրութեան նախարարը մերժած է թեր քաւէարկել, պատճառաբանելով որ իր հայրենակիցներուն մարմինները նման փոփոխութիւն մը անհրաժեշտ դարձնելու ծաւալները չունին...:

***

ՄՈՒԿԻ ՈՂՈՑՋՆԵՐ

Օտեր դեռին յորդումը, պատճառած աւերներու կարգին, չէ խնայած Օփէրնի կենդանաբանական պարտէզի բնակիչներուն ալ. առիւծները, վագրերը, գետաձիերը մեռած են ողողումներու ընթացքին: Մինչդեռ հազարաւոր մուկեր, առնետներ յաջողած են փրկուիլ ու վերապրիլ, դիպուելով քաղաքին կեդրոնական մասին մէջ գտնուող ծառերու ճիւղերուն վրայ:

***

Դատարանին առջեւ վսեմափայլ էֆէնտին իրաւունք վաեմ հանդիսացաւ, կ'ըմբռնէր թէ իր անձին մէջ իր ցեղն է, որ քրիստոնեայ եւ իսլամ աշխարհներուն դէմ կը դատուէր: Զարնուած էր ազգատ Հայը, զարնուած էր մտաւորական Հայը, պիտի զարնուէր եւ հարուստ Հայը: Ներկայացաւ խրոխտաբար: Մերժեց նահապետական հրամանին հնազանդելով, ոճրագործներու աթոռին վրայ տեղաւորուիլ:

– Այս աթոռը ինծի համար չէ, բաւարարական չեշտով մը:

Թուրքերը մրմռալ սկսան: Իրենց համար տարակոյս չկար որ այս Հայը տէրութեան դէմ դաւաճան մըն էր. բայց դաւաճանութիւնը ոճիր մը չէր համարեր, այլ իրաւունք մը, ուստի եւ կը մերժէր ոճրագործներու աթոռը նստիլ:

Երբ նախագահն ուզեց զինքը պատսխանատու բռնել կեդրոնական վարժարանին ուսուցիչներուն ընթացքին համար, խնամակալ էֆէնտին հեգնօրէն հարցուց.

– Ու Մուրատ պէյը:

Կարճատօտ բայց յստակ լեզուով բացատրեց թէ այդ Տաղտանցի խլամբ տուլթանէն մեծ պաշտօններու կոչուելով հանդերձ, այժմ Եւրոպայի մէջ տէրութեան դէմ կը գործէր: Մինչ Մուրատ պէյին այս ընթացքին պատասխանատուն իր պետ՝ը կը բռնուէին:

Եւ ունկնդիրները ըմբռնեցին, որ ամբաստանեալը Մուրատ պէյին պարագան յիշեցնելով ո՛չ միայն ինքնարդարացման փաստ մը կը ներկայացնէր, այլ դիտել տուած կ'ըլլար որ երկրին վարչական դերասանութեան դէմ ըմբոստացողները քրիստոնեայ Հայերը չէին միայն:

ՀԻՆ ԷՋԵՐ, ՈՐՈՆՔ ՉԵՆ ՀԻՆՆԱՐ

ԿԱՐՄԻՐ ԾԱՄՈՒՏՔ

ԱՐՓԻԱՐ ԱՐՓԻԱՐԵԱՆ

ԺԱ.

Իր ամբարտաւանութեամբը այդ խեղճ Հայերը կրնային երկրէն բերուիլ ու փորձանքի հանդիպիլ, ուստի բաւական համարեց պարզապէս պատսխանել, թէ ինքը բանէ մը տեղեակութիւն չունէր: Ինքը երբեք առանկ թուղթեր, առանկ գրքեր ո՛չ տեսած էր, ո՛չ ալ քովը պահած: Այս հերքումին վրայ ներս մտցուցին մուխթարը, որ առանձին բերուած էր: Թաղային այդ պաշտօնեան վկայեց թէ արդարեւ այդ ամէնը ինքն իր ձեռքովը Հայրապետ էֆէնտիին տանը մէջ անտուկի մը հանած էր: Այս տեսարանը ճշմարտութիւնն էր, եւ մուխթարը զայն խոստովանելու պարտականութիւն ունէր; բայց պիտի նաեւ որ այդ անտուկը զգոյ սպասաւորներուն էր, անկիւն մը նետուած, սակայն այս յայտարարութիւնն ընել չուզեց: Իր սովորութիւնն էր, եւ պայ իրրեւ օրէնք կը նկատէր, իրեն եղած հարցումներուն միայն պատասխանել, որչափ հնար է զգուշանալով աւելորդ խօսքեր ընելէ: Ու քանի որ եւ ոչ իսկ ամբաստանեալը իրեն դիմում կ'ընէր, այդ անտուկին որու պատկանիլն իմացնելու համար, ա՛լ իրեն չէր մնար չհարցուած տեղեկութիւններ հաղորդել:

Յետոյ երկար բարակ հարցումներ եղան կեդրոնական վարժարանէն գտնուած ռումբերուն համար, ինչպէս եւ վարժապետներու եւ ուսանողներու մասին ալ: Հայրապետ էֆէնտին այդ հաստատութեան խնամակալներէն ըլլալով՝ ոսոխկանութիւնը կը ջանար զինքը հոն պատահած ղէպքերուն պատասխանատուներէն համարիլ: Հարցաքննութեան թուղթը կարդացուեցաւ, ստորագրուեցաւ, ու բանտարկեալը իր սենեակը տարին:

ԺԲ.

Քանի մը օր վերջը գործը հարցաքննիչ դատաւորին յանձնուեցաւ, եւ անկէ Ամբաստանիչ ատեանին: Բանտարկուելէն ամիս մը վերջը, Հայրապետ էֆէնտին կը ստանար իր ամբաստանագիրը, որ չատ ծանր երեւցաւ; պիտի ներկայանար դատարանին:

Կը զգար թէ ա՛լ չախչախուած, կործանուած մարդն էր: Թէեւ երկու փաստաբան նշանակեց, բայց անպարտ արձակման յոյսը չունէր: Երբեմն լսած էր թէ քաղաքական դատերու մէջ արդարութիւն չի փնտռուիր: Անշուշտ հայկական տագնապի միջոցին այդ ճշմարտութիւնը ինչպէս ուրիշներուն՝ նոյն եւ իրեն համար անդամ մը եւս պիտի հաստատուէր:

Սրտաբեկ եւ յուսահատ, միայնութեան մէջ ինքնիրեն կը հարցնէր թէ՝ «ես ի՞նչ մեծ մեղք գործած եմ, որ Աստուած ինծի այս պատիժը կուտայ»: Կը պրպտէր իր կեանքը ու չէր գտներ իր խիղճը վրդովող մեծ յանցանք մը: Անցեալի այդ խուզարկումին մէջ, օրին մէկը, մշուշապատ քօղի մը տակէն աչքին դէմք մը երեւցաւ, գոր յիշել թուեցաւ: Այդ յիշատակը վանելու փորձ մը ըրաւ: Բայց դէմքը չէր աներեւութանար: Հետզհետէ որոշ կերպարանք մը կ'առնէր: Այդ մեծ քիթը, երկայն ծնօտը, անժպիտ դէմքը, սեւ սեւ մօրուքը կուգային իր աչքերուն առջեւ կը մնկուէին: Ու հակառակ իր ընդդիմադրական ջանքերուն, միտքը կը թուէր անդին՝ իր թաղը: Ամբան զով կիրակի մըն է, թաղական խորհրդարանին մէջ կը գտնուի. Հայաստանէն եկած պանդուխտ Տէրտէր մը իր առջեւն է: Ահա ինքը ձեռքը վերցուցած կը վազէ Աստուծոյ սպասաւորին վրայ: «Ծօ՛» կ'անուանէ օձեալը, առանց ուրիշներուն միջամտութեանը պիտի ծեծէ, պիտի բզկտէ Քրիստոսի պաշտօնեան: Եւ ահա՛ արտասթախիծ դէմքը կը սկսի աչքէն աներեւութանալ. ա՛լ զանիկա չէի տեսներ; Ի՞նչ եղաւ: Օ՛հ, նորէն կը յիշէ: Կրակ կտրած. պատրիարքարանը կը գտնուի: Հալածել կուտայ անոնք անօրինական թշուառ գարիպը: Ու կը յիշէ, կը յիշէ: Օրագիրները կը կարդայ ահա. Էնկիւրիի դատաստանին արձանագրութիւնները կը կարդայ: Դատապարտեալներուն մէջ Տէրտէրի մը անունին կը հանդիպի եւ այդ պահուն քովը գտնուող Օգոստինոս էֆէնտին կը հարցնէ. «սա հոս մէկ էտէպսիզ Տէրտէր մը եկաւ նէ, ո՞ն է սա հէրիֆը: – Հրամմեր էֆ, էֆէնտի, պատասխանը կը ստանայ: – Իշտէ վերջը ասանկ փորձանքը կը գտնէ, խօսք մտիկ չընելուն»:

Այս յիշատակները կը ցնցեն, կը խռովեն հոգին: Ա՛լ չի տարակուիր: Մահմետականներէ ունեցած վախուն՝ նախատած, հալածած էր Քրիստոսի հաւատացեալ ծառան, եւ անոր ցկեանս աքսորմանը պատճառ եղած: Եւ Աստուած ալ իր պատիժը կուտար: Ա՛լ յուզուած, թուլցած, տկարացած «մեղա՛յ Տէր, մեղա՛յ» կը գոչէ սրտին խորէն: Զղջումը իր սիրտը կը հանդարտեցնէ, կը սկսի ուխտեր ընել. բանտէն ազատուելուն՝ իր մեղքը պիտի քաւէ Տէրտէրը փրկել տալով:

Ու վստահօրէն Աստուծոյ դիմելու ապաւինեցաւ:

***

Դատարանին առջեւ վսեմափայլ էֆէնտին իրաւունք վաեմ հանդիսացաւ, կ'ըմբռնէր թէ իր անձին մէջ իր ցեղն է, որ քրիստոնեայ եւ իսլամ աշխարհներուն դէմ կը դատուէր: Զարնուած էր ազգատ Հայը, զարնուած էր մտաւորական Հայը, պիտի զարնուէր եւ հարուստ Հայը: Ներկայացաւ խրոխտաբար: Մերժեց նահապետական հրամանին հնազանդելով, ոճրագործներու աթոռին վրայ տեղաւորուիլ:

– Այս աթոռը ինծի համար չէ, բաւարարական չեշտով մը:

Թուրքերը մրմռալ սկսան: Իրենց համար տարակոյս չկար որ այս Հայը տէրութեան դէմ դաւաճան մըն էր. բայց դաւաճանութիւնը ոճիր մը չէր համարեր, այլ իրաւունք մը, ուստի եւ կը մերժէր ոճրագործներու աթոռը նստիլ:

Երբ նախագահն ուզեց զինքը պատսխանատու բռնել կեդրոնական վարժարանին ուսուցիչներուն ընթացքին համար, խնամակալ էֆէնտին հեգնօրէն հարցուց.

– Ու Մուրատ պէյը:

Կարճատօտ բայց յստակ լեզուով բացատրեց թէ այդ Տաղտանցի խլամբ տուլթանէն մեծ պաշտօններու կոչուելով հանդերձ, այժմ Եւրոպայի մէջ տէրութեան դէմ կը գործէր: Մինչ Մուրատ պէյին այս ընթացքին պատասխանատուն իր պետ՝ը կը բռնուէին:

Եւ ունկնդիրները ըմբռնեցին, որ ամբաստանեալը Մուրատ պէյին պարագան յիշեցնելով ո՛չ միայն ինքնարդարացման փաստ մը կը ներկայացնէր, այլ դիտել տուած կ'ըլլար որ երկրին վարչական դերասանութեան դէմ ըմբոստացողները քրիստոնեայ Հայերը չէին միայն:

(Շար. 26)

(Շար. Ա. էջէն)

զեստինեան միւս հողամասերու չըլափա-
կումը եւ Պաղեստինցիներուն միշտ ար-
գիլուած է Իսրայէլ մուտք գործել: Ծա-
նօթ է որ Յուլիս 30-ի ոճրափորձէն ի վեր
Իսրայէլ չատ խիստ «պատիժներ» կը կի-
րարկէ Պաղեստինցիներուն նկատմամբ:

ՇԻՐԱՔ Օգոստոս 27-ին ընդունած է
Ֆրանսայի չուրջ 200 դեսպանները որոնք
փարիզ էին իրենց տարեկան ժողովին առ-
թիւ: Նախագահը, այս առթիւ, չեշտած
է որ Ֆրանսա սխալելու իրաւունք չունի
եւ թելադրած դեսպաններուն որ արբա-
զրեն այն պատկերը զոր կարգ մը օտար
մեհիաներ կուտան Ֆրանսային, զայն
ներկայացնելով որպէս երկիր մը որ դէմ-
տարութիւններ ունի յարմարելու աշխար-
հականացման պարտադրանքներուն:

ԱԼԺԵՐԻՈՑ ՄԻՋ չարչերն ու ոճրափոր-
ձերը այլեւս ամէնօրեայ բնոյթ ունին եւ
կը թուի որ միակ լաւատեսը երկրին նա-
խագահն է: Նոր սպանութիւններ կա-
տարուած են Թլեմսէն եւ երկու ոճրա-
փորձ ալ՝ Մեահա: Կոտորածի մըն ալ
առաջքն առնուած է չնորհիւ սրճարանա-
պետի մը որ կասկածելի ծրար մը նկա-
տած էր եւ լուր տուած ապահովութեան
ուժերուն: Ցունիս 5-էն ի վեր մեռեալնե-
րու թիւը 1020-ի հասած է:

ՊԱԶԼԻ (Զուիցերիա) մէջ Օգոստոս
26-ին սկսած են սիոնականութեան հա-
րիւրամեակի հանդիսութիւնները: Հոս
տեղի ունեցած էր առաջին համագումարը
1897 Օգոստոս 29-ին, հիմնադիրն է Թէո-
տոր Հերցլ: Իսրայէլի նախագահը նա-
խընտրած է չմասնակցիլ եւ ընդհանուր
մթնոլորտն ալ չատ պայծառ չէր խաղա-
դութեան ընթացքին կատեցման պատճա-
ռով: Զուիցերիոյ կառավարութեան ալ
ոչ մէկ անդամ ներկայ եղած է: Վիճար-
կումներ նախատեսուած են սիոնականու-
թեան եւ հրէականութեան, հակահրէու-
թեան եւ սիոնականութեան կապերուն
մասին, նաեւ սիոնականութեան խմաստին
եւ ապագային մասին, քանի որ անոր նը-
պատակը – Իսրայէլի Պետութեան ստեղ-
ծումը – իրագործուած է:

ՊԻՂ ԳԼԻՆԹՐԸՆ չարունակելով ամերիկ-
եան նախագահութեան ձախաւերութիւն-
ներու աւանդութիւնը չնորհակալութեան
նամակ մը ղրկած է Ռումանիոյ Ժերա-
կոյտի նախագահին այն «փառաւոր փոն-
չոյին» համար զոր նուիրած էր իրեն
Յուլիս 11-ին կատարած իր այցելութեան
առթիւ: Խնդրոյ առարկայ «փոնչօն» Ռու-
մանիոյ դրօշակն է որ ծակ մը կը կրէ
մէջտեղը այն օրէն երբ (1989) ապըս-
տամբները մկրատով կտրած են Զաուչես-
կուի վարչակարգին պինանչանը: Ժերա-
կոյտին նախագահը՝ Փեթրէ Ռոման ըսած
է «Շատ կ'ուզէի տեսնել Գլինթընը հե-
ռատեսիլէն՝ այդ փոնչոյով»: Ծանօթ
է որ փոնչօն տեսակ մը վերարկու է զոր
Լատին Ամերիկայի կառչօները կը կրեն:

ՀՈԳԵՇԱՆԳԻՍՏ

ՋՕՐԱՎԱՐ ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ

(ՕՋԱՆԵԱՆ)

կիրակի, Օգոստոս 31

Առաւօտեան ժամը 10-ին

Մարսէյլի

Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ մէջ

Նախագահութեամբ՝

ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՃԷՐԷՃԵԱՆԻ

Հայրապետական Պատուիրակի Փոխանորդ

Կը մասնակցի պատարագ եւ յաւարտ
պատարագի կը կատարուի հոգեհանգըստա-
եան պաշտօն ի յիշատակ Ազգային Հերոս՝

ՋՕՐԱՎԱՐ ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ

անոր մահուան 70-րդ տարելիցին առի-
թով:

Կը պատարագէ՝

ՋԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ

Կը հրաւիրուի հաւատացեալ եւ բարե-
պաշտ մեր ժողովուրդը՝ ներկայ գտնուե-
լու սոյն արարողութեանց:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ՇԱՒԻԼԻ ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ ԵՐԿՕՐԵԱՑ ԴՊՐՈՑ

Շաւիլի Եկեղեցւոյ հովանաւորութիւնը
վայելող երկօրեայ հայերէն լեզուի ու
կրօնագիտութեան դպրոցի վերամուտի
թուականն է, Սեպտեմբեր 10, Զորեք-
չաբթի, առաւօտեան ժամը 10-ին:

Դասաւանդութիւնները տեղի կ'ունենան
եկեղեցւոյ կից Սարգիս Պալասանեան
սրահին մէջ, հետեւեալ յայտագրով ու
ժամանակացոյցով.

– Զորեքչաբթի ժամը 10 – 12. հայերէն
լեզու եւ կրօնագիտութիւն վոքր տարիքի
աշակերտներու համար:

– Զորեքչաբթի ժամը 14 – 16. հայերէն
լեզու եւ կրօնագիտութիւն պատանի տա-
րիքի աշակերտներու համար:

– Ուրբաթ երեկոյ ժամը 18·30 – 21·
հայերէն լեզու չափահաս տարիքի աշա-
կերտներու համար:

Յաւելեալ մանրամասնութեանց համար
դիմել դպրոցի ուսուցչին՝ Պր. Մեսրոպ
Ադամեանին:

Հեռաձայն.– 01 – 47 – 09 – 23 – 18

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire : N° 55935

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

ՄԱՐՍԷՅԼ. – Տիկին Թ. Կիրակոսեան (ծնեալ՝ Տօրումեան) 400 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին Տօրումեան ընտանիքի հին եւ նոր ննջեցեալներու անմոռանալի յի-
շատակին:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Շաբաթ, կիրակի
Նոյեմբեր 29 եւ 30

6ème Grande Braderie
de Noël

– ՇԷՆ-ԹՐԱՆՍ –

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Շրջ. վար-
չութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնները
կը յայտնէ Պ. Գազանճեանի եւ զաւակնե-
րուն իրենց կնոջ եւ մօր, Կապոյտ Խաչի
անդամուհի՝ Նորա Գազանճեանի մահ-
ուան առթիւ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՒՑ ԽԱՉԻ Պուլվար Օտտոյի Լէօն
Սասունի մասնաճիւղը ընդհանուր, անպա-
տական ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդա-
մուհիները, Շաբաթ, Օգոստոս 30, ժամը
15-ին սովորական վայրը: Կարեւոր օրա-
կարգ:

SABERATOURS EVANGYAGES

PARIS • EREVAN • PARIS
VOLS HEBDOMADAIRES

ASSISTANCE A L'AÉROPORT
ORGANISATION D'ACCUEIL ET DE TRANSFERT
RÉSERVATION D'HÔTEL
LOCATION DE VOITURE AVEC CHAUFFEUR
EXCURSIONS GUIDÉES
VOYAGES ORGANISÉS EN GROUPE

PRIX
PARIS-EREVAN-PARIS
À PARTIR DE
3950 F
RENSEIGNEMENTS ET RESFRVATIONS SUR SIMPLE APPEL

SERVICE FRET PARIS • EREVAN

SABERATOURS
19, RUE ST. ROCH - 75001 PARIS
TEL 01 42 96 10 10 - FAX 01 42 96 18 77

SEVAN VOYAGES
48, COURS DE LA LIBERTÉ - 69003 LYON
TEL 04 78 60 13 66 - FAX 04 78 60 92 26

EREVAN
37, RUE HANRABEDOUTIAN - EREVAN 10
TEL 52 54 48 - FAX 56 40 30

EN COLLABORATION AVEC
ARMENIAN AIRLINES

A votre service pour toutes destinations
dans le monde!

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ
ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐ

«ՅԱՌԱՋ» ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՕՐԵՐ ԵՒ ԺԱՄԵՐ 100 ՖՐ.

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ	80 ՖՐ.
ԲԱՑ ՏՈՄԱՐԸ	75 ՖՐ.
ԿՐԱԿԸ ԿՈՂՔԻՍ	75 ՖՐ.
ՍԻՐՏ ՍՐՏԻ	150 ՖՐ.

ԽԱՉԻԿ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

ՍՓԻԻՌՔԻ ՄԷՋ	75 ՖՐ.

ԵՒ

«ՅԱՌԱՋ - 50»
(Ծաղկախաղ 50-ամեայ հաւատարմագրեալ) 120 ՖՐ.

Դիմել «ՅԱՌԱՋ»ի:

Թղթատարի ծախք՝ 25 Ֆր., հասուր գլուխ:

ԾՆՆԴԵԱՆ

ՄԿՐՏՈՒԹԵԱՆ

ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԵԱՆ

ԵՐԿԼԵԶՈՒ
ՁԵՐ ՀՐԱՒԷՐՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԴԻՄԵՑԷՔ՝ «ՅԱՌԱՋ»Ի ՏՊԱՐԱՆԸ

ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ,
ԱՐԱԳ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

Տեղւոյն վրայ ճոխ խաթալոկ

ՇԱԲԱԹ – ԿԻՐԱԿԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ 30-31
SAMEDI - DIMANCHE
30-31 AOUT
1997
LE NUMERO : 5,00 F.

ՀԱՅՐԱՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՀԱՐԱՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL.: 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 1·100 Ֆ· — Վեցամսեայ : 560 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 1·400 Ֆ· (ամէնօրեայ առաքում) 1·250 Ֆ· (շաբաթական առաքում) – Հատը : 5,00 Ֆ·

73ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 19·190 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 73e ANNEE — N° 19.190

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

Անդրանիկ

Իր ժողովուրդին ցաւով տառապած, այլ այդ ցաւը փրկարար արարքի վերածած սիրտ մը կը նկնչէ 70 տարիէ ի վեր փարիզի հանրածանօթ պերեզմանատան՝ փէռ – լաշէզի մէկ անկիւնը: Այդ կայքը անոր վերջին ճամբորդութեան առաժամեայ ըլլալու կոչուած մէկ հանգրուանն էր: Սակայն եղաւ ու կը մնայ խորհրդանիշը ընդմիջուած վերադարձին ու անով՝ բոլոր անկատարներուն. կէս մնացած գործին, չամբողջացած հայրենիքին, ցըրուած ժողովուրդին ու անոր նուիրական եպիսկին:

Անդրանիկի ցաւերէն, ինչպէս կարսի անկումինը, կամ անկատար մնացածներու ծորմոքէն անպայման թել մը կ'անցնի անոր դամբանին մօտեցողներու հոգիէն: Նոյնիսկ երբ հպարտութիւն վնտռելու ժամը կ'ըլլայ հոն առաջնորդողը:

Հոն կ'երթանք դասալիք չըլլալու, չնահանջելու եւ չարունակելու կորով փնտռելու. դայդաղներ եղան նաեւ իրմով փառաւորուելու, երբ արարքներու որպէս ամէնէն ազնուականը ներկայացուեցաւ անոր աճիւնը Երեւան վերադրելու հնամտութիւնը: Արարք որուն զով նախընթացը, մեծարելի կ'ըլլար նոյնիսկ մոռացումը:

Սակայն ինչ որ ալ ըլլայ այդ պատմական վայրին ամէնէն տգեղ յուշակոթողին դիմող քայլերու չարժառիթը, յստակ է թէ այսօր եւս մենք իրեն պէտք ունինք: Պէտք ունինք յիշելու իր պայծառ կերպարը երբ կրկին հազար սպառնալիքով մեր դէմն է թշնամին. պէտք ունինք ղալու իր տառապանքէն դուցած ցաւի ծուէններըը որոնք կը դեղերին փէռ – լաշէզեան խոնաւ լռութեան մէջ ու չատ աւելի թելադրական են, սրբատաղծող, քան՝ պոռոտացող բոլոր ճառերը, կամ ամուլ հպարտութիւնները:

Կէս – կատար մնացած բաներու հետ, պատնութիւններու, ծանրութիւններու ցաւը սրտին մեկնեցաւ հերոսը: Ու կը նկնչ խռովածի խռով քունով: Ցարգանքէն, փառաբանութիւններէն, ծաղիկներէն, ծափերէն, արցունքէն տարբեր բան պէտք է խաղաղեցնելու համար անոր խռովքը: Անոր յաւերժական նինջը զարթնելու համար վերջապէս հանդարտ, անվրդով:

Այսօր այլեւս առասպելական դարձած իր խիզախումներուն, յաղթանակներուն զոհունակութենէն մեծ եղած էր Անդրանիկին կսկիծը կարսի կորուստին դիմաց: Պատմութեան անհոգի դիրքերուն ձգուած «ինչո՞ւ»ներու, «ի՞նչպէս»ներու չարաքին քով կսկիծը այսօր կը վերածուի նոր թելադրականի:

Կարսը այսօր Շուշի է, Լաչին, Շահումեան ու Քարվաճառ. Ալուած լեզու, աւերուած տաճար, բռնաբարուած հող: Փէռ – լաշէզի պանդուխտին խռովքը կը թեթեւնայ անպայման, գոնէ պուտ մը, այդ բոլորը կարսի ճակատագրին չենթարկելու Արցախցիին ներկայի վճռակամութեամբ:

Որպէս առաջին քայլ ու առաջին երաշխիք անկատար մնացած ամէն բանի յետագայ կատարումին:

Ա. Թ.

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ԱՐՁԱՆԸ՝ ՈՒՋԱՆ

ՄԱՄՈՒԼ

«LE FIGARO» (29 août)

ԿՈՎԿԱՍ
ISLAM, MA NON TROPPO

Գլօտ Լօրիէօ կը չարունակէ կովկասեան իր ըրջապտոյտը եւ այս անգամ կը ծանրանայ դլխաւորաբար Ադրբեջանի կրօնական հարցերուն վրայ: Կ'ըսէ թէ Ալիեւ դէմ չէ որ Պարսիկներն ու Թուրքերը կրօնական իրենց մոտէլը առաջարկեն, պայմանաւ որ ոչ մէկը օրէնքին դէմ դուրս չգայ:

Կը պատմէ որ Ալիեւ, Յունիս 23–ին, արդիլած է պարսկական հեռատեսիլի յայտագրերու սփռումը Ադրբեջանի հեռատեսիլէն կողմէ, որովհետեւ Թեհրան կը մերժէր փոխադարձաբար Բաքուի յայտագրերը վոխանցել: Ալիեւ չատ դժգոհ մնացած է նաեւ որ Թեհրանի հեռատեսիլը իր երկիրը ներկայացնէ որպէս Պարսկաստանէն պոկուած հողամաս մը, որ պէտք է վերադառնայ: Ալիեւ չուզեր նաեւ որ Թեհրան քննադատէ իր յարեկամները՝ Իսրայէլ եւ Միացեալ – Նահանգները: Առանձին զրուխով մը, Թղթակիցը կ'անդրադառնայ նաեւ քրիստոնէական մարդոբութեան, այսինքն՝ աղանդներուն: Բաքուի նոր մզկիթին իմամը ձանձրացած է իսլամի վերաբերող հարցումներէն եւ կը պոռթկայ. – «Քրիստոնեայ միսիոներով հետաքրքրուեցէ՛ք»:

Գլօտ Լորիէօ կ'ըսէ թէ աղանդները վերջին տարիներուն մէջտեղ եկած են «այս, երբեմն, բիրտ երկրին մէջ (հակահայ պոկրոմները փաստը տուին)», բայց ուր մահմետական, քրիստոնեայ եւ հրեայ քով քովի կ'ապրին: Աղանդները, կ'աւելցնէ, քաղաքական երաժշտութիւններով եւ դրամով բաւական կրօնափոխներ կ'ապահովեն: Միսիոներները կուգան Գերմանիայէն, Միացեալ – Նահանգներէն, մինչեւ իսկ Աւստրալիայէն, կան Մկրտչականները, Եհովայի վկաները եւ ամերիկեան եկեղեցին՝ Կրէյթըր Կրէյս: Տեղւոյն երեք կըրօնքներու ազգային դեկավարները դիմում ըրած են կառավարութեան որ հակակշռի տակ առնէ անոնց գործունէութիւնը, Թուրկիկներ ալ հրապարակ եկած են «քրիստոնեայ սպառնալիքը» դատապարտող:

***

Լրագրողը կը նկատէ որ «Թրքական մոտէլը» աւելի կ'ընդունուի քան պարսկականը:

ԱԶՆԱՒՈՒՐ ՌԵՄԻԻ ՄՐՑԱՆԱԿԻՆ ԴԱՓՆԵԿԻՐ

Գոկոլէնի մէջ (Վառի նահանգ) ուր կայ Ռեմիւ թանդարան մը յաւերժացնելու համար մեծ դերասանին յիշատակը, այս չաբաթավերջին իր անունը կրող «Օրեր» տեղի կ'ունենան, նախազահութեամբ Շ. Ազնաւուրի որ պիտի ստանայ Ռեմիւ թրոֆէ մը դերասանի իր ասպարէզին ի գնահատութիւն:

Թանդարանը կը վարէ Ռեմիւի թոռը որ կը դժգոհի որովհետեւ թաղապետութիւնը ոչ մէկ օժանդակութիւն կը բերէ եւ իր նիւթական կացութիւնը չատ խախուտ է:

«ՕՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Օգոստոս 28 / 29)

ԼԵՒՈՆ ՏԷՐ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ ՄՈՍԿՈՒԱ ԱՅՑԸ

Ինչպէս հաղորդուած էր նախագահ Լ. Տէր – Պետրոսեան Օգոստոս 28–ին հասած է Մոսկուա ուր դիմաւորուած է Ա. փոխ – վարչապետ Ա. Զուբայիսի եւ Արտաքին Ա. փոխ – նախարարին կողմէ: Նոյն օրը Հայաստանի նախագահը հանդիպում ունեցած է Ռուսաստանի Դաշնակցային ժողովի դաշնակցային խորհուրդի նախագահ Եգոր Ստրոյեւի, Դուման նախագահ Գենադի Սելեզնյովի եւ Ազգահովութեան Մարհուրդի քարտուղար Իւան Ռեբկինի հետ:

Ե. Ստրոյեւի հետ հանդիպումէն ետք, Լ. Տէր – Պետրոսեան ըսած է որ երկու երկիրներու միջեւ նոր պայմանագիրը որ կը սորագրուէր Ուրբաթ օր, «մի կարգ բարձր կը լինի նախորդից»:

Ակնարկելով երկու երկիրներու փոխ – յարաբերութիւններուն Ռուսաստանի Արտաքին նախարարութեան տեղեկատուութեան եւ մամուլի բաժնի փոխ – տնօրէնը ըսած է թէ Ռուսաստան եւ Հայաստան չպկապուած են ոչ միայն քնդհանուր պատմութեամբ, այլեւ առեւտրա – տընտեսական չատ սերտ յարաբերութիւններով, մարդասիրական բազմաթիւ շփումներով:

Գ. Սելեզնյովի հետ հանդիպումէն ետք Լ. Տէր – Պետրոսեան յայտնած է թէ Հայաստանի մէջ կան Ռուսաստան – Բելառուս միութեան միանալու հանրաքուէ կազմակերպելու հակումներ, բայց հարցը պետական մակարդակով չէ դրուած: Անդրադառնալով Ղարաբաղի հարցին, նախագահը մեծ նուաճում նկատած է երեք տարուան հրադադարը, աւելցնելով որ հակառակ կողմերուն անհամաձայնութեան, կարելի չէ ըսել որ հաշտութեան հոլովոյթը անելի մասնուած է: Ըսած է թէ ատոր մէջ մեծ է Ռուսաստանի դերը:

Ինչ կը վերաբերի Ղարաբաղի հարցին բուն կարգաւորման, Մինսկի խումբին ներկայացուցած ծրագիրը աչխատանքային փաստաթուղթ մըն է եւ Լ. Տէր – Պետրոսեան կը յուսայ որ խմբակին նախագահները որոշ արբագրութիւններէ ետք կը ներկայացնեն նոր տարբերակ մը: Իսկ Միացեալ–Նահանգներ դեռ որոշակի կերպով չեն սահմանած իրենց դերը Մինսկի խումբին մէջ: «Ամերիկայի ակտիւութիւնը շրջանառում թերեւս թելադրում է Ամերիկայի նաւթային ընկերութիւնների շահերով որոնք փաստօրէն, դարձել են Ադրբեջանի նաւթի տէրը» ըսած է նախագահը:

Ինչ կը վերաբերի Գ. Սելեզնյովի հետ հանդիպումին, Հայաստանի նախագահը ըսած է թէ իր եւ Սելեզնյովի միջեւ հակառակ դաղափարական որոշ տարակարծութեան, որպէս պետական դէմք իրենց պարտաւոր են դաղափարականը պետականէն զանազանել: Իսկ ինչ կը վերաբերի պետական փոխադարձ շահերու, այդ մարզին մէջ կատարեալ համաձայնութիւն կը տիրէ:

Նոյն հանդիպումին առթիւ ռուս պաշտօնատարն ալ ըսած է թէ Դումային մէջ Հայաստանի հետ կապերու չատ ուժեղ բեսփոխանական խումբ մը կայ եւ թէ հայ ժողովուրդը անվարան կրնայ վստահ

(Շար·ը կարդալ Դ· էջ)

ՄԱՀՈՒԱՆ 70ԱՄԵԱԿ ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ

ԱՆԴՐԱՆԻԿ

Գրեց՝ ՎԱՉԳԵՆ ԱՆԴՐԻԱՍԵԱՆ

ԽՄԲ. – Անդրանիկի մահուան 70–ամեակին առթիւ, կը վերահրատարակենք վազգեն Անդրէասեանի այս գրութիւնը, նաեւ հեղինակին թարմ յիշատակին (1995, Դեկտեմբեր 5):

*
**

Դարերով աննկուն, վտիտ պարզունակ համակերպած, իր էութիւնը՝ ազգային արժէքներն ու մշակոյթը, վերածնունդի հաւատքը անխախտ պահող ժողովուրդի մը վաւերական հերոսն եղաւ Անդրանիկ Օզանեան՝ ոլորտը ներկայացուցիչը իր սակաւաթիւ նմաններուն:

Ան եղաւ դարուս սկիզբը հայրենի հողերուն վրայ աշխարհ եկած հայ պատանեկութեան հէքեաթային հերոսը, ապրող հերոսը, միանգամայն՝ ազգային վերածնունդին, եւ իւրաքանչիւր հայ պատանիի հպարտութեան աղբիւրը:

Անդրանիկի ծնունդի օրերը (Փետրուար 25, 1865, Շապին – Գարահիսար) կը զուգադիպին, մեր ժողովուրդի խաւերուն մէջ ալ արձագանգ գտած այն ըմբոստութիւններուն եւ ազատութեան կանչերուն որոնք եւրոպական ազգերուն ձեռնարկներն եղան իրենց միապետներուն դէմ – յանդիման, եւ որոնք եկան խռովելու մեր անթեղուած տենչերը:

Ուստի մեր հերոսը, իր կեանքի բովանդակ տեւողութեան պիտի ապրի ազգային պատմութեան մեր ժամանակներու պայքարին չքնաղը, ծանօթ Ազատութիւն կամ Մահ բառերով. ազգի առաջնորդող տարրերէն որդեգրուած, որ եղաւ ճակատագրական մեր ժողովուրդի մեծագոյն հատուածին համար եւ անոր հայրենի հողերուն աւերումին եւ լքումին:

Անդրանիկ, այդ պայքարին իր մասնակցութիւնը բերաւ բոլորանուէր թափով, եղաւ անոր անխոցելի մարտիկը, պատուով եւ պատասխանատուութեան խոր ըմբռնումով գործող Առաջնորդը:

Այդ պայքարի ընթացքին, Անդրանիկ եւ դէնքի իր ընկերները եղան աննկուն, անվհատ պահակները իրենց դրօշին, արդարացուցին իրենց ուսերուն դրուած ծանր պարտականութիւնները: Ոտքի կոխան՝ իրենց նախնեաց դիւցազնութեան համբաւը վերցուցին ու դրին իր երիտմնի բարձրութեան վրայ:

Անոնցմէ ամէնէն անուանիին մահուան տարելիցն է, վաթսուն տարի. որ այլեւս չունի սուգի հանդամանք: Փոխան սուգի, խանդաղատանքի անհուն զգացումները մեզ ընդմիշտ իրեն կը կապեն, իր փոթորկոտ ու ազնուական կեանքին, իր մշած արդար եւ անհատասար կռիւներուն, ուստի մեր հին երազներուն՝ գոնէ ոգի ի բուն չանաց իրականացնել, եւ իր ներկայութիւնը վայելողի մեր քաղցր յուշերուն:

Այդ տարեդարձները, ազգովին, մեր ապագան առողելու առիթներ են, այդ առիթներով անոր ներուած մեր խոհերուն մէջ մենք կը պտտինք պատգամներ՝ վերապրելու, վերածնունդի եւ անպայման նոր փառքերու:

Անոր կեանքին զանազան դրուագներուն մէջ, մեզ արժանաւոր կերպով առաջնորդելու օրինակներ կան:

Ցեղափոխականի անբասիր կեանքի մը տարիներէն յետոյ, երբ դէպքերը այլապէս դասաւորեցին մեր ազգային պայքարի փուլերը, Անդրանիկ, հերոսի մը յատակ բնազդին վայել ընտրութիւններ րրաւ: Ցարերու յեղափոխութեան մը նոր կարգախօսին, դրացի ժողովուրդներու բարեկամութեան, որ այսօր կը մնայ ի դրոյ, եւ տակաւին այնքան տուն մին– չեւ անոնք դիտակցին Անկախութեան մը տիտանաւոր ճշմարտութեան՝ մէկդմէկ հանդուրժելու գաղափարին: Այդ անհրաժեշտութիւնը չէ՞ միթէ մեր ազգին անկախութեան կամ ազատութեան դէմ ցցուած միակ արգելքը, ոչ թէ անվերջ յերյիւրուած՝ մեր ազգային թերութիւնները եւ անչուշտ մենք մեզի պարտադրեալ սեփական զօրութեան պակասը:

Ահա թէ ինչու, իրեւ մարդ, Անդրանիկի մը միտքն ու կիրքը սեւեռած մնացին մեր ժողովուրդի ապրելուն եւ զօրութեան վրայ. իր «ոխը» մնաց կեդրոնացած տակաւին դոյզն կարելիութիւնները իրականութեան վերածելու յանդգնութեան, պայմանը, վերադարձը՝ ազգային անկախութեան:

Այսուհետեւ, Անդրանիկի մահուան տրելիցները մեր երկփեղկուած ազգին վիճակները ճշդելն ու անոնց յառաջդիմութեան ատաղձող նոր տուեալները ստեղծելն է:

Ո՞վ կ'ուզէր որ կատարէ այդ հաշուեկշիռները՝ մեր զգաստութիւնը հրահրող: Ո՞վ է որ կը կարծէք մեզմէ բացի նահանձախնդիր է մեր զօրութեան պահպանումին, մեր վերելքին, մեր ապագային:

Ազգ եւ Անդ, անոնք միայն ու միայն մեր հոգերն են:

Վաթսունամեակի օրերուն, Ազգը՝

– Ներկայ է մեր պատմական հայրենիքի մէկ տասներորդ հողամասին վրայ բարեկամութեամբ շաղկապուած Միութեան մը մէկ փոքր անդամը:

– Երկրագունտիս վրայ ցրիւ ցրիւ, անընդհատ տեղափոխութիւններու հարկադրանքներուն ենթակայ, իր ազգային ինքնութիւնը պահելու աննպաստ՝ մեծ քաղաքներու թոհուբոհն ապրող համայնքներով:

Մեզի ուրեմն անհրաժեշտ է հզօր ներչնչարան եւ դիտակցութիւն:

Մեր ապագային համար հրամայական է, որ Հայրենիք եւ Սփիւռք, դառնան իրենց միջավայրերուն մէջ ընտրեալներ, միշտ յաւելուածական ճիգի դառապարտուած, եթէ կ'ուզեն ապրիլ, ինչպէս պարտական է փոքրաթիւ խմբաւորումներուն:

Հայրենիքը ակնյայտ կերպով ընտրած է այդ ուղին, արդէն ազգային հինաւուրց յատկանիշ մը, որով պէտք է ընթանայ ազգանուէր ոգիով ու հաւատքով:

Նոյնքան ատոր են Սփիւռքի հայութեան բարձրանալու ձգտումները, ընկերային եւ տնտեսական, կը մնայ որ անոր պատանեկութեան փառասիրութիւններուն մաս կազմեն Հայու իր ինքնութիւնը ճանչնալն ու կամք, զայն անպարտ պահելու համար:

Օգոստոս 30, 1927, ազգին հերոսը կը մահանայ, հայրենեաց հողերէն չատ հեռու՝ հիւսիսային Ամերիկայի արեւմտեան Ֆրէզնօ քաղաքին մէջ:

Իր ցաւատանջ մարմինը՝ հոգին թափառական այժմ տակաւին կը հանդչէ դէպի հայրենիք ճամբուն վրայ՝ փարիզը հանգրուան:

Իր մահուան վաթսունամեակի այս օրերուն, մեր խոհերն ու յուշերը կրկին կը վերապատմեն իր կենդանի խօսքերուն:

Երբ «Ազատութիւն կամ Մահ» կոչունեը յանդած էին ահաւոր Եղեռնի մը, երբ այդ աւերին ականատես՝ կամաւորականն հայ գունդերը լուծելով կայսերականն Ռուսաստանը վերջնական անխորտակելի դամբանաժայռ մը կը դառնդէր վերապրողներու երազին ու Հայաստան անունին վրայ:

Ու երբ մեծ նոր յեղափոխութեան մը յաջորդող օրն իսկ, Անդրանիկի համայքին ապաւինած, անոր հոմանին հայցող ապրին բեկորները կը լսէին իր նոր պատգամը:

«Որ ճեղքուեր է Հայաստանը ի սպառ բանտող ծանր խուփը: Որ պահն է զգաստանալ ու ոտքի, հաւաքել բեկորները մեր, բանակ կազմակերպել ու կռուիլ, դարձեալ կռուիլ, միշտ կռուիլ»:

Որքան ալ մոայլ, անձկալի եղած ըլլան իր ապրած այդ օրերը, պատանի մը անպայման անոնց մէջ երանութեան պահ մը ալ յաղդարեր է իրեն համար, յիշողութեան մէջ անջնջելի, որոնցմէ իր յառաջացող կեանքի ընթացքին յաճախակի քաղեր է հրճուանք, եւ որոնցմով յագեցուած կարօտներ:

Անպայման երանելի պահեր ու պատկերներ՝ համաստաւած վհատութիւններէն տարուրերը, այդ դժուար օրերուն, իր մարմրող էութիւնը հրդեհող անչէջ կայծեր:

Երբ կը մեծնայ իր ազգին համար հոչակուած անխուսափելի վախճանին մարկածը:

Երբ ականատես, իր ժողովուրդին սիմական առաքինութիւնները հասցուց անձնախրնթաց բարձունքներու, բազմութիւն ճակատներու վրայ: Եւ անհնարին պայմաններու մէջ:

Անոնք իրենց տագանդն ու արիւնը տրամադրեցին դժոխքի մը մէջ, որ իր նմանը չէ ունեցած որեւէ տեղ:

Նոյնիսկ Պալքանեան ժողովուրդներու ազատագրական պատմութիւնը դժուար թէ կարենայ ցոյց տալ այնքան ըմբռնացուցիչ կաշկանդումներ ու տառապանքներ, որքան հայկականը:

Պայքարը կը մղուէր Թուրքին դէմ, բայց նոյնքան թշնամական, խափանարար քաղաքականութիւն մը կը վարէին անմիջական հարեւանները:

Դասը ուղղուած էր Թուրքիոյ դէմ, բայց նոյն հարեւանները եւ ուրիշներ համաձայնութեամբ կը կատարէին մեզմակից, դատապրտի քամահելի դերը:

Եւ, ներսէն ալ, բուն հայկական չքմեղանակէն, կամ վատօղը կը պակսէր, կամ ոգին: Թշուառութիւն մը համատարած, որուն հանդէպ լեռներն անգամ փուլ պիտի գային:

Բայց եւ այնպէս, Անդրանիկները պիտացան: Տոկացին, հաստատուն ակօսներ ձգեցին ու տեւեցին:

Երբեմն անիծելով եւ ակռաները կճրտելով, յաճախ պոռթկալով, անոնք անվհատ, անսասան, չարունակեցին պայքար մը, որ իր ներչնչումը կը ստանար դարերու տառապանքէն:

Ժողովուրդը երբ կը հնչեցնէ «Անդրանիկը քալ», իր ռազմական առաքինութեանց յարութիւնը, վերածնութիւնն է որ կ'ողջունէ, այնքան վճիտ խանդավառութեամբ:

Այդ դիտակցութեամբ ալ, երկը մարմին կ'առնէ, կը դառնայ կենդանի պատկեր: Ու մեր առջեւ կ'ուրուագծուին Սեբոբները, Գէորգ Զաւուչները, Մուրատները, Պետոնները, Խէչոները եւ միւսները – ամբողջ պանթէոն մը չարժուն այլ յուիւեանական:

Այս օրուան ուխտագնացութիւնն ալ մէկ արտայայտութիւնն է այդ դիտակցութեան:

Անոնք որ կազմակերպած են զայն, անշուշտ ըսել կ'ուզեն, – Այս ժողովուրդը ունի բազմազան արժանիքներ: Մենք ալ, իրրեւ մասնիկները նոյն ժողովուրդին, կը խոնարհինք այդ արժանիքներուն առջեւ: Սակայն, չմոռնանք միւս դասը, ռազմականը, որ նոյնքան հարազատ է եւ անպատճառ: Եւ քանի որ, այս քաղաքին մէջ, ունինք մարմնացեալ խորհրդանշանը այդ արժանիքին – Անդրանիկ – հետեւեցէք մեզի, որպէսզի միասին արժածանենք նուիրական եւ մշտնջենական բոցը:

Նախ մեր բազուկը, յետոյ մօսինը, յետոյ խաչը, – կ'ըսէր ուրիշ քալ մը, Քեռին:

Շ.

Սեպտեմբեր 1, 1935

ԱՆԴՐԱՆԻԿԸ ՔԱՋ...

Եթէ կ'ուզէք լաւ ճանչնալ մեր ազգային հերոսները, կարդացէք անոնց նուիրուած երգերը: Մանաւանդ լսեցէք երբ կ'երգուին այդ երգերը:

Ամէնէն անտարբերը դէմքն ալ գոյն եւ չեչա կը առնայ երգի առաջին տողէն, ինք երգէ թէ ուրիշը:

Արդարեւ, ամէնէն աւելի այդ ժողովուրդական երգերն են որ հարազատօրէն կը բնորոշեն, կը խտացնեն քաղմաթիւ ազգմիկներու, եւ հերոսներու ինքնուրոյն արժանիքները:

Որքան ալ անարուեստ եւ անմշակ ըլլան, յաճախ մանկունակ եւ ուռուցիկ, այդ երգերը կը կտմեն բուն ժողովուրդին մկրտութիւնը:

Եւ ժողովուրդը չատ քիչ անդամ կը սխալի:

Մի՛ հետաքրքրուիք թէ ո՛վ յղացաւ, ո՛վ զրի առաւ այս եւ այն երգը, կամ ո՛վ յարմարցուց եղանակները:

Թերեւս մէկ տունը ան, միւս տունը ան է յղացած կամ երգած:

Հարցը այն է որ՝ երգեր են հիւսուած, ամէհի մարանչումներու զրոհին մէջ կամ յետոյ, անոնց ներչնչման տակ: Հիւսուած, երգուած եւ ծաւալած են սարէ սար, քաղաքէ քաղաք եւ այժմ՝ աշխարհէ աշխարհ:

Եւ երբ խումբ մը կ'երգէ զանոնք, առանց որեւէ պատրաստութեան կամ նուագարանի, հերոսները ձեր առջեւ կը պատկերանան իրենց ամբողջ կերպարանքով. հոգի եւ մարմին կ'առնեն, կ'ըսես՝ ահա կը կռուին, զրոհ կուտան կամ կ'իյնան:

Անդրանիկը քաջ, իր ընկերներով...

Մկրտութիւնը կատարուած է արդէն, մէկ բառով – «Անդրանիկը քալ»: Մնացեալը մանրամասնութիւն է:

Բայց բառերու եւ կանչերու սանձարձակ թռիչներուն մէջ անգամ, դարձեալ նոյն ոգին է որ կը խտանայ, իրրեւ տրամաբանական եզրակացութիւն.

Երակներիդ, անվախ քաջի արիւնը
Ձգտամբի միճչ յաղիտեան, Անդրանիկ:

*
**

Արդարեւ, քաջութիւնը կազմեց Անդրանիկի հիմնական եւ ամէնէն անվիճելի առաքինութիւնը, պատանեկութենէն մինչեւ հասուն տարիքը:

Անշուշտ Անդրանիկը առաջինը չէ, իրեւ խորհրդանշան եւ մարմնացում հայ ժողովուրդի ռազմական յատկութեանց:

Իրմէ առաջ, իրեն հետ զուգընթաց, ինչպէս իրմէ վերջը ազատագրական պայքարը երեւան հանած է բազմաթիւ քաջեր եւ անքաջ հերոսներ: Եւ դեռ կրնայ հանել, երբ եղանակները փոխուին, կամ հնչէ ժամը, ճակատագրական պահու մը:

Անդրանիկը ներկայացուցիչն է ամբողջ սերունդի մը, որ այս ժողովուրդին ռազմական կուռքը՝ դառն փորձութիւններէ անվթար, ազգին ցաւերուն տակ կքած, կերպարանափոխ, կը խլրտար կրկին:

Առոյգ, դէմքը պայծառ, ձայնը բամբ, չարժումներն անկաշկանդ, անձը դարձեալ ազգին նուէրը, տէր կը կանգնէր վերապրողներու դատին, կը չեփորէր ազգային բանակի կազմութիւն, կը չեչտէր վերջին ճիգի անհրաժեշտութիւն, վասն Հայաստանի:

Ազգի խոնարհներուն ուրախութեան եւ յոյսի արցունքներով զօտեպինդ, անոնց մաղթանքներով զինուած, Անդրանիկ, իր կեանքը, անոր գնով չահած հերոսի համբաւն ու վարկը ի սպաս Ազգին, փոքրաթիւ նուիրեալներ կը մեկնի դէպի լրբելու սահմանուած կռուի դաշտը:

Կը փութար «անկարելի» ազգային անկախութիւնը խլելու, տակաւին մեր ոտքերուն տակի հայրենի սուրբ հողի պաշտպանութեան, մեր օրերու ահաւոր աղէտը զարմանելու ձեռնարկին, կարնոյ բերդին մէջ դիմադրելու՝ անկախութեան միակ դրաւականը:

Ախո՜ռ, այդ «անկարելի»ն կարելի դարձնելը կը մերժուի, իր կոչումին վայել գործին մէջ հայ «Ցեղափոխութիւնը» կ'ընկրկի:

Փլուզում եւ Սփիւռք՝ ազգային լսլըտուքի համար:

Հայը սակայն այս անգամ ալ ոտքի կ'կրկին արեւ:

Հայրենիքը մասնատուած՝ կ'ապրի:

Կ'ապրի հաւատքով լի, ինքնապահպանողական պատուով:

Սփիւռք մը որ կը ձգտի ապրիլ, պիտի ապրի:

Ձեռք ձեռքի՞, անպայման կ'ապրին:

Հայրենիքի մէջ, ամէն նոր հիմնուած դիւղերու բուխերիկները անկախութիւն կ'երգեն:

Հայոց սարալանջերուն վրայ անկուած իւրաքանչիւր նոր ծիլերուն ապագայ տերևներուն սօսափիւնները նոյնը պիտի հնչեցնեն:

Սփիւռքի ընտանեկան յարկերուն մէջ, սահուն խօսուած մեծասքանչի բառեր նոյնպէս:

Աւա՛ղ. Անդրանիկ, աւելի գառն խոհերու մէջ փակեց իր աչքերը՝ հայրենեաց կարօտը սրտին:

Յարգանք իրեն, իր զինակիցներուն յիշատակին:

Գալով մեզի եւ մեր յաջորդներուն, մօթ է որ ազգը մեռնի Սփիւռքի մէջ, մեր եւ իրենց թեւերուն մէջ:

1987, Օգոստոս 30

ՄԱՀՈՒԱՆ ՅՕԱՄԵԱԿ ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՔԱՂԱՔԱՑԻ

1920–ի աշնան Խորհրդային Ռուսաստա–նի եւ Քեմալական Թուրքիայի մխացեալ ուժերի տակ խորտակուեց Հայաստանի Անկախ Հանրապետութիւնը:

1918–ի Բրեստ Լիտովսկի դաշնագրով Խորհրդային Ռուսաստանի եւ սուլթանա–կան Թուրքիայի միջեւ բաժանուած հայ–կական հողերը 1920–ին կրկին բաժան–ւեցին, այս անգամ Խորհրդային Ռուսաս–տանի եւ նրա դաշնակից Քեմալական Թուրքիայի միջեւ եւ այս անգամ Թուր–քիան ստացաւ աւելի մեծ հողային ասր, քան թէ 1918–ին:

1920–ի Դեկտեմբերը 2–ին ռուսական կարմիր բանակի սուիններով Երեւանում հաստատուեց խորհրդային իշխանութիւն:

Մեր հայրենիքի դառն ճակատագիրը, չատ չատերի նման, ինձ էլ նետեց օտար ափեր: 1921–ին ես անցայ Ֆրանսա՝ Փա–րիզ, ուր գտնւում էր Հայաստանի Հան–րապետութեան Պատուիրակութիւնը հօրս՝ Ա. Ահարոնեանի նախագահութեան տակ:

Դաշնակից պետութիւնները եւ Ամերի–կայի Միացեալ – Նահանգները չարունա–կում էին օրինական ճանաչել Հայաստա–նի պարտուած ժողովրդավար Հանրա–պետութեան Պատուիրակութիւնը եւ դի–տանողիտական ներկայացուցչութիւննե–րը Եւրոպայում եւ Ամերիկայում:

1922–ի գարնան ես տեղեկացայ որ մի քանի ամսից ի վեր Անգլիայի Մանչեսթրը քաղաքում հաստատուած Անդրանիկը փարիզ է եկել:

Փնտռեցի իր հասցէն եւ գնացի այցելե–լու իրեն:

Անդրանիկը իջել էր Փարիզի համեստ հիւրանոցներից մէկում:

– Մտի՛ր, լսեցի իր ձայնը, երբ բա–խեցի իր սենեակի դուռը:

Երբ ներս մտայ, տեսայ որ Անդրանիկը պառկած է անկողնում:

– Հիւա՞նդ ես, արդեօք անհանգստացրի՞ քեզ, հարցրի իր մեկնած ձեռքը սեղմե–լով:

– Հիւանդ չեմ, բանիս առի ու քիչ պառ–կի՛ ըսի, պատասխանեց:

Թէեւ հարց ու փորձ արեց մեր ընտա–նեքի մասին, բայց իր վերաբերմունքը զրեթէ պաշտօնական էր:

Մեր խօսակցութիւնը չէր կապւում: Տաս րոպէի չափ նստելուց յետոյ, ես մեկ–նելու չարժում արեցի:

Անդրանիկը նկատեց այդ եւ, ըստ երե–ւոյթին, իր ունկնդիրը չկորցնելու մտա–հոգութեամբ, մէկէն ի մէկ, առանց նա–խաբանի ձեռք առաւ 1920–ին կարսի անկ–ման խնդիրը:

– Կարսը Թուրքին տուին ... կառավա–րութիւն ունէին, բանակ ունէին եւ կար–ի նման բերդը Թուրքին տուին ... Ան–ուշ ... որո՞ւ հոգ, թէ Կարսը ձեռքէ գնաւ ... Երեւանի նախարարները՞ւ ... բանակը չկռուեցաւ, կ'ըսեն ... ինչո՞ւ չկռուեցաւ, ո՞վ է պատասխանատուն ...»

Իր բերնից բառերը թափւում էին կար–կտի նման, խօսում էր առանց մի վայր–կեան կանգ առնելու, առանց չունչ քա–շելու: Անզուսպ զայրոյթ, ցասում, ծանր բառեր էին, որ պոռթկում էին նրանց հասցէին, որոնք «Կարսը Թուրքին տուին»: Եթէ մի րոպէ դադար տար իր բառերի կարկին, կարելի էր հարցնել իրեն, թէ մի՞թէ յանցանքը իրե՞ն էր, որ իր պաշտ–պանութեան յանձնուած էրզրումը ընկաւ 1918–ին, կամ թէ ի՞նչպէս պատահեց, որ էրզրումում բանակը չկռուեց, եւ թէ ին–չո՞ւ նոյնը չէր կարող պատահած լինել նաև Կարսում: Բայց այդպիսի բաներ ասել նրան կը նշանակէր իր բորբոքուած ներ–քին կրակի վրայ իւղ լցնել:

Ինձ ուրիշ բան չէր մնում, բայց եթէ օգտուել իր վայրկենական մի դադարից ու հեռանալ:

Այդպէս էլ արեցի, երբ մի րոպէ չունչ առաւ, չկարողացի հրաժեշտ տալ ու մեկ–նել: Այդ ընդունելութիւնից յետոյ այլեւս ուրիշ անգամ Անդրանիկին այցելելու փորձ չարեցի:

Մի քանի ամիս յետոյ, երկրորդ ան–գամ հանդիպում ունեցայ Անդրանիկի հետ, Ապրիլեան Սպասօնի օրը, երբ ես–կուսս էլ պիտի առեւնախօսէինք միեւ–նոյն ամբիոնից: Այդ օրը մեր հանդի–պումը առհմանափակուեց փոխադարձ բարեւով միայն: Անդրանիկը չէջապատ–ուած էր այնպիսի բարեկամներով, որոնց ներկայութեանը ես պիտի չուզէի խօսել նրա հետ:

1922–ի Մայիսին կամ Յունիսին էր, երբ մի օր, Հայաստանի Հանրապետութեան Պատուիրակութեան չէնքը մտնելով, Պատուիրակութեան նախագահի գրա–սենեակում զարմանքով տեսայ Անդ–րանիկին: Անդրանիկից բացի սեն–եակում նստած էին հայրս, Ա. Խա–տիսեանը, Հայաստանի Հանրապետու–թեան նախկին Ռազմական նախարար Ռու–բէնը (Տէր Մինասեան) եւ Պատուիրա–կութեան քարտուղար Արտաւազդ Հանըմ–եանը:

Ռուբէնը, որ մի քանի օր առաջ էր Փա–րիզ հասել Թաւրիզից, նստած էր հօրս գրասեղանի առջեւ եւ մէկ միւսի յետեւից ծխելիքներ վառելով ծխում էր անընդհատ:

Հայրս, Խատիսեանը, Անդրանիկը եւ Հանըմեանը խմբուած էին սենեակի այն մասում, որ բաւական հեռու էր Ռուբէնի գրաւած գրասեղանից:

Երբ ներս մտայ, խօսում էր Անդրանի–կը, որ ինչ որ պատմութիւն էր անում: Նրան ունկնդրողները զլխաւորապէս հայ–րը եւ Խատիսեանն էին: Ա. Հանըմեանը երբեմն երբեմն դուրս էր գալիս եւ գը–նում քարտուղարական գրասենեակը, ուր աշխատում էր իր օգնական Մ. Ղազար–եանը: Մէկ երկու անգամ իր գրասենեա–կը գնալուց առաջ Հանըմեանը ինչ որ բաներ հարցրեց Անդրանիկից:

Անդրանիկը, որ անցեալում ընկերական ու բարեկամական չրջանակում միշտ էլ րոլորի ուշադրութեան կենտրոնն էր իր հետաքրքրական, համով հոտով պատ–մութիւններով, այժմ զգալի ճիգ էր ա–նում գրաւելու իր ունկնդիրների ուշա–դրութիւնը: Բայց այդ նրան չէր յաջող–ւում:

Չէր կարելի չնչմարել այն ձգտուածու–թիւնը, որ զգացւում էր երկու կողմից՝ հիւրի եւ հիւրընկալների միջեւ եւ որ ծածկուած էր պաշտօնական քաղաքավա–րութեան թափանցիկ քօղով: Հայրս, Խա–տիսեանը եւ Հանըմեանը լսում էին Անդ–րանիկի պատմութիւնը եւ երբեմն նոյն–իսկ մի քանի բառ փոխանակում նրա հետ: Մինչ Ռուբէնը, որի դէմքը մթա–մած երկինք էր յիշեցնում, ոչ միայն ան–մասն էր սենեակի միւս մասում անց ու դարձին, ոչ միայն չէր ունկնդրում, այլ նայում էր Անդրանիկի գլխի վրայից մի անորոշ կէտի այնպէս, որ կարծես թէ Անդրանիկը պոյութիւն չունէր նրա հա–մար այդ սենեակում:

Անդրանիկի համար այդ սենեակում նստածները, ու մանաւանդ Ռուբէնը, «Կարսը Թուրքին տուող» եւ «Թուրքի հետ հաշտութիւն կնքող» մարդիկն էին: Իսկ միւսների աչքում Անդրանիկը հայ ժողո–վրդի 1918–ի կենաց եւ մահու պայքարի ճգնաժամային օրերում հայկական իշխա–նութիւնը ներկայացնող զօրավար Թով–մաս Նազարբէկեանին չէնթարկուող, Ղարաքիլիսայի ճակատագրական ճակա–տամարտից խուսափած, ճակատը լքած եւ Հայաստանից Իրան քաչուած ըմբոստն էր:

Դեռ չէի կարող հասկանալ, թէ ի՞նչն էր բերել Անդրանիկին Հայաստանի Հան–րապետութեան նախկին նախարարների եւ Պատուիրակութեան անդամների մօտ:

Երբ մի անգամ էլ Ա. Հանըմեանը ոտքի կաւ իր գրասենեակը գնալու, ես հետե–ւեցի նրան:

– Անդրանիկը ինչո՞ւ է եկել այստեղ, հարցրի ես:

– Ամերիկա պիտի երթայ, անցագիր չունի, եկած է եւ հայկական անցագիր կը խնդրէ, պատասխանեց Հանըմեանը:

– Պիտի անցագիր տա՞ք իրեն, կրկին հարցրի ես:

– Անտարակոյս, մարդը եկած է եւ հը–պատակութիւն կը յայտնէ, կրնա՞ք այդ–պիսի քաղաքացիի մը մերժել անցագիր տալ, ժպտալով պատասխանեց Հանըմ–եանը:

Ես վերադարձայ հօրս գրասենեակը նստածների մօտ:

Շատ չանցած Հանըմեանը բերեց եւ Անդրանիկին յանձնեց անցագիրը:

Անդրանիկը ոտքի եկաւ հրաժեշտ տալու ներկաներին:

Հայրս եւ Խատիսեանը սեղմեցին Անդ–րանիկին ձեռքը, Ռուբէնը տեղից չէար–ժուեց եւ, կարծես թէ իր անտարբերու–թիւնը աւելի եւս ընդգծելու համար ա–ւելի զօր տուեց իր ծխախոտին, իսկ Հա–նըմեանն ու ես ուղեկցեցինք Անդրանի–կին մինչեւ վերելակի դուռը:

– Դո՞ւն ալ կուգաս, կէս հարցումի, կէս խնդրանքի ձեւով դիմեց ինձ Անդրա–նիկը:

– Այո՛, ակամայից պատասխանեցի ես:

Երկտող վերելակով վար իջանք եւ փո–ղոց դուրս եկանք:

– Ո՞ւր կ'երթաս, հարցրեց Անդրանիկը:

– Այս կողմը, դէպի Փասի, ասացի ես, իմ գնալիք ուղղութիւնը ցոյց տալով:

– Ես ալ այդ կողմը կ'երթամ, միասին երթանք, վրայ բերեց Անդրանիկը:

Ինձ համար պարզ էր, որ Անդրանիկը ինձ է յարմարւում, որքան դիտէի, նրա ճանապարհը այդ կողմը չէր ընկնում:

Անդրանիկը մի անցնող թաքսի կանգնե–ցրեց:

– Նստէ՛, ասաց ինձ:

Նստեցինք թաքսին, եւ երբ հասանք Սենայի ափի մի կաֆէ, Անդրանիկը կանգ–նեցրեց թաքսին եւ վար իջանք:

– Հոս պաւաթ մը սուրճ խմենք, ասաց Անդրանիկը:

Ես մի պաւաթ սուրճ պատուիրեցի, իսկ Անդրանիկը սուրճ եւ մի փոքրիկ պաւաթ կոնեակ:

– Բան մը պիտի խնդրեմ քեզմէ, ասաց Անդրանիկը մաերմական չեշտով:

Ինձ համար հասկանալի եղաւ, թէ ին–չո՛ւ Անդրանիկը հետամուտ էր, որ ես ի–րեն հետ մեկնեմ Պատուիրակութեան չէն–քից:

– Գիտես, որ ես կ'անեմ քեզ համար, ինչ որ կարող եմ, եղաւ իմ պատասխա–նը:

– Դուն գիտես, որ ես Դրօշակի խմ–բագրութեան նուիրած եմ Բըչարէ Խալի–լին սուրը, չարունակեց Անդրանիկը:

– Գիտեմ, պատասխանեցի ես:

1905–ին Թիֆլիսի մեր տանը եւ ապա Ժնիւեերիայում Անդրանիկը պատմել էր Ազբիւր Սերոբին դատապրութեամբ սպա–նել տուող բալաքցի քրդերի ցեղապետ Բըչարէ Խալիլի եւ նրա պահակախմբի ջարդը մեր ֆեդայիների ձեռքով: Ցեղա–յինների վրիժառու խմբի ղեկավարը եղել էր Անդրանիկը Գէորգ Չաուշի եւ Սպա–զանաց Մակաբի հետ: Բըչարէ Խալիլի գլուխը կտրել էր Անդրանիկը, հէնց Բը–չարէ Խալիլի կեռ սրով: Այդ կեռ սուրը Անդրանիկը 1905–ին տարել էր Ժընեւ եւ նուիրել Դրօշակի խմբագրութեան:

– Դրօշակի խմբագրութիւնը պէտք չու–նի այդ սուրին: Կը խնդրեմ որ խօսիս ի–րենց եւ ըսես, որ ինծի վերադարձնեն այդ սուրը, լրացրեց իր ասելիքը Անդրանիկը:

– Անդրանիկ, քո խնդրանքը կը յար–գենք եւ կատարենք մեր վերջին հնարաւո–րութեամբ, պատասխանեցի ես:

Ես պարտք համարեցի, յենուած իմ տեսածների եւ լսածների վրայ, հրա–պարակ գալ ի պաշտպանութիւն Անդրա–նիկի, «Հայրենիք» օրաթերթում հրա–տարակուած մի յօդուածով:

Գրեթէ կասկած չունեմ, որ իմ այդ յօդուածը պատճառ էր եղել, որ Անդրա–նիկը փնտռել է ինձ:

Մոր ցաւ եղաւ ինձ համար, որ Անդրա–նիկին կրկին տեսնելու պատեհութիւնը վախած է եղել իմ ձեռքից: Մինչեւ այդ ես առիթ էի ունեցել չրջելու Միացեալ – Նահանգների բոլոր հայաշատ նահանգնե–րը, բացի Կալիֆորնիայից: Ծոյս ունէի մի օր Կալիֆորնիա էլ գնալ եւ կրկին տեսնել Անդրանիկին:

Բայց ճակատագիրը տարբեր էր տնօրի–նել:

1927–ի Օգոստոս 30–ին Ֆրէզնոյից քաչուած հեռագիրը զուժեց Անդրանիկի մահը:

Երե–ւութ օր յետոյ Անդրանիկի աճիւնը հասաւ Նիւ – Եորք, Ֆրանսա փոխադրը–ւելու:

Նիւ – Եորքի Եպիսկոպոսական մեծ եւ–կեղեցիներից մէկում, Հայոց Եկեղեցու ծէսով հոգեհանգիստ կատարուեց: Իր նախկին կամաւորների մի փոքրիկ խմբ–բով, երկիւղած խոնարհութեան հետ դնացինք մեր վերջին յարգանքը մատու–ցելու Սասնոյ անզուգական Հերոսին:

Յաջորդ օրը, Անդրանիկի աճիւնը ճամ–բուեցաւ Փարիզ, այնտեղ փէր Լաշէզ գե–րեզմանատան մէջ հողին յանձնուելու:

Երբ կանգնուն էր Հայաստանի անկախ Հանրապետութիւնը, ըմբոստ Անդրանիկը մերժեց ճանաչել այդ Հանրապետութիւ–նը: Բայց ճակատագրի մի արդար տնօ–րինութեամբ Անդրանիկը, իր կեանքի վերջալոյսին, ընդունեց պարտուած Հա–յաստանի Հանրապետութեան քաղաքա–ցիութիւնը եւ հեռացաւ այս աշխարհից իր–րեւ Քաղաքացի Հայաստանի Անկախ Հանրապետութեան:

Եւ թող օրհնեալ լինի ճակատագրի այդ իմաստուն տնօրինութիւնը:

ՎԱՐԴԳԷՍ ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ

1957

(Շար. Ա. էջէն)

ըլլալ որ Ռուսաստանի մէջ խակական բա-
րեկամական զգացումներ կան իրեն հան-
դէպ։

Նոյն օրը Լ. Տէր – Պետրոսեան կրեմ-
լինի մէջ հանդիպում ունեցած է Ի. Ռիբ-
կինի հետ։

*
**

Այս առընչութեամբ, Օգոստոս 29-ին «Հիւրրիյէթ» հետեւեալ մանրամասնու-
թիւնն ալ կուտայ.

Լ. Տէր – Պետրոսեանի Մոսկուա այցին նպատակն էր ռուսական բնական կազի փոխադրութեան հարցը։ Օրակարգի վրայ պիտի գտնուէր Կասպից ծովու կազի պա-
շարները Ռուսաստան – Հայաստան – Թուրքիա ճամբով արեւմուտք փոխադրե-
լու նպատակը։ Նոյն խնդիրով Անգարա գա-
ցած է Կազպրոմի նախագահը որ Մոս-
կուայի մէջ կարճատեւ հանդիպում մը ունեցած է Լ. Տէր – Պետրոսեանի հետ։ Ռուսաստան կազը փոխանակ Սեւ ծովու ճամբով փոխադրելու, անոնք սպէս նա-
խընտրած է Հայաստանի մէջ արդէն գո-
յութիւն ունեցող խողովակացանցը որ այդ նպատակով պիտի ընդարձակուի։ Այս ծրագիրը չատ հաւանօրէն պիտի առըն-
չուի Ղարաբաղի հարցի կարգաւորումին։

*
**

ԳԱՐԵԳԻՆ Ա. ԿԱԹՈՂԻԿԷ ՀԱՐԱԽԱՅԻՆ ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ԹԵՄԸ

Օգոստոս 29-ին Գարեգին Ա. հարաւա-
յին Ռուսաստանի թեմին առաջնորդ եղ-
նիկ եպիսկոպոս Պետրոսեանի եւ թեմա-
կան խորհուրդին հրաւէրով կը մեկնէր Կիսլովոդսկ եւ Կրասնոդար, այդ քաղաք-
ներուն մէջ վերջերս կառուցուած երկու նոր եկեղեցիները օծելու։ Ան հանդիպում-
ներ ալ պիտի ունենայ պետական իշխա-
նութիւններու եւ հայ համայնքներու հետ։ Այցը կը տեւէ մինչեւ Սեպտեմբեր 5։

*
**

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

«ԱՐԱՐԱՏ» ՊԱՐՏՈՒԱԾ

Օգոստոս 28-ին «Հրազդան» մարզա-
դաշտին վրայ Եւրոպայի բաժակակիրնե-
րու բաժակի դարձի մրցումին «Ար-
արատ» 2 – 0 պարտուած է Բաթումի «Դի-
նամօ»էն։ Ա. խաղը չհաած էր «Արարատ» 3 – 0 արդիւնքով։ Երեւանցիները հակա-
ռակ այս արդիւնքին յաջորդ փուլին մաս-
նակցութեան իրաւունք չհեղով հան-
դերձ, «Արմէնփրէս»ի տեղեկատուութիւ-
նը կ'ըսէ. «Ինձի խաղը, աւելի ճիշդ՝ խաղի բացակայութիւնը երեւանցիներին պատիւ չի բերում»։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԺՈՍՓԷՆ լուրջ դժուարութիւններու կը բախի իր մեծամասնութեան զանազան բաղկացուցիչներուն հետ։ Կանաչները, որոնք Գալէ հաւաքուած են «ամրան հա-
մալսարանի» կը պնդեն աշխատանքի ժա-
մերու նուազումի համար, այսինքն՝ 35 ժամ 39-ի տեղ, բայց վճարուած 39 ժամ-
ուան վրայ, (եւ 32 ժամ 2002-ին), նեղը կը դնեն նախ իրենց նախարարը՝ Տոմի-
նիք Վուանէ զաղթողներու եւ ապահո-
վութեան հարցերու կապակցութեամբ։ Այլ դժուարութիւն մըն ալ կուգայ հա-
մայնավարներէն որոնք սկսած են անհամ-
բերութիւն ցուցաբերել։ Մամուլի ասու-
լիսի մը ընթացքին, Ռոպէր Հիւ, գնա-
հատելով հանդերձ ցարդ, տրուած որո-
շումներու դրական բնոյթը, կ'ուզէ որ այլ որոշումներ ալ չուշանան, ինչպէս ՍՄԻԲ-ի յաւելումը, աշխատանքը 35 ժամի իջեցնելը առանց աշխատավարձի նուազումի, գնելու կարողութեան յաւե-
լումը, եւայլն, եւայլն։

ԺՈՍՓԷՆ երթուղարձ մը ըրաւ Պոն Օգոս. 28-ին եւ առաջին պաշտօնական

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

72-ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ
ԱՌԹԻՒ

ՓԱՐԻԶ. – Ամենուհի Գեւոնեան 100 ֆրանք, Անահիտ Տէր – Մինասեան 500 ֆրանք։

ՀՈԳԵՇԱՆԳԻՍՏ

ԵՒ ՀՈԳԵՃԱՇ

Կապոյտ Խաչի Պուլվար Օտտոյի Լէօլա Սաունի մասնաճիւղը, պատրաստ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կու-
տայ, իմմէ յաւէտ ջաժնուած ընկերու-
հիներու յիշատակին, Կիրակի, Սեպտեմ-
բեր 7, ժամը 10-ին Պուլվար Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ։

Կը հրաւիրուին անոնց յիշատակը յար-
գողները։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉ-ի Փարիզի մասնաճիւղին ընդհանուր ժողովը տեղի պիտի ունենայ, Շաբաթ, Սեպտեմբեր 6-ին, առաւօտեան ժամը 10·30-ին։ Կը խնդրուի ներկայ ըլ-
լալ։

հանդիպում մը ունեցաւ Քոհլի հետ։ Երկու նախարարապետներն ալ գոհ էին իրենց հանդիպումէն, թէեւ անհրաժեշտ չնկա-
տեցին մամուլի ասուլիսով մը արտա-
յայտուիլ (ըստ ֆրանսական աղբիւրներու Քոհլ չէ ուզած)։ Գերմանական կառա-
վարութեան հրապարակած զեկոյցը կ'ըսէ թէ տեսակցութիւնը «յատկապէս բարե-
կամական մթնոլորտ»ի մը մէջ տեղի ու-
նեցած է։ Կ'ըսուի թէ Ժոսփէն ալ չատ գոհ էր։ Երկուքն ալ վճռած են «կայուն եւրօ» մը հրապարակ հանել 1999 Յուն-
ուար 1-ին։

ԱԼԺԵՐԻՈՑ ՄԻՋ ոճրավարձերը դադար չունին եւ Օգոստոս 28-ին ալ երկու ռում-
բեր պայթած են, մէկը՝ Ալժէի Գազպահին մէջ, ուրիշ մը՝ Օրան։ Առաջինը պայ-
թած է առեւտրական փողոցի մը մէջ եւ որու հետեւանքով 8 մեռեալ եւ 50 վիրա-
ւորներ կային։ Ուրիշ ռումբ մըն ալ պայ-
թած է Օրանի ծովափը ինչ որ աւելի կը մտահոգէ, որովհետեւ այդ քաղաքը, ցարդ, խաղաղութեան ովասիս մըն էր։ Հոս ալ 10 մեռեալ կար եւ վիրաւորներ։ Օգոստոս 24-էն ի վեր մեռեալներու թիւը 215-ի հասած է։

ԵԽԻ ԲԱՑՈՒՐԻՆ, Ռուսաստանի Պաշտպանութեան խորհուրդի քարտու-
ղարը պաշտօնանկ եղած է Ելցինի հրա-
մանագրով։ Զինքը կը փոխարինէ Անդրէյ Կոկոշին, որու կը յանձնուի նաեւ Բանակ-
ներու ընդհ. քննութեան տնօրէնութիւնը։

ՖՐԱՆՍԱՑԻ ԲԺԻՇԿՆԵՐԸ կը նախատե-
սեն որ կարմրուկի (ռուժոլ) չատ ծանա-
լուն համաճարակ մը անխուսափելի է եւ 150 հազար մանուկներ կրնան վարակ-
ուիլ, կը նախատեսեն նաեւ 5000 մահ։ Կոչ կ'ընեն ծնողներուն որ պատուաստեն այն մանուկները որոնք դեռ չեն պատ-
ուաստուած։

ՓԱՐԻԶԻ մէջ միասեռական հինգ զի-
շերթօրեայներ վկայեցան 6 ամսուան հա-
մար թմրեցուցիչի փոխադրութեան, չա-
հատակութեան, վաճառքի եւ գործածու-
թեան պատճառաւ։ Առնցմէ ամէնէն ծա-
նօթն է Շան գ'Էլիզէի «Քուին»ը, միւսներն են՝ լ'Անֆէր, լէ Ֆոլի Փիկալ, լը Սքորփիոն եւ Քոքսը։ Սնեկ-ի համաձայն (կէ ձեռ-
նարկութիւններու Ազգային Սենափքա) այս որոշումը 300 հոգի գործազուրկ կը դարձնէ եւ 900 այլ աշխատանքներ ալ կը վնասուին անուղղակի կերպով։

ԱԼԻ ԱՂՃԱ նամակ մը գրկած է Հռոմի «Իլ Թէմփօ» թերթին ուր կ'ըսէ թէ 15 – 20 վայրկեանի տեսակցութիւն մը կ'ուզէ ունենալ Պապին հետ «իր խիղճը հանդըս-
տացնելու համար»։ Աղճա, Պապին դէմ մահափորձին հեղինակն է որ Անքոնայի բանտն է։

LA RENTRÉE 97/98
10 SEPTEMBRE 1997

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏ ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

COLLÈGE ARMÉNIEN SAMUEL MOORAT

ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՉԱԿԱՆ ԾՐԱԳԻՐ

PROGRAMME PÉDAGOGIQUE

• Մանկապարտէզ 3 դասարան 3-էն 6 տարեկան հայերէն լեզու, պար, երգ, խամաճիկ, ձեռային աշխատանք:	• Maternelle 3 niveaux : Initiation à la langue arménienne, Enfants de 3 à 6 ans : Marionnettes, travaux manuels, danse, chant.
• Նախակրթարան 4 դասարան՝ 7-էն 12 տարեկան հայերէն լեզու, թատրոն, երգ, պար, ձեռային աշխատանք:	• Primaire-collège 4 niveaux : langue et civilisation arménienne Enfants de 7 à 12 ans : Théâtre, danse, chorale.
• Նախատեսուած է պաք-ի նախապատրաստական մակարդակ 13-էն 15 տարեկան:	• Niveau pré-bac : prévu pour les élèves de 13 à 15 ans.
• Համակարգիչի նախապատրաստութիւն:	• Initiation à l'informatique.
• Իւրաքանչիւր դասարան՝ ֆրանսախօս եւ հայախօս խումբերու ենթաբաժանում:	• Répartition des élèves par groupes arménophones et francophones.
• Դպրոցը բաց է Չորեքշաբթի՝ 9.30-էն 16.00 Շաբաթ՝ 9.30-էն 17.00 Նաեւ՝ դպրոցական արձակուրդներու ընթացքին:	• L'école est ouverte Mercredi de 9h30 à 16h00 Samedi de 9h30 à 16h00 y compris les vacances scolaires.

26, RUE TROYON - 92310 SÈVRES
RENSEIGNEMENTS ET INSCRIPTIONS
COLLÈGE - TEL 01 45 34 68 28
MME. NADINE TARPINIAN - TEL 01 47 50 29 04

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Շաբաթ, Կիրակի
Նոյեմբեր 29 եւ 30

6ème Grande Braderie de Noël

– ՀԷՆ-ՓՐԱՆՍԱ –

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉ

ԿԸ ՓՆՏՈՒԻ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը երկլեզու եւ փորձառու հա-
յերէն լեզուի դասատուներ կը փնտռէ 12 – 14 տարիքի պատանիներու, Շաբաթ կէսօրէ վերջ, իր միօրեայ դպրոցին հա-
մար։

Հեռաձայնել երեկոները՝

01 – 45 – 84 – 57 – 18

Թիւին։

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ՇԱՒԻԼԻ ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ ԵՐԿՕՐԵԱՅ ԴՊՐՈՑ

Շաւիլի եկեղեցւոյ հովանաւորութիւնը վայելող երկօրեայ հայերէն լեզուի ու կրօնագիտութեան դպրոցի վերամուտ թուականն է, Սեպտեմբեր 10, Շորեք-
շաբթի, առաւօտեան ժամը 10-ին։

Դասաւանդութիւնները տեղի կ'ունենան եկեղեցւոյ կից Սարգիս Պալապանեան սրահին մէջ, հետեւեալ յայտագրով ու ժամանակացոյցով.

– Շորեքշաբթի ժամը 10 – 12. հայերէն լեզու եւ կրօնագիտութիւն փոքր տարիքի աշակերտներու համար։

– Շորեքշաբթի ժամը 14 – 16. հայերէն լեզու եւ կրօնագիտութիւն պատանի տա-
րիքի աշակերտներու համար։

– Ուրբաթ երեկոյ ժամը 18·30 – 21. հայերէն լեզու չափահաս տարիքի աշա-
կերտներու համար։

Յաւելեալ մանրամասնութեանց համար դիմել դպրոցի ուսուցչին՝ Պր. Մեսրոպ Ադամեանին։

Հեռաձայն.– 01 – 47 – 09 – 23 – 18

«ՅԱՌԱՋ»Ի ընթացիկ ազդերու սակագինը

Մահազդ	700	(844,20)
Հոգեհանգիստ	600	(723,60)
Շնորհակալիք	600	(723,60)
Հարսնիք-Նշանուք	600	(723,60)
Ծնունդ	600	(723,60)

Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 20,60% Թէ·Վէ·Ա· (տե՛ս. փակագիծի մէջ ընդհ. գու-
մարը)։

Այս գիները կը վերաբերին մէկ ան-
գամ հրատարակելի ազդերու, ՄԻՆ ՉԵՒ ՄԷԿ ՔԱՌՈՐԴ ՍԻՒՆԱԿ (25 տող) մահազդներու պարագային եւ 1/8-րդ (12-13 տող) մնացեալին։

Առեւտրական եւ այլ ծանուցումնե-
րու համար, դիմել թերթին վար չուրեան։

ԾՆՆԴԵԱՆ

ՄԿՐՏՈՒԹԵԱՆ

ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԵԱՆ

ԵՐԿԼԵԶՈՒ
ՁԵՐ ՀՐԱՒԷՐՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ
ԴԻՄԵԾԷ՛Ք «ՅԱՌԱՋ»Ի ՏՊԱՐԱՆԸ

ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ,
ԱՐԱԳ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

Տեղւոյն վրայ ճոխ խաթալոկ

Imprimé sur les presses du Journal «HARATCH» 83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935 SIRET : 51027317 A R.C. Paris